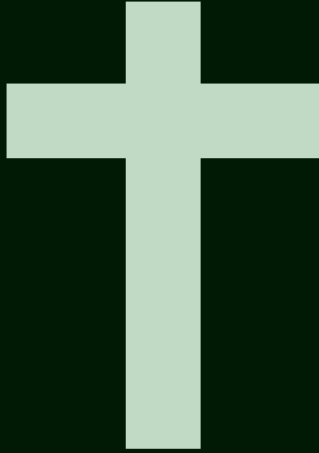

Tuti yó'o kúú tɔ'on Ndios, ta xí'o ña kuendá

sa'ǵ Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec,
Tezoatlán)

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxh:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mxh], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f

Contents

San Mateo	1
San Marcos	56
San Lucas	92
San Juan	150
Hechos	192
Romanos	248
1 Corintios	271
2 Corintios	294
Gálatas	309
Efesios	317
Filipenses	325
Colosenses	331
I Tesalonicenses	337
2 Tesalonicenses	342
1 Timoteo	345
2 Timoteo	352
Tito	357
Filemón	360
Hebreos	362
Santiago	379
1 Pedro	385
2 Pedro	392
1 Juan	396
2 Juan	402
3 Juan	403
Judas	404
Apocalipsis	406

To'on yó'o kían nì taa San Mateo, ñà ká'an sa'a Jesús

Na yó'o kúu na ve'e Jesús

¹ Ñà yó'o kúu tuti noo tándaa yíko kuu ndidaá ñayuu nì sa kuu na ve'e Jesucristo, na nì kii tein na ve'e rey David, ta rey David nì kii tein na ve'e Abraham. ² Chì de'e Abraham ñoo nì sa kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sa kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sa kuu Judá xí'ín dao ka ñani ra. ³ Ta de'e Judá xí'ín iin ñá'a naní Tamar nì sa kuu Fares xí'ín Zara, ta de'e Fares nì sa kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sa kuu Aram, ⁴ ta de'e Aram nì sa kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sa kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sa kuu Salmón, ⁵ ta de'e Salmón xí'ín Rahab nì sa kuu Booz, ta de'e Booz xí'ín Rut nì sa kuu Obed, ta de'e Obed nì sa kuu Isaí. ⁶ Ta de'e Isaí nì sa kuu David, na nì sa kuu rey noo na Israel, ta de'e rey David nì sa kuu Salomón, ta naná Salomón nì sa kuu ñadi'í Urías.

⁷ Ta de'e Salomón nì sa kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sa kuu Abías, ta de'e Abías nì sa kuu Asa, ⁸ ta de'e Asa nì sa kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sa kuu Joram, ta de'e Joram nì sa kuu Uzías, ⁹ ta de'e Uzías nì sa kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sa kuu Acáz, ta de'e Acáz nì sa kuu Ezequías, ¹⁰ ta de'e Ezequías nì sa kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sa kuu Amón, ta de'e Amón nì sa kuu Josías, ¹¹ ta de'e Josías nì sa kuu Jeconías xí'ín dao ka ñani ra tá tiempo nì kuei na ñoo Israel noo ndá'a ta ñoo Babilonia.

¹² Tá nì ndi'i nì kuei na Israel tixi ndá'a ta Babilonia, dá nì sa io iin de'e Jeconías ñoo, ta nì sa naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nì sa kuu Zorobabel, ¹³ ta de'e Zorobabel nì sa kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sa kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì

sa kuu Azor, ¹⁴ ta de'e Azor nì sa kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sa kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sa kuu Eliud, ¹⁵ ta de'e Eliud nì sa kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sa kuu Matán, ta de'e Matán nì sa kuu Jacob, ¹⁶ ta de'e Jacob nì sa kuu José, ta José nì sa kuu yí María, ta de'e María kúu Jesús, na kúu Cristo, na dáka'ki ñaa. ¹⁷ Noo ndidaá na sá'ano yó'o, kánda' inio ña nda Abraham, ta nda David nì sa kuu na uxí komi na sá'ano. Ta nda David, ta nda tiempo nì kuei na Israel tixi ndá'a ta Babilonia, nì sa kuu na uxí komi ka na sá'ano. Ta nda tiempo nì kuei na ñoo Israel tixi ndá'a na ñoo Babilonia, ta nda tiempo Cristo nì sa kuu tuku na uxí komi na sá'ano.

Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús

¹⁸ Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sa nì xí'o va xi to'on xi noo José ña tanda'a xí xí'ín rá. Tído tá ko ñá'a naki'in tá'an na kande'i na, kúu nì tuu va María ñó'o de'e xi, chí Espíritu ií Ndios nì xí'o ña ndato yó'o noo xí. ¹⁹ Ta José naní taa kakuu yí xí, ta sa'a ña kúu rá iin taa ndaa, ta ko kóni ra chinani kini ñaa rá, sa'a ñoo nì nakani ini ra ña dión oon va dánkoo ñaa rá. ²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'i ini ra ña dión kee ra, ta kúu nì na'a noo iin ángel nì kixi noo sato'o yo Ndios noo rá tixi sani. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—José, na ve'e David, o sa ná'ani kuáchi inon ki'ón María kakuu ñadi'ón, dá chí mií Espíritu ií Ndios nì xí'o ña'a ndato yó'o noo xí, sa'a ñoo nì tuu xi ñó'o de'e xi. ²¹ Ta dáka'ki xi iin tayí ló'o, ta chinanón xí Jesús, dá chí ta yó'o dáka'ki na ñoo xí noo kuáchi kée na —kaá na.

²² Ta ndidaá ña yó'o nì kuu, dá nì xinkoo noo nì ka'an Ndios xí'ín profeta, tá'an na sa kasto'on xí'ín ñayuu to'on nì ka'an mií Ndios xí'ín ná, chí di'a nì kaa na:

²³ Mián tuu iin tadi'í táki kaño'o de'e xi.

Ta chinaní ná xī Emanuel.
To'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios xí'in yó.

²⁴ Tá nī ndoto va José, kúu nī kee ra choon nī sa'anda ángel ñoo. Ta kúu nī tãdá'a vá rá xí'in xí. ²⁵ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on na kudj nduú na xí'an nani nī sa ño'o taleé ñoo. Tá nī kaki xi, dá nī chinaní ñaa ná Jesús.

2

Di'a nī kuu tá nī sa'an ta ndichí noó nī kaki Jesús

¹ Ta nī kaki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúu rá rey chí kuendá Judea. Dá nī kasáa dao ta ndichí ñoo Jerusalén, ta nī kii ra chí noo xíno ndindii. ² Ta nī ndato'ón rá na ñoo Jerusalén, ta kaá ra:

—¿Ndeí ió na kúu rey noo na Israel, na nī kaki ñoo? Dá chī nda ñoo ndu ñoo nī xini ndu nī xinkoo iin tiñoo saá, sa'á ñoo nī kãdaa ini ndu ña nī kaki na, ta veí ndu kandaño'o ndu na —kaá ra.

³ Tá nī ni'i tó'on rey Herodes, ta kúu nī naá vá ini ra, ta dión ta'ani nī ndo'o ndidaá na ñoo Jerusalén. ⁴ Sa'á ñoo nī kana Herodes ndidaá kúu ta duti sakua'a, xí'in ta dána'a ley Moisés, ta nī ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndeí kaki na kakuu Cristo, na dákaiki ñaa?

⁵ Dá nī kaa tãa ñoo xí'in rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'o, dá chī di'a nī taa iin profeta ña nī ka'an Ndios xí'in ná:

⁶ Ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judá, kanda'yi cháa ka yo'ó noo dao ka ñoo ño'o kuendá Judá, dá chī xaan kaki iin ra katiin ndaa na ñoo Israel, na kúu ñoo, ta dándáki ñaa rá, kaá Ndios xí'in profeta na

—kaá ra.

⁷ Dá nī kana de'é rey Herodes tãa ndichí ñoo, dá nī ndato'ón ndichí ñaa rá ndá kuu kúu mií mií kuu nī xinkoo tiñoo ñoo. ⁸ Nī ndi'i, dá nī

tãda'a ñaa Herodes kua'an ra ñoo Belén, ta kaá ra xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ndato'ón va'a ndó ndeí ió tayii ñoo. Tá nī naní'i ndo xí, dá nakj'o ndó kuendá noo, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xī —kaá ra.

⁹ Tá nī ndi'i nī ka'an Herodes dión, dá nī kanquei tãa ñoo kua'an ra. Ta tiñoo, kirí nī xini ra nda ñoo mií rá ñoo xionoo rí kua'an rí noo rá. Ta nī saa rí nī sa tuu rí diní vé'e noo ió tayii ñoo. ¹⁰ Tá nī xini ra nī sa tuu rí, kúu nī kadij nda'o ini ra. ¹¹ Dá nī ku'u ra ve'e ñoo. Dá nī xini ra xí xí'in María, naná xī. Dá nī sa kuíta xití rá noo xí, ta nī sa ndaño'o ñaa rá. Dá nī sonó rá yú'u sato noo ño'o ña va'a, dá nī taó rá ña nī doko rá noo xí. Ta ñoo kúu oro, xí'in dusa támi sa'an, xí'in sití támi sa'an nani mirra. ¹² Tído tixi sani nī ka'an Ndios xí'in rá ña ná dá'a nī nandió kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñoo iin ka va íchi nī nandió kuéi ra kua'an nó'o rá.

Di'a nī kuu tá nī sa'áni rey Herodes kua'a nda'o taleé

¹³ Tá nī ya'a tãa ñoo kua'an ra, dá nī ka'an iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios xí'in José tixi sani, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xaan xí'in naná xī, ta kuino kí kua'an Egipto, ta ñoo kandeí ndó nda ná kasto'on tukui xí'in ndó, dá chī kasá'a rey Herodes nándukú rá taleé xaan ka'áni rá —kaá na.

¹⁴ Dá nī ndoto José, ta sakuaá kuu dáá ñoo nī ki'in ra taleé ñoo xí'in naná xī, dá nī kee ra kua'an ra Egipto. ¹⁵ Ta ñoo nī sa ndeí na nda nī kasanda kuu nī xí'i Herodes. Dión, dá nī xinkoo to'on nī ka'an Ndios xí'in profeta na: “Nda ñoo Egipto nī nakanai de'i veí xi.”

¹⁶ Tá nī kãdaa ini Herodes ña nī danda'í ñaa tá ndichí ñoo, kúu nī xido nda'o ini ra. Sa'á ñoo nī sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuáli yí ko ña'a xíno uu kuia ndeí ñoo Belén xí'in ndidaá takuáli yí

ndéi ñoo kuálí ñó'o noo kúu kuendá Belén ñoo, chí sa kua'an xinkoo uu kuaia nì xini ta ndichí ñoo nì xino tñoo. ¹⁷ Ta sa'á ña nì kee ra dión, sa'á ñoo nì xinkoo noo nì ka'an profeta Jeremías:

¹⁸Táí káyu'ú na ñá'a ndéi ñoo Ramá. Nì'i nda'o sá kián, ta nda'í tánaán xí'ín ndirá nooan.

Ta ndé'i Raquel sa'a de'án, ta ko kuú ta'on natiian tandeé iní, chí nì xij ndi'i xi.

¹⁹ Tá nì xij Herodes, dá nì na'a noo túku iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios noo José tixi sani noo ió ra ñoo Egipto, ²⁰ dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayii ló'o xaan xí'ín naná xi, ta nandió kuéi ndó kua'án nó'o ndo Israel, dá chí sa nì xij ndi'i va'aa, ra ndúkú tayii ló'o xaan ka'áni rá —kaá na.

²¹ Dá nì ndakoo ra, dá nì nakuaka ra tayii ló'o ñoo xí'ín naná xi, dá nì kee na kua'an nó'o ná ñoo Israel. ²² Tído nì nì'i tó'on na ña Arquelao nì nakuuin noo tatá ra rey Herodes dándáki ra kuendá Judea, sa'á ñoo nì yu'ú na ko'on na kandeí na ñoo. Tído nì kast'on tuku Ndios tixi sani xí'ín José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandeí na. ²³ Dá nì sa'á na ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nì sa ndei na. Dión, dá nì xinkoo noo nì ka'an profeta ña kanani xí'ín ta ñoo Nazaret.

3

Di'a nì kuu, dá nì kasá'a kást'on Juan ña kasaq Jesús

¹ Tein tiempo daá ñoo, dá nì kasá'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu, dána'a na noo ñayuu noo kúu yukú ichí chí kuendá Judea, ² ta kaá na xí'ín ná:

—Nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, chí sa nì kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

³ Ta sa'a mií Juan yó'o nì ka'an profeta Isaías tá sa ná'a, chí di'a nì kaa na:

Kayu'ú iin ta noo kúu yukú ichí, ta kaa ra:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá na.

⁴ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì kava'a xí'ín idi camello. Ta iin cincho ñi nì kao noo nákaa tixi na. Ta sa seí ná tika xí'ín ndudí yukú.

⁵ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'ín na ndéi dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea xí'ín na ndéi ñoo ñó'o yati yuta Jordán ñoo sa kii noo nákaa Juan. ⁶ Ta sa na'o na kuachi na noo Ndios, ta kúu sa dákodo ndúta ñaá Juan ini yuta naní Jordán.

⁷ Tá nì xini Juan ña kua'á nda'o ta fariseo xí'ín ta saduceo vei ta'ani kodo ndúta rá noo ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndó'ó kúu tata de'e koo! ¿Ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noo ña xido ini Ndios, ña vei dándó'o naní ní'o ndo? ⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miian ndaa kuiti nì nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. ⁹ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'á ña kúu ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoo káki ndó. Dá chí miian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ¹⁰ Ta kana'á ta'ani ndó ña sa ió nduu va hacha ka'andaan yo'o yito, sa'á ñoo ndi ndaa mií va yito ko xí'o ku'i va'a, yiróon kúu rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kái ñó'o.

¹¹ Miian ndaa kián dákodo ndútaí ndo'ó iní takuij, chí nì nandikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó. Tído sata yu'u vei iin na ndaya'i cháa ka o duu yu'u, ta ni ko kani vián taó yu'u ndisa ná, chí ndaya'i cháa ka na o duu yu'u. Ta noon kúu na dákodo ndúta ndo'ó xí'ín Espíritu ij Ndios, xí'ín ñó'o ita. ¹² Ta noon kúu tát'on iin ta tanee iin ña'a ndá'a ná dáxi xi na tirió xí'ín tachi. Ta ki'o dión taó xoo na noni tirió tein xe'án. Ta

nataán va'a naan ini yáka ná, ta xe'án ñoo chiñó'o na xí'ín ñó'o kéj, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá Juan.

¹³ Ta kúu ni keta Jesús chí kuendá Galilea vei na yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodo ndúta ñaa ná. ¹⁴ Tído ko xí'ín ta'on Juan dákodo ndúta ñaa ná, chi kaá na:

—Yu'u di'a va xínñó'ó kodo ndúta kee mií ni. Ta, ¿ndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña dákodo ndútaí mií ní?

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaon, dá chi kánian kee yó ndidaá choon sa'ándá Ndios —kaá na.

Dá ni xino ini Juan dákodo ndúta ñaa ná. ¹⁶ Tá ni ndi'i ni sodó ndúta Jesús, dá ni nakuiin ndichi na ini takuij ñoo. Kúu mií dáa ni nonó induú. Dá ni xini na Espíritu ij Ndios ni naxino na sata Jesús, ta kaa na tát'o'on kaa iin paloma. ¹⁷ Ta nda induú táj ni ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xiní yó'ó —kaá na.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an ña u'u dátuuán Jesús

¹ Dá ni kee Espíritu ij Ndios ndáka na Jesús kua'an na dinj yúku ichí, dá korndodó ñaa ña u'u. ² Ta ni sa ne'e ij ná u'u diko kuu, u'u diko ñoo, ta ni iin ña'a ko ní seí na. Ta ni ndi'i, dá nda'í ni kasá'á kuíko na. ³ Ta kúu ni kasáa ña u'u, ña xí'ínndodó ñaa, noo ná. Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxi ní.

⁴ Dá ni kaa na xí'án:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú tá'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵ Ni ndi'i, dá ni kee ña u'u ndáka ñaaán kua'an ñoo Jerusalén, ña kúu

ñoo Ndios. Dá ni dakáa ñaaán noo dikó cháa ka dinj ve'e ño'o ká'ano iin ñoo. ⁶ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kían dánkao ní mií ní nda noñó'o kaa, chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saá na kandaa na yo'ó.

Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ó,

dá kían ná o tákue'e sa'on kee yuu.

⁷ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa korndodó ndó Ndios, na kúu sato'o ndo” —kaá na.

⁸ Dá ni kee tukuan ndáka ñaaán kua'an nda dinj iin yúku dikó nda'o. Dá ni daná'an ndidaá kúu ñoo ñó'o iin ní kúu ñayuu noo ná, xí'ín ndidaá tá'an ña ndato dándákian. ⁹ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Ío yu'u ña nakí'oi ndidaá ña kaa noo ní tá ná nakuiin xití ní no'ó, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Kuya'a kua'an no'ó, ña u'u, chi di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinj Ndios, na kúu sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó” —kaá na xí'án.

¹¹ Dá ni kexoo ña u'u kua'an. Dá ni kasáa ángel ni chindeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasá'á Jesús dána'a na no'ó ñayuu

¹² Tá ni ni'j tó'ón Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá ni nandíó ko na chí kuendá Galilea. ¹³ Kúu ni dánkoo na ñoo Nazaret no'ó ni sa io na. Dá ni ki'in na kua'an na koo na ñoo Capernaum, ta kían iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o no'ó ni sa kuu ñó'o na kuendá Zabulón xí'ín Neftalí. ¹⁴ Díon ni kuu, dá ni xinkoo to'on ni ka'an profeta Isaías, chi di'a ni kaa na:

¹⁵ Di'a ndo'o na ndéi kuendá Zabulón xí'ín na ndéi kuendá Neftalí,

tá'an na ndéi chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ka xoo yuta Jordán,

noo kúu kuendá Galilea, noo ndéi ñayuu ko kúu na Israel.

16 Ta ñayuu ndéi ñoo ñoo, sa ñin naá ñaxintóni ná, tído viti ndato ni ñatoon noo ná. Ta va'ará sa xionoo na iin íchi naá noo kuu na, tído viti ndato ni ñatoon noo ná, kaáan.

17 Nda daá ni kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chi sa ni kuyati va kuu ña kían ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándaki ñaa ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús dao taa tinn tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

18 Ta noo xíka Jesús kua'an na yú'u taño'o nani Galilea, ñoo ni xini na u'u taa, iin ra kúu Simón, tá'an ra ni chinani ná Pedro, ta iin ra kúu Andrés, ñani mií rá. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñóno rá ini takuií, chi kúu rá ta tinn tiyaká. 19 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Nakí ndo ná ko'o kanooó xí'in yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tiyaká ini takuií —kaá na.

20 Ta kúu vití'ón ni ñankoo ra ñóno rá. Kúu ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

21 Ta noo xíka Jesús kua'an na cháa ka chí noo, kúu ni xini na u'u ka taa, ta iin ñani kúu, iin ra nani Jacobo, ta iin ka ra nani Juan. Ta kúu rá de'e taa nani Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñóno rá xí'in tatá ra. Dá ni kana ñaa Jesús.

22 Ta kúu vití'ón ni ñankoo ra tatá ra xí'in barco ñoo. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

23 Ta ni ñata'an Jesús ni xionoo na chí kuendá Galilea ñoo sa ñaná'a na iin rá iin ve'e noo ndítúti na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña kían ká'an ndi koo ndu'u yó tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndaa mií vá kue'e, ta sa nduva'a na na u'u ñí. 24 Ta iin ní kúu kuendá Siria ñoo ni

kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'a ñoo ndidaá xían ndáka ñayuu na kúu vei na noo Jesús, á mií ná ndó'o na kue'e, o mií ná kúu ná na u'u ñí, o mií ná kúu ná na ndó'o níó kée espíritu kini, o mií ná kúu ná na xí'i yí, o mií ná kúu ná na ni natií ñí. Ta ndidaá ná ni nduva'a ni kee Jesús. 25 Ta kua'a nda'o na ndéi kuendá Galilea, xí'in na ndéi ndin uxí ñoo ká'an xí'in ná Decápolis, xí'in na ñoo Jerusalén, xí'in dao ka na ndéi kuendá Judea, xí'in na ndéi iin ka xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña ni ñaná'a Jesús dini iin yúku

1 Tá ni xini Jesús ña kua'a nda'o kúu ñayuu ñoo, dá ni kaa na dini iin yúku iin ñoo. Dá ni sa koo na. Ta ni natuu yati taa xionoo xí'in ná ñoo noo ná. 2 Dá ni kasá'a ná dána'a na noo rá, ta kaá na:

3 —Ndiká'an ndi kúu ví na nákoní ña xínñó'ó ná Ndios, chi na yó'o kúu ná sa ñó'o tixi ndá'a Ndios.

4 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndé'i, dá chi natiin na tandeé ini noo Ndios.

5 'Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu nda'i ió ini, dá chi na yó'o kúu na natiin noño'o yó'o noo Ndios.

6 'Ndiká'an ndi kúu ví na xí'i ñoko sa'a ña ndaa, ta íchi ini na koni na ña, dá chi ndinoo ini na xí'in ña ndaa kee Ndios.

7 'Ndiká'an ndi kúu ví na ká'ano ini, dá chi ku'u ini Ndios sa'a ná.

8 'Ndiká'an ndi kúu ví na kómí iin níó vii, dá chi koni xí'in noo ná Ndios.

9 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndúkú ña nandei va'a dao ka ñayuu, dá chi na yó'o kúu na kanani de'e Ndios.

10 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndó'o níó sa'a ña kée na ña ndaa, dá chi na yó'o kúu na ni'í ña kaño'o na tixi ndá'a Ndios.

11 'Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'in ndó, o tá

kéndava'a na xí'ín ndó, o tá káva'a na kua'a noó ña to'ón sa'a ndo sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹² Ta ná kadij iní ndo, ta ñóhí kuu ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña va'a ko'on Ndios k'i'o na noo ndo chí induú sa'a ña ndó'o ndó dión, dá chí k'i'o dión ta'ani ñi kéndava'a na xí'ín profeta ñi sa ndei sa na'a.

Yó'o dána'a Jesús ña kúú yó táto'on ñij ñayuu yó'o

¹³ 'Ndo'ó kúú táto'on ñij ñayuu yó'o, tído tá ñi ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? Kó ta'ón ka ña'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan sata vé'e, ta kuéi ni'ini ñayuuñ kanoo na.

Kúú yó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu

¹⁴ 'Ta kúú ta'ani ndó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu, ta ndó'o ndó táto'on ndó'o iin ñoo kánóo ñij yúku, dá chí o kúu ta'on dáda'i na ña. ¹⁵ Ta dión ní, ni iin tó'ón ñayuu kó chí'ño'o iin íti, dá chikaa naán tíxi iin sato. Di'a chí'noo naan noo ñikó, dá katoon noo ndidaa na ndéi ini ve'e. ¹⁶ Ta k'i'o dión kánian katoon noo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni na ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yó Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

¹⁷ 'Ná dá'a ni ka'án ndó ña vei yu'u dátuuí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña ñi taa ndidaa profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan. ¹⁸ Dá chí miñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña xian nani ió induú xí'ín no'ño'o, ni iin tó'ón ta'on tá'i letra ley o kánda, miñan xinkoo ndi'i noo ká'an. ¹⁹ Sa'a ñoó, ndi ndaa mií vá ñayuu xío kao iin kaa choon kuálí sa'ándá ley, ta k'i'o dión ta'ani kee na dána'a naán noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kandaya'i na tein na ñó'o tíxi ndá'a Ndios. Tído ndi ndaa na seídó'o choon kuálí yó'o, ta dión dána'a na

noo dao ka ñayuu, noón kúú na kandaya'i nda'o tein na ñó'o tíxi ndá'a Ndios. ²⁰ Ta ká'ín xí'ín ndó ña kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ña kóni Ndios o duú ta dána'a ley xí'ín ta fariseo, dá chí tá koó, dá kían ni iin kuu ta'ón o ndú'u ndó tíxi ndá'a Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni karyú yó xí'ín ñani tá'an yó

²¹ 'Sa ñi seídó'o va ndó choon ñi ta'ándá noo na sá'ano ve'e yó: "O sa ka'áni ndó ndi, ta ndi ndaa ñayuu sa'áni ndi, miñan keyíko sa'a ná sa'a kuachi ñi kee na." ²² Tído yu'u di'a ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa mií vá ñayuu, va'ará ná karyú óon na xí'ín ñani tá'an na, miñan keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'ín ñani na ña kúú ná ñayuu xixi, noón kúú na kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi noo na sá'ano ñoo yó. Ta ndi ndaa mií ñayuu, na ká'an xí'ín ñani tá'an na ña ni lú'u kó chóon na, noón kúú na ko'on ka'ño'o indayá noo kái'ño'o.

²³ 'Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ña'a noo Ndios, ta ñi ndusaa ini ndo ña kó ña'a ndeyíko ndo tandó'o ndo xí'ín ñani ndo, ²⁴ dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo doko ndo noo náa ñoó, ta ñi'ño'o kua'án ndo ndaka ndo ña maní noo ñani ndo. Tá ñi ndi'i, dá nandió kuéi ndó doko ndoán noo Ndios. ²⁵ Ta ndi'i ini ndo kandoo maní ndo xí'ín ñayuu naá xí'ín ndó nani xíka ndó kua'an ndo noo ta né'e choon. Dá chí tá koó, dá naki'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta ta né'e choon ñoó kúú ra naki'o ndo'ó noo ndá'a ta ndaa yé'é kaa, dá chikaa ra ndo'ón ve'e kaa. ²⁶ Tá miñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña o yaa ta'on ndó nda rá ná chia'yá'í ndi'í ndó sa'a ña ñi kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yó kuachi xí'ín na kó kúú ñadi'i yó o yí yó

²⁷ 'Sa ñi seídó'o va ndó choon kaá di'a: "O sa kée ndó kuachi xí'ín na

ko kúú ñadi'í ndo o yíi ndo.” 28 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá taa nákaní lóko ini ra ndé'é rá iin ñá'a, ta nákaní kue'é ini ra xí'án, roón kúú ra ñi ya'a ñi kee kuachi xí'án xí'ín ñaxintóni rá.

29 'Sa'á ñoo, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nóo xoo kuá'a ndo, dá kían taó ndoán, ta kañó'ó ndoán. Dá chī va'a cháá kaan ná naá iin nduchí nóo ndo o duú kaan dáketa na iin níi ndó indayá. 30 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a xoo kuá'a ndo, dá kían ka'anda ndoán, ta kañó'ó ndoán. Dá chī va'a cháá ka ña ná kamaní iin ndá'a ndo o duú kaan dáketa na iin níi ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

31 'Sa ñi seídó'o ta'ani ndó iin ka choon kaá di'a: “Ndi ndáa mií vá taa kóni dánkoo ñadi'í ra, dá kían nakí'o ra iin tuti ña ká'an ña kóni ra dánkoo ñaá rá.” 32 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá taa dánkoo ñadi'í ra, ta ko kían sa'á ña ñi xini xixi ñaá, dá kían mií rá kedaá xí'ín ñadi'í ra, dá ya'an keeán kuachi xí'ín iin ka taa. Ta dión ní taa náki'in tá'an xí'án, yá'a ra kee ra kuachi xí'án.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni nachina'á yó ni iin ña'a

33 'Ta sa ñi seídó'o ta'ani ndó iin ka choon ñi ta'anda noo na sá'ano ñoo yo: “O sa kétó'ón ndó ña ñi nachina'á ndó kee ndó noo sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ña ñi kaa ndo kee ndó.” 34 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó, o sa náchina'á ndó ñi iin ña'a, dá k'i'o ndó to'on ndó. O sa náchina'á ndó induú, dá chī noo ío mií Ndios kían, 35 ta o sa náchina'á ndó noño'o yó'o, dá chī yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o sa náchina'á ndó ñoo Jerusalén, dá chī ñoo mií rey ká'ano kían. 36 Ta ñi o sa náchina'á ndó dinj ndo, dá chī o kándeé ta'on ndó ndekuxi ndo ñi iin tó'ón idí dinj ndo, ta ñi o kándeé ndó ndendei'í ndoán. 37 Tído ndo'ó, tá kaa ndo

jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chī tá yá'a ndó ká'an ndó cháá ka to'on, dá kían ndéi ndó kée ndó ña kóni ña kini.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ku'u ini yo sa'á na xini u'u ñaá

38 'Ta dión ní sa ñi seídó'o ndó iin ka choon kaá di'a: “Tá ñi taó ná iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ta'ani ndó nduchí nóo na. Tá ñi taó ná iin no'o ndó, dá kían taó ta'ani ndó iin no'o na.” 39 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó, o sa chídáó tá'an ndó xí'ín ñayuu kini. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá ñi kani na iin xoo noo ndo, k'i'o ndó iin ka xoo ná kani na. 40 Ta ndáa na kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa ra do'ono ndo, dá kían k'i'o ndoan noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndo. 41 Ta ndi ndáa mií ra kéndusa xí'ín ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'an ndo xí'ín rá nda onj kilómetro. 42 Ta ndáa na xíka iin ña'a noo ndo, k'i'o ndoan noo ná. Ta ndáa na kóni ki'in tóo ña'a noo ndo, o sa kádi'inda ndoán noo ná.

43 'Ta sa seídó'o ta'ani ndó ña ñi ka'an dao ka ñayuu: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó, ta koni u'u ndo na xini u'u ñaá.” 44 Tído yu'u di'a ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'á na xini u'u ñaá, ta ka'an va'a ndó xí'ín na ká'an ndava'a xí'ín ndó, ta keva'a ndó xí'ín na kañó'ó ñaá, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á na kénóo ñaá, xí'ín sa'á na kéndava'a xí'ín ndó. 45 Dión, dá ná'a ndo ña mián ndaa kúú ndó de'e tatá Ndios, na ío induú, na dáxinkoo ndindii sata ñayuu kini xí'ín ñayuu vá'a, na dákoon daí sata ñayuu ndaa, xí'ín ñayuu kini. 46 Dá chī tá kú'u ini ndo sava'a sa'á na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ni'í ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée ra ki'in ya'i sa'a ñó'o? 47 Tá ká'an ndo ndisá'an xí'ín sava'a ñani tá'an ndó, dá kían, ¿ndí kían va'a kée ndó, xini ndo? ¿Á ko

ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani kée na ko ná'á Ndios tein mií ná? ⁴⁸ Tído ndo'ó, koo ini ndo kendaá ndi'i ndó choon táto'on kendaá tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chin-deé yó na kúnda'í

¹ 'Kandaa ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noó ñayuu sa'á ña kóni ndo kandé'é va'a na ndo. Dá chi tá kée ndó dión, dá kían ni iin ña va'a o nándió né'e tatá Ndios, na ió induú, noo ndo. ² Sa'á ñoó, tá kua'an ndo ki'o ndó di'ón noó na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'ín ra tuú trompeta ña kuíta ra tuu ra noo ndo táto'on kée ta uu noo ini ve'e noo náta ka yo xí'ín noo xionoo ra keí. Dión kée ra, dá ná chinaní va'a ñaá ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ³ Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo ki'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni kana'á nda'á íti ndo ndí kían xí'o nda'á kuá'a ndo, ⁴ dá kían ná koo de'é ña maní kée ndó, chi tatá Ndios, na ndé'é ña kéde'é ndo, noón kúu na nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ka'an yo xí'ín Ndios

⁵ 'Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, o sa kée ndó táto'on kée ta uu noo, dá chi kátoó ra kandita ndichi ra ini ve'e noo náta ka yo ka'an ra xí'ín Ndios, ta kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an ra xí'ín Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tído miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ⁶ Tído ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, kua'an ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é ndó, dá ka'an ndo xí'ín Ndios, na ko túu, na ndé'é ña kéde'é ndo, dá ná nandió né'e túu na ña va'a noo ndo.

⁷ 'Ta noo ka'an ndo xí'ín ná, ná dá'a ni nandió kuéi tóo tuku ndó ka'an ndo to'on, ña sa ni ka'an ndo

táto'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, dá chi ká'an ná ña sa'á ña kua'á téi ká'an na, dá natiin na ña xíka na. ⁸ Sa'á ñoó ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na, chi sa na'á vá tatá yo Ndios ndí kían xínño'ó ndó va'ará ko ña'a kaka ndoán noo ná. ⁹ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta di'a kaa ndo:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuu mií ní ndidaá tá'an ñaño'ó.

¹⁰ Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o. Táto'on ki'o kée ní ña kóni ní induú xa'an, ki'o dión ta'ani ná koo noño'o yó'o.

¹¹ Ta ki'o ní ña xínño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuu kuu.

¹² Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu táto'on ki'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu sa'á na yá'a noo ndú.

¹³ Ta o sa kónó ní kuéi ndu noo kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noo ña kini.

Dá chi mií ní kúu na dándáki, ta mií ní kúu na kómí choon, ta mií ní kúu na kánian natiin ndidaá tá'an ñaño'ó.

Ta daá kuiti dión ná koo. Dión ná koo.

¹⁴ 'Dá chi tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios, na ió induú, sa'á kuachi mií ndó. ¹⁵ Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e i'i yo

¹⁶ 'Tá kua'an ndo kane'e i'i ndo, o sa kútama ndo táto'on kée ta uu noo, dá chi nda'í nda'o ndé'é rá xionoo ra, dá ná'a ra mií rá noo ñayuu ña né'e i'i rá. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra. ¹⁷ Tído ndo'ó, tá né'e i'i ndo, luu ná nacho'on diní ndo, ta nakata ndó noo ndo, ¹⁸ dá kían ná dá'a ni na'a ndo mií ndó noo ñayuu ña né'e i'i ndo. Ta sava'a iin tó'ón diní tatá

yọ Ndios, nā kọ túu, ná kana'á ña kée ndó dión. Ta iin tó'ón mií tatá Ndios, nā ndé'é ña kede'é ndo, ná nandió né'e túu ña va'a noq ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noó ña kóni Ndios

¹⁹ 'Ná dá'a ni ketutí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chī yó'o kúu noq dánaá tīkidi ña'a, ta yó'o kúu noq dánaá ðaye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúu noq ndéi ta kuí'íná, chī koku'u ra ve'e, ta kí'in kuí'íná rá ña'a. ²⁰ Va'a kaan ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chī ni tīkidi, ni ðaye'e kọ dánaá ña'a ió ñoó, ta ni ta kuí'íná o kúu ku'u ki'in kuí'íná ña ió ñoó. ²¹ Dá chī noq ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níq ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yó kúu táto'on iin ñó'o dátoon noq yó

²² 'Ta nduchí nóo ndo kúu táto'on iin ñó'o nákaa tóon ñíi ndo, ña dátoon níq ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá túu noq ndo. ²³ Tído tá kọ vá'a nduchí nóo ndo, dá kían iin níi vá ñíi ndo iin naá. Tá ñi nda'o ña dátoon noq ndo, dá kían ndi kị'o ka ví ñi nakuíin naá noq ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndikọ yó Ndios, ta ndikọ ta'ani yó dí'ón

²⁴ 'Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noq uu sato'o, dá chī iin na koni u'u nā, ta iin ka nā koni nā, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka nā. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndikọ nā Ndios, ta ndikọ ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndí'i téi ini yó sa'á ña ió ñayuu yó'o

²⁵ 'Sa'á ñoó ká'in xí'in ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'o ndó, ta ni sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñíi ndo. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ió ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ió ña'a ndáya'i cháá ka xínñó'ó ñíi ndo o duú dá'on kandixi ndó.

²⁶ Kande'é ndó to'on ndó'o laa, chī ni kọ chí'i rí tata, ni kọ dákée rí, ta ni yáka rí koó nátaán va'a rí ña'a rí. Tído tatá yọ Ndios, nā ió induú, xító va na rí. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo o duú laa? ²⁷ ¿Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo?

²⁸ 'Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó táto'on kị'o sá'ano tori ndí'indi káa yúku, chī kọ kéchóon ta'and vaan, ta ni kọ káva'an dá'on kandixian. ²⁹ Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa ta kuiká ni sa kuu ra, tído kọ ní sá ndixi va'a ra táto'on kị'o ndato iin tori ndí'indi ñoó. ³⁰ Tá kị'o dión kée Ndios xí'in ita káa yúku, tá'an ña káa kuu víti, tído iin taan chí'í'ó'ó ñaá ná ini xito, ¿á kọ ná'á ndó ña ndato ka ví chinde'e Ndios ndo'ó, ta cháá téi kándéé ini ñaá? ³¹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i téi ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'o ndó o sa'a ndí kían kandixi ndó, ³² chī sa'a ndidaa ña yó'o ndí'i nda'io ini ñayuu kọ ná'á Ndios. Tído mií tatá yó Ndios, nā ió induú, sa ná'á vá ná ña xínñó'ó ndóan. ³³ Sa'á ñoó dinñó'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña ndaa kóni nā, ta kúu ndidaa ña'a yó'o koo noq ndo. ³⁴ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i ini ndo ndi koo ndó taan, dá chī vej díin va ña'a ndo'o ndó. Sa'á ñoó koo ini ndo kande'i ndó xí'in ña ndó'o kuu víti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyíko mií yó sa'á ñayuu

¹ 'Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a mií ndó. ² Dá chī táto'on kị'o keyíko ndo sa'a ná, kị'o dión ta'ani keyíko Ndios sa'a ndo, chī táto'on kị'o chí'í'ó'ó ndo, kị'o dión ná chí'í'ó'ó Ndios mií ndó. ³ ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noq ñani ndo, ta kọ xí'o ndó kuendá ká'ano

ka t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ⁴ Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Konón ná taóí xe'e nákaa noo xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k̄i'o ví káa t̄indú'u nákaa noo mií ndó? ⁵ ¡Kúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinñó'ó t̄indú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá nat̄uu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

⁶ O sa kí'o ndó ña ii noó t̄ina, ch̄i nandío kuéi rí tiin rí ndó'ó. Ta o sa dákuéi ndó yuu díon né'e va'a ndó noo ñó'o kochí, dá ch̄i chiní'ini sa'a r̄ián.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'ín Ndios

⁷ Ta kaka ndo ña xínñó'ó ndó noo Ndios, ta kúú ni'í vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúú ni'í vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúú nonó váan noo ndo. ⁸ Dá ch̄i ndidaá na xíkaañ, ni'í náan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'í náan. Ta ndi ndáa na dákásá yé'é, nonó vá yé'é noo ná.

⁹ Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá xíkā de'e ndó pan keí xí noo ndo, á xí'o ndó iin yuu noo xí? ¹⁰ O, tá xíkā x̄i iin t̄iyaká keí xí, ¿á xí'o ndó iin koñ noo xí? ¹¹ Koó, dá ch̄i va'ará kúú ndó ñayuu k̄ini, t̄ido t̄i'a ndó k̄i'o ndó ña va'a noó de'e ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ió induú, ch̄i k̄i'o na ña va'a noó na xíkaañ? ¹² Tató'on k̄i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, k̄i'o díon ta'ani kee ndó xí'ín ná, ch̄i k̄i'o díon dándáki ley xí'ín ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yó yé'é kuñin

¹³ 'Koo ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuñin, dá ch̄i ndíkā nda'o yé'é, ta ndíkā nda'o íchi, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kua'á nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñoó. ¹⁴ T̄ido kuñin vá yé'é, ta kuñin vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'o ñayuu kondu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'ín ku'i xí'o iin yito, dá kandaq ini yo ndá yito kúú rá

¹⁵ 'Kandaa ndo mií ndó noo profeta to'ón, dá ch̄i veí ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúú rá t̄ato'on léko, t̄ido ndigüe'í lobo va kúú rá. ¹⁶ T̄ido xí'ín ña kée ra, kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá, dá ch̄i o duú ta'íon xí'o uva, ta ni ión t̄iti ko xí'o t̄iñó'ó. ¹⁷ Dá ch̄i ndidaá yito va'a xí'o ku'i va'a, t̄ido yito ko vá'a xí'o ku'i ko vá'a. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón yito va'a ko xí'o ku'i ko vá'a, ta ni iin tó'ón yito ko vá'a ko xí'o ku'i va'a. ¹⁹ Ta ndidaá yito ko xí'o ku'i va'a kúú rá ta'anda, dá keí ra noo kéí ñó'o. ²⁰ Sa'a ñoó, xí'ín ña kée ra, dá kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o duú ndidaá ñayuu ná chinani ñaá sato'o na koni na ndu'u na noo ió Ndios

²¹ 'Ta o duú ndidaá ñayuu ká'an xí'ín yu'u: “¡Mií ní kúú sato'í, mií ní kúú sato'í!” koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatái, na ió induú, noón vá kúú na koni ndu'u noo dándáki Ndios. ²² Ch̄i kua'á nda'o ñayuu kaa di'a xí'ín yu'u tá ná kasandaá kuñ dáá ñoó: “Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, ¿á ko ndúsaa ta'on ini ní ña xí'ín kuñ mií ní ni ka'an ndu ña koo chí noo, ta xí'ín kuñ mií ní ni taó ndú espíritu kini, ta xí'ín kuñ mií ní kua'á nda'o ña ná'ano ni kee ndu'u?” ²³ Dá kaaí xí'ín ná: “Ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó noqí, ch̄i kúú ndó na kée ña kini.”

Yó'o dána'a Jesús sa'a uu taa kava'a ve'e

²⁴ 'Ta ndi ndáa na séidó'o to'on dána'í, ta kée na choon sa'ándáan, noón kúú na ko'ín dákí'ín tá'in ña kée na xí'ín iin taa ió ñaxintóni, tá'an ra ni kava'a ve'e noo tóto. ²⁵ Ni koon dai déen, ta ni xino takuñi kua'a ini yuta ñoó, ta ni kana tach̄i déen, ta ni kani tá'an xí'ín ve'e ñoó, t̄ido ni iin ña'a ko ni ndó'an, dá ch̄i

lín toaan noo tóto. ²⁶ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta kó kée na ña, noón kúú táto'on iin taa kó ká'i ini, tá'an ra ni kava'a ve'e noo ñotí. ²⁷ Ni koon dai déen, ta ni xino takují kua'a ini yuta ñoo, ta ni kana tachí déen, ta ni kani tá'an xí'in ve'e ñoo, ta kúú ni kooan, ta ni naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta ni ndí'i ni ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúú ni naá ini ñayuu ni kee ña ni daná'a na, ²⁹ chí kó kée na táto'on kí'o kée ta dána'a ley Moisés, chí dána'a na táto'on kí'o kée iin na né'e choon.

8

Di'a ni kuu tá ni nduvva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi

¹ Tá ni naxino Jesús sa'a yúku ñoo, ta kúú kuá'a ndá'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. ² Dá ni natuu yati iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíi noo Jesús. Kúú ni sa kuín xití rá noo ná, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvií ní ñíi.

³ Dá ni chínóo Jesús ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Jaan, kóni. Ná nduviion —kaá na.

Ta kúú vití'ón di'a ni ndañó'o ní'ini kue'e ndó'o ra.

⁴ Dá ni kaa na xí'in rá:

—O sa kóo inon nakanón xí'in ni iin tó'ón ñayuu ña ni kee xí'ón. Di'a kua'an na'a mi'ón noó ta dutí, ta kane'e ña'a kua'an kemánon Ndios, táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sa ni nduvií ñíion —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nduvva'a Jesús iin taa kéchón noo iin taa dándáki iin ciento soldado

⁵ Tá ni ndu'u Jesús kua'an na ñoo Capernaum, dá ni kasáa iin taa dándáki iin ciento soldado noo ná. Ta ni sei nda'í ra noo ná, ⁶ ta kaá ra:

—Tatá, ta kéchón noóí kándu'u rá ini ve'i, ta ni natii sa'a rá, ta ndó'o ndá'o nio rá.

⁷ Dá ni kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón, dá ná nduva'i ra.

⁸ Dá ni kaa taa dándáki iin ciento soldado ñoo xí'in Jesús:

—Tatá, kó ta'ón ña'a kúú yu'u ña ku'u ní ve'i, tído xí'in to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduva'a va ta kéchón noóí. ⁹ Chí kúú ta'ani yu'u iin taa nákaa tixi ndá'a ta né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'a ñoo tá ná ka'in xí'in iin ra, “Kua'an”, ta kúú kua'an va ra. Ta tá ka'in xí'in iin ka ra, “Nakí”, ta kúú ve'i va ra. Tá ka'in xí'in ra kéchón noóí, “Kee choon yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá ra xí'in Jesús.

¹⁰ Tá ni seídó'o Jesús to'on yó'o, kúú ni naá ini na. Dá ni kaa na xí'in ñayuu tákuei ñaá ve'i ñoo:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'ón na Israel kó kándéé ini na yu'u táto'on kí'o kándéé ini ñaá taa yó'o. ¹¹ Ta kaá yu'u xí'in ndó ña ná kii ñayuu chí xoo noo xino ndindii, xí'in noo kétaan, ta kandeí dáó ná xí'in Abraham, xí'in Isaac, xí'in Jacob noo dándáki Ndios induú. ¹² Tído na kánian ní'í ña kandeí na noo dándáki Ndios, noón kúú na taó di'a ñaá Ndios sata vé'e noo in naá, ta ñoo kuaki na, ta kuchi tá'an no'o na.

¹³ Dá ni kaa na xí'in taa dándáki iin ciento soldado ñoo:

—Kua'an nó'on ve'ón, chí sa'a ña ni kandeé inóon yu'u, sa'a ñoo sa io va ña ni xikon —kaá na.

Ta kúú mií hora daá vá ni nduva'a ta kéchón ñoo.

Di'a ni kuu tá ni nduvva'a Jesús ñá kúú xido Simón Pedro

¹⁴ Tá ni saá Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúú kándu'u xido ra noo xito kú'an kée kue'e dáa. ¹⁵ Dá ni káko'on Jesús ndá'an, ta kúú ni ya'a va ña dáa. Ta kúú ni ndakooán ni kasá'a kenduuan ña'a kei ná.

Ta kuá'a ndá'o ñayuu ni nduvva'a ni kee Jesús

¹⁶ Dá tá ni kuaá kuú daá ñoo, dá ndáka ñayuu ndéi ñoo na ñó'o espíritu kini ni kasáa na noo Jesús.

Ta xí'ín to'on nì ka'an nà xí'án, ta kúú nì kankuei ña kua'an. Ta ndidaá nà kú'u nì nduva'a nì kee na. ¹⁷ Díón, dá nì xjnkoo to'on nì ka'an profeta Isaías: “Mii ná nì nakuído kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta nì naki'in na ña u'u ñíj yó.”

Dì'a kua'an ña nì ka'an Jesús xí'ín dao taa nì ka'án kanoo xí'ín ná

¹⁸ Tá nì xini Jesús ña kua'á nda'ò ñayuu nì ndítútí ñoó, dá nì kaa nà xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Ná ko'ò chika'anda yò iin ka xoo taño'ò.

¹⁹ Ta nì natuu yati iin tã dána'a ley, dá nì kaa rã xí'ín Jesús:

—Maestro, íoj ña kanooi xí'ín mii ní ndei kúú mii vá noó ko'on ní.

²⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ña ío va káo noó ñó'ò ndikuii, ta ío ta'ani táká noó ñó'ò laa. Tído na nì nduu taa ñayuu yó'o, ni noó kanóo dinì nã koó.

²¹ Dá nì kaa iin tã xionoo xí'ín ná ñoó:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatá, dá ná kasaai, ko'ò.

²² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakíj, ná kanoo xí'ín yu'u viti, ta dánkoo nã kúú ndii ná dánduxi ñaá dao ka nã kúú ndii —kaá nã.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noó tachì xí'ín taño'ò

²³ Dá nì kaa Jesús ini iin barco ko'on nã xí'ín ndin uxj uy taa xionoo xí'ín ná. ²⁴ Tein yá'a na kua'an nã noó taño'ò ñoó, kúú nì kasá'á kána tachì déen. Ta kúú nì kasá'á ndákoo noó taño'ò, ta kokee rá ini barco. Tído kídì va Jesús kándu'u ná.

²⁵ Dá nì natuu yati taa xionoo xí'ín ná noó kándu'u ná, dá nì kaa rã xí'ín ná:

—¡Tatá, dákaki ní ndu'u, chì ío ña kuu ndu!

²⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a yu'u téi ndò? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndò yu'u?

Dá nì ndákoo na. Dá nì sa'anda nã choon noó tachì xí'ín taño'ò ñoó. Kúú nì kutádj vá rá xí'ín tachì ñoó. ²⁷ Kúú nì naá vá ini taa xionoo xí'ín ná ñoó. Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mii rá:

—¿Ndá yoo ví kúú nã yó'o, chì nda tachì xí'ín nda taño'ò seíd'ò choon sa'ándá nã? —kaá rã.

Dì'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'ò ini uy taa

²⁸ Dá tá nì saa nã iin ka xoo taño'ò ñoó noó kúú kuenda Gadara, kúú nì kasá'a uy taa ñó'ò espíritu kini, ta nì kankuei nì kii ini káo noó ñó'ò ndii. Ta ndakí nda'ò ra, sa'á ñoó ní iin tó'ón ñayuu ko kuú ya'a íchì nákaa ñoó kée ra. ²⁹ Dá nì kasá'á káyuu'ú espíritu kini ñó'ò ini rã:

—¿Ndí kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, mii ní nã kúú de'e Ndios?

¿Á nì kasá'a ní dándó'o naní ní nio ndu'u tá ko ñá'a kasandaá tiempo noó ndi'i? —kaáan.

³⁰ Ta sa xiká vá ndei kua'á nda'ò kochí sásá'an rí. ³¹ Dá nì sei nda'í espíritu kini ñoó noó ná:

—Tá vei ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ñó'ò káa.

³² Dá nì kaa nã xí'án:

—Kua'án ndò, tá dáá.

Dá nì kankuei ña ini taa ñoó. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí kua'a ñoó. Ta kúú nì taxi tá'an ndi ndi'í rí kua'an rj yu'u da'ò, dá nì dakuéi rí mii rí ini taño'ò ñoó. Ñoó nì kandaa rj, dá nì xij rj.

³³ Kúú nì taxi tá'an tã ndáka kochí ñoó kua'an nó'ò rá. Tá nì nasáa rã ñoo rã, dá nì kastò'on ra xí'ín ñayuu sa'á ña nì ndo'ò kochí rã xí'ín sa'á ña nì ndo'ò taa sa ño'ò espíritu kini ñoó. ³⁴ Dá nì kankuei ndidaá ñayuu ndei ñoo ñoó kua'an nã noó nákaa Jesús. Dá tá nì xini ñaá ná, dá nì sei nda'í nã noó Jesús ña ná ko'on nã iin ka xián.

9

Dì'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa nì natii sa'a

1 Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ini barco ñóó. Dá n̄i ch̄ika'anda na noó taño'o kua'an na. Dá n̄i nasáa na ñoo mií ná. 2 Dá n̄i kasáa dao t̄aa, ta yí'i ra iin x̄ito noo kánóo iin t̄aa n̄i nat̄ií sa'a. Tá n̄i xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaá rá, dá n̄i kaa na xí'ín t̄aa n̄i nat̄ií sa'a ñóó:

—Koo t̄andéé inóon, de'e ló'o, dá ch̄i sa n̄i ndoo va kuachón—kaá na.

3 Dá n̄i kasá'a ná kani kuách̄i ini t̄aa dá na'á ley ndíta ra: “Taa kaa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios.” 4 Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña dión ná kani ini ra. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ná kani kuách̄i ini ndo? 5 ¿Ndí k̄ian ko ú'u cháá ka ka'in xí'ín t̄aa yó'o, ká'an ndó? “Sa n̄i ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakuijn ndichi, ta kua'an nó'on.” 6 Tído viti dá ná ko'in dá na'á noo ndo ña kómi ndisa na n̄i nduu t̄aa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuách̄i kée ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá n̄i kaa na xí'ín t̄aa n̄i nat̄ií sa'a ñóó:

—Ndakuijn ndichi, ta naki'in x̄iton kane'e kua'an nó'on.

7 Ta kúu n̄i ndakuijn ndichi ra. Dá n̄i kee ra kua'an nó'o rá. 8 Kúu ndidaá vá ñayuu ñóó n̄i naá ini tá n̄i xini na ña n̄i kee Jesús, ta n̄i keká'ano na Ndios, na n̄i x̄i'o choon yó'o noo iin t̄aa.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kana Jesús iin t̄aa nani Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

9 Dá n̄i keta Jesús ve'e ñóó kua'an na. Kúu n̄i xini na ió iin t̄aa nani Mateo, ta ió rá kí'in ya'i ra sa'a ñó'o. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Nakí, ná ko'o kanoón xí'ín yu'u.

Dá n̄i ndakuijn ra, dá n̄i kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

10 Di'a n̄i kuu tein noo ió Jesús sásá'an na ve'e ra, dá n̄i kasáa kua'á nda'o t̄aa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ka ñayuu kaá ra kómi kuách̄i, ta n̄i sa ndei na mesa sásá'an na xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani t̄a xíonoo

xí'ín ná. 11 Dá tá n̄i xini t̄a fariseo ña ió Jesús sásá'an na xí'ín ñayuu ñóó, dá n̄i kaa ra xí'ín t̄aa xíonoo xí'ín ná ñóó:

—¿Ndiva'a sásá'an maestro ndo xí'ín t̄aa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ka ñayuu kómi kuách̄i?

12 Tá n̄i seido'o Jesús ña n̄i ka'an ra dión, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Na ió va'a ko xínñó'ó ta'on na iin t̄aa kétátá ñaá. Sava'a na kú'u va kúu na xínñó'ó ñaá. 13 Ta kua'an ndo dákuá'a ndó ndi kóni kaa ña n̄i ka'an Ndios noo tuti ií ná, ch̄i di'a kaáan: “Kóni yu'u ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a noo!”, kaáan. Ch̄i yu'u, ko véi ta'on yu'u kanai na ká'an ña kúu ñayuu ndaa. Vei yu'u kanai na ná kani ña kómi ná kuách̄i, dá ná nandikó ini na sa'a kuách̄i kée na —kaá Jesús.

Dána'a Jesús ña kúu ná tát'o'on iin tono

14 Dá n̄i kasáa t̄a xíonoo xí'ín Juan, na dá kodo ndúta, dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—Né'e ií vá ndu'u, ta né'e ií ta'ani t̄a fariseo. Ta, ¿ndiva'a ko né'e ií ta'on t̄a xíonoo xí'ín mií ni?

15 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kandeí nda'í ñayuu n̄i ñataka noo ió vikó tánda'a nani ió ií vá tono xí'ín ná? Tído nda ná kasandaá kuu naki'in ra tono kandaka ra ko'on ra, nda daá ví, dá k̄ian kánian kane'e ií ná —kaá na.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an va'a ña dána'a na xí'ín ña dána'a t̄a fariseo

16 Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ta ko iin ta'on ná koto noo n̄i ndata iin do'ono yátá xí'ín iin tá'í da'ón saá. Dá ch̄i tá ná nakata na do'ono ñóó, ta kúu nati'in va da'ón saá ñóó, ta kúu ví'í ka ví ndata do'ono yátá ñóó.

17 Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñí yátá, dá ch̄i tá ná kee na dión, dá k̄ian dáka'ándí va vino saá ñóó

ñií yátá ñóó, ta ndatá vá ñíí ñóó, ta kuitá ndi'i va vino ñóó. Sa'á ñóó va'a cháá kaan ná taan yo vino saá ini ñií saá, dá kían ni iin tó'an ná o túú.

Di'a ni ndo'o de'e di'i iin taa nani Jairo xi'in iin ñá'a ndó'o kue'e tái ni

¹⁸ Ta nani ió na dána'a na to'on yó'o, dá ni kasáa iin taa né'e choon. Dá ni sa kuin xiti rá noo Jesús, dá kaá ra:

—Sa ni xi'i va de'e di'i, tido nakii ní, ná ko'o, ta chinoo ní ndá'a ní sata xí, ta kúu nataki va xi —kaá ra.

¹⁹ Dá ni ndakuin Jesús, dá ni kee na kua'an na xí'in rá. Ta kua'an ta'ani tá xionoo xí'in ná. ²⁰ Ta kúu chí sata di'a Jesús ni natuu yati iin ñá'a ndó'o kue'e tái ni. Ta sa ni xino uxí uu kua ndó'an kue'e ñóó. Dá ni kaka'on ndá'an yú'u dá'on ná, ²¹ dá chi di'a ni nakani inian: “Sava'a rá dá'on oon na ná kaka'in, ta kúu ná nduva'i.” ²² Dá ni nandio koo Jesús, dá ni sa nde'é ñáá ná, dá ni kaa na xí'an:

—Koo tandeé inoon, de'e di'i ló'o, chi ni nduva'on sa'á ña kándéé inoon yu'u —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá ni nduva'an.

²³ Dá ni saá na ve'e tá né'e choon ñóó. Ta kúu ni xini na ndéi taa tuú flauta, ta nína vaá nda'o ñayuu ndéi na ndé'i na sa'a tadi'i ñóó. ²⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Kankuei tóo ndó sata vé'e, chi ko ní xi'i ta'on tadi'i ló'o ñóó, kidi va xi —kaá na.

Ta kúu ni sakí ndaa va ñáá ñayuu ñóo sa'á ña ni ka'an na dión.

²⁵ Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñóo sata vé'e, dá ni ku'u Jesús. Dá ni tiin na ndá'a tadi'i ló'o ñóó, ta kúu ni ndakoo va xi. ²⁶ Ta kúu kua'a nda'o ñayuu ndéi yati ñóó ni ni'i tó'on ña ni kuu dión.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uu taa ko túu noo

²⁷ Dá ni keta Jesús ve'e ñóó kua'an na. Kúu ni kasá'a tákuei ñáá

uu taa ko túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'u ñáá rá:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

²⁸ Dá tá ni saá Jesús ve'e noo kua'an na ñóó, dá ni natuu yati ndi nduú tá ko túu noo ñóó. Dá ni ndato'on ñáá Jesús:

—Á kándisa ndó ña ió choon noo ndá'i nduva'i ndo?

Dá ni kaa ra:

—Jaan, kándisa ndu ña dión kían, tata.

²⁹ Dá ni kaka'on ndá'a ná noo rá, ta kaá na xí'in rá:

—Sa'á ña kándéé ini ndo yu'u, sa'á ñóó ná natuu noo ndo.

³⁰ Ta kúu ni natuu va noo rá. Dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa nákani ndó xí'in ni iin tó'on ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a noo ndo.

³¹ Tído tá ni kankuei ra ve'e ñóó, ta kúu ni nakani ra xí'in ndidaá ñayuu ndéi ñóó ña ni kee Jesús xí'in rá.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni'i

³² Tá ni ndi'i ni kankuei taa ni nduva'a ñóo kua'an ra, dá ni kasáa dao ñayuu, ta ndáka na iin taa ni kandoo ni'i ni kee espíritu kini nákaa ini ra. ³³ Dá ni taó Jesús espíritu kini nákaa ini taa ñóó, ta kúu ni naka'an va ra. Ta kúu ni naá vá ini ñayuu ndéi ñóó, ta kaá na:

—Ni ku'u ni hora ko xini yo ña kuu dión ñoo Israel, ña ni xini yo viti.

³⁴ Dá kaá dao tá fariseo ndíta ñóo:

—Mií vá sato'o espíritu kini kían xí'o choon noo taa kaa, sa'á ñóó kándéé rá taó ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ña ná kaka yo noo Ndios, dá ná tanda'a ná cháá ka ñayuu kii dána'a to'on na

³⁵ Ta ni xionoo Jesús ndidaá ñoo ná'ano xí'in ñoo kuáli, ta sa daná'a na ini iin rá iin ve'e noo ndítúti na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tixi

ndá'a Ndios. Ta sã nduva'a na ndidaá nã ndó'o kue'e xí'ín nã u'u ñíí. ³⁶ Tá xini nã ñayuu kuá'a ñoo, kúu kú'u ndá'o ini nã sa'a ná, çhi ndó'o ndá'o nio ná, ta ndéi ndava'a na, çhi ndó'o na táto'on ndó'o léko, kiri kô ín ndáka. ³⁷ Dá nî kaa nã xí'ín tãa xionoo xí'ín ná:

—Miãan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã ñayuu yó'o kúu táto'on iin ño'ó xíti ká'ano noo sã ió nduu dákée, tído cháá vá kúu nã kéchóon. ³⁸ Sã'á ñoo kaka ndo noo Ndios, nã kúu sato'o ño'ó xíti yó'o, dá ná tanda'á ná cháá kã ñayuu kii kechóon nooan.

10

Di'a nî kuu tá nî kaxi Jesús uxí uu tãa kane'e to'on na

¹ Dá nî taó xoo Jesús uxí uu tãa xionoo xí'ín ná, dá nî xí'o na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ño'ó ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e xí'ín ñã u'u ñíí ná. ² Ta di'a naní ndin uxí uu apóstol, tá'an rã nî kaxi Jesús kane'e to'on na. Tãa mií noo naní Simón, ta nî çhinani ta'aní ñaa ná Pedro, ta iin kã rã naní Andrés, tã kúu ñani Pedro, ta iin kã rã naní Jacobo, tá'an rã kúu de'e Zebedeo, ta iin kã rã naní Juan, rã kúu ñani Jacobo. ³ Ta iin kã rã naní Felipe, xí'ín rã naní Bartolomé, xí'ín rã naní Tomás, xí'ín rã naní Mateo, tá'an rã nî sã ki'in ya'i sa'a ño'ó, xí'ín rã naní Jacobo, rã kúu de'e iin tãa naní Alfeo, xí'ín rã naní Lebeo, tã ká'an xí'ín ná Tadeo, ⁴ xí'ín rã naní Simón, tá'an rã nî sã kuu kuendá tã cananista, xí'ín rã naní Judas Iscariote, tá'an rã nî kasandaá nî nakí'o Jesús noo tã xini u'u ñaa.

Yó'o nî sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uu tãa xionoo xí'ín ná ñã ko'on rã dána'a rã

⁵ Ta ndin uxí uu tãa yó'o nî tanda'á Jesús kua'an rã kanoo ra dána'a rã noo ñayuu, ta di'a nî kaa nã xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndéi nã kôo ini ndo ku'u ndó ni iin ñoo, ñã kúu kuendá Samaria. ⁶ Sava'a noo nã Israel, tá'an nã kúu táto'on léko nî ndañó'ó, kua'an ndo dána'a ndo. ⁷ Tá kua'an ndo dána'a ndo noo ñayuu, di'a kaa ndo: “Sã nî kuyati va kuu ñã ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándaki ñaa ná.” ⁸ Ta nduva'a ndó nã kú'u, ta nduvii ndó nã ndó'o kue'e té'íj, ta dánatiki ndo nã nî xí'í, ta taó ndó espíritu kini ño'ó ini ñayuu. Ta kee ndó ñã maní yó'o xí'ín ná táto'on kî'o kémani yu'u ndo'ó xí'ín choon yó'o.

⁹ O sã taán ndo di'ón oro ni di'ón plata ni di'ón kuaán ini va'i ndo, dá ki'in ndó ko'on ndo. ¹⁰ Ta ni léka o sã kándio ndó ko'on ndo, ta o sã kane'e ndó uu kotó, ni dao kã ndisa kayi'i ndó, ni vara katuu ndó o sã kane'e ndó ko'on ndo, dá çhi iin tã kéchóon, ió íçhi rã kasá'an ra noo choon kée ra.

¹¹ Ta ndi ndáa mií vá ñoo ná'ano o ñoo kuálí nî saã ndo, ta taó tó'on ndó ndéi ndéi ñayuu ió ñañó'ó, ta sava'a ñoo nî kandeí ndó ndã ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin kã ñoo. ¹² Tá nî ku'u ndó ve'e ñoo, dá kaa ndo xí'ín ná, “Va'a kandeí ní.” ¹³ Tá kúu ná ñayuu va'a, dá kian ná kandeí va'a na. Tído tá kô kúu ná ñayuu vá'a, dá kian naki'in ndó ñã kaá ndo kandeí va'a na ko'an xí'ín ndó. ¹⁴ Tá kô ní nátiin va'a iin kaa na ndo'ó, ta kô ní xín na kueidó'o na ñã dána'a ndo, dá kian tá nî kankuei ndó ve'e na o ñoo nã, kidi ni'ini ndó ñoyaká ín sa'a ndo, ta ñoo ná'a ñã kô náta'an ini Ndios xini nã nã ñoo ñoo. ¹⁵ Miãan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kian ka'í cháá kã ví ndo'o nã ñoo ñoo o duú ñayuu kini nî sã ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ñã kenda'a ñayuu xí'ín rá çhi noo

16 'Ta viti, tánda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúú ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigü'e'í lobo. Sa'á ñoó kaon koo ndó táto'on kée koo. Ta nda'í koo ini ndo táto'on kée paloma. 17 Ta kandaa ndo mií ndó noó ñayuu, chi ko'on na nak'i'o na ndo'ó noó ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noó náta na. 18 Ta nda'í noó ta né'e choon ná'ano xí'in noó rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i'í ndo k'i'o ndó kuendá sa'a yu'u noó ta né'e choon ná'ano ñoó, xí'in noó na ko kúú na ñoo yo. 19 Tído tá ni nak'i'o na ndo'ó noó ta né'e choon, o sa ná'ani téi ini ndo sa'á to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, chi mií hora daá ñoó k'i'o Ndios to'on ka'an ndo. 20 Chi ko ta'on mií ndó kúú na ka'an, mií Espíritu ij, na ni kii noó tatá Ndios, noón kúú na k'i'o to'on ka'an ndo.

21 'Ta iin ñani nak'i'o ra ñani mií rá noó ta né'e choon, dá ka'áni ñáá rá. Ta díon ta'ani kee na kúú tatá xí'in de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'in tatá xi, ta ka'áni ñáá rá. 22 Ta koni u'u kini ndidaa ñayuu ndo'ó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndaa na ni xi'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'in nda noó ndí'í kuí, noón kúú na ni'í ña káki na. 23 Tá kéndava'a na xí'in ndó ñoo ká'ano noó ko'on ndo, dá kían kankuei kí ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chi miian ndaa ká'in xí'in ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaa ñoo ño'ó Israel nda ná nandio koo tuku na ni nduu taa ñayuú yó'lo kasaá na.

24 'Ta ni iin ta dákuá'a ko ndáya'i cháá ka noó ta dána'a noó rá, ta ni ta kéchóon, ko ndáya'i cháá ka noó sato'o ra. 25 Sa'á ñoó ná nata'an ini ta dákuá'a ndo'o ra táto'on k'i'o ndó'o taa dána'a noó rá, díon ní, ta kéchóon, ná nata'an ini ra ndo'o ra táto'on k'i'o ndó'o sato'o ra. Dá chi ni chinaní ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'á ñoó ka'í ka kee na xí'in ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kánian yu'u yo

26 'Sa'á ñoó ná dá'a ni yu'u ndo kee ñayuu kée díon, dá chi ndidaa vá ña'a ió de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaa vá ña'a kédé'é ñayuu, daí ña natuuan. 27 Ta ña ká'an de'é yu'u xí'in ndó, ka'an ndoán noó túu, ta ña ni seídó'o ndó ni ka'an kayá yu'u, kua'án kaa ndó dinj vé'e, ta ni'i ka'an ndoán. 28 Ta ná dá'a ni yu'u ndo na kándeé ka'áni yiki koño ndo, chi o kándeé ta'on na ka'áni na nio ndo. Va'a kaan yu'u ndo na kómí choon ña dándó'o na nio ndo xí'in yiki koño ndo indayá.

29 '¿Á ko díko ta'on ñayuu uu laa kuáli sa'a iin dí'on kaa? Ta va'ará nóo ya'i rí, tído ko kuéi ndava'a ta'on rí nda noño'o tá ko kían táto'on kóni mií tatá yo Ndios. 30 Ta díon ní ndó'o na xí'in ndo'ó, chi nda idí dinj ndo, ná'á Ndios ndidaa kúú. 31 Sa'á ñoó o sa yu'u ndo, chi ndáya'i cháá ka ndo noó Ndios o duú kuá'a nda'o laa kuáli.

32 'Ta ndi ndaa mií ñayuu ká'an ña kúú ná kuendá yu'u noó dao ka ñayuu, díon ta'ani ka'an yu'u ña kúú ná kuendá noó tatá Ndios, na ió induú. 33 Ta ndi ndaa na ndata sa'a yu'u noó dao ka ñayuu, dá kían k'i'o díon ta'ani ndata yu'u sa'a ná noó tatá Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña taó xóo tá'an ñayuu sa'a mií ná

34 'Ná dá'a ni ka'án ndo'ó ña vei yu'u nachindei va'i ñayuu. Di'a ni kasaái xí'in espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yu'u. 35 Chi ni kasaái dánaái de'e xí'in tatá ra. Díon ta'ani naá de'e di'í xí'in naná xi. Ta díon ta'ani kee iin sano xí'in xidoan. 36 Ta díon ta'ani kee na ve'e iin taa, ndakuei na naá na xí'in rá. 37 Ta na kóni cháá ka tatá na xí'in naná na o duú yu'u, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. Ta na kóni cháá ka de'e yíi na xí'in de'e di'í na o duú yu'u, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu

kuendá yu'u. ³⁸ Ta na ko xí'o mií ña kadokó na cruz ná, ta karkaa na sata yú'u kii na, noón kúu na ko káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'u. ³⁹ Ta na kóni dákaaki mií ná, noón di'a kúu na kuu. Tído na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúu na ni'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió né'e Ndios ña va'a noó na kée ña va'a xí'in ñayuu na

⁴⁰ Ta ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'u nátiin va'a na. Ta na nátiin va'a yu'u, nda na ni tanda'a yu'u veii nátiin va'a na. ⁴¹ Ta na nátiin va'a iin profeta sa'a ña kúu ná iin profeta, dá kían nátiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin na ni nátiin va'a iin ñayuu ndaa sa'a ña kúu ná iin na ndaa, dá kían koni ta'ani na nátiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. ⁴² Ta ndi ndáa mií ñayuu náki'o iin yáxi takuij vixi ko'o iin kaa ñayuu kuáli yó'o, miían natiin na ña va'a sa'a ña ni kee na, chi ni kemáni ná iin na xionoo xí'in yu'u.

11

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodó ndúta ñayuu

¹ Tá ni ndi'i ni kasto'on Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ndi kee ra dána'a ra, dá ni kee ra kua'an ra. Tá ni ndi'i, dá ni kee mií ná kua'an na dána'a na, ta kasto'on na xí'in ñayuu ndéi iin ra iin ñoo.

² Ta noo nákaa Juan, tá'an na dákodó ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, ni ni'i tó'on na sa'a ndidaá ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'a ñoó ni tanda'a ná dao ta xionoo xí'in ná kua'an ra noo nákaa Jesús. ³ Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Á mií ní kúu na ni kaa Ndios tanda'a ná kasaa dákaaki ñaá, o á kandati ndu kasaa iin ka na?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an ndo, ta kasto'on ndó xí'in Juan sa'a ndidaá ña'a ndé'e

ndó, xí'in sa'a ndidaá ña seídó'o ndó. ⁵ Chi nátuu noó na ko túu noo, ta sa kúu va xika na ni natií sa'a, ta sa ni nduvii vá ñi na ndó'o kuele téli, ta sa ni natai va do'o na ko tá do'o, ta ni nataki va na ni xi'i, ta kasto'in to'on va'a Ndios xí'in ñayuu kúnda'i. ⁶ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xini na yu'u —kaá Jesús xí'in ta'a ñoo.

⁷ Tá ni ndi'i ni nandió kuéi ta'a ñoo kua'an ra, dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'in ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ni sa'an ndo'ó ni sa nde'é ndó noo kúu ño'ó ichi ñoo? ¿Á iin ta ko iin toon, tá'an ra xikó táto'on xikó iin ndoo kée tachi ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? ⁸ Koó, sa'a ñoó, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáa? ¿Á iin ta ndíxi dá'on táyí ndaa? Koó, chi ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndaa, noón kúu na ndéi ve'e rey. ⁹ Sa'a ñoó, ¿ndá yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáa? ¿Á iin profeta? Jaan, miían ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaá kúu ná, ta ndáya'i cháa ka na o duú iin profeta. ¹⁰ Chi sa'a mií ná ká'an tuti i Ndios di'a: Ná ko'in tanda'a iin ta kúo noo ko'on noo yo'ó,

ta kasto'on ra to'in xí'in ñayuu, dá ná kandeí nduu na kuedó'o na ña ko'on ka'on xí'in ná.

¹¹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'i cháa ka noo ndidaá ka ta ni káki tixi ña'a. Tído na noo cháa ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháa ka o duú Juan.

¹² Nda kuu ni sa xionoo Juan, na dákodó ndúta ñayuu, ta nda kuu víti deén nda'o kéndava'a ñayuu xí'in na dána'a noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadi ñayuu kini noo ñayuu ndúkú ndu'u tixi ndá'a Ndios. ¹³ Ndidaá tá'an profeta xí'in ña ká'an ley Moisés ni ka'an ña kasá'a Ndios dándáki

na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ni ka'an dión. ¹⁴ Ta nda kuenda mií ndó ná kakian á kándisa ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'in ndó ña Juan kúu Elías, na ni ka'an profeta kasaa. ¹⁵ Ta ndi ndaa ndó ió do'o, ta kúu kueídó'va va'ndó.

¹⁶ '¿Ndi kían tiin yu'u, dá ka'in xí'in ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chí kée na táto'on kée takuáchí tá ndéi xi sádiki xi noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi: ¹⁷ "Ni tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'á ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní ndei'í ta'on ndo'ó." ¹⁸ Ta ki'lo dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chí tá ni kasaa Juan, ko ní sei ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. ¹⁹ Ta viti ni kasaa na ni nduu taa ñayuu yó'o, ta sásá'an va'a na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin taa nde'é, iin ta xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin ra né'e tá'an va'a xí'in ñayuu káni, xí'in taa kí'in ya'i sa'a ño'ó. Tído na kúu na ndichí, noón kúu na ná'á ña kómí ndisa na ña ndichí.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'in na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Ni ndi'i, dá ni kasá'á Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noo ni kee na kuá'á ña ndato, dá chí ko ní xí'in ta'on na ñoo ñoo nandikó iní na sa'á kuachi kée na, ta kaá Jesús:

²¹ —¡Nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chí tá ní kée yu'u ña ná'ano noo ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón táto'on ni kee yu'u ña ná'ano noo mií ndó, ta kúu nda sa oon va ni nandixi nda'í na, ta ni nandei nda'í na noo yaa sa'á ña ni nandikó iní na sa'á kuachi ni kee na, ní kúu. ²² Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón.

²³ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'an ndó ña nda induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúu na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá, dá chí tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían ni keei noo ndo'ó, miían ndaa kakaá ií vá ñoo Sodoma nda kuu viti, ní kúu. ²⁴ Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu káni ni sa ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'o ini Jesús kée na kúu Espíritu ií Ndios

²⁵ Mií hora daá ni ka'an Jesús xí'in Ndios:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú xí'in noño'o yó'o, chí ni chikáa de'é ní ña yó'o noo na ndichí, xí'in na kátóni ini. Ta ni na'a nián noo na ko kátóni va'a ini. ²⁶ Dión ni kee ní, tatá Ndios, chí ki'lo dión ni nata'an ini mií ní.

²⁷ Ta ndidaá ña'a ni naki'o tatá Ndios noo yú'u. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'á ndá yoo kúu yu'u, na kúu de'e Ndios, chí iin tó'on miío tatá Ndios kúu na ná'á ndá yoo kúu. Ta ni iin tó'on ñayuu ko ná'á ndá yoo kúu tatá Ndios, chí iin tó'on dini yu'u, na kúu de'e na, kúu na ná'á ñaa, xí'in ndi ndaa mií vá ñayuu ká'an yu'u, na kúu de'e Ndios, na'in ná noo. ²⁸ Naki' ndidaá ndo'ó, na kúu tati, ndo'ó na ndído vee, noo yú'u, dá naki'oi ña nani'í ndée ndo. ²⁹ Ta kandio nduú ndo yukú xí'in yu'u, dá katí'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chí yu'u kúu iin na masó, iin na nda'í ió ini, ta xí'in yu'u, dá koni ndo nani'í ndée ndo, ³⁰ dá chí ko kuáchi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dákuío vee ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

12

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á kuu nani'í ndée na Israel

¹ Tiempo daá ñoo chika'anda Jesús kua'an na noño'o noo kaa

tirió tein iin kuꝯ náni'i ndée na Israel. Ta kuiko nda'ò tã xionoo xí'ín ná. Sa'á ñoó ni kasá'á rá taó ra yoko tirió, ta seí ra nonján kua'an ra. ² Dá ni xini dao tã fariseo ña kée ra dión, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a tã xionoo xí'ín ní kée ra ña ko kánian kee ra kuꝯ náni'i ndée yo.

³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó ña ni kee David tá sa na'á xí'ín tã sa xionoo xí'ín ná tá nda'i ni kuiko na? ⁴ Chì kaáan ña ni ku'u na ini ve'e Ndios, ta ni seí na pan, ña dóko tã duti noo Ndios, chì ni ko kánian kei mií ná ña, ni tã xionoo xí'ín ná. Sava'a tã duti va kuu kei ña. ⁵ O, ¿á ko óon ta'on ka'i ndó noo ley ña ni ya'a tã duti ni kechóon ra ini ve'e ño'o ká'ano yó kuꝯ náni'i ndée yo? Tído ko ta'ón kuachi kíán ña kée ra dión. ⁶ Ta ká'ín xí'ín ndó ña ndáya'i cháá ka na íin noo ndo o duú ve'e ño'o ñoó. ⁷ Di'a kaá to'on Ndios: “Kóni ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña dóko ndo ña'a nooí.” Tá ni kandaá ini ndo to'on yó'o, dá kíán o dátaí kuachi ta'on ndó na ko ña'a kée. ⁸ Chì ió choon noo ndá'a na ni nduu tã ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuꝯ náni'i ndée yo —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni natií ndá'a

⁹ Dá ni ñaki'ín Jesús kua'an na. Ta ni saá na ni ku'u na ini ve'e noo náta ka na ñoo ñoo. ¹⁰ Ta ñoo nákaá iin tã ni natií iin xoo ndá'a. Ta kóni tã fariseo ni'i rá ndi koo dátaí kuachi ra Jesús noo tã né'e choon, sa'á ñoó ni ndato'ón ña rá:

—¿Á kuu nduva'a yó ñayuu kuꝯ náni'i ndée yo, kaá ley?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yáí tein kuꝯ náni'i ndée yo, á o kó'on ta'on ndó taó ndo rí? ¹² Ta kana'á ndó ña ndáya'i cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'á ñoó kaá yu'u ña kuu va

kee yó ña va'a tein kuꝯ náni'i ndée yo.

¹³ Dá ni kaa na xí'ín tã kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaá ndá'on.

Dá ni ñadakaá ra ndá'a rá, kúu ni nduva'a vaan táto'on kí'o ió va'a iin kaan. ¹⁴ Dá ni kankuei tã fariseo ñoo kua'an ra. Dá ni kasá'á rá ndátó'on kue'é ra ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Di'a kua'an ña ni taa Isaías sa'a Jesús

¹⁵ Tá ni kandaá ini Jesús ña kóni ra ka'áni ñaá rá, dá ni kee na kua'an na iin ka xían, ta kua'á nda'ò ñayuu tákuei ñaá kua'an na. Ta ni nduva'a Jesús ndidaá na kú'u. ¹⁶ Ta ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná dá'a ni kastó'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'á ña ndato ni kee na. ¹⁷ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chì di'a kaáan:

¹⁸ Yó'o íin ta xínkuáchí nooí, ta mií yu'u ni kaxi xi,

ta ndó'o nda'a vai sa'a xí, ta náta'an inií xinií xí.

Ko'ín dákooin Espirituí dinií xí.

Ta noo ndidaá na tukú kastó'on xi ña vei kuꝯ keyíkoí sa'a ndidaá ñayuu.

¹⁹ Ta o ñaá tá'an ta'on xi xí'ín ni iin tó'ón ñayuu, ta o káyu'ú ni'i ta'on xi,

ta ni ko íin ta'on xíka kei o kueídó'o ña ka'an xi.

²⁰ Ta o ká'ano ta'on xi tayoó, kirá sa ni ta'ano.

Ta o nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuꝯ kandeé xí dánkoo ndaá xi ñayuu nooí.

²¹ Ta mií xí kúu tandée ini noo na ko kúu na Israel.

Dión ni taa Isaías.

Di'a ndo'o ñayuu ká'an ndava'a sa'a Espiritu íi Ndios

²² Dá ndáka ñayuu ñoo iin tã nákaá iin espíritu kini ni kasáa na noo Jesús, ta ko túu noo rá, ta ni ko kuꝯ ka'an ra kée espíritu kini ñoo.

Dá n̄ nduᵛa' a ñáá ná. Ta kúú n̄ náka'an ra, ta n̄ nat̄u noo rá. ²³ Ta kúú n̄ naá vá ini ñayuu kuá'a ñoo n̄ xini n̄ ña n̄ kee Jesús, ta kaá na:

—Ndá ndi kuu de'e n̄ ve'e rey David, n̄ kaá n̄ tanda'á Ndios kasaa, kúú t̄a káa —kaá n̄.

²⁴ Tá n̄ seídó'o t̄a fariseo ña dión ndátó'ón ñayuu ñoo, dá n̄ kaa ra:

—Kándéé t̄a káa taó rá espíritu kini, ch̄i Beelzebú, tá'an ña kúú sato'an, xí'o choon noo rá —kaá ra.

²⁵ Kúú n̄ kandaᵛa va ini Jesús ña dión nákaní ini ra, dá n̄ kaa n̄ xí'in rá:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta dión ta'aní ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an ñayuu ndéi iniᵛan, ch̄i naá váán. ²⁶ Tá ná taó ña u'u kúú noo ña kini kéchóon nooán, dá kían ta'andá tá'an vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an? ²⁷ Sa'á ñoo tá taó yu'u espíritu kini xí'in choon n̄ xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo n̄ xí'o choon noo ndá'a dao ka n̄ ñoo mií ndó ña taó ná espíritu kini, tá dáá? Mií vá n̄ yó'o kúú n̄ ná'a ña o duᵛú ña ndaa ká'an ndo. ²⁸ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'in ndéé Espíritu iᵛ Ndios, dá kían kana'á ndó ña sa n̄ kasandaá va kuᵛ ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios.

²⁹ 'Ch̄i, ¿ndi kee ví iin t̄a ku'u ra ve'e iin t̄a tondó ki'in kuí'iná rá ña ñó'o ve'e ra tá ná o ko'óní ñáá rá dinñó'ó ka? Dión kaniaan kee ra, dá kandeé rá taó ndí'i ra ña'a ñó'o ve'e ra.

³⁰ 'Ta n̄ ko ndíta xoo yu'u, noón kúú n̄ xini u'u ñáá, ta n̄ ko chíndeé yu'u noo chóon kéei, noón kúú na dátúú choon kéei. ³¹ Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúú kuᵛch̄i kée ñayuu, xí'in sa'a ndidaá kúú ña'a kini ká'an n̄. Tído ndi ndáa n̄ yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu iᵛ Ndios, noón kúú n̄ ni iin kuᵛ t̄a'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'á kuᵛch̄i n̄ kee na. ³² Ta ndi ndáa n̄ yá'a ká'an ndava'a sa'a

n̄ n̄ nduu t̄a ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndáa n̄ yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu iᵛ Ndios, noón kúú n̄ ni iin kuᵛ t̄a'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'á kuᵛch̄i n̄ kee na, ni ñayuu yó'o ni ñayuu veí chí noo o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

³³ 'Dá ch̄i iin yíto va'a, ku'i va'a va xí'o rá. Ta iin yíto ko vá'a, nda ku'i xí'o va rá ko vá'a. Ta xí'in ku'i xí'o va rá kandaᵛa ini ndá yíto kúú rá. ³⁴ ¡Ndo'ó kúú kuendá de'e koo! ¿Ndi kee ví ndó ká'an ndo iin t̄o'on va'a tá ñayuu kini va kúú ndó? Dá ch̄i t̄o'on n̄ chití ñó'o ini ní o iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an n̄. ³⁵ Dá ch̄i iin t̄a va'a, t̄o'on va'a ñó'o ini ní o rá taó ra ká'an ra. Tído iin t̄a kini, t̄o'on kini ñó'o ini ní o rá taó ra ká'an ra. ³⁶ Tído yu'u ká'in xí'in ndo ña nak̄i'o ndó kuendá sa'a ndidaá t̄o'on ko chóon n̄ kánkuei yú'u ndo n̄ ká'an ndo tá ná kasandaá kuᵛ keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu. ³⁷ Dá ch̄i xí'in t̄o'on ká'an ndo, kedaá xí'in ndó, dá kandoo va'a ndó noo Ndios. Ta xí'in t̄o'on ká'an ta'aní ndó kedaá xí'in ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuᵛch̄i noo ná.

Yó'o n̄ xika ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

³⁸ Dá n̄ kasaa dao t̄a dána'a ley xí'in dao t̄a fariseo, dá n̄ kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, kóni ndu ña kee ní iin ña ndato noo ndú'u.

³⁹ Dá n̄ kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, n̄ ndéi tiempo viti, ta xini xixi va ndó Ndios, ch̄i xika ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, saᵛa'a ña ndato n̄ kee Ndios xí'in profeta Jonás kían koni ndo. ⁴⁰ Ch̄i t̄a'to'on on̄i nduú, on̄i ñoo n̄ sa káa Jonás t̄i t̄iyaká ká'ano, k̄i'o dión ta'aní koni ndo kakaᵛa n̄ n̄ nduu t̄a ñayuu yó'o t̄ixi ñó'o on̄i nduú, on̄i ñoo. ⁴¹ Ta nakuᵛta

ndichi ñayuu n̄i s̄a ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuṽ keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá ch̄i n̄i n̄andikó iní n̄a sa'á kuachi n̄i s̄a kee na tá n̄i daná'a Jonás noo ná. Ta iin t̄aa ndáya'i cháá k̄a o duú Jonás ín noo ndo viti. ⁴² Ta nakuij̄in ndich̄i ta'ani ñá'a s̄a dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuṽ keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá ch̄i nd̄a noo xiká cháá k̄a ñayuú yó'o n̄i kixián n̄i seídó'án ña ndich̄i n̄i ka'an rey Salomón. Ta iin t̄aa ndáya'i cháá k̄a kúu n̄a ín ká'an xí'ín ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espíritu kini

⁴³ Tá keta iin espíritu kini iin t̄aa, dá k̄ián kua'an iin xián noó ich̄i ndúkúán noo nani'i ndééán. Tído k̄o nání'án noo nani'i ndééán. ⁴⁴ Dá kásá'án nákan̄i inian: “Nandió k̄oo tukui no'i ve'e noó n̄i ketai veii”, kaáan. Tá n̄i nasáaan n̄i ndu'an ini t̄aa noó n̄i s̄a ioan, k̄o ín ta'on nákaa ñoo, ta ndato n̄i natu'án, ta ñoch̄i vii káaan. ⁴⁵ Dá kua'an kuakaan us̄a k̄a espíritu kini cháá k̄a o duú mián. Dá násaaan ndu'an kaño'an ini t̄aa ñoo. Ta kúu ka'í k̄a ví kásá'a ndó'o níó rá o duú táto'on k̄i'o n̄i s̄a ndo'o níó rá n̄i s̄a kee espíritu kini mií noó ñoo. Díon ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kasáa naná Jesús nandukú ñaa ná

⁴⁶ Xián nani nákaa n̄a dána'a n̄a noó ñayuu kuá'a ñoo, kúu n̄i kasáa naná n̄a xí'ín ñani n̄a. Ta kúu n̄i s̄a kuṽta na sat̄a vé'e, ch̄i kóni n̄a ka'an n̄a xí'ín Jesús.

⁴⁷ Dá n̄i kasto'on iin t̄aa ín ñoo xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní, ta ndíta na sat̄a vé'e, ta kóni n̄a ka'an n̄a xí'ín ní.

⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ná kasto'on ndaaí xí'ín ndó ndá yoo kúu nanáí, ndá yoo kúu ñanií —kaá n̄a.

⁴⁹ Ta kúu n̄i daná'a ndá'a ná ndidaá t̄aa xionoo xí'ín ná, dá n̄i kaa n̄a:

—T̄a yó'o va kúu nanáí, kúu ñanií.
⁵⁰ Ch̄i ndidaá n̄a kée ña kóni tatái Ndios, n̄a ió induú, noón kúu ñanií, kúu k̄i'oi, kúu nanáí —kaá n̄a.

13

Di'a kua'an ña n̄i nakani Jesús sa'a iin t̄aa xiti

¹ Kuṽ dáa ñoo n̄i keta Jesús ve'e ñoo. Dá n̄i saa n̄a n̄i s̄a k̄oo na ió n̄a yu'ú taño'o. ² Ta kúu n̄i nataka kuá'a nda'o ñayuu noo ió n̄a. Sa'á ñoo n̄i kaa Jesús ini iin barco, dá n̄i s̄a k̄oo na ini ro. Dá n̄i s̄a ndei ñayuu kuá'a ñoo yu'ú taño'o ñoo. ³ Dá n̄i kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a n̄a, ta kaá n̄a:

—Iin t̄aa xiti n̄i kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴ Ta sa'á ña n̄i koon ni'ini ra tata ñoo, sa'á ñoo dao ña n̄i kuei yu'ú ich̄i. Kúu n̄i kasáa laa, ta kúu n̄i seí vá rian. ⁵ Ta dao k̄a tata ñoo n̄i kuei tein yuu, noó k̄oo ño'o ndéé. Sa'á ñoo kúu yachi va n̄i xitaan, ch̄i k̄o ní kuei ta'on ña noó kúu ño'o ndéé. ⁶ Dá tá n̄i xinkoo ndiandii, ta kúu n̄i dii vaan. Ta sa'á ña k̄o ta'ón yo'an, sa'á ñoo n̄i ich̄i vaan. ⁷ Ta dao k̄a tata ñoo n̄i kuei tein ta'íón. Ta n̄i sa'ano dáó ñá xí'ín ta'íón ñoo, sa'á ñoo n̄i kuyat̄a váán n̄i kee rá. ⁸ Ta kúu dao k̄a tata ñoo n̄i kuei noo kúu ño'o va'a. Ta kúu kuá'a nda'o noni n̄i xi'loan, dá ch̄i iin ciento noni n̄i xi'o dao tata yó'o, ta dao k̄aan n̄i xi'o oni diko noni, ta dao k̄aan n̄i xi'o oko uxian. ⁹ Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueidó'o ndó —kaá Jesús.

Yó'o kasto'on Jesús ndiv̄a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a n̄a

¹⁰ Dá n̄i kasáa t̄aa xionoo xí'ín ná noo ió n̄a, dá n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndiv̄a'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'ín to'on dána'a ní?

11 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Dá ch̄i noo ndo'ó va n̄i x̄i'ó Ndios ña kandaa ini ndo ña ná'á mií ná sa'á ndi kee na dándáki na. Tído ko x̄i'ó Ndios noo dao ka ñayuu ña kandaa ini na sa'á ña yó'o. 12 Dá ch̄i ndi ndáa na n̄i natiin to'on ká'ín, noón kúu na natiin ña kandaa cháá ka ini na. Tído ndi ndáa na ko x̄i'ín natiin ña, noón kúu na dí'tá dí'a Ndios cháá ña kánda'a ini na. 13 Sa'á ñoó dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i noó dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kánda'a ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará seídó'o na to'on ká'ín, tído o kátóni ta'on ini na. 14 K̄i'ó dión, dá x̄inkoo to'on n̄i taa profeta Isaías, ch̄i dí'a kaaan:

Va'ará ndidaa ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vían ná kande'é ndó, tído o kánda'a ta'on ini ndo.

15 Ch̄i n̄i ndukáxi nda'o ní o ña ñoo yó'o,

ta ko x̄i'ó na mií ná kueídó'o na,

ta n̄i sadi ta'ani na noo ná,

dá ná o kóni na xí'ín noo ná,

ta ni o kueídó'o na xí'ín do'o na,

ta ni o kátóni ta'on ini na,

ta ni o nándio kuéi na noo yú'u, dá nduva'i na.

16 Tído ndiká'án ví noo ndo'ó, ch̄i túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'án ví do'o ndó, ch̄i seídó'o ndó. 17 Ch̄i miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ña kua'á nda'o profeta xí'ín ñayuu ndaa n̄i sa ndei sa na'á n̄i ka'án ná koni na ña xiní ndo viti, tído ko ní xiní ta'on naan. Ta n̄i ka'án ta'ani na kueídó'o na to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on naan —kaá na.

Nákani Jesús ndi dándáki ña n̄i daná'a na sa'á ta x̄i'í

18 —Kueídó'o va'a ndó, ch̄i ko'ín kastó'in xí'ín ndó ndi dándáki to'on n̄i dáki'in tá'in n̄i daná'i noo ndo sa'á ta x̄i'í ñoo. 19 Tá'an ñayuu seídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu, ta ko

xí'ó na mií ná kanda'a ini naan, dá kían kasaá ña u'u, ta dí'tá váan to'on Ndios, ña n̄i kankao ní o ná. Dión dándáki yu'ú íchi ñoo noo n̄i kuei dao tata ñoo. 20 Ta tein yuu noo n̄i kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádij ini na. 21 Tído ko ta'ón yo'an ini ní o ná, sa'á ñoo tóo vá kándisa naan. Ch̄i tá vei tandó'o ndó'o na, o tá kásá'a ñayuu kéndava'a na xí'ín na sa'á ña kándisa naan, kúu dánkoo va naan. 22 Ta tein ta'íón noo n̄i kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído kásá'a ndí'i cháá ka ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuíká ná. Sa'á ñoo ko sa'ano na xí'ín to'on Ndios, ta ní iin ña va'a ko kee na. 23 Tído noño'o va'a noo n̄i kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta xí'ó na mií ná ña kanda'a ini naan. Dao noón kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'ó iin ciento noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'ó oní díko noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'ó oko ux̄i noni, ch̄i kee na ña kóni Ndios —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi n̄i x̄i'í tein tirió va'a

24 Dá n̄i dáki'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'ín to'on n̄i daná'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Táto'on k̄i'ó n̄i kee iin ta'a n̄i x̄i'í tata va'a noño'o rá, k̄i'ó dión kee Ndios dándáki na ñayuu na. 25 Ta tein kíd̄i ta x̄i'í ñoo, n̄i kii iin ta xiní u'u tá'an xí'ín rá, ta n̄i chí'i ra tata tirió kuéi noo káa tirió ra. 26 Sa'á ñoo tá n̄i kasá'a kána yoko tirió, dá n̄i kanda'a ini ta kéchóon noo rá ña káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra. 27 Dá n̄i sa'an ra n̄i ndato'ón rá sato'o ñó'o ñoo: “Tatá, ¿á o duú tirió va'a ní x̄i'í ní? ¿Ndiva'a káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?” 28 Dá n̄i kaa sato'o ñoo xí'ín rá: “Iin ta'a xiní u'u va ña'a n̄i kexíxi n̄i chí'an.” Dá n̄i kaa ta kéchóon ñoo: “¿Á ko kóni ní ná ko'on ndu to'on nduan?” 29 Dá n̄i kaa ra:

“Ná dá'a ni ko'on ndo to'on ndoan, dá chi tá ná to'on ndoan, nda tirió va'a kana xí'án. ³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáó ñá xí'in tirió va'a ñoó nda ná kasandaá kuú naki'in va'a yó tirió ñoó. Dá tá ná kasandaá kuú ta'andaan, dá ka'andaí choon noó ra náki'in va'a tirió, ta kaají xí'in rá: To'on ndó dinño'ó tirió kuéi, ta kató ndoan táto'on kató ndó ndáyo'o, dá chiño'ó ndoan. Tído ña kúu tirió va'a ñoó, ná taán va'a ndoan ini yákai” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o nani mostaza

³¹ Dá ni ñaki'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni ñaná'a na, ta kaá na:

—Táto'on kí'o ndó'o iin tata nani mostaza, ña ni xiti iin ta noño'ó rá, kí'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³² Ta miian ndaa ña yó'o kúu tata páli cháa ka noo dao ka tata chí'i yó noño'ó yo. Tído tá ni xitaan, ta kúu sá'ano díkó ka vían o duú dao ka yuku, ta ndúuan iin yíto, sa'á ñoó kása laa, ta káva'a rí táka rí tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ña dákuita tachí yusa pan

³³ Dá ni ñaki'in tá'an tuku na iin ka ña'a xí'in to'on ni ñaná'a na noo ñayuu ñoó, ta kaá na:

—Kí'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on kí'o kée ña dákuita tachí yusa káva'a pan, ña ni tiin iin ñá'a, ta ni ñaki'in tá'an ñaá xí'in oni yáxi harina, dá nakuita tachían —kaá na.

Ña yó'o nákaní ndiva'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión ni ñaki'in tá'an Jesús dao ka ña'a xí'in to'on ni ñaná'a na noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta ko ní sá dána'a ta'on na tá ko ní sá dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on ni sa ñaná'a na. ³⁵ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta, chi di'a kaan: Ko'in dáki'in tá'in dao ña'a noo to'on dána'i noo ñayuu.

Ta kí'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaa ña sa io de'é nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu.

Yó'o nákaní Jesús ndi dándáki ña ni ñaná'a na sa'a tirió kuéi xí'in tirió va'a

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu ñoó, dá ni ku'u na ini ve'e iin ñoó. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in ná ñoó, dá ni kaa ra:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándáki ña ni ñaná'a ní sa'a tirió kuéi ñoó.

³⁷ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Taa ni xiti tirió va'a ñoó kúu na ni nduu ta ñayuu yó'o. ³⁸ Ta ño'ó xiti ñoó kúu ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoó kúu ndidaa ñayuu ño'ó tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoó kúu na ño'ó tixi ndá'a ña u'u. ³⁹ Tá'an ra ni xini u'u ta ni xiti ñoó kúu ña u'u, ta kuú ni ñaki'in va'a ra tirió ñoó kúu kuú keyíko Ndios sa'á ñayuu. Ta ta ni ñaki'in va'a tirió ñoó kúu ángel Ndios. ⁴⁰ Dá chi táto'on ni kee ra ni to'on ra tirió kuéi noño'ó rá, ta ni ndi'i ni chiño'ó raan noo kéi ño'ó, kí'o dión koo tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁴¹ Chi tanda'a na ni nduu ta ñayuu yó'o ángel kéchón noo ná kii na nakaxi na ñayuu ño'ó tixi ndá'a Ndios, ta taó xoo na ndidaa na kedaá xí'in ñayuu na, dá kée na kuachi xí'in ndidaa na kée ña kini. ⁴² Dá ko'on ángel ñoó taán ñaá ná noo kéi ño'ó ini xito. Ñoó kuaki na, ta ñoó kúu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³ Ta na kúu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon na táto'on tóon ndiindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta na ió do'o, ná kueídó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni naní'i iin kidi di'ón

⁴⁴ Táto'on kí'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on iin kidi di'ón náka de'é noño'ó xítí. Chi iin kuú, dá ni naní'i iin taa kidi ñoó, dá ni naxikáa de'é tuku raan, ta kádii ini ra kua'an nó'o rá. Dá ni sa'an ra ni díkó ndí'i ra ña'a ió noo rá, dá

n̄i xiin ra ñó'o noo nákaa de'é k̄idi d̄i'ón ñóó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa n̄i nan̄i'i iin yuu d̄ion ndato nda'a

⁴⁵ 'Táto'on k̄i'o dándáki Ndios ñayuu n̄a kían táto'on ña n̄i ni'i iin taa n̄i naka'án nda'i x̄i'ín yuu d̄ion. ⁴⁶ Ch̄i tá n̄i nan̄i'i taa ñóó iin yuu d̄ion ndato cháa ka, dá n̄i sa'an ra n̄i d̄ik̄o ndí'i ra ña ió noo rá, dá n̄i xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñóno

⁴⁷ 'Táto'on k̄i'o dándáki Ndios ñayuu n̄a kían táto'on iin ñóno, ña kían chínee ra ini taño'o, ta ndi ndaa mií vá t̄iyaká sárnee noán. ⁴⁸ Tá n̄i ch̄ití noán, dá taó raán yu'ú t̄akují, dá kandeí ra kaxi ra t̄iyaká taán ra ini t̄iyika rá, ta kirí k̄o vá'a taó xóo ra. ⁴⁹ Ta d̄ion ta'ani koo kuu noo ndí'i, ch̄i kankuei ángel kanoo na taó xóo na ñayuu k̄ini tein ñayuu ndaa. ⁵⁰ Ndi'i, dá taán ná ñayuu k̄ini ñóó noo k̄eí ñó'o ini xito. Ta ñóó kuaki na, ta ñóó kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ña sa'a x̄i'ín ña yatá

⁵¹ Dá n̄i ndato'ón Jesús t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná:

—¿Á n̄i kandaá ini ndo ndidaá ña n̄i ka'ín x̄i'ín ndó?

Dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—Jaan, tatá.

⁵² Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Kana'á ndó ña tá n̄i ndu'u iin ra dána'a ley Moisés t̄ixi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra táto'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá ch̄i taó rá ña sa'a x̄i'ín ña yatá ñó'o ini sato rá.

Di'a n̄i ndo'o Jesús tá n̄i no'o na ñoo Nazaret

⁵³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i dak̄i'ín tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o n̄i ka'an na x̄i'ín rá, dá n̄i kee na kua'an na. ⁵⁴ Dá tá n̄i nasáa na ñoo mií ná, dá n̄i daná'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñóó. Ta n̄i naá ini na ñoo na ndé'e ñaa ná, ta kaá na:

—¿Ndeí n̄i ni'i taa kaa ña ndichí ná'á rá, x̄i'ín ña kándéé rá kée ra ña ná'ano x̄i'ín ñayuu? ⁵⁵ ¿Á o duú de'e taa túxí ȳito vá kúu ra kaa? ¿Á o duú María va kúu naná ra kaa, ta ñani ra kúu Jacobo x̄i'ín José, x̄i'ín Simón, x̄i'ín Judas? ⁵⁶ ¿Á o duú k̄i'o ra kaa ndéi tein yó yó'o? Sa'a ñóó, ¿ndeí n̄i ni'i taa kaa ña ndichí ná'á rá? —kaá ñayuu ñóó.

⁵⁷ Sa'a ñóó k̄o ní nákoní ta'on ñaa ná. Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín ná:

—Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tído na kúu na ñoo ndu, x̄i'ín na ve'e ndu, noón di'a kúu na káño'ó ñaa —kaá na.

⁵⁸ Ta k̄o ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noo ná sa'a ña k̄o ní x̄i'ín na kandísa ñaa ná.

14

Di'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'i Juan, na sa dakódo nduta ñayuu

¹ Tiempo daá ñóó n̄i ni'i to'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús. ² Dá n̄i kaa ra x̄i'ín t̄a kéchóon noo rá:

—Juan, tá'an ra sa dakódo nduta ñayuu va kúu taa ñóó. N̄i nataki va ra, sa'a ñóó kándéé rá kée ra ña'a ndato x̄i'ín ñayuu.

³ Díon n̄i kaa Herodes, dá ch̄i mií rá n̄i sa'anda choon, dá n̄i tiin soldado Juan, dá n̄i so'oni ñaa rá x̄i'ín cadena, dá n̄i ch̄ikaa ñaa rá ve'e kaa, ch̄i k̄i'o díon n̄i x̄ika Herodías, ñá n̄i sa kuu ñadi'í ñani ra, t̄a n̄i sa naní Felipe. ⁴ Díon n̄i kee ra, ch̄i di'a n̄i kaa Juan x̄i'ín rá:

—Kuachi nda'o kían, ch̄i ió yo'ó x̄i'ín ñadi'í ñanon —kaá na.

⁵ Sa'a ñóó n̄i ka'án rá ka'áni ñaa rá, tído yu'ú ra na ñoo ra, ch̄i n̄i kándísa na ña Juan kúu iin profeta.

⁶ Tído tá n̄i naxino Herodes kua rá, dá n̄i sarsá'a de'e di'í Herodías noo rá. Ta kúu n̄i nata'an ini ra ña n̄i kee xi. ⁷ Sa'a ñóó n̄i ya'a yú'u rá n̄i ka'an ra to'on taa ña k̄i'o ra ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka xi. ⁸ Dá n̄i daká'an

kue'é ñaa ñá kúu naná xī. Sa'á ñoó nī kaa xī xí'ín rá:

—Kí'ò ní iin ko'ò ná kakaá dinī Juan, ta dákodo ndúta ñayuu, nooí —kaa xī xí'ín rá.

⁹ Tá nī kaa xī dión, kúnda'y nda'ò nī kuu ini Herodes, tído sa'á ña nī xī'ò ra to'on ra noo xī, ta sa'á ña nī seídó'ò ndidaá ñayuu ndéi mesa ña nī ka'an ra dión xí'ín xī, sa'á ñoó nī sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰ Dá nī sa'anda ra choon noo soldado ra ña ná ka'anda ra diko Juan noo nákaa na ve'e kaa. ¹¹ Dá nī sa'anda raán, ta nī chikáa ra dinī ná ini iin ko'ò né'e ra nī kasáa ra nī xī'ò raan noo tadi'y ñoó. Dá nī xī'ò xian noo naná xī.

¹² Dá nī kasáa ta xionoo xí'ín Juan nī naki'in ra yiki koño na. Dá né'e raan nī sa'an ra nī dandúxi ra. Dá nī kee ra kua'an ra kasto'on ra xí'ín Jesús ña nī kuu.

Di'a nī kuu tá nī xī'ò Jesús ña'a nī sasá'an o'on mil ta

¹³ Tá nī kandaá ini Jesús ña dión nī ndo'ò Juan, dá nī kaa na ini iin barco, dá nī kee na kua'an na iin ka xián noó koó ñayuu ndéi. Tído nī kandaá ini ñayuu noo kua'an Jesús, dá nī kankuei na iin rá iin ñoo noo ndéi na xika sá'á ná tákuei na kua'an na ni'y ná Jesús. ¹⁴ Tá nī keta Jesús ini barco ñoó, kúu nī xini na ña kua'á nda'ò ñayuu ndéi ndáti ñaa. Ta kúu nī ku'y nda'ò ini na sa'a ná, sa'á ñoó nī nduva'a na ndidaá na kú'u ñó'ò tein ñayuu ñoó. ¹⁵ Tá nī ini kuu dáá ñoó, dá nī natuu yati ñaa tá xionoo xí'ín ná. Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Ko ta'ón ve'e ndíta yati yó'ò, ta sa nī ini va, sa'á ñoó ka'anda ní choon noó ñayuu kuá'a yó'ò ña ná ko'on na noo ñó'ò ñoo kuálí, dá ná kuiin na ña'a kasá'an na.

¹⁶ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kí'ò mií ndo'ò ña'a ná kasá'an na.

¹⁷ Dá nī kaa ra:

—Ko ta'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'ín uu tiyaká va.

¹⁸ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo ki'in ndóan, tá daá.

¹⁹ Dá nī sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kandeí na noo ita ñoó. Dá nī tiin na ndin o'on pan ñoó xí'ín ndi nduú tiyaká ñoó. Dá nī nandé'e noo ná chí induú. Dá nī nakí'ò na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá nī dakuáchi na pan ñoó xí'ín tiyaká ñoó. Dá nī xī'ò naan noó ta xionoo xí'ín ná. Dá nī dasá raan noó ñayuu kuá'a ñoó. ²⁰ Dá nī sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda nī ndinoo va'a ini na. Dá tá nī ndi'y, dá nī dakúti ta xionoo xí'ín Jesús ñoó uxī uu tiyika xí'ín ña'a nī kandoo noó nī sasá'an na. ²¹ Ta táto'on o'on mil ta nī sasá'an nī kee Jesús, ta ko in ta'on ní kekuendá nañá'a xí'ín takuálí.

Di'a nī kuu tá nī xika Jesús noó taño'o

²² Tá nī ndi'y, dá nī sa'anda Jesús choon noó ta xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin ka xoo taño'o. Dá nī kandoo Jesús ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. ²³ Tá nī ndi'y nī ka'an na ndisá'an xí'ín ná, dá nī kee na kua'an na dinī yuku in ñoó ka'an na xí'ín Ndios. Dá tá nī kuaá, iin tó'ón mií vá ná nákaa dinī yuku ñoó. ²⁴ Ta duú nī ta'yáo i'í vá barco ñoó kua'an ra noó taño'o ñoó. Ta kúu xoo di'a xoo di'a nákuin ndichi takuúí ñáni tá'an rá ndika barco noo kánoo rá kua'an ra, ta deén nda'ò vei tachí chí xoo noó kua'an ra.

²⁵ Dá tá nī kundikí, dá nī kee Jesús xika na noó takuúí ñoó kua'an na ni'y ná barco ñoó. ²⁶ Tído tá nī xini ta xionoo xí'ín Jesús ña xika na vei na noó takuúí ñoó, kúu nī kandadí nda'ò ra, ta nī kayu'ú rá:

—¡Kaa vei í'íná!

—Ta kúu nī'í nda'ò nī kayu'ú rá sa'á ña nī yu'ú ra. ²⁷ Ta kúu nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. Mii vá yu'u kúúí. O sa yu'ú ndo.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, tá mii ní kúú ní, konó ní ná kakaí noó takuúí xaaj saaj nì'í mii ní.

²⁹ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakíí.

Dá nì noo Pedro. Dá nì kee ra xíka ra noó takuúí ñoo kua'an ra nì'í rá Jesús. ³⁰ Tído sa'á ña ndé'é rá ña deen kána tachí ñoo, sa'á ñoo nì kixian nì yu'ú ra. Ta kúú nì kasá'á kòketa ka'ani ra kua'an ra ini takuúí. Dá nì kayu'ú rá:

—jDákaki ní yu'u, tatá!

³¹ Dá nì tiin na ndá'a rá nì kane'e na, dá kaá na xí'ín rá:

—Cháá nda'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a nì nakani kuáchí inon?

³² Dá tá nì keta na xí'ín rá ini barco, kúú nì sa tuu va tachí deen ñoo. ³³ Dá nì natuu yati ndidaá taa ñó'o ini barco ñoo noo Jesús, ta nì sa ndaño'o ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Miiñan ndaa ndisa de'e Ndios kúú mii ní.

Dí'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús na kú'u ndéi chí kuendá Genesaret

³⁴ Dá tá nì ndi'i nì chika'anda na noó taño'o ñoo, dá nì saaj na noo kúú kuendá Genesaret. ³⁵ Tá nì nakoni ñayuu ñoo ña Jesús kúú ná, dá nì taxi tá'an na nì sa'an na iin rá iin ñoo ñó'o ñoo, ta nì kaston na xí'ín ndidaá ñayuu ña nì kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá na kú'u nì saaj na noó Jesús. ³⁶ Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná dáko'on ndá'a ná sav'a'a yu'ú kotó na, dá ná nduva'a na, kaá na. Ta ndidaá na nì dakó'on ndá'a yu'ú kotó na ñoo nì nduva'a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni taa

¹ Ta kúú nì natuu yati dao ta fariseo xí'ín ta dána'a ley Moisés noó Jesús. Ta yó'o kúú ra nì kii ñoo Jerusalén. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

² —¿Ndiva'a kò kée ta xionoo xí'ín mii ní táto'on kì'o nì daná'a ta sá'ano ñoo yo tá sata? Chì kò nákata ra ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá keí rá pan.

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháá ka ini ndo kee ndó choon nì sa'anda ta sá'ano ñoo yo? ⁴ Dá chí di'a kua'an choon nì sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noo tata ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mii vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.”

⁵ Tído ndo'ó kúú ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúu ta'on chindeéí mii ní xí'ín ña'a né'e va'i, chí sa nì kaaí kú'oi ña noo Ndios.” ⁶ Ta sa'á ña ká'an na dión, sa'á ñoo kò káni kaañ chindeé ná tatá na xí'ín naná na, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátuu ndó choon nì sa'anda Ndios xí'ín ña nì ndaki ini mii ndó.

⁷ ¡Taa uu noo vá kúú ndó! Ndaa va nì ka'an profeta Isaías sa'a ndo, chí di'a nì taa na:

⁸ Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u oon va na, tído xí'ín nio ná kò kóni ta'on na yu'u.

⁹ Kò ndáya'i ta'on ña ndaño'o na yu'u, dá chí ña dána'a na kúú ña nì ndaki ini ñaxintóni taa va.

¹⁰ Dá nì kana Jesús ñayuu kuá'a ñoo ña ná natuu yati cháá ka na, dá nì kaa na xí'ín ná:

—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, dá katóni va'a ini ndo. ¹¹ Ni iin ña'a seí ndo kò dáyakò ñaa noo Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyakò ñaa.

¹² Dá nì natuu yati taa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa ra:

—¿Á ná'á ní ña nì tar'u'u nda'o ini ta fariseo sa'á ña nì ka'an ní dión?

¹³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndidaá yuku, ña kọ ní xítí tatáí, na ío induú, ñoo kían kánian to'on na xí'ín nda yo'an. ¹⁴ Ná dá'a ni nakani ini ndo sa'a rá, chí taa kọ túu noo vá kúú rá, ta t́in ndaa ra dao ka na kọ túu noo. Chí tá t́in ndaa iin taa kọ túu noo iin ka ta kọ túu noo, dá kían ndi nduú ra kuei ini yáí.

¹⁵ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki to'on nì ñakí'ín tá'an ní nì ñaná'a ní noo ñayuu kuá'a ñoo.

¹⁶ Dá nì kaa na xí'ín Pedro:

—¿Á dión ta'ani kọ kátóni ta'on ini ndo'ó? ¹⁷ ¿Á kọ kándaá ta'on ini ndo ña ndidaá ña'a seí ñayuu, ini t́ixi va na kua'an? Tá kúú tá nì ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá náan. ¹⁸ Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñoo kían vei nda maá níó ná, ta ñoo di'a kían dáyakọ ñaa noo Ndios. ¹⁹ Dá chí nda maá níó ná vei ña kini nákanini na kee na, dá ka'ání ná ñayuu, ta kée na kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í na o yíí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñíí ná, ta kí'ín kuí'íná ná, ta káva'a na kuachi tó'ón sa'a dao ka na, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndaa mií vá ñayuu. ²⁰ Ndidaá ña kini yó'o kían dáyakọ ñaa noo Ndios. Tído ña kọ nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó, dá keí ná ña'a, kọ dáyakọ ta'on ñaa noo Ndios.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin de'e di'í ña'a túkú

²¹ Dá nì keta Jesús ñoo ñoo, dá nì kee na kua'an na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ²² Noo nì kasáa iin ñá'a, ta kíán iin ñá'a kuendá Canaán. Ta nì kixián iin ñoo ló'o nákaa yati ñoo. Dá nì kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní na kúú de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a yu'u, chí ndó'o nda'o níó de'e di'í kée iin espíritu kini.

²³ Tído ni iin to'on kọ ní ka'an na xí'ín. Dá nì natuu yati ta xíonoo xí'ín ná. Dá nì seí nda'í ra noo Jesús, ta kaá ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ñá'a káa ná ko'an, dá chí káyulú nda'a vaán tákaań vei ña sata yo.

²⁴ Dá nì kaa Jesús:

—Sava'a noo na Israel, na kúú tátoto'on iin léko, kirí nì ndaño'ó vá, nì t́anda'á Ndios yu'u veii.

²⁵ Dá nì kasáa ñá'a ñoo nì sa kuíin xítíán noo Jesús, ta nì kaaan:

—¿Chindee ní yu'u, tatá!

²⁶ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Kọ vá'a ta'on kuio ndaa yo pan ndá'a takuáli, ta kí'o yoan noo t́ina.

²⁷ Dá nì kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído seí va t́ina ñoo yúchí pan ña kuei yú'u mesa sato'o rí.

²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Naná ló'o, miian ndaa ndisa kándée ká'ano inon yu'u. Ta ná ko'in keei ña xíkón —kaá na.

Ta kúú mií hora daá ñoo nì nduva'a de'e di'áan.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús kuá'a nda'o ñayuu

²⁹ Dá nì kee Jesús kua'an na. Tá nì kasandaá yati na yú'u taño'o naní Galílea, dá nì kaa na diní iin yúku iin ñoo. Dá nì sa kọ na ío na.

³⁰ Ta kuá'a nda'o ñayuu nì natuu yati noo ná, ta ndáka na na nì natíí sa'a, xí'ín na kọ túu noo, xí'ín na kọ kuú ká'an, xí'ín na kọ ndaa va'a ndá'a xí'ín sa'a, xí'ín na ndó'o dao ka kue'e, nì kasáa na nì chindei ñaa ná noo iin Jesús. Dá nì nduva'a ñaa ná. ³¹ Ta kúú nì naá ini ñayuu ñoo sa'a ña nì ñaka'an na kọ kuú ka'an, ta nì nduva'a na kọ ndaa va'a ndá'a xí'ín sa'a, ta nì ñakaka na nì natíí sa'a, ta nì natuu noo na kọ túu noo. Ta nì keká'ano ndidaá ñayuu ñoo Ndios, na ndáño'o na Israel.

Di'a nì kuu tá nì xi'o Jesús ña'a nì sasá'an komi mil taa

³² Dá nì kana Jesús taa xíonoo xí'ín ná ñoo. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kú'u nda'o iní sa'a ñayuu kuá'a yó'o chí sa nì xino oní kuu ndéi na xí'ín yu'u, ta kọ kọ ña'a kasá'an ná. Tído kọ kóni ta'on yu'u

tanda'á nditai na no'ò ve'e na, dá ch̄i oon ni kuu yí'í na íchi.

³³ Dá n̄i kaa ta xíonoo xí'ín ná ñóó: —¿Ndeí ki'ín yó kua'a pan noo kúu ño'ó íchí yó'o ki'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini na?

³⁴ Dá n̄i ndato'ón ñaa Jesús: —¿Ndidaá pan né'e ndó? Dá n̄i kaa ra xí'ín ná: —Usa va pan né'e ndu'u, xí'ín cháá t̄iyaká.

³⁵ Dá n̄i sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoó noñó'o. ³⁶ Dá n̄i tiin na ndin usa pan xí'ín t̄iyaká ñoó. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios. Dá n̄i sa'anda na pan ñoó. Dá n̄i x̄i'o naan no'ò ta xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i dasá ráan no'ò ñayuu kuá'a ñoó. Ta dión ta'ani n̄i kee na xí'ín t̄iyaká ñoó. ³⁷ Dá n̄i sasá'an ndidaá ñayuu ñoó nda n̄i ndinoo va'a ini na. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakúti rá usa t̄iyika xí'ín ña n̄i kandoo no'ò n̄i sasá'an ñayuu ñoó. ³⁸ Ta taa n̄i sasá'an ñoó n̄i sa kuu tát'o'on komi mil, ta ko iin ta'on ní kekuenda na ñá'a xí'ín takuáli.

³⁹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ka'an Jesús ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoó. Dá n̄i kaa na ini barco xí'ín taa xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i ki'ín na kua'an na chí kuenda Magdala.

16

Yó'o n̄i xika ta fariseo ña ná kee Jesús iin ña'a ndato

¹ Ñoó n̄i kasáa dao ta fariseo xí'ín ta saduceo, ta n̄i ka'an rá dátúú rá Jesús, ch̄i n̄i xika ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miian ndaa n̄i kii na noo Ndios. ² Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, ch̄i n̄i kana kua'á induú.” ³ Tá n̄i t̄uu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tachi kuu víti, ch̄i n̄i kana kua'á induú, ta iin víkó nda'o.” ¡Kúu ndó ñayuu uu noo, dá ch̄i va'a t̄i'a ndó kándaá ini ndo ndi kee induú, tido ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano xini

ndo tiempo viti! ⁴ Ñayuu k̄ini nda'o ndéi tiempo viti, ta xini x̄ixi na Ndios, ch̄i xika na ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandisa na. Tido o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato n̄i ndo'o Jonás koni na ndo'o yu'u —kaá na.

Dá n̄i dankoo ñaa Jesús, dá n̄i kee na kua'an na.

Di'a kua'an ña n̄i dána'a Jesús sa'á ña ko vá'a dána'a ta fariseo

⁵ Ta n̄i saa na iin ka xoo taño'o, tido n̄i nandodó ta xíonoo xí'ín ná kane'e ra pan keí rá xí'ín ná. ⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó no'ò ña dákuita tachi pan, ña k̄ian kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

⁷ Dá n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an mií ta xíonoo xí'ín ná ñoó:

—Dión ká'an na, ch̄i ko ní sá ne'e yó pan kixió.

⁸ Kúu n̄i kandaá va ini Jesús ña n̄i ka'an ra dión. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón kuáchi ndo sa'á ña ko'ò pan né'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? ⁹ Ta, ¿á ko kándaá ij vá ini ndo? ¿Á ko ndísaa ta'on ini ndo ña o'on va pan n̄i tiin yu'u n̄i x̄i'oi n̄i sasá'an o'on mil taa ñoó? ¿Á ko ndísaa ta'on ini ndo ndidaá t̄iyika n̄i dakúti ndó xí'ín ña n̄i kandoo no'ò n̄i sasá'an ñayuu ñoó? ¹⁰ Ta, ¿á ko ndísaa ta'on ini ndo ña usa va pan n̄i tiin yu'u n̄i x̄i'oi n̄i sasá'an komi mil taa? Ta, ¿á ko ndísaa ta'on ini ndo ndidaá t̄iyika n̄i dakúti ndó xí'ín ña n̄i kandoo no'ò n̄i sasá'an ñayuu ñoó?

¹¹ ¿Á ko kándaá ij vá ini ndo ña ko ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Ch̄i ña n̄i ka'in xí'ín ndó k̄ian dándaki ña k̄anian kandaá ndo mií ndó no'ò ña dákuita tachi pan, ña kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

¹² Dá ví n̄i kandaá ini ra ña ko ní ka'an na sa'á ña k̄anian kandaá ra mií rá no'ò ña dákuita tachi ndisa pan. Ch̄i di'a n̄i ka'an na ña kandaá ra mií rá no'ò to'on dána'a ta fariseo xí'ín ta saduceo.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na dákaiki ñaa

¹³ Tá ni saá Jesús chí ñoo Cesarea Filipino, dá ni ndato'ón ná ta xionoo xí'ín ná, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, na ni nduu taa ñayuu yó'o, kaá ñayuu ñoo?

¹⁴ Dá ni kaa taa xionoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo nduta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ña kúú ní iin ka profeta.

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

¹⁶ Dá ni kaa Simón Pedro:

—Mii ní kúú Cristo, na dákaiki ñaa. Ta mii ní kúú de'e Ndios takí.

¹⁷ Dá ni kaa na xí'ín Pedro:

—Ndiká'án ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá chi o duú ñayuu ní dátoon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatái Ndios, na ió induú vá, ni datóon nooon. ¹⁸ Ta ka'an ta'ani yu'u xí'ón viti ña kanani yo'ó Pedro, ña kóni kaa yuu, ta satá yuu yó'o ko'in kava'i ve'e ño'i, na kúú kuendá, ta o kandeé ta'on ña kúú yá, ndii dánaa ñaaán. ¹⁹ Ta noo ndá'a miíon naki'o yu'u nda'a kaa, dá ka'andon choon noo ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios. Chi tá ná ka'andon choon noo ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá na.

²⁰ Dá ni sa'anda na choon noo tá xionoo xí'ín ná ña ná dá'a ni ka'an ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña mii ná kúú Jesús, na kúú Cristo.

Yó'o kásto'on Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná ndi ndo'o na, dá kuu na.

²¹ Nda daá ni kasá'a ná kásto'on na xí'ín tá xionoo xí'ín ná ña miían ko'on na ñoo Jerusalén, dá ndo'o nani ní na kee tá sá'ano xí'ín tá dutí saku'a, xí'ín tá dána'a ley Moisés, ta kuu na. Ndi'i, dá natakí na tixi kuu óni. ²² Dá ni taó xóo ñaa

Pedro. Dá ni kasá'a rá dánani ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, o kóno ta'on Ndios ña ndo'o ní dión. ¿Ni iin kuu o ndo'o ní dión!

²³ Dá ni nandió koo Jesús ni sa nde'é ná Pedro. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Kua'án kuxoo noói, chi kéeón táto'on kée ña u'u! Yo'ó kúú ra kétéin noói, chi ko nákaní inon sa'a ña kóni Ndios, di'a nákaní inon táto'on kí'o nákaní ini taa va.

²⁴ Dá ni kaa na xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndaa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'i, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ²⁵ Chi ndi ndaa na kóni dákaiki na mii ná ñayuu yó'o, noón di'a kúú na kuu. Tído ndi ndaa na xí'o mii ña kuu na sa'a yu'u, noón di'a kúú na ni'i ña kataki na. ²⁶ Dá chi, ¿ndí kían va'a ni'i ñayuu tá ná kandeé ná ni'i ná ndidaa ña kujá ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? O, ¿ndí kían kúú ña'a ndáya'i cháa ka tá o duú ña ni'i ná ña kataki chíchí ná, ká'án ndó? ²⁷ Dá chi iin kuu, dá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na, ta ndato naye'e ndaa na táto'on kí'o náye'e tatá na, ta nandió koo na xí'ín ndidaa' angel kéchóon noo ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu táto'on kí'o kaa choon ni kee na. ²⁸ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kúú ta'on ndó nda ná koni ndo na ni nduu taa ñayuu yó'o tá koo ná kii na dándaki na —kaá Jesús.

17

Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa ñi Jesús xí'ín dá'on ná

¹ Tá ni ya'a iño kuu, dá ni kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani ra, tá nani Juan kua'an na diní iin yuku dikó. ² Ta ñoo ni ndaon na táto'on kí'o kaa na noo rá. Kúú ni naye'e ndaa oon ví

noo ná tátò'on yé'e ndindii. Ta ni ndukuxi kachì dá'on ná tátò'on kì'o ndato tóon ñó'o. ³ Ta kúú iin kuití vá ni na'a noo Moisés xí'in Elías, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'in Jesús. ⁴ Dá ni kaa Pedro xí'in Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu yó'o, tatá. Tá kóni ní, dá ná kava'a ndu oní tija'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵ Ta xian nani ká'an iì Pedro xí'in ná, kúú ni naxino iin viko ndato yé'e. Ta kúú ni dádá'i ñáá. Ta kúú tein viko ñóo ni seido'o ra ni ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e manì yu'u, ta náta'an inii xiníj xí. Kueídó'o ndó to'on ká'an xì —kaá na.

⁶ Tá ni seídó'o ta xionoo xí'in ná ñóo to'on ni ka'an Ndios, dá ni sa kujta xití rá, ta ni xino taan ra nda noño'o, ta ni yu'ú nda'o ra. ⁷ Dá ni natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá ni kani ndá'a ná satá rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ni yu'ú ndo.

⁸ Dá tá ni ndane'e noo rá, kúú sa koó ka va taa ñóo ndíta xí'in Jesús. Ndádá iin tó'ón míí vá ná iin noo rá.

⁹ Ta noó konoo Jesús kua'an na ndika yúku ñóo xí'in taa ñóo, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni nakani ndó xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ni na'a Ndios noo ndo nda ná kasandaá kuu natakì na ni nduu taa ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá ni ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinño'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaq na dáka'ki ñáá?

¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndaa va ká'an ra ña dinño'ó ka kánian kii Elías ndeyíko na ndidaá ña'a. ¹² Tído yu'ú ká'in xí'in ndó ña sa ni kixi va Elías, ta ko ní nákonì ta'on ñáá rá, chì ni kee ra xí'in ná tátò'on kì'o ni ka'an mií rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'in na ni nduu taa ñayuu yó'o —kaá na.

¹³ Dá ni kandaq ini ta xionoo xí'in ná ñóo ña ká'an na sa'a Juan, na sa ñakódo ndúta ñayuu.

Di'a ni kee Jesús ni nduva'a na iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá ni naxino na noo ndéi ñayuu kuá'a ñóo, dá ni natuu yati ñáá iin taa, dá ni sa kuin xití rá noo Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

¹⁵ —Tatá, ku'u ini ní sa'a de'e ló'j, dá chì ndó'o xi kue'e xí'j yí'í, ta ndó'o nda'o níxi xí, chì kánkao nda'o xi noo kéj ñó'o, xí'in noo ñó'o takuij kée kue'e ndó'o xi. ¹⁶ Ta ndákai xì ni kasáai noó taa xionoo xí'in ní, dá nduva'a ñáá rá, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁷ Dá ni kaa Jesús:

—¿Nandeé ka vían ñayuu ko kándisa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'in ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví kì'o ndeé inii sa'a ndo? Kane'e ndó tayii xaan nakii ndo —kaá na.

¹⁸ Dá ni sa'anda Jesús choon noo espíritu kini nákaa ini xì. Dá ni ketaan kua'an. Ta kúú iin ndéj vá ni nduva'a xi mií hora daá ñóo.

¹⁹ Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in ná noo ná, dá ni ndato'ón xoo ñáá rá:

—¿Ndiva'a ko ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñóo?

²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Chì cháá vá ni kándeé iní ndo ña nduva'a xi kee Ndios. Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña va'ará lú'u kándeé iní ndo Ndios tátò'on kì'o leé ndiki mostaza, dá káan kuu va ka'an ndo xí'in yúku iin káa: “Kua'an ná kuiion chí káa”; ta kúú dión vá kakuuan. Ta kúú ni iin ña'a o kákuu ña kuáchi noo ndo. ²¹ Tído o kándeé ta'on ndó taó ndo espíritu kini, ña kée dión, tá ná o káka ndo ña manì noo Ndios, ta xian nani o káne'e iì ndo —kaá na.

Yó'o kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

²² Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá ni kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná:

—Ko'on iin *ta* nak'i'o ra na nduu *ta* ñayuu yó'o noo ndá'a ta xiní u'u ñáá, ²³ dá ka'ání ñáá rá. Tído *tixi* kuu óni, ta kúu nataki va na —kaá na.

Ta kúu *ní* kunda'í nda'o ini ra sa'a *ña* *ní* ka'an na dión.

Di'a ní kuu tá ní xí'o Jesús di'ón sa'a ve'e ño'o ká'ano

²⁴ Tá *ní* saa na ñoo Capernaum, dá *ní* natuu yati dao *ta* kí'in ya'í sa'a ve'e ño'o ká'ano noo ió Pedro, dá *ní* ndato'ón ñáá rá:

—¿Á *ko* xí'o ta'on maestro ní di'ón sa'a ve'e ño'o?

²⁵ Dá *ní* kaa Pedro:

—Jaan, xí'o naan.

Tá *ní* ndu'u Pedro ve'e, ta kúu *yachi* va *ní* ndato'ón ñáá Jesús:

—¿Ndi ká'án yo'ó, Simón? ¿Nda noo kí'in ya'í ta né'e choon ñayuu yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noo na ñoo mií rá, o noo na ñoo tukú dándáki ra?

²⁶ Dá *ní* kaa Pedro:

—Noo na ñoo tukú vá kí'in ya'í ra.

Dá *ní* kaa Jesús:

—Jaan, *chí* na ñoo ra, *ko* káni ta'an vaan *chiya'í* na. ²⁷ Tído ná dá'a ní dár'u'u yó ra. Kua'án yú'u taño'o, ta tiión *tiyaká*, ta kirí mií noo *ní* tiión, ta nandiká yú'u rí. Ta ñoo nani'on iin di'ón kaa. Ta kane'ón ñá kison, dá kí'ón ñá noo rá sa'a yú'u xí'in sa'a miíón —kaá na.

18

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kúu na ndáya'í cháá ka noo Ndios

¹ Ta tiempo daá ñóo *ní* natuu yati *ta* xionoo xí'in Jesús noo ió na, dá *ní* kaa ra xí'in ná:

—¿Nda yoo kúu na ndáya'í cháá ka tein na ñó'o *tixi* ndá'a Ndios?

² Dá *ní* kana Jesús iin tayí ló'o iin ñóo *ní* saa *xí* noo ná. Dá *ní* *chikani* ñáá ná tein *ta* xionoo xí'in ná ñóo.

³ Dá *ní* kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ñá tá ná o nádaon ndó mií ndó nduu ndó táto'on kí'o kúu takuálí, dá *kían* ní iin kuu o *koní* ndo ndu'u ndó

tixi ndá'a Ndios. ⁴ *Chí* ndi ndáa na kénóo mií táto'on kí'o kúu takuálí, noón vá kúu na ndáya'í cháá ka tein na ñó'o *tixi* ndá'a Ndios. ⁵ Ta ndi ndáa mií ñayuu ná natiin va'a iin takuálí ta káa táto'on kí'o káa tayí yó'o sa'a ñá kúu ná kuendá yu'u, dá *kían* kee kuendá ñá mií vái *ní* natiin va'a na.

Yó'o dána'a Jesús ñá ná dá'a ní dáka'an kue'é yo dao ka ñayuu ñá ya'a na kee na kuachi

⁶ Ta ndi ndáa mií ñayuu kándéé dáka'an kue'é takuálí kándísa yu'u ñá ya'a xi kee xi kuachi, noón kúu na va'a cháá ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáketa ñáá ná nda maá ini taño'o. ⁷ *Jnda'í* kúu ví ñayuu ndéi ñayuu yó'o, *chí* kua'á nda'o ñá'a dáka'an ñáá, dá ya'a na kee na ñá kini! Ta daá kuití vei ñá dáka'an ñáá ñá kee na kuachi. Tído *jnda'í* cháá ka ví ndo'o na dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

⁸ *Sa'a* ñoó tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in ndá'a ndo o sa'a ndo, dá *kían* ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndóan. *Chí* va'a cháá ka ví ñá ku'u ndó noo ió Ndios xí'in iin xoo ndá'a ndo o xí'in iin xoo sa'a ndo o duú kaan ko'on ndo xí'in ndi nduu ndá'a ndo o ndi nduu sa'a ndo kaño'o ndó indayá noo kéi ñó'o, tá'an ñá ní iin kuu o ndá'o. ⁹ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in nduchí noó ndo, dá *kían* taó ndoan, ta dákana ndóan. *Chí* va'a cháá ka ví ñá ku'u ndó noo ió Ndios xí'in iin xoo nduchí noó ndo o duú kaan ko'on ndo xí'in ndi nduu kaño'o ndó indayá noo kéi ñó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin léko ní ndaño'o

¹⁰ *O* sa káño'ó ndó ní iin tó'on takuálí yó'o, *chí* miían ndaa ká'in xí'in ndó ñá daá ndíta va ángel ndáka ñáá náki'o na kuendá sa'a xí noo tatái, na ió induú, ¹¹ *chí* *ní* kasáa na *ní* nduu *ta* ñayuu yó'o

nandukú ná ñayuu ni kana xoo noo Ndios, dá dákaaki ñaá ná.

¹² '¿Ndi kée iin taa ndáka iin ciento léko tá ni ndañó'ó iin rí, ká'án ndó? ¿Á kó dánkoo ta'on ra komi diko sa'on komi ka ríón, dá ki'in ra ko'on ra yúku nandukú rá kirí ni ndañó'ó ñoo? ¹³ Dá tá ni naní'í rá ri, ná ka'an ndaai xí'in ndó ña kádij cháá ka ini ra sa'a kiríóón o duú sa'a komi diko sa'on komi kirí kó ní ndañó'ó ñoo. ¹⁴ Ta dión ta'ani kó kóni ta'on tatá yo Ndios, na ió induú, ña ndañó'ó iin káa takuáli yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña kánian ku'u ká'ano ini yo sa'a sátá'an yó

¹⁵ Ta tá ni ya'a iin káa ñani ndo ni kee na iin kuachi noo ndo, kua'an ndo dánani ndó na noo kó in ndéi. Tá ni ñakoni na kuachi na, dá kían nandei va'a tuku ndó. ¹⁶ Tído tá kó kóni na nakoni na kuachi ni kee na, dá kían kua'an ndo kuaka ndó iin o uu ka ñayuu, dá chi kaá ley ña uu o oní taa xínñó'ó k'i'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían keyíko choon. ¹⁷ Tído tá kó ní kékuendá na ñayuu ndáka ndó ni sa'an ndo, dá kían nak'i'o ndó kuendá noo ndidaa na kándisa xí'in ndó sa'a kuachi ni kee na. Tá ni noo na kándisa ñoo kó ní xíin na nakoni na kuachi na, dá kían ná kandoo na kakuu na iin na kó ná'a Ndios, o iin na kí'in ya'i sa'a ñó'o noo ndo.

¹⁸ 'Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kadi ndo dao choon noo ñayuu ñayúu yó'o, kuin va Ndios xí'in ndó nda induú. Ta tá ná ka'anda ndo choon noo dao ka na ñayuu yó'o, kuin ta'ani Ndios xí'in ndó nda induú. ¹⁹ Ta nándio koo tukui ká'in xí'in ndó ña tá náki'in tá'an uu ndo, ta iin noo ni nduu ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndáa mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, na ió induú, k'i'o na ña noo ndo. ²⁰ Dá chi noo náataka uu o oní ñayuu ndéi na kéká'ano na yu'u, me'í na ñoo ió.

²¹ Dá ni natuu yati Pedro noo ná, dá ni kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaa ta'ándá kánian ku'u ká'ano ini sa'a ñani tá yá'a na noo? ¿Á nda usá ví ta'ándá?

²² Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O duú usá oon ni ta'ándá, kaá yu'u. Di'a nandio kooon ku'u ká'ano inon sa'a ná oní diko uxí ta'ándá. Ta keeón dión usá ta'ándá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a uu taa táj noo iin rey

²³ 'K'i'o dándaki Ndios ñayuu na kían táto'on k'i'o kée iin rey tá ndékuendá ra xí'in ta kéchóon noo rá. ²⁴ Iin kuú, dá ni kasá'a rá ndékuendá ra xí'in ra táj noo rá. Kúu ni kana ra iin taa táj uxí mil di'ón plata noo rá ni saá ra. ²⁵ Ta kó ní kándéé ta'on ra chiya'i ra di'ón táj ra. Sa'a ñoo ni sa'anda rey ñoo choon ña ná dikó rá mií rá xí'in ñadi'í ra, xí'in de'e ra, xí'in ndidaa ña va'a ió noo rá, dá ná naa ña táj ra. ²⁶ Dá ni sa kuin xití ta kéchóon ñoo, dá ni kasá'a rá seí nda'í ra noo rey ñoo, ta kaá ra: “Tatá, kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távi noo ní.” ²⁷ Dá ni ku'u ini rey ñoo sa'a rá. Ta kúu ni dayáa ñaá rá, dá ni xí'o ká'ano ini ra sa'a di'ón táj taa ñoo noo rá.

²⁸ 'Tído tá ni yaa ta ñoo kua'an ra, ta kúu ñoo ni nak'i'in tá'an ra xí'in iin ka ta kéchóon dáó xí'in rá, ta táj taa yó'o iin ciento di'ón plata noo mií rá. Dá ni tiin ñaá rá, dá ni kasá'a dáku'alánó ñaá rá, dá kaá ra: “Chiya'i kí ña távon noo.” ²⁹ Dá ni sa kuin xití ta'ani taa kéchóon dáó xí'in rá ñoo, ni kasá'a seí nda'í ra noo rá, ta kaá ra: “Kandati too ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távi noo ní.” ³⁰ Tído kó ní xín ta'on ra kandati too ñaá rá. Di'a ni sa'an ra ni saki ra choon sa'a ra táj noo rá, dá ni chikáa ñaá rá ve'e ka na ná chiya'i ndi'í ra ña táj ra noo rá. ³¹ Tá ni xini dao ka ta kéchóon dáó xí'in rá ña dión ni kee ra, kúu ni tar'u'u nda'o ini ra. Dá ni sa'an ra ni ñakani ndi'í ra xí'in rey ñoo sa'a

ndidaá ña ñi kuu. ³² Dá ñi kana rey ñoo taa ñi kee dión. Dá ñi kaa ra xí'ín rá: “Ta kéchóon kini nda'ò kúú yó'ò. Dión ví kua'á ñi'ón tái yó'ò nooí, tído ñi xí'ò ká'ano va inii sa'on, dá chî ñi seí nda'ávóon nooí. ³³ Ta, ¿ndiva'a kò ní xí'ò ká'ano inon sa'á tã kéchóon dáó xí'ón tát'ón kí'ò ñi xí'ò ká'ano ini yu'u sa'on?”, kaá rey. ³⁴ Ta ñi xido nda'ò ini rey ñoo. Sa'á ñoo ñi ñakí'ò ñaa rá noo ndá'a soldado ña dándó'ò ra níó rá nda ná chiya'i ndi'i ra ñi'ón tái ra. ³⁵ Ta dión ta'ani kee tatá yu'u, ña ío induú, xí'ín iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa ini ndo sa'a ñani ndo —kaá Jesús.

19

Yó'ò dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

¹ Tá ñi ndi'i ñi ka'an Jesús to'on yó'ò, dá ñi keta na kuendá Galilea kua'an ña kuendá Judea nda iin ka xoo yuta Jordán. ² Ta kúú kua'á nda'ò ñayuu tákuei ñaa kua'an ña, ta ñoo ñi nduva'a na ndidaá ña kú'u.

³ Dá ñi ñatuu yati dao tã fariseo noo iin Jesús, dá ñi ka'an rá dátuu ñaa rá, dá ñi ndat'ón ñaa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra sa'a ndi ndaa mií vá ña'a?

⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndó ña ña ñi kava'a ñayuu yó'ò nda mií sa'a, “noón kúú ña ñi kava'a iin taa xí'ín iin ñá'a”? ⁵ Dá ñi kaa ña: “Kánian dánkoo tã tatá ra xí'ín naná ra, dá ñakí'ín ta'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá.” ⁶ Ta kò kúú ka ña uu, ndadá iin tó'ón vá kúú ná. Ta mií Ndios kúú ña ñi ñakí'ín tá'an ñaa, sa'á ñoo ní iin tó'ón ñayuu kò kánian ka'anda tá'an na —kaá Jesús.

⁷ Dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Tá kí'ò dión kíán, ta ¿ndiva'a ñi sonó Moisés ña kuu va kí'ò iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni

ra ka'anda tá'an ra xí'ín, ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaa rá? —kaá ra.

⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña káxi nda'ò níó ndo, sa'á ñoo ñi sonó Moisés ña kuu ka'anda tá'an iin taa xí'ín ñadi'í ra. Tído nda mií sa'a ñayuu yó'ò kò ní kaá ta'on Ndios ña dión kee ra. ⁹ Sa'á ñoo ká'an yu'u ña ndi ndaa mií vá taa ñi ñankoo ñadi'í ra, xían nani kò kíán kuachi ña ñi ñatuuán xí'ín iin ka taa, ta ñi ñandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, dá kían roón kúú ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoo noo Ndios. Ta ndi ndaa mií vá taa ná tanda'a xí'ín ñá'a ñi kandoo ñoo, roón ta'ani kúú ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoo noo Ndios.

¹⁰ Dá ñi kaa taa xionoo xí'ín ná:

—Tá dión ndó'ò taa xí'ín ñadi'í ra, dá kían va'a kaan ná dá'a ni tanda'a yo.

¹¹ Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—O ñuu ndidaá taa kándia kee dión, sava'a ra ñi ñi'í tái'í noo Ndios vá kúú ra kandeé ini kee dión. ¹² Dá chî dao taa kúú ra kándéé ini ndéi mií, dá chî kí'ò dión kúú rá nda ñi kaki ra. Ta dao ka ra kándéé ini ndéi mií, dá chî dao taa ñi ndata ñaa, dá ná dá'a ni katoó ra ña ñá'a. Ta dao ka ra kándéé ini ndéi mií, dá chî kándadi ra ña ñá'a, chî kóni ra ña ndu'u cháá ka ñayuu tixi ndá'a Ndios. Tá xí'ò ndéé ini ndo kandeí mií ndó, dá kían kee ndó dión —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi ñatiin va'a Jesús takuáli

¹³ Ta ñi ndi'i, dá ndáka ñayuu dao takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinó na ndá'a ná ñi'ín xí, dá ná kaka ña ña maní noo Ndios sa'a xí. Tído ñi kasá'a taa xionoo xí'ín Jesús dánani ra ñayuu ñoo sa'á ña kée na dión. ¹⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Kono ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chî ñayuu kándéé ini tatá Ndios tát'ón kándéé ini takuáli xaan tatá xi, noón kúú ña ño'ò tixi ndá'a Ndios —kaá ña.

¹⁵ Dá nì chìnóo na ndá'a ná dinì iin rá iin xi. Dá nì xiká na ña manì noo Ndios sa'a xi. Tá nì ndi'i, dá nì kee na kua'an na.

Di'a nì ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁶ Kúú nì natuu yati iin taa noo ín Jesús, dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndí kían kánian keei, dá nì'í ña kataki chíchíí?

¹⁷ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúú yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu ko kúú na va'a. Iin tó'on dinì Ndios vá kúú na va'a. Tído, tá kónon nì'on ña kataki chíchón, dá kían kánian keeón choon sa'ándá Ndios.

¹⁸ Dá nì kaa rá xí'ín ná:

—¿Ndi ndáa choon kánian keei?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O sa ka'ánóon ndji, ta o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a ko kúú ñadi'ón, ta o sa kí'ín kuí'ínón, ta o sa káva'ón ña tó'on ka'on, ¹⁹ ta koo ñaño'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon, ta ku'u inon sa'a ñayuu xí'ón tató'on ndó'ón xí'ín miíón.

²⁰ Dá nì kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei nì kasá'a seídó'i ndidaá choon yó'o. ¿Á ió iin ka ña'a kómanì keei?

²¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kónon kakuuón iin taa ndaa noo Ndios, kua'án dikó ndí'ón ña'a ió nooón, ta dasóon dijón ñoo noo na kúnda'í, dá kían koo kuikón chí induú, dá kían kison kanooón xí'ín yu'u.

²² Tá nì seído'o ra ña dión nì kaa Jesús, ta kúnda'í nda'o nì kuu ini ra nì nandió koo ra kua'an ra, chí ta kuiká nda'o kúú rá.

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuáchi nda'o kían, dá ndu'u ñayuu kuiká tixi ndá'a Ndios. ²⁴ Ta nandió koo tukui ká'in xí'ín ndó ña kaon cháá ka chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o duu ka ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁵ Tá nì seído'o ta xionoo xí'ín ná to'on yó'o, kúú nì naá nda'o ini ra. Dá nì ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá yoo nì'í ña káki na, tá dáá?

²⁶ Dá nì nandió koo Jesús nì sa nde'é ná noo rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o kándeé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándeé Ndios kee na.

²⁷ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Ndu'u kúú rá nì dankoo ndi'i ndidaá kúú ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'ín mií ní, tatá. ¿Ndi kían kí'o Ndios noo ndú'u, tá dáá?

²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu ndesaá Ndios ndidaá ña'a, dá kakoo na nì nduu taa ñayuú yó'o noo téi noo dándáki na noo ndato téi náye'e ndaa induú. Ta ndo'ó, na sa xionoo xí'ín yu'u, nandei ta'ani ndó noo ndin uxí uu téi ndita ñoo, dá keyiko ndo sa'a ñayuu nì kii tein na ve'e ndin uxí uu de'e ta Israel. ²⁹ Ta ndi ndaa miío na nì dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o tatá na o naná na, o ñadi'í na, o de'e na o ñó'o ná sa'a yú'u, na yó'o kúú na nani'í nda iin ciento cháá ka ña'a noo Ndios, ta nì'í ta'ani na ña kataki chíchí ná. ³⁰ Tído kua'a nda'o ñayuu kúú noo ñayuú yó'o, noón di'a kúú na kakuu noo ndi'í kuí noo Ndios. Ta na kúú noo ndi'í kuí noo ñayuu ñayuú yó'o, noón di'a kakuu na kuita noo noo Ndios tiempo daá ñoo.

20

Yó'o nákani Jesús sa'a iin taa xiti uva

¹ Tá kí'o dándáki Ndios ñayuu na kían tató'on kée iin taa xiti uva, chí na'a nda'o nì kee ra kua'an ra ndukú rá taa kechóon noo uva ra.

² Dá tá nì nì'í ñaá rá, dá nì kandoo ndaa rá xí'ín ta kechóon ñoo ña chiya'i ñaá rá tá kuu. Dá nì tanda'á ñaá rá kua'an ra noo chóon. ³ Dá nì nandió koo tuku ra kua'an ra ndukú rá cháá ka ta kechóon noo

rá táto'on ka iin na'a. Dá ni xini ra ndéi oon dao taq noo yá'i ñoo. ⁴Dá ni kaa ra xí'in rá: "Kua'an ndo'ó kechóon ndó noo káa uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndo'ó", kaá ra xí'in taq ñoo. Dá ni kee taq ñoo kua'an ra noo chóon. ⁵Táto'on dao nduú ni ni'i sato'o uva ñoo cháá ka taq ni kandía ko'on kechóon noo uva ra. Ta nda ka oni sa'ini ni ni'i rá cháá ka taq kechóon noo uva ra. ⁶Dá ni kee tuku ra kua'an ra táto'on ka o'on sa'ini, ta ni ni'i túku ra dao ka taq ndéi oon. Dá ni kaa ra xí'in rá: "¿Ndiva'a ndéi oon ndó iin níi kuu víti?" ⁷Dá ni kaa taq ñoo: "Dá chi ko iin ta'on xí'o choon kee ndu'u." Dá ni kaa sato'o uva ñoo xí'in rá: "Kua'an ndo noo káa uva kechóon ndó, dá ná chiya'i va'i ndo." ⁸Tá ni kuaá, dá ni kaa sato'o uva ñoo xí'in taq dándáki ve'e ra: "Nditúti yo'ó ta kéchóon káa, dá chiya'ávón ra iin níi kuu. Ta dinñó'o ka chiya'ávón ta ni kasáa noo ndí'i, dá chiya'ávón ta ni kasáa mií noó." ⁹Dá ni kasáa taq ni kasáa kéchóon táto'on ka o'on sa'ini ñoo, ta kúu iin níi va kuu ni chiya'i ñaa rá. ¹⁰Tá nda noo ndí'i, dá ni kasáa taq ni ku'u nda na'a ñoo. Dá ni ka'an rá ña chiya'i ñaa rá cháá ka. Tído ni chiya'i ta'ani ñaa rá iin níi kuu vá. ¹¹Dá tá ni ni'i rá ya'i ra, dá ni kasáa rá ká'an kuáchi ra noo sato'o ñoo, ¹²ta kaá ra: "Tá'an taq ni kasáa nda noo ndí'i ñoo, iin tó'on vá hora ni kéchóon ra, tído, iin nóo vá ni kana ya'i ndu'u xí'in rá, va'ará ni ku'u ndu nda na'a, ta ni ndo'o nda'o ndu, ta ni kei ndu ni kee ká'an iin níi ndii yaká." ¹³Dá ni kaa sato'o ñoo xí'in iin taq ñoo: "Amigo, ko ní ya'a ta'on yu'u nooon, dá chi ni chiya'ii yo'ó iin níi kuu táto'on ki'o ni kandoo yo. ¹⁴Sa'a ñoo, ki'in di'on ña kánian ni'on, ta kua'an nó'on. Chi ni chikaá ini ña chiya'i ta ni kasáa noo ndí'i yo'ó táto'on ki'o ni chiya'ii yo'ó. ¹⁵¿Á ko ná'a ta'an voón ña ió va íchi yu'u kee ña ká'an mií xí'in di'oin? ¿Á tá'u'u va inon sa'a

ña kúu yu'u iin ta va'a ini, ndani?", kaá ra. ¹⁶Dá chi ñayuu kúu noó ñayuu yo'o, noón di'a kúu na kakuu noo ndí'i kuí noo Ndios. Ta na kúu noo ndí'i kuí noó ñayuu ñayuu yo'o, noón di'a kakuu na nakujta noo noo Ndios. Dá chi kua'á nda'o ñayuu ni nakana Ndios, tído cháá vá ná natiin ña káki na.

Kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

¹⁷Ta noó koka Jesús kua'an na íchi kua'an ñoo Jerusalén, dá ni taó xoo na ndin uxu uu ta xionoo xí'in ná tein ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'in rá:

¹⁸—Viti kían koka yo kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin taq nakí'o ra na ni nduu taq ñayuu yo'ó noo ndá'a ta duti saku'a, xí'in noo ndá'a ta dána'a ley. Dá kandoo ra ña kánian kuu na, ¹⁹dá nakí'o ñaa rá noo ndá'a ta tukú. Dá kediki ndaa ñaa rá, ta kani ñaa rá, ta chirkaa ñaa rá ndika iin cruz. Tído tíxi kuu óni, kúu natakí va na —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

Di'a ni kuu tá ni xika Juan xí'in Jacobo iin ña maní noo Jesús

²⁰Dá ni natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'in ndi nduú de'an noo Jesús. Dá ni sa kuin xitíán noo ná. Dá ni ka'an xí'in ná ña ná kee na iin ña maní xí'an.

²¹Dá ni ndato'on ñaa Jesús:

—¿Ndí kían kónon kee xí'on?

Dá ni kaaan xí'in ná:

—Konó ní ña ná kandeí ndi nduú de'i yo'ó noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo ku'a'a ní, ta iin ka xi ná koo xoo íti ní.

²²Dá ni kaa na:

—Ko ná'a ta'on ndo'ó ndí kían xíka ndo. ¿Á ió ndo ña ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ió ndo ña kodo ndúta ndo táto'on ki'o kodo ndúta yu'u xí'in ña ndo'i?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Ío va ndu'u ña ndo'o ndu dión.

²³Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miian ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ová ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndo'o nani ndó tátò'on kị'o ndo'o yu'u. Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kíán. Chì ñoó kúú noo ñi kenduu tatáí Ndios kandeí ñayuu ñi kaxi mií ná —kaá Jesús.

²⁴ Tá ñi seido'o uxí ka òa xionoo xí'ín Jesús ña ñi xiká ndi nduú ra kúú ñani ñoó noo ná, dá ñi karyíí rá xí'ín rá. ²⁵ Dá ñi kana Jesús ndidaá rá, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Sa ná'á vá ndó tátò'on kị'o kée ta né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí kéndúsa ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñaá ná. Ta ra né'e choon ná'ano sa'ándá ra choon noó ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ²⁶ Tído kọ káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu iin òa ndáya'i tein mií ndó, dá kíán kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo. ²⁷ Ta ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu noo tein mií ndó, dá kíán kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndo, ²⁸ ta kee ndó tátò'on kée na ñi nduu òa ñayuu yó'o, chí kọ ní kásaa na, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a ñi kasáa na koni kuáchí di'a na, ta nakí'o na mií ná kuu na, dá díta ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'á kuáchi kée na —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu, dá ñi nduyá'a Jesús uu òa kọ túu noo

²⁹ Dá ñi keta Jesús ñoo nani Jericó kua'an na xí'ín òa xionoo xí'ín na. Ta kua'á ndá'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. ³⁰ Ta yu'ú íchì noo kua'an na ñoó ndéi uu òa kọ túu noo. Tá ñi seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an na íchì ñoó, dá ñi kasá'a káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

³¹ Ta dánani ñaá ñayuu ñoó, dá ná kandeí tádí rá. Tído kúú ví'í ka ví ndúndéé rá káyu'ú rá:

—¡Tatá, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

³² Dá ñi sa tuu tóo Jesús, dá ñi kana ñaá ná, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kíán kóni ndo keeí xí'ín ndó?

³³ Dá ñi kaa ra:

—Tatá, kóni ndu natuu noo ndú.

³⁴ Dá ñi ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá ñi káko'on ndá'a ná noo rá. Kúú vítí'ón vá ñi natuuan. Ta kúú ñi kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra.

21

Di'a ñi kuu, dá ñi ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúú ñi kuyati na ñoo Jerusalén, chí ñi kasandaá na ñoo nani Betfagé, ña nákaa yati yúku nani Olivos. Dá ñi sa'anda Jesús choon noo uu òa xionoo xí'ín ná, ² ta kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo kaa. Ta ñoó nani'í ndo noo ndíko iin burro di'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó. ³ Tá ndáa na ndato'ón ñaá: “¿Ndivá'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná. “Dá chí xín'ño'ó sato'o ndu rí. Ndi'i daá, dá ná tanda'á ná ndu kii ndu nandaka ndu rí”, kaa ndo —kaá na.

⁴ Ta dión ñi kuu, dá ñi xinkoo noo ñi ka'an profeta, chí di'a ñi taa na:

⁵ Ka'an ndo xí'ín na ndéi ñoo Sión, “Káa vei rey ndo,

ta nda'í ndá'o ío ini na, ta kánoo na sata iin burro vei na, chí sata iin burro ló'o, de'e kirí xío ña vee, kánoo na vei na.”

⁶ Dá ñi kee uu òa xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra. Ta ñi kee ra tátò'on ñi sa'anda na choon noo rá, ⁷ chí ndáka ra burro di'í ñoo xí'ín de'e rí ñi kasáa ra. Dá ñi chikodó rá kotó ra sata rí. Dá ñi kaa Jesús kánoo na kua'an na.

⁸ Dá ñi kasá'a kuá'a ndá'o ñayuu chindei na kotó na íchì noo vei Jesús, ta dao ka na ñi sa'anda nda'á yíto, ta ñi chindei naan íchì noo ya'a na ñoó. ⁹ Ta ndidaá ñayuu xío noo

kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei ve'i chí sata káyu'ú ná kua'an na:

—¡Ná natiin de'e na ve'e rey David ñañó'ó! ¡Ñá ká'ano kúu na ve'i xí'ín choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñañó'ó nda noo ió na noo dikó —kaá ñayuu ñoó.

¹⁰ Dá tá nì ku'u na ñoo Jerusalén, kúu nì naá nda'o ini na ñoo ñoó, ta ndato'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúu ta káa?

¹¹ Dá nì kaa ñayuu kua'an xí'ín ná ñoó:

—Ñá yó'o kúu Jesús, na kúu profeta nì kaa Ndios kasaa, na nì kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì taó Jesús ta dikó xí'ín ta xín ndéi ini ve'e ño'o ká'ano

¹² Dá tá nì ku'u Jesús yé'é ño'o ká'ano Ndios, dá nì taó ndí'i na ta dikó xí'ín ta xín kua'an ra sata vé'e. Ta nì dakuéi na mesa noo ndéi ta nádaon di'ón. Ta nì sata nì'ini na téi noo ndéi ta dikó paloma. ¹³ Dá kaá na xí'ín rá:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'ín.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean tát'on iin káo ta ku'íná —kaá na.

¹⁴ Dá nì kasáa na kó túu noo xí'ín na kó kuú kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá nì nduva'a ñaá Jesús. ¹⁵ Tído nì xido nda'o ini ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley tá nì xini ra ndidaa ña ná'ano nì kee na, ta nì seidó'o ra ña xíta takuáchí, chí kaá xi: “Ná natiin de'e na ve'e rey David ñañó'ó.” ¹⁶ Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Á kó seidó'o ta'on ní ndidaa ña ká'an takuáchí káa, ña kó kánian ka'an xi?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, seidó'o va yu'u ña xíta xi. ¿Á kó óon ta'on ka'i ndó ña ká'an tuti ij Ndios? Chí di'a kaáan: Ini yú'u takuáchí xí'ín ini yú'u taleé chíchí nì chikáa ní ña kéká'ano ñaá xí.

¹⁷ Dá nì dankoo ñaá Jesús. Dá nì keta na ñoo ñoó kua'an na ñoo Betania. Ta ñoó nì sa tuu na sakuáa dáá ñoó.

Di'a nì ndo'o iin taño'ó nì kee Jesús

¹⁸ Tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì nandio koo Jesús kua'an na ñoo Jerusalén. Dá nda'í nì kasá'a kuíko na. ¹⁹ Kúu nì xini na iin iin taño'ó yu'ú ichi ñoó. Dá nì natuu yati na nì sa nde'é ná noo ra, tído kó ta'ón tiño'ó iin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá iin. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¡Ni iin kuu ka ná o koni yo'ó kana ku'i nooon!

Ta kúu mií hora daá vá nì ichi taño'ó ñoó. ²⁰ Tá nì xini ta xionoo xí'ín ná ña dión nì ndo'o rá, ta kúu nì naá vá iní ra, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kaon téi nì ichi taño'ó xaan?

²¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'ín ndó, tá kándéé ká'ano ini ndo Ndios, ta kó nákani kuáchí ini ndo, dá kían o duú ña yó'o oon ni kandeé ndó kee ndó xí'ín taño'ó yó'o. Di'a kandeé ndó ka'an ndo di'a xí'ín yúku káa: “¡Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'ó!” Ta kúu dión vá koo. ²² Ta ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúu nì ndisa va ndóan.

Yó'o nì ndato'ón ta fariseo ndá yoo ní xi'ó choon noo Jesús

²³ Dá tá nì nandio koo tuku Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó, kúu nì natuu yati dao ta duti saku'a xí'ín dao ta sá'ano noo nákaa na dána'a na noó ñayuu. Dá nì ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo nì xi'ó choon noo ní ña kée nían?

²⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá nì katí'a ndó nì nandio né'e ndóan, dá kían kasto'on yu'u xí'ín ndó ndá yoo nì xi'ó choon noo, dá kéei ña yó'o.

25 ¿Ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan ñ̄a sa dakódo ndút̄a ná ñ̄ayuu? ¿Á Ndios n̄i x̄i'oan o t̄aa? —kaá n̄a.

Dá n̄i k̄asá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ñ̄a Ndios n̄i x̄i'oan, dá kaa r̄a x̄i'á: “¿Ndiva'a k̄o ní kándisa ndó ñ̄a n̄i daná'a r̄a, tá dáá?” 26 Tído o kúu ta'on kaa yo ñ̄a t̄aa n̄i x̄i'o ñ̄a, dá ch̄i yu'ú yo ñ̄ayuu kuá'a yó'o, dá ch̄i ndidaá vá ná kándisa ñ̄a Juan n̄i s̄a kuu iin profeta.

27 Dá n̄i kaá r̄a x̄i'ín Jesús:

—K̄o ná'á ta'on ndu ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan.

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on x̄i'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo ñ̄a k̄eei ndidaá ñ̄a yó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'á uu de'e

28 'Ta viti nata'í iní ndo ñ̄a ko'in ka'in x̄i'ín ndó. N̄i sa io iin t̄aa, ta n̄i sa ndei uu de'e ra. Iin kuu, dá n̄i natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín x̄i: “De'e ló'o, viti k̄ian kua'an yo'ó kechóon noo uva yu'u.” 29 Dá n̄i kaa x̄i: “O kó'on ta'oin.” Tído n̄i ndi'i, dá n̄i n̄andikó iní x̄i. Dá n̄i kee xi kua'an x̄i kechóon xi. 30 Dá n̄i natuu yati t̄aa ñoó noo nákaa iin k̄a de'e ra, dá n̄i sa'anda r̄a choon noo xi ñ̄a ná ko'on x̄i kechóon xi. Dá n̄i kaa x̄i x̄i'ín rá: “Joon, viti'ón dá ko'in, tatá”, kaá x̄i. Tído k̄o ní sa'an ta'on xi. 31 Ta, ¿ndi ndáa takuáchí yo'ó n̄i kee ñ̄a kóni tatá x̄i, ká'an ndo'ó?

Dá n̄i kaa r̄a:

—Ta kúu de'e kúu noo ñoó.

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in x̄i'ín ndó ñ̄a t̄a k̄i'in ya'i sa'a ño'ó, x̄i'ín na ñá'a díko mií, noón kúu n̄a ió cháa k̄a t̄andee iní ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios o duú ndo'ó. 32 Dá ch̄i n̄i kii Juan noo ndo'ó n̄i daná'a n̄a iin íchi ndaa, tído k̄o ní kándisa ta'on ñ̄aa ndó. Tído t̄a k̄i'in ya'i sa'a ño'ó x̄i'ín na ñá'a díko mií n̄i kándisa ñ̄aa ná. Ta va'ará n̄i xini ndo n̄i kuu dión,

tído k̄o ní nándikó ta'on iní ndo sa'á kuachi ndo, ta k̄o ní sa'an ta'on ndó kandisa ndó ñ̄a n̄i ka'an n̄a.

Di'a kua'an ñ̄a n̄i nakani Jesús sa'á t̄a kini kéchóon noo iin t̄aa n̄i xiti uva

33 'Kueídó'o va'a ndó, ná ko'in dáki'in tá'an tukui dao ñ̄a'a x̄i'ín to'on dána'i noo ndo. N̄i sa io iin t̄aa, ta n̄i d̄andee ra yitó uva noño'o rá. Ta n̄i ch̄ikaa r̄a korráan. Dá n̄i kava'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoó. Ta n̄i kava'a ra iin ve'e díko noo kanóo ra kandaa uva ñoó. Dá n̄i díko ndodó raán noo dao k̄a t̄aa kéchóon. Dá n̄i kee ra kua'an x̄iká rá. 34 Dá tá n̄i x̄inkoo tiempo ñ̄a ta'anda uva ñoó, dá n̄i sa'anda r̄a choon noo dao mozo r̄a ñ̄a ná ko'on r̄a noo ndéi t̄a kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí k̄anian ni'i rá. 35 Tído tá n̄i saá mozo ñoó, dá n̄i ndakuei t̄a kéchóon noo uva ñoó n̄i kani ra iin ra, ta n̄i sa'áni rá iin k̄a r̄a, ta iin k̄a r̄a n̄i ch̄iyúú rá. 36 Dá n̄i t̄anda'á t̄a kúu sato'o uva ñoó kua'a cháa k̄a mozo r̄a kua'an r̄a o duú tát'o'on kúu t̄a n̄i t̄anda'á rá ta'ándá mií noo ñoó. Kúu n̄i kendava'a tuku t̄a kéchóon ñoó x̄i'ín rá tát'o'on k̄i'o n̄i kee ra x̄i'ín t̄a n̄i sa'an mií noo ñoó. 37 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ch̄ikaa ini t̄a kúu sato'o uva ñoó t̄anda'á rá de'e ra ko'on xi, ch̄i di'a n̄i ka'an rá: “Ndá ndi kuu koo va ñ̄año'ó rá noo x̄i.” 38 Dá n̄i kee xi kua'an x̄i. Tído, tá n̄i xini ñ̄aa t̄aa ñoó, dá n̄i k̄asá'á rá ndátó'ón kue'é r̄a: “T̄a kaa kúu r̄a natiin ndidaá kúu ño'ó yo'ó noo tatá x̄i. Kó'o ka'áni yo x̄i, dá ná kandoo ño'ó yo'ó noo yo”, kaá r̄a. 39 Kúu n̄i tiin ñ̄aa rá, ta n̄i taó ñ̄aa rá sata korrá noo kaa yitó uva ñoó. Ta kúu ñoó n̄i sa'áni ñ̄aa rá. 40 Ta, ¿ndi k̄ian kee t̄aa kúu sato'o uva ñoó x̄i'ín t̄aa kéchóon ñoó viti, ká'an ndó? —kaá n̄a.

41 Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Kasaa r̄a, ta dánaa ndi'i ra t̄aa kini ñoó, ta ni o kú'u ini r̄a sa'a rá. Dá díko ndodó r̄a ño'ó rá noo dao k̄a t̄a kéchóon, tá'an r̄a miian

ndaá nakí'o uva kánian ni'í sato'o uva ñoo.

⁴² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kó óon ta'on ka'i ndó tuti ii Ndios? Chí di'a kaáan:

Tá'an yuu ni kaño'ó taa káva'a ve'e, ñoo di'a va ni kasándaá kakuu yuu tito.

Dión ni kee sato'o yo Ndios xí'ín yuu yó'o,

sa'á ñoo iin ña'a ndato nda'o kíán noo yo, kaáan.

⁴³ Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña ko'on Ndios dítá ná ña maní ni xí'o na noo ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná, ta ko'on na nakí'o naan noo dao ka ñayuu, na miían ndaa ndisa kee ña kóni na. ⁴⁴ Tá ndi ndáa na ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'o sata, noón kúu na tadi ndi'i na kean —kaá Jesús.

⁴⁵ Tá ni seíd'óo ta duti saku'a'a ñoo xí'ín ta fariseo ñoo to'on ni dakí'ín tá'an Jesús ni ka'an na, kúu ni kandaá ini ra ña ni ka'an na sa'a mií rá. ⁴⁶ Sa'á ñoo ni ka'an rá tiin ñaá rá kadi ra ve'e kaa, tído yu'ú ra ñayuu ku'a'a ñoo, chí nákoní na Jesús ña kúu ná iin profeta.

22

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni kee iin víko tánda'a

¹ Dá ni nandíó koo Jesús ni dakí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

² —Táto'on kí'o ni kee iin rey ni kee ra iin víko ká'ano noo tánda'a de'e ra, kí'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³ Dá ni tanda'á rey ñoo ta kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa ni kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tído ni iin na kó ní xíin ta'on saa. ⁴ Dá ni xí'o ra choon noo dao ka ta kéchóon noo rá, ta ni kaa ra xí'ín rá: “Kua'an ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu ñoo ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, chí sa ni sa'ání vái toroí xí'ín ndidaá kirí ndi'í ni danda'íi. Ta sa ni cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'ín ná ña ná

kii na, chí sa io va víko tánda'a”, kaá ra. Dá ni kee ta kéchóon ñoo kua'an ra. ⁵ Tído kó ní kékuendá ta'on ñayuu ñoo ña ni ka'an ra xí'ín ná. Dao na ni kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'án nda'í, ⁶ ta dao ka na ni ndakuei ni kendava'a xí'ín ta kéchóon ñoo, ta ni sa'ání ñaá ná. ⁷ Tá ni ni'í tó'on rey ña dión ni kuu, kúu ni karyíi nda'o ra. Dá ni tanda'á rá soldado ra ni sa'an ra ni sa'ání ndi'i ra ñayuu kíni ñoo, ta ni chí'ño'o ra ñoo na. ⁸ Dá ni kaa ra xí'ín dao ka ta kéchóon noo rá: “Sa io nduu va víko viti, tído ndidaá kúu na ni kanai kii, ndá kó káni ta'an vaan kii na, ndani. ⁹ Kua'an ndo noo náki'ín tá'an íchi, ta kana ndó ndi ndáa mií vá ñayuu ni xini ndo ná kii na víko tánda'a yó'o”, kaá ra. ¹⁰ Dá ni kee ta kéchóon ñoo kua'an ra ndidaá ní íchi. Dá ni dataká ra ndidaá ñayuu ni náki'ín tá'an xí'ín rá, mií ná kúu ná ñayuu kíni, o mií ná kúu ná ñayuu vá'a. Ta dión ni kee ra, dá ni chití ve'e noo io víko tánda'a ñoo.

¹¹ 'Dá tá ni ku'u rey ñoo ni sa nde'é rá ndidaá na ni kasáa víko ñoo, kúu ni xini ra nákaa iin taa kó ndíxi dá'on ndi'i na ñó'o víko tánda'a. ¹² Dá ni kaa rey ñoo xí'ín rá: “Amigo, ¿ndi ni kuu ni ku'u yo'ó yo'ó, ta kó ta'ón dá'on ndíxi na ñó'o víko tánda'a ndísón?” kaá ra. Ta kúu tadi óon iin taa ñoo. ¹³ Dá ni kaa rey ñoo xí'ín taa dánduu ña'a noo io víko ñoo: “Ko'oni ndo sa'á taa yo'ó, xí'ín ndá'a rá, ta taó ndo rá sata ve'e noo iin naá, chí ñoo kúu noo ndei'í ñayuu xí'ín ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na”, kaá ra. ¹⁴ Ta viti, kana'á ndó ña ku'a'a nda'o ñayuu ni kana Ndios, tído cháá vá ná ni'í ña káki na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao taa dátuu rá Jesús

¹⁵ Dá ni kee ta fariseo kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'on kue'é ra ndi kíán kee ra, dá dátuu rá Jesús, dá ya'a na noo ká'an na. ¹⁶ Sa'á ñoo ni tanda'á rá dao ka ta xíonoo xí'ín

mii rá, xí'ín t̄a kúú kuendá Herodes kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní ích̄i Ndios. Ta k̄o yu'ú ní ni iin tó'ón ñayuu, ta k̄o né'e ní t̄and̄ini ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á mii ná kúú ná na ndáya'i o k̄oó. ¹⁷ Sa'á ñoó, ¿ndi kaá mii ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o ȳo noo ra kúú kuendá César o k̄oó? —kaá ra.

¹⁸ Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña k̄atoó ra dátuu ñaa rá. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—i Taa uu noo vá kúú ndó! ¿Ndi va'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in? ¹⁹ Tei tóo ndó iin di'ón, tá'an ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á —kaá na.

Dá n̄i x̄i'o tóo ra di'ón k̄a ñoó noo ná. ²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo di'ón yó'o? ¿Ta ndá kuú kían ndá'a nooán yó'o?

²¹ Dá n̄i kaa ra:

—Na'áná César kían xí'ín kuú rá.

Dá n̄i kaá Jesús xí'ín rá:

—Nak̄i'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá daá, ta nak̄i'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

²² Tá n̄i seido'o ra ña dión n̄i ka'an na, kúú n̄i naá vá iní ra. Dá n̄i dankoo ñaa rá, dá n̄i n̄andió kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús ña miian ndaa natak̄i na n̄i x̄i'i

²³ Ta mii kuú daá ñóó n̄i natuu yati ta'ani dao ta saduceo noo Jesús. Ta k̄o kándisa ta'on ra ña natak̄i na n̄i x̄i'i. ²⁴ Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley n̄i taa Moisés: “Tá n̄i x̄i'i iin t̄a, ta ni iin de'e yii ra k̄o ní sá io xí'ín ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a ra xí'án, dá koo iin tayii naki'in kuú ñani ra.” ²⁵ Ta viti, n̄i sa ndei us̄a ñani ñoo yó'o. Ta kúú n̄i t̄andá'a ta kúú noo ñoó. Ta kúú n̄i x̄i'i va ra, ta k̄o t̄a'ón de'e yii ra n̄i sa io xí'án. Sa'á ñoó n̄i t̄andá'a ñani

ra xí'án. ²⁶ Tído n̄i x̄i'i ta'ani t̄a kúú uu ñoó, ta k̄o ní sá io tuku de'e yii ra xí'án. Ta k̄i'o dión ta'ani n̄i ndo'o t̄a kúú on̄i. Ta kúú ndin us̄a ñani ñoó n̄i ndo'o dión xí'ín ñá'a ñoó. ²⁷ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i x̄i'i ta'ani mii ñá'a ñoó. ²⁸ Sa'á ñoó, tá ná kasandaá kuú natak̄i na n̄i x̄i'i, ¿ndi káa iin t̄a ñoó kakuu yii'an, ch̄i ndin us̄a va ra n̄i sa kuu yii'an?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—K̄o ná'a ta'on ndó ndi kían ká'an ndo, ch̄i k̄o kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ii Ndios, ta k̄o nákon̄i ndo choon ká'ano ió noo ndá'a ná. ³⁰ Ch̄i tá ná kasandaá kuú natak̄i ñayuu n̄i x̄i'i, o kóo k̄a ña tanda'a ná, ta o kí'o k̄a na de'e na tanda'a x̄i, dá ch̄i t̄ato'on k̄i'o ndéi ángel induú, nda k̄i'o dión vá kande'i na. ³¹ Tído viti ná ko'in kasto'in xí'ín ndó ña miian natak̄i na n̄i x̄i'i.

¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó to'on n̄i ka'an mii Ndios, ch̄i di'a n̄i kaa na: ³² “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob”? Dión n̄i kaa na, dá ch̄i k̄o kúú ta'on na Ndios noo na n̄i x̄i'i, di'a noo na t̄ak̄i vá kúú ná Ndios, ch̄i ndidaá vá ñayuu ndéi tak̄i noo ná.

³³ Tá n̄i seido'o ñayuu ñoó to'on n̄i daná'a Jesús, kúú n̄i naá vá iní na, ch̄i va'a nda'o n̄i ka'an na.

Yó'o n̄i daná'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá k̄a n̄i sa'anda Ndios keeá

³⁴ Tá n̄i seido'o t̄a fariseo ña n̄i t̄uú t̄a saduceo xí'ín ña dána'a ra n̄i kee Jesús, dá n̄i kasá'a rá ndátó'ón tá'an ra. ³⁵ Ta iin t̄a fariseo ñoó, tá'an ra ná'a va'a choon sa'anda ley, roón kúú ra n̄i ndato'ón Jesús, dá korndodó ñaa rá, ta kaá ra:

³⁶ —Maestro, ¿ndi káa iin choon ndáya'i cháá k̄a noo choon n̄i sa'anda Ndios keeá?

³⁷ Dá n̄i kaa Jesús:

—“Kon̄i ndo sato'o ȳo Ndios xí'ín ndino'o ini nio ndo, xí'ín ndino'o ini mii ndó, ta xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo.” ³⁸ Ña yó'o kúú

choon kúu noó, ña ndáya'i cháá ka ñi sa'anda Ndios keeá. ³⁹ Ta ña kúu uú kían sa kí'in tá'an xí'in ña yó'o, chí di'a kaáan: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó tátò'on kí'o ndó'o ndó xí'in míi ndó." ⁴⁰ Ta ndi nduú choon yó'o kúu míi sa'a noo ndidaá ka choon sa'ándá ley, xí'in ña ñi ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dáka'i ñaá

⁴¹ Ta ndíta tú'u ij vá ta fariseo. Dá ñi ndatò'ón ñaá Jesús:

⁴² —¿Ndi kaá ndo sa'á na kúu Cristo, na dáka'i ñaá? ¿Ndá tein na ve'e kakuu na?

Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—Tein na ve'e rey David.

⁴³ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ñi kaa rey David ña Cristo ñoo kúu míi sato'o na, tá dáá? Chí di'a ñi kaa na ñi kee Espíritu ij Ndios:

⁴⁴ Di'a ñi kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúu sato'i:

"Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u nda ná kasandaá kuu nataán ndí'ii tá xini u'u ñaá tixi sa'on."

⁴⁵ Yó'o ñi ka'an míi David ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

⁴⁶ Ta ni ko ín ta'on kándéé nandió né'e noó ñi ka'an na, ta ni ko ín ka ra ní chindaá noo ndatò'ón ñaá rá nda kuu dáá ñoo.

23

Di'a kua'an ña ñi daná'a Jesús sa'á ña kini kée ta dána'a ley xí'in sa'á ña kini kée ta fariseo

¹ Dá ñi ka'an Jesús xí'in ñayuu ñoo, ta ñi ka'an ta'ani na xí'in tá xionoo xí'in ná, ta kaá na:

² —Tá'an tá dána'a ley xí'in tá fariseo ñi tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés. ³ Sa'á ñoo natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo kueídó'o ndóan, ta kee ndóan. Tído o sa kée ndó tátò'on kí'o kée ra, dá chí va'ará dána'a ra ley, tído ko

kée ta'on ra choon sa'ándáan. ⁴ Ta kua'á nda'o choon kuáchí sa'ándá ra noó ñayuu, ta chíkodó rá ña ve'e dokó ná, tído ni lú'u ko nátuu ndá'a míi rá chindee ñaá rá xí'an. ⁵ Tá kua'an ra kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noo ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta kava'a ná'ano ra noo ño'o tuti ij Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátoó ra koo nani ndíki dá'on karkuei yú'u kotó ra. ⁶ Ta kátoó ra kande'i ra noo téi kúu noo noo ndéi tá ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítutí na ñoo ra, kátoó ra kande'i ra téi ndíta míi noo. ⁷ Ta kátoó ra ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'an xí'in rá noo xionoo ra noo yá'i, ta kátoó ra ña ka'an na xí'in rá, "Maestro, maestro."

⁸ Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinaní ná ndo'ó maestro, dá chí iin tó'ón vá kúu maestro ndo, ta noón kúu Cristo, ta sava'a ñani oon va kúu ndidaá ndó. ⁹ Ta o sa ká'an ndo tatá xí'in ni iin ñayuu, chí iin tó'ón dinj vá kúu tatá ndo, ta noón kúu na ió nda induú. ¹⁰ Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'in ndó, dá chí iin tó'ón dinj vá kúu sato'o ndo, ta noón kúu Cristo. ¹¹ Ta na kúu noo noo ndo, noón kúu na kánian koni kuáchí di'a noo ndo. ¹² Dá chí na chindaya'i míi, noón di'a kúu na kandoo noo. Ta na kénóo míi, noón di'a kúu na kandaya'i kee Ndios.

¹³ Tído, ¡nda'í kúu ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! ¡Ndo'ó kúu ta uú noo! Dá chí sadí ndo noo ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni ko ndúkú míi ndó ña ndu'u ndó, di'a kétéin ndó noo na kóni ndu'u tixi ndá'a ná. ¹⁴ ¡nda'í kúu ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! ¡Ndo'ó kúu ta uú noo! Dá chí koku'u ndó ve'e na kuáan kí'in ku'íná ndó ña né'e va'a na. Ta sa'á ña kóni ndo ña chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'á ñoo ná'á nda'o xika ta'j ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoo ndo'o nani cháá ka níno ndo. ¹⁵ ¡nda'í kúu ví

ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Dá ch'i kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xínoo ndó iin ní kúu xían, dá kandeé ndó kandísa iin ñayuu to'on k'i'o kándísa mií ndó. Tá n'i kandeé ndó xí'in ná, dá ndée ñaá ndó uu cháá ka ví ndée de'e indayá o duú mií ndó.

¹⁶ ¡Nda'í kúu ví ndó, ch'i t'in ndaa ndo ñayuu va'ará ko túu noo ndo! Ch'i kaá ndo ña tá ná nachina'á ná ve'e ño'o ká'ano yó, dá kían ko xínño'ó ná kee na noo n'i ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ño'o, dá kían kánian dáxinkoo na noo n'i ka'an na, kaá ndo'ó. ¹⁷ ¡Ta xixi, ta ko túu noo kúu ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ve'e ño'o ñoó o duú oro ñó'o inian, dá ch'i mií ve'e ño'o kédaá xí'in oro, sa'á ñoó kían ña ii? ¹⁸ Ta kaá ta'ani ndó ña tá ná nachina'á ná noo náa noo dóko ná ña'a noo Ndios, dá kían ko xínño'ó ná kee na noo n'i ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná ña n'i doko ná, dá kían kánian dáxinkoo na noo n'i ka'an na, kaá ndo. ¹⁹ ¡Ta xixi, ta ko túu noo kúu ndó! ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka noo náa ñoó o duú ña'a n'i doko ná, dá ch'i noo náa kían kédaá xí'in ña n'i doko ná, sa'á ñoó kían ña ii? ²⁰ Dá ch'i na náchina'á noo náa, noón kúu na náchina'á miían xí'in ndidaá ña'a n'i doko ná kándodo nooán. ²¹ Ta dión ní, na náchina'á ve'e ño'o, náchina'á ná miían, ta nda Ndios náchina'á ná, ch'i mií ná kúu na ió ñoó. ²² Ta na náchina'á induú, noón kúu na náchina'á noo téj noo ió Ndios dándaki na, ta náchina'á ta'ani na na ió noo téj ñoó.

²³ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Ch'i xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mīno noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noño'o ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'in yukú anís xí'in yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndo ña kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá ch'i ko kée ndó ña ndaa, ta ko kú'u ini ndo

sa'a dao ka ñayuu, ta ko kándéé iní ndo Ndios. Ña yó'o kían kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó ña doko ndo ña'a noo Ndios. ²⁴ ¡Ta ndáka ñayuu kúu ndó, tído ko túu ta'on noo ndo! Ch'i ndí'i ini ndo dáxixi ndó takuií, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá ko xí'o ndó kokó ndó camello nákaa ini takuií xí'i ndó.

²⁵ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Ch'i nákata ndó sa'va'a sata óon va vaso, xí'in sata ko'o, tído kándoo yakó vá inian. Dión ta'ani kée ndó xí'in mií ndó, dá ch'i kúu ndó ñayuu kuí'íná, xí'in ñayuu maña. ²⁶ ¡Ndo'ó kúu ta fariseo ko túu noo! Dinño'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'in ini ko'o, dá kían kandoo vii ta'ani sataán.

²⁷ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Ch'i kúu ndó táto'on náoo ndii, ña luu n'i nake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndii xí'in koño tejí'í ñó'o inian. ²⁸ Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá ch'i miían ndaa kée ndó mií ndó ña kúu ndó ñayuu ndaa noo ñayuu, tído kómí ndó iin ní o to'on, iin ní o kátoó kee ña kini.

²⁹ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Ch'i káva'a ndó náoo saá kaño'o lásá profeta n'i sa ndei sa na'á, ta ndúvii ndó noo ñó'o lásá na n'i sa kuu ta ndaa, ³⁰ ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá n'i sa ndei yó tiempo n'i sa ndei na yatá ve'e yó, o kí'in tá'an ta'on yó xí'in ná katí yó n'i na n'i sa kuu profeta, ní kúu", kaá ndo. ³¹ Ta sa'á ña kaá ndo dión, mií vá ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ña kúu ndó de'e na n'i sa'ání profeta. ³² Sa'á ñoó ndo'ó kúu ra dáxinkoo choon n'i kee na yatá ve'e ndó xí'in profeta.

³³ ¡Koo vá kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, ch'i de'e rí kúu ndó! ¿Ndi koo káki ndo, dá o kó'on ndo ndo'o ní o ndo indayá, ká'an ndó?

³⁴ Viti, dá ko'in tanda'í dao ka profeta, xí'in ta ndichí, xí'in ta dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao ka na chirkuei ndó ndika cruz, ta dao ka na kani ndó ini ve'e noo ndítúti ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñaá ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'in ná. ³⁵ Dión, dá kandio ndó sa'á ni ndidaá na ni sa ndita ndaa xí'in Ndios, na ni sa'ání na ve'e ndó, nda Abel, xí'in ndidaá ka ñaa nda ni sa ndei nda tiempo ni sa io Zacarías, de'e Berequías. Taa yó'o kúu ra ni sa'ání na ve'e ndó ye'é ño'o noo kúu noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. ³⁶ Ta ná ka'an ndaai xí'in ndó ña ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o nió ná sa'a ndidaá ña kini yó'o.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷ 'iNa ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu na sa'ání profeta, ta chíyúu ndó na tánda'a Ndios vei kasto'on xí'in ndó! ni ndidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditúti ndo'ó tát'o'on ki'o kée iin tñóó ndítúti rí de'e kuáli ri nátaán va'a rí tñi ndixi ri! Tído ko ní xíin ta'on ndo'ó. ³⁸ Sa'á ñóó kandoo íi ve'e ndó viti, ³⁹ dá chi ká'in xí'in ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo, "Na ká'ano kúu na vei xí'in choon Ndios, na kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá ni keta Jesús ye'é ño'o ká'ano ñoo kua'an na. Dá ni natuu yati taa xíonoo xí'in ná. Dá ni ñana'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchi nda'o ndaa yuu ni kava'an. ² Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Á ñóchi nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xini ndo? Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'on

yuu káa o kándoo kandodó tá'an, chi koon ndi'i vaan —kaá na.

Kásto'on Jesús xí'in taa xíonoo xí'in ná ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ni sa koo Jesús dini yuku naní Olivos. Dá ni natuu yati ta xíonoo xí'in ná. Dá ni ndato'on xoo ñaá rá, ta kaá ra:

—Kásto'on ní xí'in ndu'u, ñnda oon koo dión, ta ndí kían koo tá nandió koo tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ñndí kían koo tá sa kua'an kasandaá kuu noo ndi'i?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'í ñaá ni iin tó'on ñayuu, ⁵ dá chi kua'a nda'o taa kasaa, ta kechón ra kuu yu'u, ta kaa ra: "Yu'u kúu Cristo, na dáka'ki ñaá", ta kandeé rá dánda'í ra kua'a nda'o ñayuu. ⁶ Tá ni kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'in iin ka ñoo, ta ni ni'i tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'u ndo, dá chi ki'o dión kani vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'i.

⁷ Chi ndakuei dao nación naá tá'an xí'in dao ka nación, ta naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'a koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a ni'i nda'o taan. ⁸ Tá ni kasá'a kúu dión, dá kían kana'a ndó ña sa ni kasá'a vá tandó'o ndo'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Ta nakí'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon, dá kendava'a ra xí'in ndó, ta ka'ání rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹⁰ Ta kua'a nda'o ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñoo, ta kasá'a ná dikó tá'an na noo ta né'e choon, ta koni u'u tá'an mií ná. ¹¹ Ta kua'a nda'o profeta to'on ndakuei, ta kandeé rá dánda'í ra kua'a nda'o ñayuu. ¹² Ta sa'á ña ni ndukini cháa ka ñayuu, sa'á ñoo o kú'u ka ini sátá'an na sa'a ná, ta o kóni ka na Ndios. ¹³ Tído ndidaá na ni xi'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'in nda noo ndi'i kuí,

noón kúu na ñí'í ña káki na. ¹⁴ Ta miían dána'a na kúu ñayuu to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios iin ní kúu ñayuu yó'o, dá kían kuedó'o ñayuu ndéi ndidaa tá'an ñoo sa'a ñá, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndí'i.

¹⁵ 'Tá ñi xini ndo ña ío ña kini, ña dáyakoo noo kúu noo ñi ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña ñi ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, na ká'í to'on yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaa ini ndo—, ¹⁶ dá kían ndidaa na ndéi chí Judea ná kuino kíj ná ko'on na dinj yúku. ¹⁷ Ta na kándodó dinj vé'e kuu daá ñóo, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁸ Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o na naki'in na kotó na. ¹⁹ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chíchi kuu daá ñóo. ²⁰ Kaka ndo ña manj noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ndó dión tein yo vixi, ni tein kuu náni'i ndéé yo.

²¹ 'Chí kuu daá ñóo kakuu iin kuu noo ndo'o naní nio ñayuu. Chí nda ñi kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko óon ndo'o ñayuu táto'on kí'o ndo'o na tein kuu daá ñóo. Ta ni iin kuu o koo ka dión. ²² Tído tá ko ní chítuu Ndios tándó'ó veí koo tein kuu daá ñóo, dá kían ndi'i va ñayuu ñoo naá. Tído sa'a ña kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ñi kaxi mií ná, sa'a ñoo chítuu na tándó'ó koo tein kuu daá ñóo.

²³ 'Sa'a ñoo tá kaa dao ñayuu xí'in ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dákaí ñaá", o tá kaa na xí'in ndó "Kande'é ndó, chí káa nákaa na", ná dá'a ni kandísa ndó. ²⁴ Chí ndakuei dao ta to'on, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'on. Ta kee ra ña ndato, xí'in ña ná'ano, ta kí'o dión kee ra, dá kandeé rá dánda'í ra ñayuu, ta kúu nda ñayuu ñi kaxi mií Ndios ndukú rá dánda'í ra. ²⁵ Sa ñi dat'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo dión. ²⁶ Sa'a ñoo tá kaa na xí'in

ndó: "Kua'an ndo kande'é ndó, chí nákaa na kúu Cristo noo kúu yukú ichí káa", ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa na xí'in ndó: "Ini ve'e káa nákaa na", ná dá'a ni kandía ndó noo ka'an na. ²⁷ Dá chí táto'on kí'o xí'in ndo sá nduta noo xino ndindii, ta kasandaá naye'e nda noo ñi keta ña, kí'o dión koo tá nandió koo na ñi nduu ta ñayuu yó'o kasa na. ²⁸ Dá chí ndéi kúu mií vá noo kándu'u ndii, ñoo nditúti tiyokó ñó'o.

Nandió koo ndisa Jesús ñayuu yó'o

²⁹ 'Ta mií hora ñi ndi'i ñi sa io ndidaa kúu tándó'ó tein kuu daá ñóo, dá nákuin naá noo ndindii, ta ni yoq ka o to'on. Dá kuéi tñoo ñó'o ndá induú káa, ta kidi ni'ini ndidaa ña'a ná'ano ñó'o induú. ³⁰ Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa veí na ñi nduu ta ñayuu yó'o. Ta nda'í nda'o kuaki ñayuu ndéi iin rá iin ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí koni na ña veí na ñi nduu ta ñayuu yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaa choon kómí ná. ³¹ Ta ka'anda na choon noo ángel veí xí'in ná xí'in tachí trompeta, dá ko'on na nditúti ná ndidaa kúu ñayuu ñi kaxi mií ná ndéi ndin komi xoo tachí, dá náta'an na ndidaa tá'an xoo nditúti ñaá ná.

³² 'Kane'e ndó kuendá táto'on kí'o kée taño'ó. Tá ñi nduyúta noo ra, ta veí nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa ñi kuyati yoq koon dai. ³³ Ta dión ta'ani, tá ñi xini ndo kúu ndidaa tándó'ó yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ñi kuyati kuu nandió kooi kasa'i.

³⁴ 'Miían ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daa nda ná koo ndidaa ña yó'o. ³⁵ Induú káa xí'in noño'o yó'o naá váán, tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³⁶ 'Tído ko iin ta'on ná'a ndá kuu kakian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'a. Sava'a iin to'on dinj mií vá tatá Ndios kúu na ná'a.

37 Ta tátò'on kị'o nị sạ kee ñayuu tiempo Noé, kị'o dión ta'ani kee na kuu nandió kọo tuku na nị nduu taa ñayuu yó'o kasaa na. 38 Dá chị tá kọ ñá'a kasá'a koon daj déen, ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná, ta ndéi na dárnda'a ná de'e na nda rá nị kasandaá kuu nị ndu'u Noé ini barco. 39 Ta kọ ní xị'o ta'on ñayuu ñóó kuendá nda nị kasá'a daj déen koon ra. Ta kúu nị xị'i ndi'i va na nị kee rá. Ta dión ta'ani koo tá ná nandió kọo tuku na nị nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

40 Tein kuu dáá ñóó kaño'o uu taa kechóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka rá kandoo. 41 Ta tein kuu dáá ñóó ta'ani kaño'o uu ña ñá'a ndiko na. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. 42 Sa'a ñóó kaño'o ini ndo, chị kọ ná'a ta'on ndó ndá oon nandió kọo tuku sato'o ndo kasaa na.

43 Ta kana'a ndó ña tá ná kandaa ini sato'o ve'e ndá hora kasaa tá kui'íná ve'e ra, dá kían kande'i nduu ra kandaa raán, ta o kóno ta'on ra ku'u tá kui'íná kị'in kui'íná rá ña'a ñó'o ve'e ra. 44 Sa'a ñóó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chị mií hora kọ ndáti va ndó, dá nandió kọo na nị nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tá kéchóon va'a xí'ín iin tá kọ kéchóon va'a

45 '¿Ndá yoo kúu iin tá kéchóon ndaa, iin taa ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu rá chikani na kúu sato'o rá ka'anda rá choon noo dao ka tá kéchóon ve'e na, dá kị'o ra ña'a kasá'an dao ka tá kéchóon ñóó. 46 Ndiká'án vı tá kéchóon ñóó tá ná ndusaa sato'o rá natiin ñaá ná kée ra choon nị ta'andá noo rá. 47 Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kị'o sato'o rá choon ká'ano cháá ka noo rá ña dándáki ra ndidaá ña va'a ió noo ná. 48 Tído tá ná kakuu ra iin tá kéchóon kini, dá kían nakani ini rá ña yó'o: "Kueé vá ndusaa sato'i", 49 ta kasá'a rá kani ra tá kéchóon

dáó xí'ín rá, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra xí'ín tá xí'i, 50 ta kúu ndusaa sato'o tá kéchóon ñóó mií kuu kọ ndáti ra, ta mií hora kọ ná'a rá. 51 Ta kúu dándó'o naní na níó rá, ta chikaa ñaá ná noo ñó'o ñayuu uu noo, ta ñóó kuaki ra xí'ín ndirá noo rá, ta ñóó kuchi tá'an no'o ra.

25

Di'a kua'an ña nị daná'a Jesús sa'a uxı tadi'ı tákí

1 'Tátò'on nị ndo'o uxı takuáchı di'ı tákí, kị'o dión koo tá kasaa Ndios dándáki na ñayuu na. Iin rá iin takuáchı di'ı ñóó nị kị'in candil xı, dá nị kee xi kua'an xı natiin xi tá kúu tono. 2 Ta o'on takuáchı di'ı ñóó kúu ta kaon ini, ta o'on ka xı ñóó kúu takuáchı di'ı oon nda'o ini. 3 Takuáchı di'ı oon ini ñóó nị kị'in xi candil xı né'e xi kua'an xı, tído kọ ní kị'in xi cháá ka sitı kane'e xi ko'on xı. 4 Tído takuáchı di'ı kaon ini ñóó nị ketı'a xi nị dakútı xı tındo'o xı xı'ín sitı né'e xi kua'an xı xı'ín candil xı. 5 Ta sa'a ña nı kuee tono ñóó, sa'a ñóó nı kasaa ña ma'ánó noo xı, ta kúu nı naá ini xı nı kidı xı. 6 Ta nı kudao ñóó, dá nı kayu'ı iin taa: "Sạ vei va tono. Ndakuei ndó natiin ndó ra." 7 Dá nı ndakuei ndidaá takuáchı di'ı tákí ñóó, dá nı kenduu xı candil xı. 8 Dá nı kaa takuáchı di'ı oon ini ñóó xı'ín ra kaon ini: "Tei ndó cháá sitı nani'i ndú, dá chı sạ kua'an nda'o ñó'o candil ndu'u", kaá xı. 9 Dá nı kaa takuáchı di'ı kaon ini ñóó: "Oon nı ví o kéta ta'on sitı ndu tá ná kéchóon ndi'i yó ra. Sa'a ñóó va'a kaaan kua'án ndo kuiin ndó ra noo na díkó rá kéchóon ndó", kaá xı. 10 Tído xıan nani kua'an takuáchı di'ı oon ini ñóó kuiin xi sitı, kúu nı kasaa vá tono ñóó. Dá nı ku'u takuáchı di'ı ndéi nduu ñóó xı'ín tono ini ve'e noo ió víko. Dá nı sadi na yé'é. 11 Nı ndi'i, dá nı ndısaa dao ka takuáchı di'ı ñóó, dá kaá xı: "Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víko." 12 Dá nı kaa tono ñóó xı'ín xı: "Miían ndaa

ná ka'in xí'in ndó ña ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó'o", nì kaa ra. ¹³ Sa'a á ño'o kaño'o ini ndó, dá chí ko ná'a ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandió koo na nì nduu taa ñayuu yó'o kasaa na —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì xì'o dì'on noo tã kéchóon noo rá

¹⁴ Dá nì kaa ta'ani na:

—Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on nì kee iin taa nì kana kua'an xiká. Tído tá ko ñá'a ko'on ra, dá nì kana ra taa kéchóon noo rá. Dá nì xì'o ra dì'on noo rá, dá ná naka'án nda'i ra xí'án. ¹⁵ Ta noo iin ra nì xì'o ra o'on dì'on ndáya'i, ta noo iin ka ra nì xì'o ra uuan, ta noo iin ka ra nì xì'o ra iian. Dá chí táto'on kì'o kaon va ra nì nì'j ráan. Ndí'i, dá nì kee ra kua'an xiká rá. ¹⁶ Dá nì kee taa nì nì'j o'on dì'on ñoó kua'an ra naka'án nda'i ráan. Ta nì kandeé rá nì nanóo o'on ka dì'on sataán. ¹⁷ Ta dión ta'ani nì kee taa nì nì'j uu dì'on ñoó. Nì kandeé rá nì nanóo uu ka dì'on sataán. ¹⁸ Tído tá nì nì'j iin tó'on dì'on ñoó, roón kúu ra nì sa'an nì kaan iin yá'i noño'o, ta ñoó nì chikáa de'é ra dì'on sato'o ra.

¹⁹ Tá nì ya'a kua'á nda'o tiempo, dá nì ndisáa sato'o tã kéchóon ñoó. Dá nì kana ñáá rá, dá nì ndekuendá ra xí'in iin ra iin ra. ²⁰ Dá nì kasáa dínño'o taa nì nì'j o'on dì'on ñoó. Ta kúu né'e ra o'on ka dì'on, ta kaá ra: “Tatá, nì xì'o ní o'on dì'on noó. Ta yó'o íoan xí'in o'on ka dì'on nì nì'j sataán”, kaá ra. ²¹ Dá nì kaa sato'o ra xí'in rá: “Va'a nda'o nì keeón. Yo'ó kúu iin tã kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa nì sa kuu yo'ó noo choon ló'o nì xì'oi noo, ta viti ko'in kì'oi iin choon ndáya'i cháá ka noo. Kua'án ku'u koo dijon xí'in sato'on viti”, kaá ra.

²² Dá nì kasáa ta'ani taa nì nì'j uu dì'on ñoó, dá nì kaa ra: “Tatá, uu dì'on nì xì'o ní noó. Ta yó'o íoan xí'in uu ka dì'on nì nì'j sataán”, kaá ra. ²³ Dá nì kaa sato'o ra: “Va'a nda'o nì keeón. Yo'ó kúu iin tã

kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa nì sa kuu yo'ó noo choon ló'o nì xì'oi noo, ta viti ko'in kì'oi iin choon ndáya'i cháá ka noo. Kua'án ku'u koo dijon xí'in sato'on viti”, kaá ra.

²⁴ Tído tá nì kasáa ta'ani taa nì nì'j iin dì'on ñoó, dá nì kaa ra: “Tatá, ná'i ña kúu ní iin taa tondó, ta dákee ní noo ko ní xítí ní, ta dátaká ní ña'a noo ko ní satá ní nonján. ²⁵ Sa'a á ñoó nì yu'í, ta nì sa'in nì chide'í dì'on ní tixi ñó'o. Jó'on, yó'o ío ña kúu dì'on ní”, nì kaa ra. ²⁶ Dá nì kaa sato'o ra xí'in rá: “Yo'ó kúu iin tã kéchóon kini, iin tã kéchóon dúsá. Sa ná'a vá yo'ó ña kúu yu'u tã tondó, ña dákee noo ko ní xítí, ta dátaká yu'u ña'a noo ko ní satá nonján. ²⁷ Sa'a á ñoó, ñndiva'a ko ní sá'on chikaon dì'on yu'u banco, dá ná koo cháá sataán nani ndusaai?”, kaá ra.

²⁸ Dá nì kaa ra xí'in dao ka ra: “Kuo ndaa ndo dì'on né'e taa xaan, ta kì'o ndoan noo ra kómí uxí dì'on xaan. ²⁹ Dá chí na sa ío ña'a noo, noón kúu na nì'j cháá kaan. Ta na koó ña'a noo, di'a díta ná lú'u ña kómí ná. ³⁰ Ta chikaá ndo tã ko chóon xaan noo iin naá sata vé'e. Kaa kúu noo kuaki ra xí'in ndirá noo ra, ta kuchi tá'an no'o ra.”

Di'a koo tá ná kasaa Jesús keyíko na sa'a na ndéi ñayuu yó'o

³¹ Tá ná nandió koo tuku na nì nduu taa ñayuu yó'o kasaa na, ndato naye'e ndaa kii na xí'in ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá kakoo na noo téj ndato naye'e noo dándáki na, ³² dá nakuíta ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo noo ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin ra iin ñayuu noo táto'on kée taa taó xóo ra léko tein kítí. ³³ Ta ná chikata na kirí kúu léko xoo kuá'a na, ta xoo íti na ná chikata na kirí kúu kítí. ³⁴ Dá kaa na kúu rey ñoó xí'in na ndíta xoo kuá'a na: “Nakí ndo'ó, na nì kemáni tatá, chí ndo'ó kúu na nì nì'j tá'j kandeí ndó noo dándáki yu'u, ña kían sa daá ío nduu kandeí

ndó nda míi sa'a ñayuu. ³⁵ Dá chí tá nì kuikoi, ta nì xì'o ndó ña'a nì sasá'in; tá nì ichi inij, ta nì xì'o ndó takuú nì xì'i; tá nì xionoo nda'ávú, ta nì nakuaka va'a ndó yu'u nì sa ioj ve'e ndó; ³⁶ tá nì sa kaa vichí, dá nì xì'o ndó dá'on nì sa ndixii; tá nì sa kú'i nì sa ndo nì xito ni'ini ndó yu'u; tá nì sa káai ve'e kaa, dá nì sa ta'ani ndó nì ka'an ni'ini ndó noo nákaai", kaa rey ñoo. ³⁷ Dá kaa na kúu ñayuu ndaa ñoo xí'in ná: "Tatá, ¿ndá oon nì xini ndu míi ní ña kuiko ní, dá nì xì'o ndu ña'a nì sasá'an ní? Ta, ¿ndá oon nì xini ndu míi ní ña ichi ini ní, dá nì xì'o ndu takuú nì xì'i ní? ³⁸ Ta, ¿ndá oon nì xini ndu míi ní ña xionoo nda'í ní, dá nì nakuaka va'a ndu míi ní? Ta, ¿ndá oon nì xini ndu míi ní kaa vichí ní, dá nì xì'o ndu dá'on nì sa ndixi ní? ³⁹ Ta, ¿ndá oon nì xini ndu ña sa kú'u míi ní o nì sa kaa ní ve'e kaa, dá nì sa ndu nì xito ni'ini ndu míi ní?", kaa na. ⁴⁰ Dá kaá rey ñoo xí'in ná: "Míian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa'a ña nì kee ndó dión xí'in na kúu ñani, na kuálí cháa ka yó'o, sa'a ñoo kéei kuendá ña míi yu'u nì kee ndó dión xí'in."

⁴¹ 'Dá kaa na xí'in na ndíta xoo íti na ñoo: "Kuxoo ndó noó, ndo'ó na kúu ñayuu kini. Kua'an ndo kaño'o ndó tein ño'ó ita, ña ni kuu o ndá'o, noo sa daá ío nduu kakaá ña u'u xí'in ndidaá ña kini kéchóon nooan. ⁴² Dá chí sa kuikoi, ta ko ní xì'o ta'on ndó ña'a kasá'in; nì sa ichi inij, ta ko ní xì'o ta'on ndó takuú ko'i; ⁴³ nì xionoo nda'ávú, ta ko ní nakuaka va'a ndó yu'u, nì sa kaa vichí, ta ko ní xì'o ta'on ndó dá'on kandixii, nì sa kú'i, ta nì sa káai ve'e kaa, ta ko ní sa ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na. ⁴⁴ Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, ¿ndá oon nì xini ndu'u míi ní ña nì kuiko ní, ña nì ichi ini ní, ña nì xionoo nda'í ní, ña sa kaa vichí ní, ña sa kú'u ní, ña sa kaa ní ve'e kaa, ta ko ní sa ndu koto ni'ini ndu míi ní?", kaa na. ⁴⁵ Dá kaa rey ñoo xí'in ná: "Míian ndaa ná ka'in xí'in ndó

ña sa'a ña ko ní kée ndó dión xí'in na kúu ñani, na kuálí cháa ka yó'o, sa'a ñoo kéei kuendá ña nda yu'u ko ní ku'u ini ndo sa'a", kaa na xí'in ná. ⁴⁶ Sa'a ñoo ndidaá ñayuu kini ñoo ko'on ndo'ó nio ndidaá tá'an kuu, ta ndidaá ñayuu ndaa ñoo nì'i ña kataki chíchí ná.

26

Yó'o nì ndató'on kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá nì kaa na xí'in ta xionoo xí'in ná:

² —Sa ná'a vá ndó ña kamanj uu ka kuu, dá koo viko pascua, dá nakì'o ra na nì nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u ñaá, dá chirkaa ñaá rá ndika cruz —kaá na.

³ Daá ñoo nì nataka ndidaá ta dutj saku'a xí'in ta dána'a ley xí'in ta s'ano ñoo ñoo yé'e ve'e ta dutj kúu noo naní Caifás. ⁴ Ta ñoo nì ndató'on maña ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakana ra Jesús, dá ka'ani ñaá rá, ⁵ ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein viko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaá na ki'in na sa'a rá.

Di'a nì kuu tá nì kuei iin ña'a ndutá támi sá'an dinj Jesús

⁶ Tá náka Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e Simón, tá'an ra nì sa ndo'ó kue'e té'i, ⁷ dá nì kasáa iin ña'a noo náka na ñoo, ta né'an iin tindo'o nì kava'a xí'in yuú dión naní alabastro. Ta nì chitián ño'ó ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu nì kuei ndi'an ra dinj Jesús noo ío na mesa. ⁸ Tá nì xini ta xionoo xí'in ná ña nì kee ña'a ñoo dión, kúu nì xido nda'o ini ra, dá nì kaa ra:

—¿Ndiva'a nì danaá óon ña'a kaa ndutá támi sá'an kaa? ⁹ Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chí ndutá ya'i nda'o kúu rá, ta kandoo di'ón ñoo chindeé yó na kúnda'í, ní kúu —kaá ra.

¹⁰ Tído nì kandaá va ini Jesús ña ka'an ra dión, dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a dáta'án ndo ñá'a yó'o? Chì ña va'a va kían nì keeán xí'in yu'u. ¹¹ Chì daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'in ndo'ó, tído yu'u, o kóo kuií ta'on yu'u xí'in ndó. ¹² Chì sa'á ña nì ñakúchián yu'u xí'in ndútá támi sa'an yó'o, sa'á ñoó nì kenduuan yikí koñoi táto'on k'i'o kooi nduxii. ¹³ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúu mií va noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'á ña nì kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña nì keeán —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì kandoo Judas ña nak'i'o ra Jesús noo ndá'a tã duti kúu noó

¹⁴ Dá nì kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uú tã xionoo xí'in Jesús, kua'an ra noo ndéi tã duti saku'a. ¹⁵ Tá nì saa ra, dá nì kaa ra xí'in rá:

—¿Ndidaá k'i'o ní noo yú'u, dá ná nak'i'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá nì kandoo tã duti ñoó ña k'i'o ra oko uxí di'ón plata noo rá. ¹⁶ Nda kuu dáá nì kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra nak'i'o ra Jesús noo ndá'a rá.

Di'a nì kuu tá nì sadini Jesús noo ndí'i kuií xí'in tã xionoo xí'in ná

¹⁷ Tá nì kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña ñakuita tãchian, dá nì natuu yati tã xionoo xí'in Jesús noo ná, dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹⁸ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kua'án ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'in iin tã, ta ka'an ndo xí'in rá: “Di'a kaá maestro ndu'u: Sa nì kasandaá va kuu ndo'o níoi, ta saai ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'in tã xionoo xí'in”, kaa ndo xí'in rá —kaá Jesús.

¹⁹ Dá nì sa'an tã ñoó nì kee ra choon nì sa'anda Jesús noo rá, ta nì

kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰ Dá tá nì kuaá kuu dáá ñoó, dá nì saa Jesús ve'e ñoó nì sa kojo na mesa xí'in ndin uxí uú tã xionoo xí'in ná. ²¹ Ta tein sás'an na ñoó, nì kaa na xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin mií va ndo'ó ko'on nak'i'o ñaa noo ndá'a tã xini u'u ñaa —kaá na.

²² Ta kúnda'í nda'o nì kuu ini ra sa'á ña nì ka'an na dión. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'in Jesús:

—¿Á yu'u kúu, tatá?

²³ Dá nì kaa Jesús:

—Iin tã dáketá dáó ndá'a xí'in yu'u ini ko'o, roón kúu ra nak'i'o ñaa noo ndá'a tã xini u'u ñaa. ²⁴ Ta miían ndaa ndo'o na nì nduu tã ñayuu yó'o táto'on k'i'o ká'an tuti ií Ndios. Tído, jnda'í va tã nak'i'o ñaa noo ndá'a tã xini u'u ñaa! Va'a cháa ka vían ní xio dá'a ní kaki tã ñoó, ní kúu.

²⁵ Dá nì kaa Judas, tá'an ra ko'on nak'i'o ñaa:

—¿Á yu'u kúu ra kee dión, maestro?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ja'an, táto'on nì ka'on, k'i'o dión kíán —kaá na.

²⁶ Ta tein noo sás'an na ñoó, dá nì tiin Jesús pan. Dá nì nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá nì sa'anda dáó na'an, dá nì xí'o na'an noo tã xionoo xí'in ná. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Keí ndoán, chì ña xa'an kúu yikí koñoi.

²⁷ Dá nì tiin na copa. Dá nì nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'a ra, dá nì xí'o na ra noo tã xionoo xí'in ná. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xa'an, ²⁸ chì kirá xa'an kúu nì yu'u, kirá dáxin'ko ña nì kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, chì sa'á ña kuita ra, sa'á ñoó ndoo kuachi ku'a nda'o ñayuu. ²⁹ Ká'in xí'in ndó ña o nándio kojo kaj ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saai ndutá uva xí'in

ndó noo ió tatáí Ndios dándáki na —kaá na.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁰ Dá tá nì ndi'i nì keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá nì kee na kua'an na dinì yúku naní Olivos. ³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaá sakuaá viti, dá chí di'a kaá tuti iñ Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u ta ndáka léko, ta kúú ndi ndi'i va léko kuita noo ko'on”, kaáan. ³² Tído tá nì ndi'i nì natakiñ, dá kúú noo noo noo ndo ko'ín chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

³³ Dá nì kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá ta yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

³⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ón ña sakuaá viti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli, kúú sa onì va ta'ándá ndaton sa'a yú'u.

³⁵ Dá nì kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduúí xí'ín ní, tído o ndátá ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúú dión nì ka'an ndidaá ka ta xionoo xí'ín ná ñóó.

Di'a nì kuu tá nì ndat'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁶ Dá nì saa Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná noo naní Getsemaní. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yó'o nì kandeí tóo ndó, dá ná ko'ín lú'u ka chí kaa ka'ín xí'ín Ndios —kaá na.

³⁷ Dá nì kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo kua'an na lú'u ka noo. Dá nì kixian nì kunda'í nda'o ini Jesús, ta nì kasá'á ndó'o nda'o níó ná. ³⁸ Dá nì kaa na xí'ín ta kua'an xí'ín ná ñóó:

—Nda'í nda'o kúu iniñ. Sa ndaa ndiñ va kúúí xiní. Yó'o nì kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo xí'ín yu'u sakuaá viti —kaá na.

³⁹ Dá nì kee na kua'an na lú'u ka chí noo. Dá nì sa ku'ín xití ná, ta

nì xino taan na nda noño'o. Dá nì kasá'á ná ka'an na xí'ín Ndios:

—Tatá mií, tá kuu dítá ní ndirá ova, ña kían vei ndo'i, dá kían dítá nían. Tído ná dá'a nì kakuuan táto'on k'i'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on k'i'o kóni mií ní —kaá na.

⁴⁰ Dá nì nandió koo na nì ndisáa na noo ndéi ta kua'an xí'ín ná ñóó, kúú sa kídí va ra ndéi ra. Dá nì kaa na xí'ín Pedro:

—¿Á ko xí'o ndeé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora? ⁴¹ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a nì kexixi ña kini xí'ín ndó. Chí sa ió nduu níó ndo kee ndó ña kóni Ndios, tído ña kóni ñí ndo kían chítuu ñaá —kaá na.

⁴² Dá nì nandió koo tuku na kua'an na. Dá nì kasá'á ka'an tuku na xí'ín Ndios:

—Tatá mií, tá o kúu dítá ní ndutá ova, ña vei ndo'i, dá kían ná kakuuan táto'on k'i'o kóni mií ní —kaá na.

⁴³ Dá nì nandió koo tuku na nì ndisáa na noo ndéi ta ñóó. Kúú sa kídí tuku va ra ndéi ra, chí sa'ání nda'o ñaá ña ma'ánó. ⁴⁴ Dá nì nandió koo tuku na nì sa'an na nì ka'an na xí'ín Ndios ta'ándá kúú onì, ta nì ka'an na xí'ín ná táto'on k'i'o nì ka'an na dao ka ta'ándá ñóó.

⁴⁵ Dá nì nandió koo tuku na nì ndisáa na noo ndéi ta kua'an xí'ín ná ñóó, dá nì kaa na xí'ín rá:

—¡Kudí ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndeé ndo viti! Chí sa nì kasandaá vá hora nakí'o ra na nì nduu ta ñayúú yó'o noo ndá'a ta kómí kuachi. ⁴⁶ ¡Ndakuei kú ndo, ná ko'o! Kande'é ndó, chí sa kúyati ta vei nakí'o yu'u noo ndá'a ta xiní u'u ñaá —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús ña ko'on na noo ta né'e choon

⁴⁷ Ká'an jí vá Jesús iin na, kúú nì kasáa va Judas, tá'an ra náka tein ndin uxí uú ta xionoo xí'ín ná. Ta kua'á nda'o ta vei xí'ín rá. Dao ra né'e espada, dao ka ra né'e yito. Chí vei ra xí'ín choon nì sa'anda ta duti sakua'a, xí'ín ta sá'ano ñoo. ⁴⁸ Sa

n̄i kastō'on va Judas x̄i'ín t̄aa ñoó ndi kee ra, dá na'a r̄a ndá yoo kúú Jesús, chí n̄i kaa r̄a:

—T̄aa n̄i chitóí noo ñoó, roón tiin ndó.

⁴⁹ Ta kúú vití'ón n̄i natuu yati Judas noo ín Jesús, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá n̄i chitó rá noo ná. ⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúú n̄i natuu yati t̄aa kua'a ñoó n̄i tiin ñáá rá.

⁵¹ Ta iin t̄aa ió x̄i'ín Jesús ñoó n̄i taó rá espada r̄a. Ta kúú n̄i chitō'on r̄a do'o iin t̄a kéchóon noó t̄a duti kúú noó. ⁵² Dá n̄i kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaan noo n̄i s̄a kaaan, dá chí t̄aa tiin espada, x̄i'ín espada ta'ani kuu r̄a.

⁵³ ¿Á kō ná'á ta'an voon ña kuu va ka'in x̄i'ín tatái, dá tanda'á ná ux̄i ūu tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u? ⁵⁴ Tído tá ná kee yu'u dión, dá kíán, ¿ndi koo, dá x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios? Chí ká'an ña k̄i'o dión kánian ndo'i.

⁵⁵ Dá n̄i kaa na x̄i'ín t̄aa kua'a ñoó:

—¿Á t̄a kuí'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'á ñoó veí ndó x̄i'ín espada x̄i'ín yitō tiin ndó yu'u? Ta ndidaá kuu vá n̄i s̄a káái x̄i'ín ndó yé'é ño'o s̄a daná'í noo ndo, ta ni kō ní tiin ndó yu'u. ⁵⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná x̄inkoo noo n̄i ka'an profeta noo tuti īi Ndios —kaá na.

Ta kúú ndidaá vá t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná n̄i dankoo ndava'a ñáá, ta n̄i xino ra kua'an r̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i s̄a īin Jesús noo mií t̄a duti kúú noó

⁵⁷ Ta t̄aa n̄i tiin Jesús, roón kúú r̄a ndáka ñáá kua'an ve'e Caifás, r̄a kúú duti kúú noó, chí ñoó n̄i nditúti t̄aa dána'a ley Moisés x̄i'ín t̄a sá'ano ñoo. ⁵⁸ Ta Pedro, ndáá x̄iká x̄iká tákaa ra kua'an r̄a. Dá n̄i sā r̄a n̄i ku'u ra noo kúú yé'é ve'e t̄a duti kúú noo ñoó. Dá n̄i s̄a koo ra ió r̄a

tein t̄a ndaá yé'é ñoó, dá koni r̄a ndi koo.

⁵⁹ Ta r̄a duti sakua'a ñoó x̄i'ín t̄a sá'ano ñoó x̄i'ín ndidaá k̄a t̄a né'e choon ñoo Jerusalén n̄i nditúti rá ndéi ra ndúkú rá t̄a ka'an to'ón sa'a Jesús, dá kuu nak̄i'o ñáá rá noo nda'á t̄a romano, dá ka'áni ñáá rá. ⁶⁰ Tído kō ní ni'í ta'on ra iin kuachi ká'ano dákuío ra Jesús, va'ará kuá'á nda'o t̄aa n̄i nakuita n̄i ka'an to'ón sa'a ná. Tído tá n̄i ndi'i, dá n̄i ndakuei ūu k̄a t̄aa n̄i ka'an kuachi ra sa'a ná, ⁶¹ ta kaá r̄a:

—Di'a ta'ani n̄i kaa t̄aa xaan: “Ío choon noo ndá'í ña kíán nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta t̄ixi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ña” —kaá r̄a.

⁶² Dá n̄i ndakuíin ndichi mií t̄a duti kúú noo ñoó. Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—¿Ndiva'a kō ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kíán ká'an kuachi t̄aa káa sa'on o kōó? —kaá r̄a x̄i'ín Jesús.

⁶³ Tído tádi óon va ín Jesús.

Dá n̄i nandió koo tuku t̄a duti kúú noo ñoó n̄i ndato'ón ñáá rá:

—X̄i'ín kuu Ndios t̄akí sa'ándái choon nooñ ña kastō'on ndaa x̄i'ín ndu'u. ¿Á yo'ó kúú Cristo, na dáka'ki ñáá? ¿Á yo'ó kúú de'e Ndios?

⁶⁴ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Táto'on k̄i'o ká'an ní, k̄i'o dión kíán. Ta ká'an ta'ani yu'u x̄i'ín ní ña nda kuu viti koni ndo na n̄i nduu t̄aa ñayuú yó'o nakoo na xoo kuá'a tatá Ndios, noo ió na dándaki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein viko tánee induú —kaá na.

⁶⁵ Ta kúú n̄i ndatá t̄a duti kúú noo ñoó kotó r̄a sa'á ña n̄i xido téi ini r̄a. Dá n̄i kaa r̄a:

—¡N̄i ka'an ndava'a t̄aa yo'ó sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu k̄a yo cháá k̄a t̄aa ka'an kuachi sa'a rá? Chí vití'ón kuíi n̄i seíd'ó va mií ndó ña n̄i ka'an ndava'a t̄aa yo'ó sa'a Ndios. ⁶⁶ ¿Ndi kíán náta'an ini ndo keeá x̄i'ín rá?

Dá n̄i kaa dao k̄a t̄aa ñoó:

—Kánian kuu va ra sa'á ña ni ka'an ra dión.

⁶⁷ Dá ni t̃uu ndaa dij̃i dao ra noo ná, ta dao ka ra ni kani ñaa xí'ín yíkí, ta dao ka ra ni koon da'anda noo ná, ⁶⁸ ta kaá ra xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kúúón Cristo, dá kíán nakoni ini kí̃i ndi ndaa ndu'u ni kani ñaa.

Di'a ni kuu, dá ni ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁶⁹ Ta ió Pedro sata vé'e noo ndéi dao ka ñayuu ñoo. Dá ni natuu yati iin ñá'a kéchóon ve'e ñoo. Dá ni kaaan xí'ín rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, ta kúú kuendá Galilea káa, ¿daá koó?

⁷⁰ Tído ni ndata vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Ko ná'í nda sa'a ká'on.

⁷¹ Dá ni kee ra kua'an ra noo kúú yé'é di'a. Dá ni xini ñaa iin ka ñá'a. Dá ni kaaan xí'ín dao ñayuu ndíta ñoo:

—Taa káa ta'ani kúú kuendá Jesús, ta ñoo Nazaret.

⁷² Ta kúú tuku va ni ndata rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Miían ndaa kuiti ko ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a.

⁷³ Ta kúú lú'u ka tóó, dá ni natuu yati dao ka na ndíta ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, dá ch̃i táto'on ká'an ta Galilea, kí'o dión ká'on.

⁷⁴ Dá ni kasá'a ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña ko ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a ñoo.

Ta ni ndi'i ni ka'an ra dión, ta kúú ni kana va chéli. ⁷⁵ Dá ví ni ndisáa ini ra to'on ni ka'an Jesús xí'ín rá, ch̃i di'a ni kaa na: “Tá ko ñá'a kana chéli, ta kúú sa ndata yo'ó sa'a yu'u oni ta'ándá”, kaá na. Dá ni keta ra sata vé'e, ta kúú nda'í nda'o ni saki ra.

27

Di'a ni kuu tá ni sa'ín Jesús noo ta nani Pilato

¹ Tá ni t̃uu noo, dá ni ndató'ón kue'é ta dut̃i saku'a'a, xí'ín ta sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá nak̃i'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon romano, dá ka'ání ñaa rá. ² Dá ni kató ñaa rá ndáka ra ni saa ra ni nak̃i'o ra noo ndá'a ta né'e choon romano naní Pilato.

Di'a ni kuu tá ni sa'ání Judas mií ra

³ Kúú ni kandaá ini Judas, tá'an ra ni nak̃i'o Jesús noo nda'á taa xini u'u ñaa, ña sa ni kandoo ra né'e choon ña ka'ání rá Jesús. Kúú ni nandio né'e ra oko ux̃i dij̃'ón plata noo ta dut̃i saku'a'a xí'ín ta sá'ano, dá ch̃i ni nandikó ini ra sa'a ña ni ya'a ra ni kee ra, ⁴ dá kaá ra:

—Ni kee yu'u iin kuachi, dá ch̃i ni nak̃i'o yu'u iin taa ko kuachi noo ndo'ó.

Dá ni kaa ta dut̃i ñoo:

—Ko sa'ání ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií vóon kíán.

⁵ Dá ni ko'ono ni'ini ra dij̃'ón plata ñoo noo kúú yé'é ñoo ñoo. Dá ni keta ra kua'an ra. Ta kúú ñoo ni sa'an ra ni ch̃irkaa ra mií rá, dá ni x̃i'í ra.

⁶ Dá ni nditútí ta dut̃i saku'a'a ñoo dij̃'ón ñoo, dá ni kaa ra:

—O kúú ta'on taán yo dij̃'ón yó'o noo dij̃'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá ch̃i kíán ya'i sa'a ni ndi.

⁷ Dá tá ni ndi'i ni ndató'ón kueé ra, dá ni xiin ra iin ño'ó noo ta kava'a kidi, dá ná koo noo nduxi na tukú xí'í. ⁸ Sa'a ñoo nda kuu víti naní ño'ó ñoo, noñó'o ni. ⁹ Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an ña ni taa profeta Jeremías: “Ni ki'in ra oko ux̃i dij̃'ón plata, ña ni ch̃iya'i ra sa'a ná táto'on ni ch̃ikkaa ini ta ñoo Israel kakuu ya'i na, ¹⁰ ta xí'ín dij̃'ón ñoo ni xiin ra ño'ó noo taa kava'a kidi. Dión ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín yu'u.”

Di'a ni kuu tá ni sa ün Jesús noo taa nani Pilato

¹¹ Tá ni sa kuin Jesús noo Pilato, ra dándaki ñoo ñó'o kuendá Judea ñoo, dá ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Á yo'ó kúu rey noo na Israel?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ta dión kaá mií ní.

¹² Ta va'ará dátaj kuachi ñaá ta duti saku'a'a, xí'in ta sá'ano ñoo, tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na.

¹³ Dá ni kaa tuku Pilato xí'in ná:

—¿Á ko seíd'o ta'an voón ña k'i'o dión ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá ra.

¹⁴ Tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an na. Sa'á ñoo kúu ni naá vá iní Pilato.

Di'a ni kuu, dá ni sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

¹⁵ Ta iin iin tein víko pascua dáyaa Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an ra kándoo na ñoo Israel sa'a. ¹⁶ Ta daá ñoo nákaa iin taa nani Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúu ká'an na sa'a rá ña kúu rá iin ta kini.

¹⁷ Ta sa'á ña ni nataka ku'a'a ñayuu noo Pilato, sa'á ñoo ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá yoo dáyaa yu'u, kóni ndo?

¿Á Barrabás dáyaa, o Jesús, tá'an ra chinani ndó kúu Cristo?

¹⁸ Dión ni kaa Pilato, chi ni kandaá ini ra ña sa'á ña u'u iní vá ta duti ñoo, sa'á ñoo ni naki'o ra Jesús noo ndá'a rá.

¹⁹ Ta nda noo ió ra sa'ándá ra choon ñoo, ni tanda'á ñadi'í ra choon ni saaan noo rá, ta kaán: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'in taa xaan, chi taa ndaa kúu rá. Dá chi nda'í nda'o ni saní sa'a rá ni tuu noo kuu víti.”

²⁰ Tído ni kasá'a ta duti saku'a'a xí'in ta sá'ano ñoo dáka'an kue'é ra ñayuu kuá'a ñoo ña ná kaka na ña dáyaa ra Barrabás, ta ná ka'ání rá Jesús. ²¹ Dá ni nandió koo tuku Pilato ni ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Ndi kaa iin taa yo'ó dáyaa, kóni ndo?

Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoo:

—Dáyaa ní Barrabás xaan.

²² Dá ni kaa Pilato xí'in ná:

—¿Ndi kán kóni ndo kee xí'in Jesús yo'ó, tá'an ra kaá ndo kúu Cristo, tá daá?

Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoo:

—Chirkaa ní ra ndika cruz.

²³ Dá ni kaa Pilato xí'in ná:

—Ta, ¿ndi kán kini ni ya'a taa yo'ó ni kee ra?

Tído kúu ni'í cháa ka ví ni kasá'a káyu'ú ñayuu kuá'a ñoo:

—¿Chirkaa ní ra ndika cruz!

²⁴ Kúu ni kandaá ini Pilato ña ko kándeé ka ra ka'an ra xí'in ñayuu kuá'a ñoo, chi di'a ni nakuina vaá cháa ka ví ná. Sa'á ñoo ni ki'in ra cháa takui, ta ni nakata ra ndá'a rá noo ndidaá na ñoo Israel ñoo, dá ni kaa ra xí'in ná:

—O kándio kuachi ta'on yu'u sa'á nij taa yo'ó, chi kúu rá iin taa ndaa. Mií vá ndó kúu na ná kandido kuachi sa'a rá.

²⁵ Dá ni kaa ndidaá na ñoo ñoo:

—Ndu'u ná kandido kuachi sa'á nij rá, ta nda de'e ndu ná kandido kuachi sa'a rá.

²⁶ Dá ni dáyaa Pilato Barrabás. Dá tá ni ndi'i ni kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá ni naki'o ñaá Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on ra chirkaa ñaá rá ndika cruz.

²⁷ Dá ni naki'in ñaá soldado kuendá Pilato ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e choon ta romano. Dá ni ndataká ra ndidaá ka soldado kúu kuendá ra, dá ni koo noo ra Jesús noo iin na ñoo. ²⁸ Dá ni taó rá dá'on ná. Dá ni daku'ino ñaá rá iin dá'on kuá'a toón. ²⁹ Dá ni chinóo ra iin corona ni kava'a xí'in ion dini ná. Ta ni chirnee ra iin tañí ndá'a xoo kuá'a na. Dá ni kasá'a sá kujta xiti rá noo ná, dá kediki ñaá rá, dá kaá ra xí'in ná:

—Na ká'ano kúu mií ní, na kúu rey noo na Israel —kaá ra.

³⁰ Ta ni tuu ndaa dij ñaá rá, ta ni xio ndaa ra tañí né'e na ñoo ni koon ra dini ná. ³¹ Tá ni ndi'i ni kediki ñaá rá, dá ni ditá rá dá'on ñoo. Dá ni ndaku'ino ñaá rá dá'on

míí ná. Dá ví n̄i kee ra ndáka ñáá rá kua'an r̄a chirkaa ra nd̄ika cruz.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús nd̄ika cruz

³² Ta noo ndáka ñáá rá kua'an r̄a ñoó, n̄i nak̄i'in tá'an ra x̄i'ín iin t̄a nani Simón, t̄a kúu kuendá Cirene. Dá n̄i kendús̄a r̄a x̄i'ín t̄a yó'o ñ̄a ná kadokó r̄a cruz ko'on r̄a.

³³ Dá n̄i sā r̄a noo nani Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yikí lásá din̄i nd̄i.

³⁴ Dá n̄i x̄i'o ra vino n̄i daká tá'an x̄i'ín ndiró ov̄a ko'o Jesús. Dá tá n̄i nd̄i'i n̄i xirndodó ná r̄a, kúu k̄o ní x̄ín tá'on na ko'o na ra. ³⁵ Dá tá n̄i nd̄i'i n̄i chirkaa ñáá rá nd̄ika cruz, dá n̄i sā ndei ra n̄i sadikí r̄a suerte x̄i'ín dá'on ná, dá ná kandé'á ndi ndáa dá'on kánian ni'j iin rá iin ra. Díon n̄i kee ra, dá n̄i x̄inkoo to'on n̄i ka'an profeta, ch̄i di'a n̄i kaa n̄a: “N̄i n̄aka'anda r̄a dá'amái, ch̄i n̄i sadikí r̄a suerte x̄i'án.”

³⁶ Tá n̄i nd̄i'i, dá n̄i sā ndei ra ndéi ra ndáa r̄a Jesús. ³⁷ Ta n̄i kani ra iin tabla yati din̄i cruz ñoó, ta ká'an ndá sa'a k̄ian tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “T̄a yó'o kúu Jesús, t̄a kúu rey noo n̄a ñoo Israel.” ³⁸ Ta n̄i chir̄kuei ta'ani ra ūu t̄a kuj'íná nd̄ika dao k̄a cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a ná, ta iin k̄a r̄a tákaa xoo íti n̄a.

³⁹ Ta ñayuu chíka'anda kua'an noo tákaa na ñoó kédiki ndaa ñáá ná, ta kaó n̄a din̄i ná kénóo na Jesús, ⁴⁰ ta kaá n̄a:

—Kaá yó'o ñ̄a nakani ndi'ón ve'e ñ̄o'o ká'ano yo, ta kúu t̄ixi on̄i va kuu, kúu sā nduva'a voón ñ̄a, kaáon. Sa'á ñoó ndani dákaiki miíon viti. Kua'án noo k̄i nd̄ika cruz xāan tá miían ndaa de'e Ndios kúuón.

⁴¹ Ta díon ta'ani kédiki ñáá t̄a dut̄i sakuá'a ñoó, x̄i'ín t̄a dána'a ley Moisés, x̄i'ín t̄a fariseo ndíta ra, ta kaá r̄a:

⁴² —Dao k̄a va ñayuu sā kandéé rá sā dakáki ra, tido k̄o kándéé ta'on ra dákaiki ra mií rá viti. Tá nd̄a rey yo kúu rá, dá k̄ian ná noo k̄i rá nd̄ika cruz káa, dá ná kandísa yo

r̄a. ⁴³ N̄i kandéé ini t̄a káa Ndios, sa'á ñoó ná dákaiki ñáá Ndios viti tá miían ndaa kú'u ini na sa'a rá, ch̄i kaá r̄a ñ̄a kúu rá de'e Ndios —kaá r̄a ndíta ra.

⁴⁴ Ta kána'á ta'ani nd̄a ūu t̄a kuj'íná tákuei iin iin xoo díin ná x̄i'ín ná.

Di'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'í Jesús

⁴⁵ Ta nd̄a kaxuu kuu dáá ñoó n̄i nakui'in naá iin ní kúu ñayuu nd̄a k̄a on̄i sa'ini.

⁴⁶ Tá kua'an kasandaá k̄a on̄i sa'ini, kúu ni'i nd̄a'o n̄i kayu'ú Jesús, ta kaá n̄a:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —to'on yó'o k̄ian kóni kaa: Ndios miíi, Ndios miíi, ¿ndiva'a n̄i dayáa ndá'a ní yu'u?

⁴⁷ Tá n̄i seido'o dao k̄a t̄a ndíta ñoó ñ̄a n̄i kaa n̄a díon, dá n̄i kaa r̄a:

—Kueídó'o ndó, ch̄i kána ra profeta Elías.

⁴⁸ Tá kúu viti'ón n̄i kankono iin t̄a n̄i sa'an r̄a n̄i dandáxi ra iin tá'i dá'on x̄i'ín vino íá. Dá n̄i so'oni raán din̄i iin tañií. Dá n̄i ch̄inee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. ⁴⁹ Dá n̄i kaa dao k̄a ñayuu ndíta ñoó:

—Ná dá'a ni kee ní díon. Ná k̄an-dati yó, ta ná kandé'á á kasaa Elías chindeé ñáa ná —kaá n̄a.

⁵⁰ Ta kúu ni'i nd̄a'o n̄i kayu'ú tuku Jesús, dá n̄i nak̄i'o na mií ná n̄i x̄i'í n̄a.

⁵¹ Ta kúu mií hora daá ñoó n̄i ndatao dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ñ̄o'o ká'ano. N̄i keean nd̄a yú'án ñino, ta kúu nd̄a yú'án ñino n̄i x̄ino noo n̄i ndata ñá. Ta kúu ni'i nd̄a'o ni t̄an, ta kúu n̄i ndatao ñ̄a kúu yuu ndáa, ⁵² ta n̄i nono yé'é k̄ao noo ño'o nd̄i, ta kúu kuá'á nd̄a'o ñayuu Ndios, n̄a n̄i x̄i'j, n̄i n̄ataki. ⁵³ Dá tá n̄i nd̄i'i n̄i n̄ataki Jesús, dá n̄i kuu n̄i kankuei ñayuu ñoó ini k̄ao ñoó, dá n̄i sa'an n̄a ñoo Jerusalén, ñ̄a kúu ñoo ij, ta ñoó n̄i na'a noo ná noo kuá'á nd̄a'o ñayuu.

⁵⁴ Ta mií t̄a dándáki soldado ín ra x̄i'ín dao k̄a soldado ndaa r̄a Jesús noo tákaa na nd̄ika cruz ñoó. Dá tá

n̄i xini ra ña n̄i taan xí'ín dao ka ña'a n̄i kuu, kúu n̄i yu'ú nda'o ra, ta n̄i kaa ra:

—Miiñ ndaa ndisa de'e Ndios n̄i sa kuu ta yó'o —kaá ra.

⁵⁵ Ta xíká vá ndíta kua'á nda'o na ñá'a ndé'é ná ña n̄i ndo'o Jesús. Ta noón kúu n̄i xionoo xí'ín Jesús nda rá n̄i kasá'á ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñáá ná. ⁵⁶ Ta tein na ñá'a ñoo nákaa María Magdalena, xí'ín María, naná Jacobo xí'ín José, xí'ín naná ta kúu de'e Zebedeo.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i nduxi Jesús

⁵⁷ Tá n̄i kuaá ku y dáá ñoo, dá n̄i saa iin ta kuiká naní José, ta ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'ín Jesús. ⁵⁸ Ta n̄i sa'an ra noo nákaa Pilato, dá n̄i xiká ra ña ná nak'i'o ra yikí koño Jesús noo rá. Dá n̄i sa'anda Pilato choon noo soldado ra ña ná ko'on ra nak'i'o ra yikí koño Jesús noo José ñoo.

⁵⁹ Dá n̄i saa ra n̄i danóo ñáá rá ndika cruz. Dá n̄i nak'i'in ñáá José, dá n̄i nachituú ñáá rá xí'ín iin sávana n̄i ndoo. ⁶⁰ Dá n̄i sa'an ra n̄i chikáá ñáá rá ini iin yái sáá, ña n̄i kaan mii rá ndika káo. Dá tá n̄i ndi'i n̄i sadi ra yu'ú yái ñoo xí'ín iin yuu chiká'ano, dá n̄i kee ra kua'an ra. ⁶¹ Ta yu'ú yái ñoo n̄i ndoo María Magdalena xí'ín iin ka María ñoo ndéi na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Pilato choon ña kande'i soldado kandaa ra yu'ú yái ñoo

⁶² Sa n̄i ya'a ku y kénduu na Israel ña'a kasá'an na. Tá n̄i tuu noo iin ka ku y, dá n̄i nataka ta duti sakua'a xí'ín ta fariseo noo Pilato, ⁶³ dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—Tatá, n̄i ndisáa ini ndu ña sa ká'an ta to'ón ñoo ña tixi ku y óni, dá nataki ra, kaá ra tá ko ñá'a kuu ra. ⁶⁴ Sa'á ñoo ka'anda ní choon ña ná kandaa va'a soldado ní yu'ú yái noo nákaa ra nda ná kasandaá ku y óni. Dá ch̄i oon ni ví kasaa ta sa xionoo xí'ín rá iin sakuaá natao

kuí'íná ñáá rá, dá kaa ra xí'ín na ñoo ndu ña n̄i nataki ra, dá kían tuú cháá ka choon o duú ta'ándá mii noo.

⁶⁵ Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—Xaan ndíta soldado. Kandaka ndó ra kua'an ndo, ta nakuíta ra kandaa ra yái ndji ñoo tát'on k'i'o kóni ndo —kaá ra.

⁶⁶ Dá n̄i sa'an ra n̄i sadi toon ra yu'ú yái ñoo, ch̄i n̄i kani ra sello yé'an, ta n̄i chikata ra soldado ndíta ra ndaa raan.

28

Di'a n̄i kuu tá n̄i nataki Jesús

¹ Tá n̄i ya'a ku y nani'i ndée na Israel, na'a va'a ku y mii noo kásá'á sa'a semana, dá n̄i kee María Magdalena xí'ín iin ka María ñoo kua'an na kande'é ná yái noo n̄i nduxi Jesús. ² Ta kúu ni'i nda'o n̄i taan, dá ch̄i n̄i naxino iin ángel kéchóon noo sato'o yo Ndios n̄i kii chí induú, dá n̄i natuu yati na noo n̄i nduxi Jesús, dá n̄i dítá ná yuu ká'ano ñoo, dá n̄i sa ko na ió na sataán. ³ Tát'on k'i'o náye'e ndaa noo sá kuiin tasa, k'i'o dión ndato yé'e na, ta kuxi kach̄i dá'on ná. ⁴ Ta kúu n̄i yu'ú nda'o soldado ndíta ndaa yu'ú yái ñoo n̄i kee na, ta kúu ndéi nino oon ví rá ndíta ra, ta kéeá kuendá ndaa ndji va kúu rá ndíta ra. ⁵ Dá tá n̄i saa na ñá'a ñoo, dá n̄i kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, ch̄i sa ná'a vái ña veí ndó nándukú ndó Jesús, na n̄i sarkaa ndika cruz. ⁶ Tído koó ka na nákaa yó'o. Sa n̄i nataki va na tát'on k'i'o n̄i sa ká'an na xí'ín ndó. Nakí'í ndo kande'é ndo noo n̄i sa noo na kúu sato'o yo, dá koni ndo. ⁷ Kua'an kú'í ndo kast'o'on ndó xí'ín ndidaá ta xionoo xí'ín ná ña n̄i nataki va na. Ta kuió noo na ko'on na noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñáá rá, kaa ndo xí'ín rá. Choon yó'o veí kast'o'in xí'ín ndó —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá n̄i kanquei na yu'ú yái ñoo, ta kúu yu'ú nda'o na. Tído kadij nda'o

ta'ani ini na taxí tá'an na kua'an na kasto'on na to'on saá yó'o xí'ín ta xionoo xí'ín Jesús. Ta noo taxí tá'an na kua'an na kasto'on na sa'a to'on saá yó'o xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ⁹ kúú iin kuití vá nì na'a noo Jesús noo kua'an na ñoo, dá nì kaa ná:

—¿Á kúkueé ni ndó?

Dá nì natuu yati na noo iin Jesús, ta nì nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión nì sa ndaño'o ñáá ná. ¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo. Kua'an ndo kasto'on ndó xí'ín ñani kuálí ña ná ko'on xi chí Galilea di'a, ta ñoo koni xi yu'u —kaá na.

Di'a kua'an ña nì kaa soldado sa'a ndí kián nì ndo'o Jesús

¹¹ Tá nì ndi'i nì kee na ñá'a ñoo kua'an na, dá nì kee ta ndaá yu'ú yáí ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá nì saá ra, dá nì naki'o ra kuendá noo ta duti sakua'a sa'a ndidaá ña nì kuu ñoo. ¹² Dá nì kana ta duti kúú noo ñoo ndidaá ta sá'ano ñoo. Dá tá nì ndi'i nì ndatón kue'é ra, dá nì xí'o ra kua'a nda'o dión noo soldado ñoo, ¹³ ta nì kaa ra xí'ín rá:

—Kaa ndo xí'ín ñayuu ña ñoo tádi nì kii ta sa xionoo xí'ín rá, ta nì taó ku'íná rá yikí koño ra né'e ra kua'an ra tein kidi ndu, kaa ndo. ¹⁴ Tá ndá ndi kuu nì ni'i tó'on Pilato, o sa ná kani ini ndo, chí mií vá ndú ná'á ká'an ndu sa'a ndo, dá ná dá'a nì ka'ání rá ndo —kaá ra xí'ín soldado ñoo.

¹⁵ Dá nì ki'in ra dión ñoo. Dá nì kee ra táto'on nì ta'anda choon noo rá. Ta nda kuu víti ká'an na Israel ña nì nataó ku'íná ñáá ta nì sa xionoo xí'ín ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon noo taa xionoo xí'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra to'on na iin ní kúú ñayuu yó'o

¹⁶ Dá nì kee ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús kua'an ra iin yúku iin chí kuendá Galilea táto'on nì sa'anda na choon noo rá. ¹⁷ Tá nì xini ra Jesús, dá nì sa ndaño'o ñáá rá. Tído ná kani kuáchi ijí vá ini dao

ra. ¹⁸ Dá nì natuu yati Jesús noo rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nì natiiin yu'u ndidaá choon ña dándákii induu xí'ín noño'o yó'o. ¹⁹ Sa'a ñoo kua'an ndo dána'a ndo noo ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuu yó'o sa'a yu'u, dá ná kakuu na kuendá yu'u. Ta dá kodo nduta ndo ná xí'ín kuu tatá Ndios, xí'ín kuu de'e na, xí'ín kuu Espiritu ijí, ²⁰ ta dána'a ndo noo ná ná kee na ndidaá choon nì sa'anda noo ndo. Ta kooi xí'ín ndó ndidaá tá'an kuu, nda noo ndi'i kuí ñayuu yó'o. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

*Di'a nì kuu, dá nì kasá'á kásto'on
Juan ña kasaa Jesús*

¹ Di'a nì kasá'á to'on va'a sa'a Je-
sucristo, na kúú de'e Ndios. ² Isaías
nì sa kuu iin profeta, tá'an na sa
kast'o'on xí'in ñayuu ña nì ka'an mií
Ndios xí'in ná. Di'a kua'an to'on nì
taa na:

Ná ko'in tanda'í iin taa kuió noo
ko'on noo yo'ó kast'o'on ra
to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueidó'o na
ña kían ko'on ka'on xí'in ná.

³ Kayu'u taa ñoo noo kúú yukú ichí:
“Kandeí nduu ndo natiin ndó
sato'o yo Ndios, ta ná konó
ndó iin ichí ndaa noo ná.”

⁴ Ta mií'an ndaa dión nì kuu, chí
nì kasá'á iin taa naní Juan dákodo
ndútá ná ñayuu ini takuií iin xían
noo kúú yukú ichí. Ta kást'o'on
na xí'in ñayuu ña ná nandikó iní
na sa'a kuachi kée na, dá ná kí'o
ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá
ná kuu kodo ndútá ná.

⁵ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo
Jerusalén xí'in na ndéi dao ka ñoo
kuálí ñó'o chí kuendá Judea nì
sa'an na nì seidó'o na to'on dána'a
Juan. Ta nì na'ọ na kuachi na noo
Ndios. Ta kúú nì dakódo ndútá ñaa
Juan ini yuta naní Jordán.

⁶ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì
kava'a xí'in ídi camello. Ta iin cin-
cho ñíj sa ndíko tii na. Ta sa seí
na tika xí'in ndudí yukú. ⁷ Ta sa
kast'o'on na xí'in ñayuu, ta kaá na
xí'in ná:

—Satá yu'u vei iin na ndáya'í
cháa ka ọ duú yu'u, chí ni kọ
kání vian nakuiin ndei yu'u ndaxíí
yó'ọ ndisa ná. ⁸ Chí yu'u dákodo
ndútá ñaa xí'in takuií, tído noón kúú
na dákodo ndútá ñaa xí'in na kúú
Espíritu ij Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì sodo ndútá Jesús

⁹ Ta tein kuú dáá ñóó nì keta
Jesús ñoo naní Nazaret, ña nákaa
kuendá Galilea, kua'an na noo
nákaa yuta Jordán. Ta ñoo nì
dakódo ndútá ñaa Juan. ¹⁰ Tá nì keta
Jesús ini takuií, kúú nì xini na nì
nono induú. Ta kúú nì naxino na
kúú Espiritu Ndios satá ná, ta káa
na táto'on káa iin paloma. ¹¹ Ta nda
induú táj nì ka'an Ndios xí'in Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manì yu'u. Ta
náta'an nda'o inii xini yó'ọ —kaá
na.

*Di'a nì kuu tá nì ka'an ña u'u mií
noo dátuuán Jesús*

¹² Tá nì ndi'i ñóó, dá ndáka
Espiritu Ndios Jesús kua'an na noo
kúú yukú ichí. ¹³ Ta uu diko kuú nì
sa káa na ñoo. Ta nì sa káa na tein
kírí víchí deen. Dá nì xirndodó ñaa
ña u'u. Ta nì kasáa dao ángel nì kii
noo Ndios, nì chindee ná Jesús.

*Di'a nì kuu tá nì kasá'á dána'a
Jesús sa'a to'on va'a Ndios*

¹⁴ Tá nì tiin ra Juan nì sadi ra
ve'e kaa, dá nì kee Jesús kua'an
na chí kuendá Galilea kast'o'on na
sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi
kee ñayuu, dá ndu'u na tíxi ndá'a
Ndios, ¹⁵ ta kaá na:

—Sa nì kasandaá vá hora, sa
nì kuyati va ña ndu'u ñayuu tíxi
ndá'a Ndios. ¡Nandikó iní ndo sa'a
kuachi kée ndó, ta kandisa ndó xí'in
ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios!
—kaá na.

*Di'a nì kuu, dá nì kana Jesús komi
taa tiiñ tiyaká ña kanoo ra xí'in ná*

¹⁶ Ta noo xíka Jesús kua'an na
yú'u taño'o naní Galilea, ñoo nì xini
na iin taa naní Simón xí'in ñani ra
Andrés. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñono rá
ini takuií, chí kúú rá taa tiiñ tiyaká.
¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kíj ndo ná ko'ọ kanoo ndó
xí'in yu'u, dá ná dána'í noo ndo taó
ndó ñayuu tein kuachi na táto'on
kée ndó taó ndó tiyaká ini takuií.

18 Ta kúú vití'ón vá n̄i d̄ankoo ra ñóno rá. Ta kúú n̄i kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

19 Ta noo xíka Jesús kua'an na cháa k̄a chí noo ñoo, kúú n̄i xini na nákaa iin t̄aa naní Jacobo xí'ín ñani ra Juan, ta kúú rá de'e t̄a naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco n̄akoto ra ñóno rá. 20 Dá n̄i kana ñáa ná. Dá n̄i d̄ankoo ra tatá ra Zebedeo ini barco xí'ín ndidaá k̄a ni t̄aa kéchoon noo tatá ra. Dá n̄i kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

Di'a ni kuu tá ni nduyva'a Jesús iin t̄aa nákaa iin espíritu kini

21 Dá n̄i nasáa Jesús ñoo Capernaum xí'ín t̄aa ñoo. Dá tá n̄i kasandaá kuu naní'i ndée na Israel, dá n̄i ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá n̄i kasá'á ná dána'a na. 22 Kúú n̄i naá vá ini ñayuu ñoo sa'á ña dána'a Jesús, chí k̄o kée na tát'on kée t̄aa dána'a ley Moisés, dá chí dána'a na tát'on k̄i'o kée iin na né'e choon.

23 Ta ini ve'e ñoo nákaa iin t̄aa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú n̄i nda'o n̄i kayu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

24 —¿Ndi k̄ián ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u ndá yoo kúú míí ní, chí míí ní kúú na īi n̄i kii noo Ndios.

25 Dá n̄i d̄anáni ñáa Jesús, ta kaá na xí'án:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'án keta k̄i ini t̄aa xaan!

26 Ta kúú vití'ón n̄i sa'ání yí'í espíritu kini t̄aa ñoo. Ta kúú n̄i nda'o n̄i kayu'án, dá n̄i ketaan kua'an.

27 Ta kúú n̄i naá vá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo, dá n̄i kasá'á ná ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Na ndeé k̄a vían ká'ano t̄andeé ini saá dána'a t̄aa káa, chí xí'ín choon kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaan —kaá na.

28 Ta kúú kaon nda'o n̄i kandaá ini ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí

ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ña ndato n̄i kee Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduyva'a Jesús ña kúú xido Simón Pedro

29 Tá n̄i keta Jesús ve'e ñoo, dá n̄i kee na kua'an na ve'e Simón xí'ín Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'ín Juan kua'an na. 30 Ta kándu'u xido Simón noo xito, ta ka'í nda'o ndó'án kée kue'e dáa. Dá n̄i kast'o'on ñayuu xí'ín Jesús ña kú'an.

31 Dá n̄i natuu yati na noo kándu'an. Kúú n̄i tiin na ndá'an. Kúú n̄i ndane'e ñáa ná. Ta kúú vití'ón vá n̄i ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú n̄i kasá'á váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'á nda'o ñayuu ni nduyva'a Jesús

32 Sa n̄i keta va ndindii, ta sa kua'an kuaá vá kuu dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na kú'u xí'ín na ñó'o espíritu kini n̄i kasáa na noo Jesús. 33 Sa'á ñoo n̄i chití yé'é ve'e ñoo n̄i náta na ndidaá na ñoo ñoo. 34 Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e n̄i nduyva'a na, ta kua'á nda'o espíritu kini n̄i taó ná. Ta k̄o sónó vá ná ña ka'an espíritu kini ñoo, chí ná'á vá ña ndá yoo kúú ná.

Di'a ni kuu tá ni ndátó'ón Jesús xí'ín tatá Ndios iin xíán noo k̄o ín ndéi

35 Ta na'a nda'o n̄i ndakoo Jesús, chí ín naá íí vá. Dá n̄i keta na ñoo ñoo kua'an na iin xíán noo k̄o ín ndéi. Ta ñoo n̄i ka'an na xí'ín tatá Ndios. 36 Dá n̄i kee Simón xí'ín dao k̄a t̄a né'e tá'an xí'ín rá kua'an ra nandukú ñáa rá. 37 Dá tá ni naní'i ñáa rá, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Ndidaá ñayuu nándukú ná míí ní.

38 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná ko'q dao k̄a xíán noo yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noo ñayuu ndéi ñoo, chí sa'á choon yó'o vei yu'u —kaá na.

39 Ta n̄i xionoo na iin níí kúú kuendá Galilea n̄i d̄aná'a na ini ndidaá ve'e noo náta na na Israel,

ta ni taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñí

⁴⁰ Kúú ni kasá'a iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñí noo Jesús. Kúú ni sa ku'ín xítí rá noo ná, dá ni kaa rá xí'ín ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíjí —kaá rá.

⁴¹ Ta sa'á ña ni ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'á ñó'o ni chínóo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa ná xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvií ñíjon.

⁴² Dá tá ni ndi'i ni ka'an na, kúú vití'ón di'a ni ndañó'ó ni'ini kue'e té'i'í ndó'o ra. Ta kúú ni kandoo vii vá ñí rá.

⁴³ Dá tá ko ñá'a tanda'á ñaá ná ko'on rá, dá ni sa'anda na choon noo rá, ⁴⁴ ta kaá ná xí'ín rá:

—Kua'án, tído o sa nákanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ni kee xí'ón. Di'a kua'án na'a miíon noo tá duti. Ta kua'án dokó ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, táto'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaq ini rá ña sa ni nduviion —kaá ná.

⁴⁵ Tído ko ní kée ta'on taa ñóo táto'on ni ta'anda choon noo rá. Di'a ni kasá'a nákani va ra ña ni kee Jesús xí'ín rá kua'an rá. Sa'á ñó'o ko kuú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndadá yu'ú ñoo noo koó ka ñayuu ndéi va sa káa ná. Ta va'ará ndéi kúú míi vá ndéi ñayuu, tído vei na noo nákaa Jesús.

2

Di'a ni kuu, dá ni nduva'a Jesús iin taa ni natíi sa'a

¹ Tá ni ya'a dao kuú, dá ni nandió ko'o tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá ni kandaq ini ñayuu ña ni ndísáa Jesús ve'e na, ² kúú kua'á nda'o na ni nataka ñoo. Ta ko ní kéta ka ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúú nda sata vé'e ndíta ñayuu seídó'o na to'on dána'a Jesús.

³ Dá ni kasá'a dao ka ñayuu xí'ín iin taa ni natíi sa'a, ta yí'i ñaá

komí taa ni kasáa rá. ⁴ Tído ko ní kúu ta'on ku'u ra xí'ín tá kú'u ñoo ini ve'e noo nákaa Jesús, chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñó'o ni dakáa ñaá rá diní vé'e. Dá ni sonó rá iin yáí. Dá ni kuu ni danóo ra xito kánóo tá kú'u ñoo ini ve'e noo ió Jesús.

⁵ Tá ni xini Jesús ña kándéé ini ñaá rá, dá ni kaa ná xí'ín tá ko kuú kaka ñoo:

—De'e ló'o, sa ni ndoo va kuachón —kaá ná.

⁶ Ta kúú ñoo ndéi dao taa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá ni kasá'a nákani kuachi ini rá: ⁷ “Ta, ¿ndiva'a ká'an taa káa dión? Taa káa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios. Chí ni iin tó'ón ta'on taa o kúu dándóo kuachi ñayuu. Iin tó'ón diní míi vá Ndios kúu ná kuu kee dión.”

⁸ Tído vití'ón di'a va ni kandaq ini Jesús ña k'i'o dión nákani ini rá. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a nákani ini ndo dión?

⁹ ¿Ndí k'án ko ú'u cháa ka ká'in xí'ín taa ko kuú kaka yó'o, ká'án ndó? “Sa ni ndoo va kuachón”, o ká'in xí'ín rá, “Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.”

¹⁰ Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa ná ni nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá ni kaa ná xí'ín tá ni natíi sa'a ñoo:

¹¹ —Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'án nó'on ve'ón.

¹² Ta kúú ni nakuijn ndichi rá. Dá ni naki'in ra xito noo ni sa nóo ra né'e ra ni ki'in ra kua'an rá noo ñayuu ku'á'a ñoo. Ta kúú ndidaá vá ná ni naá iní. Ta kúú ni kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá ná di'a:

—Ni iin kuú ko xini'o iin ña'a ndato táto'on ni xini'o kuú viti —kaá ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa naní Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

¹³ Tá ni ndi'i ni kuu dión, dá ni nandió ko'o tuku Jesús kua'an na

yu'ú taño'o. Ta kúú kuá'a nda'o ñayuu ni natuu yati ñaa. Dá ni kasá'a ná dána'a na noo ná sá xika na kua'an na. ¹⁴ Ta noo yá'a na kua'an na ñoo, kúú ni xini na ió iin taa nani Leví, de'e ta nani Alfeo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'a ñó'o. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanoón xí'in yu'u.

Dá ni naku'in ndichi ra. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

¹⁵ Di'a ni kuu tein noo ió Jesús sás'an na xí'in Leví ñoo ini ve'e ra. Ta kuá'a nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi ni sa ndei xí'in Jesús. Ta ndei ta'ani taa xionoo xí'in ná, chi kuá'a nda'o ñayuu ndiko ñaa. ¹⁶ Tá ni xini ta fariseo xí'in dao taa dána'a ley Moisés ña sás'an daó Jesús xí'in ta kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in ñayuu, tá'an na kaá ra kúú na kini ñoo, dá ni kaa ra xí'in ta xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sás'an ri maestro ndo'ó xí'in ta kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kómí kuachi yó'o? —kaá ra.

¹⁷ Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'in rá:

—Na ió va'a ko xinño'ó ta'on na ta ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúú na xinño'ó ñaa. Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u kanai na nákoní ña kómí ná kuachi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúú ná táto'on iin tonó

¹⁸ Iin kuu, dá ni sa ndei ta sa xionoo xí'in Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, ni sa ne'e ií rá xí'in ta fariseo. Dá ni kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá ni ndato'on ñaa ná:

—¿Ndiva'a ko né'e ií ta xionoo xí'in míi ní táto'on né'e ií ta fariseo xí'in ta sa xionoo xí'in Juan?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kane'e ií ñayuu ni nataka noo ió vikó tánda'a

nani ió ií vá tonó xí'in ná? Koó, chi xian nani ió ií tonó xí'in ná, ta o kúu ta'on kane'e ií ná. ²⁰ Tido kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tonó kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ií ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a ta fariseo

²¹ 'Ta ko iin ta'on nákoto noo ni ndata iin do'onó yata xí'in iin tá'í dá'on saá. Dá chi tá ná nakata na do'onó ñoo, ta kúú nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúú ví'í ka ví ndata do'onó yata ñoo.

²² 'Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñi yata. Dá chi tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándi vino saá ñi yata ñoo, ta kúú ndi'i vino ñoo kuita, ta kúú tuú oon va ñi ñoo. Sa'a ñoo va'a cháa ka ná taán yó vino saá ini ñi saá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a kuu nani'i ndée na Israel

²³ Ta tein iin kuu nani'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noño'ó noo kaa tirió. Kúú ni kasá'a ta xionoo xí'in ná tó'on ra yoko tirió, ta se'i ra nonián kua'an ra. ²⁴ Dá ni kaa ta fariseo xí'in Jesús:

—¿Ndiva'a kée ta xionoo xí'in ní ña ko kánian kee ra tein kuu nani'i ndée yo?

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ká'i ndo'ó ña ni kee David tá sa na'á tá nda'í ni kuiko na xí'in ta sa xionoo xí'in ná? ²⁶ Chi kaáan ña ni ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñoo kúú taa nani Abiatar duti kúú noo. Ta ni se'i David pan, ña dóko ta duti noo Ndios, ña ko kánian kei ñayuu óon, chi sava'a ta duti kuu kei ná. Ta nda ta xionoo xí'in David ñoo ni xi'o na ni sei.

²⁷ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Kuu nani'i ndée yo ni kava'an Ndios ña kakuuan iin ña va'a noo ñayuu. Tido ko ní kava'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nani'i ndée yo táto'on ki'o kée ndo'ó. ²⁸ Ta

viti kana'á ndó ña ío choon noo ndá'a na ñi nduu taa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nání'i ndée yo —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

3

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin taa ñi natii ndá'a

¹ Dá ñi ku'u tuku Jesús ini ve'e noo náta na Israel. Ta ñoo nákaa iin taa ñi natii ndá'a. ² Ta ndíta ta fariseo nání rá Jesús, ná kandé'á á nduva'a ñaa ná kuu nání'i ndée ná. Díon, dá ñi'í rá ndí koo dátaí kuachi ra Jesús noó tá né'e choon.

³ Dá ñi kaa Jesús xí'ín taa ñi natii ndá'a ñoo:

—Nakuiin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

⁴ Dá ñi kaa na xí'ín dao ka taa ñoo:

—¿Ndá kían kuu kee yó kuu nání'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dákaíó iin ñayuu o ka'ání yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ñi iin tó'on rá ko ní ká'an. ⁵ Dá ñi kaó noo Jesús ñi sa nde'é deen ná taa ndíta ñoo. Dá ñi kixian ñi kundá'í ini na sa'a rá, chí káxí ndá'o níó rá. Dá ñi kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá ñi nadakáa ra ndá'a rá, kú'u ñi nduva'a vaan.

⁶ Dá ñi kankuei ta fariseo ñoo kua'an ra. Ta ñi kasá'á ndátó'on kue'é ra xí'ín ra kuendá rey Herodes ñoo ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi sa kaa Jesús yu'ú taño'o

⁷ Dá ñi kee tuku Jesús kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná yu'ú taño'o. Ta kuá'á ndá'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'ín na ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea tákuei sata ná kua'an na, ⁸ xí'ín na ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'ín na ndéi kuendá Idumea, xí'ín na ndéi iin ka xoo yuta Jordán, xí'ín na ndéi ñoo Tiro xí'ín na ndéi ñoo Sidón, chí sa'á ña

ñi ñi'í tó'on na sa'á ña'a ndato kée Jesús, sa'á ñoo kuá'á ndá'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na.

⁹ Ta kúu ñi ka'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná ña ná kenduu ra iin barco kakaá na, dá ná o dándúti ñaa ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰ Chí sa'á ña ñi nduva'a na kuá'á ñayuu, sa'á ñoo ndidaá kúu na kú'u kátaí tá'an vei sata ná, dá káko'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

¹¹ Ta tá ñi xini ñaa ñayuu ñó'o espíritu kini, ta kúu sa kuíta xiti ná noo Jesús. Dá ñi kasá'á káyu'ú espíritu kini ñoo, ta kaan:

—Mii ní kúu de'e Ndios.

¹² Tído ñi sa'anda Jesús choon nooán ña ná dá'a ni ka'an ndá yoo kúu ná noó ñayuu ñoo.

Di'a ñi kuu tá ñi kaxi Jesús uxí uu taa kanoo xí'ín ná

¹³ Ndi'i, dá ñi kaa Jesús diní iin yuku ín ñoo. Dá ñi kana na ndidaá kúu taa ñi nata'an ini na, ta ñi natuu yati ra noo ío na. ¹⁴ Dá tein roón ñi kaxi na uxí uu taa kanoo xí'ín ná. Ta taa yó'o kakuu ra tanda'á Jesús ko'on dána'a to'on va'a noó ñayuu, ¹⁵ ta koo ta'ani choon noo ndá'a rá ña nduva'a ra na kú'u, ta taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

¹⁶ Iin taa yó'o naní Simón. Ta ñi chinaní ñaa ná Pedro. ¹⁷ Ta iin ka ra kúu de'e Zebedeo naní Jacobo xí'ín ñani ra, ra naní Juan. Ta ñi chinaní ñaa ná Boanerges. To'on yó'o kóni kaa de'e ña ka'ándí, chí ñi'í diní rá. ¹⁸ Ta iin ka ra naní Andrés, xí'ín ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé, xí'ín ra naní Mateo, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Jacobo, ta kúu de'e Alfeo, xí'ín ra naní Tadeo, xí'ín ra naní Simón, tá'an ra ñi sa kuu kuendá ta cananista, ¹⁹ xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ñi kasandaá ñi nakí'o Jesús noo ndá'a ra xini u'u ñaa.

Tá ñi ndi'i ñoo, dá ñi ndu'u na ini iin ve'e.

Di'a ni kuu tá ni kaa dao taa ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

20 Ta tuku va kua'á ñayuu ni nditúti ñoó. Ta ni ko nóno vá Jesús kasá'an na xí'ín taa xionoo xí'ín ná. 21 Tá ni ni'i tó'on na ve'e Jesús ña ndó'o na, dá ni kee na kua'an na nakuaka ñaá ná kandaka na no'ó na, dá chi ni ñadana va na, ká'an ná.

22 Dá ni kaa dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén, ña Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoó vá kían nákaa ini Jesús, ta ñoó kían xí'o choon noq ná, sa'á ñoó kándéé ná taó na espíritu kini ño'o ini ñayuu, kaá ra.

23 Dá ni kana Jesús taa ni ka'an dión ñoó, dá ni kasá'á ná dákí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín ña dána'a na, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndi kee ví sato'o espíritu kini taó ña mián ini ñayuu, ká'an ndó?

24 Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. 25 Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noq ndéi na. 26 Ta kí'o dión ta'ani ndo'o ña u'u kúu noó tá ná kasá'á naá tá'an xí'ín ña kéchoon noán. Chi kasá'á ta'anda tá'an mián, dá kían o káka ka choon né'an, chi sa'á ni kasandaá hora ña kían ndi'i noán.

27 "Ta ni iin tó'on taa o kúu ku'u ve'e iin taa ndakí, ta taó rá ña'a ñó'o ve'e ra, tá dinñó'o ká ná o kátó ñaá rá. Mián ndúsa kee ra dión xí'ín rá, dá kuu taó rá ña'a ñó'o ve'e ra. 28 Mián ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'á ndi ndáa mií vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúu to'on kini ká'an ndava'a na sa'a Ndios. 29 Tído ndi ndáa na ya'a ká'an ndava'a na sa'a na kúu Espíritu i' Ndios, noón kúu na ni iin ku'u ta'ón o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúu na iin íchi o ndóo kuachi noq Ndios —kaá Jesús.

30 Dión ni kaa na, dá chi ni kaa taa ñoó ña nákaa espíritu kini ini na.

Di'a ni kuu tá ni kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

31 Dá ni kasáa naná Jesús xí'ín ñani na. Ta ni sa kuita na sata vé'e. Dá ni kaa na xí'ín ñayuu ndéi ñoó ña ná ka'an na xí'ín Jesús keta na sata vé'e.

32 Dá ni kaa ñayuu ndéi díin Jesús ñoó xí'ín ná:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e nándukú ná mií ní.

33 Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná kasto'on ndaaj xí'ín ndó ndá yoo kúu nanái, ta ndá yoo kúu ñani xí'ín kí'oi —kaá na.

34 Ta kúu ni sa nde'é ná noq ñayuu ndéi noq ná ñoó. Dá ni kaa ná:

—Na yó'o kúu nanái, kúu ñani, kúu kí'oi. 35 Chi ndidaá na kée ña kóni Ndios, noón kúu ñani, kúu kí'oi, kúu nanái —kaá na.

4

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin taa xiti tata

1 Ni kasáa tuku Jesús yu'u taño'o, dá ni kasá'á ná dána'a na noq ñayuu. Ta sa'á ña ni nataka kua'á nda'o na, sa'á ñoó ni kaa Jesús ini barco, kirá kánóo noq taño'o. Dá ni sa koo na ió na ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoó yu'u taño'o seídó'o na. 2 Dá ni kasá'á Jesús dákí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

3 —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. Iin taa xiti ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá.

4 Ta sa'á ña ni koon ni'iní ra tata ñoó, sa'á ñoó dao ña ni kuei yu'u íchi. Ta kúu ni kasáa laa, ta kúu ni sei vá rían. 5 Ta dao ka tata ñoó ni kuei tein yuu noq ndéi cháá ñó'o. Sa'á ñoó kúu yachi va ni xitaan, chi ko ní kuéi ta'on ña noq kúu ño'ó ndéé. 6 Tído, tá ni xinkoo ndindii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'á ña koo yot'an, sa'á ñoó ni ichi vaan.

7 "Ta kúu dao ka tata ñoó ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñoó, sa'á ñoó ni kuyatá vaan

n̄i kee rá. Sa'á ñoó k̄o ní x̄i'o ta'an vaan nonián.

⁸ Ta kúu dao ka tata n̄i k̄uei noo kúu ño'ó va'a. Kúu kua'á nda'o noni n̄i x̄i'oan, ch̄i n̄i x̄itaan, ta n̄i sa'ano va'an. Ta kúu ió dao tata ñoó n̄i x̄i'o oko ux̄i noni. Ta dao kaan n̄i x̄i'o oni d̄iko noni. Ta dao kaan n̄i x̄i'o iin ciento noni —kaá Jesús.

⁹ Dá n̄i kaa ta'ani na:

—iNdi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu k̄ueidó'o va'a ndó! —kaá na.

Yó'o nákani Jesús ndiva'a dák'i'in tá'an na dao ña'a x̄i'in to'on dána'a na

¹⁰ Dá tá n̄i kandoo iin tó'on Jesús iin ná, dá n̄i ndato'on ñaá ta x̄ionoo x̄i'in ná x̄i'in dao ka ñayuu ndíta yati ñoó ndi dándáki to'on n̄i nakani na x̄i'in ná ñoó. ¹¹ Dá n̄i kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá n̄i x̄i'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'á ndi kée na dándáki na. Tído noó na ko ñá'a ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios, dák'i'in tá'an yu'u dao ña'a x̄i'in to'on dána'i, dá ná x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios, ch̄i di'a kaáan: ¹² “Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini na ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaá ka vían ná k̄ueidó'o na, tído o kátóni ta'on ini na, dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, dá k̄ian ná o kí'o ká'ano ini na sa'a kuachi na.”

Nákani Jesús ndi dándáki ña n̄i daná'a na sa'a ta x̄iti tata

¹³ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús x̄i'in rá:

—¿Á ko ní kandaá ta'on ini ndo ndi dándáki ña n̄i nakani x̄i'in ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaá ini ndo sa'a cháa ka ña'a dák'i'in tá'in x̄i'in to'on dána'i noo ndo, tá dáá?

¹⁴ Taa x̄iti tata ñoó kúu taa x̄ionoo dána'a to'on Ndios. ¹⁵ Ta yu'ú íchi noo n̄i k̄uei dao tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído tá ndí'i seidó'o naan, ta kúu kásaa ña u'u, ta dítá váan to'on n̄i seidó'o na. ¹⁶ Ta tein yuu noo n̄i k̄uei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta mií hora seidó'o naan, nátiin va'a naan x̄i'an kádij iní na. ¹⁷ Tído

ko ta'on yo'an ini níó ná, sa'á ñoó ko ndíta toon na x̄i'in to'on Ndios. Ch̄i tá kásá'a ndo'o na tandó'ó, o tá kéndava'a ñayuu x̄i'in ná sa'á ña kándisa na to'on ñoó, ta kúu dánkoo na ña. ¹⁸ Ta tein ta'íon noo n̄i k̄uei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ¹⁹ tído kásá'a ná ndí'i cháa ka ini na sa'á ña ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuiká ná. Ta ndí'i ta'ani ini na sa'á dao ka ña'a. Ta ndidaá ñoó kedaá x̄i'in ná, dá kásá'a ná ku'ich̄i ini na x̄ini na to'on Ndios, ta kúu ná táto'on iin tata ko x̄i'o noni.

²⁰ Tído noñó'o va'a noo n̄i k̄uei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios x̄i'in ndino'o ini na, ta kándisa naan. Dao noón kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'o oko ux̄i noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'o oni d̄iko noni. Ta dao ka na kúu táto'on tata, ña n̄i x̄i'o iin ciento noni, ch̄i kée na ña kóni Ndios —kaá na.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'á ña kúu ña ndaq Ndios

²¹ Dá n̄i dák'i'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a x̄i'in to'on n̄i daná'a na, ta kaá na:

—Tá né'e yó iin íti tóon, ¿á chikani ndei yó iin k̄idi nooán o chikani yóan t̄ixi iin x̄ito? Koó, iin íti tóon kánian chinó yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin níí kúu xián. ²² Dá ch̄i ndidaá vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ño'o de'é viti, daí ña natuuan. ²³ Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu k̄ueidó'o va'a ndó —kaá na.

²⁴ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—K̄ueidó'o va'a ndó to'on ká'in x̄i'in ndó viti, ch̄i táto'on k̄i'o kaon ió nduu ndo nátiin ndóan, k̄i'o dión k̄i'o Ndios ña noo ndo, ta k̄i'o cháa ka naán noo ndo o duú ña n̄i seidó'o ndó, ²⁵ dá ch̄i na n̄i nátiin ndisa to'on na, noón kúu na ní'i cháa ka ña kandaá ini na. Tído na ko ni nátiin to'on na, noón kúu na nandodó di'a va lú'u ña n̄i seidó'o na.

Yó'o nì daná'a Jesús sa'a ndi kị'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

²⁶ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on kị'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on ndó'o iin tata nì chí'i iin taa noñó'o rá, ²⁷ chí sakuaá kídì taa ñóó, ta na'a ndákoo ra. Ta nduú ñóó ka'ándí noo tata ñóó, ta sá sá'anoan kua'an. Tído kọ kándaq ta'on ini ra ndi kuu sá'anoan. ²⁸ Dá chí mií vá ñó'o ñóo dákuá'ano ña. Dinñó'ó xítaan kían yuku, dá xínkoo yokoan, dá chí'tí yokoan xí'ín nonì. ²⁹ Dá tá nì chí'chian, dá kua'an ra ka'anda raán, chí nì kasandaá kuu nataán vá'a raan —kaá na.

Yó'o nì daná'a tuku Jesús sa'a ndi kị'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

³⁰ Dá nì kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kían dáó kúú xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'án ndó? Ta, ¿ndá kían dák'ín tá'ín xí'án, dá kandaq ini ndo sa'án? ³¹ Kían táto'on iin tata naní mostaza, ña kúú tata páli cháá ka noo dao ka taa chí'i yó noñó'o yo. ³² Tído tá nì xítaan, ta kúú sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yuku. Ta ná'ano nda'o ndá'án, sa'á ñóó kúu káva'a laa táka rì tixi kátján —kaá na.

³³ Ta kị'o dión nì dakí'in tá'an Jesús kuá'a nda'o ña'a xí'ín to'on nì daná'a na, kị'o kándaq ini ñayuu ñóo. ³⁴ Ta kọ ní dána'a ta'on na tá kọ ní sá dák'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na. Tído tá nì kana xoo mií ná kua'an na, dá nì nakani na xí'ín tã xionoo xí'ín ná ndi dándáki ña nì daná'a na.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús choon noó tachì xí'ín taño'o

³⁵ Tá nì kuaá kuu dáá ñóó, dá nì kaa Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an taa xionoo xí'ín ná ndisá'án xí'ín ñayuu kuá'a ñóó, dá nì kaa ra ini barco noo nákaa na. Ta nì sarkuei dao ka

barco noo ñó'o cháá ka ñayuu kua'an na noo kua'an Jesús. ³⁷ Ta kúú noo kua'an na ñóó nì kasá'a vá kána tachì déen. Sa'á ñóó nì kasá'a kokee takuú ini barco ñóó. Ta kúú sa kua'an kutí vá ini ra xí'ín takuú. ³⁸ Ta kúú káandu'u Jesús kídì na ini ra noo nónó chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on dinì ná káandu'u ná.

Dá nì dandóto ñaá tã xionoo xí'ín ná ñóó, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á kọ sa'ání ta'on ni mií ní ña kuuo?

³⁹ Dá nì ndakuiin ndichi Jesús. Dá nì sa'anda na choon noo tachì xí'ín taño'o, ta kaá na:

—¡Katuu! Tádi kooón.

Ta kúú nì sa tuu va tachì, ta nì nakáa tádi vá taño'o.

⁴⁰ Dá nì kaa na xí'ín taa ñóó:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á kọ kándéé ta'on ini ndo yu'u, ndani?

⁴¹ Kúú nì yu'ú nda'o ra. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúú na yó'o, chí nda tachì xí'ín taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

5

Di'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin taa

¹ Dá nì saq na iin ka xoo taño'o noo kúú kuendá Gadara di'a. ² Dá tá nì noo na barco ñóó, dá nì keta iin taa ñó'o espíritu kini ini káo noo ñó'o ndii vej ra ni'í ñaá rá. ³ Dá chí ini káo noo ñó'o ndii ñóó ió ra. Ta ni iin tó'ón ñayuu kọ kándéé ko'oni ñaá ná, ta ni cadena kọ kándéé kandiko ra, ⁴ chí sa kua'a vá ta'ándá so'óni na sa'a rá xí'ín ndá'a rá xí'ín cadena, xí'ín kaa viti. Tído vaá óon va kándéé rá dákuáchi ra cadena ñóó, ta sa'ándá ra kaa ñóó, chí ndakí nda'o ra. Ta ni iin tó'ón ña'a kée ñayuu kọ kándéé xí'ín rá. ⁵ Ta nduú ñóó xionoo ra dinì yuku káyu'ú rá xí'ín tein káo ndii ñóó, ta dárkue'e ra mií rá xí'ín yuu.

⁶ Ta kúú xíká vá nì xini ra ña vej Jesús. Ta kúú nì kankono ra nì saq ra nì sa kuúin xití rá noo ná.

7 Ta kúu nî'í nda'ò nî kayu'ú espíritu kini nákaa ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kían ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, míí ní ná kúu de'e Ndios ndáya'í? ¿Noo míí Ndios seí nda'íi noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní yu'u!

8 Díón nî kaáan, chî di'a nî kaa Jesús xí'án:

—¡Espíritu kini, dáyaá taa xaan!

9 Dá nî ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nî kaa espíritu kini ñoó:

—Legión naní, chî kua'á nda'ò kúu ndu'u.

10 Dá nî seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an iin ka xíán. 11 Ta yati yúku iin ñoó ñó'o kua'á nda'ò kochí sásá'an rí. 12 Dá nî seí nda'í espíritu kini ñoó noo Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochí kaa —kaáan.

13 Dá nî sonó Jesús noán. Dá nî kankuei espíritu kini ñó'o ini taa ñoó. Dá nî sa'an nî ndu'an ini kochí ñoó. Ta kúu rí táto'on uu mil. Kúu nî taxi tá'an ndi ndí'í rí kua'an rí yu'ú da'ò. Dá nî kuei ndava'a rí ini taño'ò ñoó. Ta kúu nî kandaa rí, dá nî xí'í rí.

14 Dá nî kee ndidaá taa ndáka kochí ñoó taxi tá'an ra kua'an nó'ò ra kastò'on ra xí'ín ñayuu ndéi ñoo ra, xí'ín na ndéi yúku sa'a ña nî kuu díón. Dá nî kankuei ñayuu ñoó kua'an na kande'é ná ndi kían nî kuu. 15 Tá nî saá ñayuu ñoó noo iin Jesús, dá nî xini na ña ió taa sa ndo'o nío nî sa kee kua'á nda'ò espíritu kini ñoó. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taa ió va'a kúu rá. Ta kúu nî yu'ú nda'ò na.

16 Ta ñayuu nî xini ña nî kuu díón kúu na nî nakani xí'ín dao ka ñayuu ña nî ndo'o taa nî sa ño'o espíritu kini ñoó xí'ín ña nî ndo'o kochí ñoó.

17 Dá nî kasá'á ná seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xíán. 18 Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoó, dá nî seí nda'í taa nî sa ño'o espíritu kini ñoó noo ná ña ná konó

ná ko'on ra xí'ín ná. 19 Tído ko ní xín ta'on na. Dá nî kaa na xí'ín rá:

—Nandió koón kua'an nó'on ve'ón noo ndéi tá'on, ta nakanón xí'ín ná sa'a ndidaá ña ná'ano nî kee sato'ò yo Ndios xí'ón, ta nakani ta'ánón xí'ín ná táto'on kî'o nî ku'u ini na sa'on —kaa na.

20 Dá nî naki'in ra kua'an nó'ò rá. Ta kúu nî kasá'á rá nakani ra sa'á ña ndato nî kee Jesús xí'ín rá noo ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá na nî seídó'o ña nî nakani ra, kúu nî naá nda'ò ini na.

Di'a ni ndo'o de'e di'í iin taa naní Jairo xí'ín ña nî ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e táí nî

21 Dá nî chika'anda Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná kua'an na iin ka xoo taño'ò. Ta kúu sa kua'á nda'ò ñayuu nî nataka ndéi yu'ú taño'ò ñoó. Tá nî noo Jesús ini barco, dá nî sa ku'ín na iin na yu'ú taño'ò ñoó.

22 Dá nî kasá'a iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo nataka na Israel ndéi ñoo ñoó. Tá nî xini ra Jesús, kúu nî sa ku'ín xítí rá noo ná.

23 Dá nî kasá'á rá seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—Sa xí'í va de'e di'í. Nakí ní ná ko'ò chinóo ní ndá'a ní sata xí, dá ná nduva'a xi, dá ná o ku'ú xi.

24 Dá nî kee Jesús kua'an na xí'ín rá. Ta kua'á nda'ò ñayuu nî kee kua'an xí'ín ná, ta dándúti ná Jesús kua'an na. 25 Ta tein ñayuu kuá'a ñoó nákaa iin ñá'a ndó'o kue'e táí nî, ta sa nî xino uxí uu kuia ndó'an díón. 26 Ta sa ndo'o nda'ò niman, chî noo kua'á nda'ò taa kétátá nî sa'an. Ta sa nî dandí'í vaán dí'ón né'e va'an nî chiyá'avián ra kétátá ñoó. Tído ni iin tó'on ta'on ra ko ní kándéé nduva'án. Ví'í ka ví ndó'an.

27 Tído tá nî kandaa inian ña kándéé Jesús nduva'a na na kú'u, dá nî ndundéan nî ku'an tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá nî natuu yatián sata Jesús, ta kúu nî kako'on ndá'an dá'on ná. 28 Díón nî keeán, dá chî nî nakani inian ña sav'a rá dá'on óon Jesús ná kako'an, ta

kúu nduva'a vaán. ²⁹ Ta kúu vití'ón di'a va ni natuu ni ñoó. Ta kúu ni kandaá inian ña ni nduva'a vaán noó kue'e ndó'án.

³⁰ Ta kúu ni kandaá va ini Jesús ña ni nduva'a iin ñayuu ni kee ndée ná. Dá ni nandió koo na ni sa nde'é ná noó ñayuu kuá'a vei sata ná ñoó. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo ni kəkō'on ndá'a dá'amai?

³¹ Dá ni kaa ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Nde'é vá mií ní, dión ví ñayuu kuá'a vei yó'o dándúti ñaá. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ndátó'ón ní ndá yoo ni kəkō'on ndá'a ñaá?

³² Tído ni sa nde'é va'a Jesús noo ndidaá ñayuu ñoó, dá ná kande'á ndá yoo ni kəkō'on ñaá. ³³ Sa ná'á vá ñá'a ñoó ña ni nduva'án sa'a ña ni kəkō'án dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído ni sa'an ni sa kuín xitíán noo ná, ta ni nakani ndaaan xí'ín ná ña ni keeán.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—De'e di'íj, ni nduva'ón sa'a ña kándée inóon yu'u. Ta viti, kua'án nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon, chi ni nduva'ón noó kue'e ni sa ndo'ón.

³⁵ Ta kúu ká'an jíó Jesús ín na, kúu sa ni kasáa va dao ta ni kii ve'e Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta na ño ñoó. Dá ni kaa ra xí'ín Jairo ñoó:

—Sa ni xí'j va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ní dáta'án ní maestro xaan.

³⁶ Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'ín Jairo:

—O sa yú'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon —kaá na.

³⁷ Ta kúu kō ní sóno ta'on Jesús noo dao ka ñayuu ña ko'on na xí'ín ná ve'e ta ñoó, sava'a Pedro xí'ín Jacobo xí'ín ñani ra nani Juan va ndáka na kua'an na. ³⁸ Dá tá ni saq na ni ku'u na ve'e Jairo, kúu ni xini na ña nína vaá ndá'o ñayuu ndé'íj na ndéi na, ta nda'í káyulú ná sa'a tadi'í ñoó. ³⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nína vaá téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'íj téi ndo ndéi ndó? Chi

kō ní xí'j ta'on xi, kídj va xi —kaá na.

⁴⁰ Tído ni saki ndaa va ñaá ñayuu ñoó. Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaá ná sata vé'e. Dá ni kana na tatá tadi'í ñoó xí'ín naná xí'ín ndin onj ka ta ndáka na kua'an na ñoó. Dá ni ku'u na noo kándulú xí. ⁴¹ Dá ni tiin Jesús ndá'a xí. Dá ni kaa na:

—Talita, cumi —kaá na. To'on yó'o kónj kaa: Di'í ló'o, ká'ín xí'ón, ndakoo.

⁴² Ta kúu vití'ón di'a vá ni ndakoo xi. Ta kúu ni kasá'a xíka xi xionoo xi. Ta uxj uu kuia ió xi. Tá ni xini ñayuu ñoó, kúu ni naá ndá'o iní na.

⁴³ Tído ni sa'anda Jesús choon noo na ve'e xi ná o sa nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ni kuu dión. Dá ni kaa na xí'ín ná ña ná k'í'o na ña'a kasá'an xi.

6

Di'a ni ndo'o Jesús tá ni nandió koo na ni nasáa na ñoo Nazaret

¹ Dá ni keta Jesús ñoo ñoó, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaá ta xionoo xí'ín ná kua'an ra. ² Tá ni kasandaá kuu nani'j ndée na Israel, dá ni ku'u na ini ve'e noo náta na ño ñoó. Dá ni kasá'a ná dána'a na. Ta ndéi kuá'a ndá'o ñayuu seídó'o ñaá ná, ta ni naá vá ini na ndé'e ñaá ná, ta kaá na:

—¿Ndeí ni katj'a ta kaa ña dána'a ra? ¿Ndeí ni ni'j ta kaa ña ndichí ná'á rá, xí'ín ña kándée rá kée ra ña ndato xí'ín ñayuu? ³ ¿Á o duú ta túxí yíto vá kúu ra kaa, chi de'e María kúu rá, ta ñani ra kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o duú k'í'o ra kaa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñoó.

Sa'a ñoó kō ní nákonj ñaá ná.

⁴ Dá ni kaa Jesús:

—Ndeí kúu mií vá ió ñañó'ó ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tído na ñoo mií ndú, xí'ín na kúu tá'an ndu, xí'ín na ve'e ndu, noon di'a kúu na kañó'ó ñaá —kaá na.

⁵ Sa'a'á ñoo kọ ní kúu ta'on kee na ña'a ná'anó xí'ín na ñoo míí ná, sava'a sata dao na kú'u vá nì chìnóo na ndá'a ná, dá nì ndu'va'a na. ⁶ Kúú nì naá vá iní Jesús xini na, chì kọ ní xín ta'on na ñoo míí ná kandisa ñaá ná. Dá nì kee na kua'an na. Dá nì kasá'á ná xíonoo na dána'a na dao ka ñoo ñó'o yati ñoo.

Yó'o nì sa'anda Jesús choon noo taa xíonoo xí'ín ná ña ko'on ra dána'a ra to'on va'a sa'a Ndios

⁷ Tá nì ndi'i, dá nì kana na ndin uxì uú taa xíonoo xí'ín ná ñóó. Dá nì kasá'á ná tánda'á ná uú rá uú ra kua'an ra kanoo ra dána'a ra. Ta nì xí'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

⁸ Ta nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchì. Sava'a iin tó'on yíto, kirá katuú va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O sa káne'e ndó léka ndo, ni pan, ta ni dí'ón o sa káne'e ndó ko'on ndo. ⁹ Sava'a ndisa yí'i ndó kayí'i ndó ko'on ndo, ta ná dá'a ni kane'e ndó iin ka kotó nadaon ndó —kaá na.

¹⁰ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa míí vá ve'e nì saa ndo nì ku'u ndó, sava'a ñoo nì kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹¹ Tído tá nì saa ndo iin ñoo noo kọ ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta kọ ní xín na kueidó'o na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidí ni'ini ndó ñoyaká in sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña kọ náta'an ini Ndios xini na na ñoo ñoo. Míian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini nì sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra —kaá na.

¹² Dá nì kee ra kua'an ra. Dá nì kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu ña ná nandikó iní na sa'a kuachi kee na. ¹³ Ta kúú kua'á nda'o espíritu kini nì taó rá, ta nì chikodó rá siti

dini kua'á na kú'u, dá nì ndu'va'a na.

Di'a nì kuu tá nì xí'i Juan, na sa dakódo nduta ñayuu

¹⁴ Kúú nì ni'í tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chì ndei kúú míí vá ká'an ñayuu sa'a ná. Chì dao ñayuu ñoo kaá di'a: “Nì natakí va Juan, na sa dakódo nduta ñayuu, ta noón kúú Jesús, sa'a ñoo kándéé ná kée na ña'a ndato.” ¹⁵ Ta dao ka na kaá ña profeta Elías kúú ná. Ta dao ka na kaá ña kúú ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúú ná iin profeta nì sa io sa na'a, kaá na.

¹⁶ Tído tá nì seidó'o rey Herodes ñoo ña ká'an na dión, dá nì kaa ra:

—Taa yó'o kúú Juan, tá'an ra nì sa'anda yu'u dikọ. Tído nì natakí va ra.

¹⁷ Dión nì kaa Herodes, chì míí rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan. Dá nì so'oni ñaá rá xí'ín cadena. Dá nì chikáa ñaá rá ve'e kaa, chì kí'o dión kóni Herodías, ña nì sa kuu ñadi'í ñani ra naní Felipe, tído nì ñaki'ín ñaá rá kakuuán ñadi'í ra. ¹⁸ Ta sa'a ña nì kaa Juan xí'ín rá ña kuachi ká'ano kíán ña ió ra xí'ín ñadi'í ñani ra, ¹⁹ sa'a ñoo nì xini u'u ñaá Herodías, ta kónian ka'ání ñaáán. Tído kọ ní'í ta'an vaan ndí keeán, dá ná kuu Juan, ²⁰ dá chì yu'u va Herodes ka'ání ñaá rá, chì ná'á vá rá ña ta ndaa, ta kéchóon noo Ndios kúú ná. Sa'a ñoo ndaá vá ñaá rá noo Herodías. Ta va'ará nì kutúú iní ra nì kee to'on nì ka'an na, tído kátoó ra kueidó'o ñaá rá.

²¹ Ta tein víko nì naxino Herodes kuiá rá, dá nì ni'í Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chì nì nataka taa dándaki xí'ín Herodes, xí'ín taa sa'andá choon noo soldado, xí'ín ndidaá taa ndaya'i nì kii chí kuendá Galilea, ta ndei ra sásá'an ra xí'ín Herodes. ²² Ta kúú ñoo nì ku'u de'e di'í Herodías. Dá nì sarsá'á xí. Ta kúú nì nata'an ini Herodes nì kee xi, ta nì nata'an ta'ani ini ndidaá ta ndei sásá'an xí'ín rá ñóó. Dá nì kaa rey Herodes ñoo xí'ín xi:

—Tá ná kakon ndí kuú míí váan kónon nooi viti, ta kúú kị'o vei ña noon —kaá ra.

²³ Dá nị xị'o ra to'on ra noo xí, ta kaá ra:

—Miián ndaa ndisa kị'oi ndidaá míí vá ña'a xíkón nooi, chí íoi kị'oi nda iin ñe'e noo dándákii noon —kaá ra.

²⁴ Dá nị keta xi kankono xi kua'an xị ndato'on xí naná xi Herodías:

—¿Ndí kían kakai viti?

Dá nị kaa naná xi:

—Kua'an kakon dinị Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu —kaáan.

²⁵ Dá kánkono xi nị ndu'u tuku xi noo ío rey Herodes. Dá nị kaa xị xí'ín rá:

—Viti'ón kúi kóni yu'u ña kị'o ní iin ko'o ná kakaá dinị Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu, nooi.

²⁶ Kúú nị kunda'í nda'o ini ra, tído sa'á ña nị xị'o ra to'on ra noo xí, ta sa'á ña nị seídó'o taa ndéi xí'ín rá ña nị ka'an ra dión, sa'á ñoó ko ní kúu ta'on kaa ra ña koó. ²⁷ Ta kúú viti'ón nị sa'anda ra choon noo soldado ra ña ná ko'on ra ka'anda ra diko Juan, ta ná kane'e ra dinị ná kii ra. ²⁸ Dá nị sa'an taa ñoó nị sa'anda ra diko Juan noo nákaa na ini ve'e kaa. Dá nị chikáa ra dinị ná ini iin ko'o né'e raan nị kasáa ra. Dá nị xị'o raan noo tadi'í ñoó. Dá nị xị'o xian noo naná xi Herodías.

²⁹ Tá nị ní'í tó'on ta xionoo xí'ín Juan ña nị xí'í na, dá nị sa'an ra nị nakí'in ra yikí koño na. Ta né'e raan nị sa'an ra nị dandúxi ra.

Di'a nị kuu tá nị xị'o Jesús ña'a nị sasá'an o'on mil taa

³⁰ Dá nị nakí'in tá'an tuku taa xionoo xí'ín Jesús xí'ín míí ná. Dá nị kasá'a rá nákani ra xí'ín ná sa'a ndidaá kúú ña nị kee ra, xí'ín sa'a ndidaá ña nị daná'a ra noo nị sa'an ra.

³¹ Dá nị kaa na xí'ín rá:

—Nakí'í ndo, ná ko'o iin ka xían nani'í ndéé yo noo ko iin ndéi.

Dión nị kaa na, dá chí kúú kua'an, kúú vei kúu kua'a nda'o

ñayuu kasaá na noo Jesús, sa'á ñoó ko nóno vá ná kasá'an na. ³² Dá nị kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná ini iin barco, dá nị kanxoo na kua'an na iin xían noo ko iin ndéi. ³³ Tído kua'a vá ñayuu nị xini ña kua'an na, ta nị nakoni va na Jesús. Ta kúú nị kee ñayuu ndéi ndidaá kúú ñoó ñó'o yati ñoó xíka sá'a ná kua'an na ní'í ñaá ná. Ta kúú sa ndéi di'a va ñayuu ñoó ndáti na tá nị sa Jesús. ³⁴ Dá tá nị keta Jesús ini barco ñoó, kúú nị xini na ña kua'a nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúú nị ku'u nda'o ini na sa'a ná, chí ndéi na táto'on ndéi léko, kirí ko iin ndáka, kị'o dión ndéi na. Dá nị kasá'a Jesús dána'a na kua'a nda'o ña'a noo ñayuu kuá'a ñoó.

³⁵ Dá tá nị ini, dá nị natuu yati ñaá ta xionoo xí'ín ná. Dá nị kaa ra xí'ín ná:

—Ko ta'on ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nị ini va. ³⁶ Ka'anda ní choon noo ñayuu yó'o ña ná ko'on na ve'e túu ndíta kaa xí'ín ñoó kuálí túu ñó'o kaa, dá ná kuin na ña'a kei ná, chí ko ta'on ña'a kei ná yó'o.

³⁷ Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Kí'o ni míí ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá nị kaa ra:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuiin ndu pan xí'ín di'ón, kị'o ní'í ñayuu kéchóon na uú ciento kuú, dá kị'o nduan noo ná kasá'an na?

³⁸ Dá nị kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá nị sa'an ra nị sa nde'é rá. Dá nị kaa ra xí'ín ná:

—O'on kúu pan, ta uú kúu tiyaká —kaá ra.

³⁹ Dá nị sa'anda Jesús choon ña ná kande'i tá tu'u tá tu'u na noo itá kuí ñoó. ⁴⁰ Dá nị sa nde'i ñayuu ñoó. Táto'on iin ciento kúú iin iin tu'u na, ta dao ka tu'u kúú uú diko uxí. ⁴¹ Dá nị tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduú tiyaká ñoó. Dá nị ñane'e noo ná chí induú. Dá nị nakí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá

n̄i sa'anda n̄a pan ñoó. Dá n̄i x̄i'lo naan noó t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná. Dá n̄i dasá ráan noo iin rá iin ñayuu ñoó. Díon ta'ani n̄i kee na x̄i'ín ndin nduú t̄iyaká ñóó. ⁴² Dá n̄i sasá'an ndidaá ñayuu ñoó ndá n̄i ndinoo va'a ini ná. ⁴³ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i dakútí t̄a x̄ionoo x̄i'ín Jesús ux̄i uu t̄iyiká x̄i'ín tá'í pan, x̄i'ín tá'í t̄iyaká ña n̄i kandoo noo n̄i sasá'an ñayuu ñoó. ⁴⁴ Ta o'on mil n̄i sa kuu t̄aa n̄i sasá'an n̄i kee Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xika Jesús noó taño'o

⁴⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'anda Jesús choon noó t̄aa x̄ionoo x̄i'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra noó taño'o, dá ná saá ra ñoo naní Betsaida. Dá n̄i kandoo Jesús n̄i ka'an n̄a ndisá'an x̄i'ín ñayuu kuá'a ñoó. ⁴⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a ndisá'an, dá n̄i kee na kua'an n̄a din̄i iin yúku iin ñoó ka'an n̄a x̄i'ín Ndios.

⁴⁷ Tá sa n̄i kuaá vá, ta kúu duú n̄i ta'í dáo ió barco noo ñó'o t̄aa x̄ionoo x̄i'ín ná ñoó kua'an ra noó taño'o. Ta kúu nákaa iin tó'on j̄i vá Jesús noño'o. ⁴⁸ Kúu n̄i xini n̄a ña ndó'o ní o rá dákaka ndá'a rá barco ñoó, ch̄i kána nda'o tach̄i chí xoo noo kua'an ra.

Dá tá n̄i kundikí, kúu n̄i kuyati Jesús noó kua'an ra, ch̄i x̄ika sá'a ná kua'an n̄a noó takují ñoó, ta sá yá'a na kua'an n̄a chí noo. ⁴⁹ Tído tá n̄i xini ra ña x̄ika Jesús kua'an n̄a noó takují ñoó, dá n̄i ka'an rá ña kúu ná iin í'íná. Sa'a ñoo n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú rá, ⁵⁰ ch̄i ndidaá vá rá n̄i xini ñaá, ta kúu n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sa yu'ú ndo, dá ch̄i míí vá yu'u kúuí —kaá na.

⁵¹ Dá n̄i kaa na ini barco noo ñó'o ra ñoó. Ta kúu n̄i sa tuu vá tach̄i ñoó. Kúu n̄i naá vá iní ra, ta n̄i yu'ú ra, ⁵² dá ch̄i ko kándaá j̄i vá ini ra ndi dándákí ña ndato n̄i kee na n̄i dandukua'a ná pan ñoó, ch̄i ndadí j̄i vá ñaxintóní rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús na kú'u ndei kuendá Genesaret

⁵³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ch̄ika'anda n̄a noó taño'o, dá n̄i saá n̄a noo kúu kuendá Genesaret. Dá n̄i so'oni n̄a barco yu'ú taño'o. ⁵⁴ Tá n̄i kankuei na ini barco ñoó, ta kúu ndidaá ñayuu ndei ñoó n̄i nakoni ñaá. ⁵⁵ Ta kúu n̄i taxí tá'an ñayuu ñoó iin rá iin ñoo n̄i sa'an n̄a n̄i nakí'in na ñayuu kú'u kándodó noo x̄ito né'e na n̄i saá na noó n̄i kándaá ini n̄a nákaa Jesús.

⁵⁶ Ta ndei kúu míí vá noo kásandaá Jesús, ñoo kuálí o ñoo ná'ano o yukú ichí kián, ta kúu ch̄indei ñayuu ñoó n̄a kú'u ná yu'ú ichi, ta sei nda'í n̄a noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná yu'ú kotó n̄a. Ta kúu ndidaá vá n̄a n̄i dakó'on ndá'a yu'ú kotó n̄a n̄i nduva'a.

7

Yó'o n̄i daná'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni taa

¹ Kúu n̄i natuu yati tá fariseo x̄i'ín dao t̄aa dána'a ley Moisés noo Jesús. Ta t̄aa yó'o kúu ra n̄i kii ñoo Jerusalén. ² Kúu n̄i xini ra ña ko ní nákata ta'on t̄aa x̄ionoo x̄i'ín Jesús ndá'a rá x̄i'ín ñaño'ó, dá kasá'an ra. Ch̄i ko ní kée ra táto'on k̄i'o n̄i daná'a t̄a sá'ano ñoo ra tá sat̄a. Sa'a ñoo n̄i dat̄ai kuachi ñaá rá, ³ dá ch̄i t̄a fariseo x̄i'ín ndidaá ka n̄a Israel tíin toon na táto'on n̄i sa kee t̄a sá'ano ñoo n̄a tá sat̄a, ch̄i dinño'ó kánian nakata na ndá'a ná x̄i'ín ñaño'ó, dá kasá'an na. ⁴ Ta díon ta'ani kée na tá ndusaá n̄a sá'an n̄a noo yá'i, ch̄i ko sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná x̄i'ín ñaño'ó. Ta ió kua'a ka ví ña'a kée na táto'on n̄i daná'a t̄a sá'ano ñoo n̄a, ch̄i nákata ta'ani na vaso n̄a x̄i'ín ñaño'ó, x̄i'ín t̄indo'o ná, x̄i'ín ko'o kaa na, x̄i'ín kidi na.

⁵ Sa'a ñoo n̄i ndato'on t̄a fariseo x̄i'ín t̄a dána'a ley Moisés ñoó Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ko kée t̄a x̄ionoo x̄i'ín míí ní táto'on n̄i daná'a t̄a sá'ano

ñoó yọ tá sata? Chì kọ nákata ra ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an ra.

⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noo vá kúú ndo'ó. Ndaa va nì ka'an profeta Isaiás sa'a ndo'ó, chì di'a nì taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u óon va na, tído xí'ín nìó ná, kọ kónì ta'on na yu'u.

⁷ Kọ ndáya'i ta'on ña ndáño'o na yu'u,

dá chì ña dána'a na kúú ña nì ndaki ini ñaxintónì taa va, ta ká'an na ña choon nì sa'anda Ndios kían.

⁸ Chì ndo'ó kúú na dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ká ini ndo kée ndó choon sa'ándá taa, chì ndí'i nda'o ini ndo nákata ndó tindo'o ndo, xí'ín vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá ká ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o.

⁹ Dá nì kaa ta'ani na:

—Chì dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ká ini ndo kée ndó choon nì ndaki ini mií ndó. ¹⁰ Dá chì di'a kaá ley Moisés: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu nì ya'a nì ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.” ¹¹ Tído ndo'ó kúú ra ká'an ña kuu va ka'an iin ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúú ta'on chindeéi mií ní xí'ín ña'a né'e va'i, chì sá nì ka'in ña k'i'oi ña noo Ndios.” ¹² Ta ndo'ó kúú ra ká'an ña ndi ndáa na ká'an dión, nõn kúú na kọ káni kaan ña chindeé ná tatá na xí'ín naná na. ¹³ Ta dión kée ndó dátúú ndó choon nì sa'anda Ndios xí'ín ña nì ndaki ini mií ndó. Ta kua'á ká ví ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o kían kée ndó —kaa Jesús xí'ín rá.

¹⁴ Dá nì nandió koo Jesús nì kana na ñayuu kuá'a ñoó, dá nì kaa na:

—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, dá katónì va'a ini ndo. ¹⁵ Ni iin ña'a seí ndo kọ dáyako ñaá noo Ndios, chì ña kini kánkuei nìó ndo, ñoó vá kían dáyako ndo'ó

noo Ndios. ¹⁶ Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, dá kían kueídó'o va'a ndó —kaá na.

¹⁷ Dá nì kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoó. Dá nì ku'u na ini iin ve'e. Dá nì ndato'ón ñaá taa xionoo xí'ín ná ndi dándáki to'on nì ñakí'ín tá'an na nì ka'an na xí'ín ñayuu ñoó. ¹⁸ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á dión ta'ani kọ katónì ta'on ini ndo'ó? ¿Á kọ kándaá ta'on ini ndo ña ni iin ña'a seí ñayuu kọ dáyako ñaá noo Ndios? ¹⁹ Dá chì o duú nìó ná kokee ña'a seí na. Ini tixi va na kua'an. Ta kúú tá nì ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá náan.

Dión nì kaa Jesús, dá ná kandaá ini ra ña ni iin ña'a seí yọ kọ dáyako ñaá noo Ndios.

²⁰ Ta nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ña kini kánkuei ini nìó ñayuu, ñoó vá kían dáyako ñaá noo Ndios.

²¹ Dá chì nda maá ini nìó vá ná vej ña kini nákanì ini na kee na, dá kee na kuachi xí'ín na kọ kúú ñadi'í na o yí'í ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñí'í ná, ta sa'ání na ñayuu, ²² ta kí'ín ku'íná ná ña'a, ta katóo na ña'a ió noo dao ka na, ta ió ña xíxi ini na, ta ndúkú ná ña dándá'í na dao ká ñayuu, ta ni lú'u ví kọ chítuu ini na kée na ña kini, ta u'u ini na, ta ndéine'e tá'an na, ta chindaya'i na mií ná, ta kúú ná na kọ xika'an noo.

²³ Ta ndidaá ña yó'o kían kánkuei nda maá nìó ná, ta dáyako ñaá noo Ndios.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús de'e di'i iin ña'a tukú

²⁴ Dá nì keta Jesús ñoo ñoó, dá nì kee na kua'an na xí'ín taa xionoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. Tá nì saá na ñoó, dá nì ku'u na ini iin ve'e, chì kọ kónì ta'on na ña kandaá ini ñayuu ña nì kasáa na ñoo ñoó. Tído kọ ní kúú ta'on chide'é na, ²⁵ dá chì yachì vá nì kandaá ini iin ña'a ña ió na ñoó. Ta nákaa iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúú nì kasáaan noo nákaa Jesús, kúú nì sá ku'in xitíán

noo ná. ²⁶ Ta kúúán iin ñá'a ká'an to'on griego, chí iin ñoo nákaa chí kuendá Sirofenicia di'a kúú ñooan. Dá nì seí nda'í ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaa ini de'e di'áan. ²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo va'a ini xí, dá chí kò vá'a ta'on kuio ndaa yò pan noo ndá'a xí, ta kí'o yóan noó tina.

²⁸ Dá nì kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchí pan, ña kuéi tii mesa kée takuálí.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Va'a nì ka'on, sa'á ñoo kua'án nó'o ve'ón viti, dá chí sa nì keta va espíritu kini ña nì sa káa ini de'e di'óon kua'án —kaá na.

³⁰ Dá nì keeán kua'án nó'an. Tá nì nasáaan ve'án, kúú sa kándu'u va'a va de'e di'áan noo xíto, chí sa nì keta va espíritu kini ña nì sa káa ini xí kua'án.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kò táj do'o, ta ká'an tata ra

³¹ Dá nì keta Jesús noñó'o kuendá ñoo Tiro di'a. Dá nì chíka'anda na ñoo Sidón xí'ín ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'án na. Dá nì nasáa na yu'u táño'o naní Galilea. ³² Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin taa kò táj do'o, tá ká'an tata nì saa na. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná diní rá, dá ná nduva'a ra.

³³ Dá nì taó xóo Jesús taa yó'o noó kò ñayuu ndéi. Dá nì tuu na diní ndá'a ná yáí do'o ra. Dá nì dandáxi na diní ndá'a ná xí'ín tadíj na, dá nì dakó'on naán noo yáa taa ñoo. ³⁴ Dá nì nande'é ná chí induú, kúú nì saká ini na. Dá nì kaa ná:

—¡Efata! —To'on yó'o kóni kaa: ¡Nono viti!

³⁵ Kúú viti'ón vá nì nataj do'o ra, ta nì kexoo ña kedaá xí'ín yáa rá, ta kúú nì na'ka'an va'a va ra.

³⁶ Dá nì sa'anda Jesús choon noó ñayuu ñoo ña ná o sa kóo ini na ka'án na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ndato nì kee na xí'ín taa ñoo. Ta va'ará ndidaá ka ví nì sa'anda na

choon noó ñayuu ñoo ña ná o sa ká'an na, tído ví'í ka ví nì dasá tó'on ñaá ñayuu ñoo. ³⁷ Ta kúú nì naá va ini ñayuu noó xiní na ña nì kee Jesús dión, dá kaá na:

—Va'a nda'o kée na ndidaá ña'a. Chí kándéé ná nátaí do'o ñayuu kò táj do'o, ta nda na kúú ñí'í kándéé ná ná ka'án —kaá na.

8

Di'a nì kuu tá nì xí'o Jesús ña'a nì sasá'an komi mil ñayuu

¹ Ta tein kuu dáá ñoo nì ndítútí kua'á nda'o ñayuu. Ta kò tá'ón ña'a kasá'an na. Dá nì kana Jesús taa xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa na xí'ín rá:

² —Kú'u nda'o ini sa'á ñayuu yó'o, chí sa nì xino oní kuu ndéi na xí'ín yu'u, ta nì kòo ka ña'a kasá'an ná. ³ Tído tá ná tanda'í na nó'o na ve'e na tá kò ñá'a kasá'an na, oon ni ví kuu yí'í na íchí, chí xíká nda'o nì kii dao na.

⁴ Dá nì kaa tá xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kua'á pan kí'o yó keí ñayuu kua'a káa, chí yukú ichí vá kían yó'o?

⁵ Dá nì ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá nì kaa ra:

—Usa kían.

⁶ Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kandéi ñayuu ñoo noñó'o. Dá nì tiin na ndin usa pan ñoo. Dá nì nakí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá nì sa'anda naán. Dá nì xí'o naan noó tá xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì dasá ráan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoo. ⁷ Ta né'e ta'ani ra cháá tiyaká. Ta kúú nì nakí'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a rí. Dá nì xí'o na rí noó tá xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì dasá rá rí noó ñayuu kuá'a ñoo. ⁸ Dá nì sasá'an ndidaá ná nda noó nì ndinoo va'a ini na. Tá nì ndí'í nì sasá'an na, dá nì dakútí tá xionoo xí'ín Jesús usa tiyíka xí'ín ña nì kandoo noó nì sasá'an na. ⁹ Táto'on komi mil nì sa kuu ñayuu nì sasá'an ñoo. Dá nì ka'án Jesús ndisá'án xí'ín

ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰ Dá n̄i kaa na ini barco xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i ki'in na kua'an na. Dá n̄i kasandaá na iin ka xoo taño'o noo kúú kuendá Dalmanuta.

Yó'o n̄i xika t̄a fariseo ña ná kee Jesús iin ña ndato chí induú

¹¹ Kúú n̄i kasá'a dao t̄a fariseo. Dá n̄i kasá'a rá ndátó'ón ndichí ra Jesús, chí n̄i xika ra ña kee na iin ña ndato chí induú, dá korndodó ñaá rá, dá ná kande'a á miían ndaa n̄i kii na noo Ndios. ¹² Dá kúú konó on vi n̄i kixian n̄i saka ini na. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a xíka na ndéi tiempo viti ña kee iin ña ndato? Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o kée ta'on yu'u ni iin ña ndato noo ndo'o —kaá na.

¹³ Dá n̄i dankoo na t̄a ñoo, dá n̄i kaa tuku na ini barco xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná. Dá n̄i kee na kua'an na iin ka xoo taño'o.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ña ko vá'a dána'a t̄a fariseo

¹⁴ Tído n̄i nandodó vá t̄a xíonoo xí'ín Jesús kane'e ra pan ko'on ra. Sava'a iin tó'ón din̄i vá pan nákaa né'e ra kua'an ra ini barco ñoo. ¹⁵ Dá n̄i sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'ín ña dákuita t̄achí pan, ña kéchón t̄a fariseo xí'ín t̄a kuendá rey Herodes —kaá na.

¹⁶ Kúú n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sa'a ña ko ní sá ne'e yó pan kixió, sa'a ñoo ká'an na dión xí'a —kaá ra.

¹⁷ Kúú n̄i kandaá va ini Jesús ña n̄i ka'an ra dión. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan vei ndó? ¿Á ko kandaá jí vá ini ndo, ta á ko kátóni ta'on ini ndo? ¿Á ndadí jí vá ñaxintóni ndo? ¹⁸ Ío noo ndo, tído, ¿á ko túu ta'an vaan? Ta ío do'o ndó, tído, ¿á ko tái ta'an vaan? ¿Á ko ndúsaá ta'on ini ndo

ñā n̄i kee? ¹⁹ Chí tá n̄i sa'anda yu'u pan n̄i sei ndin o'on mil t̄a ñoo, ¿ndidaá t̄iyika n̄i dakúti ndó xí'ín yúchi pan ña n̄i kandoo ñoo?

Dá n̄i kaa ra:

—Uxi uú ra.

²⁰ Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndidaá t̄iyika n̄i dakúti ndó xí'ín yúchi usa pan n̄i xi'o yu'u n̄i sei ndin komi mil ñayuu ñoo?

Dá n̄i kaa ra:

—Usa ra.

²¹ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Á ko kandaá jí vi ini ndo, tá dáá? —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin t̄a ko túu noo

²² Tá n̄i saá Jesús xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo naní Betsaida, kúú n̄i kasá'a ñayuu xí'ín iin t̄a ko túu noo. Dá n̄i sei nda'í na noo Jesús ña ná kako'on ndá'a ñaá ná. ²³ Dá n̄i tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñaá ná kua'an na nda noo kúú yu'u ñoo ñoo. Dá n̄i t̄u ndaa na tadji na nduchí nóo ra. Dá n̄i chinóo na ndá'a ná din̄i rá. Dá n̄i ndato'ón ñaá ná:

—¿Á sa n̄i natuu cháá nooon viti?

²⁴ Dá n̄i nandé'é rá, dá n̄i kaa ra:

—Xiní vai t̄a káa, tído táto'on ndáa yíto vá, ki'o dión ndáa ra xíonoo ra, xiní.

²⁵ Dá n̄i chinóo tuku Jesús ndá'a ná sata nduchí nóo ra. Dá tá n̄i nandé'é tuku ra, kúú sa n̄i natuu va'a noo rá. Sa ndidaá kúú vá ña'a ndato xiní va'a ra, kaá ra. ²⁶ Dá n̄i sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni ndu'ón ñoo káa, ta o sa nákanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñoo ña n̄i kee xí'ón —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na n̄i tanda'a Ndios kasaá dákaí ñaá

²⁷ Dá n̄i kee Jesús kua'an na xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo kuálí ño'o yati ñoo Cesarea Filipino. Ta íchi noo kua'an na ñoo, kúú n̄i ndato'ón ñaá Jesús, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, kaá ñayuu ñóó?

²⁸ Dá nì kaa tã xíonoo xí'ín ná:

—Dao nã kaá ñã kúu ní Juan, nã sã ñakódo ndútã ñayuu. Ta dao kã nã kaá ñã kúu ní profeta Elías. Ta dao kã nã kaá ñã kúu ní iin kã profeta.

²⁹ Dá nì ndatò'ón tuku ñaá Jesús, ta kaá nã:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Mii ní kúu Cristo, nã ñakãki ñaá.

³⁰ Tído nì sa'anda Jesús choon noó tã xíonoo xí'ín ná ñã ná o sã kóo ini rã ka'an rã xí'ín nì iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúu ná.

Yó'o nì kasto'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu ná

³¹ Dá nì kasá'a Jesús dána'a nã noó tã xíonoo xí'ín ná ñã kánian ndo'o naní ní o nã nì nduu tãa ñayuu yó'o, chí kuñó'ó ñaá tã sá'ano ñoo, xí'ín tã duti saku'a'a, xí'ín tãa dána'a ley Moisés, ta kánian kuu nã. Tído tá ná ya'a onì kuu, dá nataki nã. ³² Yó'o kían nì ka'an ndaa Jesús táto'on ndo'o mii ná cháá kã chí noo. Dá nì taó xóo ñaá Pedro. Dá nì kasá'a ñã ñã rã sá'a ñã nì ka'an nã dión. ³³ Tído nì nandió koo Jesús nì sã nde'é ná noo ndíta dao kã tã xíonoo xí'ín ná. Dá nì ñã ñã na Pedro, ta kaá nã xí'ín rá:

—Kua'án kuxoo nooí, dá chí kéeón táto'on kée ñã u'u, chí kó nákanì inon sã'a ñã kóni Ndios, di'a nákanì inon táto'on kì'o nákanì ini tãa va —kaá nã.

Yó'o nì kasto'on Jesús ndí kían kánian kee ñayuu tá kóni nã kanoo na xí'ín ná

³⁴ Dá nì kana Jesús tãa xíonoo xí'ín ná, xí'ín dao kã ñayuu ñoo, dá nì kaa nã xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ñã kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ñã kían ió ndo kuu ndo sã'í,

ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ³⁵ Chí ndi ndáa nã kóni ñakãki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúu nã kuu di'a. Tído ndi ndáa nã xí'o mii ñã kuu na sa'a yú'u, o sa'a to'on va'a dána'i, noón kúu nã ni'í ñã kãki na. ³⁶ Dá chí, ¿ndi kían va'a ni'í ñayuu tá ná kandeé ná ni'í ná ndidaá ñã kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? ³⁷ Ta, ¿ndí kían kúu ñã'a ndáya'i cháá kã tá o duu ñã ni'í ná ñã kataki chí chí ná, ká'án ndó?

³⁸ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sã'a yu'u o sã'a to'ín noó ñayuu kini, noó ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo yó'o, dá kían kaka'an ta'ani noó nã nì nduu tãa ñayuu yó'o sa'a ñayuu ñoo tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndéi ndato nì xí'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá nã.

9

¹ Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Mii nã ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñã ió dao ndo'ó, nã ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó ndã ná koni ndo ndi kì'o dándáki Ndios xí'ín ndidaá kúu choon né'e ná —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

² Tá nì ya'a iño kuu, dá nì kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an nã diní iin yúku dikó iin ñoo. Ta ñoo nì ñã ñã na táto'on káa na noó tã ñoo. ³ Kúu nì naye'e ndaa dá'on ná. Ta kúu nì ndukuxí kachían táto'on kì'o nde'é yí'ó. Ta nì iin ñayuu nákata dá'on ndéi ñayuu yó'o kó kandeé ta'on dándukuxían táto'on kì'o ndato kuxí nì nduu dá'on Jesús. ⁴ Dá nì na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. ⁵ Dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúu ndéi ndu'u yó'o, maestro. Ná kava'a ndu onì tya'ó. Iian ná koo mii ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

6 Díon n̄i kaa ra, ch̄i k̄o ná'á ta'on ra ndí k̄ian ká'an ra sa'á ña n̄i yu'ú ra. 7 Kúu n̄i naxino iin viko. Ta kúu n̄i chikátian noo ndíta na. Ta tein viko ñoo n̄i ka'an tach̄i Ndios:

—Ta yó'o kúu de'e man̄i yu'u. Kueídó'o ndó to'on ká'an x̄i —kaá na.

8 Tá n̄i nande'é tuku ra, kúu sa kó'o ka va taa ñoo ndíta. Ndadá iin tó'on mii vá Jesús iin.

9 Ta noo konoo na kua'an na ndika yúku ñoo, dá n̄i sa'anda Jesús choon noo taa n̄i sa'an x̄i'ín ná ñoo ña ná o sa kó'o ini ra nakani ra x̄i'ín n̄i iin tó'on ñayuu sa'á ña n̄i xini ra din̄i yúku ñoo nda ná kasandaá kuu nataki na n̄i nduu taa ñayuu yó'o. 10 Sa'á ñoo k̄o ní nakani ta'on ra sa'an. Dá n̄i kasá'á ndátó'on mii rá kua'an ra ndi kua'an ña n̄i ka'an Jesús ña nataki na. 11 Dá n̄i ndat̄o'ón ñaá rá:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaá na dákaki ñaá?

12 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Ndaa va ña dinñó'ó ka kánian kii Elías ndeyík̄o na ndidaá ña'a. Ta, ¿á k̄o ná'á ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti īi Ndios ña kánian ndo'o nda'o nio na n̄i nduu taa ñayuu yó'o, ta kenoo nda'o ñaá ñayuu? 13 Tído yu'u kúu na kaá ña sa n̄i kixi va Elías, ta n̄i kee ra x̄i'ín ná tát̄o'on k̄i'o n̄i ka'an rá kee ra, ch̄i k̄i'o dión ká'an tuti īi Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin tayú nákaa esp̄iritu kini

14 Tá n̄i naxino na noo n̄i kand̄o'o dao ka taa xionoo x̄i'ín ná, kúu n̄i xini na kuá'á nda'o ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándich̄i ñaá rá.

15 Tá n̄i xini ñayuu ñoo ña vei Jesús, kúu n̄i naá vá ini na ndé'é ñaá ná. Dá n̄i kee na taxí tá'an na kua'an na ka'an na ndisá'an x̄i'ín ná.

16 Dá n̄i ndat̄o'ón Jesús taa xionoo x̄i'ín ná:

—¿Ndá sa'a dándich̄i tá'an ndó x̄i'ín taa dána'a ley Moisés káa?

17 Dá n̄i kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'á ñoo x̄i'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i n̄i kasáai, dá ch̄i nákaa esp̄iritu kini ini x̄i, ta n̄i kand̄o'o ñi'í x̄i kéean. 18 Ndeí kúu mii vá noo nákaa x̄i, ta t̄iin ñaá esp̄iritu kini yó'o, ta dánkao ñaáán nda noñó'o, ta kánkuei ch̄i'ion yú'u x̄i, ta chíchi tá'an no'o x̄i, ta kúyito x̄i kéean. Sa n̄i seí nda'áv̄i noo taa xionoo x̄i'ín ní ña ná taó ráan, tído k̄o ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

19 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín taa xionoo x̄i'ín ná:

—¿Ndeé ka v̄ian ñayuu k̄o kándisa kúu ndo'ó! ¿Ndidaá ka ví kooi x̄i'ín ndó, dá kandeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ka ví k̄i'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e ndó x̄i ná kii ndó —kaá na.

20 Dá né'e ñayuu ñoo tayú ló'o ñoo n̄i kasáa na noo iin Jesús. Dá tá n̄i xini esp̄iritu kini ñoo Jesús, ta kúu n̄i sa'ani ȳi'í va ñaáán, ta kúu n̄i kankao xi nda noñó'o n̄i keean, ta n̄i dandió tuú ñaáán. Ta kúu kánkuei ch̄i'ion yú'u x̄i. 21 Dá n̄i ndat̄o'ón Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon n̄i kasá'á ndó'o xi dión?

Dá n̄i kaa ra:

—Ndaá leé va xi n̄i kasá'á ndó'o xi dión. 22 Ta kuá'á nda'o ta'ándá dánkao ñaá esp̄iritu kini yó'o noo kéj̄i ñó'o, noo takuij̄i viti, dá ch̄i ka'ani ñaáán kónian. Tá kandeé ní nduva'a ní x̄i, dá k̄ian ku'u ini ní sa'á ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

23 Dá n̄i kaa Jesús:

—Ná dá'a ni ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní x̄i”, ch̄i ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u x̄i'ín ñayuu kándéé ini ñaá.

24 Kúu n̄i kayu'ú tatá xi:

—Kándéé ini mii ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháá ka ini mii ní —kaá ra.

25 Tá n̄i xini Jesús ña n̄i kasá'á nátaka kuá'á nda'o ñayuu, dá n̄i

sa'anda na choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá na:

—¡Espíritu kini, espíritu kéñí'í, espíritu kédó'ó! ¡Yu'u sa'ándá choon noon! ¡Kua'án keta kíi ini tayíi xaan! ¡Ta o sa nándio koo kaon ndu'ón ini xi! —kaá na xí'án.

²⁶ Dá nì kayu'ú kó'óán. Ta kúu tuku va nì sa'ání yí'í ñaáán. Dá ví nì ketaan kua'an ini xi. Ta kúu táto'on kándu'u iin ndíi, kí'o dión nì nándú'u xí nì kee espíritu kini ñoo. Sá'á ñoo kuá'a nda'o ñayuu ñoo ká'an ña nì xí'í va xi. ²⁷ Dá nì tiin Jesús ndá'a xi. Dá nì ndane'e ñaá ná. Ta kúu nì nakuíin ndichi xi.

²⁸ Tá nì ndi'i, dá nì ku'u Jesús ini iin ve'e ín ñoo. Dá nì ndato'ón ñaa taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kó ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná o káka ndo ña maní noo Ndios, ta ná o káne'e ií ndo, dá kían o kándeé ta'on ndó taó ndóan, chí ña kini nda'o kían —kaá na.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³⁰ Dá nì keta Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoo, dá nì kee na kua'an na chí kuendá Galilea dí'a. Ta kó kóni ta'on Jesús ña kandaá ini dao ka ñayuu ndeí ko'on na, ³¹ chí kóni na dána'a na sava'a noo taa xionoo xí'ín ná ñoo, ta dí'a nì kaa na xí'ín rá:

—Ko'on iin taa naki'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tá tukú, dá ka'ání ñaá rá. Tído tíxi kuu óni, ta kúu natakí va na —kaá na.

³² Tído kó kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, chí yu'ú ra ndato'ón ñaá rá.

Yó'o nì daná'a Jesús sa'á ndi ndáa ra kúu tá ndáya'i cháa ka noo Ndios

³³ Dá nì saá na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndeí na ini iin ve'e, dá nì ndato'ón Jesús taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'ón kuáchí ndo vei ndó íchi ñoo? —kaá na.

³⁴ Tído nì iin tó'ón rá kó ní ka'an, dá chí noo vei ra íchi ñoo ndátó'ón kuáchí ra sa'a ndi ndáa ra kúu taa ndáya'i cháa ka tein mií rá. ³⁵ Dá nì sa koo Jesús. Dá nì kana na tá xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndi ndáa ndo'ó katoó kakuu taa kandaya'i kuiin noo, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó na ín sata kuii, ta koni kuáchí ndó noo ndidaa ka na —kaá na.

³⁶ Dá nì tiin Jesús ndá'a iin tayíi ló'o. Dá nì chíkani ñaá ná noo taa xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì ndane'e ndaa ñaá ná. Dá nì kaa na:

³⁷ —Ndi ndáa miío ñayuu natiin va'a iin ta ló'o táto'on kúu ta yó'o sa'á ña kúu ná kuendá yu'u, dá kían nda mií vá yu'u nì natiin va'a na. Ta na nì natiin va'a yu'u, nda tata Ndios nì natiin na, chí mií ná nì tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu kó naá xí'ín ná, noón kúu na ndita xoo mií ná

³⁸ Dá nì kaa Juan xí'ín rá:

—Maestro, nì xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'ín kuú mií ní. Tído kó xionoo ta'on ra xí'ín yó, sa'á ñoo nì chítuu va ndu'u ra.

³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná dá'a nì chituu ndó ra, dá chí ndi ndáa miío ñayuu kée ña ndato xí'ín kuú yú'u, noón kúu na o kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'í. ⁴⁰ Chí na kó naá xí'á, noón kúu na ndita xoo yó. ⁴¹ Ta ndi ndáa miío ñayuu naki'o, va'ará iin yáxi ló'o takuúí ná ko'o ndó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, na kúu Cristo, ta kúu miían ndaa kuiti ká'ín xí'ín ndó ña nandió né'e Ndios ña va'a noo ná —kaá Jesús.

Miían ndúsa kandaá yo mií yó, dá chí oon nì ví ya'a iin ka na kee na kuachi sa'a yo

Dá nì kaa ta'ani Jesús:

42 —Ndi ndáa mií vá ñayuu ni kandeé ni ñaká'an kué'é takuáli kándisa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuachi, noón kúú na va'a cháa ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o. 43 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chi va'a cháa ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'in iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaan ko'on ndo xí'in ndin nduú xoo ndá'a ndo indayá noo kéj ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o, 44 noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o kej ñoo, ni iin kuu o ndá'o ña. 45 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chi va'a cháa ka ña ku'u ndó xí'in iin xoo sa'a ndo noo ió Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'in ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo kéj ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o, 46 noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o kej ñoo, ni iin kuu o ndá'o ña. 47 Ta tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan. Chi va'a cháa ka ña ku'u ndó xí'in iin xoo nduchí nóo ndo noo ió Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'in ndin nduú nduchí nóo ndo indayá, 48 noo ñó'o tikudí seí ñaá, kirí ko xí'i, dá ri ñó'o kej ñoo, ni iin kuu o ndá'o ña.

49 'Chi ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñij xí'in ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñij. 50 Ta iin ña va'a kúú ñij, tído tá ni ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon va'a ndó tát'o'on kéchóon va'a ñij, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'in iin ndó xí'in iin ka ndo —kaá Jesús.

10

Di'a kua'an ña ni ñan'a Jesús sa'a ña ko vá'a dánkoo taa ñadi'í ra

1 Dá ni keta Jesús ñoo ñoo kua'an na xí'in ta xionoo xí'in ná. Dá ni ya'a na noo kúú kuendá Judea. Dá ni kasandaá na iin ka xoo yuta

naní Jordán. Ta ñoo ni nataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá ni ñan'a tuku na tát'o'on kí'o kée na. 2 Dá ni natuu yati dao ta fariseo noo in na, dá ni ka'an rá dátuu ñaá rá noo ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ni ndat'o'on ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra?

3 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndi ni sa'anda Moisés choon noo ndo sa'a ña yó'o?

4 Dá ni kaa ta fariseo xí'in ná:

—Ni sonó vá Moisés ña kuu va kí'o iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ka'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'an. Ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

5 Dá ni kaa Jesús:

—Sa'a ña káxi nda'o nio ndo, sa'a ñoo ni sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó dión, 6 tído nda mií sa'a, tá kuu ni kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá ni kava'a na iin taa xí'in iin ña'a”. 7 “Sa'a ñoo kánian dánkoo taa tatá ra xí'in naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'in ñadi'í ra, 8 dá kían nduu na ndadá iin tó'on vá.” Ta ko kúú ka na uu, ndadá iin tó'on vá kúú ná. 9 Ta mií Ndios kúú na ni ñak'i'in tá'an ñaá, sa'a ñoo ni iin tó'on ñayuu ko kánian ka'anda tá'an na —kaá na.

10 Dá tá ni ndisáa na ve'e noo ndéi na, dá ni ndat'o'on ñaá ta xionoo xí'in ná ndi kóni kaa ña ni ka'an na.

11 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndi ndáa mií taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'in iin ka ña'a, roón kúú ra yá'a kée kuachi xí'in iin ka ña'a ñoo noo Ndios. 12 Ta ndi ndáa mií vá ña'a ni dánkoo yíjan, ta ni tandá'an xí'in iin ka taa, dá kían yá'a ta'anián kéeán kuachi xí'in iin ka taa ñoo noo Ndios —kaá na.

Yó'o ni xika Jesús ña mani sa'a takuáli noo Ndios

13 Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná diní xí. Tído ni kasá'a taa xionoo xí'in ná danganí ra ñayuu ñoo. 14 Ta ko ní náta'an ta'on ini Jesús tá ni

xini na ña kée ra dión. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chi ñayuu kándéé ini tatá Ndios tató'on kándéé ini takuáli xaan tatá xi, noón kúu na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ¹⁵ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na kó kándia ña dándáki ña Ndios tató'on k'i'o kándia takuáli ña dándáki ñaá tatá xi, noón kúu na o koní ndu'u na tixi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶ Dá ni nomi na takuáli ñoó. Dá ni chinóo na ndá'a ná diní xí. Dá ni xiká na ña maní noo Ndios sa'a xí.

Di'a ni ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁷ Dá ni naki'in tuku Jesús íchi kua'an na, dá kánkono iin taa ni saa ra ni sa kuin xití rá noo ná. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kían kánian kee yu'u, dá ni'í ña kataki chíchíí?

¹⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu kó kúu na va'a. Sava'a iin tó'on diní Ndios vá kúu na va'a. ¹⁹ “Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon ni sa'anda Ndios: o sa kéeon kuachi xí'ín iin ña'a, ña kó kúu ñadi'ón, ta o sa ka'ánóon ndii, ta o sa kí'ín kuí'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón, ta o sa dánda'ávóon ñayuu, ta koo ñaño'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon” —kaá na.

²⁰ Dá ni kaa taa ñoó:

—Nda ló'o vei ni kasá'á seídó'i ndidaa choon yo'ó, maestro.

²¹ Dá ni ku'u ini Jesús sa'a rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'on vá ña'a kómani keeón viti, tá dáá. Kua'an dikó ndi'ón ña'a ió nooon. Ta dasón di'ón ñoó noo ná kúnda'í, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanoón xí'ín yu'u.

²² Tá ni seídó'o ra ña ni ka'an Jesús, kúu ndáa nda'í va ni kuu ini ra, dá ni ndakuin ra kua'an ra

xí'an kúnda'í ini ra, chi tá kuiká nda'o kúu rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a na kuiká

²³ Dá ni nandé'é Jesús noo ndidaa ñayuu ni ka'o noo ndíta ñoó. Dá ni kaa na xí'ín tá xionoo xí'ín ná ñoó:

—¿Nandéé ka ví kuachi kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká tixi ndá'a Ndios!

²⁴ Ni naá vá ini tá xionoo xí'ín ná tá ni seídó'o ra ña ni ka'an na dión. Tído ni nandió koo tuku Jesús ni ka'an na:

—¿Nandéé ka ví kuachi, dá ndu'u na kándéé téi ini ña kuiká ná tixi ndá'a Ndios! ²⁵ Kaon cháa ka chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁶ Tá ni seídó'o ra to'on yo'ó, kúu ka'í ka ví ni naá ini ra. Dá ni kasá'á ndátó'on tá'an ra:

—¿Ndá yoo ni'í ña káki na, tá dáá? —kaá ra.

²⁷ Dá ni nandé'é ña Jesús, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o kándéé kee dión, sava'a Ndios kúu na kándéé kee dión, dá chi ndidaa tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

²⁸ Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Kandé'é ní, chi ndu'u kúu ra ni dankoo ndi'í ndidaa kúu ña'a ió noo ndu, ta xionoo ndu xí'ín mií ní.

²⁹ Dá ni kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ká'in xí'ín ndó, ndi ndáa miíó na ni dankoo ve'e na, o ñani na, o k'i'o na, o ku'u na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dána'í, ³⁰ noón kúu na nani'í iin ciento ka ña'a tiempo viti sa'á ña ni dankoo na, chi ni'í ná kua'á ka ve'e, xí'ín kua'á ka ñani, xí'ín kua'á ka k'i'o, xí'ín kua'á ka ku'u, xí'ín kua'á ka naná, xí'ín kua'á ka de'e, xí'ín kua'á ka ñó'o, va'ará ndo'o nani níq ná kee dao ñayuu. Tído cháa ka chí noo, dá natiin na ña kataki chíchíí ná. ³¹ Tído kua'á nda'o ñayuu kúu noo ñayúu yo'ó, noón

di'a kúú nà kakuu noo ndí'i kuií noo Ndios. Ta nà kúú noo ndí'i kuií noo ñayuu ñayúú yó'o, noón di'a kakuu nà nakuita noó noo Ndios tiempo daá ñóó.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu nà

³² Dá nì kee Jesús kòkaa na kua'an nà íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió noó nà kua'an nà noó tã xionoo xí'ín ná. Ta naá vá iní rã kua'an rã xí'ín ná, ta tákuei yu'ú ñaá rá kua'an rã. Dá nì taó xóo tuku Jesús ndin uxí uu taa ñoo tein dao kã ñayuu ñoo. Dá nì kasá'á ná nákan na xí'ín rá sa'á ndí kían ndo'o na:

³³ —Kande'é ndó, chì viti kían kòkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin taa nakí'o ra nà nì nduu taa ñayúú yó'o noo ndá'a tã dutì sakua'a, xí'ín noo ndá'a taa dána'a ley Moisés. Ta roón kúú rã kandoo ña kánian kuu nà. Dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a tã tukú. ³⁴ Dá kedjiki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta tuu ndaa dijí ñaá rá, dá ka'ání ñaá rá. Tído tixi kuu óni, dá nataki nà —kaá nà.

Di'a nì kuu tá nì xikã Juan xí'ín Jacobo iin ña maní noo Jesús

³⁵ Dá nì natuu yati Jacobo xí'ín Juan, rã kúú de'e Zebedeo, noo iin Jesús. Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní iin ña maní xikã ndu'u noo ní.

³⁶ Dá nì ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndí kían keeí xí'ín ndó, kóni ndo?

³⁷ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Konó ní ná kandeí ndu dijín ní noo ndato téí náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo kuá'a ní, ta iin kã ndu ná koo xoo íti ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on ndó ndí kían xikã ndo. ¿Á ío ndo'ó ña ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ío ta'ani ndó ña

kodo ndúta ndo táto'on kí'o kodo ndúta yu'u xí'ín ña ndo'í?

³⁹ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Ío vá ndu'u ña ndo'o ndu dión.

Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Miian ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndo'o naní nio ndo táto'on kí'o ndo'o yu'u. ⁴⁰ Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kían. Chì ñoo kían kí'o Ndios noó nà nì kaxi mií ná kandeí ñoo —kaá nà.

⁴¹ Dá tá nì seido'o uxí kã taa ñoo ña nì xikã Jacobo xí'ín Juan noo Jesús, kúú nì karyíi nda'o ra xí'ín rá.

⁴² Dá nì kana Jesús ndidaá rá, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Sa ná'á vá ndó táto'on kí'o kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chì kéndúsa rã xí'ín ñayuu kuedí'ó ñaá ná. Ta rã né'e choon ná'ano, sa'ándá rã choon noó ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ⁴³ Tído kò káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu iin taa ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao kã ndo. ⁴⁴ Ta ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu noo, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo ndidaá kã ndo. ⁴⁵ Chì kò ní kásaa ta'on nà nì nduu taa ñayúú yó'o ña koni kuáchí di'a ñayuu noo ná. Di'a nì kasáa nà koni kuáchí di'a na noó ñayuu, ta nakí'o na mií ná kuu nà, ta dión, dá dijá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì nduvã'a Jesús iin taa kò túu noo naní Bartimeo

⁴⁶ Dá nì saã nà iin ñoo naní Jericó. Dá tá nì keta na ñoo ñoo kua'an nà xí'ín tã xionoo xí'ín ná, kúú kuá'a nda'o ñayuu tákuei kua'an sata ná. Ta ío iin taa kò túu noo naní Bartimeo, rã kúú de'e rã naní Timeo. Ta yu'u íchi ñoo ío rã sáti ra. ⁴⁷ Tá nì seido'o ra ña veí Jesús, nà ñoo Nazaret, kúú nì kasá'á káyú'u rá:

—¡Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁸ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ni kasá'á dánani ñaá ná, dá ná kutádjí rá, ká'án ná. Tído ni'í cháá ka ni kasá'á káyu'ú rá:

—¡De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁹ Dá ni sa tuu tóo Jesús, dá ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná ka'an na xí'ín ta ñoo sa ra noo ná.

Dá ni kaa ñayuu ñoo xí'ín rá:

—Ndeé koo inon, ta nakuijn ndichi, chi kána Jesús kaa yo'ó ko'on.

⁵⁰ Dá ni dakána ra kotó ra. Kúu ni nakuijn ndichi ra. Dá ni kee ra kua'an ra noo in Jesús. ⁵¹ Dá ni ndato'on ñaá ná:

—¿Ndí kán kónon keei xí'ón?

Dá ni kaa ta ko túu noo ñoo:

—Maestro, kónij ña natuu nooí.

⁵² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an viti, chi sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoo ni nduva'on.

Ta kúu viti'on di'a ni natuu noo rá. Ta kúu ni kee ra tákaa ra Jesús kua'an ra.

11

Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúu ni kuyati na ñoo Jerusalén, chi sa ni kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo naní Betania. Ta ñoo kúu noo né'e tá'an yati xí'ín iin yúku naní Olivos. Dá ni sa'anda Jesús choon noo uu ta xionoo xí'ín ná, ² ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Tá ni sa ñoo ni ku'u ndó káa, dá nani'j ndo noo ndíko iin burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Tá ni nani'j ndo rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó. ³ Tá ndáa na ndato'on ñaá: “¿Ndiva'á ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chi xínño'ó sato'o ndu rí, ndi'í daá, dá tanda'á ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndo —kaá Jesús xí'ín rá.

⁴ Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu ni nani'j rá noo ndíko burro ñoo yati yé'é ve'e in yu'ú íchi ñoo. Dá ni ndaxí rá rí. ⁵ Tá ni xini dao ñayuu ndíta ñoo, dá ni ndato'on ñaá ná:

—¿Ndiva'á ndaxí ndó burro xa'an?

⁶ Dá ni kaa ra táto'on ki'o ni ka'an Jesús xí'ín rá. Dá ni sonó vá ná né'e ra burro ñoo kua'an ra. ⁷ Ta ndáka ra rí ni sa ra noo ió Jesús, dá ni chikodó rá kotó ra sata rí. Dá ni kaa Jesús kanóo na kua'an ra.

⁸ Dá ni kasá'á kua'á nda'o ñayuu chindei na kotó na me'í íchi noo vei Jesús ñoo. Ta dao ka na ni sa'anda ndá'a yíto, dá ni chindei naan íchi noo ya'a na ñoo.

⁹ Ta ñayuu xio noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí sata ná ni kasá'á káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na yo'ó, chi vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¹⁰ ¡Na ká'ano kúu na yo'ó, chi vei na dándáki na ñoo yo táto'on ni dándáki ñaá rey David tá sa na'á! ¡Ná natiin Ndios ñañó'ó nda noo ió na noo dikó! —kaá ñayuu ñoo.

¹¹ Dá ni ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá ni sa'an na ve'e ño'o ká'ano. Tá ni ndi'í ni sa nde'é ná ndidaá ña'a ió ñoo, dá ni kee na kua'an na ñoo naní Betania xí'ín ndin uxí uu ta xionoo xí'ín ná, chi sa ni ini va.

Di'a ni ndo'o iin taño'ó ni kee Jesús

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni kankuei na ñoo Betania kua'an na. Dá nda'í ni kasá'á kuiko Jesús. ¹³ Ta kúu ni xini xí'á vá ná in iin taño'ó, ta ndato kuí in ndá'a ra. Dá ni kee na kua'an na noo in rá, ná kande'á á in tiño'ó kei ná. Tído tá ni sa na ni sa nde'é ná, kúu ko ta'on tiño'ó in noo ra. Sava'a ndá'a on va rá in, chi ko ñá'a ta'on kasandaá yo kuin rí. ¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín taño'ó ñoo:

—¡Ni iin kuu ka ná o kei ni iin tó'on ñayuu ku'i yo'ó!

Ta kúú nì seíd'ó va ta xíonoo xí'ín ná ña dión nì kaa na.

Di'a nì kuu tá nì taó ndí'í Jesús tá díkó xí'ín tá xín kua'an rā sata vé'e ño'ó ká'ano

¹⁵ Tá nì ndí'í, dá nì nasáa na ñoo Jerusalén. Dá nì ku'u na yé'é ve'e ño'ó ká'ano. Dá nì kasá'á ná taó ndí'í na ta díkó xí'ín tá xín kua'an rā sata vé'e. Kúú nì dakuéi na ndidaá mesa noo ndéi taa nádaon dijón. Kúú nì sata ni'ini na téi kándí'í taa ndéi díkó paloma. ¹⁶ Kúú kó ní sónó ta'on na ña chika'anda ní iin tó'on ñayuu ini yé'é ve'e ño'ó ñoó xí'ín ña'a ná'e na kua'an na.

¹⁷ Ta kúú ñoó nì kasá'á Jesús dána'a na noo ñayuu ñoó, ta kaá na:

—¿Á kó ndúsaa ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti ij Ndios: “Vé'e yu'u kúú iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú, dá ka'an na xí'ín yu'u”, kaáan? Tído ndo'ó kúú na ndéi kéean tát'ón iin káo ta ku'íná —kaá na.

¹⁸ Tá nì ni'í tó'on taa dána'a ley Moisés xí'ín tá duti saku'a'á ña ní kee na dión, dá nì kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'áni ñaá rá. Tído yu'ú rā, chí ndidaá kúú vá ñayuu ñoó nì naá ini seíd'ó na ña dána'a Jesús. ¹⁹ Dá tá nì kuaá ku'ú dáá ñoó, dá nì keta Jesús ñoo Jerusalén kua'an na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á taño'ó nì da'íchi na ñoo

²⁰ Tá nì tuu noo iin ka ku'ú, dá nì ya'a yati na noo ín taño'ó ñoó, kúú nì xini taa xíonoo xí'ín ná ña nda yo'ó ví rá nì ichi. ²¹ Dá nì ndúsaa ini Pedro ña nì ka'an Jesús xí'ín yíto ñoó. Dá nì kaa ra:

—Maestro, káa chí, taño'ó, kirá nì datá'í chí'an mií ní káa, nì ichi va rá.

²² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandéé ká'ano ini ndo Ndios. ²³ Miían ndaa kuiti ná ka'ín xí'ín ndó; ndi ndáa ndo'ó nì kuu va ná ka'an xí'ín yúku káa: “Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'ó káa”, ta torá kó nákani kuáchi ini

ndo, ta kándisa ndaa ndo ña kí'o dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña nì ka'an ndo. ²⁴ Sa'á ñoó ká'ín ña ndidaá kúú vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, ta kandéé ká'ano ini ndo ná, ta kúú ni'í ndisa va ndóan. ²⁵ Tído tá tein ká'an ndo xí'ín Ndios, ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu naá tá'an xí'ín ndó, dá kían nda tatá ndo Ndios, na ió induú, kí'o ká'ano ta'ani ini na sa'á kuáchi mií ndó. ²⁶ Chí tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ñoó, dá kían nì tatá Ndios, na ió induú, o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuáchi mií ndó —kaá Jesús.

Yó'o nì ndato'ón tá fariseo Jesús ndá yoo nì xí'o choon noo ná

²⁷ Dá nì kasáa tuku Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo Jerusalén. Dá nì kasá'á ná xíonoo na noo ín ve'e ño'ó ká'ano ñoó. Dá nì natuu yati tá duti saku'a'á, xí'ín tá dána'a ley Moisés xí'ín tá sá'ano ñoo. ²⁸ Dá nì ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo nì xí'o choon yó'o noo ní ña kee nían? —kaá ra.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá nì katí'a ndó nì nandió né'e ndóan, dá kastó'on yu'u xí'ín ndó ndá yoo nì xí'o choon noo ña kéei ña yó'o. ³⁰ ¿Ndá yoo nì xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios nì xí'oan, o taa? Ka'an ndo ná kandé'á —kaá na.

³¹ Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios nì xí'o ñaá, dá kían kaa rā xí'á: “¿Ndiva'a kó ní kándisa ndó ña nì daná'a ra, tá dáá?” ³² Tído, o kúu ta'on kaa yo ña taa nì xí'o ñaá.

Dión nì kaa rā, chí yu'ú rā kée ñayuu kuá'a ñoó. Chí ndidaá vá noón kándisa ña miían ndaa ndisa Juan nì sa kuu iin profeta nì

tanda'á Ndios n̄i kii. ³³ Dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—Kọ ná'á ta'on ndu'u ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan.

Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon nooí ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá n̄a.

12

Di'a kua'an ña n̄i nakani Jesús sa'á ña n̄i ndo'o iin sato'o uva

¹ Dá n̄i kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a n̄a, ta kaá n̄a:

—Iin kuu n̄i dandée iin taa yitó uva noño'o rá. Ta n̄i chikáa ra korraan. Dá n̄i kava'a ra noo ko'óni ndúta uva ñoó. Ta n̄i kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kanda uva ñoó.

² Dá n̄i dikó ndodó raan noo dao ka taa kéchóon. Dá n̄i kee ra kua'an xiká rá. ³ Dá tá n̄i xinkoo tiempo ta'anda uva ñoó, dá n̄i sa'anda ra choon noo iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. ⁴ Tído tá n̄i saá mozo ñoó, dá n̄i ndakuei ta kéchóon noo uva ñoó n̄i kani ñaá rá. Ta ni iin ña'a kọ ní x̄i'o ra kane'e mozo ñoó no'o ra. ⁵ Dá n̄i nandio koo tuku sato'o ñoó n̄i sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá n̄i saá ra noo ndéi ta kéchóon ñoó, dá n̄i ndakuei tuku ra n̄i kani ñaá rá xí'ín yuu, ta n̄i darkue'e ra din̄i rá, ta n̄i ndeine'e ñaá rá. ⁶ Dá n̄i nandio koo tuku sato'o ñoó n̄i sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá n̄i saá ra, dá n̄i sa'ání ñaá ta kéchóon ñoó. Ndi'i daá, dá n̄i sa'anda sato'o ñoó choon noo kua'a ka mozo kua'an ra. Tído dao ra n̄i kani ra, ta dao ka ra n̄i sa'ání rá.

⁷ Ta ndadá iin tó'on vá ñayuu kaman̄i chinda'á rá ko'on. Ta yó'o kúú iin tó'on din̄i de'e man̄i rá. Kúú n̄i sa'anda ra choon noo x̄i kua'an x̄i, ch̄i di'a n̄i kaa ra: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo de'i”, kaá ra. ⁸ Tído tá n̄i saá x̄i, ta kúú n̄i kasá'á

ndátó'on kue'é ta kéchóon ñoó: “Taa kaa kúú ra natiin ndidaá kúú ño'o yó'o noo tatá x̄i. Kó'o ka'ání yó x̄i, dá ná kandoo ndi'i ño'o yó'o noo mií yó”, kaá ra. ⁹ Dá n̄i tiin ñaá rá. Ta kúú n̄i sa'ání ñaá rá. Dá n̄i dakána ñaá rá nda sata korra noo kaa yitó uva ñoó. ¹⁰ Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñoó viti, ká'an ndó? Kasaa ra, dá ka'ání ndi'i ra ta kéchóon ñoó, dá dikó ndodó ra ño'o noo kaa yitó uva ñoó noo dao ka ta kéchóon.

¹¹ ¿Á kọ óon ta'on ka'i ndó tuti īi Ndios? Ch̄i di'a kaáan:

Ta yuu n̄i kaño'ó ta kava'a ve'e, ñoó di'a va n̄i kasandaá kakuu yuu titó.

¹² Díon n̄i kee sato'o yo Ndios xí'ín yuu ñoó.

Sa'á ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

¹³ Dá n̄i ka'án ta né'e choon ñoó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, ch̄i n̄i kandaá va ini ra ña sa'a mií vá rá n̄i nakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Sa'á ñoó n̄i dankoo ra Jesús, dá n̄i kee ra kua'an ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ka'án dao taa dátuu rá Jesús

¹⁴ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i tanda'á rá dao ka ta fariseo xí'ín dao ka ta kuendá Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuu ñaá rá, dá ná ya'a na noo ka'an n̄a. ¹⁵ Dá tá n̄i saá ra noo nákaa Jesús, dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúú ní iin n̄a ndaa. Ta kọ yu'ú ní n̄i iin tó'on ñayuu, ch̄i kọ né'e ní tandini ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o koo. Di'a dána'a ndaa ní ích̄i Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'á ñoó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chiya'i yó sa'a ño'o yo noo ra kúú kuendá César o koo? —kaá ra.

¹⁶ Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña kúú rá taa uu noo, ta kátoó ra dátuu ñaá rá. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo to'on ká'in? Tei tóo ndó iin di'on,

ñā chíyā'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á.

¹⁶ Dá nì xì'o tóo ra iin dijón kaa noo ná. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kíān ndá'a noo dijón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kíān ndá'a nooán yó'o?

Dá nì kaa ra:

—Na'áná César kíān xí'ín kuu rá.

¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakì'o ndó ñā kúú ñā'a César noo rá, tá dáá, ta nakì'o ndó ñā kúú ñā'a Ndios noo ná.

Ta kúú nì naá vá ini taa ñóo sa'á ñā nì ka'an na dión.

Di'a kua'an ñā nì daná'a Jesús ñā miān ndaa natakì na nì xì'í

¹⁸ Dá nì kasáa dao ta saduceo noo Jesús. Ta kō kándisa ta'on ra ñā natakì na nì xì'í. Dá nì ndato'ón ñāá rá:

¹⁹ —Maestro, di'a kaá iin ley nì taa Moisés: “Tá nì xì'í iin taa, ta kō ní sá io de'e yíi ra xí'ín ñadi'í ra, dá kíān kánian naki'ín ñāá ñani ra tanda'a rá xí'án, dá kíān koo iin de'e yíi naki'ín kuu ñani ra.” ²⁰ Ta viti, nì sa ndei usa ñani. Ta kúú nì tandá'a ta kúú noo ñóo, tído nì xì'í va ra, ta kō ta'ón de'e yíi ra ní sá io xí'ín ñadi'í ra. ²¹ Sa'á ñóo nì tandá'a ñani ra xí'án. Tído nì xì'í ta'ani ta kúú uu ñóo, ta kō ní sá io tuku de'e yíi ra xí'án. Ta kúú dión ta'ani nì ndo'o ta kúú onj. ²² Ta dión ta'ani nì ndo'o ndin usa ñani ñóo, chí nì xì'í ndi'í ra, ta nì iin ra kō ní sá io de'e yíi xí'án. Tá nì ndi'í, dá nì xì'í ta'ani mií ñā'a ñóo. ²³ Sa'á ñóo, tá ná kasandaá kuu natakì na nì xì'í, ¿ndi káa iin taa ñóo kakuu yíi ñā'a ñóo, chí ndin usa va ra nì sa kuu yíān? —kaá ra.

²⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō ná'a ta'on ndó ndí kíān ká'an ndo, chí kō kékuendá ta'on ndó ñā ká'an tuti ij Ndios, ta nì kō nákonì ta'on ndó choon ká'ano ió noo ndá'a ná. ²⁵ Dá chí tá ná kasandaá kuu natakì ñayuu nì xì'í, o kóo ka ñā tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e di'í na tanda'a xí, dá chí táto'on kí'o ndéi ángel induú, nda

kí'o dión vá kandeì na. ²⁶ Tído viti ná ko'ín kastō'in xí'ín ndó ñā miān ndaa natakì na nì xì'í. ¿Á kō óon ta'on ka'i ndó to'on nì taa Moisés? Chí tein kéj yitó táka ló'o ñóo, dá nì kaa Ndios di'a xí'ín ná: “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob.” ²⁷ Dión nì kaa na, dá chí kō kúú ta'on na Ndios noo na nì xì'í, di'a noo na takì vá kúú ná Ndios, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takì noo ná. Sa'á ñóo yá'a nda'o ndo'ó sa'á ñā kō kándisa ndó ñā natakì na nì xì'í —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá ka nì sa'anda Ndios keeá

²⁸ Dá nì natuu yati iin taa dána'a ley Moisés, ta nì seido'o ra ñā nì ka'an Jesús xí'ín ta saduceo ñóo. Kúú nì katóni ini ra ñā va'a nda'o nì nandió né'e na ñā nì ndato'ón ñāá rá sa'á na nì xì'í. Sa'á ñóo nì ndato'ón ñāá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon nì sa'anda Ndios keeá?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon nì sa'anda Ndios keeá kíān kaáan di'a: “Kueíd'o ndo'ó, na ñoo Israel. Ndios, na kúú sato'o yo, iin tó'ón dinj mií vá ná kúú Ndios. ³⁰ Konj ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o níjo ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá ñaxintónj ndo, ta xí'ín ndidaá kúú ndéj ndo.” Ñā yó'o kúú choon ndáya'i cháá ka nì sa'anda Ndios keeá. ³¹ Ta ñā kúú uu kíān sá kí'ín tá'an xí'ín ñā yó'o, chí di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” Ta kōo ka choon ndáya'i cháá ka noo ndin nduú choon yó'o —kaá na.

³² Dá nì kaa taa dána'a ley Moisés ñóo xí'ín ná:

—Va'a nda'o nì ka'an ní, maestro. Ndaa kuiti nì ka'an ní ñā iin tó'ón dinj vá kúú Ndios. Ta kōo ka iin ka Ndios, savá'a iin tó'ón dinj

miío ná kúu ná. ³³ Ta ndáya'i cháá ka ña konj yo Ndios xí'ín ndino'o nio yo, xí'ín ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini miíá, xí'ín ndidaá kúu ndéé yo, ta ku'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó tátō'on kī'o ndó'o yó xí'ín mií yó. Ta ña yó'o kían ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ña'a dákei yo noo Ndios, o ndidaá ka ña'a dóko yo noo ná —kaá ra.

³⁴ Tá nī seidó'o Jesús ña va'a nda'o yíko nī ka'an ra, dá nī kaa na xí'ín rá:

—Ndadá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá na.

Ta kúu ni iin tó'ón ka ra ko ní xī'o ndeé ini natuu ndatō'ón rá Jesús sa'a dao ka ña'a.

Di'a kua'an ña nī daná'a Jesús sa'a Cristo, na dákaiki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a na yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nī kaa na xí'ín ñayuu ñoó:

—¿Ndiva'a dána'a ta dána'a ley Moisés ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dákaiki ñaá? ³⁶ Chī di'a va nī kaa mií David tá nī nakuti ná xí'ín Espírītu ij Ndios:

Di'a nī kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúu sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndaá ná kasandaá kuu nataán ndí'ii

ta xini u'u ñaá tixi sa'on.”

³⁷ Mií David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Kádij nda'o ini ñayuu kuá'a ñoó ndéi na seidó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña nī ka'an Jesús sa'a ña kini kée ta dána'a ley Moisés

³⁸ Dá nī kaa ta'ani Jesús noo dána'a na noo ñayuu ñoó:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndó noo ta dána'a ley Moisés, dá chī kátoó ra kandixi ra da'ón nání, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ñañó'ó noo xionoo ra

noo yá'i. ³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kan-dei ra noo téj kúu noo ini ve'e noo náta ka na ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kan-dei ra téj kúu noo noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁰ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta sa'á ña kóni ra ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'á ñoó na'á xíka ta'í rá noo Ndios. Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá na.

Di'a nī kee iin ña'a kuáan kúnda'í

⁴¹ Ió Jesús yati noo taán ñayuu di'ón ini sato, ña dóko ná noo Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoó taán na di'ón ñoó. Ta kuá'a nda'o na kuiká taán kuá'a nda'o di'ón. ⁴² Dá nī kasáa ta'ani iin ña'a kuáan kúnda'í. Ta kúu nī taán uu di'ón kaa kuálí. Kúu cháá nda'o ndáya'i ña.

⁴³ Dá nī kana Jesús ta xionoo xí'ín ná, dá nī kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'a kuáan kúnda'í kaa nī taán kua'a cháá ka di'ón noo ndidaá ka ñayuu káa, ⁴⁴ dá chī ndidaá na káa nī taán ña kándoo noo vá ná. Tído ña'a káa, va'ará kúnda'í vían, nī taán ndi'an ña né'e va'an katakian —kaá na.

13

Yó'o kúu noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

¹ Tá nī keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nī kaa iin ta xionoo xí'ín ná:

—Maestro, kan-de'é ní, kī'o dión ví ná'ano yuu káa, ta kī'o dión ví ñóchí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóon? Tído kana'ón ña ni iin tó'ón yuu káa o kándoo kandodó tá'an, chī koon ndi'i vaan —kaá na.

Kástō'on Jesús ndi kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá nī sa koo Jesús ndika yúku naní Olivos chí xoo noo túu ín ve'e

ñõ'o ká'ano ñoo. Dá nì ndato'ón xoo ñáá Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan xí'ín Andrés:

⁴—Kasto'on ní xí'ín ndu'u ndá oon koo dión. Ta, ¿ndí kían koo tá kua'án xinkoo ndidaá ña yó'o?

⁵Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dándalí ñáá ni iin tó'ón ñayuu. ⁶Chì kua'á nda'o taa kasaa, ta kechóon ra kuü yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dáka'ki ñáá.” Ta kua'á nda'o ñayuu kandeé rá dándalí ra. ⁷Tá nì kandaa ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta nì ni'í tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chì kì'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuü noo ndí'í. ⁸Chì ndakuei dao naciòn naá tá'an xí'ín dao ka naciòn, ta kasá'a naá tá'an ta'ani ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'í nda'o taan. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tama. Ta ña yó'o kían koo, dá kasá'a ndo'o cháá ka nio ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹Tído ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, chì kasá'a ñayuu naki'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo ná'taka na. Ta kandaka na ndo'ó ko'on na noo ta né'e choon ná'ano, noo ta kúú rey viti sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Dión koo, dá ni'í ndo kì'o ndó kuendá sa'a yú'u noo ta né'e choon ná'ano. ¹⁰Tído miían ndúsa kánian kanoo ñayuu dána'a na to'on va'a sa'a yú'u iin ní kúú ñayuu dinñó'ó ka, dá kasandaá kuü noo ndí'í. ¹¹Tído, tá ndáka na ndo'ó nì saa na nì naki'o na noo ta né'e choon, o sa ndí'í ini ndo sa'a to'on ka'an ndo, ta o sa ná'ani ini ndo. Sava'a to'on ni'í ndo noo Ndios, ñoo oon va kían ka'an ndo. Chì o duú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu ñi Ndios va kúú na ka'an.

¹²Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noo ta né'e choon, dá ka'ání ñáá rá. Ta dión ta'ani kee na kúú tatá xí'ín

de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'ín tatá ra, dá ka'ání ñáá rá. ¹³Chì kasá'a koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndidaá na nì xí'o ndeé ini nì sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kuii, noon kúú na ni'í ña ká'ki na.

¹⁴Tá nì xini ndo ió ña kini dá'ako ñáá, ña nì ka'an profeta Daniel sa'a, noo ko kánian kooan, dá kían na ndéi chì Judea na kuino kíj ná ko'on na nda dinj yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'í ña yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaa ini ndo.) ¹⁵Ta na kándodó dinj vé'e kuü dáá ñoo, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁶Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o na naki'in na kotó na. ¹⁷Ta, indalí kúú ví na ñá'a ñó'o de'e, ta ndalí kúú ta'ani ví na ndéi taleé chí'í tein kuü dáá ñoo! ¹⁸Kaka ndo ña manj noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó dión tein yoó víxi. ¹⁹Chì kuü dáá kakuu iin kuü noo ndo'ó naní nio ñayuu. Dá chì nda nì kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko óon ta'on ndo'ó ñayuu táto'on kì'o ndo'ó na tein kuü dáá ñoo. Ta ni iin kuü ka o koo dión. ²⁰Tído tá ko ní chítuu sato'o yo Ndios tandó'ó vei koo tein kuü dáá ñoo, dá kían ndí'í va ñayuu ñoo naá. Tído sa'a ña kú'u ini na sa'a ñayuu nì kaxi mií ná, sa'a ñoo chituu na tandó'ó koo tein kuü dáá ñoo.

²¹Tá ka'an iin ñayuu xí'ín ndó: “Kande'é ndó, yó'o ná'kaa Cristo, na dáka'ki ñáá”, o tá kaa na xí'ín ndó: “Kande'é ndó, chì kaa ná'kaa na”, ná dá'a ni kandía ndó. ²²Chì ndakuei dao taa to'ón, ta kaa ra ña mií rá kúú Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña'a ndato, xí'ín ña'a ná'ano, dá dándalí ra ñayuu. Ta kúú nda ñayuu nì kaxi mií Ndios ndukú rá dándalí ra. ²³Sa'a ñoo kaon koo ndó, chì sa nì datí'ai ndo'ó tá ko ñá'a koo dión.

Di'a koo, dá nandió ko tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

²⁴Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuꝯ dáá ñóó, tá nꝯ ndi'i nꝯ sꝯ io tãndó'ó ká'ano ñóó, dá nakuiin naá ndindii, ta ni yoꝯ kꝯ o tóꝯn. ²⁵ Dá kuei tiñoꝯ ñó'o induú káa, ta kidi ni'ini ñꝯ ná'ano ñó'o induú. ²⁶ Dá ví koni ndꝯ nꝯ nꝯ nduu tꝯa ñayuu yó'o kii na tein víkꝯ, ta ndato naye'e ndaa nꝯ noꝯ kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. ²⁷ Ta ka'anda ná choon noꝯ ángel vei xí'in ná ko'on nꝯ nakuaka na ndidaá kúú ñayuu nꝯ kaxi mií ná ndéi ndin komꝯ xoo tachꝯ, chꝯ ko'on nꝯ noꝯ xíká cháá kꝯ noꝯ kúú noñó'ó yó'o, ta ko'on ta'ani na noꝯ kúú noꝯ xíká cháá kꝯ induú dá nditútí ná noꝯ Jesús.

²⁸ Kane'e ndó kuendá tátꝯ'on kée taño'ó. Tá nꝯ nduyúta noꝯ rꝯ, ta vei nóma yúta kuálí rꝯ, kúú sꝯ ná'á vá yó ñꝯ sꝯ nꝯ kuyati yoꝯ koon dai. ²⁹ Ta dión ta'ani, tá nꝯ xini ndꝯ nꝯ kásá'á kúú tãndó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ñꝯ sꝯ nꝯ kuyati va kuꝯ nandió kꝯoi kasaaí.

³⁰ Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó ñꝯ o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá ndꝯ ná koo ndidaá ñꝯ yó'o. ³¹ Induu káa xí'in noñó'ó yó'o naá váan. Tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³² Tído ni kꝯ iin ta'on ná'á ndá kuꝯ kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú kꝯ ná'á, ta ni nꝯ kúú de'e Ndios kꝯ ná'á, chꝯ iin tó'ón dinꝯ mií vá tatá Ndios kúú nꝯ ná'á. ³³ Sa'á ñóó kaño'o ini ndꝯ, ta ka'an ndꝯ xí'in Ndios, chꝯ kꝯ ná'á ta'on ndó ndá oon koo dión.

³⁴ Chꝯ kíán tátꝯ'on kꝯ'io ndó'o iin tꝯa kua'an xíká. Tá kꝯ ñá'a kana ra ko'on rꝯ, dá nꝯ ðankoo tóo ra ve'e ra noꝯ ndá'a tꝯa kéchóon noꝯ rá. Dá nꝯ xꝯ'io ra choon noꝯ iin rá iin ra. Dá nꝯ sa'anda ta'ani ra choon noꝯ tꝯa ndaa yé'é rá ñꝯ ná kaño'o ini rꝯ. ³⁵ Kꝯ'io dión ta'ani kaño'o ini ndꝯ, chꝯ kꝯ ná'á ta'on ndó ndá oon nandió kꝯo tuku nꝯ kúú sato'o ndꝯ kasaa nꝯ. Chꝯ oon ni ví kasaa nꝯ tá nꝯ kuaá, o kasaa nꝯ ðao ñóó, o kasaa nꝯ tá nꝯ kana chéli, o kasaa nꝯ tá nꝯ tꝯu noꝯ.

³⁶ Chꝯ iin ndakána va kasaa nꝯ, sa'á ñóó kaño'o ini ndꝯ, dá kían ná dá'a ní natiin na ndó'ó ndéi ndó kidi ndꝯ. ³⁷ Ñꝯ ká'in xí'in ndó'ó yó'o, ká'in xí'in ndidaá kúú ñayuu ñꝯ ná kaño'o ini nꝯ —kaá Jesús.

14

Yó'o nꝯ ndató'ón kue'e tꝯa né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Ta kómani vá uu kꝯ kuꝯ, dá koo víkꝯ pascua, dá sei nꝯ Israel pan kꝯ ní kí'in tá'an xí'in ñꝯ dákuita tꝯachí ñáa. Kúú nꝯ kásá'á ndató'ón maña ndidaá tꝯa ðutꝯ sakua'a xí'in tꝯa dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'ani ñáa tꝯa né'e choon. ² Dá nꝯ kaa rá:

—Ná dá'a ni tiin yó rꝯ tein víkꝯ, dá chꝯ ndakuei ñayuu nakuina vaꝯ nꝯ kí'in na sa'a rá —kaá rꝯ.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an dinꝯ Jesús

³ Ta nákaa Jesús ñoo Betania noꝯ kúú ve'e iin tꝯa naní Simón, tá'an rꝯ nꝯ sꝯ ndo'o kue'e tꝯé'ij. Ta noꝯ ió Jesús mesa, kúú nꝯ kásá'á iin ñá'a, ta né'an iin tꝯindo'ó ló'o nꝯ kava'a xí'in yuu díꝯn naní alabastro. Ta ñóó ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i ndꝯ'o kúú rá. Ta kúú nꝯ ta'ávilán díkꝯ tꝯindo'ó ñóó, dá nꝯ kuei ndi'an rꝯ dinꝯ Jesús. ⁴ Ta kúú nꝯ xidꝯ ndꝯ'o ini ðao tꝯa ndéi ñóó, dá nꝯ kásá'á rá ndató'ón tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaá oon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁵ Ta va'a kꝯ ví ní díkꝯ yó rꝯ, chꝯ ya'i rá tátꝯ'on kꝯ'io ní'ij iin ñayuu kéchóon na onꝯ cinto kuꝯ, dá chindeé yó nꝯ kúnda'í xí'in dí'ón ñóó, ní kúú —kaá rꝯ.

Sa'á ñóó nꝯ kásá'á rá dánani ra ñá'a ñóó.

⁶ Dá nꝯ kaa Jesús xí'in rá:

—O sꝯ dánani ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndoán? Chꝯ ñꝯ va'a va kían nꝯ keeán xí'in yu'u. ⁷ Chꝯ dáá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'in ndó'ó, ta kuu va chindeé ndó nꝯ ndá hora ká'an mií ndó. Tído yu'u, o kóo

kuii ta'oin xí'ín ndó. ⁸ Ñá'a yó'o kúú ñá xí'o ndi'i táto'on k'i'o sáa ndéaen nooí, chí nì kuei ñá ndutá támi sá'an diníí, ta k'i'o dión nì kenduuan yikí koñoi táto'on k'i'o kooi nduxii. ⁹ Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndei kúú mií v́a noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúú ñayuú yó'o, nakani ta'ani na ña nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña nì keeán —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúú noó

¹⁰ Dá nì kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uú taa xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra dikó rá Jesús noó ta duti saku'a'a. ¹¹ Tá nì seido'o ta duti ñoo ña nì ka'an Judas xí'ín rá, kúú nì kadij nda'o ini ra. Dá nì kandoo ra ña k'i'o ra di'ón noo rá. Dá nì kasá'a ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá naki'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a nì kuu tá nì sadíni Jesús noo ndí'í kuii xí'ín ta xionoo xí'ín ná

¹² Tá nì kasandaá kuu mií noó, ña kúú víko noo sei na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dakuíta tachían, ta sa'áni na léko kuendá víko pascua, dá nì ndato'ón ñaa ta xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndei kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹³ Dá nì sa'anda na choon noó uú ta xionoo xí'ín ná ñoo, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'ín iin taa ndío yoo ñó'o takuií kua'an ra. Ta kúú karkuei ndó ra ko'on ndo. ¹⁴ Dá tá nì saá ra nì ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'ín taa kúú sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'ín ta xionoo xí'ín?” kaa ndo xí'ín rá. ¹⁵ Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánoo dikó, ta sa ío nduu vaan. Ta ñoo

kenduú ndo ña'a ná kadíni yó —kaá Jesús.

¹⁶ Dá nì kee uú taa ñoo kua'an ra. Dá tá nì saá ra ñoo ñoo, kúú nì ndo'o ra táto'on káa rá ío ña nì ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoo nì kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

¹⁷ Dá tá nì kuaá ñoo, dá nì kasaa Jesús xí'ín ndin uxí uú ta xionoo xí'ín ná ve'e ñoo. ¹⁸ Dá nì sa ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñoo, dá nì kaa Jesús:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña iin mií v́a ndo'o, ta sásá'an dáó xí'ín yu'u, naki'o ñaa noo ndá'a taa xiní u'u ñaa —kaá na.

¹⁹ Dá nì kasá'a kúnda'í nda'o ini ra. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'ín ná:

—¿Á yu'u kúúí, tatá?

²⁰ Dá nì kaa Jesús:

—Iin taa nákaa tein ndin uxí uú ndo kúú rá. Tá'an ra dáketá dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúú rá. ²¹ Ta miian ndaa ndo'o na nì nduu taa ñayuú yó'o táto'on k'i'o ká'an tui ií Ndios. Tído nda'í va taa naki'o ñaa noo ndá'a taa xiní u'u ñaa. Va'a cháa ka vían ní xio dá'a ni kaki taa ñoo, ní kúu —kaá na.

²² Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá nì tiin Jesús pan. Dá nì naki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá nì sa'anda dao naan, dá nì xí'o naan noó taa ñoo. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Keí ndoán, chí ña xaan kúú yikí koñoi.

²³ Dá nì tiin na copa. Dá tá nì ndi'i nì naki'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì xí'o na ra noó ta xionoo xí'ín ná, ta ndidaá v́a rá nì xí'i lú'u lú'u ra.

²⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndúta xaan kúú nì yu'u, kirá dáxinkoo ña nì kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta kuita ra sa'á kuachi ku'a'á ñayuu. ²⁵ Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña o nándío ko kaj ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saáj ndutá uva noo ío Ndios dándáki na.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

²⁶ Dá tá nì ndi'i nì keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá nì kee na kua'an nà dinì yúku naní Olivos.

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín tã xíonoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuáá víti, dá chì di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u tã ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuita noó ko'on.” ²⁸ Tído tá nì ndi'i nì natakij, dá kuió noó noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá nã.

²⁹ Dá nì kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá tã yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

³⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña sakuáá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli ta'ándá kúu uu, ta kúu sã onj va ta'ándá ndatõn sa'á yu'u.

³¹ Ta kúu nì ndundéé Pedro ka'an ra, ta kaá ra:

—Va'ará ná kánian kuu nduúj xí'ín ní, tído o ndátã ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu kì'o dión ta'ani nì kaa ndidaá kã tã xíonoo xí'ín ná ñóó.

Di'a nì kuu tá nì nì ndatõ'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³² Nì ndi'i, dá nì saa nã noo naní Getsemaní. Dá nì kaa Jesús xí'ín tã xíonoo xí'ín ná:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'in ka'in xí'ín Ndios, dá kasaaj —kaá nã.

³³ Dá nì kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan kua'an nã. Dá nì kixian nì kunda'í nda'o ini Jesús, ta nì kasá'a ndó'o nda'o níó ná. ³⁴ Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Nda'í nda'o kúu inij. Sã ndaa ndij va kúú xinií. Yó'o ni kandeí tóó ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá nã.

³⁵ Dá nì kee Jesús kua'an nã lú'u kã chí noo. Dá nì sã kuín xití ná, ta nì xino ví taan nã nda noño'o. Dá nì xikã nã noo Ndios ñã tá ná kuu, dá ná o yá'a na ñã vei ndo'o na ñoo.

³⁶ Ta di'a kua'an ñã nì kaa nã:

—Tatá ló'o miíj, ndidaá kúu vá ñã'a kuu kee mií ní. Ditá ní yu'u

noo ndutá ova, ñã kúu ñã ndo'o níóí. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on kì'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on kì'o kóni mií ní —kaá nã.

³⁷ Tá nì nandió koo na nì ndisáa nã noo ndéi ndin onj tã kua'an xí'ín ná ñoo, kúu sã kidi va ra ndéi ra. Dá nì kaa nã xí'ín Simón Pedro:

—Simón, ¿á kidi vóon? ¿Á ko xj'o ndeé ta'on inóon kaño'o inóon, va'ará iin hora? ³⁸ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ñã kini xí'ín ndó. Chì sã ió nduu níó ndo kee ndó ñã kóni Ndios. Tído ñã kóni ñij ndo kian chituu ñaa —kaá nã.

³⁹ Dá nì sa'an tuku na nì ka'an na xí'ín Ndios táto'on kì'o nì ka'an na xí'ín ná ta'ándá mií noó. ⁴⁰ Dá tá nì ndisáa nã noo ndéi onj tã ñoo, kúu sã kidi tuku va ra ndéi ra, chì sa'ání nda'o ñaa ñã ma'ánó. Ta ko ní'j vá rá ndí kían ka'an ra xí'ín ná. ⁴¹ Ta kúu ta'ándá kúu onj nì ndisáa Jesús nì sa'an nã nì ka'an nã xí'ín Ndios. Dá nì kaa nã xí'ín tã ñoo:

—¡Kudi ndo viti! ¡Ta nani'j ndée ndo viti! Cháá dión kã ni ná kaxian kudj ndo, chì sã nì kasandaá va hora ñã nakì'o ra nã nì nduu tã ñayuú yó'o noo ndá'a tã kómí kuachi. ⁴² ¡Ndakuei ndó, ná ko'o viti! Chì sã kúyati tã vei nakì'o yu'u noo ndá'a tã kómí kuachi —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó tã né'e choon

⁴³ Kúu ká'an ij vá Jesús iin na, kúu sã nì kasáa va Judas, iin ra kúu kuendá ndin uxí uu tã xíonoo xí'ín ná. Ta kuá'a nda'o tã vei xí'ín ra. Dao ra né'e espada, ta dao kã ra né'e yito. Chì vei ra xí'ín choon nì sa'anda tã dutj sakuá'a, xí'ín tã dána'a ley Moisés, xí'ín tã sá'ano ñoo. ⁴⁴ Sã nì kastõ'on va Judas xí'ín tã ñoo ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúu Jesús, chì di'a nì kaa ra:

—Tã nì chitói noo ñoo, roón kúu tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kanda va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵ Dá tá nì natuu yati Judas noo iin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chító rá noo ná. ⁴⁶ Dá nì natuu taa kua'a ñoo nì tiin ra Jesús.

⁴⁷ Ta kúú iin taa íin xí'ín Jesús nì taó rá espada ra. Ta kúú nì chító'on ra do'o iin taa kéchóon noo ta duti kúú noo. ⁴⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa kua'a ñoo:

—¿Á ta kui'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'á ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yító tiin ndó yu'u? ⁴⁹ Ta ndidaá kuu vá nì sa káaí xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano sa daná'í noo ndo, ta ko ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios —kaá na.

⁵⁰ Ta kúú ndidaá vá ta xionoo xí'ín ná nì dankoo ndava'a ñaa, ta nì xino ra kua'an ra.

Di'a nì ndo'o iin tayii nì kankono kua'an

⁵¹ Ta sata ñayuu kuá'a ñoo tákaa iin tayii kua'an xi. Ta sava'a iin sávana va ndíxi xi kua'an xi. Kúú nì tiin ta'ani ñaa rá. ⁵² Tído nì dayáa xi sávana ñoo. Ta kúú ndaa nì kankono vichí xí kua'an xi.

Di'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noo mií ta duti kúú noo

⁵³ Dá né'e ra Jesús nì saa ra noo ío mií ta duti kúú noo. Dá nì natáka ta'ani ndidaá kúú ta duti sakua'a, xí'ín ta sá'ano ñoo, xí'ín taa dána'a ley Moisés. ⁵⁴ Ta Pedro, ndaa xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saa ra nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e ta duti kúú noo ñoo. Dá nì sa koo ra ío ra noo ndéi taa ndaa yé'é ñoo, chi ndéi ra nádaa rá noo kéí ño'o.

⁵⁵ Ta ra duti sakua'a ñoo xí'ín ndidaá ká ta né'e choon ndéi ra ndúkú rá taa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nak'í'o ñaa rá noo ndá'a ta romano, dá ka'áni ñaa rá. Tído ko ní ní'í ta'on ra ndí kían kakuu kuachi na. ⁵⁶ Chi kuá'a nda'o taa nì kava'a ña to'on nì ka'an ra sa'a Jesús. Tído ko ní náki'ín tá'an ta'on to'on, ña nì ka'an ra sa'a ná.

⁵⁷ Dá nì ndakuei dao ka taa ndúkú rá kuachi ka'an ra sa'a Jesús, ta kaá ra:

⁵⁸ —Ndu'u kúú ra nì seídó'o ña nì kaa taa xaan di'a: “Ko'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yó, ña nì kava'a ndá'a taa. Ta kúú tixi oni kuu, ta kúú kava'i iin ka ve'e ño'o saá, tído o duú ña kava'a ndá'a taa kakian” —kaá ra.

⁵⁹ Tído ko ní náki'ín tá'an ta'on ña nì ka'an ra sa'a ná.

⁶⁰ Dá nì ndaku'ín ndichi mií ta kúú duti kúú noo me'í noo ndéi ra ñoo. Dá nì ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa kaa sa'on o koó?

⁶¹ Tído tádi oon va íin Jesús, ni iin to'on ko ní ka'an na.

Dá nì nandío koo tuku mií ta duti kúú noo ñoo nì ndato'on ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúú Cristo, na dákaí ñaa? ¿Á de'e Ndios, na ij, kúú yo'ó?

⁶² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jaan, ñaa kúú yu'u, ta koni ndo na nì nduu taa ñayuu yó'o nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ío na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein viko tánee induú —kaá na.

⁶³ Dá nì ndatá ta duti kúú noo ñoo dá'on ndíxi ra sa'á ña nì xido ini ra. Dá nì kaa ra:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka taa ka'an kuachi sa'a rá? ⁶⁴ Chi sa nì seídó'o vá mií ndó ña nì ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. ¿Ndi kían náta'an ini ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá ra.

Dá nì kandoo ndidaá taa ndéi ñoo ña kánian kuu Jesús sa'á ña nì ka'an na dión. ⁶⁵ Dá nì kasá'á túu ndaa dií ñaa dao ra. Ta nì dadá'í ra noo ná xí'ín iin dá'on, dá nì kani ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo nì kani ñaa —kaá ra.

Ta nda ra ndíta ndaa yé'é ñoo nì kani da'anda noo ná.

Di'a nì kuu tá nì ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'anda

66 Ta yé'é ve'e ninō ñoó ió jí vá Pedro. Dá nī kasáá iin ñá'a kéchóon noo mií tã duti kúu noó ñoó. 67 Dá tá nī xiniñan ió Pedro nádaa rá noo kéí ñó'o ñoó, kúu nī sã nde'é va'a ñaáan, dá nī kaaan xí'in rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'in Jesús, ta ñoo Nazaret, ¿daá koó?

68 Tído nī ndata vá rá, ta kaá ra:

—Kõ ná'á ta'on yu'u tãa ñoó, ta nī kõ kándaá ta'on iniñ ndá sa'a ká'on xí'íin.

Dá nī kee ra kua'an rá chí noo kúu yé'é di'a. Tá nī saa rá ñoó, ta kúu nī kana va chéli. 69 Ta kúu nī xiniñ tuku va ñá'a ñoó noo ín Pedro. Dá nī kasá'á ká'an xí'in dao ka ñayuu ndíta ñoó:

—Taa yo'ó kúu kuendá Jesús.

70 Ta kúu tuku va nī ndata rá.

Ta lú'u kã tóó, kúu nī ka'an dao kã ñayuu ndíta ñoó xí'in rá:

—Miñan ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, chí tã kuendá Galilea ta'ani kúuón. Dá chí táto'on ká'an roón, dión ká'on.

71 Dá nī kasá'á ká'an ndava'a Pedro, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ñã kõ ná'á ta'on yu'u tãa ká'an ndõ sa'a ñoó —kaá ra.

72 Ta kúu nī kana va chéli ta'ándá kúu uu. Dá ví nī ndisáa ini rá to'on nī ka'an Jesús xí'in rá, chí di'a nī kaa na: “Tá kõ ñá'a kana chéli ta'ándá kúu uu, ta kúu sã ndata yo'ó sa'a yu'u oní ta'ándá”, kaá na. Tá nī ndisáa ini rá to'on yo'ó, kúu nda'í nda'o nī saki ra.

15

Di'a nī kuu tá nī sa ín Jesús noó tãa nani Pilato

1 Dá tá nī tuu noo, sã nī kãndõ va tã duti saku'a'a, xí'in tã sá'ano ñoo, xí'in tãa dána'a ley Moisés xí'in ndidaá kã ní tã né'e choon ndi k'i'o kee ra xí'in Jesús. Dá nī katõ ñaá rá ndáka ra nī saa rá nī nak'i'o ra noó tã né'e choon romano nani Pilato.

2 Dá nī ndatõ'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noó na Israel?

Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Tá dión kaá mií ní —kaá na.

3 Ta ndéi tã duti saku'a'a dátai kuachi ñaá rá sa'a kua'a nda'o ñá'a.

4 Dá nī ndatõ'ón tuku ñaá Pilato ñoó, ta kaá ra:

—¿Á nī iin ñá'a o ká'an yo'ó chin-deéon miíon? Ta dión ví kua'a ñá'a dátai kuachi ñaá tãa káa.

5 Ta va'ará dión nī kaa rá, tído nī iin to'on kõ ní ka'an Jesús. Sa'a ñoó nī naá vá ini rá.

Di'a nī kuu, dá nī sa'anda Pilato choon ñã ná karkaa Jesús ndika cruz

6 Tein iin iin víko pascua dáyaã Pilato iin tãa nákaa ve'e kãa, tá'an rá kãndõ na ñoo Israel sa'a. 7 Daá ñoó nákaa iin tãa nani Barrabás ve'e kãa, ta ñó'o ta'ani dao kã tãa kí'in tá'an xí'in rá sa'ani rá ndiñi. Roón kúu tãa nī ndakuei nī naá xí'in tã né'e choon romano. 8 Dá nī kasáa kua'a nda'o ñayuu noo Pilato. Dá nī kasá'á xika na noo rá ñã ná dáyaã ra iin tãa nákaa ve'e kãa, táto'on k'i'o kée ra tein iin rá iin víko pascua.

9 Dá nī kaa rá xí'in ñayuu ñoó:

—¿Á kóni ndõ ñã dáyaã na kúu rey noó na Israel yo'ó?

10 Dión nī kaa rá chí nī kãndaã va ini rá ñã sa'a ñã u'u ini vá ta duti saku'a'a ñoó, sa'a ñoó nī nak'i'o ñaá rá noo ndá'a rá. 11 Tído nī daká'an kue'é tã duti saku'a'a ñoó ñayuu kuá'a ñoó, dá nī xikã na ñã va'a cháá kã Barrabás ná dáyaã rá. 12 Dá nī ndatõ'ón ñaá Pilato, ta kaá ra:

—¿Ndí kían kóni ndõ kee yu'u xí'in tãa chinani ndõ kúu rey noó na Israel yo'ó, tá daá?

13 Dá nī kayu'ú ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Chirkaa ní rá ndika cruz!

14 Dá nī kaa Pilato:

—¿Ndí kían kini nī ya'a tãa yo'ó nī kee ra?

Tído kúu nī'i cháá kã ví nī kasá'á kãyu'ú ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Chirkaa ní rá ndika cruz!

15 Ta sa'a ñã kóni Pilato kãndõ va'a ra noó ñayuu kuá'a ñoó, sa'a ñoó nī dayáã rá Barrabás. Dá tá

n̄i ndi'i n̄i kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá n̄i n̄aki'o ñaá Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on r̄a chirkaa ñaá rá nd̄ika cruz.

¹⁶ Dá n̄i n̄aki'in ñaá soldado ndáka ra kua'an r̄a nd̄a maá ini ve'e chón ta romano. Dá n̄i nd̄ataká r̄a ndidaá k̄a soldado kúu kuendá r̄a. ¹⁷ Dá n̄i daku'i'ino ñaá rá iin dá'on kua'a to'on, ta n̄i ch̄inóo ra iin corona n̄i kava'a xí'in i'on din̄i ná. ¹⁸ Dá n̄i kasá'á rá kée ra ña kéká'ano ñaá rá:

—N̄a ká'ano kúu mií ní, n̄a kúu rey noó n̄a Israel —kaá r̄a.

¹⁹ Ta n̄i kani ra iin tañi'í din̄i ná, ta n̄i t̄u ndaa dií ñaá rá. Ta n̄i sa kuíta xití rá noo ná kée ra ña kéká'ano ñaá rá. ²⁰ Tá n̄i ndi'i n̄i kediki ndaa ñaá rá, dá n̄i d̄itá rá dá'on kua'a to'on nd̄ixi na ñoó. Dá n̄i nd̄aku'i'ino ñaá rá dá'on mií ná. Dá ví n̄i taó ñaá rá ndáka ra kua'an r̄a chirkaa ra nd̄ika cruz.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús nd̄ika cruz

²¹ Ta noo ndáka ñaá rá kua'an r̄a, ñoó n̄i n̄aki'in tá'an ra xí'in iin t̄a naní Simón, t̄a kuendá Cirene. Ta de'e ra naní Alejandro xí'in Rufo. T̄a yó'o kúu rá kondii n̄i sa'an yúku. Kúu n̄i kendusa soldado xí'in rá ña ná kadokó r̄a cruz Jesús ko'on r̄a. ²² Ta ndáka ñaá rá n̄i saá r̄a iin xían noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yikí lásá din̄i nd̄i.

²³ Ñoó, dá n̄i x̄i'o ra vino n̄i dataká tá'an xí'in ndutá ova ko'o Jesús, t̄ido k̄o ní xiin ta'on na ko'o na r̄a. ²⁴ Dá tá n̄i ndi'i n̄i chirkaa ñaá rá nd̄ika cruz, dá n̄i sa ndei ra n̄i sadikí r̄a suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndaa dá'on kánian ni'í iin rá iin ra.

²⁵ Táto'on k̄a iin dataan n̄i chirkaa ra Jesús nd̄ika cruz. ²⁶ Ta ndá'a iin tabla din̄i cruz ñoó, ta ká'an ndá sa'a k̄ian tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “T̄aa yó'o kúu rey noó n̄a Israel.” ²⁷ Dá n̄i chirkuai ta'ani ra ūu t̄a ku'i'na nd̄ika dao k̄a cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a n̄a, ta iin k̄a

r̄a tákaa xoo íti n̄a. ²⁸ Ta xí'in ña yó'o dá n̄i x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios, ch̄i di'a kaáan: “N̄i nd̄aki'in tá'an dáó ñaá rá xí'in t̄a kómi kuachi.”

²⁹ Ta ñayuu ch̄ika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñoó kediki ñaá ná, ta kaó n̄a din̄i ná kénóo na Jesús, ta kaá n̄a:

—¡Maáki r̄i! Kaá yo'ó ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúu t̄ixi on̄i va kūu nduva'ón ña, kaáon. ³⁰ Ñoó ndani, dákaiki miíon viti. Kua'an noo k̄i nd̄ika cruz xaan ná kande'á.

³¹ Ta dión ta'ani kediki ñaá t̄a duti saku'a xí'in t̄a dána'a ley Moisés, ta ndátó'on rá ndita rá:

—Dao k̄a va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, t̄ido k̄o kandeé ta'on ra dákaiki ra mií rá viti. ³² ¡Kaá r̄a ña kúu rá Cristo, n̄a dákaiki ñaá! ¡T̄a kaá r̄a ña kúu rá rey noó n̄a ñoo yo! ¡Ná noo k̄i rá nd̄ika cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandisa yo rá! —kaá r̄a ndita ra.

Ta kána'a ta'ani nd̄a ūu t̄a tákuei iin iin xoo d̄in̄i ná ñoó xí'in ná.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xi'í Jesús

³³ Tá n̄i kasandaá kaxuu, dá n̄i n̄aku'ín naá iin ní kúu ñayuu nd̄a k̄a on̄i sa'ini. ³⁴ Dá tá n̄i kasandaá k̄a on̄i ñoó, kúu ni'í nd̄a'o n̄i kayu'ú Jesús, ta kaá n̄a:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o k̄ian kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndiva'a n̄i dayáa ndá'a ní yu'ú?

³⁵ Tá n̄i sejd'o'o dao k̄a t̄a ndita ñoó ña n̄i ka'an n̄a dión, dá n̄i kaa ra:

—Kueídó'o ndó, ch̄i kána ra profeta Elías.

³⁶ Kúu n̄i kankono iin t̄a n̄i sa'an r̄a n̄i d̄andáxi ra iin tá'í dá'on xí'in vino iá. Dá n̄i so'oni raán din̄i iin tañi'í. Dá n̄i chirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na r̄a. Dá n̄i kaa ra:

—Ná dá'a n̄i kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánoo ñaá ná —kaá r̄a.

³⁷ Ta kúu ni'í nd̄a'o n̄i kayu'ú Jesús, dá n̄i xi'í n̄a. ³⁸ Ta kúu mií dáá

vá n̄i ndat̄a dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. N̄i keean nda yú'an n̄ino, ta kúu nda yú'an n̄ino n̄i x̄ino noó n̄i ndat̄a ñá.

³⁹ Ta mií t̄aa dándáki soldado ín noo tákaa Jesús ñoo. Kúu n̄i x̄ini ra tát'o'on n̄i kayu'ú ná tá n̄i x̄i'í n̄a, dá n̄i kaa ra:

—¡Miían ndaa ndisa de'e Ndios n̄i sa kuu t̄aa yó'o!

⁴⁰ Ta x̄iká vá ndíta dao n̄a ñá'a ndé'e ná ña n̄i ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, x̄i'ín María naná José x̄i'ín Jacobo, t̄a ló'o cháa ka. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a naní Salomé. ⁴¹ Ta n̄a ñá'a yó'o kúu n̄a n̄i sa x̄ionoo x̄i'ín Jesús, ta sa ch̄indeé ñáá ná tá n̄i sa io n̄a chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka n̄a ñá'a tákuei Jesús n̄i sa n̄a ñoo Jerusalén.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i nduxi Jesús

⁴² Sa n̄i ini va kuu dáa, ña k̄ian mií kuu kénduu n̄a Israel ñá'a keí ná taan, ch̄i sa kua'an kasandaá va kuu n̄ani'í ndé'e ná. ⁴³ Ió iin t̄aa naní José, ta kúu rá t̄a ñoo Arimatea. Ta kúu rá iin t̄aa ndáya'i tein t̄a né'e choon noó n̄a Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaá Ndios dándáki na ñayuú yó'o. Roón kúu ra n̄i x̄i'í ndé'e ini n̄i ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá n̄i x̄iká ra noo Pilato ña ná nak'i'o ra yikí koño Jesús noo rá. ⁴⁴ Kúu n̄i naá vá ini Pilato tá n̄i kandaá ini ra ña sa n̄i x̄i'í va Jesús. Dá n̄i kana ra t̄a dándáki soldado ñoo. Dá n̄i ndat̄o'ón ñáá rá, á ndaa ña sa n̄i x̄i'í va ná. ⁴⁵ Dá n̄i kaa t̄a dándáki soldado ñoo ña sa n̄i x̄i'í va ná. Dá n̄i sa'anda Pilato choon ña ná nak'i'o ra yikí koño Jesús noo José. ⁴⁶ Dá n̄i sa'an José ñoo n̄i xiin na iin sávana saá. Dá n̄i danóo ra yikí koño Jesús ndika cruz. Dá n̄i nach̄ituu ñáá rá x̄i'ín sávana ñoo. Dá n̄i sa'an ra n̄i ch̄ikáa ñáá rá ini iin yáí ká'ano n̄i kava'a ndika iin káo. Dá n̄i dakujóo tuú ra iin yuu ch̄iká'ano n̄i sadi ra

yé'an. ⁴⁷ Ta n̄i x̄ini va María Magdalena x̄i'ín María naná José noó n̄i ch̄ikáa ñáá rá.

16

Di'a n̄i kuu tá n̄i n̄at̄aki Jesús

¹ Tá n̄i ya'a kuu n̄ani'í ndé'e n̄a Israel, dá n̄i sa'an María Magdalena, x̄i'ín Salomé, x̄i'ín María naná Jacobo n̄i xiin na ndutá támi sa'an kane'e na ko'on n̄a ch̄i'í na yikí koño Jesús, ká'an ná. ² Ta na'a va'a kuu mií noó kásá'a sa'a semana, dá n̄i kee na kua'an n̄a yáí noo nákaa yikí koño Jesús. Ta kúu duú n̄i x̄inkoo va nd̄indii. ³ Ta kúu ndát'o'ón ná kua'an n̄a íchi ñoo, ta kaá n̄a:

—¿Ndá yoo ví ni'í yó d̄itá yuu ndadí yú'u yáí ñoo?

⁴ Tído tá n̄i sa'a yati na, kúu n̄i x̄ini va na ña sa n̄i kuxoo va yuu ká'ano n̄i sa ndadi yú'u yáí ñoo. ⁵ Dá tá n̄i ku'u na iniian, kúu n̄i x̄ini n̄a ió iin tayí chí xoo kuá'a di'a. Ta nd̄ixi xi iin dá'on kuxí ch̄ikáni. Ta kúu n̄i yu'ú nda'o na ñá'a ñoo. ⁶ Dá n̄i kaa x̄i'í x̄i'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, ch̄i sa ná'a vái ña nándukú ndó Jesús, n̄a ñoo Nazaret, n̄a n̄i sarkaa ndika cruz. Tído n̄i n̄at̄aki va na. Kande'é ndó noó n̄i ch̄inóo ñáá rá. Koó ka n̄a nákaa yó'o. ⁷ Kua'an k̄i'í ndo kasto'on ndó x̄i'ín Pedro, x̄i'ín dao ka t̄aa x̄ionoo x̄i'ín ná ña kuio noó Jesús ko'on n̄a noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñáá rá tát'o'on k̄i'í n̄i sa ka'an n̄a x̄i'ín rá —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá n̄i kan̄kuei na yáí ñoo taxí tá'an na kua'an n̄a. Kúu ndaa ndéi n̄ino oon na kua'an n̄a, ch̄i n̄i yu'ú nda'o na. Noó ndani ko ní nákani na x̄i'ín ni iin tó'ón ñayuú íchi noó kua'an n̄a ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹ Tá n̄i n̄at̄aki Jesús na'a kuu dáa ñoo, ña kúu kuu mií noó kásá'a sa'a semana, dá n̄i na'a noo ná d̄in'ó'o

noḡ María Magdalena, tá'an ñá n̄i sa ño'o usá espíritu kini n̄i taó ná ñoó. ¹⁰ Dá n̄i keeán kua'an noḡ ndéi taá xíonoo xí'ín ná. Tá n̄i saaan noḡ ndéi ra, nda'í ndéi'í rá ndéi ra. Dá n̄i kasto'an xí'ín rá ñá n̄i xinian Jesús. ¹¹ Tá n̄i seido'o ra ñá n̄i natakí Jesús, ch̄i sa n̄i xini va ñáá ñá'a ñoó, kúú k̄o ní kándisa ta'on ñáá rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noḡ Jesús noḡ uḡ taá xíonoo xí'ín ná

¹² Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i na'a noḡ Jesús noḡ uḡ taá xíonoo xí'ín ná noḡ xíka ra kua'an rá ích̄i kua'an chí yúku. Tído sa n̄i naḡaon va na to'on sa kaa na. ¹³ Tído tá n̄i nakoni ñáá rá, dá n̄i sa'an rá n̄i kasto'on ra xí'ín dao ka taá xíonoo xí'ín ná ñoó. Tído kúú tuku va k̄o ní xín roón kandisa ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús choon noḡ ta xíonoo xí'ín ná

¹⁴ Tá n̄i ndi'i ñoó, dá ví n̄i na'a noḡ Jesús noḡ ndin ux̄i iin ta xíonoo xí'ín ná noḡ ndéi ra sásá'an ra. Dá n̄i danáni ñáá ná sa'a ñá k̄o ní kándisa ra xí'ín sa'a ñá káxí nío rá, ch̄i k̄o ní xín ra kandisa ra ñá n̄i xini dao ka ñayuu ñoó ñá n̄i natakí na. ¹⁵ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo kanoo ndó iin ní kúú ñayuu dána'a ndo sa'a to'on va'a ñá ká'an sa'í noḡ ndidaá kúú ñayuu. ¹⁶ Ta ndi ndáa na n̄i kandisa ñáá, ta n̄i sodo ndúta ná, noón kúú na dáka'ki Ndios. Tído na k̄o ní xín kandisa to'on va'a yó'o, noón kúú na kandoo kakomí kuachi noḡ Ndios. ¹⁷ Ta ñayuu n̄i kandisa to'on va'a yó'o, noón kúú na n̄i'í ñá kandeé ná kee na ñá ná'ano. Ch̄i xí'ín kuḡ yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kat̄i'a na ka'an na dao ka yú'u, ñá k̄o ní dákuá'a na. ¹⁸ Ta va'ará n̄i tiin ndakána na iin koo, ta kúú k̄o ta'ón ñá'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará n̄i x̄i'i ndakána na iin ñá'a deen, ta kúú k̄o ta'ón ñá'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá na kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nana Jesús kua'an nó'o ná induú

¹⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá n̄i kee na konana na kua'an nó'o ná induú. Kúú n̄i nakoo na xoo kuá'a Ndios.

²⁰ Dá n̄i kee taá xíonoo xí'ín ná ñoó kua'an ra dána'a rá to'on va'a sa'a Jesús ndidaá kúú ñoó. Ta kúú sa ch̄indeé va ñáá míi sato'o yo Jesús, ta n̄i na'a na ñá ndaa kian n̄i ka'an ra, ch̄i n̄i x̄i'o na ñá kandeé rá kee ra ñá'a ndato. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

*Ña yó'o kúú ña nì ka'an Lucas
xí'ín ra naní Teófilo*

¹ Sa kua'á nda'o taa nì kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa nì kuu tein mií yó. ² Ta nì taa raan táto'on káa rá ío ña nì nakani na nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa ío nda mí sa'a, chì noón kúú na nì nì'í choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³ Ta nì sa nde'í ña iian va'a kían nataa yíko ta'anii ña. Chì kueé kueé nì taó tó'on va'í ndidaá kúú ñayuu nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa ío nda mí sa'a, dá nì nataa yíko ña kosaan noo mií ní, Teófilo, chì kúú ní iin taa ndáya'i, ⁴ dá kana'á va'a ní sa'á ña ndaa, tá'an ña nì daná'a na noo ní.

*Di'a nì kuu tá nì ka'an iin ángel
ndi koo, dá kaki iin ra naní Juan*

⁵ Tein kuú nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea, nì sa ío iin tá dutì nì sa naní Zacarias, ta sa káa ra tein tá dutì kuendá Abías. Ta ñadi'í ra nì kixi tein na ve'e Aarón, ta nì sa naníán Elisabet. ⁶ Ta mií rá xí'ín ñadi'í ra nì sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seídó'o na ndidaá kúú choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u kó ní ya'a na noón. ⁷ Tído kó ta'ón de'e na ní sa ndei, dá chì Elisabet kúú iin ña'a daá o kúu koo de'e. Ta na sava'a va kúú ndin nduu na.

⁸ Iin kuú nákaa Zacarias kéchóon ra ña kúú choon kée dutì noo Ndios, chì mií daá ñoo kéchóon tá dutì kuendá mií rá. ⁹ Dá nì kee tá dutì ñoo táto'on nì kaan ra kée ra, chì nì sadikí ra suerte, dá nì kanian ña Zacarias kúú ra chí'ín'o dusa noo Ndios. Dá nì ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios. ¹⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ká'an

na xí'ín Ndios sata vé'e xían nani nákaa ra chí'ín'o ra dusa ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. ¹¹ Kúú iin kuití va nì na'a noo iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñoo. ¹² Kúú nì naá va ini Zacarias tá nì xini ñaá rá, ta nì nduká'ano ra xini ra sa'á ña nì yu'ú ra. ¹³ Tído nì kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Zacarias, ná dá'a ni yu'óon, chì nì seídó'o va Ndios ña nì xikoon noo ná. Sa'á ñoo dákáki ñadi'óon Elisabet iin tayí ló'o, ta chinanón xì Juan. ¹⁴ Ta ndato nakutí yo'ó xi'an kadij inon sa'a xí. Ta kua'á nda'o ñayuu kadij ini tá ná kaki xi, ¹⁵ chì iin taa ndáya'i nda'o kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakutí xi xí'ín Espiritu ij Ndios nda noo kaka xi tixi naná xi. ¹⁶ Ta mií xí kedaá xí'ín kua'á nda'o na Israel, dá nandió kuéi na noo sato'o na Ndios. ¹⁷ Ta sa din'ó'o ka kasaa xi, dá kasaa na kúú sato'o yo. Ta kane'e xi choon táto'on kí'o nì sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xi táto'on kí'o ndeé sa ío ini Elías. Tá kandeé xí nandei va'a na kúú tatá xí'ín de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'ín na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on kí'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díón, dá kenduu xi na ñoo yó'o, dá kandeé nduu na natiin na na kúú sato'o yo.

¹⁸ Dá nì kaa Zacarias xí'ín ángel ñoo:

—¿Ndí keei kanda inij ña dión koo? Dá chì taa sava'a va kúú yu'u, ta sava'a ta'ani ñadi'í yu'u.

¹⁹ Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín rá:

—Yu'u naní Gabriel, ta yu'u kúú ra ín noo Ndios noo ío na. Ta mií ná kúú na nì chinda'a yu'u veji kastó'in xí'ón sa'á to'on va'a yó'o. ²⁰ Ta viti kían kandoo ñí'ón, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo nì ka'in xí'ón, chì kó ní xión kandísón to'on nì ka'in, tído miian ndaa xinkoo ña nì ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuú nì kaxi mií Ndios —kaa na xí'ín rá.

21 Ta ndáti na ñoo ñoo ña keta Zacarías sata vé'e. Kúú ni kasá'á nákanini na sa'á ña ni kuna'á nákaa ra ini ve'e ño'o ñoo. 22 Tído tá ni keta ra, kúú sa ko kuú ka va ka'an ra. Dá ni kandaá ini ñayuu ñoo ña ni xini ra iin ña'a ndato ni kee Ndios ini ve'e ño'o ñoo, dá chi nda ndá'a óon ra kúu xí'o ra kuendá sa'á ña ni xini ra. Ta ni kandoo ñi'i va ra.

23 Dá tá ni ndi'i ni kee Zacarías choon kánian kee ra sa'á ña kúú rá ta duti, dá ni kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra. 24 Ta ni ya'a dao kuú ña ni kuu dión, ta kúú ni tuu va ñadi'i ra Elisabet ñó'o de'an. Ta kúú ni sa káa tooán ve'an o'on yoo, ta ni kaaan di'a xí'in mián: 25 "Di'a ni kee sato'i Ndios xí'in, chi tein kuu víti ni na'a na ña kú'u ini na sa'i, ta ni dítá ná ña kían kénoo ñayuu yu'u."

Di'a ni kuu tá ni kasto'on iin ángel xí'in María ña koo iin de'e yii na, ta kananí xí Jesús

26 Tá ni xino iño yoo ñó'o de'e Elisabet, dá ni tanda'á Ndios ángel naní Gabriel kua'an na iin ñoo naní Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, 27 dá koto ni'ini na iin tadi'i táki, tá'an ra sa ni xi'o to'on ña koo xi xí'in tea naní José, ra kúú kuendá na ve'e ray David. Ta tadi'i táki ñoo naní María. 28 Tá ni ku'u ángel ñoo noo ió María, dá ni kaa na xí'in xí:

—Ná koo va'ón. Náta'an nda'o ini Ndios xini na yo'ó, chi na kúú sato'o yo kúú na ió xí'ón, ta kée na cháa ka ña maní xí'ón o duu dao ka ñá'a.

29 Tá ni xini xi ángel ñoo, ta ni seídó'o xi ña ni ka'an na xí'in xí, kúú ni naá vá ini xi, chi ko kandaá ta'on ini xi ndi kóni kaa ndisá'an ni ka'an na xí'in xí. 30 Dá ni kaa tuku na xí'in xí:

—María, ná dá'a ni yu'óon, chi sa ni natiión ña maní noo Ndios. 31 Chi víti kían kaño'o de'ón. Ta dátuu nooon iin tayii, ta chinanón xi Jesús. 32 Ta kakuu xi iin na ndaya'i, ta kananí xí de'e mií Ndios, na kómí

ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúú sato'o yo, noón kúú na ki'o choon noo ndá'a xi ña kakuu xi rey, táto'on ni sa kuu David, na sá'ano ve'e xi. 33 Ta kane'e xi choon noo na ve'e Jacob, ta ni iin kuú o ndi'i ña dándáki xi.

34 Dá ni kaa María xí'in ángel ñoo: —¿Ndi koo, dá xinkoo ña koo dión, ta ko ta'ón taa ió xí'in?

35 Dá ni kaa ángel ñoo xí'in xí: —Mií vá na kúú Espiritu i Ndios naxino nímón, ta nakutón xí'in ndéé mií ná. Ki'o dión, dá ni'on de'ón. Sa'á ñoo tayii i kaki ñoo kananí xí de'e mií Ndios. 36 Ta dión ta'ani sa ñó'o de'e tá'ón naní Elisabet, va'ará na sava'a kúú ná. Ta sa ni xino iño yoo ñó'o de'e na, va'ará sa ka'an ñayuu xí'in ná ña kúú ná iin ñá'a o koo de'e, 37 chi ni iin ña'a ko kían kuáchi noo Ndios.

38 Dá ni kaa María xí'in xí: —Yu'u kúú iin tadi'i kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sa'á ñoo ná kee na xí'in táto'on ki'o ni ka'an ní xí'in —kaá xi.

Dá ni kexoo ángel ñoo noo xí kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni sa'an María ve'e Elisabet

39 Tein kuú dáá ñoo, dá ni ndi'i nda'o ini María ni kee xi kua'an xi yukú ñó'o noo nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. 40 Tá ni saa xi, ni ku'u xi ve'e Zacarías. Dá ni ka'an xi ndisá'an xí'in Elisabet. 41 Tá ni seído'o Elisabet ndisá'an ni ka'an María xí'an, kúú ni'i nda'o ni kandita taleé ini tixián. Ta kúú ni nakutíán xí'in Espiritu i Ndios, 42 ta kúú ni'i nda'o ni kayu'an:

—Yo'ó kúú na kémáni cháa ka Ndios noo ndidaá na ñá'a, ta kémáni ta'ani na de'e nákaa tison xaan. 43 ¿Ndá yoo ví kúú yu'u ña kii naná na kúú sato'i koto ni'ini na yu'u? 44 Tá ni seído'i ni ka'on ndisá'an xí'in, kúú ni'i nda'o ni kandita taleé nákaa ini tixii xí'an kádii ini xi. 45 Ndiká'an ndi kúu ví yo'ó ña ni kandíson ña miían ndaa

xinkoo ña ni ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaa'an xí'ín xí.

⁴⁶ Dá ni kaa María:

Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kádij nda'o ini níoi sa'á ña ni kee Ndios, na dáka'í ñaá.

⁴⁸ Chí ni sa nde'é ná ña kúú iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña ni ñatiin yu'u ña maní noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano nda'o ña'a kée Ndios, na kómí ndidaá kúu ndée, xí'ín.

Ná natiin kuu ná ndidaá tá'an ñaño'ó.

⁵⁰ Daá kuití kú'u ini na sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaá.

⁵¹ Sa kua'á nda'o ña'a ná'ano ni kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta ni taó xóo na ta ío táyí ini, dá ná o kée ra ña nákani ini níoi rá.

⁵² Ta ni dí'tá ná choon noo nda'á ta ne'e choon ná'ano,

ta ni chindaya'í na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noo na koó ña'a keí, kua'á nda'o ña'a ni xí'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ña'a ni ni'í ná kane'e na ko'on na.

⁵⁴ Ta ni chindeé ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta ni ndjko'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí kí'o dión ni xí'o na to'on na noo na sá'ano ve'e yó,

chí kí'o dión ni kaa na kee na xí'ín Abraham xí'ín ndidaá de'e na,

ta daá kuití vá kée Ndios dión xí'ín yó.

⁵⁶ Táto'on oni yoq ni sa io María xí'ín Elisabet, dá ni kee xi kua'an nó'o xi ve'e xi.

Dí'a ni kuu tá ni kaki de'e Elisabet naní Juan

⁵⁷ Tá ni kasandaá kuu kaki de'e Elisabet, ta kúu iin tayí ló'o ni dáka'kián. ⁵⁸ Tá ni kandaq ini na ndéi yati xí'án xí'ín na kúu tá'an ña ká'ano nda'o ña maní ni kee Ndios xí'án, kúu ni kadij dáó ini na xí'án.

⁵⁹ Tá ni xino ona kuu ni kaki xi, dá ni ta'anda ñí'í xí táto'on kí'o kée na Israel xí'ín de'e na. Ta ni ka'an ná chinaní ñaá ná Zacarías táto'on naní tatá xi. ⁶⁰ Dá ni kaa naná xi:

—O kánaní ta'on xi dión. Juan va kananí xi.

⁶¹ Dá ni kaa na xí'án:

—¿Ndiva'a kananí xí dión? Ta ni iin tó'ón ta'on na ve'ón ko naní kuu ká'on xaan.

⁶² Dá ni kasá'á kúu ndá'a ná ndátó'ón ná tatá xi ndi kananí xí, kóni ra. ⁶³ Dá ni xika ra iin tá'í yíto yadí, ta noo yíto ñoo ni taa ra kuu xí. “Juan va kananí xí”, kaá ña ni taa ra. Ta kúu ndidaá vá ná ni naá ini. ⁶⁴ Ta kúu viti'ón dí'a va ni naka'an ra. Ta kúu ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios. ⁶⁵ Ta ndidaá kúu na ndéi yati xí'ín ná ñoo ni yu'u nda'o na. Ta ndidaá na ndéi noo kúu yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea ni kasá'á ná ndátó'ón ná sa'a ndidaá ña ni kuu. ⁶⁶ Ta ñayuu ni seídó'o ña ni kuu dión, ni kasá'á nákani ini na, ta kaá na:

—¿Ndi kuú vían kasandaá tayí ñoo kakuu xi? —kaá na.

Ta mián ndaq ndisa nákaa xi tíxi ndá'a sato'o yo Ndios.

Dí'a kua'an ña ni kaa Zacarías ni kee Espíritu iñ Ndios

⁶⁷ Ta kúu Zacarías, ra kúu tatá xi, ni nakutí xí'ín Espíritu iñ Ndios. Ta kúu ni kasá'á ká'an ra sa'á ña ni sa io xí'ín sa'á ña koo chí noo:

⁶⁸ Na ká'ano kúu sato'o yo Ndios, na ndáño'o yóo, na Israel,

dá chí ni kasá'a na taó xóo na yó tíxi ndá'a ña kini.

⁶⁹ Chí ni tанда'á ná iin na kómí choon vei dáka'í ñaá.

Ta kúu ná iin na ve'e rey David, na sa kéchóon noo mií Ndios tá sa na'á,

⁷⁰ táto'on kí'o ni kaa Ndios kee na xí'ín yú'u profeta na nda mí sa'a.

⁷¹ Chí dáka'ki na yó noo na naá xí'á, ta taó xóo na yó tíxi ndá'a na xiní u'u ñaá.

72 Ta n̄i ka'an n̄a n̄a ku'u ini n̄a sa'a ndidaá na sá'ano ve'e yó.

Ta k̄o ní nándodó ta'on na n̄a ndato n̄i k̄andoo na kee na xí'ín ná,

73 tá'an n̄a n̄i k̄andoo na kee na xí'ín Abraham, n̄a kúú t̄a sá'ano ve'á.

Ch̄i n̄i k̄andoo Ndios n̄a

74 taó xóo na yó t̄ixi ndá'a n̄a xini u'u n̄aá,

dá k̄ian n̄i iin n̄a'a ná o k̄edaá xí'á n̄a yu'ú yó koni kuáchí yó noo ná.

75 Ta koo vii yó, ta kee yó n̄a ndaa noo mií ná ndidaá tá'an kuu n̄i saki n̄a kandeí yó.

76 Ta yo'ó, de'e ló'o mií, yo'ó kakuu iin profeta, n̄a kásto'on xí'ín n̄ayuu n̄a n̄i ka'an mií Ndios, na ío noo dikó.

Dá ch̄i k̄uió noo yo'ó ko'on noo n̄a kúú sato'o yó, dá kenduuoñ iin ích̄i ndaa noo ná.

77 Ch̄i kásto'on yo'ó xí'ín n̄a n̄oo Israel, dá ná kandaá ini n̄a ndi kee Ndios, dá dák̄aki n̄aá ná, ch̄i k̄i'o ká'ano va ini n̄a sa'á kuáchí k̄ee na.

78 Ch̄i kú'u nda'o ini Ndios sa'a yó, sa'á n̄oo n̄i kasáa n̄a chindeé ná yó,

ta k̄ián tát'oñ iin nd̄indii saá n̄i x̄inkoo toñ noo yó iin ka kuu,

79 dá k̄i'oan n̄a katoon noo n̄ayuu x̄ionoo ích̄i noo íin naá, xí'ín noo n̄a n̄o'ó t̄ixi ndá'a n̄a kuu n̄a.

Ta dát'oñ noo yó ko'o'ó ích̄i ndaa, dá koo va'a ini yó.

80 Ta sa sa'ano tayíí n̄oo kua'an x̄i. Ta sa kundeé ini x̄i xí'ín n̄axintóni x̄i. Ta n̄i sa ío x̄i noo kúú yukú ích̄i nda noo n̄i x̄inkoo kuu n̄i na'a x̄i mií x̄i noo n̄a Israel.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaki Jesús

1 Ta mií tein kuu dáá n̄oo n̄i sa'anda t̄a né'e choon ká'ano nani Augusto choon noo ndidaá n̄ayuu dándaki ra n̄a ná no'o n̄a nachikodó

ná kuu ná noo tuti t̄a né'e choon n̄oo noo n̄i kaki na. 2 Ta n̄a yó'o n̄i sa kuu ta'ándá mií noo n̄i nachikodó n̄ayuu kuu ná noo tuti t̄a né'e choon tá nákaa t̄a nani Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. 3 Sa'á n̄oo ndidaá kúú n̄ayuu n̄i kee na kua'an nó'o ná n̄oo noo n̄i kaki na, dá nachikodó ná kuu ná noo tuti t̄a né'e choon.

4 Dá n̄i keta iin t̄a nani José n̄oo Nazaret, n̄a nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noo kúú n̄oo noo n̄i kaki rey David, ta nanián Belén. Ch̄i kuendá n̄a ve'e rey David kúú rá, 5 ch̄i kua'an ra nachinoo ra kuu rá noo tuti ta né'e choon xí'ín María, ta n̄i x̄i'o to'on koo xí'ín rá. Ta sa yati va kaki de'e xi. 6 Ta x̄ian tein ndéi na n̄oo, kúú n̄i kasandaá va kuu kaki de'e xi. 7 Ta n̄oo n̄i kaki de'e noo x̄i, ta tayíí kúú x̄i. Dá n̄i ch̄indú'u n̄aá ná ini noo sásá'an kiti, ch̄i sa n̄i ch̄ití nda'o ve'e noo nani'i ndeé n̄ayuu.

8 Ta ndéi dao t̄a ndáka léko yati noo nákaa n̄oo n̄oo, ta ndidaá sakuaá ndéi ra ndaa ra léko ra. 9 Kúú iin kuití vá n̄i na'a noo iin ángel n̄i kii noo sato'o yó Ndios noo rá. Kúú n̄i n̄ayee ndaa iin ní kúú noo ndéi ra n̄i kee sato'o yó. Kúú n̄i yu'ú nda'o ra. 10 Dá n̄i kaa ángel n̄oo xí'ín rá:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, dá ch̄i n̄a va'a va k̄ian ve'i kásto'in xí'ín ndó. Ta n̄a yó'o kakuu iin n̄a dii ini noo ndidaá n̄ayuu. 11 Kuu víti n̄i kaki iin n̄a n̄i kasáa dák̄aki n̄ayuu. Ta n̄i kaki na n̄oo rey David. Na yó'o kúú Cristo, n̄a dák̄aki n̄aá, ta n̄a yó'o kúú sato'o yó. 12 Ta k̄i'o di'a, dá kandaá ini ndo n̄a ndaa va k̄ian n̄i ka'in xí'ín ndó. Ch̄i nani'i ndo taleé yó'o k̄atuú x̄i iin tá'í dá'on, ta k̄andu'u x̄i ini noo sásá'an kiti —kaá n̄a.

13 Kúú iin kuití vá n̄i na'a noo iin tu'u ká'ano ángel n̄i kii chí induú noo íin iin ka ángel n̄oo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá n̄a di'a:

14 Ná natiin Ndios ndidaá kúú ñañó'ó nda noo ío na induú. Ta ná kandeí va'a ñayuu noño'ó yó'o, chî xini va'a ñaa Ndios.

15 Tá nî ndi'i nî nana ángel kua'an nó'o ná induú, dá nî kasá'á ndátó'on tá'an taa ndáka léko ñoo:

—Kó'o ñoo Belén kande'á ña nî kuu, chî mií na kúú sato'o yo Ndios nî kastó'on xí'á sa'án —kaá ra.

16 Ta kúú nî ndi'i nda'ó iní ra kua'an ra. Tá nî saa ra, kúú nî naní'í rá María xí'ín José xí'ín taleé ñoo kándu'u xí iní noo sásá'an kítî.

17 Tá nî xini ra xí, kúú nî kasá'á rá nákani ra xí'ín ná tátó'on kí'o nî kaa ángel ñoo xí'ín rá sa'a taleé ñoo.

18 Tá nî seido'o ndidaá ñayuu ndéi ñoo ña nî nákani taa ndáka léko ñoo dión, kúú nî naá vá iní ná.

19 Tído sa ndidaá kúú vá ña yó'o nî taxi va'a María ní'o xí, ta daá kuití ñó'o iní xî sa'án.

20 Dá nî nandió kuéi taa ndáka léko ñoo kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'a ña nî xini ra xí'ín sa'a ña nî seido'o ra. Dá chî nî xini ra tátó'on káa rá ío ña nî nákani ángel ñoo xí'ín rá.

Di'a nî kuu tá nî sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'ín Jesús

21 Tá nî xino ona kuu nî kaki taleé ñoo, dá nî ta'anda ñí'í xí tátó'on kée na Israel. Dá nî chînaní ná xî Jesús, chî kí'o dión kananí xí kaá ángel nda rá kó ñá'a kakaá xî tixi naná xî.

22 Tá nî kasandaá kuu kánian ko'on na nduvií ná mií ná noo Ndios, tátó'on sa'ándá ley Moisés choon ña kánian kee na, dá né'e na taleé ñoo nî saa na ñoo Jerusalén, dá nakí'o na kuendá sa'a xí noo Ndios.

23 Chî di'a kaá ley sato'o yo Ndios: “Ndidaá kúú tayí kuálí kúú noo nî kaki tixi naná xî kananí xí kakuu xî tayí kechóon savá'a noo sato'o yo Ndios.” 24 Ta ña kánian dokó ná noo Ndios kúú uú kúku o uú paloma tátó'on kí'o kaá ley sato'o yo Ndios.

25 Ta ñoo Jerusalén ñoo nî sa ío iin taa nî sa naní Simeón. Ta nî sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndáti ra

kasaa na tanda'á Ndios kí'o tandeé iní noo na ñoo Israel. Ta ío va Espiritu iî Ndios xí'ín rá. 26 Ta nî kastó'on Espiritu iî Ndios xí'ín rá ña o kuu ta'on ra nda ná koni xí'ín noo rá na nî tanda'á Ndios kasaa dáka'ki ñaa.

27 Ta mií Espiritu iî Ndios nî kedaá xí'ín rá, dá nî saa ra ve'e ño'o ká'ano ñoo. Ta kúú ñoo ta'ani né'e ñaa na kúú tata taleé naní Jesús nî kasaa na, dá kee na xí'ín xí tátó'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon.

28 Dá nî tiin Simeón taleé ñoo nî sa ne'e ndaa ra. Dá nî kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

29 Sato'o mií, viti kí'an konó ní ná kuu,

chî sa ío va'a va iní viti, chî sa nî xinkoo va to'on nî ka'an ní xí'ín,

30 dá chî sa nî xini xí'ín nooí na nî tanda'á ní nî kasaa dáka'ki ñaa.

31 Ta sa nî kasá'á ní ná'a ní na noo ndidaá kúú ñayuu.

32 Ta dátoon na noo ndidaá kúú ñayuu ko kúú na Israel.

Ta sa'a mií ná natiin na ñoo ní, na Israel, ñañó'ó.

33 Kúú nî naá vá iní José xí'ín María tá nî seido'o na ña nî ka'an Simeón dión sa'a xí. 34 Dá nî xika ra ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá nî kaa ra xí'ín naná xî naní María:

—Kana'ón, chî taleé yó'o kúú ra nî kasaa kedaá xí'ín na Israel, dá kua'a ná kuei, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña nî kii xí noo mií ná, tído di'a kaño'ó vá ñaa ñayuu.

35 Dión koo, dá ná natuu ña nákani iní iin rá iin ñayuu. Tído nda'í nda'o ndo'o yo'ó, chî kakian tátó'on iin yúchî karnee nímon —kaá ra xí'ín María.

36 Ta ñoo ta'ani nî sa ío iin ñá'a naní Ana. Ta ñá'a yó'o sa kastó'on xí'ín ñayuu to'on nî natiián noo mií Ndios. Ta kíán de'e taa nî sa naní Fanuel, ra kuendá na ve'e Aser. Ta kíán iin ñá'a savá'a. Tído tá nî sa kíán tadi'í táki, dá nî tarndá'an xí'ín yíjan, tído usa va kua nî sa ioan xí'ín rá, kúú nî xí'í va ra.

37 Sa ió komi díko komi kua kían ña'á kuáan, ta ni iin kuu ko ní kexooán ve'e ño'o ká'ano ñoo. Nduú ñoo sa káaán xíno kuáchíán noo Ndios, chi sa ne'e ijan, ta ká'an xí'in Ndios. 38 Ta mií hora daá ñoo ni kasáaán noo ndíta na ve'e Jesús. Dá ni kasá'án náki'oán ndivé'e noo Ndios. Ta ni kasá'án ká'an sa'a taleé ñoo xí'in ñayuu, na ndáti kuu taó xóo Ndios na Jerusalén noó ña ndó'o níó ná.

Di'a ni kuu tá ni nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret

39 Tá ni ndi'i ni kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá ni nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea. 40 Ta sá sá'ano tayíi ñoo, ta sá kúndakí xí, ta sá ní'i xí ñaxintóni xí kua'an xí. Ta chíndeé ndá'o ñaá Ndios.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús uxí uu kua

41 Ta ndidaá kua vá sá sá'an na ve'e xi ñoo Jerusalén keká'ano na víko pascua. 42 Tá ni xino xi uxí uu kua, dá ni kee na kókaa na kua'an na xí'in xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñoo, táto'on kí'o sá kée na. 43 Tá ni ndi'i víko ñoo, dá ni nandió kuéi na kua'an nó'o ná, tído ni kandoo va Jesús ñoo Jerusalén. Tído ko ní kándaá ta'on ini José xí'in María ña ni kandoo xi. 44 Chi ni ka'án ná ña ndá ndi kuu vei xi xí'in dao ka tá'an na. Ta sa iin níi vá kuu ni xika na. Dá ni kasá'á ná nándukú ñaá ná tein na kúu tá'an na xí'in na ndéi yati xí'in ná. 45 Ta sa'á ña ko ta'on xi nání'i ná, sa'á ñoo ni nandió kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nándukú ñaá ná.

46 Tá ni xino oni kuu, dá ni naní'i ná xi nákaa xi ini ve'e ñoo'o ká'ano, ta ió xi tein ta dána'a ley Moisés seídó'o xi ra, ta kúu ndátó'on xí ra. 47 Ta ñayuu ndéi seídó'o ñaá ñoo, kúu ni naá vá ini na, chi ndichí ndá'o xi, ta va'a ndá'o nándió né'e xi ña ndátó'on ñaá taá ñoo. 48 Tá ni

xini ñaá na ve'e xi, kúu ni naá vá ini na. Dá ni kaa naná xi xí'in xí:

—De'e ló'o, ¿ndiva'a ni keeón di'a xí'in ndu'u? Dá chi yu'u, xí'in tatóon ndó'o ndá'o níó ndú xionoo ndu nándukú ndú yo'ó.

49 Dá ni kaa xi xí'in ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á ko ná'á ta'on ní ña miían ndúsa kánian kakaaj kee choon tatái? —kaá xi.

50 Tído ko ní kándaá ta'on ini na ndiva'a ni ka'an xi dión. 51 Dá ni kee Jesús kua'an nó'o xí xí'in ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seídó'o va xi na. Ta ni taxi va'a naná xi ndidaá ña yó'o ini níó ná. 52 Ta sá ní'i Jesús cháá ka ñaxintóni xí, ta sá sá'ano dikó cháá ka xi kua'an xi. Ta náta'an ini Ndios xini ñaá ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu xini ñaá ná.

3

Di'a kua'an ña ni daná'a Juan, na dákodoo ndúta ñayuu

1 Tá ni xino sa'on kua dándaki taá naní Tiberio César, tiempo daá ñoo nákaa ta naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúu ra né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani ra naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'in Traconite, ta ra naní Lisancias né'e choon chí kuendá Abilinia, 2 ta ra naní Anás xí'in Caifás kúu ra dutí kúu noo noo na Israel. Dá ni ka'an Ndios xí'in iin taá naní Juan, na kúu de'e Zacarías, noo kúu yukú ichí. 3 Dá ni kee Juan kua'an na ndidaá ñoo ñó'o yu'u yuta Jordán, ta sa kastó'on na xí'in ñayuu ña ná nándikó ini na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodoo ndúta ná.

4 Sa'á ñoo ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chi di'a kaáan:

Káyu'u iin taá noo kúu yukú ichí: “Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná. 5 Ndidaá noo kúu tá'i ná kutí,

ta ndidaá kúú yúku xí'in ko'ondo ndundaa,
ta ndidaá kúú íchi tikaog nduuan íchi ndaa,
ta ndidaá kúú íchi noo kini ndaa nduva'an;

⁶ ta ndidaá kúú ñayuu koni na na tanda'á Ndios kii dákaki ñáá."

⁷ Ta kuá'á nda'o ñayuu ni kasáa noo nákaa Juan, dá ná dákodo ndúta ñáá ná. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Ndo'ó, na kúú tata koo xaan, ¿ndá yoo kaá daá xí'in ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noó ña xido ini Ndios veí dándó'o naní nió ndo?

⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miían ndaa ndisa ni nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña sa'á ña kúú ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoó káki ndó. Chì miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ⁹ Ta kana'á ndó ña sa io nduu va hacha ka'andaan yo'o yíto. Sa'á ñoó ndi ndaa mií vá yíto ko xí'o ku'i va'a, kiróon kúú ra ta'anda, dá kee rá noo kéi ño'o —kaá na.

¹⁰ Dá ni ndato'on ñáá ñayuu kuá'a ñoó, ta kaá na:

—¿Ndi kían kánian kee ndu'u, tá daá?

¹¹ Dá ni kaa Juan xí'in ná:

—Ndi ndaa ndo'ó ió uu do'ono, ta ki'o ndó iian noó na koóan noo. Ta ndo'ó, na ió ña'a sásá'an, ta dión ta'ani kánian kee ndó.

¹² Ta ni kasáa ta'ani dao ta k'i'in ya'i sa'á ño'o kodó ndúta rá. Dá ni ndato'on rá Juan:

—Maestro, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

¹³ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ni ya'a ndó ki'in ya'i cháa ka ndo noó ña kánian ki'in ya'i ndó.

¹⁴ Ta ni ndato'on ta'ani ñáá dao soldado, ta kaá ra:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kían kánian kee ndu'u?

Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ka ni dáyu'ú ndava'a ndó ñayuu noo ña'a kée, dá ni'i ndo cháa di'on koó ná, ta o sa chinóo ndó kuachi tó'on sata ná. Nata'an ni ini ndo xí'in ña kúú ya'i ndó.

¹⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoó nómi kíi kandaá ini na á Juan kúú Cristo, na dákaki ñáá, ká'an ná nákanini na. ¹⁶ Dá ni kaa Juan di'a xí'in ndidaá ñayuu ñoó:

—Miían ndaa ndisa dákodo ndúta yu'u ndo'ó xí'in takuíi oon, tido sata yu'u vei iin na ndaya'i cháa ka o duu yu'u, chí ni ko káni vián nakuiin ndei yu'u ndaxii yó'o ndisa ná. Ta noón kúú na dákodo ndúta ndo'ó xí'in na kúú Espiritu i Ndios xí'in ño'ó ita kéi. ¹⁷ Noón kúú táto'on iin ta tánee iin ña'a ndá'a ná dákáa na tirió noo táchi. Ta ki'o dión kée na, dá taó xóo na noni tirió tein xe'an. Ta nataán va'a na tirió ini yáka né, ta chiñó'o na xe'e ñoó xí'in ño'ó kéi, ña ni iin ku'u o ndá'o —kaá na.

¹⁸ Ta xí'in to'on yó'o, ta xí'in dao ka to'on ni sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kasto'on na xí'in ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ¹⁹ Ta ni danáni ta'ani na rey Herodes, dá chí ió ra xí'in iin ná'a naní Herodías, ña kúú ñadi'í ñani ra, ta naní Felipe. Ta ni danáni ta'ani ñáa ná sa'á ndidaá ka ni ña kini kée ra. ²⁰ Ta noo ndidaá ña kini kée ra, ni kee ta'ani ra iin ka ña kini, chí ni sadi ra Juan ve'e ka.

Di'a ni kuu tá ni sodo ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa jí vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ni kasáa Jesús, kúú ni sodo ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'in Ndios, kúú ni nono vá induú, ²² kúú ni naxino na kúú Espiritu i Ndios sata ná, ta káa na táto'on káa iin paloma. Ta nda induú tá ni ka'an Ndios:

—Yo'ó kúú de'e maní yu'u, ta náta'an nda'o ini xini yo'o —kaá na.

²³ Ta ni kasá'a Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxi kuia. Ta sa ka'an ñayuu ñoó ña

Jesús nì sà kuu de'e José, ta José nì sà kuu de'e Elí, ²⁴ ta Elí nì sà kuu de'e Matat, ta Matat nì sà kuu de'e Leví, ta Leví nì sà kuu de'e Melqui, ta Melqui nì sà kuu de'e Jana, ta Jana nì sà kuu de'e José, ²⁵ ta José nì sà kuu de'e Matatías, ta Matatías nì sà kuu de'e Amós, ta Amós nì sà kuu de'e Nahum, ta Nahum nì sà kuu de'e Esli, ta Esli nì sà kuu de'e Nagai, ²⁶ ta Nagai nì sà kuu de'e Maat, ta Maat nì sà kuu de'e Matatías, ta Matatías nì sà kuu de'e Semei, ta Semei nì sà kuu de'e José, ta José nì sà kuu de'e Judá, ²⁷ ta Judá nì sà kuu de'e Joana, ta Joana nì sà kuu de'e Resa, ta Resa nì sà kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel nì sà kuu de'e Salatiel, ta Salatiel nì sà kuu de'e Neri, ²⁸ ta Neri nì sà kuu de'e Melqui, ta Melqui nì sà kuu de'e Adi, ta Adi nì sà kuu de'e Cosam, ta Cosam nì sà kuu de'e Elmodam, ta Elmodam nì sà kuu de'e Er, ²⁹ ta Er nì sà kuu de'e Josué, ta Josué nì sà kuu de'e Eliezer, ta Eliezer nì sà kuu de'e Jorim, ta Jorim nì sà kuu de'e Matat, ³⁰ ta Matat nì sà kuu de'e Leví, ta Leví nì sà kuu de'e Simeón, ta Simeón nì sà kuu de'e Judá, ta Judá nì sà kuu de'e José, ta José nì sà kuu de'e Jonán, ta Jonán nì sà kuu de'e Eliaquim, ³¹ ta Eliaquim nì sà kuu de'e Melea, ta Melea nì sà kuu de'e Mainán, ta Mainán nì sà kuu de'e Matata, ta Matata nì sà kuu de'e Natán, ³² ta Natán nì sà kuu de'e David, ta David nì sà kuu de'e Isái, ta Isái nì sà kuu de'e Obed, ta Obed nì sà kuu de'e Booz, ta Booz nì sà kuu de'e Salmón, ta Salmón nì sà kuu de'e Naasón, ³³ ta Naasón nì sà kuu de'e Aminadab, ta Aminadab nì sà kuu de'e Aram, ta Aram nì sà kuu de'e Esrom, ta Esrom nì sà kuu de'e Fares, ta Fares nì sà kuu de'e Judá, ³⁴ ta Judá nì sà kuu de'e Jacob, ta Jacob nì sà kuu de'e Isaac, ta Isaac nì sà kuu de'e Abraham, ta Abraham nì sà kuu de'e Taré, ta Taré nì sà kuu de'e Nacor, ³⁵ ta Nacor nì

sà kuu de'e Serug, ta Serug nì sà kuu de'e Ragau, ta Ragau nì sà kuu de'e Peleg, ta Peleg nì sà kuu de'e Heber, ta Heber nì sà kuu de'e Sala, ³⁶ ta Sala nì sà kuu de'e Cainán, ta Cainán nì sà kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad nì sà kuu de'e Sem, ta Sem nì sà kuu de'e Noé, ta Noé nì sà kuu de'e Lamec, ³⁷ ta Lamec nì sà kuu de'e Matusalén, ta Matusalén nì sà kuu de'e Enoc, ta Enoc nì sà kuu de'e Jared, ta Jared nì sà kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel nì sà kuu de'e Cainán, ³⁸ ta Cainán nì sà kuu de'e Enós, ta Enós nì sà kuu de'e Set, ta Set nì sà kuu de'e Adán, ta Adán nì sà kuu de'e Ndios.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'án ña u'u dátuyúán Jesús

¹ Kúú nì nakutí Jesús xí'ín Espíritu ij Ndios. Dá nì kana na yuta Jordán ñoo kua'an na. Ta mií Espíritu ij Ndios kúú na ndáka ñaá kua'an noo kúú yukú ichí. ² Ta ñoo nì sà káa na u'u diko ku'u, ta nì xirndodó ñaá ña u'u. Ta ni iin ña'a ta'on ko ní seí na tein ku'u dáá ñóó. Tá nì ndi'i, kúú nda'í nda'o kuíko na. ³ Dá nì kaa ña u'u xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noó yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú ta'on tó'on pan xínñó'ó ñayuu kéi ná, dá kataki na. Di'a to'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na.”

⁵ Dá nì kee ña u'u ndáka ñaá kua'an nda diní iin yukú dikó. Dá nì daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin ní kúú ñayuu yó'o noo ná. ⁶ Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Ío yu'u ña k'i'oi iin ní kúú ñoo káa dándákón, xí'ín ña kuiká kómían, ch'i yu'u nì natiiian kaño'an tixi ndá'í. Sà'a ñoo ndá yoo ka'án mií véi k'i'oi ña noo. ⁷ Tá ná nakuijn xití ní noqí kandaño'o ní yu'u, dá

kían ndidaá kúú ña káa kakuu ña'a mií ní.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Kuya'a kua'án nooí, ña u'u, chí di'a va kaá tuti iì Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinì Ndios, na kúú sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó.”

⁹ Dá nì kee ña u'u ndáka ñaa kua'an ñoo Jerusalén. Dá nì ñakáa ñaáán noo dikó cháa ka dinì ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúú mií ní, dá kían dánkao ní mií ní nda yó'o, ta nda noño'ó káa, ¹⁰ chí di'a kaá tuti iì Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel kéchoon noo ná kasaa na kandaa na yo'ó.

¹¹ Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ó, dá kían ná o tárku'e sa'on kee yuu.

¹² Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Di'a ta'ani kaá tuti iì Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'o ndo.”

¹³ Tá nì ndi'i nì xirndodóan Jesús, dá nì kuxí'ká tóoan noo ná.

Di'a nì kuu tá nì kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu

¹⁴ Dá nì nandió koo Jesús kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta nì ñakutí ná xí'ín ndée nì xí'o Espiritu iì Ndios noo ná. Ta iin ní kúú kua'an naka'ani ña ndátó'ón ñayuu sa'a ná. ¹⁵ Ta dána'a na ini ve'e noo náta na Israel ndidaá kúú ñoo noo kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'an va'a sa'a ná.

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì no'o na Nazaret, noo kúú ñoo mií ná

¹⁶ Dá nì ndisáa Jesús ñoo Nazaret noo nì sa'ano na. Tá nì kasandaá kuu nání'í ndée na Israel, dá nì ku'u na ve'e noo náta na ñoo ñoo táto'on k'i'o sá kée na. Dá nì ñakujin ndichi na ka'i na tuti iì Ndios. ¹⁷ Ta nì xí'o taa dándáki ve'e ñoo tuti nì taa profeta Isaías noo ná. Ta nì ñandiká na noo tuti ñoo. Dá nì

naní'í ná noo tándaa to'on ká'an di'a:

¹⁸ Espiritu Ndios kúú na ió xí'ín yu'u,

ta nì xí'o na choon noo yú'u ña kasto'in to'on va'a yó'o xí'ín ñayuu kúnda'í.

Ta nì tanda'á ná yu'u veii nduva'í ñayuu koó ka tandeé iní noo, ta veii kasto'in xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ta kini ña ni'í ná káki na.

Ta veii k'i'oi ña natuu noo na ko túu noo.

Ta veii dítái ñayuu tixi ndá'a ña dándó'o ní ná.

¹⁹ Ta veii ta'ani kasto'in xí'ín ñayuu ña sa nì xinkoo kuia nì chikaa ini sato'o yo Ndios chindeé ñaa ná.

²⁰ Dá nì ñakadi Jesús noo tuti ñoo. Dá nì ñakí'o naan noo taa dándáki ve'e ñoo. Dá nì sa koo na ió na. Ta kúú ndidaá va ñayuu ñoo ndé'é káxi ñaa ndéi na. ²¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Kana'a ndó ña kuu víti nì xinkoo noo ká'an tuti iì Ndios yó'o noo ndidaá ní ndó.

²² Ta kúú ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta nì naá va iní na xiní na sa'a to'on ndato nì ka'an na. Dá nì kaa na:

—¿Á o duú de'e José va kúú taa káa?

²³ Dá nì kaa Jesús:

—Sa ná'a véi ña di'a kóni ndo ka'an ndo xí'ín: “Tá miían ndaa kúúon taa kétátá, dá kían kétátá kii miíon, ná kande'á. Chí nì seídó'o ndu'u ña nì keeón kua'á nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'a ñoo kee ta'ánón ña noo ndu'u, na kúú na ñoo miíon, ná kande'á” —kaá na.

²⁴ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa na kúú na ñoo mií ná. ²⁵ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña nì sa ndei nda'o na kuáan Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní kóon daj oní kuia dao, ta deén nda'o nì sa io tama

iin ní kúú noño'ò. ²⁶ Tído kò ní tánda'á ta'on Ndios Elías ña ko'on na chindeé ná ni iin tó'on na kuáan ndéi Israel. Di'a ni chinda'á ñaá ná ni sa'an na ni chindeé ná iin ña kuáan ió ñoo naní Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano naní Sidón. ²⁷ Ta dión ta'ani kua'á nda'o ñayuu ndó'o kue'e téi'i ñíi ni sa ndei Israel tiempo ni sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin tó'on ná kò ní sa'an na nduva'a na. Sava'a iin tó'on taa naní Naamán vá, tá'an ra kúú kuendá Siria, ni nduva'a na —kaá Jesús.

²⁸ Tá ni seido'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña ni ka'an Jesús dión, kúú ndidaá vá ná ni xido nda'o ini. ²⁹ Dá ni ndakuei na ni tiin na Jesús. Dá ni taó ñaá ná sata vé'e. Dá ni kee na ndaka ñaá ná kua'an na nda diní yúku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio tuú na Jesús, dá naxino na nda sa'a yúku, ká'án ná. ³⁰ Tído ni chika'anda Jesús tein ñayuu kuá'a ndíta ñoo, ta kúú kua'an va na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

³¹ Dá ni naxino na ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuendá Galilea. Ta ni daná'a na noo ñayuu tein kuu naní'i ndéé ná. ³² Kúú ni naá vá iní ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chí dána'a na táto'on kí'o kée iin na né'e choon. ³³ Ta ini ve'e noo náataka na Israel ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú ni'i nda'o ni kayu'ú espíritu kini ñoo, ³⁴ ta kaáan xí'ín Jesús:

—¡Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ndí k'án ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaá ní ndu'u? Sa ná'a vá yu'u ndá yoo kúú mií ní, chí mií ní kúú na i'i ni kii noo Ndios.

³⁵ Dá ni danáni ñaá Jesús, ta kaá na xí'án:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kíi ini taa xaan!

Dá ni dankao espíritu kini taa ñoo nda noño'ò noo ñayuu ndéi ñoo. Dá ni ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini kò ní kéean xí'ín rá. ³⁶ Ta kúú ni naá vá iní ndidaá ñayuu ñoo, dá ni kasá'a ná ndátó'on tá'an na:

—¿Ndá to'on kúú vían ká'an taa káa, chí xí'ín choon né'e ra, ta xí'ín ndéé kómí rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúú seído'o ñaáan? —kaá na.

³⁷ Ta ni naka'ani ña ndato ni kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi yati ñoo.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús ña kúú xido Simón Pedro

³⁸ Dá ni keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Dá ni saa na ni ku'u na ve'e Simón. Ta ka'i nda'o ndó'o xido ra kée kue'e dáa. Dá ni seí nda'i na noo Jesús ña ná nduva'a ñaá ná. ³⁹ Dá ni naku'ín ndei Jesús noo kándu'u ña'a ñoo. Dá ni sa'anda na choon noo kue'e dáa ñoo, ta kúú ni ya'a vaan. Ta kúú vití'on vá ni ndakoo ña'a ñoo, dá ni kasá'a kénduuan ña kasá'an na.

Ta kua'á ndava'o ñayuu ni nduva'a Jesús

⁴⁰ Dá tá ni sa noo ndindii kuu dáa ñoo, dá ndaka ñayuu ndidaa na ndó'o noo ní kue'e ni kasá'a na noo Jesús. Dá ni chinoo na ndá'a ná sata iin rá iin ñayuu kú'u ñoo, kúú ni nduva'a va ñaá ná. ⁴¹ Ta ni kan'kuei ta'ani espíritu kini ini kua'á nda'o ñayuu ñoo, ta ni kayu'án:

—¡Mií ní kúú de'e Ndios!

Tído ni danáni ñaá Jesús, ta kò ní sónó ná ña ka'an sa'a ná. Chí ná'a váan ña mií ná kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.

Di'a ni kuu tá ni sa'an Jesús iin xí'án noo kò iin ndéi

⁴² Dá tá ni tju noo iin ka kuu, dá ni keta Jesús ñoo ñoo kua'an na iin ka xí'án noo kò iin ndéi. Tído ni kee ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an na nandukú ñaá ná. Dá tá ni naní'i ñaá ná, ni ka'an ná chituu ñaá ná, dá ná

dá'a ni kana xoo na noo ná. ⁴³ Tído ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Mii'an kánian ko'on ta'ani yu'u dána'i noo dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, dá chi sa'a choon yó'o ve'i yu'u —kaá na.

⁴⁴ Ta ni daná'a na to'on va'a yó'o ini ve'e noo nátaka na Israel chí kuendá Galílea di'a.

5

Di'a ni kuu tá ni tiin Simón Pedro kua'á tiyaká ni kee Jesús

¹ Iin kuu nákaa Jesús yu'u taño'o naní Genesaret. Ta ndéi kua'á nda'o ñayuu seídó'o ñaa ná. Ta ni kasá'á dándútí ná Jesús, dá chi katoó na kueídó'o na to'on Ndios.

² Dá ni xini Jesús ña ndíta oon uu barco yu'u taño'o ñoo, dá chi sa ni noo va taá tiin tiyaká ini ra nakata ra ñono rá. ³ Dá ni kaa na ini iin barco ñoo, ta yiróon kúu ña'a Simón, dá ni xika na ña mani noo rá ña ná tanda'á rá barco ñoo ko'on ra lú'u ka ini takuií. Dá ni sa koo na ió na ini ra, dá ni kasá'á ná dána'a na noo ñayuu kua'á ñoo.

⁴ Tá ni ndi'i ni daná'a na, dá ni kaa na xí'ín Simón:

—Dákaka barco yó'o ná ko'o cháá ka nda noo konó ini takuií yó'o, ta dákana ndó ñono ndo ini takuií, dá tiin ndó tiyaká.

⁵ Dá ni kaa Simón xí'ín ná:

—Maestro, sa iin ní vá ñoo yaka ni sa ñoo ndu ni kechóon ndu, ta ni iin tó'on tiyaká ko ní tiin ndu. Tído tá dión kaá mií ní, dá ná dákana ini tikuí ini takuií.

⁶ Ta dión ni kee ra. Kúu kua'á nda'o tiyaká ni tiin ra, sa'á ñoo ni kasá'á ndá'a ñono rá. ⁷ Dá ni kasá'á kúu ndá'a rá kana ra dao ka taá né'e tá'an xí'ín rá, tá'an ra ñó'o ini iin ka barco ñoo, ña ná saá ra chindeé ñaa rá. Ta kúu ndin nduú barco ni dakútí rá xí'ín tiyaká. Sa'á ñoo joan keta ka'ani barco ini takuií sa'á ña ni chití rá xí'ín tiyaká. ⁸ Tá

ni xini Simón Pedro ña ki'o dión ni kee Jesús, dá ni sa kuíin xití rá noo ná, dá ni kaa ra:

—Kuxoo ní noo yu'u, tatá, dá chi iin taá kómí kuachi va kúu yu'u.

⁹ Dión ni kaa ra, dá chi sa'á ña kua'á tiyaká ni taó rá, sa'á ñoo ni yu'u nda'o ra xí'ín ndidaá ka taá né'e tá'an xí'ín rá ñoo. ¹⁰ Ta dión ta'ani ni yu'u nda'o Jacobo xí'ín Juan, tá'an ra kúu de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'ín Simón. Dá ni kaa Jesús xí'ín Simón:

—Ná dá'a ni yu'oon, dá chi ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na táto'on ki'o kéeon tavon tiyaká ini takuií.

¹¹ Dá ni taó rá barco ra ni kandoo rá ndíta rá yu'u taño'o. Ta ni dankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra xí'ín Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taá ndó'o kue'e té'i'í ñí

¹² Iin kuu nákaa Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoo ni kasá'a iin taá ndó'o kue'e té'i'í ñí. Tá ni xini ra Jesús, kúu ni sa kuíin xití rá noo ná. Ta ni xino ví taan ra nda noñó'o. Dá ni seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíí.

¹³ Dá ni chinóo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñííon.

Ta kúu vití'on di'a ni ndaño'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

¹⁴ Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'ín ni iin tó'on ñayuu ña ni kee na xí'ín rá, chi di'a ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an na'on miíon noo ta duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, táto'on ki'o sa'andá ley Moisés choon, dá ná kandaa ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

¹⁵ Tído ni naka'ani cháá ka to'on ká'an sa'á ña kée Jesús. Sa'á ñoo kua'á nda'o ñayuu ni nataka kueídó'o ñaa, ta nduva'a ta'ani na kee Jesús.

16 Tído sạ keta xoo va Jesús sạ sá'an nạ dao kạ xían noó kọ ín ndéi. Ta ñoó sạ ká'an nạ xí'ín Ndios.

Di'a nị kuu tá nị ndụvạ'a Jesús iin tạ nị natii sa'a

17 Iin kuụ nákaạ Jesús dána'a nạ noó ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoó ndéi tạ fariseo xí'ín tạ dána'a ley, tá'an rạ nị kii ñoo ñó'o chí kuendá Galilea xí'ín kuendá Judea, xí'ín rạ nị kii ñoo Jerusalén. Ta ió choon sato'o yọ Ndios noọ ndá'a Jesús, sạ'á ñoó kándéé ná ndụvạ'a na nạ kú'u. 18 Dá nị kasáa dao tạ, ta yí'i ra iin xịto noọ kánóo iin tạ nị natii sa'a, ta kóni rạ chí'i ñaa rá ini ve'e, dá chind'u ñaa rá noọ Jesús, ká'an rá. 19 Tído kọ ní'i rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoó, chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o ñoó. Sạ'á ñoó nị dakáa ñaa rá dinị vé'e. Dá nị sonó rá iin yáí. Dá nị danóo ra xịto noọ kánóo tạ kú'u ñoó me'í noọ ió Jesús. 20 Tá nị xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaa tạ ñoó, dá nị kaa nạ:

—Yo'ó, tạ kú'u xaan, sạ nị ndoo va kuachón.

21 Dá nị kasá'á nákanị ini tạ dána'a ley Moisés xí'ín tạ fariseo ndíta ñoó. “¿Ndá yoo kúú tạ káa, xini rạ, chí ká'an ndavạ'a ra xí'ín Ndios xí'ín to'on ká'an rạ? Chí iin tó'ón dinị vạ Ndios kúú nạ kuu dándóo kuachi ñayuu.” 22 Kúú nị kandaạ ini Jesús ña kị'o dión nákanị ini rạ. Dá nị ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndivạ'a nákanị ini ndọ dión? 23 ¿Ndí kịán kọ ú'u cháa kạ ka'in xí'ín tạ yó'o, ká'an ndo'ó: “Sạ nị ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá: “Ndakuiin ndichi, ta kua'an nó'on”? 24 Tído viti dá ná kọ'ín dána'i noọ ndọ ña kómí ndisa nạ nị nduu tạ ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá nị kaa nạ xí'ín tạ nị natii sa'a ñoó:

—Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xịton, ta kua'an nó'o ve'ón.

25 Ta kúú vití'ón vạ nị nakuíin ndichi rạ noọ ndidaá kúú ñayuu

ñoó. Ta kúú nị naki'in ra xịto noó nị sạ nóo ra. Dá nị kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra, ta sạ kéká'ano ra Ndios kua'an rạ. 26 Ta ndidaá kúú ñayuu ñoó nị naá nda'o ini, ta nị kasá'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'ú nda'o na, ta kaá nạ di'a:

—Kuụ viti nị xinio ña'a ndato.

Di'a nị kuu tá nị kana Jesús iin tạ nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

27 Tá nị ndi'i nị kuu dión, dá nị keta Jesús ve'e ñoó kua'an nạ. Ta kúú nị xini nạ ió iin tạ kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta nani rá Leví. Dá nị kaa nạ xí'ín rá:

—Nakí, ná kọ'o kanooón xí'ín yu'u.

28 Dá nị ndakuíin rạ. Ta kúú nị dankoo ra ndidaá kúú ña'a ra, dá nị kee ra kua'an rạ kanoo ra xí'ín ná. 29 Dá nị kee ra iin víko ve'e ra kéká'ano ra Jesús. Ta kua'á nda'o tạ kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao kạ ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'ín Jesús. 30 Kúú nị kasá'á tạ dána'a ley xí'ín tạ fariseo ká'an kuachi rạ xí'ín tạ xionoo xí'ín Jesús, ta kaá rạ:

—¿Ndivạ'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'ín tạ kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao kạ nạ kómí kuachi yó'o?

31 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Nạ ió va'a kọ xínñó'ó ta'on na tạ ketátá ñaa. Sava'a nạ kú'u va kúú nạ xínñó'ó ñaa. 32 Ta dión ta'ani yu'u, kọ véi ta'on yu'u nakanai nạ ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u nakanai nạ nákonị ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini nạ sạ'an.

Dána'a Jesús ña kúú ná táto'on iin tono

33 Dá nị kaa rạ xí'ín Jesús:

—Tạ xionoo xí'ín Juan, nạ dákodọ ndúta, né'e iị nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'ín Ndios, ta dión ta'ani kée tạ xionoo xí'ín tạ fariseo, tído tạ xionoo xí'ín ní sásá'an va ra, ta xí'i va ra.

34 Dá nị kaa nạ xí'ín rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsa ndọ xí'ín ñayuu nị nataka noọ ió víkó tánda'a ña kane'e iị ná nani ió

íí vá tonó xí'ín ná? ³⁵ Tído kasandaá iin kuú, dá naki'in ra tonó kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e íí ñayuu ñóó.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a ta fariseo

³⁶ Dá nì ñakí'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo rá, ta kaá na:

—Ta ko íin ta'on sa'ándá iin tá'í iin dá'on saá, ta nákoto tá'an naan noó nì ndata iin da'on yátá, chí tá ná kee na dión, dá kían dátúú vá ná dá'on saá, ta o náki'in tá'an nóó ta'an vaan xí'ín da'on yátá ñóó.

³⁷ Ta ko íin ta'on taán vino saá ini ñíí yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino saá ñíí yátá ñóó, ta kúú ndí'i vino ñóó kuita, ta kúú tujú vá ñíí ñóó. ³⁸ Sa'á ñóó va'a cháá ka ná taán yó vino saá ini ñíí saá, dá kían ni iian ná o túú. ³⁹ Ta ñayuu xí'í vino yátá, ko kóni ka na ko'o na vino saá, dá chí kaá na ña va'a cháá ka sá'an vino yátá —kaá Jesús.

6

Di'a kua'an ña nì ñan'a Jesús sa'á kuú nání'i ndée na Israel

¹ Ta tein iin kuú nání'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noño'o noo kaa tirió. Kúú nì kasá'á ta xionoo xí'ín ná to'on ra yoko tirió. Ta nì chíni'ini ndá'a raan, dá nì kana nonján, ta nì kasá'á rá séi raan kua'an ra. ² Dá nì kaa dao ta fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña ko kánian keeá tein kuú nání'i ndéa?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín taá xionoo xí'ín ná? ⁴ Chí kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì kí'in na pan, ña dóko ta duti noo Ndios, ña ko kánian keí ñayuu oon, chí sava'a ta duti vá kuu keí ña. Tído nì seí va David ña, ta nì xí'o ta'ani naan nì seí taá xionoo xí'ín ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña ío ta'ani choon noo ndá'a na nì nduu taá ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuú nání'i ndée yo —kaá na ká'an na sa'a mií ná.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taá nì natii ndá'a

⁶ Tein iin ka kuú nání'i ndée na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noo náta ka na ñoo ñóó. Dá nì kasá'á ná dána'a na. Ta ñóó nákaa iin taá nì natii ndá'a xoo ku'á. ⁷ Ta ndita ta dána'a ley xí'ín ta fariseo nání rá Jesús, dá ná kande'á á nduva'a na ta kú'u ñóó tein kuú nání'i ndée ná, dá nì rá ndí koo dátaí kuachi ñaá rá noo ta né'e choon. ⁸ Tído sa ná'á vá Jesús ndí kíán nákani ini taá ñóó. Dá nì kaa na xí'ín ta nì natii ndá'a ñóó:

—Ndakuijn ndichi, ta kakuujn me'í yó'o.

Ta kúú nì nakuijn ndichi ra, dá nì sa kuujn ra íin ra. ⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín dao ka taá ñóó:

—Ná ko'ín ndato'ín ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kíán kuu kee yó tein kuú nání'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'kió iin ñayuu o ka'ání yo ná? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

¹⁰ Dá nì kao noo na nì sa nde'é ná noo ndidaá kúú ñayuu ndéi ñóó. Dá nì kaa na xí'ín taá kú'u ñóó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì naðakáa ra ndá'a rá, ta kúú nì nduva'a vaan. ¹¹ Tído nì xido nda'o ini taá ndita nání ñaá ñóó. Ta kúú nì kasá'á rá ndátó'ón rá ndí kee ra, dá kendava'a ra xí'ín Jesús.

Di'a nì kee Jesús tá nì kaxi na uxí uu taá kanoo xí'ín ná

¹² Ta tein kuú dáá ñóó, dá nì sa'an Jesús dinj iin yúku nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta níí ñoo yaka nì sa káa na nì ka'an na xí'ín ná. ¹³ Tá nì tujú noo, dá nì kana na ndidaá kúú taá xionoo xí'ín ná. Ta tein roón nì kaxi na uxí uu taá, dá nì chínaní ñaá ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴ Íin taá yó'o naní Simón. Ta nì chínaní ñaá ná Pedro, ta iin ka

ra naní Andrés, ta kúú ñani Pedro. Ta iin ka ra naní Jacobo, xí'ín ra naní Juan, xí'ín ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé, ¹⁵ xí'ín ra naní Mateo, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Jacobo, ra kúú de'e Alfeo, xí'ín ra naní Simón, ra kuendá Zelote, ¹⁶ xí'ín ra naní Judas, ra kúú de'e Jacobo, xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni nakí'o Jesús noó ta xini u'u ñaá.

¹⁷ Dá ni kee Jesús konoo na kua'an na xí'ín ta yó'o. Dá ni xino na ni sa tuu na iin yódo. Ta ñoo ndéi dao ka ta xionoo xí'ín ná, xí'ín kua'á nda'o ñayuu ni kii ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea, xí'ín na ni kii ñoo Jerusalén, xí'ín na ni kii yu'u taño'o noo kúú ñoo Tiro xí'ín Sidón, chí ni kasáa na kueídó'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noo kue'e ndó'o na. ¹⁸ Ta ni nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ñó'o espíritu kini. ¹⁹ Ta ndidaá kúú ñayuu ñoo ni ndi'i ini dáko'on ndá'a ná Jesús, chí xí'ín ndéé kómí ná, kándéé ná nduva'a na na kú'u. Ta kúú ndidaá vá na kú'u ni nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao ka na

²⁰ Dá ni sa nde'é Jesús noo ndidaá ta xionoo xí'ín ná, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na kúnda'í xaan, dá chí sa ñó'o ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na nda'í kuiko viti, dá chí ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

'Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na ndé'í viti, dá chí ndato ná kuakí ndo.

²² Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xini u'u ñaá ñayuu, o tá taó xoo na ndo'ó tein na, o tá kána'á na xí'ín ndó, o tá chinaní kini na ndo sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, na ni nduu ta ñayuu yó'o. ²³ Kadijí ini ndo tá ndó'o ndó dión, ta nakutí ndó xí'ín ña kádijí ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña'a ni'i ndo noo Ndios chí induú,

chí k'i'o dión ta'ani sa kendava'a na sa'ano ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta tá sa na'á.

²⁴ Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na kúu na kuiká, chí tandéé ini kómí ndó kúú ña ió ñayuu yó'o va.

²⁵ 'Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sa ndinoo ini viti, dá chí kasandaá iin kuu nda'í kuiko ndó.

'Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sáki viti, dá chí kasandaá iin kuu, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁶ Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chinaní va'a ñaá ndidaá ñayuu, dá chí k'i'o dión ni sa kee na ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta to'ón tá sa na'á.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'á ñayuu xini u'u ñaá

²⁷ Tído ndo'ó, na seídó'o ñaá, ká'in xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'á na naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín na xini u'u ñaá. ²⁸ Ta va'a ka'an ndo xí'ín na ká'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á na kéndava'a xí'ín ndó. ²⁹ Ta ndáa na ni kani iin xoo noo ndo, dá kían k'i'o ndó iin ka xoo ná kani na. Ta ndáa na ni xio ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kiuo ndaa ta'ani na do'ono ndo. ³⁰ Tá ndáa na xíka iin ña'a noo ndo, k'i'o ndóan noo ná. Ta ndáa na ni xio ndaa ña'a kómí ndó, ná dá'a ni ndaka ndoan noo ná. ³¹ Táto'on k'i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, k'i'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

³² 'Chí tá kú'u ini ndo sava'a sa'á na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo sa'á ña kée ndó dión? Chí nda na kómí kuachi kú'u ini na sa'á na kú'u ini sa'a mií ná. ³³ Tá kée ndó ña va'a xí'ín sava'a na kée ña va'a xí'ín mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chí nda na kómí kuachi kée ña va'a xí'ín na kée ña va'a xí'ín mií ná. ³⁴ Ta tá xí'o tóo ndó ña ió noo ndo sava'a noo na ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chí nda na kómí kuachi xí'o tóo na ña ió noo ná noo dao ka na kómí kuachi, chí ná'a ná ña nandió né'e ndi'i naan noo ná.

35 Tído koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a ná xini u'u ñaá, ta va'a kee ndó xí'in ná, ta k'i'ó tóo ndó ña ío noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'i ndoán, dá kían ká'ano nda'ó ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, na ío noo dikó. Dá ch'i Ndios va'a ini kúú ná xí'in ñayuu koó ndive'e noo, xí'in ñayuu kini. 36 Sa'a ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu táto'on k'i'ó kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dáta kuachi yó ñayuu

37 'Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'a ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dáta kuachi ndó ñayuu, dá kían ná dá'a ni tá kuachi ndó noo Ndios. K'i'ó ká'ano ini ndo sa'a ñayuu, dá kían ná k'i'ó ká'ano ini Ndios sa'a ndo. 38 K'i'ó ndó ña ío noo ndo noo dao ka ñayuu, dá naki'ó Ndios ña'a noo ndo, ch'i k'i'ó na kuá'a ña va'a noo ndo, dá ch'i noón kúú na kidi ni'imian, dá ketoon va'an, ta dákúti díní ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá ch'i táto'on k'i'ó kée ndó chindeé ndó ñayuu, k'i'ó dión kee Ndios xí'in ndó.

39 Dá ñi daki'in tá'an ta'ani Jesús ña yó'ó xí'in to'on ñi daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uu taa ko túu noó ko'on ra iin xían, ká'an ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduú va ra kuei ini yái? 40 Ta ni iin taa dákuá'a ko ndáya'i cháá ka noó taa dána'a noo rá. Tído ndi ndaa mií vá ra ñi dakuá'a va'a, kasandaá ra kana'a rá táto'on k'i'ó ná'a taa dána'a noo rá. 41 ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'ó nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'ó ndó kuendá ká'ano ka tündú'u nákaa noo mií ndó? 42 Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'in ñani ndo: “Ñani, konón ná taó'i xe'e nákaa nooon xaán”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k'i'ó ví káa tündú'u nákaa noo mií ndó? ¿Kúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinñó'ó tündú'u nákaa noo mií ndó xaán, dá natuu

va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómí yó iin nio va'a, dá kían kankuei to'on va'a yú'u yó

43 'Ta ni iin tó'ón yíto va'a ko xí'ó kui'i ko vá'a, ta ni iin tó'ón yíto ko vá'a ko xí'ó kui'i va'a. 44 Dá ch'i kui'i xí'ó iin iin yíto ná'a ndá yíto kúú rá, ch'i ko dákuei ta'on yó tiño'ó noó tá'íón, ta ko náki'in ta'on yó uva noo yíto íón. 45 Ta dión ta'ani iin taa va'a, to'on va'a ñó'ó ini nio rá taó rá ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'ó ini nio rá taó rá ká'an ra. Ch'i ndi ndaa mií ña'a ñó'ó ini nio rá kánkuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'a ña ñi ndo'ó uu ve'e

46 '¿Ndiva'a ká'an ndo xí'in yu'u, mií ní kúú sato'ó ndu'u, mií ní kúú sato'ó ndu'u, tído ko kée ndó choon sa'ándái? 47 Dá ch'i ndidaá na vei noó yu'u, ta seíd'ó na ña ka'in xí'in ná, ta kée na ña, ko'in daki'in tá'in iin ña'a xí'in táto'on kée na. 48 Ch'i noón kúú táto'on iin taa ñi kava'a iin ve'e. Ñi sata konó ra, ta ñi chikaa ra sa'an noo tóto. Ta ñi xinkuei takui kua'a yuta ñoó, ta kúú ñi ñani rá sa'an, tído ko tá'ón ña'a ní ndó'an, dá ch'i noo tóto nákaa sa'an. 49 Tído ñayuu seíd'ó to'on dána'i, ta ko kée na ña, noón kúú táto'on iin taa ñi kava'a iin ve'e noo ñó'ó oon, ch'i ko ní chikaa ta'on ra sa'an. Sa'a ñoó tá ñi ñani takui yuta ñoó sa'an, kúú ñi koon vaan, ta kúú ñi naá ndí'i vaan.

7

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin tá kéchóon noo iin taa dándaki iin ciento soldado

1 Tá ñi ndí'i ñi ka'an Jesús to'on yó'ó xí'in ñayuu ndéi seíd'ó ñoó, dá ñi ndu'u na ñoo Capernaum. 2 Ta ñoó ío iin taa dándaki iin ciento soldado, ta kú'u iin tá kéchóon noo rá, ta kú'u nda'ó ini ra sa'a rá, tído sa xí'i va ra. 3 Tá ñi seíd'ó tá dándaki soldado ñoó ña ká'an ñayuu sa'a

Jesús, dá n̄i tanda'á rá dao t̄a sá'ano ndíta noó na Israel kua'an r̄a kuei nda'í r̄a noó Jesús ñ̄a ná kii na ve'e ra nduva'a na t̄a kéchóon noó rá. ⁴ Dá tá n̄i sā t̄a ñ̄oó noó ió Jesús, dá n̄i seí nda'í r̄a noó ná ñ̄a ná ko'on n̄a nduva'a na t̄a kéchóon noó t̄a dándáki soldado ñ̄oó, ta kaá r̄a xí'ín ná:

—Miñ̄an kánian kee ní ñ̄a man̄i yó'o xí'ín t̄a yó'o, ⁵ ch̄i kú'u ndava'o ini r̄a sa'á na ñ̄o yó, ta n̄i kava'a ra ve'e noó nátaka yó —kaá r̄a.

⁶ Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a xí'ín rá. Tído tá n̄i kasandaá yati na noó ín ve'e t̄a dándáki soldado ñ̄oó, dá n̄i tanda'á rá dao t̄a né'e tá'an va'a xí'ín rá kua'an r̄a noó veí Jesús. Dá n̄i kaa t̄a ñ̄oó xí'ín Jesús ñ̄a n̄i ka'an t̄a dándáki soldado ñ̄oó:

—O sa dándi'i k̄a ini ní mií ní sa'a yú'u, tatá, ch̄i k̄o ñ̄a'a ta'on kúu yu'u ñ̄a ku'u ní ve'i. ⁷ Ta sa'á ñ̄a k̄o t̄a'ón ñ̄a'a kúúí, sa'á ñ̄oó k̄o ní sā mií noó ní. Tído xí'ín to'on ka'an oon va ní, ta kúu nduva'a va t̄a kéchóon noóí. ⁸ Ch̄i kúu ta'anii iin t̄a nákā t̄ixi ndá'a iin t̄a né'e choon. Ta ñ̄o'o ta'anii soldado t̄ixi ndá'a yu'u. Sa'á ñ̄oó tá ká'ín xí'ín iin ra: “Kua'án”, ta kúu kua'an va ra. Tá ká'ín xí'ín iin k̄a r̄a: “Nakí”, ta kúu veí va ra. Ta tá ká'ín xí'ín t̄a kéchóon noóí: “Kee ñ̄a yó'o”, ta kúu kée va raan —kaá r̄a.

⁹ Tá n̄i seído'o Jesús to'on yó'o, kúu n̄i naá iní na sa'á ñ̄a n̄i ka'an r̄a dión. Dá n̄i ñ̄andió k̄o na n̄i sa nde'é ná noó ñ̄ayuu tákuei ñ̄aá veí ñ̄oó, dá n̄i kaa n̄a:

—Miñ̄an ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñ̄a ni iin n̄a Israel k̄o kándéé iní na yu'u t̄ato'on k̄i'o kándéé iní ñ̄aá t̄a yó'o —kaá n̄a.

¹⁰ Tá n̄i ñ̄andió kuéi t̄a n̄i sa'an choon yó'o n̄i ndusá r̄a ve'e, kúu n̄i xini r̄a ñ̄a sa n̄i nduva'a t̄a kéchóon n̄i sa kú'u ñ̄oó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ñ̄anataki Jesús de'e iin ñ̄a'a kuáan ió ñ̄oó naní Naín

¹¹ Tá n̄i ndi'i ñ̄oó, dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a iin ñ̄oó ká'ano naní Naín xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná, ta kúu kua'á ndava'o ñ̄ayuu kua'an ta'ani xí'ín ná. ¹² Tá n̄i kasandaá yati na noó kúu yé'é ñ̄oó ñ̄oó, kúu ñ̄oó kánkuei ñ̄ayuu kua'an n̄a dánduxi na iin nd̄ji. Ta iin to'ón dáá vá kúu xí noó naná x̄i. Ta ñ̄a'a kuáan va kían. Ta kua'á ndava'o n̄a ñ̄oó ñ̄oó kua'an xí'án. ¹³ Tá n̄i xini ñ̄aá sato'o yó Jesús, kúu n̄i ku'u nda'o ini na sa'a ñ̄a'a ñ̄oó. Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—O sa kuákón.

¹⁴ Dá n̄i natuu yati na. Dá n̄i tiin na sato noó nákā nd̄ji ñ̄oó. Kúu n̄i sa tuu t̄a yí'i ñ̄a kua'an ñ̄oó. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín ta n̄i xí'í ñ̄oó:

—Yíí ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

¹⁵ Ta kúu n̄i ndakoo tayíí n̄i xí'í ñ̄oó. Kúu n̄i kas'á vá xí ká'an x̄i. Dá n̄i nak'i'o ñ̄aá ná noó naná x̄i. ¹⁶ Ta ndidaá kúu vá ñ̄ayuu ñ̄oó n̄i yu'ú. Ta kúu n̄i kas'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá n̄a:

—Iin profeta ká'ano nda'o n̄i kasáa noó ndéi yó viti.

Ta dao k̄a n̄a kaá ñ̄a n̄i kasáa Ndios chindeé ná n̄a ñ̄oó n̄a.

¹⁷ Ta kúu n̄i naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúu kuendá Judea, xí'ín ndidaá ñ̄oó ñ̄o'o yati ñ̄oó.

Di'a kua'an ñ̄a n̄i ka'an Jesús sa'a Juan, n̄a dákode nd̄ta ñ̄ayuu

¹⁸ Dá n̄i kasto'on t̄a kúu kuendá Juan xí'ín ná sa'a ndidaá ñ̄a kée Jesús. Dá n̄i kana Juan ū t̄a xionoo xí'ín ná, ¹⁹ dá n̄i tanda'á ñ̄aá ná kua'an r̄a noó nákā Jesús, dá ndato'ón ñ̄aá rá, á mií ná kúu n̄a n̄i kaa Ndios tanda'á ná kasā dákāki ñ̄aá, o á kandati yó kasā iin k̄a n̄a.

²⁰ Dá tá n̄i sā t̄a ñ̄oó noó nákā Jesús, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Juan, n̄a dákode nd̄ta ñ̄ayuu, noón kúu n̄a n̄i tanda'á ndu'u veí ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúu n̄a n̄i kaa Ndios tanda'á ná kasā dákāki ñ̄aá, o á kandati ndu kasā iin k̄a n̄a? —kaá r̄a.

21 Ta mií hora daá ñóo ñi nduwa'a Jesús kua'á nda'o na kú'u, xí'ín na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'ín na ñó'o espíritu kini. Ta kua'á nda'o na ko túu noo ñi natuu noo. 22 Dá ñi kaa na xí'ín taa ñóo:

—Kua'án nó'o ndo kasto'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña ñi xini ndo, xí'ín sa'a ndidaá ña ñi seídó'o ndó kuú viti, ta ka'on xí'ín ná ña ñi natuu noo na ko túu noo, ta sa xíka va na ñi natii sa'a, ta sa ñi nduvii vá na ndó'o kue'e té'ij, ta sa ñi natai va do'o na ko táj do'o, ta ñi nataki na ñi xí'í, ta noo ñayuu kúnda'í ñi kasto'in to'on va'a Ndios. 23 Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xini na yu'u —kaá na.

24 Tá ñi ndi'i ñi nandio kuéi taa ñi tanda'á Juan ñóo kua'án nó'o rá, dá ñi kasá'á Jesús ká'án na xí'ín ñayuu ñóo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ñi sa'án ndo'ó ñi sa nde'é ndó noo kúu noñó'o ichi ñóo? ¿Á iin taa ko iin toon, tá'án ra xikó táto'on xikó iin ndoo kée tachí ñi sa'án ndo ñi sa nde'é ndó? 25 Koó, sa'á ñóo, ¿ndá yoo ñi sa'án ndo ñi sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyí ndáa? Koó, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndáa, noón kúu na ndéi ve'e rey. 26 Sa'á ñóo, ¿ndá yoo ñi sa'án ndo ñi sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, miían ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaá kúu ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta. 27 Ta sa'a mií ná ká'án tuti ij Ndios di'a: Ná ko'in tanda'í iin taa kuío noo ko'on noo yo'ó kasto'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu, dá ná kandeí nduu na kueidó'o na ña kían ko'on ka'on xí'ín ná, kaáan.

28 Sa'á ñóo ká'ín xí'ín ndó ña Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ñi kaki tixi ña'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá na.

29 Tá ñi seídó'o ndidaá na ñoo yo xí'ín nda taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o ña ñi ka'án na, dá ñi nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'ín ná. Sa'á ñóo ñi sodó ndúta ná ñi kee Juan. 30 Tído ta fariseo xí'ín ta dána'a ley ñi ku'ichí ini ra ñi xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'ín rá, sa'á ñóo ko ní xí'o ra mií rá dákodó ndúta ñaá Juan.

31 Dá ñi kaa ta'ani sato'o yo Jesús: —¿Ndí kían tiin yu'u, dá ka'ín xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na? 32 Na ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuáchi tá ndéi xi sádkí xi noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi: “Ñi tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ñi xita ndu yaa nda'í kua'án, tído ko ní nde'i'í ta'on ndó.” 33 Ta kí'o díon ta'ani kée ndo'ó, chí tá ñi kasáa Juan, na dákodó ndúta ñayuu, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. 34 Ta viti ñi kasáa na ñi nduu taa ñayuu yo'ó, ta sásá'an va na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin taa nde'é, iin taa xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin taa né'e tá'an va'a xí'ín taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ñayuu kini. 35 Tído na kúu na ndíchi, noón kúu ná'a ña kómí ndisa na ña ndíchi.

Di'a ñi kuu tá ñi sa'án Jesús ve'e iin ta fariseo naní Simón

36 Iin taa fariseo ñi seí nda'í noo Jesús ña ná ko'on na xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá ñi ku'u Jesús ve'e ra, dá ñi sa ko'o na xí'ín rá mesa. 37 Dá tá ñi kandaá ini iin ñá'a kómí kuáchi ió ñoo ñóo ña ió Jesús ve'e taa fariseo ñóo sásá'an na, kúu ñi kasáaan, ta né'án iin tindo'o ló'o noo ñó'o kirá támi sa'án. 38 Kúu ñi sa ku'ín xitíán chí sata dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá ñi kasá'á nde'i'í ña, dá ñi dakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí diníjan ñi danáyaan ña. Dá ñi chitóan ña, dá ñi chí'án kirá támi sa'án ñóo iin níi kúu sa'a ná.

39 Tá nì xini t̃a fariseo, tá'an r̃a nì kana Jesús ve'e ra, ña nì kee ñá'a ñoo dión, dá nì kasá'a rá nákani ini r̃a: "Tá mián ndaa ndisa profeta kúu t̃a yó'o, dá kían kandaa va ini r̃a ndá ñá'a kúu ñá k'é sa'a rá, ch̃i iin ñá'a kómí kuachi va kían", ká'án rá nákani ini r̃a. 40 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Simón, kónij ka'in xí'ón sa'a iin ñá'a.

Dá nì kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

41 Dá nì kaa na:

—Nì s̃a io iin t̃a s̃a dasá tóo dij'ón.

Ta ũu t̃a s̃a táj noo rá. Iin ra s̃a táj o'ón sienta dij'ón plata, ta iin ka r̃a s̃a táj ũu diko ux̃i. 42 Ta k̃o ní'j ta'on ndin nduú r̃a dij'ón dánaa rá ña táj r̃a. Ta kúu nì x̃i'o ká'ano va ini t̃a kúu sato'o dij'ón ñoo sa'a ndin nduú t̃a ñoo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'á, ¿ndí káa t̃a ñoo kú'u cháá ka ini sa'a t̃a kúu sato'o dij'ón ñoo?

43 Dá nì kaa Simón:

—Taó kuenda yu'u ña t̃a nì sa táj kua'a cháá ka dij'ón ñoo kúu r̃a kú'u cháá ka ini sa'a t̃a kúu sato'o dij'ón ñoo.

Dá nì kaa Jesús:

—Ndaa nda'o nì ka'on.

44 Dá nì nandió k̃o na nì s̃a nde'é ná noo ñá'a ñoo, dá nì kaa na xí'in Simón:

—¿Á nì xinon tát̃o'on nì kee ñá'a yó'o xí'in yu'u? Tá nì ku'u yu'u ve'ón, k̃o ní x̃i'o ta'on yo'ó takují ndoo sa'í. Tído ñá'a yó'o nì dakúchián sa'í xí'in ndirá nooan. Ta xí'in idí dinjan nì danáyaan ña.

45 Ta ni noqí k̃o ní chító ta'on yo'ó, tído ñá'a yó'o, nda rá nì kasá'a nì ku'i ve'ón, k̃o sá tuuán chitóan sa'í.

46 Ta ni dinjí k̃o ní chikodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yó'o nì chí'án ndutá támi sa'an sa'a yú'u. 47 Sa'a ñoo ká'in xí'ón, va'ará kua'a nda'o kuachi kée ñá'a yó'o, tído s̃a nì ndoo vaan, sa'a ñoo kóni ndava'a vaán yu'u. Tído ñayuu ká'án ña cháá vá kúu kuachi na nì ndoo, noón kúu na cháá vá kóni na yu'u.

48 Dá nì kaa na xí'in ñá'a ñoo:

—Sa nì ndoo va kuachón noo Ndios.

49 Ta ndidaá t̃a ndéi xí'in ná mesa ñoo nì kasá'a ndát̃o'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo kúu t̃a káa, xini r̃a, ña dándoo ra kuachi ñayuu noo Ndios?

50 Dá nì kaa Jesús xí'in ñá'a ñoo:

—Sa'a ña kándée inon yu'u, sa'a ñoo nì kakón noo kuachón. Kua'án nó'on viti xí'an ió va'a inon.

Dá nì keeán kua'an nó'an.

8

Yó'o ká'an sa'a na ñá'a nì chindeé Jesús

1 Tá nì ndi'i, dá nì sa'an Jesús nì xionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'in ñoo kuálí, ta nì daná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu t̃ixi ndá'a Ndios. Ta nì xionoo na xí'in ndin ux̃i ũu t̃a nì kaxi mií ná ñoo. 2 Ta nì xionoo ta'ani dao na ñá'a xí'in ná, tá'an na nì nduva'a na, ch̃i dao na nì s̃a ñoo'o espíritu kini, ta dao ka na nì sa kú'u. Ta tein na ñá'a yó'o nákaa María Magdalená, tá'an ñá s̃a ñoo'o us̃a espíritu kini nì taó Jesús. 3 Ta nákaa ta'ani ñá'a naní Juana, ná kúu ñadi'í t̃a naní Chuza, tá'an r̃a ndaá ve'e rey Herodes, xí'in ñá'a naní Susana, xí'in kua'a ka na ñá'a s̃a chindeé ñaa xí'in ña ió noo ná.

4 Kúu ku'a'a nda'o ñayuu nì kii iin rá iin ñoo nì nat̃aka noo nákaa Jesús. Dá nì kasá'a ná dáki'in tá'an na dao ñá'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

5 —Iin t̃a xiti nì kee ra kua'an r̃a kuti ra tata noj'ó'o rá. Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña nì k̃uei yu'u ích̃i. Ta nì sejn ni'ini naan. Kúu nì kasáa laa, ta kúu nì seí vá r̃ian. 6 Ta dao ka tata ñoo nì k̃uei tein yuu, ta nì xitaan. Tído nì ichian, dá ch̃i k̃o tá'ón ko'oyo sa'án. 7 Ta dao ka tata ñoo nì k̃uei tein tá'íon. Ta nì sa'ano dáó ñá xí'in tá'íon ñoo, sa'a ñoo nì

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'a iin t̃a xiti tata

4 Kúu ku'a'a nda'o ñayuu nì kii iin rá iin ñoo nì nat̃aka noo nákaa Jesús. Dá nì kasá'a ná dáki'in tá'an na dao ñá'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

5 —Iin t̃a xiti nì kee ra kua'an r̃a kuti ra tata noj'ó'o rá. Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña nì k̃uei yu'u ích̃i. Ta nì sejn ni'ini naan. Kúu nì kasáa laa, ta kúu nì seí vá r̃ian. 6 Ta dao ka tata ñoo nì k̃uei tein yuu, ta nì xitaan. Tído nì ichian, dá ch̃i k̃o tá'ón ko'oyo sa'án. 7 Ta dao ka tata ñoo nì k̃uei tein tá'íon. Ta nì sa'ano dáó ñá xí'in tá'íon ñoo, sa'a ñoo nì

kuyátá váán n̄i kee rá. ⁸ Ta kúú dao ká tata ñóó n̄i kwēi noo kúú ñó'ó va'a. Kúú n̄i sa'ano va'a vaan. Ta kúú kua'á ndava'o non̄i n̄i x̄i'oan, dá ch̄i iin ciento non̄i n̄i x̄i'o iin iin tata ñóó —kaá Jesús.

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión, ta kúú n̄i'í nda'o n̄i ka'an na:

—iNdi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueid'ó va'a ndó!

⁹ Dá ví n̄i ndato'ón ñáa taa xíonoo xí'ín ná:

—¿Ndí dándáki to'on n̄i dakí'in tá'an ní n̄i ka'an ní xí'ín ndu'u?

¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Noo ndo'ó n̄i x̄i'o Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i noo dao ká ñayuu, dá kían, va'ará ndidaá ká viñ ndé'é ná, tído o kándaa ta'on ini n̄a ndi kóni kaaan, ta va'ará ndidaá ká viñ ná kueid'ó na, tído o kátóni ta'on ini n̄a.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña n̄i daná'a na sa'á taa xiti tata

¹¹ 'Di'a dándáki to'on n̄i dakí'in tá'in n̄i ka'in xí'ín ndó. Kana'á ndó ña tata ñóó kúú to'on Ndios. ¹² Ta yu'ú ich̄i noó n̄i kwēi dao tata ñóó, ñóó kúú ñayuu seid'ó to'on Ndios, tído kásaá ña u'u, ta kúú díta váán to'on Ndios ña nákaa nio ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'í ná ña káki na. ¹³ Ta tein yuu noó n̄i kwēi dao ká tata ñóó, ñóó kúú ñayuu seid'ó to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádi'í ini n̄a. Tído ko ta'ón yo'an ini níó ná, sa'á ñóó toó vá kándisa naan. Ch̄i tá kásá'á ndó'ó na tandó'ó, kúú kéxoo na noó ña kándisa na. ¹⁴ Ta tein ta'ón noó n̄i kwēi dao ká tata ñóó, ñóó kúú ñayuu seid'ó to'on Ndios. Tído kásá'á ndi'i cháá ká ini n̄a sa'á ña ió noo ná, ta kátóó n̄a koo kuiká ná, ta ndi'í ini n̄a sa'á ña'a luu ió ñayuu yó'ó. Sa'á ñóó ko sísa na xí'ín to'on Ndios. ¹⁵ Tído noñ'ó va'a noó n̄i kwēi dao ká tata ñóó, ñóó kúú ñayuu seid'ó to'on Ndios xí'ín ndino'o ini n̄a, ta ndíta ndaa

n̄a xí'án. Ta ko sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Miian kánian na'a yo mií yó ña kúú yó kuendá Jesús, ta kueid'ó va'a yó ña dána'a na noo yo

¹⁶ 'Ko iin ta'on chíñ'ó iin íti, ta chikani ndei na iin kidi nooan, ta ni ko chikani de'é naan tixi xito. Di'a noo dikó chinoo naan, dá ná katoaan noo ndidaá n̄a koku'u ini ve'e. ¹⁷ Ch̄i ndidaá ña'a dá'i noo ndo viti, dá ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'ó de'é viti, dá ña natuuan, dá ná katoon nooan. ¹⁸ Ta kueid'ó va'a ndó ña ká'ín xí'ín ndó, ch̄i ndidaá n̄a natiin to'on ká'ín, noón kúú n̄a ní'í ña kandaá cháá ká ini n̄a. Tído ndidaá n̄a ko xí'ín natiin to'on ká'ín, noón kúú n̄a kéxoo ña ká'án ná ná'á ná —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

¹⁹ Dá n̄i kasáa naná Jesús xí'ín ñani n̄a nándukú ñaá ná. Tído ko ní kúu ta'on natuu yati na noo ió n̄a, ch̄i kua'á nda'o ñayuu n̄i nataka ñóó. ²⁰ Dá n̄i kasto'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñóó xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e, ta kóni n̄a ka'an n̄a xí'ín ní.

²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñóó:

—Ndi ndáa ñayuu seid'ó to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaan, noón vá kúú naná'í xí'ín ñani.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús choon noó tach̄i xí'ín taño'o

²² Iin kuu, dá n̄i kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ini iin barco. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ká xoo yu'ú taño'o.

Dá n̄i kee na kua'an n̄a. ²³ Ta tein yá'a na kua'an n̄a noó taño'o ñóó, kúú n̄i kidi va Jesús. Kúú iin ndakána va n̄i kasá'á kána tach̄i déen noó taño'o. Sa'á ñóó n̄i kasá'á kokee taku'í ini barco. Ta jo nda'o ió ña keta ka'ani ra ini taku'í

ñoó. ²⁴ Dá n̄i natuu yati t̄aa x̄ionoo x̄í'ín Jesús noo kándu'u ná. Dá n̄i dándoto ñaá rá, ta kaá ra x̄í'ín ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Ió ña kuu yo!

Dá n̄i ndoto Jesús. Dá n̄i sa'anda na choon noo tach̄i x̄í'ín taño'o ñoo. Kúu n̄i sa tuu va tach̄i ñoo x̄í'ín ña ndákuei noo taño'o, ta kúu n̄i nakáa tádi vá rá. ²⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—¿Ndiva'a ko kándée ini ndo yu'u?

Kúu n̄i yu'ú nda'o t̄aa x̄ionoo x̄í'ín ná ñoo, ta n̄i naá ini ra. Dá n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an míi rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chí nda tach̄i x̄í'ín taño'o seídó'o choon sa'ándá na?

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús espíritu kini n̄i sa ño'o ini iin taa

²⁶ Dá n̄i saa na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara, ña x̄irndaa tá'an x̄í'ín kuendá Galilea. ²⁷ Dá tá n̄i noo Jesús barco ñoo, dá n̄i kasáa iin t̄aa ñoo ñoo, ta sa na'á nda'o ño'o espíritu kini ini ra, ta ko ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ió ra, chí ini káo noo ño'o ndii va ió ra. ²⁸ Tá n̄i xini ra Jesús, kúu n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú rá. Dá n̄i sa kuín x̄it̄i rá noo ná, dá n̄i kasá'a n̄i'í nda'o ká'an ra x̄í'ín ná:

—¿Ndá kían ndó'o ní x̄í'ín yu'u, Jesús, míi ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? Seí nda'áv̄i noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní n̄ioi.

²⁹ Dión n̄i kaaan, dá chí sa sa'anda va Jesús choon nooan ña ná kankuei ña ini t̄aa ñoo ko'an. Sa na'á nda'o ño'an dándákian t̄aa ñoo. Chí va'ará sa so'oni ñayuu ndá'a rá x̄í'ín sa'a rá x̄í'ín cadena x̄í'ín kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá ra cadena ñoo. Ta sa kendúsa espíritu kini ñoo x̄í'ín rá kandaka ñaáan kua'an noo kúu ño'o j̄chí. ³⁰ Dá n̄i ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá n̄i kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní.

Dión n̄i kaaan chí kuá'a nda'o espíritu kini ño'o ini t̄aa ñoo. ³¹ Dá n̄i seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'a ñaá ná ko'an nda maá noo iin naá. ³² Ta kuá'a nda'o kochí ño'o sásá'an ndika yúku ñoo. Dá n̄i seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús ña ná konó ná ko'an ndu'an ini r̄i. Dá n̄i sonó ná nooan. ³³ Ta kúu n̄i kankuei espíritu kini ñoo ini t̄aa ñoo. Dá n̄i sa'an n̄i ndu'an ini kochí ñoo. Dá n̄i taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an r̄i yu'ú da'o. Dá n̄i kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu n̄i kanda'a r̄i, dá n̄i x̄i'í r̄i.

³⁴ Dá tá n̄i xini t̄a ndáka kochí ñoo ña dión n̄i ndo'o rí, dá n̄i taxí tá'an ra kua'an ra kast'on ra x̄í'ín na ndéi ñoo ra x̄í'ín na ndéi yúku sa'a ña n̄i kuu dión. ³⁵ Dá n̄i kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná ña n̄i kuu. Tá n̄i saa na noo iin Jesús, kúu n̄i xini na ña ió t̄aa n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo noo sá'a ná. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin t̄aa ió va'a vá kúu rá. Kúu n̄i yu'ú nda'o ñayuu ñoo. ³⁶ Ta ñayuu n̄i xini ña n̄i kuu dión kúu na n̄i nakani x̄í'ín dao ka ñayuu ndi n̄i kuu n̄i nduva'a t̄aa sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁷ Dá n̄i kasá'a ndidaa ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka x̄ián, dá chí yu'ú na sa'a ña n̄i kuu dión. Dá n̄i kaa Jesús ini barco ko'on na. ³⁸ Tído n̄i seí nda'í t̄aa n̄i sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra x̄í'ín ná. Tído n̄i sa'anda Jesús choon noo rá ña ná no'o ra, ta kaá na x̄í'ín rá:

³⁹ —Nandió koo kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón x̄í'ín na ñooon sa'a ndidaa ña'a ndato n̄i kee Ndios x̄í'ón.

Dá n̄i ki'in ra kua'an nó'o rá. Ta n̄i kasá'a rá nákani ra x̄í'ín ndidaa na ñoo ra sa'a ndidaa ña'a ndato n̄i kee Jesús x̄í'ín rá.

Di'a n̄i ndo'o de'e di'í t̄a naní Jairo x̄í'ín ña n̄i ndo'o iin ña'a ndó'o kue'e tá n̄i

40 Dá nî nandíó koo tuku Jesús nî ndísáa nâ iin kâ xoo taño'o ñoó. Dá nî natiin va'a ñáá kua'á nda'o ñayuu xí'an kádiij ini nâ, chí sâ ndéi ndidaá vá ná ndáti ñáá ná. 41 Dá nî kasáa iin taa naní Jairo, tá'an rā dándáki ve'e noo náta ka nâ Israel ndéi ñoo ñoó. Dá nî sâ ku'ín xití rá noo Jesús. Dá nî sei nda'í rā noo ná ña ná ko'on nâ ve'e ra, 42 chí nî kaa rā ña ió iin tó'on de'e di'í rā, ta ió xî uxî uu kuia, ta sâ xí'í va xi. Dá nî kee Jesús kua'an nâ xí'ín rá, ta dándúti ñáá ñayuu kuá'a kua'an xí'ín ná ñoó. 43 Ta tein ñayuu ñoó nákaa ta'aní iin ñá'a ndó'o kue'e táj nîj, ta sâ nî xino uxî uu kuia ndó'an dión. Ta sâ nî dandí'í vaan di'ón né'e va'an nî chíya'avián tá kétátá ñáá. Tído nî iin tó'on ta'on ra kō ní kándeé nduva'an. 44 Dá nî natuu yatián satā Jesús. Dá nî kākō'on ndá'an yu'ú dá'on ná. Ta kúú vití'ón di'a nî natuu nîj ñoó.

45 Dá nî kaa Jesús:

—¿Ndá yoo nî kākō'on ndá'a dá'amái?

Tído nî iin tó'on ñayuu ñoó kō ní kaa'an. Dá nî kaa Pedro xí'ín ná:

—Maestro, ñayuu kuá'a yó'o kúú nâ dándúti ñáá. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ndátō'ón ní ndá yoo nî kākō'on ñáá?

46 Dá nî kaa Jesús:

—Koo, chí nî dakó'on ndá'a iin ñayuu dá'amái, chí nî kandaa iniñ ña nî nduva'a iin ñayuu nî kee ndéi—kaá nâ.

47 Tá nî kandaa ini ñá'a ñoó ña o kúu ta'on chide'áan ña nî keeán, kúu nî kasáaan noo Jesús, ta ndéi ñinoán. Dá nî sâ ku'ín xitíán noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoó nî nakanián ndiva'a nî kākō'on ndá'an dá'on Jesús, ta nî nakani ta'anián ña vití'ón kuíí vá nî nduva'an tá nî keeán dión. 48 Dá nî kaa Jesús xí'án:

—De'e di'íj, nî nduva'ón sa'á ña kándeé inóon yu'u. Ta vití, kua'an ndó'on ve'ón xí'ín ió va'a inóon.

49 Ta kúú ká'an ij vá Jesús iin na xí'án, kúú nî kasáa iin taa nî kii ve'e

Jairo, tá dándáki ve'e noo náta ka nâ Israel ñoó, dá nî kaa rā xí'ín rá:

—Sa nî xí'í va de'e di'í ní. Ná dá'a kâ ní dáta'an ní maestro xaan.

50 Tá nî seídó'o Jesús ña nî ka'an rā dión, dá nî kaa nâ xí'ín Jairo:

—O sâ yu'óon. Sava'a yu'u kan-deé inóon, ta kúú nduva'a xi.

51 Dá tá nî saā nâ nî ku'u na ve'e ra, ta kō ní sóno ná ña ku'u dao kâ ñayuu xí'ín ná, sava'a Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan xí'ín tatá tadi'í ñoó, xí'ín naná va xi. 52 Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoó ndéi'í nâ ndéi na, ta nda'í káyu'ú ná sa'a tadi'í ñoó. Dá nî kaa Jesús xí'ín ná:

—O sâ kuáki ndó, chí kō ní xí'í ta'on xi, kidi va xi.

53 Ta kúú ndidaá ñayuu ñoó nî saki ndaa va na Jesús sa'á ña nî ka'an nâ dión, chí ná'a vá ná ña sâ nî xí'í va xi. 54 Dá nî tiin Jesús ndá'a xí, dá nî kaa nâ xí'ín xi:

—Di'í ló'o, ndakoo.

55 Ta kúú nî nataki va xi. Ta kúú vití'ón vá nî ndakoo xi. Dá nî sa'anda Jesús choon noo nâ ve'e xí ña ná k'i'o na ña'a kasá'an xi. 56 Ta tatá xí xí'ín naná xí nî naá nda'o ini nâ. Tído nî sa'anda Jesús choon noo ná ña ná o sâ nákani na xí'ín nî iin tó'on ñayuu sa'á ña nî kee na.

9

Yó'o nî sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'ín ná ña ná ko'on rā dána'a rā sa'á to'on va'a Ndios

1 Dá nî ndítúti Jesús ndin uxí uu taa xionoo xí'ín ná. Dá nî xí'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. 2 Dá nî tanda'a ñáá ná kua'an rā dána'a rā sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, ta nduva'a ra nâ kú'u, 3 ta kaá nâ xí'ín rá:

—Ní iin ña'a o sâ kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi, o sâ kane'e ndó yito katuu ndó ko'on ndo, ní léka ndo, ní pan, ní di'ón, ta o sâ kane'e ndó iin kâ kotó nadaon

ndó. ⁴ Ta ndi ndáa mií vá ve'e ni saꝯ ndo ni ku'u ndó, saꝯa'a ñoo ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ⁵ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noꝯ ko ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta kúú kankuei ndó ñoo ñoo, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xiní na na ñoo ñoo —kaá Jesús.

⁶ Dá ni kankuei taꝯ ñoo kua'an ra ndidaá ñoo dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduva'a ra na kú'u ndéi iin iin xián noꝯ xionoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

⁷ Tá ni ni'i tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúú ko ná'á rá ndí kían nakani ini ra. Chí dao ñayuu ñoo kaá ña ni nataki Juan, ta noón kúú Jesús. ⁸ Ta dao ka na kaá ña kúú ná profeta Elías, ta ni ndixoo tuku na. Ta dao ka na kaá ña kúú ná iin ka profeta ni sa io sa na'á, ta ni nataki na viti. ⁹ Dá ni kaa Herodes:

—Mií yu'u ni sa'anda choon, dá ni sa'anda ra diko Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúú taꝯ, tá'an ra seídó'i kée ña'a ndato ñoo, tá dáá?

Sa'á ñoo ndí'i ini ra koni ra Jesús.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil taꝯ

¹⁰ Tá ni ndisáa taꝯ xionoo xí'in Jesús ni sa'an ra noꝯ choon ni sa'anda na noꝯ rá, dá ni nakani ra xí'in ná sa'á ña ni kee ra. Dá ni ñakuaka xoo ñaá Jesús, dá ndáka ñaá ná kua'an na iin xián noꝯ koó ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida.

¹¹ Tído tá ni kandaꝯ ini ñayuu ñoo ndéi chí kua'an na, dá ni kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúú ni natiin va'a ñaá Jesús. Dá ni daná'a na noꝯ ná sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu na. Ta ni nduva'a na na kú'u. ¹² Tá ni ini kuu dáá ñoo, dá ni natuu yati ñaá ndin uxí uu taꝯ xionoo xí'in ná. Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Ka'anda ní choon noꝯ ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na ñoo kuálí túu ño'o káa, o ko'on na ve'e ndíta

yúku káa, dá ná ndukú ná ña'a kasá'an na, ta ná ni'i ná noꝯ kudí na, chí ko ta'ón ña'a keí ná yó'o.

¹³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kí'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an ná.

Dá ni kaa ra:

—Ko ta'ón kua'á ña'a né'e ndu, saꝯa'a o'on va pan xí'in uu tiyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ña'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá ra.

¹⁴ Ta kúú rá táto'on kí'o o'on mil taꝯ. Dá ni kaa Jesús xí'in taꝯ xionoo xí'in ná ñoo:

—Ka'an ndo xí'in ñayuu yó'o ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na. Ta uu diko uxí ná kakuu iin iin tu'u na.

¹⁵ Ta dión ni kee ra. Dá ni sa ndéi ndidaá kúú ñayuu ñoo. ¹⁶ Dá ni tiin Jesús ndin o'on pan ñoo xí'in ndin nduú tiyaká ñoo. Dá ni nande'é noꝯ ná chí induú. Dá ni nakí'o na ndivé'e noꝯ Ndios sa'an. Dá ni sa'anda na pan xí'in tiyaká ñoo. Dá ni xi'o naꝯ noꝯ taꝯ xionoo xí'in ná. Dá ni sa'an ra ni dasá ráan noꝯ ñayuu ñoo. ¹⁷ Dá ni sasá'an ndidaá kúú ná nda noꝯ ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i, dá ni dakúti taꝯ xionoo xí'in Jesús uxí uu tiyiká xí'in ña'a ni kandoꝯ noꝯ ña ni sasá'an ñayuu ñoo.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na ni tanda'a Ndios kasaꝯ dáka'i ñaá

¹⁸ Iin kuu nákaꝯ xoo Jesús ká'an na xí'in Ndios, ta yati ñoo ndéi taꝯ xionoo xí'in ná, dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñoo?

¹⁹ Dá ni kaa taꝯ ñoo:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin profeta ni sa io sa na'á, ta ni nataki na.

²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Mii ní kúú Cristo, nà dákàki ñáá.

Kásto'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

²¹ Tído nì sa'anda Jesús choon noó tã xíonoo xí'ín ná ñà ná o sà kóo inì rã ka'an rã xí'ín nì iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná. ²² Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Miiñ ndúsa kánian kua'á nda'o ña'a ndo'o naní níó nà nì nduu tãa ñayuu yó'o. Chì kuñó'ó ñáá tã sá'ano ñoo, xí'ín tã dutì saku'a'a, xí'ín tãa dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu nà. Tído tìxi kuu óni, dá natakì va na.

²³ Dá nì kaa nà xí'ín ndidaá tãa ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ñà kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ñà kían ió ndo kuu ndo sá'í iin rá iin kuu kuu, ta ndikò ndo yu'u, ná ko'o. ²⁴ Chì ndi ndáa nà kóni dákàki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúú nà kuu di'a. Tído ndi ndáa nà xí'í mii ñà kuu nà sa'a yú'u, noón kúú nà nì'í ñà kàki na. ²⁵ Dá chì, çndi kían va'a nì'í ñayuu tá ná kandeé ná nì'í ná ndidaá ñà kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o ní'í ná ñà kataki nà, ká'án ndó?

²⁶ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'a yú'u o sa'á to'in, dá kían kaka'an ta'ani noo nà nì nduu tãa ñayuu yó'o sa'á noón tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ndée ndato kómí mii ná, xí'ín ñà kómí tatá nà Ndios, xí'ín ñà kómí ángel kéchóon noo ná. ²⁷ Miiñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñà ió dao ndo'ó, nà ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi kì'o dándáki Ndios —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

²⁸ Tá nì ya'a onã kuu nì ka'an na dión, dá nì kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín Jacobo kua'an nà dinì iin yúku iin ñoo ka'an nà xí'ín Ndios. ²⁹ Ta tein ká'an Jesús xí'ín Ndios, ta kúú nì naḍaon va táto'on

káa noo ná. Kúú nì ndukuxí dá'on ná, ta nì naye'e ndaaan. ³⁰ Ta kúú iin kuití vá nì na'a noo uu tãa, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. Iin na kúú Moisés, ta iin kã nà kúú profeta Elías. ³¹ Ta ndato nì naye'e ndaa noo ndíta na. Ta nì ka'an nà xí'ín Jesús sa'a ndí kían ndo'o na, dá kuu nà, dá xinkoo ñà kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

³² Ta va'ará kudi nda'o Pedro xí'ín uu kã tãa ñoo kóni rã, tído nì sa' ñoo inì rã sa'á ñà nì xini rã ñà ndato nì naye'e ndaa Jesús, ta iin na ká'an nà xí'ín uu tãa ñoo. ³³ Tá nì kasá'á kéxoo uu tãa ñoo kua'an nà, dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu onì tya'ó. Iian ná koo mii ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión nì kaa rã, dá chì kò ná'á ta'on ra ndí kían ká'an rã sa'á ñà nì yu'ú rã. ³⁴ Ta tein ká'an rã dión, kúú nì naḍino iin viko. Ta kúú nì dadá'í ñáá ná. Dá nì yu'ú nda'o ra tá nì xini rã nì da'i na nì kee viko ñoo. ³⁵ Ta kúú nda tein viko ñoo nì seido'o ra nì ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú de'e manì yu'u. Kueidó'o ndó to'on ká'an xi.

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an nà dión, kúú nda iin tó'ón mii vá Jesús nì kandoo iin. Ta kò ní ká'an ndin onì tãa ñoo sa'á ñà yó'o, chì tein kuu dáá ñoo kò ní nákanì ta'on ra xí'ín nì iin tó'ón ñayuu sa'á ñà nì xini rã dinì yúku ñoo.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin tayíi nákaa espíritu kinì

³⁷ Dá tá nì tũu noo iin kã kuu, dá nì naḍino Jesús xí'ín tãa ñoo sa'a yúku ñoo. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì saã nì nì'í ñáá. ³⁸ Dá nì kayu'ú iin tãa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá rã:

—Maestro, sei nda'avíi noo ní nduva'a ní de'e ló'i, chì iin tó'ón dinì dáá vá kúú xí noo, ³⁹ chì iin ndakána va tiiñ ñáá iin espíritu kinì, ta nì'i nda'o káyu'ú xí kéan, dá sa'ání yí'í ñááán, ta kánkuei chì'ion

yú'u xí, ta kéndava'a nda'o ña xí'ín xí, ta ko xí'ín ta'an vaan dáyaá chíchí ñaá. ⁴⁰ Sa'á ñoó nì seí nda'áví noó taa xíonoo xí'ín ní káa, ña ná taó rá ña, tído ko ní kándeé ta'on ra.

⁴¹ Dá nì kaa Jesús:

—Nandeé ka vían ñayuu ko kándísa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví k'i'o ndeé iní sa'a ndo? Kane'e de'ón ná kii.

⁴² Tá sa kua'an kuyati ra xí'ín tayíí ló'o ñoó noo Jesús, ta kúú nì koon ñaá espíritu kini ñoó nda noñó'o, ta nì sa'ání yí'í ñaáán. Dá nì sa'anda Jesús choon noón ña ná ketaan kua'an. Dá nì nduva'a na tayíí ló'o ñoó. Dá nì naki'o ñaá ná noo tatá xi. ⁴³ Kúú nì naá iní ndidaá ñayuu ndíta ñoó sa'á ña ndato nì kee Ndios.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí k'ían ndo'o na, dá kuu na

Ta tein naá iní ndidaá ñayuu ñoó sa'a ndidaá ña ndato nì kee Jesús, dá nì kaa na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná:

⁴⁴ —Kueídó'o va'a ndó ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó, chí ko'on iin taa naki'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u ñaá.

⁴⁵ Tído ko ní kátóni ta'on iní taa ñoó ndiva'a nì ka'an na dión, chí ndadí vá ñaxintóni rá, ta yu'ú ra ndato'ón rá Jesús ndi dándaki to'on nì ka'an na.

Dána'a Jesús ndá yoo kúú na ndáya'i cháa ka noo Ndios

⁴⁶ Dá nì kasá'a ndátó'ón kuáchi taa xíonoo xí'ín ná sa'a ndá yoo kúú taa ndáya'i cháa ka tein mií rá ñoó.

⁴⁷ Tído nì kandaá ini Jesús ña ná kani iní ra dión. Kúú nì tiin na ndá'a iin tayíí ló'o. Dá nì chí kani ñaá ná díin ná, ⁴⁸ dá nì kaa na:

—Ndi ndáa miíó ñayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá k'ían nda mií vá yu'u natiin va'a na. Ta na nì natiin yu'u, nda Ndios nì natiin na, chí mií ná nì tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o.

Chí iin ra ko ndáya'i tein mií ndó xaan, roón kúú ra ndáya'i cháa ka noo Ndios —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu ko naá xí'ín ná, noón kúú na ndíta xoo mií ná

⁴⁹ Dá nì kaa ta nani Juan xí'ín ná:

—Maestro, nì xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'ín kuú mií ní. Tído ko xíonoo ta'on ra xí'ín yó, sa'á ñoó nì chí tuu va ndu'u ra.

⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, chí na ko naá xí'á, noón kúú na ndíta xoo yó.

Di'a nì kuu tá nì danáni Jesús Jacobo xí'ín Juan

⁵¹ Tá sa kua'an xinkoo kuú no'o Jesús induú, dá nì chí kaá ini na ko'on ndaa na nda ñoo Jerusalén.

⁵² Dá nì tanda'a ná dao taa kua'an ra noo. Dá nì saa ra nì ku'u ra iin ñoo ló'o ná kaá chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu ra noo kandeí na, nì ka'án rá. ⁵³ Tído ko ní xí'ín ta'on na ñoo ñoó natiin ñaá ná, chí nì kandaá ini na ña chí Jerusalén di'a va chí ka'anda na ko'on na. ⁵⁴ Tá nì kandaá ini Jacobo xí'ín Juan ña nì kee ñayuu ñoó dión, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Tatá, ¿a ko kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ño'ó k'í induú káa táto'on nì kee Elías, dá ná naá ndi'i noó ñayuu ñoó?

⁵⁵ Dá nì nandíó koo Jesús nì danáni ñaá ná, ta kaá na xí'ín rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí k'ían kedaá xí'ín ndó, dá ka'an ndo dión, ⁵⁶ chí ko ní kasaá ta'on na nì nduu taa ñayuu yó'o ña k'ían dá naá na ñayuu, di'a nì kasáa na dá k'aki ñaá ná.

Dá nì kee na kua'an na iin ka ñoo.

Di'a nì ka'an Jesús xí'ín dao ñayuu nì ka'an kanoo xí'ín ná

⁵⁷ Ta nani xíka na kua'an na íchi ñoó, dá nì kaa iin taa xí'ín Jesús:

—Tatá, íoi ña kanooi xí'ín mií ní ndeí kúú mií vá noó ko'on ní.

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ña ío va káo noo ñó'o ndikuii, ta ío ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído na ñi nduu taa ñayuu yó'o ni noo kanóo dinj ná koó.

⁵⁹ Dá ñi kaa na xí'in iin ka taa ñóo: —Nakíj, kanoo xí'in yu'u.

Dá ñi kaa taa ñóo:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatá, dá kasaaj, ko'.

⁶⁰ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Dánkoo na kúu ndji ná dánduxi ñaá dao ka na kúu ndji. Tído yo'ó, kua'án kanooón dána'on noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁶¹ Dá ñi kaa iin ka taa xí'in ná:

—Tatá, kónij kanooi xí'in mií ní, tído dinñó'ó ka konó ní ná ko'in kastó'in xí'in na ve'i, dá ná kasaaj, ko'.

⁶² Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Iin taa tinn nda'á yata, ta nándió koo ra ndé'é rá chí sata, roón kúu ra ko choon ta'on kuti. Kí'o dión ta'ani ndó'o na ndí'i jí vá ini sa'á ña ío noo ná, chí ko choon ta'on na dána'a na sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noo onj diko uxj taa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

¹ Tá ñi ndi'i ña yó'o, dá ñi kaxi sato'o yo Jesús onj diko uxj ka taa. Dá ñi tanda'á ná uu rá uu ra ko'on ra ndidaá kúu ñoo xí'in iin rá iin xián noo ko'on mií ná. ² Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákée yó, tído cháá nda'o kúu taa dákée ña, chí kua'á nda'o ñayuu ndéi nduu ndu'u tixi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúu taa dána'a noo ná. Sa'á ñoo kaka ndo ña manj noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu ñoo, dá ná tanda'á ná cháá ka taa ko'on ra dána'a ra noo ñayuu na.

³ Kua'án ndo'ó viti, tído noo tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó táto'on léko tein ndigüe'í lobo. ⁴ Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo,

ni noo kaño'o dijón ndo, ta ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ta ni o sa kakuja tóo ndó ka'an ndo ndisá'an xí'in ni iin tó'ón ñayuu íchj noo ko'on ndo.

⁵ Ta ndi káa mií vá ve'e ñi saq ndo ñi ku'u ndó, dinñó'ó di'a kaa ndo xí'in na ndéi ve'e ñoo: “Ná kandeí va'a ní.” ⁶ Tá ío iin káa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kían ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koó iin káa ñayuu va'a ndéi ñoo, dá kían nandiío koo ña va'a ñoo noo mií vá ndó. ⁷ Ta mií ve'e ñoo ní kandeí ndó. Ta keí ndó, ta ko'o ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'o na noo ndo. Chí iin ta kéchoon kánian ñí'í ña kúu ya'i ra. Ná dá'a ni tóo tuku nadaon ndó ve'e noo kandeí ndo. ⁸ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noo ñi saq ndo, ta ñi natiiin va'a na ndo'ó, dá kían keí ní ndó ndi kúu mií vá ña chikodó ná noo ndo, ⁹ ta nduva'a ndó na kú'u ndéi ñoo, dá kaa ndo xí'in ndidaá ná: “Sa ñi kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.” ¹⁰ Tído ndi ndáa mií vá ñoo noo ñi saq ndo, ta ko ní xín na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó keí ñoo ñoo, dá kaa ndo: ¹¹ “Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña ñi tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ni'ini ndu, dá kana'á ndó ña ko náta'an ini Ndios xini na ndo'ó. Tído kana'á ndó ña sa ñi kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios”, kaa ndo. ¹² Ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duu ña ñi ndo'o ñayuu kini ñi sa ndei ñoo Sodoma tá sa na'á.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'in na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

¹³ ;Nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chí tá ní kée yu'u ña ná'ano noo ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón táto'on ñi kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúu nda sa oon va ñi nandixi nda'í na, ta ñi nandei nda'í na noo yaq sa'á ña ñi nandikó ini na sa'á kuachi ñi kee na, ní kúu. ¹⁴ Sa'á ñoo tá

ná kasandaá kuꝯ keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duꝯ ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum xaꝯ viti, ká'án ndó ña nda induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúú na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indaya.

¹⁶ Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín ndin onꝯ diko uxꝯ taa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'án ndo, dá kían nda yu'u seídó'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñaa, ta nda yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u, kuñó'ó ta'ani na tatá Ndios, na nꝯ tanda'á yu'u vejii —kaá na.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ ndusáa onꝯ diko uxꝯ taa ñoo

¹⁷ Tá nꝯ nandio kuéi onꝯ diko uxꝯ taa yó'o nꝯ ndisáa ra noꝯ choon nꝯ sa'an ra, kúú kadiꝯ nda'o ini ra. Dá nꝯ kaa ra xí'ín Jesús:

—Tatá, nda espíritu kini seídó'o ñaa tá sa'ándá ndu choon noꝯán xí'ín kuꝯ mií ní.

¹⁸ Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaꝯ, chí nꝯ xini yu'u nꝯ kankao ña u'u nda induú táto'on kí'o kankao tasa. ¹⁹ Miíꝯ ndaa kuiti nꝯ xí'oi choon noꝯ ndo, sa'á ñoo koꝯ ña'a ndo'o ndó tá ná kueꝯ nakána ndó satá koꝯ, xí'ín tído'oma. Ta nꝯ xí'o ta'ani choon noꝯ ndo ña kandeé ndó xí'ín ndidaá ndéé kómí ña u'u, ta ni iin ña'a o kandeé kendava'an xí'ín ndó. ²⁰ Tído ná dá'a ni kadiꝯ téi ini ndo sa'á ña seídó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Di'a kadiꝯ cháá ka ini ndo sa'á ña sa kándodó vá kuꝯ ndo noꝯ tuti Ndios nda induú.

Kadiꝯ nda'o ini Jesús kée Espiritu iꝯ Ndios

²¹ Dá nꝯ nakuti Jesús xí'ín ña kadiꝯ ini na nꝯ kee Espiritu Ndios, dá nꝯ kaa na:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'o induú xí'ín noñó'o yó'o, chí nꝯ chíkaa de'é ní ña yó'o noꝯ na ndichí, xí'ín na kátóni

ini. Ta nꝯ na'a nían noꝯ na ko kátóni va'a ini. Jaꝯ, kí'o dión nꝯ kee ní, tatá, chí kí'o dión nꝯ na'ta'an ini mií ní.

²² 'Ta ndidaá ña'a nꝯ nakꝯ'ito tatá Ndios noꝯ yu'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á nda yoo kúú de'e Ndios, chí iin tó'ón dinꝯ miíó tatá Ndios kúú na ná'á ñaa. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á tatá Ndios, chí iin tó'ón dinꝯ de'e va na kúú na ná'á ñaa, xí'ín na nꝯ chíkaa ini de'e Ndios na'a na noꝯ —kaá na.

²³ Dá nꝯ nandio koꝯ na nꝯ sa nde'é ná noꝯ taa xionoo xí'ín ná, dá nꝯ kaa na xí'ín sa'va'a mií vá taa ñoo:

—Ndiká'án ndi kúú ví na xini xí'ín noꝯ ña xini mií ndó viti. ²⁴ Chí ká'ín xí'ín ndó ña ku'a'á ndava'o profeta xí'ín rey nꝯ ka'án rá koni ra ña xini ndo'ó viti, tído ko ní xini ta'on raꝯ. Ta nꝯ ka'án rá kueídó'o ra to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on raꝯ —kaá na.

Di'a kua'an ña nꝯ daná'a Jesús sa'á ña va'a nꝯ kee iin taa kuendá Samaria

²⁵ Tá nꝯ ndi'i, dá nꝯ nakuiꝯ ndichi iin taa dána'a ley, dá chí kóni ra korndodó rá Jesús. Dá nꝯ ndato'ón ñaa rá:

—Maestro, ¿ndí kían kánian keei, dá ní'í ña kataki chíchíi?

²⁶ Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi kían kándaꝯ inon ña ká'an?

²⁷ Dá nꝯ kaa ta dána'a ley ñoo:

—Di'a va kaáan: “Koni ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o níyo ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá kúú ndéé ndo, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.”

²⁸ Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a nda'o nꝯ nandio né'ón ña nꝯ ndato'ín yo'ó. Kua'án viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

²⁹ Dá nꝯ ndukú taa ñoo ndi kee ra kendaꝯ ra ña ká'án mií rá. Kúú nꝯ kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Nda yoo kúú ñayuu xí'ín yu'u ñoo?

30 Dá nî ka'an Jesús xí'in rá:

—Iin kuu dá nî keta iin taa ñoo Jerusalén. Dá nî kee ra koṇoo ra kua'an ra íchi kua'an chí ñoo Jericó ñá'a. Ta íchi ñoo nî kaṅkuei ta kuí'íná nî tiin ñáá rá. Kúú nî taxi vichí ñáá rá. Ta kúú nî kani kini ñáá rá. Sa nda kuu ra. Dá nî kee ta kuí'íná ñoo kua'an ra. 31 Ta kúú íchi ñoo koṇoo iin ta duti kua'an ra. Tá nî xini ra kándu'u taa nî tarkue'e ñoo, ta kúú nî kao xoo va ra nî ya'a ra kua'an ra. 32 Kúú nî kasandaá ta'ani iin taa levita kéchóon ve'e ño'o ká'ano kua'an ra. Tá nî xini ra kándu'u taa nî tarkue'e ñoo, kúú nî kao xoo ta'ani ra nî ya'a ra kua'an ra. 33 Tído iin taa kuendá Samaria kua'an ta'ani íchi ñoo. Tá nî xini ra kándu'u taa nî tarkue'e ñoo, kúú nî kixian nî ku'u nda'o ini ra sa'a rá. 34 Ta kúú nî natuu yati ra noo kándu'u roón. Dá nî kuei ra siti xí'in vino noo nî tarkue'e ñoo, dá nî kao noo raán iin dá'on. Dá nî chinóo ñáa rá sata burro ra né'e ra kua'an ra. Dá nî saa ra iin ve'e noo kídí ñayuu xíka íchi ñoo. Dá nî sa io ra nî sa ndaa ñáá rá. 35 Tá nî tju noo iin ka kuu nî kasandaá hora ko'on ra. Dá nî taó rá uu ñí'on plata, dá nî xi'o raan noo sato'o ve'e ñoo. Dá nî kaa ra xí'in rá: “Kee ní ña manî koto ní taa yó'o. Tá nî kandaá ní cháá ka ñí'on mií ní nî xito ní ra, dá tá ná nandíó kooi, dá nandíó né'i ñí'on ní”, kaá ra. 36 Ta viti, ¿ndí káa iin taa noo ndin onî taa yó'o ná'a ña mián ndaa ndisa ñayuu xí'in rá kúú taa nî tarkue'e ta kuí'íná ñoo, ká'an yo'ó?

37 Dá nî kaa ta dána'a ley ñoo:

—Tá'an ra nî ku'u ini sa'a ta nî tarkue'e ñoo.

Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Ta kí'o dión ta'ani kua'an yo'ó keeón.

Dí'a nî kuu tá nî sa io Jesús ve'e Marta xí'in María

38 Dá nî kee Jesús sá xíka na kua'an ra. Dá nî saa nî iin ñoo ló'o, ta ñoo ió iin ñá'a naní Marta. Ta

nî natiiin va'an Jesús ve'an. 39 Ta ió iin ku'an naní María, ta nî saaan nî sa koóan noo sá'a Jesús, ta ióan seídó'an ña dána'a na. 40 Tído ndí'i cháá ka ini Marta kéeán choon ió nooan. Dá nî natuu yatián noo ió Jesús, dá nî kaaan xí'in ná:

—Tatá, ¿a ko ndé'é ní ña iin tó'on vá yu'u nákaa kéchóon, ta ió oon ku'i? Ka'an ní xí'in xí ná chindee tá'an xi xí'in.

41 Dá nî kaa Jesús xí'an:

—Marta, Marta. Ndí'i nda'o ini yo'ó, ta nákani inon sa'a ku'á nda'o ña'a. 42 Tído iin tó'on vá ña'a kían ndáya'i cháá ka. Ta ñoo kían nî kaxi María yó'o, ta nî iin tó'on ñayuu ko kánian ketéin noo xí kueíd'o xi yu'u —kaá na.

11

Dí'a kua'an ña nî daná'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'in Ndios

1 Dí'a nî kuu tá nákaa Jesús ká'an na xí'in Ndios iin xián. Tá nî ndí'i nî ka'an na xí'in Ndios, dá nî kaa iin taa xionoo xí'in ná ñoo:

—Tatá, dána'a ní noo ndu'u ndi kee ndu ka'an ndu xí'in Ndios táto'on nî daná'a Juan noo taa sa xionoo xí'in ná.

2 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'in Ndios, dí'a kaa ndo xí'in ná:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuu mií ní ndidaá tá'an ñañó'ó.

Ta ná kii ní dándaki ní ñayuu yó'o.

Tátoto'on kí'o kée ní ña kóni ní induú xaan, kí'o dión ta'ani ná koo noño'ó yó'o.

3 Ta kí'o ní ña xínño'ó ndu'u kei ndú iin iin kuu kuu.

4 Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuachi ndu táto'on kí'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'a na yá'a noo ndú.

Ta o sa kóno ní kuei ndu noo kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noo ña kini.

5 Dá nî kaa ta'ani na:

—Ta ndi ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñoo kua'an ndo ve'e na, ta ká'an ndo xí'in ná: “Amigo, tei tóo ní oní pan nani'í, ⁶ dá chī nī kasáa iin amigoi ve'i, ta xíka nī kii ra, ta kō ta'ón ña'a kī'oi kei rá.” ⁷ Dá kaa na xí'in ndó nda maá ini ve'e na: “O sa dáta'oon yu'u, chī sa ndadi vá yé'í, ta sa kándu'u vái kídī xí'in de'i noo xíto. Sa'á ñoo o kúu ta'on nakooi kī'oi ña nooon.” ⁸ Tído va'ará ná o náko na kī'o naan noo ndo sa'á ña kúu ná amigo ndo, tído sa'á ña ká'an téi ndo ndíta ndó, sa'á ñoo nakoo na kī'o na ña xínño'ó ndó. ⁹ Tído yu'u ká'an xí'in ndó, kaka ndo ña xínño'ó ndó noo Ndios, ta kúu ni'í vá ndoan. Nandukú ndoan, ta kúu ni'í vá ndoan. Dákásá ndó yé'é, ta kúu nono váan noo ndo. ¹⁰ Dá chī ndidaá na xíkaan, ta ni'í náan. Ta ndidaá na nándukú ñá, ta ni'í náan. Ta ndidaá na dákásá yé'é, ta nonoan noo ná.

¹¹ Ta ndi ndáa ndo'ó, na kúu tatá, tá xíka de'e ndó pan kei xí noo ndo, ¿á xí'o ndó iin yuu noo xí? O, tá xíka xī iin tīyaká kei xí, ¿á xí'o ndó iin koo noo xí? ¹² O, tá xíka xī iin nduu kei xí, ¿á xí'o ndó iin tīdó'oma noo xí? ¹³ Koó, dá chī va'ará kúu ndó ñayuu kīni, tído tī'a ndó kī'o ndó ña va'a noo de'e ndó. ¿Á kō ná'a ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá Ndios, na ió induú? Chī kī'o na Espíritu iī ná noo ndi ndáa na xíka ñaá noo ná —kaá Jesús.

Di'a nī kuu tá nī kaa dao ñayuu ña taó Jesús espíritu kīni kée ña u'u

¹⁴ Iin kuū nákaa Jesús taó na iin espíritu kīni, tá'an ña nī keñí'í iin taa. Dá tá nī keta espíritu kīni ñoo kua'an, kúu nī naka'an va taa ñoo. Kúu nī naá ndava'o iní ñayuu ndéi ñoo. ¹⁵ Tído dao ñayuu ñoo nī kaa:

—Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kīni, ñoo vá kīan xí'o choon noo taa kaa, sa'á ñoo kándéé rá taó rá espíritu kīni —kaá ná.

¹⁶ Ta dao ka ñayuu ñoo kátoó kordodó ná Jesús, sa'á ñoo nī xíka

na ña ná kee na iin ña'a ndato chí induú. ¹⁷ Tído sa ná'a vá Jesús ndi nákani ini na. Dá nī kaa na xí'in ná:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kīan naá vá choon né'e ra. Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kīan naá vá noo ndéi na. ¹⁸ Ta díon ta'ani ndo'o ña u'u mií noo tá kasá'a ta'anda tá'an xí'in ña kéchóon nooan, chī, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúu rá ká'an ña xí'in choon nī xī'o Beelzebú taó yu'u espíritu kīni kéchóon nooan. ¹⁹ Chī tá taó yu'u espíritu kīni xí'in choon nī xī'o Beelzebú nooi, dá kīan, ¿ndá yoo nī xī'o choon noo ndá'a tá ñoo mií ndó ña taó rá espíritu kīni, tá dáá? Tído taa ñoo kúu rá ná'a ña o duú ña ndaa kīan ká'an ndo sa'í. ²⁰ Tído tá taó yu'u espíritu kīni xí'in choon nī xī'o Ndios nooi, dá kīan kana'á ndó ña miān ndaa kuiti sa nī kasandaá va kuū ndu'u ñayuu tīxi ndá'a Ndios.

²¹ Tá ió iin taa ndakí ndaá rá ve'e ra xí'in espada, dá kīan nī iin tó'ón ñayuu o kúu ku'u kī'in ku'íná ná ña'a ió noo rá. ²² Tído tá nī kasáa iin ka taa ndakí cháá ka noo ió rá, dá kīan vaá oon va kandeé rá xí'in rá, ta kuio ndaa ndi'i ra espada rá, tá'an ña sa kandeé iní rá sa chindeé ñaá, ta dasá ndi'i ra ña sa komí taa ñoo. ²³ Ta na kō ndíta xoo yu'u, noón kúu na xíní u'u ñaá. Ta na kō chindeé yu'u xí'in ña kēei, noón kúu na dátuu di'a ñaá.

Di'a ndó'o iin taa tá nándio koo espíritu kīni nákaaan ini ra

²⁴ Tá keta iin espíritu kīni ini iin taa, dá kīan kua'an iin xían noo íchí ndukúan noo nani'í ndééan. Tído tá kō nani'án noo nani'í ndééan, dá kasá'a nákani inian: “Nandio koo tukui no'í ve'e noo nī ketai veii”, kaáan. ²⁵ Tá nī nasáaan nī ndu'an ini taa noo nī sa ioan, kúu ndato nī natu'án, ta ñóchi víi káaan. ²⁶ Dá kua'an kuakaan usá ka espíritu kīni cháá ka o duú miān, dá nasaaan

ndu'an kaño'an ini t̄a ñoó. Ta kúu ka'í ka ví kasá'á ndo'o nio rá o duú táto'on k̄i'o n̄i sa ndo'o nio rá sa kee espíritu kini mií noó ñoó —kaá Jesús.

Ndiká'án ví ñayuu seíd'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan, kaá Jesús

²⁷ Tein ká'an n̄a to'on yó'o, kúu n̄i kayu'ú vá iin ñá'a tein ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndiká'án ndi kúu ví ñá'a n̄i dakáki mií ní, n̄a n̄i dachíchi mií ní.

²⁸ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndiká'án ndi kúu cháa ka ví na seíd'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús sa'á ñayuu x̄ka ña kee na iin ña ndato

²⁹ Ta kúu n̄i kasá'á só'óni tá'an ñayuu kuá'a ñoó kua'an na noo ín Jesús. Dá n̄i kasá'á Jesús ká'an n̄a x̄ín ná:

—Ñayuu k̄ini nda'o kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá ch̄i x̄ka ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandia ndó yu'u. Tído ni iin tó'ón ña ndato o k̄eei noo ndo, sava'a ña ndato n̄i kee Ndios x̄ín Jonás kúu ña ndato koni ndo ndo'i. ³⁰ Ch̄i táto'on n̄i kee Ndios iin ña ndato x̄ín Jonás tá n̄i tanda'a ña ná ná n̄i sa'an n̄a ñoo ká'ano naní Nínive, k̄i'o dión ta'ani kee na iin ña ndato x̄ín n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o noo ndo'ó, n̄a ndéi tiempo viti.

³¹ Ta nakuijn ndichi ñá'a sa dandáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachián sa'á ñayuu ndéi tiempo viti, dá ch̄i nda noo x̄ká cháa ka ñayuu yó'o n̄i kixián n̄i seíd'án ña ndichí rey Salomón. Ta iin t̄a ndáya'i cháa ka kúu n̄a ín ká'an x̄ín ndó vití'ón o duú rey Salomón ñoó. ³² Ta dión ta'ani nakujta ndichi ñayuu n̄i sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'á ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá ch̄i tá n̄i daná'a Jonás to'on

va'a sa'a Ndios noo ná, ta kúu n̄i nandikó vá iní n̄a sa'á kuachi sa kee na. Ta iin t̄a ndáya'i cháa ka kúu n̄a ín ká'an x̄ín ndó vití'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

Ká'an Jesús sa'á ña dátoon noo yo
Dá n̄i kaa ta'ani na:

³³ —Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chíñ'o iin íti, dá chikaa de'é naán, ta ko chíkaa naán t̄ixi iin sato. Di'a chínoo naan noo dikó, dá ná katooan noó ñayuu kásaa ve'e na. ³⁴ Ta nduchí nóo ndo kúu táto'on iin ñó'o nákaa tóon ñ̄i ndo, ña dátoon nio ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá k̄ian iin níi vá túu noo ndo. Tído tá ko vá'a nduchí nóo ndo, dá k̄ian iin níi vá ñ̄i ndo iin naá. ³⁵ Sa'á ñoó kaon koo ndó, dá k̄ian ná dá'a ni nda'o ña tóon nákaa iní nio ndo, ch̄i oon ni nakuijn naá noo ndo. ³⁶ Dá ch̄i tá iin níi ñ̄i ndo tóon, dá k̄ian ni lú'u ví ña ín naá koo noo ndo, ch̄i ndato náye'e iin níi nio ndo, táto'on k̄i'o ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús sa'á ña k̄ini k̄ee tá fariseo x̄ín tá dana'a ley

³⁷ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús, dá n̄i seí nda'i iin tá fariseo noo ná ña ná ko'on n̄a x̄ín rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá n̄i saa n̄a, dá n̄i ku'u na n̄i sa koo na mesa. ³⁸ Ta kúu n̄i naá vá iní tá fariseo ñoó tá n̄i x̄ini ra ña ko ní nákata na ndá'a ná x̄ín ñaño'ó táto'on k̄i'o k̄ee mií rá, dá kasá'an na. ³⁹ Dá n̄i kaa sato'o yo Jesús x̄ín rá:

—Kueíd'o va'a ndó, ch̄i ndidaá ndo'ó, tá fariseo xaan, kúu ra nákata sava'a sat̄a óon va vaso x̄ín ko'o. Ta dión ta'ani k̄ee ndó x̄ín mií ndó, ch̄i x̄ini ndi k̄i'o ka ví yakó nio ndo, ch̄i n̄i nakutí ndó x̄ín ndidaá ña k̄ini x̄ín ña ko vá'a. ⁴⁰ ¡Nandé ka vían x̄ixi ndó! ¿Á ko ná'á ndó ña Ndios, n̄a n̄i kava'a ñ̄i ndo sat̄a vé'e, noón ta'ani kúu na n̄i kava'a nio ndo? ⁴¹ Sa'á ñoó ndino'o iní ndo k̄i'o ndó ña'a x̄inño'o na

kúnda'í, ta kǐ'o dión, dá na'a ndo ña kómí ndó iin nío víí.

⁴² 'Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaan, dá chi xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mīno noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noñó'o ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yukú lotá xí'ín dao ka yukú xíti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó ña ndaa xí'ín ñayuu xí'ín ndó, ta kō kóni ndo Ndios. Chi ña yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó kee ndó dao ka ña kée ndó ñoó. ⁴³ Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaan, chi kátoó ndo kánde'i ndó noo tēi ndáya'i cháá ka ini ve'e noo náta ka yo, ta kátoó ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín ndó xí'ín ñaño'ó noo xionoo ndó noo yá'i. ⁴⁴ iNda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! iNdo'ó kúu taa uu noo! Chi kúu ndó tát'o'on iin yá'i ndii kō túu nákaa, ta chíka'anda ve'i kúu ñayuu sataán, ta kō xí'o na kuendá ña nákaa'an —kaá na.

⁴⁵ Dá ni kaa iin ta dána'a ley ñoó:

—Maestro, xí'ín to'on ká'an ni xaan dár'u'u ta'ani ni ndu'u.

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley xaan, chi kua'á ndava'o choon kuáchi sa'ándá ndo noo ñayuu, ña kō kánde'e ná kee na, ta ni kō nátuu ndá'a ndo chinde'e ndó na xí'án. ⁴⁷ Nda'í kúu ví ndo'ó, chi káva'a ndó náoo sáá kaño'o lásá profeta, na ni sa'ání na yatá ve'e ndó. ⁴⁸ Ña yó'o xí'o ña kánda'a inio ña náta'an vá ini ndo xiní ndo ña ni kee na yatá ve'e ndó xí'ín na ni sa kuu profeta Ndios, dá chi miían ndaa ndisa noón ni sa'ání ñaá, ta ndo'ó ndéi káva'a náoo ná. ⁴⁹ Ta sa'á ña ndichí Ndios, sa'á ñoó ni kaa na di'a sa'a ndo: “Tanda'á yu'u profeta xí'ín apóstol kii na, dá kane'e na to'in noo ñayuu. Ta ka'ání ñayuu ñoó dao na, ta kendava'a na xí'ín dao ka na”, kaá na. ⁵⁰ Sa'á ñoó ndaká Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'á ni ndidaá kúu profeta na, tá'an kirá ni xita nda ni

kasá'a sa'a ñayuu yó'o. ⁵¹ Chi kánian kǐ'o ndó kuendá sa'á ni Abel, ta nda sa'á ni Zacarías, na ni xí'i yé'é ño'o, yati noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. Miían ndaa kuiti ká'ín xí'ín ndó ña ndaká Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaá profeta ni xí'i sa na'a.

⁵² 'Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, dá chi sadí ndo noo ñayuu ña natiin na ña ndichí xí'o Ndios, chi ni mií ndó kō kómí ña ndichí Ndios, ta sadí ndo noo ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³ Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'o, kúu ni karyíi nda'o ta dána'a ley xí'ín ta fariseo. Dá ni kasá'a rá dáta'an ñaá rá, chi ni kasá'a ndát'o'on ndichí ñaá rá sa'á kua'á nda'o ña'a, ⁵⁴ chi ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaá rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na, dá ni'í rá ndi koo ka'an kuachi ra sa'a ná noo ta né'e choon.

12

Ndidaá ña'a kéde'é yo xí'ín ña ká'an kayá yó natuuan

¹ Kúu kua'á nda'o mil ñayuu ni natáka noo ió Jesús. Sa'á ñoó ni kasá'a se'i ní'ini tá'an ñayuu ñoó sa'á ña kua'a téi kúu ná. Dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'ín sava'a taa xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

—Kanda'a ndo mií ndó noo ña dákuita tachí pan, ña kéchóon ta fariseo, dá chi ñoó kían ná'a ña kúu rá ta uu noo. ² Dá chi ndidaá vá ña'a ño'ó de'é, dá ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, kasan-daán ña natuuan. ³ Ta dión ta'ani, ndidaá ña ni ka'an de'é ndó noo ín naá, natuuan noo to'on. Ta ndidaá ña ni ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoó kían nda diní vé'e dikó kanóo na kayu'ú ná kǐ'o na kuendá sa'án.

Ná o sa yu'ú yo ni iin to'ón ñayuu

⁴ Ta ndo'ó, amigo mií, ná dá'a ni yu'ú ndo na kande'e ka'ání yiki koño ndo, dá tá ni ndi'i, ni iin ña'a o

kándeé ná kee na xí'ín ndó. ⁵Tído ná kasto'in xí'ín ndó ndá yoo kúu ná kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo ná kómí choon ña tanda'á ná ndo'ó ko'on ndo kaño'o ndó indayá tá nì ndi'i nì xí'í yikí koño ndo. Ta ká'in xí'ín ndó ña ná yó'o kúu ná kánian yu'ú ndo. ⁶¿Á kò díkò ta'on ñayuu o'on laa kuálí sa'á uú dī'ón kuálí? Va'ará kī'o dión nóo ya'i rí, tído kò nándodó ta'on Ndios sa'á ni iin rí. ⁷Ta ndo'ó, nda idí diní ndo ná'á Ndios ndidaá kúu. Sa'á ño'ó o sa yu'ú ndo, chī ndáya'i cháá ká ndo noo ná o duú kua'á laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ña kúu yó kuendá Jesús noo ñayuu

⁸ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Ká'in xí'ín ndó ña ndi ndáa ñayuu ká'an ña kúu ná kuendá yu'ú noo dao ká ñayuu, dión ta'ani kee yu'ú, na nì nduu taa ñayuu yó'o, chī ká'in sa'á ná ña kúu ná kuendá noo ná kúu ángel kéchóon noo Ndios. ⁹ Ta ndi ndáa na ndáta sa'á yú'u noo dao ká ñayuu, dá kían kī'o dión ta'ani ndata yu'ú sa'á ná noo ná kúu ángel kéchóon noo Ndios. ¹⁰ Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'á na nì nduu taa ñayuu yó'o, kuu va kī'o ká'ano ini Ndios sa'á ña nì ká'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'á na kúu Espiritu iñ Ndios, noón kúu na o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'á. ¹¹ Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an na ve'e noo náta ka na o noo ta né'e choon, o noo ta kómí choon, o sa ndi'ini ndo sa'á ndi kían ka'an ndo xí'ín rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, ¹² chī mií vá Espiritu iñ Ndios kúu na kī'o to'on ka'an ndo mií hora daá ñoó.

Ná o sa katoó téi yo ña kuiká

¹³ Dá nì kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'ín Jesús:

—Maestro, ka'an ní xí'ín ñanij ná kī'o xi ta'í, ña kánian nī'í noo ña nì ñankoo tatá ndu noo ndú.

¹⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nì chikani yu'ú ña kakuui iin taa keyíko sa'a ndo'ó, o ña ka'andaj ña'a noo ndo, ká'ón?

¹⁵ Dá nì kaa na xí'ín ñayuu kuá'a ñoó:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa katoó téi ndo ña kuiká, dá chī va'ará ná koo kua'á ña'a noo ndo, o kī'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

¹⁶ Dá nì ña'á'ín tá'an na iin ña'a xí'ín to'on nì ñaná'a na, ta kaá na xí'ín ñayuu ñoó:

—Nì sa io iin taa kuiká, ta kua'á nda'o ña'a nì kana noño'ó rá. ¹⁷ Dá nì kasá'á rá nákanini ini ra: “¿Ndí koo ví viti, chī ko'ó ve'e noo ndee va'a ña nì kana noo xítí'ó?” ¹⁸ Dá nì kaa ra: “Dí'a va keeá, tá dáá. Ko'ó nakaniyo yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ká yoán. Ta ñoó taán va'a yó ndi ndi'i ña'a nì kana noño'ó yo. Ta ñoó ta'ani nataán va'a yó ndidaá ká ña'a né'e va'a yó. ¹⁹ Tá nì ndi'i, dá kaa yo xí'ín nio yo: Viti kían kua'á nda'o ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yó kua'á nda'o kua'á. Ná nani'i ndee yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadii ini yo viti”, ká'an rá nákanini ini ra. ²⁰ Tído dí'a va nì kaa Ndios xí'ín rá: “Tín taa ko ká'i ini kúu yo'ó, dá chī mií sakuáá viti va kuuon, ta ña nì nátaán vá'ón, ¿xí'ini ndá yoo kasá'an vaan?” ²¹ Kī'o dión vá ndo'ó ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído kò kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúu na ndáka ñaá

²² Dá nì kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Sa'á ñoó ná ka'in xí'ín ndó, o sa ndi'ini ini ndo sa'á ndi kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta nì sa'á dá'on kandii ndó, dá kada'i ñú ndo. ²³ Chī ió ña'a ndáya'i cháá ká kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ió ña'a ndáya'i cháá ká xínño'ó ñi ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁴ Kandé'é ndó táto'on ndó'o tīkaka, chī nì kò chí'i rí tata, nì kò dákee rí, ta nì noo taán va'a rían, ta nì yáka rí ko'ó. Tído xito va ñaa

Ndios. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ká ndó'ó o duú laa? ²⁵ ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháá ká sa'á ña ndí'i ini ndó? ²⁶ Ni ña nóo yó'ó o kandeé ndó kee ndó, sa'á ñóó, ¿ndiva'a ndí'i téi ini ndó sa'a dao ka ña'a?

²⁷ Kande'é ndó táto'on kị'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chí kọ kéchóon ta'an vaan, ta ni kọ káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'ín ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaáan tẹ kujká nị sẹ kuu ra, tído kọ ní sá ndixi va'a ra táto'on kị'o ndato téi káa torí ndi'indi yó'ó. ²⁸ Ta kị'o dión kée Ndios xí'ín ita, tá'an ña káa yúku ku yó'ó, tído iin taan, chí'ín'ó naan ini xito. ¿Á kọ ná'á ndó ña ndato ká ví chindeé Ndios ndó'ó, tẹ cháá téi kandeé ini ña'a? ²⁹ Sa'á ñóó ná dá'a ni ndí'i ini ndó sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'ó ndó. Ná dá'a ni kaño'ó téi ini ndó sa'án. ³⁰ Chí sa'a ndidaá ña yó'ó ndí'i ndava'o ini ñayuu kọ ná'á Ndios. Tído tatá yọ Ndios kúú nẹ ná'á ña xín'ín'ó ndó ndidaá ña yó'ó. ³¹ Sa'á ñóó dí'a nandukú ndó ña kaño'ó ndó tixi ndá'a Ndios, ta kúú ndidaá ta'ani ña yó'ó koo noo ndó.

Ndukú ndó koo kujká ndó noo Ndios

³² O sa yu'ú ndó, léko kuálí mií, chí nị nàta'an ini tatá yọ Ndios kị'o na ña kaño'ó ndó tixi ndá'a ná. ³³ Sa'á ñóó dıkó ndó ña ío noo ndó, ta chindeé ndó ñayuu kúnda'í, ta kị'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka kọ kúyatá, dá koo ña kujká ndó chí induú, chí ñóó kúú noo kọ ndí'an, ta ni tẹ kuj'íná o kú'u ta'on ñóó, ta ni tikiđi o kúu dánaá ña'a. ³⁴ Dá chí noo ío ña kujká ndó, ñóó ta'ani nákaa níq ndó.

Ná kandeí nduu yọ kechóon yọ noo Ndios

³⁵ Koo ini ndó kandeí nduu ndó. Ná nandíko toon tixi ndó, ta daá ná kej ni ñó'ó íti ndó. ³⁶ Koo ini

ndó kee ndó táto'on kị'o kée iin tẹ kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chí kua'an na iin víko tánda'a. Sa'á ñóó tá dákásá ná yé'é nị ndusaa na, kúú sa yachị vá sóno rá yé'é ñóó ndu'u na. ³⁷ Ndiká'an ví tẹ kéchóon tá nị natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá tá nị ndusaa na. Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta chindei na ra mesa, dá kị'o na ña'a kasá'an ra. ³⁸ Dá chí va'ará dao ñóó o ndikí nị ndusaa na, tído tá nị natiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá, dá kían ndiká'an ndi kúú ví tẹ kéchóon ñóó. ³⁹ Ta kana'á ndó ña tá ná kandaa ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa tẹ kuj'íná ve'e na, dá kían koo nduu na kandaa naan, ta o kónó kui'ío na kú'u tẹ kuj'íná ñóó kị'ín kui'íná rá ña'a na. ⁴⁰ Sa'á ñóó kandeí nduu ta'ani mií ndó, chí mií hora kọ ndáti ndó, dá nandíko koo nẹ nị nduu tẹ ñayuu yó'ó kasaa nẹ —kaá Jesús.

Ná kakuu yọ nẹ kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá nị kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿á sava'a noo ndu'u vá nị nakani ní to'on nị dakí'in tá'an ní ñóó, o noo ndidaá ní ñayuu nị nakani ní'an? —kaá ra.

⁴² Dá nị kaa nẹ kúú sato'o yọ:

—¿Ndá yoo kúú iin tẹ kéchóon ndaa, iin tẹ ndísá'ano, ká'an ndó? Roon kúú tẹ chikani nẹ kúú sato'o ra ká'anda ra choon noo dao ká tẹ kéchóon ve'e na, dá kị'o ra ña'a kasá'an dao ká tẹ kéchóon ñóó. ⁴³ Ta ndiká'an ví ra kéchóon ñóó tá ná ndusaa sato'o ra, ta nị natiin ñaá ná nákaa ra kée ra choon nị ta'anda noo rá. ⁴⁴ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kị'o sato'o ra choon noo rá dándáki ra ndidaá ña ío noo ná. ⁴⁵ Tído tá ná nakani ini tẹ kéchóon ñóó: “Kueé vá ndusaa sato'o yọ”, ta kasá'á rá kendava'a ra xí'ín tẹ, xí'ín nẹ ña'a kéchóon noo sato'o ra, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ ta kúú ndusaa sato'o tẹ kéchóon ñóó mií ku yọ kọ ndáti ñaá rá, mií hora kọ ná'á rá.

Ta kúu dándó'o naní nā níó rá, ta tanda'á ñaá ná ko'on rā kakaā rā noo ñó'o dao ká ta kó kéchóon ndaa. ⁴⁷ Chī sá ná'á vá tã kéchóon ñoo ndá choon nī sa'anda sato'o rā, tído kó ní sá io nduu ta'on ra, ta kó ní kée ta'on ra choon nī ta'anda noo rá, sa'á ñoo kani ndá'o ñaá sato'o rā. ⁴⁸ Tído tá ío iin tãa kéchóon, ta kée naá rá ña kó náta'an iní sato'o rā, roón kúu rā cháá vá ketátá rá. Chī nā nī nī'j kua'a choon, noón kúu nā kua'a kuendá ndaká sato'o nā noo ná. Ta nā nī kandeé iní sato'o nā xí'in kua'a choon, noón kúu nā kua'a cháá ká kuendá ndaká sato'o nā noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ 'Vei yu'u chikaai ñó'o ñayuu yó'o, ta sá kóni kī yu'u ña ná nakei ña. ⁵⁰ Miian ndúsa kánian kodo ndútaí xí'in ña vei ndo'i. Ta nda'í nda'o kúu inij ndáti kasandaá kuu ñoo. ⁵¹ ¿Á ká'an ndo'ó ña kían vei yu'u nachindei va'i ñayuu ñayuu yó'o? Koó, chī ká'in xí'in ndó ña vei yu'u ka'anda tá'an di'a vai nā. ⁵² Dá chī nda kuu víti chí noo kasá'á ta'anda tá'an ñayuu, dá chī noo ndéi o'on nā iní iin ve'e, kasá'á naá onī nā kó kúu kuendá yu'u xí'in uu nā kúu kuendá. O naá uu nā kó kúu kuendá xí'in onī nā kúu kuendá. ⁵³ Chī naá iin rā kúu tatá xí'in de'e ra, o naá de'e ñoo xí'in tatá xī. Ta naá iin nā kúu naná xí'in de'e dí'í nā, o naá de'e dí'í ñoo xí'in naná xī. Ta naá nā kúu xido xí'in sano nā, o naá sano ñoo xí'in xido xī.

⁵⁴ Dá nī kaa ta'ani Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Tá nī xini ndo xínkuei vikó chí xoo noo kéta ndindii, dá kaá ndo: “Koon dai viti.” Ta kúu koon ndisa rá. ⁵⁵ Tá vei tachī chí sur di'a, dá kaá ndo: “Tíni nda'o koo.” Ta kúu dión ndisa koo. ⁵⁶ Kúu ndó ñayuu uu noo, chī va'a tī'a ndó kándaá iní ndo sa'a induu káa xí'in noñó'o yó'o. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a kó kándaá iní

ndo ndi kóni kaa ña ndato xini ndo viti?

Va'a ká ná kandoo manī yo noo Ndios viti yachi

⁵⁷ ¿Ndiva'a kó xí'o ndó mií ndó ka'i iní ndo ndí kían kúu ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chóon xí'in iin ñayuu naá xí'in ndó, dá kían ndí'i iní ndo, dá ná kandoo manī iní nā sa'a ndo íchī noo kua'an ndo ñoo. Dá ná o káne'e na ndo'ó saá nā noo tá né'e choon. Dá chī oon nī ví nakí'o tá né'e choon ñoo ndo'ó noo nda'á tá ndaa ve'e kaa, dá kadi rā ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹ Ta yu'u ká'in xí'in ndó ña o yáa kuió ndo'ó nda ná o chíya'i ndí'i ndó dí'on kánian chíya'i ndó —kaá Jesús.

13

Miian ná nandikó iní yo sa'a kuachi kée yo

¹ Ta tein tiempo daá ñoo nī kasáa dao ñayuu, ta nī nakani na xí'in Jesús sa'á ña nī ndo'o dao tãa kuendá Galilea, chī nī sa'áni ñaá Pilato xían nani dóko rá kítī noo Ndios, ta nī daká tá'an ra nī tãa ñoo xí'in nī kítī ñoo, kaa rā xí'in ná.

² Dá nī kaa Jesús:

—¿Á ká'an ndó ña tá Galilea ñoo kómí kua'a cháá ká kuachi o duú dao ká nā ñoo rā, sa'á ñoo nī ndo'o ra dión? ³ Ká'in xí'in ndó ña kó tá'on dión kían. Tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu tát'on kī'o nī xī'j tãa ñoo. ⁴ Ta sa'on onī tãa nī xī'j tá nī kankao torre Siloé ñoo sata rá. ¿Á ká'an ndó ña nī sá kuu ra tá kómí cháá ká kuachi noo dao ká nā ndéi ñoo Jerusalén ñoo? ⁵ Ká'in xí'in ndó ña kó tá'on dión kían, tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu tát'on kī'o nī xī'j tãa ñoo —kaá nā.

Dána'a Jesús sa'a taño'ó kó xí'o kui'i

⁶ Dá n̄i dákí'in tá'an Jesús dao ñá'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu, ta kaá na:

—N̄i s̄a io iin t̄aa, ta n̄i dandée ra iin taño'ó noo káa yító uva ra. Ta s̄a sá'an ra s̄a ndukú rá kuji'noo ra keí rá. Tído k̄o ní s̄a ni'j ta'on ra ri. ⁷ Dá n̄i kaa ra xí'in t̄aa ndaá yító uva ñoó: “S̄a n̄i x̄ino va on̄i kuāi kixii ndukú kuji'noo taño'ó yó'o, tído ni iin kuji'noo k̄o iin noo ra. S̄a'á ñoó va'a kaan ná ka'anda yo'ó ra, dá ch̄i kétéin oon rá ín ra noño'ó yó'o.” ⁸ Dá n̄i kaa t̄aa kéchóon ñoó: “Tatá, konó ní iin kuāi víti k̄a nákuuin rá, dá ná ko'in katai sa'a ra, dá ná taáin tei'j. ⁹ Tá n̄i x̄i'o rá kuji'j, dá k̄ian nakuiin rá. Tá k̄oó ñá'a ní x̄i'o rá, dá k̄ian ka'anda yo'ó rá”, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin ñá'a n̄i kutódo sat̄a

¹⁰ Tein iin kuu n̄ani'j ndée na Israel, nákaa Jesús dána'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñoó. ¹¹ Ta ñoó nákaa iin ñá'a, ta s̄a n̄i x̄ino sa'on on̄i kuāi kú'an, ch̄i n̄i kutódo sat̄an kée iin espíritu kin̄i. Ta k̄o kuu ta'on nakuiin ndichi ndaaan. ¹² Tá n̄i x̄ini ñáa Jesús, dá n̄i kana ñáa ná. Dá n̄i kaa na x̄i'an:

—S̄a n̄i k̄exoo va kue'e ndó'o ni viti, naná.

¹³ Dá n̄i ch̄inóo na ndá'a ná sat̄an. Ta kúu vití'ón n̄i nakuiin ndichi ndaaan. Dá n̄i kasá'an keká'anoán Ndios. ¹⁴ Tído t̄aa dándáki ve'e ñoó, n̄i karyí nda'o ra, ch̄i n̄i nduva'a Jesús t̄a'ána ñá'a ñoó tein kuu n̄ani'j ndée na Israel. Dá n̄i kaa t̄aa ñoó x̄i'in ñayuu ñoó:

—Ío ñño kuu kéchóon yó. S̄a'á ñoó kii ndó tein kuu dáá nduva'a ndó. O s̄a k̄i ndó nduva'a ndó tein kuu n̄ani'j ndée yo.

¹⁵ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'in rá:

—T̄aa uu noo vá kúu ndó. ¿Á k̄o ndaxí ta'on ndó chee ndo o burro ndo noo ndíko ri sasá'an ri tein kuu n̄ani'j ndée yo, dá kandaka ndó ri ko'on ri ko'o rí takui'j? ¹⁶ Ñá'a yó'o n̄i kii tein na ve'e Abraham, ta s̄a n̄i

x̄ino sa'on on̄i kuāi n̄i kexíxi ña u'u n̄i so'oni ñaáan x̄i'in kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxí yu'u ñá'a yó'o noo kue'e ndó'an tein kuu n̄ani'j ndée yo, tá dáá?

¹⁷ Tá n̄i kaa na dión, kúu n̄i x̄ika'an noo t̄aa k̄o náta'an ini ñoó. Tído ndidaá kúu ñayuu ño'o ini ve'e ñoó n̄i kad̄ij ini sa'a ndidaá ñá'a ndato n̄i kee Jesús.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu na

¹⁸ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Ndí k̄ian dáó kúu x̄i'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó viti? Ta, ¿nda k̄ian dákí'in tá'in x̄i'an, dá kandaa ini ndo sa'an? ¹⁹ K̄ian táto'on iin tata ló'o naní mostaza, ña n̄i ch̄i'i iin t̄aa noño'ó rá, ta kúu n̄i sa'anoan, ta n̄i nduuan iin yító ká'ano. Ta n̄i kasáa laa n̄i kava'a rí táka ri tein ndá'a ra.

²⁰ Dá n̄i kaa tuku Jesús:

—¿Ndí k̄ian kúu ña dákí'in tá'in x̄i'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, dá kandaa ini ndo?

²¹ K̄ian táto'on kée ña dákuit̄a t̄achí yús̄a kava'a pan, ña n̄i tiin iin ñá'a, ta n̄i dákí'in tá'an ñáan x̄i'in on̄i yáxi harina, dá nakuit̄a t̄achian.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noo kúu yé'é ku'in

²² Ta s̄a daná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noo ñayuu ndéi ñoo ná'ano x̄i'in ñoo kuálí noo ch̄ika'anda na kua'an na ñoo Jerusalén. ²³ Dá n̄i ndato'ón ñáa iin t̄aa, ta kaá ra x̄i'in ná:

—Tatá, ¿á cháá va ñayuu ni'j ña k̄aki na noo kuachi na?

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'in rá:

²⁴ —Cho'on ini ndo ku'u ndó noo kúu yé'é ku'in, dá ch̄i ká'in x̄i'in ndó ña kuá'a ndava'o kúu ñayuu katoó ku'u, tído o k̄andeé ta'on na ku'u na. ²⁵ Ch̄i tá n̄i ndi'i, dá nakuiin na kúu sato'o ve'e yé'é ku'in ñoó, dá kadi na yé'é ná. Ta ndo'ó, na n̄i kandoo ndita sat̄a vé'e, kasá'a kayu'ú ndó na, ta dákása

ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúú sato'o ve'e di'a xí'ín ndó: “Kó ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó.”²⁶ Dá kasá'á ndó ka'an ndo xí'ín ná: “Ndu'u kúú na nì sasá'an dáó xí'ín ní, ta sa daná'a ní noo ndú noo yá'i ñoo ndú.”²⁷ Dá kaa na xí'ín ndó: “Sá nì ka'an vei xí'ín ndó ña kó ná'á ta'an vei ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'an ndo nooí, chí kúú ndó ñayuu kée ña kini”, kaa na.²⁸ Ta ndo'ó, na kandoo sata vé'e ñoo, nda'í kasá'á ndei'i ndo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chí koni ndo Abraham xí'ín Isaac, xí'ín Jacob xí'ín ndidaá kúú profeta Ndios kandeí na noo dándáki Ndios, ta ndo'ó kúú na kó ní ni'i íchi kandeí ndó ñoo.²⁹ Ta kasaa ñayuu nì kii chí xoo noo xíno ndindii, xí'ín noo kétaan, xí'ín xoo norte xí'ín xoo sur, dá nandei na mesa, dá kasá'an na noo dándáki Ndios.³⁰ Kana'á ndó ña ndéi dao ñayuu kúú noo ndi'i kuii tiempo viti, noón di'a kakuu na nakujta noo noo Ndios tiempo daá. Ta na kúú na kúú noo ñayuu tiempo viti, noón di'a kakuu na noo ndi'i kuii noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì ndei'i Jesús sa'a na ñoo Jerusalén

³¹ Ta mií kuu daá ñoo nì kasáa dao ta fariseo. Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Kua'an keta ní, ta kua'an ní iin ka xián, dá chí kóni rey Herodes ka'áni rá mií ní.

³² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo, ta ka'an ndo xí'ín ndikuii maña ñoo ña kanoo íi yu'u tavéi espíritu kini ño'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'ín taan, dá tá nì xinkoo oní kuu, dá dándi'i choon vei.³³ Tído kuu viti, xí'ín taan, xí'ín idá kánian kanoo íi vái íchi kosaá Jerusalén, dá chí kó kánian kuu iin profeta iin ka xián, sava'a ñoo Jerusalén vá kúú noo kánian kuu na.³⁴ Na ñoo Jerusalén, na ñoo

Jerusalén, ndo'ó kúú na sa'áni ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá na tanda'á Ndios vei kast'on xí'ín ndó! Ndidaá ví ta'ándá nì ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on kí'o kée iin tñoo nditútí rí de'e kuáli rí nátaan vá'a rí tixi ndixi rí, tído kó ní xíin ta'on ndó!³⁵ Kana'á ndó ña kasandaá iin kuu, dá kandoo íi vá ve'e ndó. Ta ká'ín xí'ín ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo: “Na ká'ano kúú na vei xí'ín choon Ndios, na kúú sato'o yo” —kaá Jesús.

14

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taq ndo'o kue'e néin ñí

¹ Iin kuu nání'i ndée na ñoo Israel, nì ku'u Jesús ve'e iin taq fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka ta fariseo nání rá Jesús.² Ta mií yati noo ío na ñoo ío iin taq ndo'o kue'e néin ñí.³ Dá nì kaa Jesús xí'ín taq dána'a ley, xí'ín ta fariseo ñoo:

—¿Á sónó ley yo ña nduva'a yó iin na kú'u tein kuu nání'i ndée yo? —kaá na.

⁴ Tído tádi oon va ndéi ra. Dá nì tiin Jesús ndá'a ta kú'u ñoo. Kúú nì nduva'a ñaá ná. Dá nì tanda'a ñaá ná kua'an nó'o rá ve'e ra.⁵ Dá nì kaa na xí'ín taq ndéi nání ñaá ñoo:

—Tá ío iin káa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'o, ¿á o kó'on kí' ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu nání'i ndée yo kíán?

⁶ Ta ni iin tó'on to'on kó ní ni'i rá nandió né'e ra noo ña nì ka'an na xí'ín rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kee yó tá kua'an yo iin víko

⁷ Ta ndéi Jesús táto'on kée ñayuu ñoo káxi na téi kúú noo noo kánian kandeí ñayuu ndáya'i. Dá nì daki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu nì nataka ñoo, ta kaá na:

⁸ —Tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo noo ío víko tanda'a, o sa kóo ini ndo kandeí ndó noo tei kúú noo, chí oon

ni kasaa iin ka ñayuu ndáya'i cháá ka o duú ndo'ó, ⁹ dá kasaa na ni kana ndo'ó xí'ín iin ka taa ñoó, ta kaa na xí'ín ndó: “Ndakuíin noo téi xaan ná nono koo na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'ín ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii. ¹⁰ Sa'á ñoó tá ni kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a ka kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii. Dá kían tá ni kasaa na ni kana ñaa ñoó, dá kaa na xí'ín ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúu noo kaa koo ní” kaa na. Díón, dá kían natiin ndó ñaño'ó noo na ndéi mesa ñoó. ¹¹ Chi ñayuu chíndaya'i mií, noón kúu na kandoo nóo di'a. Ta na kénoo mií, noón di'a kúu na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

¹² Dá ni kaa ta'ani na xí'ín ta fariseo, tá'an ra ni kana ñaa ñoó:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, o sa kánón amigon, ni ñanon, ni tá'ón, ni na kuiká ndéi yati xí'ón. Chi oon ni víkana ta'ani na yo'ó, ta ki'o ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kían sa ni naní'i vóon ya'ávón sa'á ña ni keeón xí'ín ná. ¹³ Sa'á ñoó tá kua'on ki'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'í, xí'ín na koó ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuú kaka, xí'ín na ko túu noo, ¹⁴ díón, dá kían natiión ña va'a noo Ndios, chi o kúu ta'on nandió né'e ñayuu ñoó ña maní ni keeón xí'ín ná, sa'á ñoó nani'i yo'ó ya'ávón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuú nataki ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni kee iin víko ká'ano

¹⁵ Tá ni seido'o iin taa ió nduú xí'ín Jesús mesa ña ni ka'an na, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándáki na.

¹⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ni sa io iin taa, ta ni ka'an rá kee ra víko. Dá ni kana ra kua'á nda'o ñayuu kasá'an na víko

ñoó. ¹⁷ Tá ni kasandaá hora kadíni na, dá ni sa'anda ra choon noo ta kéchoon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu ni kana na ñoó. Dá ni kee ra kua'an ra, ta ni kaa ra xí'ín ná: “Ná ko'o, chi sa io nduu va ndidaá ña kadíni ndó.” ¹⁸ Tído ndidaá vá ñayuu ñoó ni ndaka ña maní noo tá kéchoon ñoó. Chi taa mií noo ñoó ni kaa di'a: “Viti'ón ni xiiin iin nó'o, ta kánian ko'in kande'i ña. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ¹⁹ Dá ni kaa iin ka ra di'a: “Viti'ón ni xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodói ri. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ²⁰ Dá ni kaa iin ka ra di'a: “O duú ni tandá'a véi, sa'á ñoó o kúu ta'on saai.”

²¹ 'Dá ni nandió koo ta kéchoon ñoó ni ndisaa ra, dá ni nakí'o ra kuendá noo sato'o ra. Kúu ni karyíi nda'o sato'o víko ñoó. Dá ni kaa ra xí'ín rá: “Kua'an ki ndidaá kei ná'ano xí'ín kei kuáli nó'o ñoó yó'o, ta kandaka kíon na kúnda'í ndéi ñoó kison, xí'ín na koó ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuú kaka, xí'ín na ko túu noo.” ²² Tá ni ndi'i ni kee ta kéchoon ñoó díón, dá ni kaa ra xí'ín sato'o ra: “Tatá, sa ni kee choon ni sa'anda ní nooi. Tído ió jí vá cháá ka noo kande'i na.” ²³ Dá ni kaa tuku taa kúu sato'o víko ñoó xí'ín ta kéchoon ñoó: “Kua'an kí ndidaá kei xí'ín ndidaá íchi kuín, ta kendúsá xí'ín ñayuu ndéi ñoó ná kii na, dá ná kutí ve'i. ²⁴ Chi ká'in xí'ón ña ni iin tó'ón ñayuu ni kanai mií noo, o ní'i tá'ón ña ni kenduui kadíni na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'an yó kanoo yó xí'ín Jesús

²⁵ Kua'á nda'o ñayuu kua'an xí'ín Jesús. Dá ni nandió koo na, dá ni kaa na xí'ín ná:

²⁶ —Tá ió iin kaa ndó ká'an kanoo xí'ín yu'u, tído ndi'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'ín naná ndo, xí'ín ñadi'í ndo, xí'ín de'e ndó, xí'ín ñani ndo, xí'ín ki'o ndó, ta ndi'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kían o kúu ta'on kakuu ndó

na kanoo xí'in yu'u. ²⁷ Dá chi na ko xí'lo mií ña kadokó cruz ná kii na sata yú'u, dá kían o kúu ta'on kakuu na na kanoo xí'in yu'u. ²⁸ Dá chi, ¿ndi káa iin káa ndó ká'an kava'a iin ve'e, á ko sá koo ndó dinño'ó ka taó kuendá ndo, kande'á á keta dijón né'e va'a ndó ñoo, dá dáxino ndoan? ²⁹ Dá chi tá sa ni chikáa ndo sa'an, ta ko keta ka dijón ndo ña kían dáxino ndoan, dá kían kasá'á va ñayuu kuakí ndaa ñaa ná, ³⁰ chi kaa na ka'an na sa'a ndo: "Nda'í taa ni ka'an kava'a ve'e yó'lo, chi ko ní kandeé ta'on ra dáxino raan."

³¹ 'Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'an rá ko'on ra naá ra xí'in iin ka rey? ¿Á ko sá koo ra dinño'ó taó rá kuendá, nde'á á kandeé uxí mil soldado ra naá ra xí'in iin ka rey, tá'an ra vei xí'in oko mil soldado? ³² Ta tá taó ra kuendá ña o kandeé ta'on ra, dá kían, tá o ñá'a kasanda'á yati iin ka rey ñoo, tanda'á rá choon kua'an noo iin ka rey ñoo nde'á ndi kían kánian kee ra, dá nandei va'a ra. ³³ Kí'o dión ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chi ndi ndaa ndó ko kóni dánkoo ndi'i ña'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'in yu'u.

Dí'a kee yó tá ni ndi'i ña o'ova ñii

³⁴ 'Ña va'a kúu ñii, tído tá ni ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'an, dá ndu'o'ova tukuan? ³⁵ Sa'á ñoo ko choon kaan kakian tei'í noñ'ó'o, ta ni ko kandeé kaan dándi'an díko tei'í. Sa'á ñoo satá va naan sata vé'e. Ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kueid'ó va'a ndó —kaá Jesús.

15

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni ndañó'ó iin léko

¹ Ta kuá'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'lo xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi ni natuu yati noo Jesús kueid'ó ñaa ná. ² Dá ni kasá'á ta fariseo xí'in tá dána'a ley kána'á ra xí'in Jesús, ta kaá ra:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an dáó rá xí'in ná.

³ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña dána'a na, ⁴ ta kaá na:

—Ndi ndaa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá ni ndañó'ó iin rí, ¿á ko dánkoo ta'on ndó komi díko sa'on komi ríon nda yukú ichi ñoo, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí ni ndañó'ó nda kandeé ndó nani'í ndo rí? ⁵ Dá tá ni nani'í ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xi'an kadij ini ndo. ⁶ Tá ni ndusáa ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'in na ndei yati xí'in ndó, dá kaá ndo xí'in ná: "Nakí ndo kandeí dij ndo xí'in, chi sa ni nani'í vái léko, kirí ni ndañó'ó ñoo." ⁷ Ká'in xí'in ndó ña kadij cháa ka ini na ndei induú sa'a iin na kómí kuachi tá ni nandikó ini na sa'á kuachi kée na, o duú sa'a komi díko sa'on komi ñayuu ká'an kúu ná na ndaa, na ká'an ña ko xinño'ó nandikó ini na sa'á kuachi na.

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin ña'a ni ndañó'ó iin dijón

⁸ 'Ta ndi káa iin ñá'a né'e va'a uxí dijón plata, tá ni ndañó'ó iian, ¿á ko nátoon ta'an vaán ñó'o iti, ta nátu'u va'an ve'an nándukú kueéan dijón ni ndañó'ó ñoo nda kandeéan nani'an ñá? ⁹ Tá ni nani'an ñá, dá dátakáan amigoan xí'in na ndei yati xí'an, dá kaáan: "Nakí ndo kandeí dij ndo xí'in, chi sa ni nani'í dijón, ña ni ndañó'ó ñoo." ¹⁰ Dión ta'ani kadij ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin na kómí kuachi tá nándikó ini na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ni xi'o ká'ano ini iin taa sa'a de'e ra

¹¹ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Ni sa io iin taa, ta ni sa ndei uu de'e na. ¹² Iin kuu, dá ni kaa taa ló'o ñoo xí'in tatá xi: "Tatá, viti kían kí'o ní ña kánian ni'í yu'u sa'á ña kúú de'e ní." Dá ni xi'o tatá xi ña kánian ni'í xi.

13 'Tá nì yà'a cháá kuu, dá nì òkò xí ndidaá ñà'a nì nì'ì xí noo tatá xì. Dá nì kee xì kua'án xì xí'ín òn ñóó iin ñóó xìkà. Ta ñóó nì kendava'a xì xí'án òó ñà'a ió ñayúú yó'o. 14 Dá tá nì dandí'ì xì òn xì, dá nì kasáa tama ñóó ñóó. Ta kúú nì kasá'a xí'ì xì òko. 15 Dá nì sa'an xì nì ndukú xì choon kee xì noo iin taa ió ñóó ñóó. Dá nì xí'o taa ñóó choon noo xí ña ko'on xì noo kúú no'ón'ó rá kakaá xì kandaka xì kochí. 16 Ta sa'á ña kuiko nda'o xì, sa'á ñóó nda'í nì ka'án xí ndinoo ini xì kei xí ña sei kochí ñóó, chì kò iin ta'on xí'o ña kei xí.

17 'Dá nì kixian nì ñakani ini xì: "Kándoò di'a ña'a sásá'an taa kéchóon ve'e tatá, ta yu'u, nda'í xí'ì òko nì nákaai yó'o. 18 No'ò vai ve'e tatá. Tá nì nasáai, dá kaai xí'ín ná: Tatá ló'ò, nì yà'í noo Ndios, ta nì ya'a ta'anii noo mií ní. 19 Sa'á ñóó kò káni kaan kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuu iin taa kéchóon noo ní. Díon kaai xí'ín ná tá nasaai noo ió ná", ká'án xí'ì xì.

20 'Dá nì ndakuín ndichi xì, dá nì kee xì kua'án nó'ò xí ve'e tatá xì. Ta kúú xíkà ìí vá ve'i xì, kúú sa nì xini ñaá tatá xì. Ta kúú nì kixian nì ku'u ká'ano ini ná sa'a xí. Dá nì kankono na nì sa'an na nì nì'ì ñaá ná. Ta kúú nì nomi nì'ini ñaá ná. Dá nì chitó ná noo xí. 21 Dá nì kaa xì xí'ín ná: "Tatá ló'ò, nì yà'a va yu'u noo Ndios, ta nì yà'a ta'ani yu'u noo mií ní. Sa'á ñóó kò káni kaan kakuu de'e ní viti."

22 'Tído di'a nì sa'anda tatá xì choon noo taa kéchóon noo ná: "Taó kíj ndo iin da'ón saá, ta dáku'ino ndoan de'e ló'ì. Ta kí'in ndó iin de'e chikaá ndo ndá'a xí, ta nachí'ì ndó ndisa saá sa'a xí. 23 Ta kua'án ndo kí'in ndó iin chikerró ndí'ì cháá ka, ta ka'ání ndo rí. Dá ná kasá'an yó kandeí koo víko. 24 Chì nì sa xí'ì va de'i noo, tído viti nì natakí xì, chì nì nda'ón'ó vá xí, tído viti nì naní'ì yò xí", kaá tatá xì.

'Ta kúú nì kasá'a ná kée na víko.

25 'Tído nákaa de'e sava'a na yúku. Dá tá nì ndisáa ra nì kuyati ra ve'e,

kúú nì seídó'o ra ká'a yaa, ta táí katí ndéi òn ná sársá'a ná. 26 Dá nì kana ra iin taa kéchóon ñóó. Dá nì ndato'ón ñaá rá: "¿Ndí kíán kúu?" 27 Dá nì kaa taa kéchóon ñóó xí'ín rá: "Kée tatá ní víko, chì nì ndisáa ñani ní. Sa'á ñóó nì sa'anda tatá ní choon ña ná ka'ání ndu'u chikerró ndí'ì ñóó, chì ió va'a ñani ní nì ndusáa xì."

28 'Ta kúú nì xido nda'o ini de'e sava'a ñóó. Sa'á ñóó kò kóni ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá nì keta tatá ra. Dá nì sei nda'í na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. 29 Dá nì kaa ra xí'ín tatá ra: "Ná'a vá mií ní ña sa kua'á nda'o kuaí kéchóoin noo ní, ta ní kò kaá ní kí'o ní va'arà iin kí'ì ló'ò kee yu'u víko xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín. 30 Tído sa'á ña nì ndisáa iin ka de'e ní, tá'an ra nì sa'an nì kendava'a xí'ín òn ní xí'ín ña'a díkó mií, ta sa'á ra kaa di'a nì sa'ání ní chikerró ndí'ì cháá ka."

31 'Dá nì kaa tatá ra: "De'e ló'ò, yo'ó kúú rá daá ió va xí'ín yu'u. Sa'á ñóó ndidaá ña'a kómí yu'u kúú ña'a yo'ó. 32 Tído iin ña va'a kíán ña ná kee yó víko, ta ná kandeí òn yò, chì nì xí'ì va ñanon noo yú'u, tído viti nì natakí xì, chì nì nda'ón'ó vá xí, tído viti nì naní'ì yò xí", kaá na xí'ín rá —kaá Jesús

16

Di'a kua'án ña nì daná'a Jesús sa'a ndí kíán nì kee iin taa kéchóon

1 Dá nì kaa ta'ani na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Iin kuu dá nì sa io iin taa kuiká, ta nì sa io iin taa sa dandáki ndidaá ña kuiká kómí rá. Tído nì kasá'a ká'an kuáchí ñayuu sa'á taa kéchóon yó'o, ña kenda'ava ra xí'ín ña'a sato'o ra. 2 Sa'á ñóó nì kana ñaá sato'o ra, dá nì kaa ra xí'ín rá: "Nì kandaá ini ña kenda'ava yo'ó xí'ín ña'í ñó'o tixi ndá'on. Naki'o kí kuendá noo sa'an, dá chì o kuu ka kéchóon noo." 3 Dá nì kasá'a taa kéchóon ñóó ñakani ini rá: "¿Ndí kuu vían kee viti, dá chì táxí vá

ñáá sato'í? Ta o kándeé ta'oin keei choon ndeé, ta xíka'an ni noqí ku-atií. ⁴ Tído sa ni kándaá va inií ndí kján keei tá ná kasandaá kuý taxí ñáá sato'í, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na."

⁵ 'Dá ni kasá'á rá kána ra iin rá iin taa táj noq sato'o ra, dá ni kaa ra xí'ín taa mií noq: "¿Ndidaa táj ní noq sato'í?" ⁶ Dá ni kaa taa ñoó: "Iin ciento yoo ná'ano sití oliva táj yu'u." Dá ni kaa ta kéchóon ñoó xí'ín rá: "Jó'on, tiin tuti noq kánóo ña táj ní, ta kakoo kú ní, ta chinóo ní ndadá uú díko uxí yoo sití." ⁷ Dá ni kaa ra xí'ín iin ka taa ñoó: "Ta mií ní, ¿ndidaa táj ní noq sato'o yu'u?" Dá ni kaa ra: "Iin ciento maquila noní tirió távi." Dá ni kaa ta kéchóon ñoó xí'ín rá: "Jó'on, tiin ní tuti noq kánóo ña táj ní yó'o, ta nachinóo ní ndadá komí díko ni maquila." ⁸ Dá ni chindaya'í sato'o ñoó ta kó kéchóon va'a ñoó, chí xí'ín ña ni kee ra ni na'a ra mií rá ña kaon nda'lo ñaxintóni rá. Chí t'í'a cháá ka ñayuu kuendá ñayuu yó'o kandoo va'a na noq ñayuu xí'ín ná o dúy ñayuu kuendá Ndios. ⁹ Sa'á ñoó ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ña ndukú ndó ni'í ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña kéva'a ndó xí'ín ná xí'ín ña kuiká ió ñayuu yó'o, dá kían tá ni ndi'í ña va'a kómí ndó ñayuu yó'o, kúu sa ió va yoo natiin va'a ndo'ó noq kandeí chíchí ndó.

¹⁰ 'Ta na kéndaa noq lú'u ña'a, dión ta'ani kéndaa na noq kua'án. Tído na kó kéndaa noq lú'u ña'a kómí ná, dión ni o kéndaa ta'on na noq kua'án. ¹¹ Chí tá kó kéndaa ndo noq ña kuiká ió ñayuu yó'o, ¿ndá yoo kúu ná kandeé ini ndo'ó noq ña'a Ndios? ¹² Tá kó kéndaa ndo noq ña'a dao ka ñayuu, ¿ndá yoo kí'o ña kánian ni'í ndo kakuu ña'a mií ndó? ¹³ Chí ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noq uú sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'í na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndikó ndo Ndios, ta ndikó ta'ani

ndó ña kuiká —kaá Jesús.

¹⁴ Tá ni seídó'o ta fariseo ndidaa ña ni ka'an na, kúu ni saki ndaa ñáá rá, chí ndo'ó nda'lo ra sa'á dí'ón. ¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndo'ó kúu ra kée ndó mií ndó ña kúu ndó taa va'a noq ñayuu, tído Ndios kúu na ná'á ndi káa nio ndo, dá chí ndidaa ña'a chindaya'í ñayuu, ñoó kían káñó'o Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

¹⁶ 'Ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'ín tixi ndá'a ña ni taa profeta nda tiempo ni kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndé ndu'u na. ¹⁷ Kuáchí cháá ka ndañó'o iin tó'ón dini to'on ká'an ley Moisés, o dúy ka ña naá induú xí'ín noñó'o yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

¹⁸ 'Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoó noq Ndios. Ta ndi ndáa mií vá taa ná tanda'a xí'ín ñá'a, ná ni sa'anda tá'an xí'ín yíjan, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'án noq Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa kuiká xí'ín taa kúnda'í nani Lázaro

¹⁹ Dá ni kaa ta'ani na:

—Ni sa io iin taa kuiká. Ta ni sa ndixi ra dá'ón ndato xí'ín dá'ón ya'í. Ta ndidaa kuý táyí nda'lo sa kee ra víko ve'e ra. ²⁰ Ta ni sa io ta'ani iin taa sati ni sa nani Lázaro daá ñoó, ta ió ni'ini ra noñó'o sa'a yé'é taa kuiká ñoó. Ta ni ta'an ñí rá káa ndi'í té'í. ²¹ Ta nda'í kóni ra ndinoo ini ra keí rá yúchi ña'a kuéi yú'u mesa taa kuiká ñoó. Ta vei tina yakó ndaa ri ñí rá noq té'í ñoó.

²² 'Iin kuý, dá ni xí'í taa kúnda'í ñoó. Dá ni kii ángel né'e ñáá ná

kua'an nā induú koo ra xí'ín Abraham. Ta nī xī'í ta'ani ta kuiká ñóó, kúú nī nduxi va ra. ²³ Ta noo nákaa rā ndó'o naní níó rá indayá, nī ndane'e noo rá. Ta kúú nda xíká ñóó nī xini rā noo ió Abraham, ta ió Lázaro diñ ná. ²⁴ Dá nī kayu'ú ta kuiká ñóó, ta kaá rā: “Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'í, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xaan ná dándáxi ra, sa va'ará diñ ndá'a rá ini takuií, ta ná kii ra dándáxi ra noo yáái, chí nda'í nda'o ndó'o naní níóí nákaai noo kéí ñó'o yó'o.” ²⁵ Dá nī kaa Abraham xí'ín rá: “De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o nī sa ioon ñayuu, ta Lázaro yó'o, nda'í nda'o nī sa ndo'o xi. Tído viti nī ni'í xí tandeé ini ió va'a xi. Ta yó'o, nákaa ndó'o naní níoon noo kéí ñó'o xaan. ²⁶ Ta iin da'o konó nda'o kían sadí noo ndo'ó xí'ín noo ndú'u. Sa'á ñóó o kúu ta'on saa nā ndéi yó'o chí xaan, ta ni na ndéi xaan o kúu kii chí yó'o.” ²⁷ Dá nī kaa ña kuiká ñóo: “Sei nda'í noo ní, tatá Abraham, ña tanda'á ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatái, ²⁸ chí ñóó ndéi o'on ñani, ta ná ka'an ra to'on Ndios xí'ín xí, dá kían ná dá'a ní kii xi yó'o, chí ndó'o naní nda'o níóí nákaai.” ²⁹ Dá nī kaa Abraham xí'ín rá: “Sa ió va ley nī taa Moisés noo xí, xí'ín ña nī taa dao ka profeta. Sa'á ñóó ná kueidó'o ra choon sa'ándáan.” ³⁰ Dá nī kaa ta kuiká ñóo: “Koó, tatá Abraham, o kándisa ta'on xian. Tído tá ná nataki iin nā nī xí'í, ta ko'on nā noo ndéi xi, dá ví nandikó ini xí sa'á kuachi kée xi.” ³¹ Dá nī kaa Abraham xí'ín rá: “Tá ko xí'o ra mií rá kueidó'o ra ley Moisés xí'ín ña nī ka'an dao ka profeta, dá kían, va'ará ná nataki iin nā nī xí'í ko'on nā noo ndéi ra, ta o kándisa ta'on ra”, kaá nā xí'ín rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví nā kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

¹ Dá nī kaa Jesús xí'ín ña xionoo xí'ín ná:

—Miian ndaa kuiti kían ña daá ió va ña'a kini kexíxi xí'ín ndó, dá kasá'á nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tído nda'í kúu ví nā kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. ² Va'a ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dáke'ta ñaá ná ini taño'o, o ñu'u ka ña koo na dáka'an kue'é na iin taló'o ña kían ya'a xi kee xi kuachi. ³ Sa'á ñóó kandaa ndo mií ndó.

'Tá nī ya'a iin ñani ndo nī kee na kuachi xí'ín ndó, dá kían dánani ñaá ndó. Tá nī nandikó ini nā sa'á kuachi nī kee na, dá kían ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná. ⁴ Ta va'ará usa ta'ándá nī ya'a na nī kee na kuachi xí'ín ndó iin kuu, tído tá nī nandikó ko na usa ta'ándá nī ndaka nā ña maní noo ndo sa'á ña nī kee na xí'ín ndó, dá kían kánian ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná ndin usa ta'ándá —kaá nā.

Kóni ña xionoo xí'ín Jesús kandeé cháa ka ini ñaá rá

⁵ Dá nī kaa ña xionoo xí'ín sato'o yo Jesús:

—Chindeé ní ndu'u, dá ná kua'ano cháa ka ndu xí'ín ña kándéé ini ndu mií ní.

⁶ Dá nī kaa sato'o yo xí'ín rá:

—Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u táto'on kí'o leé ndikí mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'ín iin yíto ká'ano: “To'on yo'ó miíon, ta ná kuin ini taño'o káa.” Ta kúu kueidó'o va rá ña ka'an ndo.

⁷ Ta ndi ndaa ndo'ó ió iin ta kéchón noo ndo, tá nī ndisaa rā nī sa'an rā yúku nī xiti ra o nī sa ndaka ra kiti, ta, ¿á ká'an ndo di'a xí'ín rá: “Kua'an ya'a mesa kakoón kasá'ón”? ⁸ Koó, chí di'a ká'an ndo xí'ín rá: “Kenduu kí yo'ó ña'a ná kadíni, ta xaan ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i takuií. Tá nī ndi'i, dá kasá'an yo'ó”, kaá ndo. ⁹ ¿Á náki'o ndó ndiv'e noo rā kéchón noo ndo sa'á ña nī kee na choon nī sa'anda ndo noo rá? Koó,

ko kée ta'on ndó dión. ¹⁰ Ta kị'o dión ta'ani ndo'ó, tá nị ndi'i nị kee ndó ndidaá choon nị sa'anda Ndios noo ndo, dá kían kaa ndo xí'ín ná: “Nà kéchóon oon va kúú ndu'u, dá chị sa'ava' a choon, ña kían nị sa'anda ní noo ndu'u, sa'ava' a ñoó vá kían nị kee ndu”, kaa ndo —kaa Jesús.

Di'a nị kuu tá nị ndu'va'a Jesús uxị taa ndó'o kue'e té'i'í ñi

¹¹ Tá noo xika Jesús kua'an na ñoo Jerusalén, ta yá'a na kua'an na noo raya noo kúú kuendá Galilea xí'ín kuendá Samaria. ¹² Tá nị kasandaá na yú'u iin ñoo ló'o nákaa ñoo, dá nị kankuei uxị taa ndó'o kue'e té'i'í ñi vey ra ni'i rá Jesús, tído xíká vá nị sa kujta ra. ¹³ Dá nị kayu'u rá:

—Jesús, na kúú maestro, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

¹⁴ Tá nị xini ñaa Jesús, dá nị kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo na'a ndo mií ndo noó ta duti.

Ta noo xika ra náki'in ra kua'an ra ñoo, kúú nị ndaño'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra. ¹⁵ Tído tá nị xini iin taa ñoo ña nị ndu'va'a ra, kúú nị nandió koo ra káyu'ú rá kéká'ano ra Ndios vey ra. ¹⁶ Tá nị sa'á ra noo iin Jesús, dá nị sa kuíin xiti rá noo sa'a ná, ta nị xino taan ra nda noño'ó. Dá nị náki'o ra ndivé'e noo ná. Taa yó'o nị sa kuu ta kuendá Samaria. ¹⁷ Dá nị kaa Jesús:

—¿Á o duú uxị taa nị ndu'va'a yu'u? Ta, ¿ndei kua'an iin ka roón?

¹⁸ ¿Á ndadá iin tó'ón dinị taa tukú yó'o va nị nandió koo naki'o ñaño'ó noo Ndios?

¹⁹ Dá nị kaa Jesús xí'ín taa ñoo:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'án viti, chị nị ndu'va'ón sa'á ña kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an ña nị dan'a'a Jesús sa'a ndi kían koo, dá kasandaá kuu nandió koo tuku na

²⁰ Iin kuu, dá nị ndato'ón taa fariseo Jesús:

—¿Ndá oon kasá'á Ndios dándáki na yó?

Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o koni xí'ín noo táto'on dándáki Ndios ñayuu na. ²¹ O kuu ta'on kaa na ña yó'o nákaa, o kaa nákaa. Dá chị sa dándáki va Ndios níó ñayuu na.

²² Dá nị kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo koni ndo kuu nandió koo na nị nduu taa ñayuu yó'o, tído o koni ta'on ndoan. ²³ Dá kasá'á dao taa ka'an ra xí'ín ndó: “Yó'o nị kasáa na”, o “Káa nákaa na”, kaa ra. Tído ná dá'a ni kandia ndó ko'on ndo kande'é ndó, ta o sa karkuei ndó sata rá ko'on ndo. ²⁴ Chị táto'on kị'o kuu tá sa nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúú induu, kị'o dión koo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku na nị nduu taa ñayuu yó'o kasaa na. ²⁵ Tído miían ndusa dinño'ó ka ndo'o nda'o níó yu'u, ta kaño'ó ñaa ñayuu ndei tiempo viti.

²⁶ 'Táto'on kị'o nị sa kee ñayuu tiempo nị sa io Noé, kị'o dión ta'ani kee ñayuu kuu nandió koo tuku na nị nduu taa ñayuu yó'o. ²⁷ Chị tein kuu dáá ñoo ndei ñayuu sásá'an na, ta ndei na xí'i na, ta ndei na tánda'a ná nda kuu nị ndu'u Noé ini barco. Nị ndi'i, dá nị koon dai dégen ñoo, ta nị danaá ndi'i rá ñayuu ñoo. ²⁸ Ta kị'o dión ta'ani nị kuu tiempo Lot, chị ndei ñayuu sásá'an na, ta ndei na xí'i na, ta ndei na xín na ña'a, ta ndei na díkó náan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, ²⁹ nda kuu nị keta Lot ñoo ká'ano nani Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúú nị koon va ñoo ita xí'ín azufre sata ñoo ñoo, ta nị danaá ndi'an ñayuu nị sa ndei ñoo. ³⁰ Ta kị'o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuu nandió koo na nị nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

³¹ 'Chị tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá kían ñayuu kándodó dinị vé'e, ná dá'a ni noo na ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a ñoo inian. Ta na ñoo yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na no'o na ve'e na. ³² Ndusaa

ini ndo tató'on kǐ'o nǐ ndo'o ñadi'í Lot. ³³ Chǐ ndidaá ñayuu ndí'i ini dáka'ki na mií ná, noón di'a kúú na kuu. Tído na xí'o mií ná kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúú na nǐ'í ña kǎki na. ³⁴ Ta ká'in xí'in ndó ña sakuaá kuu dáá ñóó kande'i uu ñayuu kudi na noo iin xito. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ³⁵ Iin ve'e kaño'o uu na ñá'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ³⁶ Uu ta kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandoo —kaá Jesús.

³⁷ Dá nǐ ndato'ón ñaá ta xionoo xí'in ná:

—¿Nde'i kúú noo kooan yó'o, tatá?

Dá nǐ kaa na:

—Noo káandu'u ndii, ñóó kúú noo nditúti tiyokó ñó'ó.

18

Di'a kua'an ña nǐ daná'a Jesús sa'á ña nǐ kee iin ná kua'an xí'in iin ta né'e choon

¹ Dá nǐ dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña nǐ daná'a na, dá ná kandaá ini ta xionoo xí'in ná ña daá kuití xínño'ó rá ka'an ra xí'in Ndios, ta ná dá'a ní katuu ra ña kee ra dión, ² ta kaá na:

—Nǐ sa io iin ta né'e choon iin ñoo, ta kó ní sa yu'ú ra Ndios, ta kó ní sa io ñaño'ó rá noo ni iin tó'ón ñayuu. ³ Ta ñoo ñóó ta'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta tóo tóo sa sa'an noo ta né'e choon ñóó, ta kaáan xí'in rá: “Keyíko va'a ní sa'í xí'in ñayuu naá tá'an xí'in.” ⁴ Tído sa nǐ kuna'á vá kó ní kékuendá ta'on ra ña ká'an ñá'a yó'o. Tído nǐ ndí'i, dá nǐ nakani ini ra, ta kaá ra: “Va'ará kó yu'í Ndios, ta va'ará koó ñaño'ín noo ni iin ñayuu, ⁵ tído sa'á ña tóo tóo kásaa ña kuáan yó'o dáta'án yu'u, sa'á ñóó va'a kaan ná ko'in keyíko'i sa'an. Dá chǐ tá koó, dá kasaá tóo tóo tukuán dándí'i inian yu'u.”

⁶ Dá nǐ kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuendá ndo ña nǐ ka'an ta kini né'e choon ñóó. ⁷ Ta, ¿á ká'an

ndo ña o keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu nǐ kaxi mií ná, tá'an ñayuu seí nda'í noo ná nduu ñóó? ¿Á ká'an ndó ña kueé va na, dá chindeé ná ñayuu na? Koó. ⁸ Yu'u kúú ra ká'an xí'in ndó ña yachǐ va chindeé ná ñayuu na. Tído tá ná kasandaá kuu nandió koo na nǐ nduu ta ñayuu yó'o kasaá na, ¿á nani'í ná ñayuu kándéé ini ñaá noño'ó yó'o? —kaá na.

Di'a kua'an ña nǐ daná'a Jesús sa'á uu ta nǐ sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'in Ndios

⁹ Ta ñóó ndéi dao ñayuu ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa, ta kénóo na dao ka na. Sa'á ñóó nǐ dakí'in tá'an Jesús to'on yó'o xí'in ña nǐ daná'a na noo ná, ta kaá na:

¹⁰ —Iin kuu dá nǐ kee uu ta kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yó ka'an ra xí'in Ndios. Iin ra kúú ta fariseo, ta iin ka ra kúú ta kí'in ya'í sa'á ñó'ó. ¹¹ Ta fariseo ñóó kúú ra ín ndichi ká'an ra xí'in Ndios, ta kaá ra di'a xí'in mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'u ndivé'e noo ní, chǐ kó kée ta'on yu'u tató'on kée dao ka ta, tá'an ra kí'in kuí'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'in na kó kúú ñadi'í ra. Ta ni kó kée ta'on yu'u tató'on kée ta kí'in ya'í sa'á ñó'ó káa. ¹² Chǐ sa né'e ii yu'u uu ta'ándá iin iin semana, dá doko yu'u uxǐ ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'í kéchóoin”, kaá ra. ¹³ Tído ta kí'in ya'í sa'á ñó'ó ñóó, xíká vá nǐ sa kuín ra ín ra. Ta ni kó kónǐ ra ndane'e noo rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndíká ra ín ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'u ká'ano ini ní sa'í, chǐ kúú iin ta kómi kuachi.” ¹⁴ Ká'in xí'in ndó ña nǐ xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi ta kí'in ya'í sa'á ñó'ó ñóó tá o ñá'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído kó ní kú'u ká'ano ta'on ini na sa'á iin ka ta ñóó. Chǐ ndi ndaa na chindaya'í mií, noón di'a kúú na kandoo nóo. Ta na kénóo mií, noón di'a kúú na kandaya'í kee Ndios —kaá na.

Xíkə Jesús ñə manì sa'a takuálì noo Ndios

¹⁵ Ta ndáka ñayuu ñoo takuálì vei na noo Jesús, dá chinóo na ndá'a ná dinì xì. Tído tá nì xini taa xionoo xí'ín ná ñə kée ñayuu ñoo dión, dá nì danáni ñaa rá. ¹⁶ Dá nì kana Jesús taa ñoo, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuálì xaən ná kii xì noo yú'u. Ná dá'a nì chituu ndó xì. Dá chì ñayuu kándéé ini tatá Ndios tát'ón kándéé ini takuálì xaən tatá xì, noón kúu na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ¹⁷ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñə ndi ndaa na kó kándia ñə dándáki ñaa Ndios tát'ón kándia takuálì ñə dándáki ñaa tatá xì, noón kúu na o koní ndu'u tixi ndá'a Ndios —kaá na.

Dì'a nì ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁸ Dá nì ndatò'ón ñaa iin taa ndáy'a'i, ta kaá ra xí'ín Jesús:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kján kánian keei, dá nì'í ñə kataki chíchíí?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ka'an yo'ó ñə kúu yu'u na va'a? Chì nì iin tó'ón ñayuu kó kúu na va'a. Iin tó'ón dinì Ndios vá kúu na va'a. ²⁰ Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon nì sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a ñá kó kúu ñadi'oon, ta o sa ka'ánoon ndii, ta o sa kí'ín kuí'ínón, ta o sa ká'ón ñə tó'ón sa'a dao ka ñayuu, ta koo ñañó'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon.

²¹ Dá nì kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei nì kasá'í seidó'i ndidaá choon yo'ó.

²² Tá nì seidó'o Jesús ñə nì ka'an ra dión, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón vá ñə'a kámanì keeón viti, tá dáá. Kua'án dikó ndí'ón ñə'a ió nooon. Ta dasóon dij'ón ñoo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuí'ón chí induú. Dá kison kanooón xí'ín yu'u.

²³ Tá nì seidó'o taa yo'ó ñə nì ka'an Jesús dión xí'ín rá, kúu ndaa

nda'í va nì kuu ini ra, chì tə kuiká nda'o kúu rá.

²⁴ Tá nì xini Jesús ñə nì kúnda'í ini ra, dá nì kaa na:

—¡Nandeé ka ví kuachi kían, dá ndu'u na kómí ñə kuiká tixi ndá'a Ndios! ²⁵ Kaon cháá ka chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o duú ñə ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios.

²⁶ Tá nì seidó'o ñayuu ñoo to'on yo'ó, dá nì ndatò'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo nì'í ñə káki na, tá dáá?

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ñə'a kándéé Ndios kee na.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Kandé'é ní, chì ndu'u kúu ra nì dankoo ndi'i ndidaá kúu ñə'a ió noo ndú, ta xionoo ndu'u xí'ín mí ní.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó; ndi ndaa miío na nì dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o ñadi'í na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na sa'á ñə kóni na ñə ndu'u cháá ka ñayuu tixi ndá'a Ndios, ³⁰ na yo'ó kúu na nani'í kua'á ka ñə'a ñayuu yo'ó. Ta iin ka ñayuu saá koo chí noo nì'í ná ñə kataki chíchí ná —kaá na.

Yó'o nì kastò'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nì taó xóo Jesús ndin uxì uu taa xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Viti kían kókaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndi'i ñə ka'an to'on nì taa profeta sa'á ñə ndo'o na nì nduu taa ñayuu yo'ó. ³² Dá chì iin taa kúu ra naki'o ñaa noo ndá'a ta tukú, dá kediki ndaa ñaa rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa dijì ñaa rá. ³³ Dá tá nì ndi'í nì kani ñaa rá, dá ka'áni ñaa rá. Tído tixi kuú óni, dá nataki na.

³⁴ Tído kó ní kándaə kuí'ó ini ra ndi kóni kaa to'on nì ka'an na xí'ín rá, chì ndadi va ñaxintóni rá noo

to'on yó'o, sa'á ñoó kọ ní kándaá ini ra ña nị ka'an na xí'ín rá.

Di'a nị kuu, dá nị nduṽa'a Jesús iin taa kọ túu noo

³⁵ Dá nị kuyati Jesús ñoo nani Jericó, ta yu'u íchi ñoó ío iin taa kọ túu noo sáti ra. ³⁶ Tá nị seido'o ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an na noo ío ra ñoó, dá nị ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían kúu?

³⁷ Dá nị kaa ñayuu ñoó ña Jesús, na ñoo Nazaret, kúu na yá'a kua'an ñoó.

³⁸ Dá nị kasá'á taa ñoó káyu'u rá: —Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá nị danáni ñaá dao ñayuu xionoo kua'an ñoó, dá ná kutádi rá, ká'án ná. Tído nì'i cháá ka ví nị kasá'á káyu'u rá ío ra:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá nị sa tuu tóo Jesús, dá nị sa'anda na choon noo ñayuu ñoó ña ná kandaka na taa ñoó saá na noo ná. Dá tá nị saá ra noo íin Jesús, dá nị ndato'ón ñaá ná:

⁴¹ —¿Ndí kían kónon keei xí'ón?

Dá nị kaa taa ñoó:

—Tatá, kóni natuu nooí.

⁴² Dá nị kaa na xí'ín rá:

—Ná natuu nooon viti, chi sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoó nị nduṽa'ón.

⁴³ Kúu viti'ón vá nị natuu noo rá. Ta kúu nị kee ra kua'an ra xí'ín Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. Tá nị xini ñayuu kuá'a ñoó ña nị kuu dión, dá nị kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a nị kuu tá nị naki'in tá'an Jesús xí'ín iin taa nani Zaqueo

¹ Dá nị ku'u Jesús ñoo ká'ano nani Jericó, dá nị chika'anda na kua'an na me'í ñoo ñoó. ² Ta ñoó ío iin taa nani Zaqueo, ta kúu rá taa sa'ándá choon noo taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta kuíká nda'o ra, ³ ta kóni ra kande'é rá ndá yoo kúu Jesús, tído kọ kúu

ta'on koni ñaá rá kée ñayuu kuá'a ñoó, chi iin taa latá'í vá kúu rá. ⁴ Sa'á ñoó kánkono ra nị sa'an ra cháá ka noo. Dá nị kaa ra doko iin yíto, dá kuu koni ñaá rá, chi ñoó kánian ya'a na. ⁵ Tá nị kasandaá na noo íin yíto ñoó, dá nị nakoto ndaa na, dá nị xini na kánóo ra, dá nị kaa na xí'ín rá:

—Zaqueo, kua'án noo kí, chi kuu viti kánian katuu tóoi ve'ón.

⁶ Ta kúu kaon nị noo ra yíto ñoó, ta nị natiin ra Jesús ve'e ra xí'an kádi iní ra. ⁷ Tá nị xini ñayuu ñoó ña nị ku'u Jesús ve'e ra, kúu nị kasá'á ná ká'an na sa'a Jesús, chi kaá na ña kua'an na koo tóo na ve'e iin taa kómí kuachi.

⁸ Ta xian tein ío Jesús ve'e Zaqueo ñoó, dá nị ndaku'in ndichi ra, dá nị kaa ra xí'ín ná:

—Kande'é ní viti, tatá, chi ko'in ka'anda daoí ña kuíká kómí, ta ka'andai ña noo ñayuu kúnda'í. Tá nị ya'i nị kí'in ku'ínáí ña'a iin ñayuu xí'ín, dá kían ko'in nandió né'i komi cháá ka ta'ándá noo ña nị ya'i nị kí'in.

⁹ Dá nị kaa Jesús:

—Kuu viti nị natiin taa yó'o ña káki ra noo kuachi ra, chi kúu ta'ani ra tá kuendá na ve'e Abraham. ¹⁰ Chi na nị nduu taa ñayuu yó'o kúu na ve'i nandukú, ta dákáki na ñayuu ndíta xíká noo Ndios.

Di'a kua'an ña nị daná'a Jesús sa'a iin taa nị natiin choon kakuu rey

¹¹ Xian nani ndéi ñayuu ñoó seido'o na ña nị ka'an Jesús, dá nị daki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on nị daná'a na. Chi sa'á ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'á ñoó nị ka'án ñayuu ñoó ña yachi va kasaa Ndios xí'ín ndée dándáki na ñayuu na. ¹² Sa'á ñoó nị kaa Jesús di'a:

—Iin kuu nị sa io iin taa, ta kúu rá de'e taa sa kuu rey, ta nị kee ra kua'an xíká rá iin ka ñoo natiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa ra. ¹³ Tído tá kọ ñá'a ko'on ra, dá

nî kana ra uxî t̄a kéchóon noo rá. Dá nî xî'o ra iin dî'ón ndáyá'i noo iin rá iin ra. Dá nî kaa rá xî'ín rá: “Naka'án nda'î ndo dî'ón xaan nani kua'ín”, kaá rá. ¹⁴Tído xiní u'u ñáá n̄a ñoo rá. Sa'á ñoo nî tanda'á ná dao t̄a kua'an ka'an noo tá'anda choon ñoo ña k̄o kóni ta'on na ña kakuu t̄a yó'o rey ñoo n̄a.

¹⁵Tído nî nat̄iin va ra choon. Dá tá nî ndisáa rá ñoo rá, dá nî kana ra t̄a kéchóon ñoo, tá'an rá nî xî'o ra dî'ón rá noo, chî kóni rá kandaá ini rá ndidaa nî nduu dî'ón nî naka'án nda'î iin rá iin ra. ¹⁶Dá nî kaa t̄a nî kasáa mií noo ñoo: “Tatá, iin dî'ón nî xî'o ní nooí, ta nî nî'í uxî kaan.” ¹⁷Dá nî kaa rey ñoo: “Va'a nda'o nî keeón, chî kúu yó'ó iin t̄a kéchóon va'a. Ta sa'á ña nî kéchóon ndaaon noo lú'u dî'ón nî xî'oi nooon, sa'á ñoo kî'oi ña dándákón uxî ñoo.”

¹⁸Dá nî kasáa iin k̄a t̄a kéchóon ñoo. Dá nî kaa rá: “Tatá, nî nî'í o'on k̄a dî'ón noo iin dî'ón nî xî'o ní nooí.” ¹⁹Dá nî kaa rey ñoo: “Kó'in kî'oi ña dándákón o'on ñoo.”

²⁰Dá nî kasáa iin k̄a t̄a kéchóon ñoo, dá nî kaa rá: “Tatá, yó'o ió dî'ón nî xî'o ní nooí, chî nî chikáa va'í ña noo peñitoi, ²¹chî yu'í mií ní, chî kúu ní iin t̄a tondó, ta náki'in ní ña'a k̄o ní chínóo ní, ta dákée ní noo k̄o ní xítí ní.” ²²Dá nî kaa rey ñoo: “Yó'ó kúu iin t̄a kéchóon kiní, ta xî'ín to'on nî ka'on xaan keyíkoí sa'on. Ta sa ná'á yó'ó ña kúu yu'u t̄a tondó, ña náki'in yu'u ña'a k̄o ní chínóo, ta dákéei noo k̄o ní xítii, ²³sa'á ñoo, ¿ndi-va'a k̄o ní sa'on chikaaon dî'ón yu'u banco, dá tá ná ndusaaj, dá natiin ña xî'ín lú'u satán, ní kúu?”

²⁴Dá nî kaa rá xî'ín t̄a ndíta yati ñoo: “Kuió ndaa ndo dî'ón né'e ra xaan, ta kua'án ndo kî'o ndóan noo rá nî kandeé nî nî'í uxî kaan ñoo.”

²⁵Dá nî kaa t̄a ñoo: “Tatá, sa kómí vá roón uxî dî'ón.” ²⁶Dá nî kaa rey ñoo: “Ká'an yu'u xî'ín ndó ña n̄a sa ió ña'a noo, noón kúu n̄a nî'í cháa kaan. Ta n̄a k̄o ña'a noo, dí'a d̄ita

ná lú'u ña kómí ná. ²⁷Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá t̄a xiní u'u ñaá, tá'an rá k̄o kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra nooí, ta ka'anda ndo dikó rá”, kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a nî kuu, dá nî ku'u Jesús kua'an n̄a ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸Tá nî ndi'í nî ka'an n̄a ña yó'o, dá nî kee na k̄okaa na kua'an n̄a ñoo Jerusalén. ²⁹Dá tá nî kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xî'ín ñoo Betania, yati noo ín iin yúku naní Olivos, dá nî sa'anda n̄a choon noo u'u t̄a xionoo xî'ín ná, ³⁰ta nî kaa n̄a xî'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Tá nî saá ndo nî ku'u ndó ñoo ñoo, dá naní'í ndo noo ndíko iin burro, kirí k̄o ñá'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó r̄i kandaka ndó kii ndó. ³¹Tá ndáa n̄a ndato'ón ñaá: “¿Ndiva'a ndaxí ndó r̄i?”, dá kaa ndo xî'ín ná: “Dá chî xínñó'ó n̄a kúu sato'o ndu r̄i”, kaa ndo.

³²Dá nî kee ra kua'an rá. Ta kúu nî naní'í rá burro ñoo táto'on kî'o nî ka'an Jesús xî'ín rá. ³³Dá tá nî ndaxí rá burro ñoo, dá nî kaa n̄a kúu sato'o r̄i:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaan?

³⁴Dá nî kaa t̄a ñoo:

—Dá chî xínñó'ó n̄a kúu sato'o ndu'u r̄i.

³⁵Dá ndáka ra burro ñoo nî saá rá noo nî kandoo Jesús. Dá nî chikodó rá kotó rá sat̄a r̄i. Dá nî kaa Jesús kánoo na kua'an n̄a.

³⁶Dá nî kasáa ñayuu kuá'a ñoo chindei na kotó na íchi noo vei Jesús. ³⁷Dá tá nî kuyati na kua'an n̄a noo kás'á noo na ndjka yúku naní Olivos, dá nî kasáa ñayuu kuá'a xionoo xî'ín ná ñoo káyu'u ná kéká'ano na Ndios xî'an kádi'ini n̄a sa'a ndidaá kúu ña'a ndato nî xiní n̄a nî kee Jesús, ³⁸ta kaá na:

—¡N̄a ká'ano kúu rey yó'o, chî vei na xî'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ná kandeí va'a n̄a ndéi induu! ¡Ta ná natiin Ndios ña'ño'ó nda noo ió n̄a noo dikó!

39 Dá nî kaa dao tã fariseo ño'lo tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'in ní, dá ná dá'a ni ka'an na dión.

40 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Ká'in xí'in ndó ña tá ná kadi na yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuu kaa keká'anoan yu'u.

41 Tá nî kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'í nî saki na tá nî xini na ñoo ñoo, 42 ta kaá na:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu víti ndí kían kee ndó, dá kían kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá noo ndo, sa'á ñoo o kuu ta'on kandaá ini ndoán víti. 43 Tído kasandaá iin kuu, dá kasaá kuá'a taa xini u'u tá'an xí'in ndó, ta kao noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'a rá nako'oni ra ndo'ó, 44 ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'ání rá ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta ni iin ka yuu o kándooan kandodó tá'an. Dión ndo'lo ndó sa'á ña ko ní nákoní ndo na nî tanda'á Ndios vei dáka'ki ñaa—kaá Jesús.

Di'a nî kuu tá nî taó ndí'i Jesús ta díko xí'in tã xín kua'an ra sata vé'e ño'lo ká'ano

45 Dá tá nî saá na, nî ku'u na yé'é ño'lo ká'ano. Dá nî kasá'a ná taó ndí'i na tã díko, xí'in tã xín kua'an ra sata vé'e. 46 Dá nî kaa na xí'in ñayuu ñoo:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'in yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káto tã kuj'íná.

47 Ta ndidaá kuu nî sa káa Jesús sa daná'a na noo ñayuu yé'é ño'lo ká'ano ñoo. Tído tã duti saku'a, xí'in tã dána'a ley, xí'in tã né'e choon ndúkú rá ndí kían kee ra, dá ka'ání ñaa rá. 48 Tído ko ní ni'í ta'on ra ndí kee ra, dá chi ndidaá ñayuu ndéi toon na seíd'olo na ña dána'a Jesús.

20

Yó'o nî ndato'on tã fariseo ndá yoo nî xí'o choon noo Jesús

1 Iin kuu, dá nákaa Jesús yé'é ño'lo ká'ano dána'a na sa'á to'on va'a Ndios noo ñayuu. Dá nî kasá'a tã duti saku'a xí'in tã dána'a ley xí'in tã sa'ano ñoo, 2 dá nî kaa ra xí'in ná:

—Ka'an ní xí'in ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? ¿Ndá yoo nî xí'o choon noo ní ña kee nían?

3 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Ta víti ná ndato'on ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'e ndoan. 4 ¿Ndá yoo nî xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios nî xí'olan o taa?

5 Dá nî kasá'a rá ndátó'on tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios nî xí'o ñaa, dá kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña nî daná'a ra, tá dáa?” 6 Tído tá ná kaa yo ña taa nî xí'o ñaa, dá kían ndakuei na ñoo yo chiyúu ñaa ná, dá chi ndidaá vá ná kándia ña Juan nî sa kuu iin profeta nî tanda'á Ndios nî kii —kaá ra ndátó'on mií rá.

7 Dá nî kaa ra xí'in Jesús ña ko ná'a ta'on ra ndá yoo nî xí'o choon noo Juan. 8 Dá nî kaa na xí'in rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo nî xí'o choon noo kéei ña yó'o, tá dáa.

Di'a kua'an ña nî nakani Jesús sa'á ña nî ndo'lo iin sato'lo uva

9 Dá nî kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Iin kuu nî dandée iin taa yitó uva noño'ó rá. Dá nî díko ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá nî kee ra kua'an xiká rá kuá'a kuia. 10 Dá tá nî xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá nî tanda'á rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi tã kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. Tído tá nî saá mozo ñoo, dá nî ndakuei tã kéchóon noo uva ñoo nî kani ñaa rá. Ta ni iin ña'a

ko ní xì'o ra kane'e mozo ñóó no'ò rā. ¹¹ Dá nì nāndiò koo sato'o ñóó nì tãnda'á rá iin ka mozo kua'an rā. Tído tá nì saā rā noo ndéi tã kéchóon ñóó, dá nì ndakuei tuku roón nì kani ñáá rá, ta nì ndane'e ñáá rá. Ta nì iin ñá'a ko ní xì'o ra kane'e mozo ñóó no'ò rā. ¹² Dá nì nāndiò koo tuku sato'o ñóó nì tãnda'á rá iin ka mozo, rā kúú onì, kua'an rā. Tído tá nì saā rā, ta kúú nì ndakuei tuku tã kéchóon ñóó nì ñakue'e ñáá rá. Dá nì ñakána ñáá rá sata vé'e. ¹³ Dá nì kaa sato'o uva ñóó: “¿Ndi koo keei viti? Viti kían ná tanda'í de'e manì ko'on xì. Chì tá ná koni ñáá rá, ndá ndi kuu koo va ñá'ño'ó rá noo xì.” ¹⁴ Kúú nì tãnda'á ñáá rá kua'an xì. Tído, tá nì xini ñáá tã kéchóon ñóó, dá nì kasá'á rá ndátó'ón kue'é rā: “Taa kaa kúú rā natiin ndidaá kúú ñó'ò yó'o noo tatá xì. Kó'ò ka'ání yó xì, dá ná kandoo ndi'i ñó'ò yó'o noo mií yó”, kaá rā. ¹⁵ Dá nì tiin ñáá rá ndáka ra kua'an rā sata korrá noo kaa yitó uva ñóó. Ta ñóó nì sa'ání ñáá rá. Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñóó viti, ka'án ndó? ¹⁶ Ñá kee ra kían kasaa rā, ta ka'ání ndí'i ra tã kéchóon ñóó, dá ñikó ndodó rā ñó'ò noo kaa yitó uva ñóó noo dao ka tã —kaá Jesús.

Tá nì seíd'ó ñayuu ñóó ñá nì ka'an Jesús dión, dá nì kaa nā:

—¡Ná o sã kónó Ndios ñá koo dión!

¹⁷ Dá nì ñande'é Jesús noo ñayuu ñóó, dá nì kaa nā:

—¿Á ko ná'á ta'on ndó ñá di'a va kaá tuti ij Ndios?:

Tá'an yuu nì ka'ño'ó tã káva'a ve'e, ñá yó'o di'a va nì kasandaá kakuu yuu titó.

¹⁸ Ta ndidaá nā ná kankao satá yuu ñóó, kuachi ndi'i na. Ta nā kankao yuu yó'o sata, noón kúú nā tadi ndi'i kean —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì ka'án dao tã dátúú rá Jesús

¹⁹ Dá nì ka'án tã duti saku'a'á xí'in tã dána'a ley tiin ra Jesús mií hora daá ñóó, dá chì nì kandaá ini rā ñá

sa'a mií rá nì ka'an nā to'on yó'o. Tído yu'ú rā kée ñayuu kuá'a ñóó.

²⁰ Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúú nì tãnda'á de'é rā dao tã kua'an rā noo nákaa Jesús. Ta nì kee ra mií rá ñá kúú rá tã ndaa, chì ndúkú rá ndi kee ra dátúú ñáá rá, dá ná ya'a na ka'an nā, dá nì'í rá kuachi nā, dá naki'o ñáá rá noo ndá'a tã né'e choon ká'ano ñoo ñóó, ká'án rá. ²¹ Dá nì ndato'ón ñáá rá, ta kaá rā xí'in ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ñá ka'an ní ñá ndaa, ta dána'a ní ñá ndaa. Ta nì iin tó'ón ñayuu ko káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchi Ndios noo ndidaá ñayuu. ²² Sa'á ñóó vei ndu ndato'ón ndu'u mií ní, ¿á va'a ni kée yó chíya'í yó sa'a ñó'ò yó noo tã kúú kuendá rey César o koó?

²³ Tído nì kandaá va ini Jesús ñá katoó rā dátúú ñáá rá. Dá nì kaa nā xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ñá ya'í noo ká'in? ²⁴ Tei tóo ndó iin di'ón, ñá chíya'í ndó sa'a ñó'ò ndo, ná kande'á. ¿Ndá na'ána kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a no'ón yó'o?

Dá nì kaa rā:

—Na'ána César kían xí'in kuu mií rá.

²⁵ Dá nì kaa nā xí'in rá:

—Naki'o ndó ñá kúú ñá'a César noo rá, tá dáá, ta naki'o ndó ñá kúú ñá'a Ndios noo ná.

²⁶ Ta kúú ko ní kandeé vá rá dátúú ñáá rá, dá ya'a na noo to'on ka'an nā noo ñayuu kuá'a ñóó. Di'a nì naá vá iní rā sa'á ñá va'a ndá'o nì nāndiò né'e na to'on nì ndato'ón ñáá rá. Sa'á ñóó nì sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ñá nì daná'a Jesús ñá miian ndaa nataki nā nì xì'í

²⁷ Dá nì kasáa dao tã saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ñá nátaqi nā nì xì'í. Dá nì ndato'ón ñáá rá, ²⁸ ta kaá rā:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ñá nì taa Moisés: Tá nì xì'í iin tã, ta

kò ní sá io de'e yíí rā xí'ín ñadi'í rā, dá kíān kánian naki'in ñáá ñani rā tanda'a rá xí'án, dá koo iin de'e yíān naki'in kuú ñani rā. ²⁹ Ta viti, nì sà ndei usā ñani. Ta kúú nì tandá'a tã kúú noó ñóó. Tído nì xí'í va ra, ta kò tã'ón de'e yíí rā ní sá io xí'ín ñadi'í rā. ³⁰ Sà'á ñóó nì tandá'a ñani rā, tã kúú uú ñóó, xí'án. Tído nì xí'í ta'ani ra, ta kò ní sá io tuku de'e yíí rā xí'án. ³¹ Dá nì tandá'a tã kúú onj xí'ín ñá'a ñóó. Ta kúú dión ta'ani nì ndo'o ra. Ta dión ta'ani nì ndo'o ndin usā ñani ñóó, nì xí'í ndi'í ra, ta ni iin ra kò ní sá io de'e yíí xí'ín ñá'a ñóó. ³² Tá nì ndi'í, dá nì xí'í ta'ani mií ñá'a ñóó. ³³ Sà'á ñóó, tá ná kasandaá kuú nataki nā nì xí'í, ¿ndi káa iin tãa ñóó kakuu yíí ñá'a ñóó, chì ndin usa va ra nì sà kuu yíān? —kaá rā.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rā:

—Ñayuu ndei ñayuu yó'o kúú nā tanda'a, ta xí'o na de'e na ñā tanda'a xí. ³⁵ Tído nā nì nì'í noo Ndios ñā nataki nā tein nā nì xí'í, ta kandeí na iin kã ñayuu koo chí noo, noón kúú nā o tãnda'a kã nā, ta o kí'o kã nā de'e di'í nā ñā tanda'a xí. ³⁶ Ta nì iin kuú kã o kuú nā, chì tãto'on kì'o ndei ángel, ndā kì'o dión vá kandeí na, ta ndā de'e Ndios vá kakuu na sà'á ñā nì'í ná ñā nataki nā. ³⁷ Ta viti ná kol'in kastol'in xí'ín ndó ñā miān ndaā nataki nā nì xí'í, chì ndā Moisés nì daná'a sà'á ñā yó'o noo tãa na sà'á ñā nì ndo'o na tá nì kej yitó tãkã ló'o ñóó. Chì ñā nì taa na ká'an ñā sato'o yo Ndios kúú Ndios noo Abraham, ta kúú ná Ndios noo Isaac, ta kúú ná Ndios noo Jacob. ³⁸ Kì'o dión kaáan, dá chì tatá Ndios, kò kúú ta'on na Ndios noo nā nì xí'í, chì kúú ná Ndios noo nā takí va, chì ndidaá vá ñayuu ndei takí noo Ndios.

³⁹ Dá nì kaa dao tã dána'a ley xí'ín ná:

—Va'a ndā'o nì ka'an ní, maestro —kaá rā.

⁴⁰ Ta kò ní chindaā noo kã rā ñā kíān ndato'ón ñáá rá cháá kã.

Di'a kua'an ñā nì daná'a Jesús sa'a Cristo, nā dákaki ñáá

⁴¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñóó:

—¿Ndiva'a ká'an rā dána'a ñā tein nā ve'e rey David kixi Cristo, nā dákaki ñáá? ⁴² Chì di'a va kaá mií vá David noo tuti Salmo:

Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'ín nā kúú sato'í:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

⁴³ ndā ná kasandaá kuú nataán ndi'ii

tã xini u'u ñáá tixi sa'on.”

⁴⁴ Mií David kaá ñā sato'o nā kúú Cristo, sà'á ñóó, ¿ndiva'a dána'a rā ñā kii Cristo tein nā ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ñā nì daná'a Jesús sa'a ñā kini kée tã dána'a ley

⁴⁵ Ta nani ndei ñayuu kuá'a ñóó seído'o na, dá nì kaa Jesús xí'ín tãa xionoo xí'ín ná:

⁴⁶ —Kandaa ndo mií ndó noo rā dána'a ley Moisés, dá chì kátoó rā kandixi ra dá'on nání, ta kóni rā ñā ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ñāñó'ó noo xionoo ra noo yá'í. Ta kátoó ta'ani ra kandeí ra noo téj kúú noo ini ve'e noo náta nā ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kandeí ra téj kúú noo noo ndei tã ndáya'í sás'an ra noo ió víko. ⁴⁷ Ta xio ndaa rā ve'e nā kuáan. Ta na'a xíka ta'í rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá. Tã yó'o kúú rā ya'í ndā'o chiya'í ra noo Ndios sa'a ñā kée ra dión —kaá nā.

21

Di'a nì kee iin ñá'a kuáan kúnda'í

¹ Dá nì ndane'e noo ná, dá nì xini nā to'on kée ñayuu kuíkã taáan di'ón ini sato noo dóko ñayuu di'ón noo Ndios. ² Ta nì xini ta'ani na tãto'on nì kee iin ñá'a kuáan kúnda'í, nì taáan uú di'ón kã kuálí ini sato ñóó. ³ Dá nì kaa nā:

—Miān ndaā ná ka'in xí'ín ndó ñā ñá'a kuáan kúnda'í káa nì taán kua'a cháá kã di'ón o duú ndidaá kã ñayuu káa. ⁴ Dá chì ndidaá kã

ñayuu káa ni dokō noō Ndios xí'in di'ón kándōo noō ná, tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vian, ni dokō ndi'án di'ón né'e va'án katakian —kaá na.

Yó'o kúú noō dána'a Jesús ña naá va ve'e ño'o ká'ano

⁵ Dá ni kasá'a dao taa xionoo xí'in Jesús ká'an ra sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchí nda'o ndáa yuu ni kava'an, xí'in dao ka ña'a luu ndáa ni dokō ñayuu kuiká noō Ndios. Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

⁶ —Kana'a ndó ña kasandaá iin kuu koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'é ndó káa, chi ni iin tó'ón yuu o kándōo kandodó tá'an. Naá ndi'i vaan.

Kásto'on Jesús ndi kían koo, dá naá ñayuu yó'o

⁷ Dá ni ndato'ón rá Jesús:

—Maestro, ¿ndá oon koo dión? ¿Ndi kían koo, dá kandaá ini ndu'u ña yachi va koo dión?

⁸ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kandaá ndo mií ndó, dá ná o dánda'í ñaá ni iin ñayuu, dá chi kua'a nda'o taa kasaa, ta kechón ra kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dákaki ñaá. Sa ni kasandaá va kuu ña naá ñayuu.” Tído o sa kándia ndó karkuei ndó sata rá ko'on ndo. ⁹ Tá ni kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'in iin ka ñoo, ta yó'o yó'o naá na, ta ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chi dinñó'o ka ki'o dión kánian koo, tído ko ñá'a ta'on xinkoo kuu ña naá ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá ni kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'in dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ¹¹ Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i nda'o tãan, ta yó'o yó'o ta'ani kasá'a koo tama xí'in kue'e kini, ta kasá'a yu'ú xixi nda'o ñayuu, ta ña'a xixi nda'o koo chí induú káa.

¹² Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'in ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na ini ve'e noō ná'taka na ñoo yo,

dá keyíko na sa'a ndo. Ta kadi na ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on na noō rey xí'in noō ta né'e choon ná'ano sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹³ Dión koo, dá ni'i ndo ndi koo ki'o ndó kuendá sa'a yú'u noō ta né'e choon ná'ano.

¹⁴ O sa ná'ani ini ndo sa'a to'on ka'an ndo chindeé ndó mií ndó, ¹⁵ dá chi ki'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'in ña ndichí noō ndo mií hora daá ñóó. Ta o kandeé ta'on na nandió né'e na noō ka'an ndo, ta o kandeé ta'on na xini u'u ñaá dátuu ná noō ka'an ndo. ¹⁶ Ta nakí'o ñaá tatá ndo xí'in naná ndo xí'in ñani ndo, xí'in tá'an ndó xí'in na né'e tá'an va'a xí'in ndó noō ta né'e choon; ta ka'ání rá dao ndó. ¹⁷ Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹⁸ Tído ni iin tó'ón ta'on idi diní ndo o naá. ¹⁹ Ta sa'a ña ni xi'o ndeé ini ndo, sa'a ñoó ni'i ndo ña dákaki ñaá Ndios.

²⁰ Sa'a ñoó tá ni xini ndo ni kao noo kua'a ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni xinkoo va kuu ña kían naá ñoo yó'o. ²¹ Sa'a ñoó na ndéi chí Judea ná kuino kí'í ná ko'on na yúku, ta na ñoo Jerusalén ná kankuei kí'í ná ko'on na, ta na kua'an yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na ndu'u na. ²² Dá chi kuu dáá ñóó kakuu iin kuu dándó'o Ndios níó ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti i'í mií ná. ²³ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e xí'in na ndéi taleé chí'í kuu dáá ñóó, dá chi kuu dáá kakuu iin kuu ndo'o naní níó ñayuu noñó'o yó'o, ta naxino ña xido ini Ndios sata ñayuu ndéi ñoo yó'o. ²⁴ Ta xí'in spada kuei dao na, ta dao ka na kan-daka ra ko'on ra kande'i ndava'a na ndidaá nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tixi ndá'a ta tukú. Ta dión koo nda ná xinkoo kuu ni chikaa ini Ndios taó ná ta tukú ñoó.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

25 'Kua'á nda' o ña ndato ndo' o ndindii, xí'in yoo, xí'in tiñoo viti, ta noño' o yó' o ndo' o nani nio ndidaá kúu ñayuu, ta naá nda' o ini na sa' á ña ni' i xido ndakuei noo taño' o. 26 Ta ndidaá kúu ñayuu kuu yi' i sa' á ña yu' u nda' o na sa' á ña nakani ini na sa' á ña vei ndo' o ñayuu yó' o, dá chi koni na kidi ni' ini ndidaá ña ná' ano ño' o induú káa. 27 Nda daá ví, dá koni na na ni nduu ta ñayuu yó' o xixi na tein iin viko, ta ndato naye' e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. 28 Tá ni kasá' á kúu dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane' e noo ndo, dá chi sa ni kuyati ño' o vá kuu dáka' ki ñaa Ndios —kaá na.

29 Dá ni dakí' in tá' an Jesús ña yó' o xí'in to' on ni daná' a na, ta kaá na:

—Kane' e ndó kuendá táto' on ki' o kée taño' o xí'in ndidaá ka ni yito. 30 Tá ni xini ndo ña vei nóma yuta kuáli ra, kúu sa ná' a vá ndó ña sa ni kuyati yoo koon dai. 31 Ta dión ta' ani, tá ni xini ndo ni kasá' á kúu tandó' o yó' o, dá kían kana' á ndó ña sa ni kuyati va kuu kasaa Ndios dándáki na.

32 'Miiñan ndaa kuiti ká' in xí'in ndó ña o kuú ta' on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó' o. 33 Induú káa xí'in noño' o yó' o naá vaán, tido to' on ká' in o yá' a ta' an vaan.

34 'Ta kandaa ndo mii ndó. O sa koo ini ndo kee ndó ña kóni ñii ndo, ta o sa kó' o na' aná ndo, ta o sa ndí' i ini ndo sa' á ña kátoó téi na kúu kuendá ñayuu yó' o, chi iin ndakána va kasandaá kuu ñoo sata ndo. 35 Chi táto' on ki' o kée na xí'in dei tiin na kiti, ki' o dión iin ndakána va kasandaá kuu yó' o sata ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua' an ñayuu yó' o. 36 Sa' á ñoo kaño' o ini ndo, ta daá kuiti kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni' i ndo ña káki ndó noo ndidaá tandó' o vei koo, dá ná kuu nakujta ndó xí'in tandeé ini noo na ni nduu ta ñayuu yó' o —kaá Jesús xí'in rá.

37 Ta nduú sa daná' a na yé' e ño' o ká' ano, ta sakuaá sa sa' an na yuku nani Olivos. 38 Ta ndidaá na' a sa saá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sa seídó' o na ña' a sa dána' a Jesús yé' e ño' o ká' ano ñoo.

22

Di' a ni kuu, dá ni kandoo Judas Iscariote ña naki' o ra Jesús noo ndá' a ta né' e choon

1 Sa ni kuyati va víko pascua, tá sei na Israel pan, ña ko ní kí' in tá' an xí'in ña dakuíta tachían. 2 Ta ra duti sakua' a xí'in ta dána' a ley nándukú rá ndi kee ra ka' aní rá Jesús, tido yu' u ra kée ñayuu ñoo ñoo. 3 Kúu ni ndu' u ña u' u ini nio Judas, ta ká' an xí'in ná Iscariote, tá' an ra nákaa tein ndin uxí uu ta xionoo xí'in Jesús. 4 Dá ni sa' an ta yó' o ni ka' an ra xí'in ta duti sakua' a xí'in ta sa' andá choon noo ra ndaa yé' e ño' o ká' ano ñoo, chi ni ka' an ra sa' a ndi kee ra naki' o ra Jesús noo ndá' a rá. 5 Ta kúu ni kadii nda' o ini ta ñoo, dá ni kandoo ra ña ki' o ra di' on noo Judas. 6 Ta kúu ni kandia ra tiin ra di' on ñoo. Dá ni kasá' á rá ndúkú rá ndi kee ra naki' o ra Jesús noo ndá' a ta ñoo, dá ná o kandaa ini na ñoo ñoo.

Di' a ni kuu tá ni sadini Jesús noo ndi' i kúu xí'in ta xionoo xí'in ná

7 Kúu ni kasandaá va kuu sei na Israel pan ko ní kí' in tá' an xí'in ña dakuíta tachían, ta dóko ta' ani na iin léko noo Ndios, kiri kúu kuendá víko pascua. 8 Dá ni sa' anda Jesús choon noo Pedro xí'in Juan, ta kaá na xí'in rá:

—Kua' an ndo kenduu ndo ña ná kadini yó kuendá víko pascua.

9 Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndeí ko' on ndu kenduu ndu ña' a kadini yó, kóni ní?

10 Dá ni kaa na:

—Ta noo ni saa ndo ni ku' u ndó ñoo ká' ano káa, dá naki' in tá' an ndó xí'in iin ta ndio iin yoo ño' o takuií kua' an ra. Ta kúu karkuei

ndó rā ko'on ndo nda ve'e noó ni saā rā ni ndu'u ra, ¹¹ dá kaa ndo xí'in tã kúu sato'o ve'e ñoó: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'in ní: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadínii kuendá víko pascua xí'in tã xionoo xí'in?” kaa ndo xí'in rá. ¹² Dá ná dána'a rā iin cuarto ká'ano kánóo dikó ñoó, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoó kenduu ndo ña'a ná kadíni yó—kaá na.

¹³ Dá ni kee ra kua'an rā. Ta ni ndo'o ra táto'on k'i'o ni ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoó ni kenduu rā ña kadíni ra xí'in ná kuendá víko pascua.

¹⁴ Tá ni kasandaá hora kasá'an na, dá ni sa koo Jesús mesa xí'in tã xionoo xí'in ná. ¹⁵ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndi k'i'o ví kónii kadíni dáóí xí'in ndó víko pascua tá ko ñá'a ndo'o naní nioí. ¹⁶ Dá chi ká'in xí'in ndó ña o nándio koo kaj kadínii nda ná xinkoo kuu kadíni tukui xí'in ndó noo dándáki Ndios.

¹⁷ Dá ni tiin na copa. Dá tá ni ndi'i ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni kaa na:

—Jó'on, tiin ndóan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u rā. ¹⁸ Chi ká'in xí'in ndó ña o nándio koo ka yu'u ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu kasaa Ndios dándáki na ñayuu na.

¹⁹ Dá ni tiin na pan ñoó, dá ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda dao naán, dá ni xí'o naan noo tã ñoó. Dá ni kaa na:

—Ña yó'o kúu yikí koñoj, ña náki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'ó. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'a ña ni keei sa'a ndo.

²⁰ Ta dión ta'ani ni kee na xí'in copa ñoó tá ni ndi'i ni sadíni na, dá ni kaa na:

—Ndutã ño'o ini copa yó'o dándáki ña saá ni kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xinkooan kee nij yu'u, kirá kuitã sa'a iin rá iin ndó. ²¹ Tído kana'á ndó ña iin tã sásá'an nduú xí'in yu'u mesa yó'o ko'on nak'i'o ñaá noo ndá'a tã xini

u'u ñaá. ²² Ta miian ndaa ndo'o na ni nduu tã ñayuu yó'o táto'on ni chikaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Tído nda'í tã ko'on nak'i'o ñaá noo tã xini u'u ñaá—kaá Jesús.

²³ Dá ni kasá'á rá ndátó'on tá'an mií rá, nde'á ndi káa iin ra kakuu rā kee dión.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

²⁴ Dá ni kasá'á tã xionoo xí'in ná ñoó ndátó'on kuáchii rā, nde'á ndi ndáa ra kakuu tã ndáya'i cháá ka tein mií rá. ²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Sa ná'á vá mií ndó táto'on k'i'o kée rey dándáki dao ka nación, chi kéndusa rā xí'in ñayuu kueíd'o ñaá ná. Ta dao ka tã né'e choon ñoo kuálí, roón kúu rā chinaní va'a ra mií rá. ²⁶ Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Ndi ndáa ndo'ó kúu tã ndáya'i cháá ka tein mií ndó, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó táto'on tã ló'o cháá ka. Ta ndi ndáa ndo'ó kúu tã iin noo, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó tã koni kuáchii noo dao ka ndo.

²⁷ Chi, ¿ndi káa na ndáya'i cháá ka, á na ió mesa o na chíki'o ña'a sasá'an na? ¿Á o duú na ió mesa kúu na ndáya'i cháá ka? Tído kana'á ndó ña nákaa yu'u tein ndó kúu iin na xinkuáchii di'a noo ndo.

²⁸ Ta ndo'ó kúu na daá kuití ni sa ndei xí'in yu'u tein tandó'ó ndó'i, ²⁹ sa'á ñoo k'i'o yu'u choon noo ndo ña dándáki ndó táto'on k'i'o ni xí'o tatái choon noo ña dándákii, ³⁰ dá kasá'an dáó ndó xí'in yu'u, ta ko'o nduú ndo xí'in yu'u noo dándákii, ta kande iin rá iin ndó noo téj keyiko ndo sa'a ndin uxí uú tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o ni ka'an Jesús ña ndata Simón Pedro sa'a ná

³¹ Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús: —Simón, Simón, kana'ón ña kóni ña u'u kexixian xí'in ndó táto'on kée ñayuu dáxixi na tirió. ³² Tído sa ni seí nda'aví noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ña kándée

inon yu'u. Dá tá n̄i ndi'i n̄i n̄andió koo tukón noo yú'u, dá chindeeón ñanon, dá ná kuita ndaā n̄a xí'ín to'on yu'u.

³³ Dá n̄i kaa Simón xí'ín ná:

—Sato'o mií, s̄a ió nduu va yu'u ña ko'in ve'e kaa xí'ín ní, ta ió ta'anii ña kuu nduú xí'ín ní.

³⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Pedro, ká'ín xí'ón ña tá o ñá'a ta'on kana chéli viti, kúu s̄a oni va ta'ándá ndaton sa'á yu'u.

³⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná:

—Tá n̄i tanda'á yu'u ndo'ó n̄i sa'an ndo n̄i dan'á ndo, ko ní sá ne'e ndó léka ndo, ta ni lú'u d̄i'ón, ta ni ndis̄a ndo ko ní sá ne'e ndó ko'on ndo. ¿Á ió ña'a n̄i kaman̄i noo ndo?

Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Ni iin ña'a ta'on.

³⁶ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Tído viti, ndi ndáa ndo'ó ió léka xí'ín d̄i'ón, ki'in ndó ña kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, n̄a koó espada, d̄ikó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuiin ndóan. ³⁷ Dá ch̄i ká'ín xí'ín ndó ña miian̄ x̄inkoo ña ká'an tuti ij̄ Ndios sa'á, dá ch̄i kaáan di'a: “N̄i ndee ñaá ná iin taa kóm̄i kuachi.” Ta dión koo, ch̄i ndidaá ña ká'an tuti ij̄ Ndios sa'á ña kían ndo'i, kánian̄ x̄inkooan —kaá n̄a.

³⁸ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Sato'í, yó'o ió uu espada.

Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—S̄a ió va'a va.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁹ Dá n̄i keta Jesús kua'an na yúku naní Olivos táto'on k̄i'o sá kée na dao k̄a kuu ñoó. Dá n̄i kee t̄a xíonoo xí'ín ná t̄akuei ñaá rá kua'an r̄a. ⁴⁰ Dá tá n̄i sāa n̄a ñoó, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

⁴¹ Dá n̄i kana xoo na kua'an na táto'on k̄i'o x̄iká dáyāa yo iin yuu. Dá ñoó n̄i s̄a kuin̄ x̄ití ná, ta n̄i

kas'á ná ká'an n̄a xí'ín Ndios, ⁴² ta kaá n̄a:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, d̄itá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúú ña ndó'o níoi. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on k̄i'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on kóni mií ní.

⁴³ Dá n̄i kasáa iin ángel n̄i kii chí induú, ta n̄i x̄i'o na ndēe noo Jesús.

⁴⁴ Ta sa'á ña nda'í kúu ini n̄a, sa'á ñoó n̄i ndundeé cháa k̄a ini n̄a n̄i ka'an n̄a xí'ín Ndios. Ta teen ná kúú táto'on yúyó ná'ano ni, ta kuéi rá nda noñó'o. ⁴⁵ Tá n̄i n̄akuin̄ ndichi n̄a n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a xí'ín Ndios, dá n̄i kee na kua'an n̄a noo ndeí t̄a xíonoo xí'ín ná ñoó. Tá n̄i sāa n̄a, kúu s̄a k̄id̄i va ra ndeí ra, ch̄i n̄i kuitá va rá n̄i kee ña kúnda'í ini r̄a.

⁴⁶ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a k̄id̄i ndo? Ndakuei k̄i ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kandeé ña kini kexixian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kasáa Judas xí'ín kua'á t̄a tiin ra Jesús kandaka ra ko'on r̄a noó t̄a ne'e choon

⁴⁷ Ká'an ij̄ vá Jesús iin na, kúu s̄a n̄i kasáa va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an r̄a kúu kuendá ndin ux̄i uu t̄a xíonoo xí'ín Jesús, kúu r̄a xíonoo vei noó ñayuu kuá'a ñoó. Dá n̄i natuu yati ra noo iin Jesús, dá n̄i chitó rá noo ná. ⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Judas, ¿á xí'ín ña chitó yo'ó noo yú'u, á dión kéeón, dá naki'ón n̄a n̄i nduu t̄a ñayuú yo'ó noo ndá'a t̄a xini u'u ñaá?

⁴⁹ Tá n̄i xini t̄a xíonoo xí'ín ná ña n̄i kas'á t̄a ñoó tiin ñaá rá, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña naá ndu xí'ín rá xí'ín espada?

⁵⁰ Ta iin t̄a xíonoo xí'ín ná ñoó n̄i d̄arkue'e iin t̄a kéchóon noó t̄a dut̄i kúu noó, ch̄i n̄i sa'anda r̄a do'o xoo kuá'a r̄a. ⁵¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa n̄i kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá n̄i tiin na do'o ra, ta kúu n̄i nduva'a naan. ⁵² Dá n̄i kaa n̄a

xí'ín t̄a dut̄i saku'a, xí'ín t̄a sa'ándá choon noó r̄a ndaa yé'é ño'o, xí'ín t̄a sá'ano n̄i kasaa tiin ñaa ñoo:

—¿Á t̄a kuí'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'á ñoo v̄ei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? ⁵³ Ta ndidaá kuu vá n̄i s̄a káaí xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta k̄o ní tiin ndó yu'u. Tído hora yó'o n̄i ni'j ndo kee ndó dión xí'ín, dá ch̄i hora yó'o kúú hora dándáki ña u'u —kaá na.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i ndata Pedro sa'a Jesús on̄i ta'ándá

⁵⁴ Dá n̄i tiin ra Jesús ndáka ra kua'an r̄a chí ve'e t̄a dut̄i kúú noó. Ta xíká xíká tákaa ñaa Pedro kua'an r̄a. ⁵⁵ Dá n̄i naka'on t̄a ñoo ño'o yé'é ve'e ñoo. Ta n̄i kaq noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñoo ta'ani n̄i s̄a k̄oo Pedro tein t̄a ñoo. ⁵⁶ Ta kúú n̄i xini iin ñá'a kéchóon noó t̄a dut̄i ña ñoo ió Pedro nádaa rá, dá n̄i s̄a nde'é va'a ñaaán, dá n̄i kaaan:

—Xionoo ta'ani t̄a yó'o xí'ín t̄a káa.

⁵⁷ Tído n̄i ndata vá rá, ta kaá r̄a xí'án:

—K̄oó, didi, k̄o ná'á ta'on yu'u t̄a káa.

⁵⁸ Ta kúú tóó vá, ta kúú tuku va n̄i xini ñaa iin k̄a t̄a. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Yo'ó ta'ani kúú kuendá t̄a káa, ¿daá k̄oó?

Dá n̄i kaa Pedro:

—K̄oó, dito, k̄o t̄a'ón ñaa kúú yu'u.

⁵⁹ Tá n̄i ya'a t̄a t̄a'ón iin hora, dá n̄i kaa iin k̄a t̄a:

—Mii'an ndaa kuiti xionoo t̄a yó'o xí'ín t̄a káa, dá ch̄i t̄a kuendá Galilea ta'ani kúú rá.

⁶⁰ Dá n̄i kaa tuku Pedro:

—K̄oó, dito. Xini ndá sa'a ká'an ní.

Kúú ká'an jí vá rá iin ra, kúú n̄i kana va chéli. ⁶¹ Dá n̄i nandió k̄oo sato'o yo Jesús n̄i s̄a nde'é ná noó r̄a. Ta kúú n̄i ndusáa va ini r̄a t̄a t̄a'ón n̄i ka'an sato'o yo xí'ín rá, ch̄i ña yó'o k̄ian n̄i ka'an na: “Tá k̄o ñá'a kana chéli, ta kúú s̄a ndata yó'o on̄i ta'ándá sa'a yú'u.” ⁶² Dá n̄i keta

ra sata vé'e, ta kúú nda'í nda'o n̄i ndei'j r̄a.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kani ra Jesús, ta n̄i kediki ndaa ñaa rá

⁶³ Ta r̄a ndita ndaa Jesús, roón kúú r̄a n̄i kediki ndaa ñaa, ta n̄i kani ñaa rá. ⁶⁴ Ta n̄i sadi r̄a iin dá'on noó ná, dá n̄i kani ra noó ná. Dá n̄i ndato'ón ñaa rá, ta kaá r̄a:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúú r̄a n̄i kani ñaa.

⁶⁵ Ta kúú kuá'á k̄a ví ña'a n̄i ka'an r̄a n̄i kediki ñaa rá.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa'ín Jesús noó t̄a dut̄i kúú noó

⁶⁶ Tá n̄i tuu noó, dá n̄i nataka ndidaá t̄a sá'ano ñoo, xí'ín t̄a dut̄i saku'a, xí'ín t̄a dána'a ley. Dá n̄i sa'anda r̄a choon ña ná kandaka ra Jesús saa r̄a noó ndéi ra né'e ra choon. Dá tá n̄i saa na, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

⁶⁷ —¿Á miian ndaa mií ní kúú Cristo, na dáka'ki ñaa? Ka'an ní xí'ín ndu'u.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'ín ní, ta o kándia ta'on ní. ⁶⁸ Tá ná ndato'ín mií ní, ta o nándio né'e ta'on ní ña ndato'ón ñaa yu'u, ta ni o dáyaa ta'on ní yu'u. ⁶⁹ Tído kana'á ní ña nda kuu víti ná k̄oo na n̄i nduu t̄a ñayuú yó'o xoo kuá'a Ndios noó ió na dándáki na.

⁷⁰ Dá n̄i kaa ndidaá t̄a ñoo xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúú de'e Ndios, tá daá?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Táto'ón k̄i'o ká'an ní, k̄i'o dión k̄ián.

⁷¹ Dá n̄i kaa r̄a:

—¿Ndá choon kuu k̄a yo cháa k̄a t̄a ka'an kuachi sa'a rá? Ch̄i s̄a n̄i seídó'o va mií yó ña n̄i ya'a ra noó to'on n̄i ka'an r̄a —kaá r̄a.

23

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa'ín Jesús noó t̄a naní Pilato

¹ Dá n̄i ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an r̄a noó Pilato. Tá n̄i saa

ra, ² dá nì kasá'á rá dátaj kuachi ra Jesús, ta kaá ra:

—Nì natiin ndu'u taa yó'o xionoo ra dánda'í ra na ñoo ndu. Ta kò kóni ra ña chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá ra ña mií rá kúú Cristo, na dákaki ñaa, chì kaá ra ña kúú rá rey noo na ñoo ndu.

³ Dá nì ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúú rey noo na Israel?

Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ta dión kaá mií ní.

⁴ Dá nì kaa Pilato xí'in ta duti saku'a, xí'in dao ka ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi taa yó'o kò nání'i yu'u.

⁵ Tído ndúndeé ñayuu ñoo ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—Taa yó'o kúú ra xionoo dánaá tá'an na ñoo ndu xí'in ña dána'a ra iin ní kúú kuendá Judea yó'o. Chì nì kasá'á rá dána'a ra kuendá Galilea, ta nì kasandaá ra nda ñoo yó'o viti.

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noo Herodes

⁶ Tá nì seido'o Pilato ña nì ka'an na sa'a kuendá Galilea, dá nì ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Á taa Galilea kúú taa yó'o?

⁷ Tá nì kandaa ini ra ña nákaa na tixi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá nì tanda'á ñaa rá kua'an na noo Herodes, chì tein kuu dáá ñoo nákaa ra ñoo Jerusalén.

⁸ Tá nì xini Herodes Jesús, kúú nì kadii nda'o ini ra, chì sa'í kuu vá katóo ra koni ñaa rá. Chì kua'á ndava'o ña'a seído'o ra ká'an na sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'in noo rá kee na iin ña'a ndato.

⁹ Kua'á nda'o ña'a nì ndato'ón ñaa Herodes, tído ni iin ña'a kò ní ká'an na. ¹⁰ Ta ndíta ta duti saku'a xí'in ta dána'a ley ndúndeé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús. ¹¹ Dá nì kasá'á Herodes xí'in ndidaá soldado ra kénóo ñaa rá, ta nì kediki ndaa ñaa rá. Kúú nì daku'ino ñaa rá xí'in dá'on táyí káa ndíxi mií rá. Ta

dión káa na nì tanda'á tuku ñaa rá kua'an na noo Pilato. ¹² Ta mií tein kuu dáá ñoo nì naki'in tá'an va'a Herodes xí'in Pilato, chì sa' xini u'u tá'an va ra tá sata.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

¹³ Dá nì kana Pilato ta duti saku'a, xí'in ta né'e choon noo na Israel, xí'in mií na ñoo ñoo, ¹⁴ dá nì kaa ra xí'in ná:

—Ndáka ndó taa yó'o nì kasáa ndo noo yú'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánaá tá'an ra na ñoo ndo xí'in ña dána'a ra. Tído nì ndato'ón va'i ra noo mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo sa'á taa yó'o kò ní kasandaá kakuu ña ndaa. ¹⁵ Ta ni Herodes kò ní nání'i kuachi ra, sa'á ñoo nì tanda'á tuku ñaa rá nì kasáa ra noo yú'u. Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi, ña kían kánian kuu ra, kò ní ya'a ra kee ra. ¹⁶ Sa'á ñoo, tá nì ndi'i nì dandó'i níó rá, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

¹⁷ Ta tein iin iin víko ñoo kánian dáyaai Pilato iin taa nákaa ve'e kaa.

¹⁸ Sa'á ñoo nì kasá'á káyu'u ndidaá ñayuu kua'á ñoo:

—¡Koo, ka'ání ní taa xa'an, ta dáyaai ní Barrabás!

¹⁹ Ta taa yó'o kúú ra nákaa ve'e kaa sa'á ña nì ndakono ra naá ra xí'in ta romano dándáki ñoo ñoo, xí'in sa'á ña kúú rá iin taa sa'ání ndi.

²⁰ Dá nì ka'an tuku Pilato xí'in ñayuu ñoo, chì kóni ra dáyaai ra Jesús. ²¹ Tído nì nandió kuéi tuku na nì kayu'u ná:

—¡Chirkaa ní ra ndika cruz, chirkaa ní ra ndika cruz!

²² Ta nì nandió koo Pilato nì ka'an ra ta'ándá kúú onì xí'in ñayuu ñoo:

—¿Ndi káa kuachi nì kee taa yó'o? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi ra kò nání'i yu'u sa'á ña kánian kuu ra. Sa'á ñoo ko'in dándó'i níó rá, dá tá nì ndi'i, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

²³ Tído nì kasá'á ndúndéé ká ví ñayuu ñoo káyu'ú ná ña ná karkaa kiji Jesús ndika cruz. Tído sa'á ña ndúndéé ñayuu ñoo káyu'ú ná, sa'á ñoo nì xino ini Pilato kee ra ña kóni na. ²⁴ Dá nì sa'anda ra choon táto'on k'i'o nì xika ñayuu ñoo koo. ²⁵ Kúú nì dayáa ra Barrabás, tá'an ra nì chikáa ra ve'e kaa sa'á ña naá ra xí'in ta romano, xí'in sa'á ña sa'áni ra ndii, táto'on k'i'o nì xika mií ñayuu ñoo. Dá nì nak'i'o ra Jesús ndo'o na táto'on k'i'o kóni mií ñayuu ñoo.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndika cruz

²⁶ Ta noo ndáka ra Jesús kua'an ra, ñoo nì tiin ra iin ta nani Simón, ta kuendá Cirene. Ta yó'o kúú ra kondii nì sa'an ra yúku. Dá nì chínóo ra cruz Jesús doko ta yó'o, dá nì kee ra kádokó ra cruz ñoo tákaa ra kua'an ra satá Jesús. ²⁷ Ta kuá'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an xí'in dao ka na ñá'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini na sa'a Jesús kua'an na. ²⁸ Dá nì nandió koo Jesús nì sa nde'é ná noo na ñá'a yó'o. Dá nì kaa na xí'in ná:

—Na ñá'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'in sa'a de'e ndó, ²⁹ dá chì kasandaá kuú kaa ñayuu di'a: “Ndiká'an ví na kó kuú kan-dei de'e, ta ndiká'an ví dókó, ña kó ní sá ñó'o taleé, ta ndiká'an ví ndódo, ña kó ní dakuá'ano taleé.” ³⁰ Ta tein kuú dáá ñoo kaa na xí'in yúku: “Ná kuei ndó satá ndu'u.” Ta kaa na xí'in ko'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.” ³¹ Dá chì tá k'i'o di'a kée na xí'in yító kuíj, xíinj ndí k'ján kee na xí'in yító ichí —kaá na.

³² Ta ndáka ta'ani ra uu ta kini kua'an ra xí'in Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaá rá. ³³ Dá tá nì saá ra iin xían noo nani Calavera, dá nì chirkuéi ñaá rá ndika cruz. Ta iin ta kini ñoo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin ka ra tárkaa iin cruz xoo íti na. ³⁴ Dá nì kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chì kó ná'a ta'on na ndí k'ján kée na.

Ta nì sadikí ra suerte xí'in dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé nì'i iin rá iian.

³⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo ndíta ndé'é, ta nda ta né'e choon ndíta kediki ndaa ra Jesús, ta kaá ra:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'á ñoo ná dakáki ra mií rá tá mián ndaa kúú rá Cristo, na nì kaxi Ndios kasaá dakáki ñaá.

³⁶ Ta nda soldado ñoo nì kediki ndaa ta'ani ñaá, chì nì natuu yati ra nì dakó'on ra vino iá yú'u ná, ³⁷ dá nì kaa ra xí'in ná:

—Tá mián ndaa rey noo na Israel kúú yo'ó, dakáki miíon viti, ná nde'á.

³⁸ Ta ndá'a iin tabla dinì cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yú'u griego xí'in yú'u latín, xí'in yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Ta yó'o kúú rey noo na Israel.”

³⁹ Ta iin ta kini tákaa iin ka cruz ñoo, nì kasá'á kána'á ra xí'in ná, ta kaá ra:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúú yo'ó, dakáki miíon, ta dakáki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰ Tído ta tákaa iin ka cruz ñoo nì danáni ra iin ka ta kini ñoo, ta kaá ra xí'in rá:

—¿Á ní lú'u ví kó yu'u yo'ó Ndios, va'ará sa tákaaón ndó'o nani níoon?

⁴¹ Mián ndaa kuiti tárkuéi yó ndó'o ní yo sa'á kuachi nì kee yó, chì k'i'o dión kánian ndo'o yó. Tído na yó'o, ni iin tó'on ta'on ña'a kini kó ní ya'a na kee na.

⁴² Dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—Ndikó'on ini ní yu'u tá ná kasaá ní dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Mián ndaa kuiti ná ka'in xí'ón ña mií kuú viti koo yo'ó xí'in yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì x'i'í Jesús

⁴⁴ Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì nakujin naá iin ní kúú ñayuu nda

ka oní sa'ini. ⁴⁵ Ta ni nda'ò ndindii, ta ni ndata'ò dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'ò ká'ano. ⁴⁶ Ta kúú nì'í nda'ò ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espírituí.

Tá ni ndi'í ni ka'an na dión, dá ni xi'í na. ⁴⁷ Tá ni xini ta dándáki soldado ña ni ndo'ò na dión, dá ni xi'í ra ñaño'ó noo Ndios, chí kaá ra:

—Miían ndaa ndisa iin taa ndaa ni sa kuu na yó'o.

⁴⁸ Ta ndidaá ñayuu kuá'a ni sa ndita ni sa nde'é ña ni ndo'ò Jesús, ni nandió kuéi na kua'an nó'ò ná, ta kaní ndá'a ná yu'ú ndiká ná kua'an na sa'á ña nda'í kúu ini na. ⁴⁹ Ta ndidaá na ni sa ne'e tá'an va'a xí'ín Jesús, xí'ín na ñá'a tákuei ñaá vei nda kuendá Galilea, noón kúú na ndíta xiká ná nde'é ná ndidaá ña ni kuu.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁵⁰ Ta ñoo ñoo ío iin taa naní José, ta kúú rá ta ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo na Israel, ta kúú rá iin taa va'a, iin taa ndaa. ⁵¹ Ta ndátí ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o xí'ín ndée. Ta kò ní náta'an ta'on ini ra ña ni kee dao ka ta né'e choon ñoo xí'ín Jesús. ⁵² Taa yó'o kúú ra ni sa'an ni ndaka yiki koño Jesús noo Pilato. ⁵³ Dá ni sa'an ra ni danoo raan ndika cruz. Dá ni chítuu ñaá rá xí'ín iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñaá rá ni sa'an ra ni chikáa ra ini iin yáí ni kava'a ndika iin káo, noo kò ñá'a kakaá ni iin tó'ón ndii. ⁵⁴ Ta mií kuu dáá ñoo kúú kuu kénduu na Israel ña'a kei ná, chí sa kua'an kasandaá va kuu nani'í ndée ná.

⁵⁵ Ta na ñá'a ni kii xí'ín Jesús nda Galilea, noón kúú na tárkuei ni sa'an na nda yáí noo ni nduxi Jesús, sa'á ñoo ni xini na ndeí kíán, ta ni xini na noo ni chinoo ra yiki koño Jesús. ⁵⁶ Dá ni nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'ín ña'a dákúchi na ñí Jesús. Tído ni naní'í ndée ná tein kuu

kánian nani'í ndée ná, chí kí'ò dión sa'ándá ley choon.

24

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹ Na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá ni kee tuku na ñá'a yó'o kua'an na yáí noo ni nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá ni kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xí'ín ná. ² Tá ni saa na, kúú sa ni kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáí ñoo. ³ Dá tá ni ku'u na inian, kò ní nani'í ná yiki koño sato'ò yò Jesús. ⁴ Ta nákaní nda'ò ini na sa'á ña koó ka yiki koño na kánoo. Kúú iin kuití vá ni sa kujita uu taa ndíxi dá'on náye'e ndaa díin ná. ⁵ Kúú ni yu'ú nda'ò na, sa'á ñoo ni daxíno na taan na nda noño'ò. Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúú ndii? ⁶ Kò ta'ón na nákaa yó'o. Di'a ni nataki va na. Ndusaa ini ndo tató'on ni ka'an na xí'ín ndó tá ni sa káa na xí'ín ndó chí Galilea di'a. ⁷ Chí ni kaa na xí'ín ndó ña miían kánian ndo'ò naní na ni nduu taa ñayuu yó'o, chí naki'ò ñaá iin taa noo ndá'a taa kómi kuachi, ta chirkaa ñaá rá ndika cruz, ta nataki na tixi kuu óni —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá ni ndísaa ini na ñá'a ñoo to'on ni ka'an Jesús xí'ín ná. ⁹ Dá tá ni nandió kuéi na ni ndísaa na ni sa'an na yáí ñoo, dá ni kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'ín ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús xí'ín dao ka ñayuu ndeí xí'ín rá ñoo. ¹⁰ María Magdalena xí'ín Juana, xí'ín naná Jacobo xí'ín dao ka na ñá'a, noón kúú na ni nakani ña yó'o xí'ín taa xionoo xí'ín Jesús. ¹¹ Tído ni ka'an rá ña to'ón ni ndaki ini mií vá ná kíán, sa'á ñoo kò ní kándisa ta'on ñaá rá.

¹² Tído ni ndakúin ndichi Pedro, dá ni kankono ra kua'an ra yáí noo ni nduxi Jesús. Tá ni saa ra ñoo, dá ni chirnee noo rá ni sa nde'é rá inian. Dá ni xini ra sava'a dá'on ni

sá tuú yikí koño Jesús vá kánóo. Dá nî nandió koo ra kua'an nó'ó rá, ta naá ini rá sá'á ña nî kuu kua'an rá.

Di'a nî kuu tá nî na'a noo Jesús noó uu taa kua'an íchi ñoo naní Emaús

¹³ Ta mií kuú dáá ñóó ta'ani xíka uu taa xionoo xí'in Jesús kua'an rá iin ñoo naní Emaús. Ta nákaa'an táto'on uxî iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta ndátó'ón rá kua'an rá íchi ñóó sa'a ndidaá ña nî kuu. ¹⁵ Ta tein ndátó'ón rá dión kua'an rá, dá nî natuu yati Jesús, dá nî na'kî'in tá'an na xíka dáó ná kua'an ná xí'in rá. ¹⁶ Tído ió iin ña'a sadí noo rá, sa'á ñóó koo nákoní ñaá rá. ¹⁷ Dá nî kaa ná xí'in rá:

—¿Ndí kían ndátó'ón téi ndo kua'an ndó? Ta, ¿ndivá'a nda'í téi kúu ini ndó?

¹⁸ Dá nî kaa iin taa, tá'an rá naní Cleofas, xí'in ná:

—¿Á sava'a iin tó'ón mií ní kúú tá tukú ió ñoo Jerusalén ko ñá'a kandaá ini ña nî kuu ñoo ñóó tein kuú yó'o?

¹⁹ Dá nî kaa ná:

—¿Ndí kían nî kuu?

Dá nî kaa taa ñoo xí'in ná:

—Ndátó'ón ndú sa'a iin taa naní Jesús, na ñoo Nazaret. Ta nî sá kuu na iin profeta. Ta sá kee na ña'a ná'ano, ta to'on ndáya'i sá ká'an na noo Ndios xí'in noo ndidaá na ñoo ndú. ²⁰ Tído tá dutí sakuá'a, xí'in tá né'e choon ñoo ndú kúú rá nî na'kî'o ñaá rá noo ndá'a tá romano. Ta roón nî chikaa ñaá ndíka cruz. ²¹ Tído nî ka'án ndu'u ña nî kasáa ná taó xóo na na ñoo ndú tixî nda'á tá dándáki ñaá, ní kúu. Ta kuú víti xíno onî kuú ña nî kuu dión. ²² Ta iin ká ña'a nî kedaá xí'in ndú nî naá ini ndú, chí tá koo ñá'a tuu na'a viti nî sa'an dao ná ñá'a kúú kuendá ndu'u yái noo nî nduxi na, ²³ ta koó ká yikí koño ná ní nání'î ná ñá'a ñóó. Dá tá nî ndusáa ná, dá nî kaa ná ña nî na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúú na nî kaa xí'in ná ña nî nataki va Jesús. ²⁴ Dá nî sa'an

ta'ani dao taa kúú kuendá ndu'u nî sá nde'é rá ini yái ñóó. Tído táto'on káa rá ió ña nî na'kani ná ñá'a ñóó, kí'o dión ta'ani nî xini rá. Tído koo ní xini ta'on ra mií Jesús.

²⁵ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—¿Nandeé ká vían xíxi ndo'ó, ta nandeé ká vían káxí níó ndo, sa'á ñóó kueé ndá'o kándisa ndó ndidaá ña nî taa profeta! ²⁶ ¿Á koo ná'a ta'on ndó ña kí'o dión kánian ndo'o naní níó Cristo, ná dá'akí ñaá, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá ná.

²⁷ Dá nî kasá'á nákaní na xí'in rá sa'a ndidaá ña nî taa Moisés, xí'in ña nî taa ndidaá ká profeta. Ta kí'o dión nî daná'a ná noo rá ña ká'an tuti î Ndios sa'a ndidaá ña kánian ndo'o na.

²⁸ Dá tá nî kuyati na ñoo ló'ó noo kua'an taa ñóó, dá nî kee Jesús ña yá'a na kua'an ná cháá ká chí noo.

²⁹ Dá nî kendúsa rá xí'in ná ña ná katuu tóo na koo na xí'in rá, chí kaá rá:

—Katuu tóo ní koo ní xí'in ndu'u, chí sá nî ini va, ta sá kua'an kuaa va —kaá rá.

Dá nî ku'u na ve'e ra, ta nî sá tuu tóo na nî sá io ná xí'in rá.

³⁰ Dá tá nî sá io ná mesa xí'in taa ñóó, dá nî tiin na pan. Dá nî na'kî'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nî tei ñé'e naan. Dá nî xí'o naan noo rá. ³¹ Dá ví nî nono noo rá, dá nî na'koni rá ña Jesús kúú ná. Ta kúú nî ndañó'ó ní'ini va na noo rá. ³² Dá nî kasá'á taa ñóó ndátó'ón tá'an mií rá:

—Mií'an ndaa kuiti kían ña luu kandá níó yó tein ká'an ná xí'á vejí íchi ñóó, ta xí'an nî na'kani na xí'á sa'a ndí kóní ká'an tuti î Ndios.

³³ Ta kúú nî ndakuei ra mií hora daá ñóó. Dá nî kee ra nandió kuéi ra kua'an rá ñoo Jerusalén. Tá nî saá rá, kúú nî nání'î rá noo ndéi tutí ndin uxî iin taa xionoo xí'in Jesús, ta ndéi ta'ani dao ká ñayuu xí'in rá. ³⁴ Kúú nî kaa ñayuu ñóó xí'in rá:

—Miian ndaa kuiti kían ña ni natakí sato'o yo Jesús, chí ni na'a noo ná noo Simón Pedro.

³⁵ Dá ni kasá'á ta'ani ndi nduú taa yó'o nákaní ra xí'ín ná ña ni ndo'o ra íchi ñoo. Ta ni nákaní ta'ani ra ña ko ní nákoní ta'on ra Jesús nda ni tei ñé'e na pan, nda daá ni nákoní ñaa rá, kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo taa sa xionoo xí'ín ná

³⁶ Ta xian nani ndíta taa yó'o ká'an ra sa'á ña ni xini ra, ta kúu iin kuití vá, kúu ni sa kuin Jesús me'i noo ndéi na ñoo. Dá ni kaa na:

—Va'a ná koo ini ndo.

³⁷ Ta kúu ni yu'ú nda'o ñayuu ñoo, chí ni ka'an ná ña iin nio vá kían. ³⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a yu'ú ndo? ¿Ndiva'a nákaní kuáchi ini ndo? ³⁹ Kande'é ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chí mií vá yu'u kúu. Dáko'on ndá'a ndo yu'u, ta kande'é va'a ndó yu'u, chí iin nio ko kómí ta'an vaan lásá ni koño. Tído ndé'é ndó yu'u ña ío va lásá xí'ín koñoi —kaá na.

⁴⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni daná'a na ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo ná ndéi ñoo. ⁴¹ Tído sa'á ña kádij téi ini ñayuu ñoo, sa'á ñoo ko kuú ta'on kandía na. Ta sa'á ña naá ini na xini na, sa'á ñoo ni kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koó lú'u ña'a né'e va'a ndó kaxí?

⁴² Dá ni xi'o ñayuu ñoo iin tá'í tiyaká ni kado noo ná xí'ín iin da'anda ndudí. ⁴³ Dá ni tiin naan, ta kúu ni seí naan noo ndidaá ñayuu ñoo. ⁴⁴ Dá ni kaa na:

—Sa ni kast'on vai tá ni sa xionooi xí'ín ndó ña miian kánian xinkoo ndidaá kúu ña ni taa Moisés, xí'ín ndidaá to'on ni ka'an profeta, xí'ín ndidaá ña ká'an tuti Salmo sa'í.

⁴⁵ Dá ni sonó Jesús ñaxintóni ná, dá ná kandaá ini na ña ká'an tuti i Ndios. ⁴⁶ Dá ni kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—Ká'an tuti i Ndios ña miian ndusa ndo'o naní nio Cristo, na dáka'í ñaa, dá kuu na, dá natakí na tixi kuu óni tein na kúu ndi. ⁴⁷ Ta ká'an ta'anian ña dána'a ñayuu noo na ndéi iin ní kúu ñayuu sa'a Cristo, dá kían, tá ná nandikó ini na sa'á kuáchi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinño'ó ka kasá'á ná dána'a na noo na ndéi ñoo Jerusalén. ⁴⁸ Ta ndo'ó kakuu na ko'on kanoo ki'o kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. ⁴⁹ Ta kana'á ndó viti ña ko'in tanda'í na ni kaa tatá'í ki'o na koo xí'ín ndó. Tído kandoo ndó ñoo Jerusalén yó'o, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndé'e tanda'á Ndios kii nda induú.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁵⁰ Dá ni taó xoo ñaa Jesús ndáka na kua'an na yati ñoo naní Betania. Tá ni sa'a na ñoo, dá ni ndane'e na ndá'a ná. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'á ñayuu ñoo. ⁵¹ Ta tein xika na ña yó'o noo Ndios, dá ni kexoo na noo ñayuu ñoo konana na kua'an nó'o ná induú. ⁵² Dá tá ni ndi'i ni sa ndaño'o ñaa ñayuu ñoo, dá ni kee na nándio kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén xí'an kádij nda'o ini na. ⁵³ Ta daá ndéi va na yé'é ño'o ká'ano ndáño'o na Ndios, ta kéká'ano ñaa ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Ni nduu na kúú to'on iin ñayuu

¹ Sa daá ió va na kúú to'on, dá nì kasá'a sa'a ñayuu, ta na kúú to'on yó'o sa daá ió va na xí'in Ndios, ta sa daá kúú vá ná Ndios. ² Ta ndá mií sa'a, sa daá ió va na yó'o xí'in Ndios. ³ Ta xí'in ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá kóó ná, ta kúú ni iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o kóo, ní kúú. ⁴ Ta mií ná kédaa xí'in ndidaá tá'an ña'a, dá takí'an, ta noón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúú na dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá nda'o, kó kándéé ta'an vaan xí'in ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'a iin taa nani Juan nì kii na, ⁷ ña kì'o na kuendá sa'a mií na dátoon noo ñayuu, dá ná kandísa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o duú mií Juan kúú na dátoon noo ñayuu, sava'a iin na kì'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na mií'an ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú na nì kii ñayuu yó'o. ¹⁰ Nì sa io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'in ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído kó ní nákoni ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sa io na tein na ñoo mií ná, tído kó ní natiin va'a ñaá ná. ¹² Tído ndi ndáa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandísa ñaá ná, noón kúú na nì nì'i ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta kó kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta kó kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì nakí'in tá'an taa xí'in ñadi'í ra, ta kó kúú ná de'e Ndios sa'a ña kátoó ñayuu kande'i de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chì kì'o díon kóni mií Ndios.

¹⁴ Ta mií na kúú to'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sa io na

tein yó, ta nì xini xí'in noo ndu ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'on mií ná kúú de'e Ndios. Ta nì chití ná xí'in ña kú'u ini na sa'a yo, ta nì chití ta'ani na xí'in ña ndaa. ¹⁵ Ta nì xí'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a na yó'o tá nì ka'in xí'in ndó ña mií na vei sata yú'u kúú na ndaya'i cháa ka o duú yu'u. Chì sa daá ió va na o duú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoo ndidaá vá yó ní'i iin ña manì ká'ano cháa ka noo ña manì nì sa io mií noo. ¹⁷ Chì xí'in ndá'a Moisés nì kemáni Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña manì xí'in ña ndaa. ¹⁸ Ni iin tó'on ta'on ñayuu kó ní xini ndí kaa Ndios, tído iin tó'on ñi de'e na, na ió nduu xí'in tatá Ndios, noón kúú na nì kii nì na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákodó ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúú kuendá nì xí'o Juan, chì ta Israel né'e choon ñoo Jerusalén nì tanda'a rá ta duti xí'in ta levita nì sa'an ra nì ndato'on rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta nì ña'a ta'on kó ní chidé'é na, di'a nì xí'o ndaa na kuendá, chì kaá na:

—Kó kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'i ñaá.

²¹ Dá nì ndato'on tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá nì kaa na:

—Kóó, kó ta'on ñaá kúú yu'u.

—¿Á mií ní kúú profeta, na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa noo ndú'u? —kaá ra.

Dá nì kaa na:

—Kóó, kó ta'on ñaá kúú yu'u.

²² Dá nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? Ka'an ní xí'ín ndú, dá ní'í ndú ndi koo kastó'on ndu xí'ín ra ní tanda'á ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a míí ní?

²³ Dá ní kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú na káyu'u noo kúú yukú íchí: “Konó ndó iin íchí ndaa noo na kúú sato'o yo” —táto'on ní kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta ta ñoó kúú ra ní tanda'á ta fariseo ní sa'an ra, ²⁵ ta ní ndáto'ón rá Juan, ta kaá tuku ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a dákodo ndúta ní ñayuu tá kó kúú ní na kúú Cristo, o profeta Elías o míí profeta ní kaa Ndios tanda'á ná kii, tá dáá?

²⁶ Dá ní kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú ra dákodo ndúta ñayuu xí'ín takuij va, tído tein míí ndó xionoo iin ka na kó ná'á ndó. ²⁷ Ta noón kúú na vei sata yú'u, ta ndáya'i cháá ka na o duú yu'u, sa'a ñoó ni yó'o ndisa ná kó kánian ndaxi yu'u —kaá na.

²⁸ Ndidaá ña yó'o ní kuu ñoo naní Betábara noo kúú iin ka xoo yuta Jordán noo sa xionoo Juan sa dákodo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko ní kii noo míí Ndios

²⁹ Tá ní kasandaá iin ka kuu, dá ní xini Juan ña vei Jesús, dá ní kaa na:

—Kande'é ndó, na vei káa kúú léko míí Ndios, na díta kuachi kómí ñayuu noo Ndios. ³⁰ Ta na káa kúú na sa xí'o yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá chí ní kaa xí'ín ndó ña sata yú'u vei iin ka na, ta ndáya'i cháá ka na o duú yu'u, dá chí sa daá ió va na o duú yu'u. ³¹ Ta ni yu'u kó ní sá na'á ndá yoo kúú ná, tído ní kasáaj dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ña na Israel —kaá na.

³² Ta ní xí'o ta'ani Juan kuendá sa'a ña ní xini na, ta kaá na:

—Ní xini ní noo Espiritu ij Ndios nda induú káa, ta káa na táto'on kí'o káa iin paloma, dión káa na ní noo na ní sa io kuíí na xí'ín Jesús. ³³ Kó ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ná, tído di'a ní kaa míí na ní tanda'á

yu'u vei dákodo ndútaí ñayuu xí'ín takuij: “Tá ní xion ní noo Espiritu ij sata iin ta, ta ní kando na ió kuíí na xí'ín ná, noón kúú na dákodo ndúta ñayuu xí'ín Espiritu ij.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o ní xini, sa'a ñoó xí'oi kuendá ña míí na ndaa kuiti na káa kúú de'e Ndios —kaá na.

Di'a ní kuu tá ní kasá'á kána Jesús ta kanoo xí'ín ná

³⁵ Iin ka kuu, dá nákaa Juan xí'ín uu ta xionoo xí'ín ná. ³⁶ Dá ní xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoó, dá ní kaa na xí'ín ta ñoó:

—Kana'á ndó ña ta káa kúú léko míí Ndios.

³⁷ Tá ní seídó'o ndi nduu ta xionoo xí'ín Juan ña ní ka'an na sa'a Jesús, dá ní kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra. ³⁸ Dá ní nandió koo Jesús ní sa nde'é ná ta ñoó, chí ní xini na ña tákuei ñaá rá vei ra. Dá ní kaa na xí'ín rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá ní kaa ra xí'ín ná:

—Rabí, ¿ndeí kúú ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá ní kaa na xí'ín rá:

—Nakíí ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá na.

Dá ní sa'an ra xí'ín ná, dá ní xini ra noo ió na. Dá ní kando ra ní sa ndei ra xí'ín ná sakuaá daá ñoó, dá chí sa ka komi sa'ini kían.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduu ta seídó'o ña ní ka'an Juan ñoó, ta ní sarkuei ra sata Jesús kua'an ra. ⁴¹ Dá ní kee Andrés kua'an ra. Dá tá ní nani'í rá ñani ra Simón, dá ní kaa ra xí'ín rá:

—Ní nakí'ín tá'an ndu xí'ín na kúú Mesías —kaá ra. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, na dákaí ñaá.)

⁴² Dá ndáka ñaá rá ní kasáa ra noo Jesús. Dá ní sa nde'é ñaá Jesús, dá ní kaa na xí'ín rá:

—Yo'ó kúú Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a ní kuu tá ní kana Jesús Felipe xí'ín Natanael ña kanoo ra xí'ín ná

⁴³ Iin k̄a kuu ñoo, dá n̄i ch̄ikāa ini Jesús ko'on n̄a chí kuendá Galilea di'a. Dá n̄i nak̄i'in tá'an na x̄í'in iin t̄a naní Felipe, dá n̄i kaa n̄a x̄í'in rá:

—Nak̄i, kanooón x̄í'in yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúu ñoo Felipe ñoo, ta ñoo ta'ani kúu ñoo Andrés x̄í'in Pedro. ⁴⁵ Dá n̄i nan̄i'i tá'an Felipe x̄í'in r̄a naní Natanael, dá n̄i kaa r̄a x̄í'in rá:

—N̄i nan̄i'i ndu'u n̄a kasaa dákāki ñaa tát̄'on ká'an ley Moisés x̄í'in ña n̄i taa profeta. Ta n̄a yó'o naní Jesús, n̄a kúu de'e José, n̄a ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá n̄i kaa Natanael x̄í'in Felipe:

—¿Á ndaa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá n̄i kaa Felipe x̄í'in rá:

—Nak̄i ná ko'o, dá konon.

⁴⁷ Dá tá n̄i xini Jesús ña n̄i kuyati t̄a naní Natanael ñoo ve'i ra, dá n̄i kaa n̄a:

—Kana'á ndó, yó'o ve'i iin ra miian ndaa kuiti kúu t̄a Israel, ta kúu rá iin t̄a ndaa.

⁴⁸ Dá n̄i kaa r̄a x̄í'in Jesús:

—¿Ndí n̄i kee ní ná'á ní yu'u?

Dá n̄i kaa Jesús x̄í'in rá:

—Nda rá ko ña'a nak̄i'in tá'an Felipe xaan x̄í'on, nda daá vá n̄i xini ión sa'a iin tañ̄o'ó.

⁴⁹ Dá n̄i kaa Natanael ñoo x̄í'in Jesús:

—Maestro, miian ndaa mií ní kúu de'e Ndios, ta mií ní kúu rey noó n̄a Israel.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'in rá:

—¿Á kándisón ña dión kían sa'a ña n̄i ka'in x̄í'on ña n̄i xini ión sa'a iin tañ̄o'ó? Ña ná'ano cháa k̄a kían ko'on konon kee yu'u o duú ña n̄i xinon viti.

⁵¹ Dá n̄i kaa ta'ani na x̄í'in rá:

—Miian ndaa ká'in x̄í'on ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noo n̄a n̄i nduu t̄a ñayú yó'o, ta konon nana na no'o n̄a induú.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá n̄i ya'a on̄i kuu, dá n̄i sa io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ² Ta n̄i kana ta'ani na Jesús ña kían ko'on n̄a víko ñoo x̄í'in t̄a xionoo x̄í'in ná. ³ Ta tein ndei na noo ió víko ñoo, kúu n̄i ndi'i vino, dá n̄i kaa naná Jesús x̄í'in ná:

—N̄i ndi'i va vino n̄a.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión x̄í'in yu'u, naná? Ch̄i kámani vá kasan-daá hora na'a yu'u choon kómii noó ñayuu.

⁵ Dá n̄i kaa naná n̄a x̄í'in t̄a dánduu vino ñoo:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndaa mií ña'a x̄í'ka de'i noo ndo.

⁶ Ta ñoo ndita iño k̄idi yuu noo kaño'o tak̄ui, ña kéchón n̄a Israel ndúvii ná mií ná noo Ndios. Ta keta ini iin iian sá ño'o tát̄'on uu o on̄i yoo ná'ano tak̄ui. ⁷ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'in t̄a dánduu ñoo:

—Kua'an ndo dákúti ndó k̄idi yuu káa x̄í'in tak̄ui.

Dá n̄i sa'an r̄a n̄i dákúti k̄uei raan x̄í'in tak̄ui. ⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i kaa n̄a x̄í'in rá:

—Taó ndo cháa rá viti, ta kua'an ndo k̄i'o ndó r̄a noó t̄a ká'an víko yó'o.

Dá n̄i x̄i'o ra tak̄ui ñoo noo t̄a ká'an víko ñoo. ⁹ Dá n̄i xirndodó rá tak̄ui n̄i nduu vino ñoo, tído ko ná'á rá ndei n̄i kee rá. Ta ná'á vá t̄a dánduu ñoo ña tak̄ui ño'o ini k̄idi ñoo vá kúu rá. Dá n̄i kana t̄a ká'an víko ñoo t̄a kúu tonó ñoo, ¹⁰ dá n̄i kaa r̄a x̄í'in rá:

—Ndei kúu mií vá noo ió víko, dinñó'ó k̄a x̄i'o ra vino va'a noó n̄a n̄i kana ra, dá tá sa n̄i kuu kua'a x̄i'í na, dá kásá'á rá dánduu r̄a vino nóo. Tído mií ní n̄i sa ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní r̄a nda noo ndi'í—kaá r̄a.

¹¹ Ña yó'o kúu ña ká'ano mií noó n̄i kee Jesús. Ta ñoo noó n̄i kee naan

nani Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta k̄i'o dión ni na'a na mií ná ña ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúú ni kasá'á kándéé cháá ka iní ñaa ta xíonoo xí'ín ná. ¹² Ni ndi'i daá, dá ni naxino ña ñoo Capernaum xí'ín naná ña xí'ín ñani na xí'ín ta xíonoo xí'ín ná, ta ko ní sa ndei na'á ta'on na ñoo ñoo.

Di'a ni kuu tá ni taxi Jesús ta náka'án nda'i kua'an ra sata ve'e ño'o ká'ano

¹³ Ta sa ni kuyati víko pascua, ña kéká'ano na Israel, sa'á ñoo ni ñaki'in Jesús konana na kua'an na ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá ni sa ña, dá ni ku'u na yé'é ño'o ká'ano, kúú ni xini ña ndei ta dikó chee, ta dao ka ra dikó léko, ta dao ka ra dikó paloma, ta dao ka ra ndei nádaon di'ón. ¹⁵ Dá ni kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá ni kasá'á ná taó ndi'i na ndidaá ta ñoo xí'ín léko, xí'ín chee ñoo kua'an ri sata ve'e, ta ni sata ni'ini na di'ón nádaon dao ka ta ñoo, ta ni dandió kao na mesa ra; ¹⁶ dá ni kaa ña xí'ín ta dikó paloma ñoo:

—Taó ndó ndidaá ña'a xañ, ta o sa kée ndó ve'e tatá kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

¹⁷ Dá ni ndusaá ini ta xíonoo xí'ín ná ña ká'an tuti iñ Ndios di'a: “Ío ña kuui sa'á ña ndó'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá ni kaa ta né'e choon noo na Israel xí'ín ná:

—¿Ndi kían ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ió choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dákon ndó ve'e ño'o yó'o, tído tixi oní kuu, kúú sa nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Uu diko iño toon kua ni kava'a ve'e ño'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tixi oní kuu sa nachikani tuku nian? —kaá ra.

²¹ Tído ve'e ño'o ni ka'an na sa'a kúú yiki koño na. ²² Ta nda kuu ni ñataki ña, dá ni ndisaá ini ta xíonoo xí'ín ná ña ni ka'an na dión, ta ni

kandisa ra noo ká'an tuti iñ Ndios sa'a ná, ta ni kandisa ta'ani ra ña ni ka'an mií ná.

Ná'á Jesús táto'on kúú ní iin rá iinyó

²³ Ta xí'an nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuu víko pascua ñoo, kua'á nda'o ñayuu ni kandisa ñaa sa'á ndidaá ña ná'ano ni kee na noo ná. ²⁴ Tído ko ní kándisa Jesús ña mi'an ndaa ni kandisa ñaa ñayuu ñoo, dá chi sa ná'á vá ná táto'on ki'o kúú ní iin rá iin na, ²⁵ ta ko xínñó'o ta'on na ni iin tó'on ñayuu, dá ki'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá chi ná'á vá ná táto'on ki'o kúú ní iin ná.

3

Ká'an Jesús xí'ín iin ta nani Nicodemo ña kánian nakaki sa'a yo

¹ Ío iin ta fariseo nani Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo ta Israel. ² Dá ni sa'an ra iin sakuaá noo ío Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña ni tanda'a Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noo ndu, dá chi kée ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu ko kándéé kee ña ná'ano tá ko ío Ndios xí'ín ná.

³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Mi'an ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá ná o nákaki sa'a ñayuu, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁴ Dá ni kaa Nicodemo xí'ín ná:

—¿Ndi koo nakaki sa'a tuku iin ta sa ni kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra tii naná ra, dá nakaki sa'a ra?

⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Mi'an ndaa ná ka'in xí'ín ní ña tá ni kaki oon ñayuu xí'ín takuií, ta ko ní nákaki sa'a ña kee Espiritu iñ Ndios, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁶ Dá chi ñayuu ni kaki oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúú ná. Tído ña káki sa'a kée Espiritu iñ, noón kúú kuendá mií Espiritu iñ. ⁷ Ta ná dá'a ní naá téi ini ní koni ní ña ká'in xí'ín

ní ña kánian nakaki saá ní. ⁸ Chì kían táto'on kúú tachì, dá chì xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seídó'o yó kánaan, tído kò ná'á ta'on yó ndeí nì kixian, ta ndeí kua'an. Kì'o dión kúúán xí'ín ñayuu nì nakaki saá nì kee Espiritu ij.

⁹ Dá nì kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Mii ní kúú iin maestro noó na Israel. Ta, ¿ndiva'a kò kándaá ini ní ndi dándáki to'on nì ka'ín xí'ín ní? ¹¹ Miián ndaa kuiti ná ka'ín xí'ín ní ña ká'an ndu xí'ín ñayuu sa'á ña ná'á ndú, xí'ín sa'á ña nì xini xí'ín noó ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'á ña yó'o va, tído kò kóni ta'on ndo'ó natiin ndó to'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a. ¹² Ká'ín xí'ín ní sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va, tído kò kándisa ta'on nían. ¿Ndi koo ká ví kandisa ní tá ná ka'ín xí'ín ní sa'á ña'a ió induú noó ió Ndios? ¹³ Dá chì ni iin tó'ón ñayuu kò ní káa ko'on induú. Sava'a na nì kaa kúú na nì noo nì kasáa. Ta na yó'o kúú na nì nduu ta ñayuu yó'o, dá chì mii ná kúú na nì sa io induú. ¹⁴ Táto'on kì'o nì chirkaa Moisés iin koo nì kava'a xí'ín kaa kuáan yukú ichí ñoo, kì'o dión ta'ani kánian karkaa na nì nduu ta ñayuu yó'o kee ñayuu, ¹⁵ dá kían ndi ndáa mii vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú ta'ón o kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

Kì'o di'a kóni Ndios na ndeí ñayuu yó'o

¹⁶ 'Chì sa'á ña kú'u nda'o ini Ndios sa'á ñayuu ndeí iin ní kúú ñayuu, sa'á ñoo nì xì'o na iin tó'ón dinì de'e na nì kasáa na ñayuu yó'o, dá kían ndi ndáa mii vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú ta'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná. ¹⁷ Dá chì kò ní tánda'á Ndios de'e na kasaá na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'á kuáchi ñayuu. Di'a nì kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'í ná ña káki na sa'á mii ná.

¹⁸ 'Dá chì ndidaá na kándéé ini ñaá, kò kánian chiya'í na sa'á kuáchi na. Tído na kò ní xín kandeé ini ñaá, noón kúú na kánian chiya'í sa'a kuáchi kée na, dá chì kò ní kándéé ini na na kúú iin tó'ón dinì de'e Ndios. ¹⁹ Ta kánian chiya'í na sa'á kuáchi kée na, dá chì nì kasáa na dátoon noó ñayuu, tído nì kee cháá ka ñayuu sa'á noó iin naá, dá chì ndino'o ña kini kée na. ²⁰ Dá chì ndidaá na kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noó ñayuu, ta ni kò kúyati na noó tóon ña, dá kían ná dá'a ni natuu ndidaá ña kini kée na. ²¹ Tído na kée ña ndaa, noón kúú na natuu yati noó ndato tóon, dá katuu ndi'í ña va'a kée na sa'á ña kúú ná ñayuu Ndios.

Jesús kúú táto'on iin yí, ta Juan kúú amigo na

²² Tá nì ndi'í, dá nì sa'an Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná chí noó kúú kuendá Judea, ta ñoo nì sa ndeí na sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²³ Ta Juan sa dakódo ndúta ñayuu chí noó kúú ñoo Enón, yati noó kúú ñoo naní Salim, dá chì ñoo ñó'o nda'o takuú. Ta sa kasáa ñayuu noó ná, ta sa dakódo ndúta ñaá ná, ²⁴ dá chì kámani vá ndadi na ve'e kaa.

²⁵ Dá nì kasá'á ndátó'ón kuáchi ta xionoo xí'ín Juan xí'ín dao ka na Israel sa'a ndi kían kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noó Ndios. ²⁶ Sa'á ñoo nì sa'an ra noó ió Juan, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, tá'an ta nì sa io xí'ín ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra nì xì'o ní kuendá sa'á noó ñayuu, roón kúú ra xionoo dakódo ndúta ñayuu, ta kuá'á nda'o na kua'an noó rá.

²⁷ Dá nì kaa Juan xí'ín rá:

—O kándéé ta'on ni iin ta ni'í rá ni iin choon tá kò ní xì'o Ndios ña noó rá nda induú. ²⁸ Ta mii ndó kúú na xí'o kuendá ña nì ka'an yu'u ña kò kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'í ñaá. Di'a nì ka'ín xí'ín ndó ña yu'u kúú na nì tanda'á Ndios vei mii noó, dá kasaá mii ná. ²⁹ Ná'á

ndó ña taq nı tandá'a xı'ın iin ñá'a kúu yıan. Ta ra né'e tá'an va'a xı'ın ta nı tandá'a ñoo, roón kúu ra ın dıın rá, ta seıdó'o ñaa rá, ta kádiı ini ra tá seıdó'o ra noo ká'an ta kúu yıı ñoo. Kı'ıo dión ta'ani ndó'o miı yu'u viti, çi nı xınkoon ndı'i ña kádiı iniı. ³⁰ Dá çi miıan ndúsa kánian kandaya'i cháa ka na, ta yu'u kúu na kánian ndunoo di'a.

Nı kii Jesús chí induú

³¹ Na nı noo nı kii chí induú, noón kúu na dándaki ndidaa ñayuu. Ta na ndéi noño'ı yó'o, yó'o va nı kaki na, ta ká'an na sava'a sa'a ña ió noño'ı yó'o. Tıdo na nı kii chí induú, noón kúu na dándaki ndidaa ñayuu. ³² Ta xı'ıo na kuendá sa'a ña nı xini na xı'ın sa'a ña nı seıdó'o na chí induú, tıdo ko ın ta'on xiın natiın va'a ña ká'an na. ³³ Tıdo ndi ndaa ñayuu nátiın va'a ña ká'an na, noón kúu na xı'ıo kuendá ña miıan ndaa ndisa na ndaa kúu Ndios. ³⁴ Ta na nı tandá'a Ndios nı kasaa, noón kúu na ká'an to'on miı Ndios, çi nı xı'ıo ndı'i na ndée Espıritu ıı ná noo ná, ta ko ní chíki'ıo ta'on ñaa ná. ³⁵ Ta kú'u nda'ıo ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta nı nakı'ıo na ndidaa tá'an ña'a noo ndá'a ná. ³⁶ Sa'a ñoo ndı ndaa miı vá ñayuu na kandeé ini de'e Ndios koni na kataki chíçı ná. Tıdo na ko xıın kandeé ini de'e Ndios, o konı ta'on na kataki chíçı ná, di'a kasaa ña xıdo ini Ndios sata ná.

4

Ndátó'ın Jesús xı'ın iin ñá'a ió chí kuendá Samaria

¹ Kúu nı kandaq va ini sato'o yo Jesús ña nı ni'ı tó'on ta fariseo ña kua'a cháa ka ñayuu nı kasá'a ndıko ñaa, ta kua'a cháa ka ñayuu dákodo ndúta ná o duı Juan, ² va'ará o duı miı Jesús dákodo ndúta ñaa, ta xıonoo xı'ın vá ná kée choon yó'o. ³ Sa'a ñoo nı keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xı'ın taq xıonoo xı'ın ná. ⁴ Ta miıan ndúsa kánian ya'a na

chı kuendá Samaria di'a, dá saq na Galilea. ⁵ Sa'a ñoo nı saq na iin ñoo nanı Sıcar, ña nákaq chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xı'ın ñó'o nı xı'ıo oon Jacob noo de'e na José. ⁶ Ta ñoo nákaq iin pozo nı kava'a Jacob. Ta sa'a ña nı kuitá Jesús nı xıka na, sa'a ñoo nı sa koo na yú'u pozo ñoo ió na náni'ı ndée ná. Ta kían dao nduu. ⁷ Dá nı kasaa iin ñá'a kuendá Samaria taváan takuıı, dá nı kaa na xı'an:

—Tei cháa takuıı xaan ná ko'i.

⁸ Ta ko tal'ın ta xıonoo xı'ın ná ñoo ndéi xı'ın ná, çi kua'an ra ñoo nákaq yati ñoo kuın ra ña'a kasá'an na. ⁹ Dá nı kaa ñá'a Samaria ñoo xı'ın ná:

—¿Ndiva'a xıka miı ní, ta Israel xaan, takuıı ko'o ní noo yú'u, çi iin ña Samaria va kúu yu'u? Ta ko né'e tá'an va'a ta'on ndo'ı, na Israel xaan, xı'ın ndu'u, na kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá nı kaa na xı'an:

—Tá ná kandaq inon sa'a ña va'a kónı Ndios kee na xı'ın, ta ná kandaq ta'ani inon nda yoo kúu na xıka takuıı ko'o na nooon, dá kían kaka di'a yo'ıo takuıı ko'ın noo yú'u, ta ko'ın kı'oi takuıı, kirá kı'ıo ña kataki chíçı.

¹¹ Dá nı kaaan xı'ın ná:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko né'e ní taó ní takuıı, ta konó nda'ıo pozo yó'o. Sa'a ñoo, ¿ndeı ko'on ní ki'ın ní takuıı, kirá kı'ıo ña kataki chíçı ñoo? ¹² Ta, ¿á ndaya'ıi cháa ka miı ní o duı Jacob, na kúu na sa'ano ve'e ndu? Dá çi noón vá nı kava'a pozo yó'o, ta takuıı kána yo'ıo sa xı'ıi miı ná, xı'ın de'e na xı'ın kıtı nı sa ndaka na.

¹³ Dá nı kaa na xı'an:

—Ndi ndaa miı vá ñayuu xı'ıi takuıı ñó'o ini pozo yó'o, noón kúu na nandió kuéi tuku na ichı ini na. ¹⁴ Tıdo ñayuu ná ko'o takuıı, kirá kı'ıo yu'u noo ná, ni iin kuı ka o nándıo kuéi na ichı ini na. Çı takuıı kı'ıo yu'u ko'o na, kiróon

kakuu takuij kana ndita ini na, ta kji'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá ñi kaañ xí'ín ná:

—Tatá, tei ní takuij ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kíañ ná dá'a ka ñi nandió kooi ichi inij, ta ná dá'a ka ni kixii ki'in takuij nda yó'o.

¹⁶ Dá ñi kaa ña xí'án:

—Kua'án kuakón yijon, dá kasañon.

¹⁷ Dá ñi kaañ xí'ín ná:

—Kò tã'ón yij yu'u.

Dá ñi kaa ña xí'án:

—Ndaa va ká'on ña koó yijon,
¹⁸ dá chí o duú tã'ón yijon kúu taa ió xí'ón viti, va'ará sa o'on ñi sa kuu yijon. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá ñi kaañ xí'ín ná:

—Tatá, kándañ inij ña kúu ní iin profeta. ²⁰ Tído dinj yúku yó'o va ñi sa ndañ'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndo ña ñoo Jerusalén va kúu noo kánian kandañ'o yó na.

²¹ Dá ñi kaa Jesús xí'án:

—Naná, kandísa ña ko'in ka'in xí'ón viti, dá chí vei kuú ña ni dinj yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandañ'o ndó tatá Ndios. ²² Ta ndo'ó, ndañ'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'á va ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndañ'o ndu, dá chí tein na ve'e ndu'u, na Israel, vei na dákaki ñaá. ²³ Tído sa kua'an kasandaá va hora, ta viti sa ñi kasandaáan, chí na kandañ'o ndisa Ndios kakuu na kandañ'o ñaá xí'ín ndé Espiritu ij, ta kandañ'o ndisa ñaá ná tãto'on kji'o kóni mií Ndios, dá chí kji'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandañ'o ñaá ná. ²⁴ Chí Espiritu va kúu Ndios. Sa'á ñoó na ka'an kandañ'o ñaá, kánian kandañ'o ñaá ná xí'ín ndé Espiritu ij, ta kánian kandañ'o ndisa ñaá ná tãto'on kji'o kóni mií Ndios.

²⁵ Dá ñi kaañ xí'ín ná:

—Sa ná'á va yu'u ña kasaa na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dákaki ñaá. Sa'á ñoó nda na kasaa

mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'an ní sa'a.

²⁶ Dá ñi kaa ña xí'án:

—Ñaá kúu yu'u, na ká'an xí'ón.

²⁷ Ta mií dáá ñoó ñi nandió kuéi ta xionoo xí'ín ná ñi nasaa ra, ta kúu ñi naá ini ra sa'á ña ndátó'ón ná xí'ín ña'a ñoo. Tído ni iin tó'ón rá ko ní ndátó'ón: “¿Ndí kjan ndátó'ón ní xí'ín ña'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndátó'ón ní xí'án?”

²⁸ Dá ñi dankoo ña'a ñoo yoo takuijan, dá ñi nandió kooan kua'an nó'an ñoo ñoo. Tá ñi nasaaan, dá ñi kaañ xí'ín ñayuu ñoo:

²⁹ —Nakij ndo kande'é ndó, chí ñi kasaa iin taa, ta ñi ka'an ndaa ra sa'a ndidaá ña ñi keei. Ndá ndi kuu kúu ná Cristo, na dákaki ñaá.

³⁰ Dá ñi kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná noo ió Jesús.

³¹ Ta mií hora daá ñoó ñi seí nda'í ta xionoo xí'ín ná noo ná, chí kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

³² Dá ñi kaa ña xí'ín ná:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído ko ná'a ta'on ndó ndí kjan kjan.

³³ Dá ñi kasá'a ndátó'ón tá'an mií ta xionoo xí'ín ná ñoo, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo ñi kii ñi ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñoó ká'an na dión?

³⁴ Dá ñi kaa ña xí'ín ná:

—Ña'a kasá'in kúu ña kéei ña kóni mií na ñi tanda'a yu'u vei, ta dáxinkooi choon ñi xí'o na noo keei. ³⁵ ¿Á ko ká'an ndo ña kamanj komj yoo, dá kasandaá kuú dákée yó? Tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña dákaka noo ndo kande'é ndó noo ña ñi xiti na, dá chí sa ñi ichi vaan, sa ñi kuu va dákée yóan. ³⁶ Dá chí na dákée natiin na ya'i na, ta ña dákée na kúu ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadij nduú ini na ñi xiti xí'ín na ñi dakée.

³⁷ Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an na di'a: “Íin na kúu na xiti, ta iin ka na kúu na dákée.” ³⁸ Ta yu'u kúu na tanda'a ndo'ó ko'on ndo dákée ndó noo ko ní xiti ndó, chí dao ka va na

n̄i xiti, ta ndo'ó kúú n̄a keva'a noó n̄i ndo'ó dao k̄a n̄a n̄i xiti na —kaá n̄a.

³⁹ Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoo n̄i kandísa na Jesús sa'á ña n̄i ka'an ñá'a ñoo sa'a ná, dá ch̄i kaáan: “N̄i ka'an ndaa t̄aa ñoo xí'in yu'u sa'a ndidaá ñá'a n̄i keei.”

⁴⁰ Dá n̄i kasáa n̄a Samaria ñoo noo nákaa Jesús, dá n̄i sei nda'í na noo ná ña ná kandoo tóo na xí'in ná ñoo ñoo. Dá n̄i kandoo na n̄i sa io na xí'in ná uu kuu. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i kandísa ñaa sa'á to'on n̄i ka'an na xí'in ná, ⁴² dá n̄i kaa na xí'in ñá'a ñoo:

—K̄o kándisa k̄a ndu viti sava'a sa'á ña n̄i ka'on xí'in ndú, dá ch̄i viti sa n̄i seídó'o ndu to'on ká'an m̄i ná. Ta n̄i kandaá ini ndu ña miian ndaa kuiti kúú ná Cristo, n̄a dákaki ñaa.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús de'e iin t̄aa kéchón noo rey

⁴³ Tá n̄i ya'a uu kuu, dá n̄i kee na kua'an n̄a chí kuendá Galilea di'a. ⁴⁴ Ta n̄i x̄i'o Jesús kuendá ña ni iin tó'on ta'on profeta k̄o nátiin ñañó'ó noo n̄a ñoo m̄i ná. ⁴⁵ Tído tá n̄i saá n̄a kuendá Galilea, n̄i nat̄iin va'a ñaa n̄a ndéi ñoo, dá ch̄i n̄i xini xí'in noo ná ña ná'ano n̄i kee na ñoo Jerusalén tein víko pascua ñoo, dá ch̄i n̄i sa ño'o ta'ani na ñoo. ⁴⁶ Dá n̄i nandió koo tuku Jesús n̄i nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noo n̄i ndee na takují ñoo vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñoo ió iin t̄a kéchón noo rey, ta kú'u iin de'e ra. ⁴⁷ Tá n̄i ni'í tó'on ra ña sa n̄i ndusáa Jesús ió na Galilea, n̄i ndee na kuendá Judea, dá n̄i sa'an ra n̄i sei nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá ch̄i sa ióan kuu x̄i. ⁴⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o koní xí'in noo ndo ña ná'ano xí'in ña ndato kée yu'u, dá kían o kándisa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹ Dá n̄i kaa t̄aa ñoo xí'in ná:

—Tatá, ná ko'ó viti k̄o ñá'a kuu de'i.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'án nó'on, ch̄i sa n̄i nduva'a va de'on.

Ta kúú n̄i kandísa va t̄aa ñoo to'on n̄i ka'an Jesús. Sa'á ñoo n̄i nandió koo ra kua'an nó'o rá. ⁵¹ Tá sa kua'an xino ra noo ín ve'e ra, dá n̄i kii t̄a kéchón noo rá n̄i ni'í ñaa rá. Dá n̄i kaa ra xí'in rá:

—Takí īi vá de'e ní, sa n̄i nduva'a va xi.

⁵² Dá n̄i ndato'on ñaa rá to'on ndá hora n̄i ndiko'on ini xi. Dá n̄i kaa t̄a kéchón ñoo xí'in rá:

—Tato'on k̄a iin sa'ini koni, dá n̄i ya'a ña dáa xi.

⁵³ Dá n̄i ndisáa ini tatá xi ña mií hora daá ñoo n̄i ka'an Jesús xí'in rá: “Sa n̄i nduva'a de'on.” Ta n̄i kandísa rá Jesús, xí'in ndidaá na ve'e ra.

⁵⁴ Ta ña yó'o kúú ña ká'ano kúú uu n̄i kee Jesús chí kuendá Galilea tá n̄i ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a Jesús iin t̄aa k̄o kúú kaka ió ñoo Betesda

¹ N̄i ndi'i, dá n̄i kasandaá koo iin víko ká'ano noo na Israel. Dá n̄i kee Jesús k̄okaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ² Tá ñoo Jerusalén ñoo nákaa iin xían noo naní yé'é léko, ta yati ñoo nákaa iin pila ká'ano noo ño'o takují, ta nanián Betesda xí'in yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátj yú'an. ³ Ta ini ve'e kátj ñoo ndéi kua'á nda'o na kú'u, dao na k̄o túu noo, dao k̄a n̄a léngo sa'a, dao k̄a n̄a n̄i nat̄ii sa'a. Ta ndéi na ndátí na nakandá noo takují ñoo. ⁴ Dá ch̄i ndá ndi kúu náxino iin ángel dákandá na noo takují ñoo, ta na mií noo kasaa dáketa mií tá kandá takují ñoo, ta kúú nduva'a va na noo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o na. ⁵ Ta ñoo kándu'u iin t̄aa, ta sa io k̄o sa'on on̄i kua'á kú'u ra.

⁶ Dá n̄i xini Jesús kándu'u t̄aa yó'o. Tá n̄i kandaá ini na ña sa na'á nda'o kú'u ra, dá n̄i ndato'on ñaa ná:

—¿Á kónon nduva'on?

7 **Dá n̄i kaa r̄a:**

—Di^{ón} kóni, tatá, tído k̄o ín n̄i'í dáketa ñáá ini takui káa mií hora kandá r̄a. Ta iin iin ta'ándá ká'ín ko'ín dáketai mií, s̄a kasaa iin k̄a na keta na.

8 **Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:**

—Ndakuijn ndichi viti. Ta naki'in ñá'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án.

9 Ta kúu viti'ón di'a n̄i nduᵛa'a t̄a ñoó. Ta kúu n̄i naki'in ra ñá'a kándí'i ra né'e ra kua'an r̄a. Ta mií kuᵛ dáá ñoó kúu kuᵛ nání'i ndée na Israel.

10 **Dá n̄i kaa t̄a sa'ándá choon noó na Israel xí'ín t̄a n̄i nduᵛa'a ñoó:**

—Kuᵛ nání'i ndée ȳo kíán viti. Sa'á ñoó k̄o kánian kane'ón ñá'a n̄i s̄a ndí'ón xaan.

11 **Dá n̄i kaa t̄a ñoó xí'ín rá:**

—Mií na n̄i nduᵛa'a ñáá n̄i ka'an xí'ín: “Naki'in ñá'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”, kaá na xí'ín.

12 **Dá n̄i ndat̄o'ón ñáá rá:**

—¿Ndá yoo n̄i ka'an xí'ón: “Naki'in ñá'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”?

13 **Tído k̄o ná'a ta'on t̄a n̄i s̄a kú'u ñoó ndá yoo n̄i nduᵛa'a ñáá, dá ch̄i n̄i kexoo va Jesús kua'an na, ta n̄i ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoó.**

14 **Tá n̄i ndi'i, dá n̄i naní'i ñáá Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i kaa na xí'ín rá:**

—Kana'ón ñá s̄a n̄i nduᵛa'a voon viti, tído o s̄a k̄o k̄a inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin k̄a tandó'ó ká'ano cháa k̄a noon.

15 **Dá n̄i kee t̄a n̄i nduᵛa'a ñoó kua'an r̄a. Dá n̄i kast̄o'on ra xí'ín t̄a né'e choon noó na Israel ñá Jesús kúu na n̄i nduᵛa'a ñáá. 16 Sa'á ñoó n̄i kasá'a t̄a né'e choon ñoó kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá ch̄i n̄i kee na choon yó'o tein kuᵛ nání'i ndée na ñoo Israel. 17 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:**

—Daá kéchón va tatá yu'u Ndios, ta kéchón ta'ani yu'u viti.

18 **Ta sa'á ñá n̄i ka'an na dijon, sa'á ñoó ví'i k̄a ví n̄i kasá'a ndúkú t̄a ñoó ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá ch̄i o duᵛ iin tó'ón ni kuᵛ nání'i ndée na Israel yá'a na, ch̄i di'a kaá ta'ani na ñá mií Ndios kúu tatá na, ta sa'á ñá ká'an na dijon, sa'á ñoó ndée na mií ná ñá iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.**

Kásto'on Jesús xí'ín ñayuu ñá kómí ná choon, ch̄i kúu ná de'e mií Ndios

19 **Sa'á ñoó n̄i kaa Jesús di'a xí'ín t̄a ñoó:**

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñá k̄o kée mií ta'on na kúu de'e Ndios iin rá iin ñá'a, ch̄i kée na ndidaá ñá xini na kée tatá na, dá ch̄i ndidaá ñá'a kée tatá na, k̄i'o dijon ta'ani kée de'e na. 20 Ch̄i kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a na ndidaá tá'an va ñá'a kée na noó de'e na. Sa'á ñoó ná'ano cháa k̄a ñá'a koni ndo kee de'e Ndios o duᵛ ñá n̄i kee na viti, dá naá nda'o iní ndo kee na. 21 Dá ch̄i tát̄o'on k̄i'o ndáne'e tatá Ndios na n̄i xí'i, ta xí'o na ñá kataki na, dijon ta'ani kée de'e na, dá ch̄i xí'o ta'ani na ñá kataki ndi ndaa mií va ñayuu ká'an mií ná. 22 **Dá ch̄i k̄o k̄eyíko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndáá noó de'e va na n̄i xí'o na choon, dá keyíko na sa'a ná, 23 dá kíán ná koo ñáñó'ó ndidaá tá'an ñayuu noó de'e Ndios, tát̄o'on k̄i'o ió ñáñó'ó ná noó mií tatá Ndios. Dá ch̄i na koó ñáñó'ó noó de'e Ndios, ni tatá Ndios, na n̄i tanda'a ñáá n̄i kasáa na, koó ñáñó'ó ná noó.**

24 **'Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñá ndi ndaa na seídó'o to'on ká'in, ta kándéé ini na tatá Ndios, na n̄i tanda'a yu'u n̄i kasáa, noón kúu na n̄i'í ñá kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ñá chiya'i na sa'a kuachi kée na, ch̄i n̄i taó ñáá Ndios noó ñá kánian kuu na, ta n̄i xí'o na ñá kataki chíchí ná. 25 Miían ndaa ká'in xí'ín ndó ñá vei kuᵛ, ta kuᵛ viti kíán ñá kueídó'o na kúu ndii ñá ka'an de'e Ndios. Ta na kandísa noó ka'an na, noón kúu na kataki. 26 Dá ch̄i tát̄o'on k̄i'o xí'o Ndios ñá kataki ñayuu, k̄i'o**

dión ta'ani n̄i x̄i'lo na choon noo ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión x̄i'ín ñayuu. ²⁷ Ta n̄i x̄i'lo ta'ani na choon noo de'e na ña keyíko na sa'a ndidaá ñayuu sa'a ña kúu ná na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o. ²⁸ Ta o sa naá téi ini ndo sa'a ña ká'ín x̄i'ín ndó, dá ch̄i vei kuu ña kueídó'o ndidaá na n̄i nduxi to'on ka'an na, ²⁹ ta natakí ñayuu n̄i kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído na n̄i kee ña kini, noón kúu na natakí natiin ña ko'on na ndo'o naní n̄i'lo.

K̄i'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúu de'e Ndios

³⁰ Ta k̄o k̄ee mií ta'on yu'u ni iin tó'on ña'a. Ch̄i táto'on k̄i'lo káa choon n̄i sa'anda mií tatáí nooí, k̄i'lo dión keyíko iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaaí sa'a iin rá iin ña'a, dá ch̄i ko ndúkú ta'on yu'u keeí ña kóni mií, di'a ndúkú yu'u keeí ña kóni tatáí, na n̄i tanda'a yu'u vei. ³¹ Dá ch̄i tá ná k̄i'lo yu'u kuendá sa'a mií, dá k̄i'an kaa ndo ña ko ndaa ta'on k̄i'an ká'ín. ³² Iin ka va na kúu na x̄i'lo kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá x̄i'lo na sa'í k̄i'an ña ndaa. ³³ Ta ndo'ó n̄i tanda'a ndó dao t̄a n̄i sa'an ra noo Juan, ta noón kúu na n̄i x̄i'lo ndaa kuendá noo rá. ³⁴ Tído yu'u, ko x̄i'ín'ó ta'on yu'u ña k̄i'lo iin ka ñayuu kuendá sa'í. N̄i ka'ín x̄i'ín ndó sa'a ña yó'o, dá koni ndo k̄aki ndó. ³⁵ Miían ndaa n̄i sa kuu Juan táto'on iin íti k̄eí, ta sa dat̄oñ na noo ndo, ta n̄i nata'an va'a ini ndo n̄i natiin va'a ndó to'on ndato n̄i ka'an na cháa tiempo.

³⁶ Ta ió iin ka ña'a, ña k̄i'an x̄i'lo va'a cháa ka ví kuendá sa'a yu'u o duú kuendá n̄i x̄i'lo Juan. Dá ch̄i ndidaá choon n̄i x̄i'lo tatáí nooí keeí, ndidaá ña yó'o k̄i'an k̄eeí, ta miían x̄i'lo kuendá sa'í ña miían ndaa kuiti tatáí Ndios n̄i tanda'a yu'u vei. ³⁷ Ta mií ta'ani tatáí, na n̄i tanda'a ñaá vei, x̄i'lo ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndó noo ká'an na, ta ni ko ní x̄i'ín ndo ndí káa na, ³⁸ ta ni to'on na ko kómí

ndó ini n̄i'lo ndo, dá ch̄i ko kándéé ini ndo na n̄i tanda'a yu'u vei. ³⁹ Ta ndo'ó dákuá'a tuti i Ndios, dá ch̄i ká'an ndó ña ñoó nani'i ndo ña kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ñoó x̄i'lo ndaa kuendá sa'a yu'u, ⁴⁰ tído ko kóni ta'on ndó kii ndó nooí, dá n̄i'lo ndo ña kataki chíchí ndó.

⁴¹ 'Ko ndúkú ta'on yu'u natiin ña'ño'ó noo taa ñayuu yó'o. ⁴² Tído ná'a vái ndi ndaa n̄i'lo iin rá iin ndó, sa'a ñoó kándaq ini ña ko kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³ Yu'u kúu na vei x̄i'ín choon n̄i sa'anda mií tatáí Ndios nooí, tído ko kóni ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaq iin ka t̄a ka'an sa'a mií rá, ta kúu kaon va natiin va'a va ndó ra. ⁴⁴ ¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandísa ndó ña ndaa, ch̄i daá kuiti ndúkú ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúkú ndó ña chindaya'i ñaá na kúu iin tó'on din̄i mií Ndios? ⁴⁵ Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noo Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándéé téi ini ndo, noón kúu na ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶ Dá ch̄i tá miían ndaa n̄i kandísa ndó ña n̄i ka'an Moisés, dá k̄i'an kandísa ta'ani ndó ña ká'an yu'u x̄i'ín ndó viti, dá ch̄i sa'a yu'u va n̄i taa Moisés. ⁴⁷ Tído, tá ko kandísa ndó ña n̄i taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandísa ndó to'on ka'an yu'u, tá dáa?

6

Kua'a nda'o ñayuu n̄i x̄i'lo Jesús ña'a n̄i sasá'an na

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kee Jesús kua'an na iin ka xoo t̄año'o naní Galilea. Ta naní ta'ani ra Tiberias. ² Ta kúu kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na, ch̄i n̄i x̄i'ín na n̄i kee Jesús ña'a ndato n̄i nduva'a na na kú'u. ³ Dá n̄i kaa Jesús din̄i iin yuku iin ñoó. Dá n̄i sa koo na ñoó x̄i'ín t̄a x̄i'ín ná. ⁴ Ta kúu sa n̄i kuyati va víko pascua, ña kéká'ano na Israel.

⁵ Tá n̄i ndane'e noo Jesús, kúú n̄i xini n̄a ña kua'á nda'lo ñayuu tákuei ñaá ve'i na, dá n̄i kaa na xí'ín Felipe:

—¿Ndeí ko'lo kuiiá ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

⁶ Míían n̄i ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoo. Tído sa ná'á vá míí ná ndí kián kee na, dá kasá'an ñayuu ñoo. ⁷ Dá n̄i kaa Felipe:

—Ni di'ón ní'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuú o kétaan kuiin yó pan, dá ni'i ná lú'u lú'an kei ná.

⁸ Dá n̄i kaa iin ka'aa xí'ín Jesús, tá'an ra naní Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro:

⁹ —Yó'o iin iin tayii ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu tiyaká. Tído ni ña'a ko kúú vá ña yó'o noo ñayuu kua'a ve'i káa.

¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kuá'a káa ña ná kande'i na —kaá na.

Dá n̄i sa ndei na ndei na noo itá ñoo, chí káa nda'a vaan. Ta'aa ñoo kúú táto'on o'on mil. ¹¹ Dá n̄i tiin Jesús pan ñoo. Dá tá n̄i ndi'i n̄i na'ki'lo na ndivé'e noo Ndios, dá n̄i xi'lo naan noo ta xí'ín ná. Dá n̄i sa'an ra n̄i dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúú dión ta'ani n̄i kee na xí'ín tiyaká ñoo. Ta n̄i xi'lo ra ri táto'on n̄i xika iin rá iin na.

¹² Dá tá n̄i ndjinoo va'a ini ñayuu ñoo n̄i sasá'an na, dá n̄i kaa Jesús xí'ín ta'aa xí'ín ná ñoo:

—Nditúti ndó ndidaá yúchi ña n̄i kandoo xa'an, dá ná o' tuú oan —kaá na.

¹³ Dá n̄i nditúti ta'aa xí'ín ná ñoo ndidaá ña n̄i kandoo ñoo. Ta n̄i dakúti rá uxí uu tiyika xí'ín yúchi ña n̄i sa kuu ndin o'on pan ñoo.

¹⁴ Tá n̄i xini ñayuu ñoo ki'lo dión ví ká'ano ña'a n̄i kee Jesús, dá n̄i kaa na:

—Míían ndaa kuiti na yó'o kúú profeta, na n̄i kaa Ndios tanda'á ná kasaa ñayuú yó'o.

¹⁵ Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña ve'i ñayuu ñoo kendúsá na xí'ín ná kandaka ñaá ná ko'on na kakuu na

rey noo ná. Sa'á ñoo n̄i taó xóo na míí ná kua'an na dinj yúku ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xika Jesús noo takuí

¹⁶ Dá tá n̄i kuaá kuú dáá ñoo, dá n̄i naxinoo míi ta'aa xí'ín ná noo nákaa taño'o ñoo. ¹⁷ Dá n̄i kaa ra ini barco, dá n̄i kee ra kua'an ra noo taño'o, dá sa'aa ra ñoo Capernaum. Kúú sa n̄i kuaá vá, ta ko ña'a i' va nandi'oo ko Jesús kasaa na. ¹⁸ Ta sa'á ña n̄i kasá'á kána tachí déen, sa'á ñoo ní'i nda'lo n̄i kasá'á kandá noo taño'o ñoo. ¹⁹ Ta nda sa o'on o' iño káa va kilómetro dá káa ra barco ñoo kua'an ra, dá n̄i xini ra xika Jesús ve'i na noo taño'o ñoo, ta sa kúyati na ve'i na noo kua'an barco ñoo. Ta kúú n̄i yu'ú nda'lo ra. ²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Míí vá yu'u kúú. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

²¹ Ta kúú n̄i natiin va'a ñaá rá ini barco ñoo. Ta kúú vití'ón di'a n̄i kasandaá na yu'ú taño'o noo kua'an na ñoo.

Nándukú ñayuu Jesús

²² Tá n̄i tuu noo iin ka'aa kuú, sa ná'á vá ñayuu n̄i kandoo ndei iin ka'aa xoo taño'o ñoo ña iin tó'ón vá n̄i sa kuu barco n̄i kixi Jesús xí'ín ta'aa xí'ín ná. Tído ná'á ta'ani na ña ko kuá'an nó'o ná xí'ín ta'aa xí'ín ná, chí kua'an nó'o míí vá rá, sa'á ñoo n̄i kandoo ñayuu ñoo ndáti na Jesús. ²³ Ta dao barco n̄i kii ñoo Tiberias n̄i sa kuita tóo ró yati noo n̄i xi'lo Jesús pan n̄i seí ñayuu kuá'a ñoo tá n̄i ndi'i n̄i na'ki'lo na ndivé'e noo Ndios. ²⁴ Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu kuá'a ñoo ña ko' ka Jesús nákaa ñoo, ni ta'aa xí'ín ná, dá n̄i kaa na ini barco ñoo. Dá n̄i kee na kua'an na ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña míí ná kúú pan n̄i xi'lo Ndios kei yó, dá kataki chí'íyó

²⁵ Dá tá n̄i naní'í ná Jesús iin ka'aa xoo taño'o ñoo, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon ni kasáa ni yó'o?

²⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Miián ndaa ndisa ná ka'ín xí'ín ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'u sa'á ña ni kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano ni keei. Di'a nándukú ndó yu'u sa'á ña ni xí'oi pan ni sei ndo, dá ni ndinoo ini ndo. ²⁷ Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña túú. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko túú, tá'an ña xí'o ña kataki chíchí ndó. Ta na ñi nduu taá ñayuu yó'o kúu na k'i'o pan yó'o kei ndo, dá chi na yó'o kúu na ni daná'a tatá Ndios.

²⁸ Dá ni kaa ñayuu ñoo:

—¿Ndí kían kánian kee ndu, dá katí'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó kían kandeé ini ndo na ni tanda'a ná ni kasáa ió xí'ín ndó.

³⁰ Dá ni kaa ñayuu ñoo xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúu ña'a ká'ano kee mií ní noo ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandisa ndu'u ña ni tanda'a Ndios mií ní ni kasáa ní? ¿Ndí kían kee ní? ³¹ Chi ni sei na sa'ano ve'e ndu maná, ña kúu pan ni kii induú, tá sa xionoo na yukú ichí ñoo. Chi di'a kaá tuti i Ndios: “Ni xí'o Moisés pan ni kii induú ni sei na.”

³² Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Miián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní xí'o pan ni kii induú ni sei ñayuu ñoo. Mií vá tatá yu'u kúu na xí'o ña kúu pan ndisa ni kii induú. ³³ Chi pan xí'o Ndios, ñoo kúu na ni noo ni kii induú, ta xí'o na ña kataki chíchí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

³⁴ Dá ni kaa na xí'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuú tei ní pan ñoo ná kei ndu'u.

³⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Yu'u kúu pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Sa'á ñoo ndi ndáa mií vá ñayuu ná kii noo yú'u, ta ndiko na yu'u, ni iin kuú ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndáa mií na ná kandeé ini

yu'u, ni iin kuú ta'ón o ichí ini na. ³⁶ Tído sa daá ni ka'an vai xí'ín ndó ña va'ará ni xini ndo ña ná'ano kee yu'u, tído ko kándisa ta'on ñaá ndó.

³⁷ Ta ndidaá ñayuu tei tatái nooí, miián ndaa kii na ndiko na yu'u. Ta na kii noo yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei na. ³⁸ Dá chi ni noo yu'u ni kii induú, ta ko véi ta'on yu'u keei ña kóni mií, di'a vei yu'u keei ña kóni na ni tanda'a yu'u veii. ³⁹ Kóni tatá yo Ndios, na ni tanda'a yu'u veii, ña kían ná dá'a ni ndaño'ó ni iin tó'ón ñayuu ni xí'o na nooí. Di'a kóni na ña dánatáki yu'u ñayuu yó'o tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁰ Ta ña kóni na ni tanda'a yu'u veii kían ña ndi ndáa mií vá ñayuu vei noo de'e na, ta kándéé ini ñaá ná, dá kían ni'i ná ña kataki chíchí ná. Ta noón kúu na dánatáki yu'u tá ná kasandaá kuú noo ndí'i —kaá na.

⁴¹ Dá ni kasá'a na Israel ñoo ndátó'ón kayá ná ka'an na sa'a Jesús, dá chi ni kaa Jesús ña mií ná kúu pan ni kii induú, ⁴² ta kaá na:

—¿Á o duú de'e José va kúu Jesús káa, chi ná'á vá yó tatá ra xí'ín naná ra? Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an ra ña ni noo ra ni kii ra induú?

⁴³ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa ndátó'ón kayá ndo sa'i. ⁴⁴ Ni ko iin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xían nani ná o dáka'an tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u veii, nio ná. Ta na yó'o kúu na dánatáki yu'u tein kuú noo ndí'i. ⁴⁵ Dá chi di'a kua'an to'on ni taa profeta noo tuti i Ndios: “Ta noo ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñoo ndi ndáa mií na ni seidó'o noo ká'an tatá Ndios, ta ni natiin na to'on na, noón kúu na kii noo yú'u, ta ndiko na yu'u. ⁴⁶ Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ñá'a koni xí'ín noo ná tatá Ndios, sava'a iin tó'ón na ni kii noo mií tatá Ndios, noón kúu na ná'á ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñoo miián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií na ña kandeé ini yu'u, noón kúu na ni'i ña kataki chíchí

ná. ⁴⁸ Yu'u kúu pan xí'o ña kataki chíhí ñayuu. ⁴⁹ Miían ndaa ni sei na sá'ano ve'e ndó maná noó ni sa xionoo na yukú ichi ñoo, tido ndidaá vá ná ni xi'i. ⁵⁰ Tido pan, ña ká'in sa'a yó'o, kían ni noo ni kii induú. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu ná kei ñá, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ⁵¹ Ta yu'u kúu pan ni noo ni kii induú, ña xí'o ña kataki chíhí ñayuu. Ta ndi ndaa mií ñayuu ná kei pan yó'o, koni na kataki chíhí ná. Ta pan, ña k'i'o yu'u, kúu koñoi. Ta ko'in dokoí ña sa'a na ndéi ñayuu yó'o, dá koni na kataki chíhí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'a ña ni ka'an na dión, sa'a ñoo ni kasá'a na Israel ñoo ndátó'ón kuáchí na tein mií ná ñoo, ta kaá na:

—¿Ndi kee ta kaa k'i'o ra koño ra kei yó?

⁵³ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná o kei ndo koño na ni nduu ta ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó ni ná, dá kían o koni ta'on ndó ni'i ndo ña kataki chíhí ndó. ⁵⁴ Tido na ni kándia ni sei koñoi, ta ni xi'i na ni yú'u, noón kúu na ni'i ña kataki chíhí ná. Ta noón ta'ani kúu na dánataki yu'u tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁵⁵ Dá chi koño yu'u kúu koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta ni yú'u kúu ndúta ndisa ko'o na. ⁵⁶ Sa'a ñoo ndi ndaa na sei koño yu'u, ta xi'i na ni yú'u, noón kúu na ió xí'in yu'u, ta iói xí'in ná. ⁵⁷ Tatá Ndios takí kúu na ni tanda'a yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani, na sei koñoi, noón kúu na kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúu pan ni noo ni kii induú. Ta ko kúu ta'on yu'u táto'on k'i'o kúu maná ni sei na sá'ano ve'e ndó, chi ni xi'i va na va'ará ni sei na ñá. Tido na kei pan, ña kúu koño yu'u, noón kúu na koni kataki chíhí —kaá na.

⁵⁹ Ta ña yó'o ni daná'a na ini

ve'e noo náta na Israel ñoo Capernaum.

Nákon Pedro ña kómí Jesús to'on, ña xí'o ña kataki chíhí yó

⁶⁰ Tá ni seidó'o ta xionoo xí'in ná to'on yó'o, kúu kuá'a nda'o ra ni kaa di'a:

—Kuáchí nda'o ká'an na. ¿Ndá yoo kándia natiin ña ká'an na?

⁶¹ Tá ni kandaá ini Jesús ña ndátó'ón kuáchí ta xionoo xí'in ná sa'a to'on ni ka'an na, dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á ni tar'u'u ini ndo ni kee to'on ni ka'in? ⁶² ¿Á dión jí nakani kuáchí ini ndo tá ná koni ndo nandió ko na ni nduu ta ñayuu yó'o nana na no'o na noo ni sa io na induú? ⁶³ Espiritu i Ndios kúu na xí'o ña kataki chíhí ndó, ta yiki koño ndo ko ta'ón ña chindeéan ndo, dá ni'i ndo ña kataki chíhí ndó. Chi to'on ni ka'an yu'u xí'in ndó ni kii ñaxintóni Espiritu i Ndios, ta xi'oan ña kataki chíhí ndó. ⁶⁴ Tido ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá na.

Dá chi ndá mií sa'a va ná'a Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu ta naki'o ña noo ndá'a ta xini u'u ñaá. ⁶⁵ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Sa ni ka'an vai xí'in ndó ña ko in ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xian nani ná o dáka'an tatá Ndios nio ná kii na —kaá na.

⁶⁶ Ta ndá kuú ni ka'an na dión, kuá'a nda'o ta sa xionoo xí'in ná ni dankoo ñaá, ta ko ni sa xionoo ka ra xí'in ná. ⁶⁷ Ni ndí'i, dá ni kaa Jesús xí'in ndin uxí uu ta xionoo xí'in ná ñoo:

—¿Ta ndo'ó viti? ¿Á dankoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

⁶⁸ Dá ni kaa Simón Pedro xí'in ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noo ka ko'on ndu? Chi mií ní kómí to'on xí'o ña kataki chíhí ndú. ⁶⁹ Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kandaá ini ndu ña mií ní kúu Cristo, na dáka'i ñaá, ta mií ní kúu de'e na kúu Ndios takí.

⁷⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Mii vá yu'u ni kaxi ndin uxí uu ndo'ó, tído iin ndo'ó kúú kuendá ña u'u.

⁷¹ Ta ká'an na sa'a Judas Iscariote, de'e iin taa nani Simón, dá chi mii taa yó'o kúú ra ko'on naki'o ñaá noo ndá'a taa xini u'u ñaá, ta nákaa ra tein ndin uxí uu taa xionoo xí'in ná.

7

Nákani kuáchi ini ñani Jesús xini ñaá rá

¹ Tá ni ndi'i, dá ni xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chi ko kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chi ñoo ndúkú ñaá taa Israel né'e choon ka'áni ñaá rá. ² Ta sa ni kuyati va kuu kava'a na Israel tija'ó noo kandeí na ona kuu, ta ña yó'o kúú iin víko kéká'ano na. ³ Dá ni kaa ñani Jesús xí'in ná:

—Kua'an yó'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá na kúú kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeón. ⁴ Dá chi ni iin tó'on ta'on na kóni ña chindaya'i ñaá ñayuu ko kede'e ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ña ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñoo.

⁵ Díón ni kaa ra, chi ni iin ñani mii ná ko ní sá kándisa ñaá. ⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ñá'a ta'on xinkoo kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú mii vá kuu ko'on ndo. ⁷ Chi ko xini u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú na xini u'u na, dá chi xí'o ndaaí kuendá sa'a ña kini kée na. ⁸ Kua'an kaa ní mii ndo'ó noo koo víko ñoo, chi yu'u, o kó'on yachi ta'an vei, chi ko ñá'a ta'on kasandaá kuu na'i ndá yoo kúú noo ñayuu.

⁹ Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni kandoo na ió na kuendá Galilea ñoo.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús víko noo ndéi na Israel ini tija'ó

¹⁰ Dá tá ni ndi'i ni kee ñani na kookaa na kua'an na víko, dá ni kee ta'aní mii ná kookaa na kua'an na.

Tído ko ní saá túu ta'on na, ni saá de'e vá ná.

¹¹ Ta xionoo taa Israel né'e choon tein noo kúú víko ñoo nándukú ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo taa ñoo viti? —kaá ra.

¹² Ta nákaa kuu Jesús yu'u iin rá iin ñayuu ñoo. Dá chi dao na kaá ña kúú ná iin na va'a, tído dao kaá na kaá ña ko kúú ná na va'a, chi xionoo na dándalí na ñayuu, kaá na. ¹³ Ta ni iin tó'on ta'on na ko ní ndátó'on ni'i sa'a Jesús sa'a ña yu'u na kee taa Israel né'e choon.

¹⁴ Tá ni ta'i dáo víko ñoo, dá ni xinkoo Jesús noo iin ve'e ñoo ká'ano. Dá ni kasalá ná dána'a na noo ñayuu. ¹⁵ Ta naá vá iní na Israel seídó'o na ña dána'a na, ta kaá na:

—¿Ndi ni kee taa kaa ña ná'a téi ra, chi ko ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—O duú to'on kána ñaxintóni miíi dána'i noo ndo. Ña yó'o kúú to'on ni ni'i noo na ni tanda'a yu'u veii. ¹⁷ Ta na kóni kee ña kóni Ndios, noón kúú na kándaá ini á to'on ni ni'i noo Ndios kíán o to'on kána ñaxintóni miíi dána'i. ¹⁸ Ta na dána'a ña kána ñaxintóni miíi ná, noón kúú na ndúkú natiin ñaño'ó noo ñayuu. Tído yu'u kúú na ndúkú natiin ñaño'ó na ni tanda'a yu'u veii. Ta na kée dión, noón kúú na ndaa, ta ni lú'u ña kini ko nákaa níó ná.

¹⁹ ¿Á o duú Moisés ni xi'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'on ndó ko kée choon sa'ándaan. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'áni ndó yu'u? —kaá na.

²⁰ Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoo xí'in ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'áni ní, xini ní?

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ni kee yu'u iin ña ndato, ta ni naá iní ndo. ²² Ni sa'anda Moisés choon ña ta'anda ñi takualí yí ndo'ó, va'ará o duú choon ni

sa'anda mií Moisés kián, *chì* nà nà nì sà kuu tatá sá'ano ñoo yò kúú nà nì ðakasá'á ñà yó'o. Ta sa'ándá ndò ñí ðe'e ndó va'ará kuu náni'i ndéé yò kián. ²³ Ta sa'ándá ndò ñí xí va'ará kuu náni'i ndéé yò kián, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon nì sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryí ndó xí'ín yu'u sa'á ñà nì nduva'i iin taa tein kuu náni'i ndéé yò, tá dáá? ²⁴ Ná dá'a ni keyíko ndò sa'a iin ñà'a tá kò ñá'a dakuá'a ndóan. Di'a koo ini ndò keyíko ndaa ndò sa'a iin rá iin ñà'a —kaá nà.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúú Cristo, nà dákaki ñáa?

²⁵ Dá nì kaa dao kà nà ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú taa káa kúú ra nándukú tá né'e choon ka'ání rá?

²⁶ Kande'é ndó, *chì* iin túu rā káa dána'a rā noo ñayuu, ta ni iin ñà'a kò kée tá né'e choon xí'ín rá. ¿Á nì ñakoni ñáa tá né'e choon ñà kúú rá Cristo, nà dákaki ñáa? ²⁷ Tído taa káa, ná'á yó ndeí nì kii ra. Tído tá ná kii nà kúú Cristo, kò iin ta'on kana'á ndeí chí kii na —kaá rā.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dána'a nà yé'le ño'o ká'ano ñoo, nì'i cháá kà nì kasá'á ná ká'an nà, ta kaá nà:

—Ná'á ndó ndá yoo kúú yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo nì kii yu'u. Tído kò véi ta'on yu'u kuendá mií, *chì* nà nì tanda'á yu'u veii kúú iin nà ndaa, tído kò ná'á ta'on ndó nà. ²⁹ Tído yu'u kúú nà ná'á ñáa, dá *chì* noo mií ná nì kixii, *chì* mií ná nì tanda'á yu'u veii —kaá nà.

³⁰ Kúú nì ka'án rá tiin ñáa rá, tído ni iin ta'on ra kò ní xí'o ndeé ini tiin ñáa, *chì* kò ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ñà tiin ñáa rá.

³¹ Ta kuá'á ndá'o ñayuu ñoo nì kandísa ñáa, ta kaá nà:

—Tá ná kasaá nà kúú mií Cristo, ¿á ndato cháá kà ví ñà'a kuu kee noón o duú nà yó'o?

Di'a nì kuu tá nì tanda'á tá fariseo dao taa kua'an rā tiin ra Jesús

³² Kúú nì seídó'o tá fariseo ndi-daá ñà ká'an ñayuu ñoo sa'a ná. Sa'á ñoo nì sa'anda tá duti sakua'a xí'ín tá fariseo ñoo choon noo tá ndaa yé'le ño'o ñà ná ko'on rā tiin rā Jesús. ³³ Tá nì saa rā, dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndadá cháá vá tiempo koni ndò yu'u, dá *chì* no'o vei noo ió nà nì tanda'á yu'u veii. ³⁴ Tá nì ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o náni'i ta'on ñáa ndó. *Chì* noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndò —kaá nà.

³⁵ Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií tá né'e choon noo nà Israel ñoo:

—¿Ndeí ko'on taa káa, ká'án rá, ñà o kándeé yó nani'i yò rá? ¿Á ko'on rā koo ra xí'ín nà ñoo yò nì kankuei kua'an ndeí tein nà griego, ta dána'a ta'ani ra noo nà griego ñoo? ³⁶ ¿Ndi dándaki to'on nì ka'an rā káa, *chì* kaá rā: “Nandukú ndó yu'u, tído o náni'i ta'on ñáa ndó; *chì* noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndò?”

Ndá nio yò kana ndita takuúí xí'o ñà kataki yò kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndí'i víko ñoo kúú iin kuu ká'ano cháá kà. Dá nì ñakuún ndichi Jesús, ta nì'i nì kayu'ú ná, ta kaá nà xí'ín ñayuu ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó íchi ini, nakí ndò ndiko ndò yu'u, dá kí'oi ñà ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndáa nà kándeé ini ñáa, dá kían ndo'o na táto'on kí'o ká'an tuti ií Ndios, dá *chì* ini nio ná kana ndita takuúí xí'o ñà kataki nà —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá nà ká'an nà sa'a Espíritu ií Ndios, nà natiin nà kándeé ini ñáa cháá kà chí noo. Dá *chì* kò ñá'a ta'on tanda'á Ndios Espíritu ií ná kasaá nà koo na ini nà kándeé ini ñáa, dá *chì* kámani vá dáxinkoo Jesús choon veí na, dá natiin na ñañó'ó chí induú.

Nì kasá'á naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá nì seídó'o dao ñayuu ñoo tein ñayuu kuá'a ñoo ñà nì ka'an Jesús díon, dá nì kaa nà:

—Miían ndaa kuiti taa kaa kúú mií profeta ni kaa Ndios tanda'á ná kii noo yo.

⁴¹ Ta dao ka na kaá:

—Taa kaa kúú Cristo, na dáka ki ñáá.

Tido dao ka na kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi na kakuu Cristo chi? ⁴² ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ká'an tuti ií Ndios ña tein na ve'e David va kii na kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén noo ni sa kuu ñoo David ñoo? —kaá na.

⁴³ Sa'á ñoo ni kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá ni ka'án dao na tiin na Jesús, tído ko ní xí'ó ndeé ta'on ini na tiin ñáá ná.

Ni kuu ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá ni nandió kuéi ta ndaa yé'é ño'ó ñoo ni ndísáa ra noo ndéi ta duti saku'a'a xí'in ta fariseo, dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Ndiva'a ko ní sa ne'e ndó taa ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá ni kaa ta ndaa yé'é ño'ó ñoo xí'in rá:

—Ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a táto'on ñochi dána'a taa ñoo.

⁴⁷ Dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á ni kandeé ta'ani taa ñoo ni danda'í ra ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ió iin kaa ta né'e choon ñoo yo o iin kaa ta fariseo ni kandisa ña dána'a taa ñoo, ká'án ndó? ⁴⁹ Tído ñayuu kaa ni kandisa ñáa chi ko ná'á ta'on na ley Moisés, sa'á ñoo ni taj chi'an na noo Ndios —kaá ra.

⁵⁰ Dá ni kaa iin ta fariseo nani Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndato'ón xí'in Jesús iin saku'a'a:

⁵¹ —¿Á dataj kuachi ley yo iin taa xian nani ko ñá'a kueídó'o yó ra, dá kana'á yó ndí kían kúú kuachi ra, ká'án ndo'ó?

⁵² Dá ni kaa dao ka ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á iin ta kuendá Galilea ta'ani kúú yo'ó, ndani? Kua'an dákuá'a va'ón tuti ií Ndios, dá konon ña ni

iin tó'ón ta'on profeta ko ní kii chí kuendá Galilea.

Di'a ni kuu tá ndáka dao taa iin ñá'a ni natuu xí'in iin taa ni kasáa ra noo Jesús

⁵³ Tá ni ndi'i, dá ni ñaki'in iin rá iin taa ñoo kua'an nó'o rá.

8

¹ Dá ni kee Jesús kua'an na dini yúku Olivos. ² Ta na'a va'a iin ka kuu ñoo, dá ni nandió ko na noo iin ve'e ño'ó ká'ano. Dá ni nataka ndidaa na ñoo noo Jesús. Dá ni sa ko na ió na dána'a na noo ñayuu ñoo. ³ Ta ñoo ndáka ta dána'a ley Moisés xí'in ta fariseo iin ñá'a ni natuu xí'in iin taa ni kasáa ra noo ná. Dá ni chikani ñáa rá noo ñayuu kuá'a ndéi ñoo. ⁴ Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o ni natuu xí'in iin ka taa. ⁵ Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ña chíyúú yó na ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá mií ni?

⁶ Dión kaá ra chi kóni ra dátuu rá Jesús, dá ya'a na ka'an na, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído ni sa ko ndei Jesús, dá ni kasá'á ná taa na no'ó'o xí'in dini ndá'a ná. ⁷ Tído sa'á ña ndundéé rá ndato'ón ñáa rá, sa'á ñoo ni ñakuíin ndichi na, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndi kaa iin kaa ndo'ó ko kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a din'ó'o ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá na.

⁸ Dá ni nakoo ndei tuku na, dá ni kasá'á ná taa tuku na no'ó'o ñoo. ⁹ Tá ni seídó'o taa ñoo ña ni ka'an Jesús dión, dá ni xika'an noo mií rá, ta iin rá iin ra ni ñaki'in íchi ni nandió kuéi ra kua'an ra. Din'ó'o ta sá'ano ni kee kua'an, dá ni sarkuei ta kuáli cháa ka kua'an ra. Ta ndadá iin tó'ón Jesús xí'in ta'ána ñá'a ñoo ni kandoo noo ndéi ndidaa ñayuu ni nditúti ñoo. ¹⁰ Dá ni ñakuíin ndichi Jesús. Dá ni sa nde'é ná ña ni iin tó'ón ka taa ñoo ko. Ndadá iin tó'ón ta'ána ñá'a ñoo ni kandoo iin. Dá ni kaa na xí'an:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndeí kua'an taa ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón?

¹¹ Dá ni kaa ñá'a ñoo xí'in ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá ni kaa na xí'an:

—Tá dáá, ni yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón. Kua'an viti, tído o sá nándio ko kaon keeón kuachi —kaá na.

Jesús kúu na dátoon noo ñayuu ndei ñayuú yó'o

¹² Dá ni kaa tuku Jesús xí'in ñayuu ñoo:

—Yu'u kúu na dátoon noo ñayuu ndei ñayuú yó'o. Ta ndidaa na vei ndiko yu'u, o kánoo naa ta'on na. Di'a koni na ndato katoon noo kanoo na, ta koni na kataki na kee yu'u.

¹³ Dá ni kaa ta fariseo xí'in Jesús:

—Sa'a mií vá ní xí'o ní kuendá, sa'á ñoo ko ndaya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Va'ará mií yu'u xí'o kuendá sa'i, tído ndaya'i va to'on ká'in, dá chi ná'a vá yu'u ndei ni kixii, ta ná'a vá yu'u ndei ko'in. Tído ndo'ó, ni kuendá ko xí'o ndó ndei ni kii yu'u, ta ni kuendá ko xí'o ndó ndei ko'in. ¹⁵ Ndo'ó kúu ra keyiko sa'a ñayuu táto'on kí'o kée na kúu kuendá ñayuú yó'o. Tído yu'u, ko vei ta'oin keyiko sa'a ni iin tó'ón ñayuu. ¹⁶ Tído tá ni kánian keyiko yu'u sa'a ná, dá kían keyiko ndaa sa'a ná, dá chi o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'in tatái, na ni tanda'a yu'u veii, keyiko sa'a ná. ¹⁷ Chi ley ió noo ndo ká'an ña tá ió uy taa xí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa. ¹⁸ Yu'u kúu na xí'o kuendá sa'a mií, ta xí'o ta'ani tatái, na ni tanda'a yu'u veii, kuendá sa'i —kaá na.

¹⁹ Dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'in ná:

—¿Ndeí ió tatái ní, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ni tatá yu'u ko ná'a ndó. Tá ná kana'á ndó yu'u, dá kían nda tatái kana'á ndó —kaá na.

²⁰ Ta ndidaa to'on yó'o ni ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúu noo taan ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta ko iin ta'on ni xi'o ndeé iní tiin ñaá, chi ko ñá'a ta'on kasan-daá hora konó Ndios tiin ñaá rá.

Kaá Jesús ña o kúu ta'on saq taa ñoo noo ko'on na

²¹ Dá ni kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá ni xi'i ndo, kakomí ií va ndó kuachi, sa'á ñoo o kúu ta'on saq ndo noo ko'in.

²² Dá ni kas'á ndátó'ón tá'an ta né'le choon noo na Israel ñoo:

—¿Á ka'áni vá ra káa mií rá, ká'an rá, ndani ká'an ra ña o kúu ta'on saq yo noo ko'on ra?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu ndei nino va kúu ndo'ó, tído yu'u, na ni kii nda noo dikó vá kúu yu'u. Dá chi taa kuendá ñayuú yó'o va kúu ndo'ó, tído o duú ta'on ñaá kúu yu'u. ²⁴ Sa'á ñoo ni kaai xí'in ndó ña tá ni xi'i ndo, dá kakomí ií va ndó kuachi, chi tá ná o kándisa ndó ña yu'u kúu na ká'an ndá yoo kúu, dá kían tá ni xi'i ndo, dá kakomí ií va ndó kuachi.

²⁵ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Nda mií sa'a ni kasto'in xí'in ndó ndá yoo kúu. ²⁶ Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyiko sa'a ndo. Tído iin na ndaa kúu na ni tanda'a yu'u veii. Ta sava'a ña kúu to'on ni xi'o na noo, ñoo vá kían ká'in xí'in ndidaa ñayuu —kaá na.

²⁷ Tído ko ní kandaá ini ra ña ni ka'an na sa'a tatái Ndios. ²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na ni nduu taa ñayuú yó'o, nda daá kandaá ini ndo ña yu'u ndisa kúu na daá kúu. Ta kandaá ta'ani ini

ndo ña ko ní kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña ni kasto'on tatáí xí'ín, ñoó vá kían ni ka'ín xí'ín ndó. ²⁹ Dá chî tatáí, na ni tanda'a yu'u veii, daá ío va na xí'ín, ko dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá chî daá kuití vá kée yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

³⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an na ndidaá to'on yó'o, kúú kuá'a nda'o ñayuu ni kándisa ñaá.

Ña ndaa dána'a Jesús taó xóoanyó tixi ndá'a ña dándáki ñaá

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín na Israel, na kándisa ñaá ñoó:

—Tá ná kandida toon ndó xí'ín to'on ni daná'í noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndó kuendá yu'u, ³² ta kasandaá ndo kana'a ndó ña ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá.

³³ Dá ni kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Na ve'e Abraham kúú ndu'u, ta ni iin kuú ta'ón ko ní sá ño'o ndu tixi ndá'a ni iin ta. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ña kankuei ndu tixi ndá'a ña dándáki ñaá?

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa mií ñayuu kée kuachi, noón kúú na ñó'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, o kándeí kuií ta'on na xí'ín na ve'e sato'o na. Sava'a na kúú de'e mií sato'o ñoó, noón kúú na kándeí kuií xí'ín na ve'e tatá na. ³⁶ Sa'a ñoó tá ná taó xóo na kúú de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'an. ³⁷ Sa ná'a vá yu'u ña na ve'e Abraham kúú ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chî ko nátiin va'a ndó to'on ká'ín xí'ín ndó. ³⁸ Ká'ín xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ni xini yu'u diín tatáí. Tído ndo'ó kúú na kée ña ni seídó'o ndó ni ka'an tatá ndo xí'ín ndó.

Kaá Jesús ña tatá taq ñoó kúú ña u'u

³⁹ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Abraham va kúú tatá ndu.

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúú ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on ni sa kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chî ká'ín ña ndaa xí'ín ndó, ta ña ndaa yó'o kían ni kasto'on mií Ndios xí'ín. Ta ko ní kée Abraham táto'on kí'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúú ra kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ko kúú ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúú tatá ndu, ta noón kúú Ndios.

⁴² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúú tatá ndo, dá kían koni ndo yu'u, ní kúú. Dá chî noo Ndios ni kii yu'u. Ta ko véi yu'u xí'ín ña kóni mií, Ndios vá ni tanda'a yu'u veii. ⁴³ Ta, ¿ndiva'a ko kánda iní ndo to'on ká'ín xí'ín ndó? Ko kánda iní ndo, dá chî ko xí'o ta'on ndó mií ndó kúeídó'o ndó to'on ká'ín xí'ín ndó. ⁴⁴ Chî kúú ndó kuendá ña u'u, ta ñoó kúú tatá ndo, chî ña kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chî nda mií sa'a kúúán ña sa'ání ndi. Ta ko ndíkoan ña ndaa, dá chî ko ña ndaa noón. Sa'a ñoó tá ka'an to'an, ná'a miían ña kí'o dión kían. Ta ndino'o ña to'on ká'an, chî miían kúú ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'ín xí'ín ndó, sa'a ñoó ko kándisa ndó ña ká'ín. ⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'í iin kuachi sata yu'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'ín, ¿ndiva'a ko kándisa ndó ña ká'ín xí'ín ndó, tá daá? ⁴⁷ Chî na kúú kuendá Ndios, noón kúú na nátiin va'a to'on vei noo Ndios. Ta ndo'ó, ko nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'ín, dá chî ko kúú ta'on ndó kuendá Ndios —kaá na.

Sá ío va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayuu yó'o

⁴⁸ Ni ndi'i, dá ni kaa ta Israel ñoó xí'ín ná:

—Ndaa va ká'an ndu tá chinaní ndú mií ní kúú ní iin ta ño Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ tǎ'ón ñǎ u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñǎñó'ó noó na kúú tatáí Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. ⁵⁰ Kọ ndúkú ta'on yu'u ñǎñó'ó miíí. Tído ió iin na kóni ñǎ natiin yu'u ñǎñó'ó, ta noón kúú na kényiko ndaa. ⁵¹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ñǎ ndi ndáa mií na ná kandita toon xí'in to'on ká'in, noón kúú na ni kuú tǎ'ón o kuú na —kaá na.

⁵² Dá nì kaa tǎ Israel ñoo xí'in ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ñǎ nákaa ñǎ u'u ini ní, dá chì nì xí'í va Abraham, ta nì xí'í ta'ani dao kǎ profeta. Tído mií ní kaá ñǎ na ná kandita toon xí'in to'on ká'an ní, ni iin kuú tǎ'ón o kuú na. ⁵³ ¿Á ndáyǎ'i cháá kǎ ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chì nì xí'í na, ta nì xí'í ta'ani dao kǎ profeta ñoo. ¿Ndá yoo kúú ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñǎñó'ó miíí, dá kían kọ ndáyǎ'i ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúú na xí'oi ñǎñó'ó nooí, tá'an na kaá ndo kúú Ndios noo ndo. ⁵⁵ Tído ndo'ó kúú na kọ ná'á ta'on ñǎá. Yu'u kúú na ná'á ñǎá. Chì tá ná kaaí ñǎ kọ ná'í na, dá kían kúú iin tǎ to'ón tǎto'on kǐ'o kúú ndo'ó. Tído yu'u ná'í na, ta seíd'oi to'on ká'an na. ⁵⁶ Ta nì kadij ndǎ'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nì kandaá ini na ñǎ koni na kasaá yu'u ñayúú yó'o. Ta miían ndaa kuiti nì xini naán, ta kúú nì kadij ndǎ'o ini na —kaá na.

⁵⁷ Dá nì kaa tǎ Israel ñoo xí'in ná:

—Ni uu diko uxí kua kọ ñǎ'a koo ní, ta, ¿ndivǎ'a ká'an ní ñǎ sǎ nì xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ñǎ sǎ daá ió va yu'u tá kọ ñǎ'a kaki Abraham, chì yu'u kúú na daá kúúí.

⁵⁹ Dá nì tiin ra yuu kua'an ǎ chiyúú rá Jesús. Tído nì chide'é na, dá nì keta na ye'é ño'o ká'ano ñoo. Dá nì chika'anda na tein ñayuu ñoo, dá nì kee na kua'an na.

9

Di'a nì kuu tá nì nduvǎ'a Jesús iin tǎa kọ túu noo, chì ndǎ noó nì kaki va ra kǎa ra dión

¹ Noo xíka Jesús kua'an na ñoo nì xini na ió iin tǎa kọ túu noo, ta ndǎ nì kaki va ra kǎa ra dión. ² Dá nì ndato'ón ñǎá tǎa xíonoo xí'in ná ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo nì ya'a nì kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sǎ'á ñoo kọ túu noo rá nì kaki ra?

³ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—O duú sǎ'á kuachi mií rá, ta o duú sǎ'á kuachi nì kee na ve'e ra kǎa ra dión. Dión kǎa ra, dá kían na'a yu'u ñǎ ndato ndǎ'o kuu kee Ndios xí'in rá. ⁴ Ta miían kánian kee yu'u choon, ñǎ nì sa'anda na nì tǎnda'a yu'u veii viti túu ij, dá chì sǎ veí kuaa vá. Chì tá ná kuaa, kọ ín kǎ kuu kechóon. ⁵ Dá chì xían nani ióí ñayúú yó'o, kúúí na dátoon noó ñayuu —kaá na.

⁶ Nì ndi'i, dá nì daká Jesús lú'u ñó'o xí'in tǎdǐí na. Dá nì nduuan ndei'í. Dá nì chindaá naán sata nduchí noó tǎa kọ túu noo ñoo. ⁷ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kua'an nakatón nooon takuij ñó'o ndǎ yu'u pila, ñǎ nani Siloé ñoo —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa takuij vei iin kǎ xián.)

Tá nì saá ra ñoo, ta nì nakata ra noo rá, ta kúú sǎ nde'é vá rá nì nandió koo ra kua'an ǎ.

⁸ Dá nì kaa na ndei yati xí'in rá xí'in dao kǎ na ná'á ñǎ kúú rá tǎa kọ túu noo:

—¿Á duú tǎa ió sáti ñoo kúú rá kǎa? —kaá na.

⁹ —Jaán, ñǎá kúú rá —kaá dao na.

Ta dao kǎ na kaá:

—Koo, dión kǎa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñǎá vá kúú yu'u.

¹⁰ Dá nì ndato'ón ñǎá ná:

—¿Ndi nì kuu nì natuu nooon?

¹¹ Dá nì kaa ǎ:

—Tǎa nani Jesús ñoo nì kava'a lú'u ndei'í xí'in tǎdǐí ǎ, dá nì

chindaá raán sata nduchí nóóí. Dá nì kaa ra xí'ín: “Kua'án noo nákaa pila Siloé, ta ñoo nakatón nooon”, kaá ra xí'ín. Dá nì sa'ín, dá tá nì nakatai nooí, ta kúú nì natuu vaan.

¹² Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndeí nákaa taa ñoo?

Dá nì kaa ra:

—Kọ ná'á ta'on vei.

Di'a nì kuu tá nì ndato'ón ta fariseo ta nì nduva'a ñoo ndi nì kuu, dá nì nduva'a ra

¹³ Dá nì kee na ndáka na taa nì natuu noo ñoo kua'an na noo ta fariseo. ¹⁴ Ta kuú nání'í ndée na Israel nì kava'a Jesús ndeí'í nì chindaá naán noo taa ñoo, dá nì natuu. ¹⁵ Dá nì ndato'ón ta'ani ñaa taa fariseo ñoo ndi nì kuu, dá nì natuu noo rá. Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Ín taa nì chindaá ndeí'í sata nduchí nóóí, dá nì sa'ín nì nakatai ña, ta túu vaan viti.

¹⁶ Dá nì kaa dao taa fariseo ñoo:

—O duú ta'on taa nì tanda'á Ndios kasaá kúú taa ñoo, dá chì nì ya'a ra kuú nání'í ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee ví iin taa kómí kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúú nì kasá'á naá tá'an míí rá ndeí ra. ¹⁷ Dá nì ndato'ón tuku ra taa nì natuu noo ñoo:

—¿Ndá yoo kúú taa nì nduva'a nooon, ká'ón?

Dá nì kaa taa ñoo:

—Ín profeta va kúú rá.

¹⁸ Tído kọ ní kándisa ta'on taa né'e choon noo na Israel ña nì sa kuu ra iin taa kọ túu noo, ta kọ kándisa ra ña nì nduva'a ra. Sa'á ñoo nì kana ra tatá taa nì natuu noo ñoo xí'ín naná ra, ¹⁹ dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúú taa yó'o? Ta ká'an ní ña nda nì kaki ra kọ túu noo rá. Ta, ¿ndi nì kuu ña ndé'é rá viti?

²⁰ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ña kúú xí de'e ndu, ta miian ndaa kuiti kọ túu noo xí nda nì kaki xí. ²¹ Tído kọ ná'á ta'on ndu'u ndi nì kuu nì natuu noo xí.

Ta kọ ná'á ta'on ndu ndá yoo nì kedaá xí'ín xí, dá nì natuu noo xí. Ndato'ón ní míí xí, chì taa sava'a vá kúú xí. Sa kánian kì'o míí xí kuendá sa'á ña nì ndo'o xí —kaá na.

²² Díón nì kaa na ve'e ra, dá chì yu'ú na kée taa né'e choon noo na Israel. Dá chì sa nì kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoni ña Jesús kúú na dákaí ñaa, noon kúú na taxí rá ve'e noo náta na ñoo ñoo. ²³ Sa'á ñoo nì ka'an na ve'e ra: “Ndato'ón ní míí xí, dá chì taa sava'a vá kúú xí.”

²⁴ Dá nì nandíó kuéi tuku ra nì kana ra taa nì natuu noo ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nakì'o yo'ó ña'ño'ó noo Ndios va, dá chì ná'á vá ndu'u ña iin taa kómí kuachi va kúú taa ñoo.

²⁵ Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Kọ ná'á ta'on yu'u á taa kómí kuachi kúú rá o koo. Sava'a ña ná'á yu'u kíán ña nì sa kuui iin taa kọ túu noo, tído viti nì natuu nooí nì kee ra.

²⁶ Dá nì nandíó kuéi tuku ra nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndi nì kee taa ñoo xí'ón? ¿Ndi nì kuu, dá nì natuu nooon?

²⁷ Dá nì kaa ra:

—Sa nì nakani vai xí'ín ndó, tído kọ kékuendá ta'on ndó ña ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndiva'a kóni tuku ndó nakanii xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndiko ndo taa ñoo, ndani?

²⁸ Ta kúú nì ka'an ndava'a taa fariseo ñoo xí'ín taa nì nduva'a ñoo, ta kaá ra:

—Míí vá yo'ó kúú ra ndíko taa ñoo. Tído ndu'u, Moisés va kúú na ndíko ndu'u. ²⁹ Dá chì ná'á ndú ña nì ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído taa ñoo, kọ ná'á ta'on ndu ndeí nì kii ra.

³⁰ Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Naá vá inií xiníí ndo'ó, chì nì nduva'a ndisa taa ñoo nooí, tído kọ kándaá ií vá ini ndo ndeí nì kii ra.

³¹ Chì ná'á vá yo'ó ña kọ seídó'o ta'on Ndios na kómí kuachi tá xíka na ña maní noo ná. Tído tá yu'ú ní'ini yó Ndios, ta kée yo ña kóni na, dá

kían seidó'o na ña xíkã yò noo ná. ³² Ta nda mií sa'a ñayúú, ta nda viti kò ní'í to'on ta'on yó ña kandeé iin ñayuu nduva'a na iin na ñi kaki kò túu noo. ³³ Tá kò ní kii taa ñoo noo Ndios, dá kían o kándeé ta'on ra nduva'a ra iin na kò túu noo.

³⁴ Dá ñi kaa ta fariseo ñoo xí'ín rá: —Tixi ndá'a kuachi va ñi kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinóon, ña dána'a di'aón noo ndu'u?

Dá ñi taxi ñaa rá ini ve'e noo náta ka ñoo ñoo.

Kaá Jesús ña kò túu noo ta fariseo ñoo noo Ndios

³⁵ Kúú ñi kandaá ini Jesús ña ñi taxi ñaa ta fariseo ini ve'e noo náta ka ñoo ñoo. Dá tá ñi naní'í ñaa ná, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—¿Á kándeé inóon na kúú de'e Ndios?

³⁶ Dá ñi kaa ra:

—¿Ndá yoo kúú noón, tatá, dá ná kandeé iní'í ná?

³⁷ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ñi xinon ná. Ta mií na ndátó'ón xí'ón vití'ón kúú ná.

³⁸ Dá ñi kaa ra:

—Kándeé iní'í mií ní, sato'í.

Dá ñi kasá'a rá ndáño'o ñaa rá.

³⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoo:

—Vei yu'u ñayúú yó'o, dá ndeyíko'i ní'í iin rá iin ñayuu. Dión, dá ná natuu noo na kò túu noo. Ta na túu noo, o kátuu ta'on noo ná.

⁴⁰ Tá ñi seidó'o dao ta fariseo ndíta ñoo ña ñi ka'an na dión, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Á taa kò túu noo ta'ani kúú ndú, xiní ní?

⁴¹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a cháá ka ní sá kuu ndó ta kò túu noo, dá kían o kátai kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'a ñoo táí kuachi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'a korrá noo ñó'o léko

¹ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña taa kò kú'u chí noo kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá ri, roón kúú iin ta kuí'íná, iin ta kéndava'a xí'ín rí. ² Tído na koku'u chí yé'é korrá ri, noón kúú na ndáka rí. ³ Chì ta ndaa yé'é, roón kúú ra sóno yé'é noo na ndáka rí. Ta táí va'a do'o rí tá káyu'ú ná kuú iin rá iin rí, dá taó na rí. ⁴ Dá tá ñi ndi'í ñi taó xóo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an na noo ri, dá tákuei ñaa rí kua'an ri, chí ná'a rí tachì ná. ⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaa rí ko'on ri, di'a kuino rí noo ná, dá chí kò ná'a ta'on rí tachì ñayuu tukú ñoo —kaá na.

⁶ Ta to'on yó'o ñi dakí'in tá'an Jesús xí'ín ña ñi ka'an na xí'ín ta fariseo, tído kò ní kandaá ini ra ndi dándáki ña ñi ka'an na.

Jesús kúú na ndáka va'a léko

⁷ Dá ñi nandí'io koo Jesús ñi ka'an na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña mií vá yu'u kúú yé'é korrá noo ñó'o léko. ⁸ Ta ndidaá taa ñi kii yachì tá kò ñá'a kasaa yu'u, roón ñi sa kuu ta kuí'íná, ta sa kéndava'a ra xí'ín léko'i. Tído kò ní taó kuendá ta'on léko'i noo ñi ka'an ra. ⁹ Ta yu'u kúú yé'é korrá, ta ndi ndaa mií vá léko ná ku'u yé'é ñoo, ta kúú kaki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo kaa ita kuí'ín kasá'an rí. ¹⁰ Tído ta kuí'íná ñoo vei oon ra noo ñó'o rí kí'ín kuí'íná rá ri, ta ka'ání rá ri, ta dánaa ra rí. Tído yu'u vei, dá ná ni'í ri ña kataki ri, dá ni iin ña'a ná o kámanj noo ri.

¹¹ Yu'u kúú na ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúú na kò yu'u kí'o na mií ná kuu na sa'a ri. ¹² Tído ta ndáka léko sata yá'í, ta kò kúú sato'o ri, tá xiní ra vei ndigüe'í lobo, ta kúú dánkoo ndava'a ra léko, ta kúú xíno ra kua'an ra noo ndigüe'í lobo ñoo. Dá kásaa ri sa'ání ri dao léko, ta dao ka léko ñoo xítã noo kua'an. ¹³ Ta xíno va taa ñoo noo ndigüe'í lobo ñoo, dá chí kò kúú rá mií sato'o léko, sata

yá'i va ndáka ra rj, sa'á ñoó kọ sa'áni ta'on ra mií rá sa'a rj.

¹⁴ Tído yu'u kúu na ndáka va'a lékoj, ta ná'á va'a yu'u ndi ndáa iin rá iin rí, ta ná'á va'a rí yu'u, ¹⁵ tátọ'on kị'o ná'á vá tatá Ndios mií, ta ná'á ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'á ñoó nakị'o yu'u mií ña kịan kuuj sa'a lékoj. ¹⁶ Ndéi ta'ani dao ka lékoj, tá'an kirí kọ ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xínño'ó ta'anii kandakai rj kii rí, dá nakị'in tá'an rí xí'ín léko yó'o, dá kịan kueídó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndadá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'ón ná kakuu na kandaka rí.

¹⁷ Sa'á ñoó kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chị ko'jin nakị'oi mií ña kịan kuuj, ndi'i, dá nandió kọoi natakij. ¹⁸ Tído kọ iin ta'on ka'áni yu'u xí'ín to'on kị'o kóni mií rá, mií vá yu'u nakị'o mií ña kịan kuuj. Dá chị ío choon noo ndá'a yu'u ña kịan nakị'oi mií kuuj, ta ío ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kịan natakij, ta choon yó'o ñi na'itiin noo tatái —kaá na.

¹⁹ Ta ñi kasá'á ndátó'ón kuáchị tuku na Israel sa'á ña ñi ka'an Jesús dión. ²⁰ Kúu kuá'a nda'o na ñi kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini ra, ta ndúlóko va ra. ¿Ndiva'a seídó'o ndó noo ká'an ra?

²¹ Ta ñi kaa dao ka na:

—Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin ta nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta kọ túu noo? —kaá na.

Kọ kóni dao na Israel kandísa na Jesús

²² Ta ío iin víko ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuuj ñi nakị'o tuku na ve'e ño'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daá ñoo kíán yoq vixi. ²³ Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo noo kúu corredor naní Salomón. ²⁴ Dá ñi nataka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá oon ví nání'i ndéé níó ndú kee ní? Tá miíjan ndaa kúu

ní Cristo, na dákaki ñaá, kastọ'on ndaa ní xí'ín ndu'u.

²⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ñi ka'an vai xí'ín ndó, tído kọ kóni ta'on ndó kandísa ñaá ndó. Ta ndidaá ña ndato kéei kúu choon ñi sa'anda tatái noq, ta ñoó kịan ná'a ndá yoo kúú. ²⁶ Tído kọ kándísa ta'on ñaá ndó, dá chị kọ kúu ta'on ndó lékoj tátọ'on kị'o sa ñi ka'jin xí'ín ndó. ²⁷ Dá chị na kúu léko yu'u seídó'o na noo ká'jin, ta ná'i ndi ndáa na, ta ndíko na yu'u, ²⁸ ta xí'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuuj ta'ón o naá na, ta kọ iin ta'on kuu kuio ndaa na noo ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatái kúu na ñi tei na noq, ta noón kúu na kómi choon ka'ano cháá ka, ta ni kọ iin ta'on kuu kuio ndaa ñayuu noo ndá'a tatái. ³⁰ Dá chị yu'u xí'ín tatái, iin tó'ón vá kúu ndu'u.

³¹ Dá ñi tiin tuku ta Israel ñoo yuuj kua'an ra chiyúu rá Jesús. ³² Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Kua'a nda'o ña ndato ñi kee yu'u noo ndo'ó ñi kee tatái. Ta, ¿ndi káa iin ñoó kọ ní náta'an ini ndo, sa'á ñoó kóni ndo chiyúu ndó yu'u?

³³ Dá ñi kaa ra xí'ín Jesús:

—O duu sa'á ña ñi kee ní ña ndato kóni ndu chiyúu ñaá ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chị iin ta oon va kúu ní, tído kée ní mií ní ña kúu ní Ndios.

³⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á o duu di'a kaá Ndios noo ley ío noo ndo: “Ñi ka'jin ña kúu ndó ndios”? ³⁵ Ta dión ñi chinaní ná ta ñi na'itiin to'on na ñoo ña kúu rá ndios, ta o kúu ta'on kujo kao yó noo ká'an tuti ij Ndios. ³⁶ Mií Ndios ñi kaxi yu'u, ta ñi tanda'a ná yu'u veii, sa'á ñoó, ¿ndiva'a kaá ndo ña ká'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaá ña kúu de'e Ndios? ³⁷ Tá kọ kée yu'u ña ná'ano kée tatái, dá kịan ná dá'a ni kandísa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kịan kandísa ndó ña kéei, va'ará kọ kándísa ndó mií yu'u. Dá chị tá kandísa ndó ña kéei, dá kịan kasandaá ndo kandaá ini ndo,

ta kasandaá ndo kandísa ndó ña ío tatá Ndios xí'ín, ta íojí xí'ín ná —kaá na.

³⁹ Dá nì ka'án tuku ra tiin ñaá rá, tído nì kandeé vá ná nì taó xóo na mií ná noo ndá'a rá.

⁴⁰ Dá nì kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noo nì kasá'a Juan sa dakódo ndúta ná ñayuu. Ta ñoo nì kandoo na nì sa ío tóo na. ⁴¹ Ta kuá'a nda'o ñayuu nì nataka noo nákaa na, ta kaá na ndátó'on ná:

—Miían ndaa kuiti ni iin tó'on ña ná'ano ko ní kée Juan, tído ndidaá ña nì ka'an na sa'a ta yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

⁴² Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu nì kandísa Jesús noo nákaa na ñoo.

11

Di'a nì kuu tá nì xí'i iin taq naní

Lázaro

¹ Ío iin ta kú'u naní Lázaro, ta kúu rá iin ta ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi k'i'o ra María xí'ín Marta. ² Ta María, ña kúu k'i'o Lázaro ñoo kúu ña nì kuei kirá támi sa'an sata sa'a sato'o yo Jesús, ta nì nadáyaan sa'a ná xí'ín idí dinjan. ³ Ta miían xí'ín ku'an nì tanda'a choon nì sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a.”

⁴ Dá tá nì kandaa ini Jesús, dá nì kaa na:

—O duú ta'on kue'e kuu ra kíán, miían ndaa kú'u ra, dá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'a rá, ta ná natiin ta'ani na kúu de'e Ndios ñañó'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'ín sa'a ku'u ló'an, xí'ín sa'a Lázaro, k'i'oán. ⁶ Tá nì kandaa ini na ña kú'u Lázaro, dá nì kandoo na nì sa ío na uú ka kuú noo nákaa na ñoo. ⁷ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá nì kaa ta xionoo xí'ín ná ñoo:

—Maestro, ta o duú nì ka'an ta né'e choon noo na Israel ña chiyúu

rá mií ní. Sa'a ñoo ¿ndiva'a ko'on tuku yó ñoo?

⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á duú uxí uú hora tóon ndindii? Sa'a ñoo na xionoo nduú, ko káchi'i sa'a ta'on na, chi ndato tóon noo ná kée ndindii. ¹⁰ Tído na xionoo sakuaá káchi'i sa'a ná, dá chi ko tóon noo ná.

¹¹ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándotoi ra.

¹² Dá nì kaa ta xionoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kídí ra, dá kíán nduva'a ra.

¹³ Tído to'on nì ka'an Jesús kíán kóni kaa ña nì xí'i va Lázaro, tído kídi ndisa va ra nì ka'an ta xionoo xí'ín ná ñoo. ¹⁴ Dá nì kast'on na ndi kóni kaa ña nì ka'an na, ta kaá na:

—Sa nì xí'i va Lázaro, ¹⁵ ta kádij nda'o ini ña ko ní sa íojí ve'e ra tá nì xí'i ra, dá kíán ná kandeé cháa ka ini ndo yu'u sa'a ña ko'in kee xí'ín rá. Kó'o kande'a ra —kaá na.

¹⁶ Dá nì kaa Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín dao ka ta xionoo xí'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'ín ná —kaá ra.

Kaá Jesús ña kúu ná na dánatiki ñayuu nì xí'i, ta xí'o na ña kataki chíchi ná

¹⁷ Tá nì kuyati Jesús ñoo ñoo, dá nì kandaa ini na ña sa ío komi kuu nákaa yiki koño Lázaro nì nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xí'ín ñoo Jerusalén, ta kíán tát'on oni kilómetro. ¹⁹ Sa'a ñoo kuá'a nda'o na ñoo Jerusalén nì kasáa kandeí tóo na xí'ín Marta xí'ín María, dá k'i'o na tandeé ini nooan sa'a ña nì xí'i k'i'oán.

²⁰ Tá nì kandaa ini Marta ña vei Jesús, dá nì keeán kua'an nì'i ñaán, tído nì kandoo va María íoan ve'e. ²¹ Tá nì nakí'in tá'an Marta xí'ín Jesús noo vei na ñoo, dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá ní sa ío ní yó'o, o kúu ta'on k'i'o ló'i, ní kúu. ²² Tído ná'a ta'ani yu'u ña ndi ndaa mií vá ña'a

ná kaka ní noo Ndios, ta kúú kị'ọ va naan noo ní.

²³ Dá nị kaa Jesús xí'án:

—Nataki va kị'ón.

²⁴ Dá nị kaaan xí'ín ná:

—Sá ná'á vá yu'u ña nataki xị tá ná kasandaá kuú nataki nà nị xị'ị tein kuú noo ndí'í.

²⁵ Dá nị kaa Jesús xí'án:

—Yu'u kúú nà dánátaki ñayuu nị xị'ị, ta kị'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndáa miíó nà kándéé iní ñáá, koni nà kataki chíchí ná, va'ará nị xị'ị nà. ²⁶ Ta ndi ndáa mií nà kándéé iní nà yu'u xí'án nani ndéi takí nà, ni iin kuú ta'ón ọ kuú nà. ¿Á kándísón ña dión kián?

²⁷ Dá nị kaaan xí'ín ná:

—Jaan, tatá. Kándísa yu'u ña mií ní kúú Cristo, nà kúú de'e Ndios, chị kúú ní nà nị tanda'á Ndios nị kasáa ñayuu yó'ọ dákaki ñáá —kaáan.

Ndé'í Jesús yati yú'u káo noo nákaa yikí koño Lázaro

²⁸ Tá nị ndi'í nị ka'an dión, dá nị keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoó. Tá nị saaan, dá nị ka'an kayaan xí'ín María:

—Vei maestro yo, ta kána na yo'ó.

²⁹ Dá tá nị seídó'ọ María to'on yó'ọ, ta kúú kaon nda'ọ nị naku'ín ndichian, kúú nị keeán kua'an ni'an Jesús. ³⁰ Ta kọ ñá'a ta'on ku'u Jesús ñoo ñoó, chị íó íí vá ná noo nị naki'in tá'an Marta xí'ín ná. ³¹ Dá tá nị xini nà ñoo Jerusalén, nà ndéi xí'ọ tandeé iní noo María, ña kaon nda'ọ nị ndaku'ín ndichian nị ketaán kua'an, dá nị kee na tákuei ñáá ná kua'an nà, ta kaá nà:

—Mi'án kua'an xị ndei'ị xị yú'u káo noó nị nduxi kị'ọ xi —kaá nà.

³² Tá nị saá María noo iní Jesús, dá nị sa ku'ín xitíán noo sá'a ná, ta kaáan:

—Sato'ị, tá ní sá io ní yó'ọ, ọ kuú ta'on kị'ọ ló'ị, ní kúú.

³³ Tá nị xini Jesús ña nda'í nda'ọ ndé'í ña, ta ndé'í ta'ani nà ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'án nị kasáaan, ñoó, dá nị kixian nị

kunda'í ini nà, ta nda nío ná nị ta'u'u, xini nà. ³⁴ Dá nị kaa nà:

—¿Ndeí nị chikáa ndọ yikí koño xị?

Dá nị kaaan:

—Tatá, nakí'í ní, kó'ọ kande'á noo nákaa xị —kaáan.

³⁵ Dá nị ndei'ị Jesús. ³⁶ Dá nị kaa nà ñoo Jerusalén:

—Kande'é ndó. Ndeé ká vian nị sa kú'u iní taa káa sa'a Lázaro.

³⁷ Dá nị kaa dao ká nà:

—Nị kandeé taa káa nị nduva'a ra taa kọ túu noo ñoó. Ta, ¿ndiva'a kọ ní kandeé rá xí'ín Lázaro, dá ná ọ kuú ra, ní kúú? —kaá nà.

Di'a nị kuu tá nị danátaki Jesús Lázaro

³⁸ Kúú nị kixi tuku'án nị kunda'í ini Jesús tá nị saá nà noo nákaa yikí koño Lázaro. Ta kián iní iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano yé'án. ³⁹ Dá nị kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu káa viti.

Dá nị kaa Marta, ñá kúú kị'ọ ló'ọ ndii ñoó, xí'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá chị sa kini nda'ọ sá'an díko, dá chị sa komi ví kuú kián.

⁴⁰ Dá nị kaa Jesús xí'án:

—¿Á duú nị ka'in xí'ón ña tá mi'án ndaa kándéé inóon yu'u, dá konon kee Ndios iin ña ndato?

⁴¹ Dá nị dítá rá yuu ndadí yé'é káo noo nákaa ndii ñoó. Dá nị nande'é Jesús chí induú, dá nị kaa nà:

—Tatá, ndivé'e ní, dá chị nị seídó'ọ ní ña nị xikaj noo ní. ⁴² Ta daá kuiti vá seídó'ọ ní ña xikaj noo ní, tído ní ka'in dión, dá ná kueídó'ọ ndidaá tá'an ñayuu ndíta yó'ọ, dá ná kandísa na ña mi'án ndaa kuiti mií ní nị tanda'á yu'u veii.

⁴³ Tá nị ndi'í nị ka'an nà dión xí'ín Ndios, kúú nị kayu'ú ná:

—Lázaro, kua'án keta sata vé'e.

⁴⁴ Ta kúú nị keta taa nị xí'í ñoó, ta nị káo noo iin tá'í dá'ón ndá'a rá xí'ín sa'a rá ndíkoan. Ta nị káo noo iin ká tá'í dá'ón ndadián noo rá. Dá nị kaa Jesús:

—Ndaxí ndó rā, dá ná yaā rā ko'on rā.

Di'a ni kuu tá ni ndató'ón kue'é ta né'e choon ñā ka'ání rá Jesús

⁴⁵ Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén, tá'an na ni kii ni xi'lo tandeé ini noo María, ni xini ña ni kee Jesús, ta ni kándisa ñaá ná. ⁴⁶ Tído dao ka na ni sa'an noo ndéi ta fariseo, ta ni nakani na sa'á ña ni kee Jesús. ⁴⁷ Dá ni dataká ta duti saku'a'á xí'in ta fariseo ndidaá ka ta né'e choon noo na Israel. Dá ni kaa rā xí'in rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Chi sa kua'á nda'o ña ná'ano kée ta ñoo. ⁴⁸ Tá ná konó yó noo rá kanoo ni ra, dá kían ndidaá ñayuu kándisa ñaá. Ndi'i, dá ndakuei ta né'e choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ño'o ii yo, ta dánaá rā ñoo yo.

⁴⁹ Dá ni kaa Caifás, ta kúu duti kúu noo kua'á dáá ñóo:

—Xixi nda'o ndó, ndani. ⁵⁰ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin ta noo ndidaá na ñoo yo o duú kaan naá ndi'i na ñoo yo? —kaá rā.

⁵¹ Ta to'on yó'o ko ní kii ñaxintóni mií rá. Díon ni ka'an rā, chi sa'á ña kúu rá duti kúu noo kua'á dáá, sa'á ñoo ni xi'lo Ndios to'on yó'o noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. ⁵² Ta o duú sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'á ndidaá ka ñayuu Ndios ni xita noo ndéi dao ka xían, dá nduu na iin tó'ón ñoo. ⁵³ Ta nda kuu dáá ñóo ni kandoo ra ña ka'ání rá Jesús.

⁵⁴ Sa'á ñoo ko ní xionoo túu ka Jesús noo tá né'e choon noo na Israel. Di'a ni kuxiká ná kua'an na, ta ni saā na iin ñoo naní Efraín noo né'e tá'an yati xí'in noñó'oi chí. Ñoo ni sa io na xí'in ta xionoo xí'in ná. ⁵⁵ Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñoo ni xinkuei ñoo Jerusalén tá ko ñá'a kasá'a víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios. ⁵⁶ Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúu yé'é

ñó'o ká'ano ñoo ndató'ón tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'án ndó? ¿Á kii ta ñoo víko ko? —kaá na.

⁵⁷ Ta ni sa'anda ta duti saku'a'á xí'in ta fariseo choon ña ndi ndáa mií ñayuu ni kandaā ini ndéi xionoo Jesús, ná nakí'o na kuendá noo rá, dá ná ko'on rā tiin ñaá rá, kaá rā.

12

Di'a ni kuu tá ni kuei María kirá támi sa'an sata Jesús

¹ Ta kámani iño ka kuu, dá kasá'a víko pascua. Dá ni saā Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, ta ni xi'li ñoo, ta ni nataki rā ni kee Jesús. ² Ta ñoo ni kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta ni chikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta ni sa io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xí'in ná ñoo. ³ Dá ni ki'in María kirá támi sa'an ni kava'a xí'in yuku naní nardo, ta kúu rá tát'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni kuei ndi'an rā sata sa'a Jesús, ta xí'in idí dinñan ni danáyaan sa'a ná. Ta iin ní kúu ini ve'e ñoo ni naka'ani díko kirá támi sa'an ñoo. ⁴ Dá ni kaa iin ta xionoo xí'in Jesús naní Judas Iscariote, tá'an rā kúu de'e ta naní Simón, ta mií rá ko'on nakí'o Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaá:

⁵ —¿Ndiva'a ko ní díko yó kirá támi sa'an xaā, chi ya'i rá tát'on kí'o ní'i ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá ni'i yo di'ón chindeé yó na kúnda'í, ní kúu? —kaá rā.

⁶ Tído ko ní ká'an ra díon sa'á ña kú'u ndisa ini rā sa'á na kúnda'í. Díon ni kaa rā, chi kúu rá iin ta kuj'íná. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka noo ñó'o di'ón xí'o ñayuu chindeé ñaá, sa'á ñoo taó de'é rā cháá di'ón ñoo ní'i mií rá. ⁷ Dá ni kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chi ni sa ne'e va'an kirá támi sa'an yó'o ni kenduuan yu'u tát'on kí'o kooi nduxii. ⁸ Chi dáá kuití vá kandeí ñayuu kúnda'í xí'in ndó, tído

yu'ü, o koo kuii ta'oin xí'in ndó —kaá na.

Ni kandoo ta né'e choon ña ka'áni ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén ni kandaá ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoo ni kasáa na ñoo. Ta o duú iin tó'on Jesús kóni na kande'é ná, chi kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra ni nataki tein na kúu ndji ñoo. ¹⁰ Kúu ni kandoo ta'ani ta duti saku'a ña ka'áni rá Lázaro, ¹¹ dá chi sa'á ña ni nataki ra, sa'á ñoo kua'á nda'o na ñoo Israel ni kankuei tixi ndá'a rá, ta ni kandísa na Jesús.

Di'ani kuu tá ni natiin va'a ñayuu Jesús tá ni ku'u na ñoo Jerusalén

¹² Tá ni tpu noo iin ka kuü, dá ni ni'i tó'on ñayuu kuá'a ni kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. ¹³ Dá ni sa'anda iin rá iin na ndá'a tañoó né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ü ná:

—¡Ná natiin Ndios ñaño'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'in choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ü ná.

¹⁴ Dá ni naní'i Jesús iin burro ló'o, dá ni kaa na sata ri. Dá ni xinkoo noo ká'an tuti i Ndios:

¹⁵ O sa yu'ü ndó, na ñoo Sion; sa vei va rey ndó, ta kánó na sata iin burro ló'o vei na.

¹⁶ Ko ní kandaá ta'on ini ta xionoo xí'in ná ndi dándaki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñoo. Nda kuü ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá ni ndiko'on ini ra ña ki'o dión ká'an tuti i Ndios, ta ki'o dión ni kee ñayuu ñoo xí'in ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu ni sa ndita xí'in Jesús tá ni kana na Lázaro ini káo ñoo, ta ni danátaki ñaá ná, noón kúu na xí'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña ni xini na. ¹⁸ Sa'á ñoo ni sa'an ñayuu ñoo ni natiin va'a na Jesús, dá chi ni seídó'o na sa'á ña ndato ni kee na xí'in Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndátó'on tá'an ta fariseo ndíta ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo ta káa. Chi kande'é ndó, ki'o dión vi kua'á ñayuu tákuei kua'an sata rá —kaá ra.

Ndeí dao ta griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'o dao ta ká'an yú'u griego tein na ni kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios víko ñoo. ²¹ Ta ni natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chi kuendá Galilea di'a. Dá ni sei nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'in Jesús.

²² Dá ni sa'an Felipe ni kasto'on ra xí'in Andrés, dá ni sa'an nduú ra ni kasto'on ra xí'in Jesús. ²³ Dá ni kaa Jesús:

—Sa ni kasandaá vá hora natiin na ni nduu ta ñayuu yó'o ñaño'ó kee tatá na. ²⁴ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó, ña tá ná o chí'i yó tata tirió noño'o, ta kuaan, dá kían iin tó'on daá vá kakian. Tído tá ná kuaan tii ñó'o, dá kían kuita ña, ta kúu kua'á nda'o kui'i ki'o ña. ²⁵ Ta ndi ndaa na ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón kúu na koni kataki chí'í. ²⁶ Tá ió iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakíi ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoo ta'ani kande'i na xínkuáchí noo. Ta ndi ndaa na xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatá ki'o na ñaño'ó noo ná.

Kasto'on Jesús xí'in ñayuu ndi ndo'o na, dá kuu na

²⁷ Kútúu nda'o inii, tído, ¿ndi kían ka'in xí'in tatá? ¿Á ka'in: “Tatá, dí'ta ní yu'u noo tandó'ó yó'o”? Tído o kuu ta'on ka'in dión, dá chi choon yó'o kúu choon vei yu'u. ²⁸ Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá tá'i ni ka'an Ndios nda induú: —Sa ni na'i choon ká'ano kómí, ta ko'on tukuí na'i ña iin ka ndeé.

29 Tá nì seídó'o ñayuu kuá'a ñóó ña nì'i ndá'o nì ka'an na, dá nì kaa dao na ña nì kayu'ú dai. Ta dao ka na nì kaa ña iin ángel nì ka'an xí'in Jesús. 30 Dá nì kaa Jesús:

—Kò ní ká'an na ña kueídó'o yu'u, di'a nì ka'an na, dá ná kueídó'o ñaá ndo'ó. 31 Ta viti nì kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á na ndéi ñayuú yó'o, ta ko'on na dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuú yó'o. 32 Tá nì ndi'i nì ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo miíi.

33 Díon nì kaa na nì kast'o'on na xí'in ñayuu ñoó ndi ndo'o na noo kuu na. 34 Dá nì kaa ñayuu ñoó:

—Kándaá ini ndu ña ká'an ley ña ni kuu ta'ón o kuú na kúú Cristo, na dáka'ki ñaá. Sa'á ñoó ¿ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra nì nduu taa ñayuú yó'o? ¿Ndá yoo kúú ra nì nduu taa ñayuú yó'o, tá dáá?

35 Dá nì kaa Jesús:

—Ndáá cháá vá kuu kooi dátooin noo ndo. Sa'á ñoó kanoo ndó xian nani ió'i dátooin noo ndo, dá kían ná dá'a nì kandeé ña iin naá xí'in ndó. Dá chí na xionoo noo iin naá, kò túu ta'on noo ko'on na. 36 Ta xian ió'i dátooin noo ndo, kandeé iní ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátoon noo ndo.

Kua'á ndá'o na Israel kò ní xín kandisa to'on Jesús

Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì kee na kua'an na, ta kúú nì chide'é na noó ñayuu ñoó.

37 Ta va'ará kuá'a ndá'o ña ndato nì kee na noó ñayuu ñoó, tído kò ní kándisa ta'on ñaá ná. 38 Díon, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta Isaiás, dá chí di'a nì kaa na:

Sato'i, ¿ndá yoo ví nì kándisa to'on nì daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿ndá yoo nì nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

39 Sa'á ñoó kò ní kúu ta'on kandisa ñayuu ñoó, dá chí di'a ta'ani nì taa Isaiás:

40 Nì sadi Ndios noó ñayuu ñoó, ta nì ndekáxi ná níó ná,

dá ná o koní na xí'in noo ná, ta ni ná o kándaá ini na,

dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a ni nduva'a na.

41 Ña yó'o kúú to'on nì taa Isaiás tá nì xini na choon ndato kómí Jesús, ta nì ka'an na sa'a ná. 42 Vati xian daá, kuá'a ndá'o tá né'e choon nì kándisa Jesús, tído kò ní ná'a ra mií rá, dá chí yu'u ra taxi ñaá tá fariseo ini ve'e noo náta na ñoó ra, 43 dá chí kátoó cháá ka ra ña'ño'ó xí'o taa ñayuú yó'o o duú ña'ño'ó xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu kò xín kandisa to'on dána'a Jesús

44 Dá nì kayu'ú Jesús:

—Tá ndi ndáa na kándéé iní yu'u, o duú iin tó'ón ní yu'u kándéé iní na, nda na nì tanda'á yu'u veii kándéé iní na. 45 Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda na nì tanda'á yu'u veii ndé'é ná. 46 Nì kasáa yu'u ñayuú yó'o kúú nì dátoon noó ñayuu, dá kían ndi ndáa ñayuu ná kandeé iní ñaá, o kuíin naá ka noo ná. 47 Ta ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'in, ta kò kée na choon sa'ándái, o duú yu'u keyíko sa'a ná, chí kò véi ta'on yu'u keyíko sa'á ñayuu. Di'a veii yu'u dáka'ki na noó kuachi na. 48 Ta ndi ndáa na kò xín kandeé iní na yu'u, ta kò kóni na natiin na to'on ká'in, sa io nduu va iin yoo keyíko sa'a ná. Ta ñoó kúú to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuu noo ndi'i.

49 Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na nì tanda'á yu'u veii, noón kúú na nì xí'o choon noó nì kían ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ka'in xí'in ndó.

50 Ta ná'a káxi yu'u ña to'on nì xí'o tatái noo kían kandeéán kí'oan ña kataki chíchí ndó. Sa'á ñoó, tát'o'on kí'o nì ka'an tatái xí'in, kí'o dión ká'in xí'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a nì kuu tá nì nakata Jesús sa'a tã xionoo xí'ín ná

¹ Kóni iin kã kuu dá kasá'á víko pascua. Ta sa ná'á vá Jesús ñã sa nì kuyati hora dánkoo na ñayuú yó'o, dá no'ò na noo ió tatá Ndios. Ta kú'u nda'ò ini na sa'á tã nì kaxi mií ná ñayuú yó'o, ta dión nì kú'u ini na sa'a rá nda noo ndí'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa nì daká'an ñã u'u nío Judas Iscariote, tã kúú de'e Simón, ñã nakì'o ra Jesús noo ndá'a tã xini u'u ñaa. ³ Ta ná'á vá Jesús ñã nì nakì'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sata ndidaá kúú ñã'a, ta ná'á ta'ani na ñã nì kii na noo Ndios, ta ná'á ta'ani na ñã no'ò na noo ná, ⁴ sa'á ñoó nì nakuí'n ndichi na, ta nì dítá ná dá'on kánóo sata ná, ta nì so'oni na iin kã dá'on káni noó tji na. ⁵ Nì ndi'i daá, dá nì taán ná takuí ini iin tisa'an ló'o, dá nì kasá'á ná nakata na sa'á tã xionoo xí'ín ná. Tá nì ndi'i, dá nì nadáyaa naan xí'ín dá'on káni ndíko tji na ñoo. ⁶ Dá tá nì saã na noo ió Simón Pedro, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'í, ká'an ní?

⁷ Dá nì kaa na:

—Viti'ón ní ko kándaã ta'on inon ndiva'a nakatai sa'on, tído cháá kã chí noo, dá kándaã inon ndiva'a kéei dión.

⁸ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin kuu tã'on o kónó yu'u nakata ní sa'í.

Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko tã'on kuendá yó'o koo xí'ín yu'u.

⁹ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Sato'i, tá dión kían, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'ín diníi.

¹⁰ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa na sa nì chichi, nda sa'a óon va na xí'ín'ó ndoo, dá chi sa ndáa vii vá ñíi ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión nì kaa na, dá chi sa ná'á vá ná ndá yoo nakì'o ñaa noo ndá'a tã xini u'u ñaa, sa'á ñoó nì kaa na ñã: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá nì ndi'i nì nakata na sa'a ndidaá tã xionoo xí'ín ná ñoo, dá nì nakuí'inó tuku na dá'on ndíxi na, dá nì nakoo tuku na mesa, dá nì kaa na:

—¿Á kándaã ini ndo ndi dándáki ñã nì keei xí'ín ndó? ¹³ Ká'an ndo ñã yu'u kúú maestro noo ndo, ta ká'an ndo ñã yu'u kúú sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chi ñaa kúú. ¹⁴ Ta viti nì xini ndo nì nakatai sa'a ndo, va'ará kúú sato'o ndo xí'ín maestro ndo. Sa'á ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chi nì kee yu'u dión xí'ín ndó, dá kían, tát'on nì kee yu'u xí'ín ndó, kú'o dión kee ndó xí'ín dao kã na. ¹⁶ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã ko ndáya'i iin tã kéchóon cháá kã noo sato'o ra. Ta ni tã kua'an choon ko ndáya'i cháá kã ra noó na nì tanda'á ñaa kua'an ra. ¹⁷ Tá kándaã ini ndo ñã ka'in xí'ín ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ 'Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó nì kaxii kandita xooi. Tído miían xinkoo noo ká'an tuti iñ Ndios, chi di'a kaáan: “Tãa seí nduú pan xí'ín yu'u nduu ra koni u'u ñaa.” ¹⁹ Ta viti yachi va kastoin xí'ín ndó, dá tá nì kuu dión, dá kandísa ndó ñã yu'u kúú na daá kúú. ²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã ndi ndáa na natiin va'a iin na tanda'á yu'u kosaa, noón kúú na natiin va'a yu'u. Ta na natiin va'a yu'u, noón kúú na natiin va'a na nì tanda'á yu'u veii —kaá na.

Kást'on Jesús ñã Judas kúú ra nakì'o ñaa noo ndá'a tã xini u'u ñaa

²¹ Ta nì ndi'i nì ka'an Jesús dión, dá nì kixian nì kutúú ini na xini na, dá nì kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã iin káa mií vá ndo'ó ko'on nakì'o

yu'u noo ndá'a ta xiní u'u ñaa —kaá na.

²² Dá ni kasá'a ndé'é tá'an mií ta xionoo xí'in ná ñoo noo iin rá iin ra ndéi ra, ta ko kátóni ini ra ndá yoo ká'an na sa'a. ²³ Ta mií diin Jesús ió iin ta xionoo xí'in ná, tá'an ra manj cháá ka noo ná. ²⁴ Ta noo ra yó'o ni kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'on rá Jesús ndá yoo kúu ta nakí'o ñaa ñoo. ²⁵ Ta sa'a ña ió ra diin Jesús, sa'a ñoo ni kaa ra xí'in ná:

—Sato'j, ¿ndi ndaa ndu'u ká'an ní sa'a?

²⁶ Dá ni kaa Jesús:

—Ndá yoo ni xi'o naan noo Judas Iscariote, ta kúu de'e Simón. ²⁷ Tá ni ndi'i ni seí Judas tá'í pan ñoo, kúu ni ndu'u ña u'u ini ra. Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kee kí ña ni chikaa inon keeón —kaá na. ²⁸ Tído ni iin tó'on ta ndéi xí'in ná mesa ñoo ko ní kánda'a ini ndiva'a ni ka'an na dión xí'in Judas. ²⁹ Chí ká'an dao ka ra ña sa'a ña kúu rá ta né'e va'a di'on, sa'a ñoo ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'in rá ña ko'on ra kuiin ra cháá ka ña'a kadíni na kuendá viko, o ndá ndi kuu kóni na ña ko'on ra kí'o ra di'on noo na kúnda'í, ká'an rá. ³⁰ Dá tá ni ndi'i ni seí rá tá'í pan ñoo, dá ni keta ra kua'an ra. Ta kúu sa ni kuaá vá kuu dáá ñoo.

Sa'ándá Jesús iin choon sa'a noo ta xionoo xí'in ná

³¹ Tá ni keta Judas kua'an ra, dá ni kaa Jesús:

—Sa ni kasandaá vá hora natiin na ni nduu ta ñayuú yó'o ñañó'ó kee Ndios noo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñañó'ó sa'a mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'í, dá kían ko'on ta'ani na nakí'o na ñañó'ó noo yu'u, ta yachi va natiin yu'u ñañó'ó kee na. ³³ De'e kuálí mií, ndadá tóo vá kooi xí'in ndó.

Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'in xí'in ndó tát'on kí'o ni ka'in xí'in ta né'e choon noo na Israel ña noo ko'in, o kúu ta'on ko'on ndo. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon sa'a noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó, chí tát'on kí'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, kí'o dión koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó. ³⁵ Ta kí'o dión ná'a ndo mií ndó ña kúu ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó —kaá na.

Yó'o ni ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁶ Dá ni kaa Simón Pedro xí'in ná:

—Tatá, ¿ndeí kúu noo ko'on ní?

Dá ni kaa na:

—Noo ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'in yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u sa'oon.

³⁷ Dá ni kaa ra:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'in xí'in ní viti? Ta ió nduui ña nakí'oi mií ña kuui sa'a ní.

³⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á miian ndaa ió nduunon kí'on miíon kuuon sa'a yú'u? Miian ndaa ná ka'in xí'ón ña tá ko ñá'a kana chéli, ta kúu sa oní va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

14

Jesús kúu íchi sa'a noo ió Ndios

¹ Ta o sa kútúu ini ndo. Kandeé ini ndo Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndo yu'u. ² Ió nda'o noo kandeí ndó ve'e tatá. Tá o duú dión kían, o kásto'on ta'o'in xí'in ndó. Ta viti ko'in kenduui noo kandeí ndó. ³ Dá tá ni ndi'i ni sa'in ni kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'in, dá kían noo kooi, ñoo kandeí ta'ani ndó. ⁴ Sa ná'a vá ndó noo ko'in, ta sa ná'a ta'ani ndó íchi.

⁵ Dá ni kaa Tomás:

—Tatá, ko ná'a ta'on ndu'u ndeí ko'on ní, sa'a ñoo, ¿ndi kee ndu'u kanda'a ini ndu ndi káa íchi sa'a ndu?

⁶ Dá ni kaa Jesús:

—Yu'u kúu íchi, ta yu'u kúu na ndaa, ta yu'u kúu na xí'o ña kataki chíchi ñayuu. Ta ni iin tó'on ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá kọ véi na xí'in yu'u. ⁷ Tá ná'á ndó yu'u, dá kían nda tatái ná'á ndó. Ta nda kuu víti nị kasandaá ndo ná'á ndó na, ta nị xini ndo ná.

⁸ Dá nị kaa Felipe xí'in ná:

—Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndu.

⁹ Dá nị kaa na xí'in rá:

—Sa k'i'o dión ví ná'á xionoo yu'u xí'in ndo'ó, ta zá kọ ná'á iị ví ñaa yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kían nda tatái Ndios ndé'é ndó. Sa'á ñoó, zndiva'a ká'an yo'ó: “Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u”? ¹⁰ zÁ kọ kándisa ta'on yo'ó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u? To'on ká'an yu'u, kọ kúuán ña kóni mií, ña kóni tatá Ndios va ká'in, dá chí noón kúu na ió xí'in, ta mií ná kúu na kée ña ndato kéei. ¹¹ Kánian kandisa ndó ña iin kúu vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'in yu'u. Tído tá kọ kándisa ndó xí'in to'on ká'in ña dión kían, dá kían kandisa ndoan noo ña ná'ano kéei.

¹² 'Ta miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kandeé ini ndo yu'u, dá kían koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháa ká ví ña'a kee ndó, dá chí no'i kooi díin tatái Ndios. ¹³ Ta ndidaá ña ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yu'u, ko'in kee ña xí'ka ndo, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúu de'e na. ¹⁴ Sa'á ñoó ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo xí'in kuu yu'u, miian ndaa kee ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espiritu iị Ndios kasaq na chindeé ñaa

¹⁵ 'Tá miian ndaa kóni ndo yu'u, dá kían kueídó'o ndó choon sa'ándái. ¹⁶ Ta ko'in kueí nda'ávij noo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchi ná xí'in ndó. ¹⁷ Ta noón kúu Espiritu iị, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaa ná

kúu kuendá ñayuu yo'ó, dá chí o kúu koni ñaa ná xí'in noo ná, ta o kúu kana'á ñaa ná. Tído ndo'ó, ná'á ndó na, dá chí ió na xí'in ndó, ta koo na nio ndo.

¹⁸ 'Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá chí nandió koo tukui kasaaj naki'in ndó. ¹⁹ Ta ndadá cháa vá, ta kúu o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni iị va ndo yu'u. Dá chí sa'á ña takí kuii yu'u, sa'á ñoó kataki kuii ta'ani ndo'ó. ²⁰ Tá ná kasandaá kuu dáa ñoó, dá kátóni ini ndo ña iin kúu vá yu'u xí'in tatái Ndios. Dión ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'in yu'u, ta iin kúu yu'u xí'in ndo'ó. ²¹ Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seídó'o na ña, noón kúu na kóni ndisa ñaa. Ta ndidaá na kóni ñaa, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'i mií noo ná —kaá Jesús.

²² Dá nị ndato'on ñaa Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, zndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú noo na kúu kuendá ñayuu yo'ó?

²³ Dá nị kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndi ndaa na kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaq yu'u xí'in tatái Ndios kandeé ndu xí'in ná. ²⁴ Ta ndí ndaa na kó kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúu na kó nátiin va'a to'on ká'in. Tído to'on nị seídó'o ndó nị ka'in, o duú ta'on to'on mií kían. To'on nị xí'o tatá Ndios, na nị tanda'á yu'u veii, kían.

²⁵ 'Ndidaá to'on yo'ó ká'in xian nani iói xí'in ndó. ²⁶ Tído tá ná kasaq na chindeé ndo'ó, na kúu Espiritu iị, na tanda'á tatá Ndios kasaq kuendá mií, noón ví kúu na dána'a ndi'i sa'a ndidaá ña nị ka'in xí'in ndó, ta dándusaa ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña nị ka'in.

²⁷ 'Ta ko'in k'i'oi ña koo va'a ini ndo, chí ko'in k'i'oi ña koo va'a ini ndo táto'on k'i'o ió va'a ini mií. Ta o kandeé ta'on ña'a ió ñayuu yo'ó

kij'loan ña koo va'a ini ndo tato'on kij'lo xí'lo yu'u ña noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúú ini ndo, ta ná dá'a ni yu'u ndo. ²⁸ Sa ni seídó'lo ndó ña ni ka'in xí'in ndó ña miian ko'in, tído kasaa tuku va yu'u naki'in tá'in xí'in ndó. Tá miian ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadij ini ndo, chj ni ka'in xí'in ndó ña ko'in noo tatái, ta mií ná kúú na ká'ano cháá ka o duú yu'u. ²⁹ Viti kásto'in xí'in ndó ña dión koo, va'ará ko ñá'a kooan, dá tá ni kuu dión, dá kandísa ndó ña ni ka'in.

³⁰ 'Cháá dión vá ka'in xí'in ndó, chj sa veí va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ni iin ña'a o kándééan kean xí'in. ³¹ Tído ko'on yu'u kee tato'on kij'lo ni sa'anda tatá Ndios choon nooí, dá ná kandaada ini ndidaa ñayuu ña kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúú yító uva ndisa

¹ Yu'u kúú yító uva ndisa, ta tatái Ndios kúú na xíto rá. ² Ta ndidaa ndá'a ra, ña ko xí'lo kuj'i, ka'anda na ña. Ta ndidaa ndá'a ra xí'lo kuj'i, nduvii ná ña, dá ná kij'lo cháá kaan kuj'i. ³ Dá ri ndo'ó, sa ni nduvii vá ndó ni kee to'on ni ka'in xí'in ndó. ⁴ Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'in ndo'ó. Dá chj tato'on kij'lo ndó'ó ndá'a yító uva, o kúu ta'on kij'lo miian kuj'i tá ko né'e tá'an xí'in yítóan, kij'lo dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u.

⁵ Yu'u kúú yító uva, ta ndo'ó kúú ndá'í. Sa'á ñoó tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'in ndó, dá kij'lo nda'o ndó kuj'i noo Ndios. Dá chj tá ko né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ni ña'a o kándéé ndó kee ndó. ⁶ Na ko né'e tá'an toon xí'in yu'u, taó xóo ñaá tatái tato'on kée na xí'in ndá'a yító uva, dá tá ni ichian, dá nditúti náan, dá taán ná ña noo kej'no'o, dá kej'ña.

⁷ 'Tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndaa mií ña'a kóni ndo, ta kúú ni'i vá ndoan. ⁸ Ta natiin tatái Ndios ñaño'ó sa'á ña xí'lo ndó kua'á nda'o kuj'i noo ná, dión, dá na'a ndo ña kúú ndó kuendá. ⁹ Dá chj tato'on kij'lo kú'u ini tatái sa'í, kij'lo dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Tá kée ndó choon sa'ándá, dá kían ño'lo ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo, tato'on kij'lo kée miij choon sa'ándá tatái, ta nákaaj tixi ndá'a ña kú'u ini na sa'í.

¹¹ 'Ta ndidaa ña yó'o ni ka'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo tato'on kij'lo kadij ini miij. Dión, dá nakutí ndó xí'an dij ini. ¹² Ta ña yó'o kúú choon sa'ándá yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó tato'on kij'lo ndó'ó yu'u xí'in ndó. ¹³ Ko iin ka kú'u cháá ka ini sa'a amigo na, savá'a na naki'lo mií ña kuu na sa'a ná. ¹⁴ Ndo'ó kúú amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándá noo ndo. ¹⁵ Ta o chinani ka yu'u ndo'ó ña kúú ndó ta kéchóon nooí, dá chj ko ná'a ta'on iin ta kéchóon ndi kían kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoi, dá chj ndidaa vá ña'a ni ka'an tatái xí'in ni kasto'in xí'in ndó. ¹⁶ Chj ko ní kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'in ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'in, ta ni xí'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó tato'on kij'lo iin yító kui'í, ta daá kuití kuiin kuj'i ndo, dá kían ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in ku'u yú'u, ta kúú kij'lo naan noo ndo. ¹⁷ Ta choon sa'ándá noo ndo kúú ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaá ñayuu

¹⁸ 'Tá ni kasá'a xini u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'o ndo'ó, dá kana'á ndó ña dinño'ó ka yu'u ni xini u'u na. ¹⁹ Dá chj tá ni sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'o, dá kían ni sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti ko kúú ka ndo kuendá ñayuu

yó'o, chì nì kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuu yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'á ñóó xini'u'u na ndo'ó. ²⁰ Ndisaa ini ndo ña ñi ka'in xí'in ndó ña ñi iin ta kéchóon ko ndáya'i ta'on ra cháá ka noo sato'o ra. Sa'á ñóó tá ñi kendava'a na xí'in yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'in ndó. Tá ñi naki'in va'a na to'on ñi daná'i noo ná, dá kían naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. ²¹ Ta dión ta'ani kee na xí'in ndó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, dá chì ko ná'a ta'on na mií na ñi tanda'a yu'u veii.

²² 'Dá chì tá ko ní kii yu'u ñayuu yó'o, ta ñi xio ñi ka'in xí'in ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído koq ka to'on nandukú ná chindee ná mií ná sa'a kuachi na, chì sa ñi kasto'in xí'in ná, ta ko ní xín na kandísa naan. ²³ Tá xini'u'u ñayuu yu'u, dá kían nda tatái Ndios xini'u'u na. ²⁴ Tá ko ní kée yu'u ña ndato, ña ñi iin kuu ko ní kée iin ka ta noo ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti ñi xini xí'in noo ná ña ndato ñi keei, va'i xian dión, xini'u'u na yu'u, ta xini'u'u ta'ani na tatái. ²⁵ Tído dión ñi kuu, dá ñi xinkoo noo ká'an tuti i Ndios: "Dión oon va ñi xini'u'u na yu'u."

²⁶ 'Tído tá ná kasaq na chindee ndo'ó, na ki'o tatá Ndios tanda'a yu'u kii noo ndo, noón kúú Espíritu ii, ta kúú ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúú na ki'o ndaa kuendá sa'a yú'u. ²⁷ Ta ki'o ta'ani ndó kuendá sa'á, dá chì nda mií sa'a ñi kasá'a xionoo ndó xí'in.

16

¹ 'Ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó, dá kían ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándée ini ndo yu'u, ² chì taxi ná ndo'ó ve'e noo ndítútí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chì ka'an ná ña ki'o dión kóni Ndios kee na. ³ Dión kee na, chì ko ná'a ta'on na tatá Ndios, ta ñi yu'u ko ná'a ná. ⁴ Tído ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in

ndo viti, dá tá ná kasanda hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa ñi ka'in xí'in ndó ña dión ndo'o ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espíritu ii Ndios

'Ta ko ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó nda mií sa'a, dá chì ió va yu'u xí'in ndó. ⁵ Tído viti kían no'o va yu'u noo na ñi tanda'a ñaá veii, tído ñi iin tó'ón ndó ko ndato'ón ñaá: "¿Ndeí ko'on ní?" ⁶ Di'a kúnda'í ini ndo sa'á ña ñi ka'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'in ndó. ⁷ Tído ká'an ndaai xí'in ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'i, dá chì tá ná o nó'in, dá o kasaq ta'on na chindee ndo'ó. Tído tá ná no'i, dá tanda'í na kasaq na koo na xí'in ndó. ⁸ Tá ná kasaq na, dá kían ki'o na ña kandaq ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta ki'o ta'ani na ña kandaq Ndios, ta ki'o ta'ani na ña kandaq ini na ña kényiko ndaa Ndios. ⁹ Chì ki'o na ña kandaq ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'á ña ko ní kándée ini na yu'u. ¹⁰ ta ki'o na ña kandaq ini na ña kéndaa Ndios, dá chì viti no'i noo tatái, ta o koni ka ndo yu'u. ¹¹ Ta ki'o ta'ani na ña kandaq ini na ña kényiko ndaa Ndios, chì sa ñi keyikoo na sa'á ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o.

¹² 'Kua'a nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído o kándée ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoan viti. ¹³ Tído tá ná kasaq na kúú Espíritu ii, na kúú na ndaa, noón kúú na ki'o ña kandaq ndi'i ini ndo ndí kían kúú ña ndaa. Chì o ká'an ta'on na xí'in ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'in ndó sav'a sa'á ña ñi seidó'o na. Ta ki'o na ña kandaq ini ndo sa'a ndí kían vei koo chí noo. ¹⁴ Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ñaño'ó, dá chì natiin na ña ió noo yú'u, ta ki'o na ña kandaq ini ndo sa'an. ¹⁵ Ta ndidaá kúú ña'a ió noo tatái kúú ña'a mií, sa'á ñóó ñi ka'in ña natiin na kúú Espíritu ii ña ió noo yú'u, ta ki'o na ña kandaq ini ndo sa'an.

*Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra ndu-
uan ña kadij ini ra*

¹⁶ 'Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, dá ch̄i no'j noo tatá Ndios —kaá na.

¹⁷ Dá ni kasá'a dao ta xionoo xí'in ná ñoo ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an na dión? Ch̄i kaá na: “Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, ch̄i no'j noo tatá Ndios.” ¹⁸ ¿Ndi kóni kaa: “Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u”? Ko kánda inio ndi kóni kaa to'on ni ka'an na —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kánda ini Jesús ña kóni ra ndato'ón ña rá. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón tá'an mií ndó sa'a ña ni ka'in ña: “Sa kua'an kasandaá kuu o koni ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u”? ²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña vei kuu nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadij nda'o ini na kúu kuendá ñayuú yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoo nduuan ña kadij ini ndo. ²¹ Ch̄i kakian ndo'o ndó táto'on k̄i'o ndó'o iin ñá'a tá dákákián taleé, ndó'o nda'o níman, ch̄i ni kasandaá hora kaki de'án. Tído tá ni ndi'í ni kaki xi, kúu ni nandodóan ña ni ndo'o níman, dá ch̄i kadij nda'o inian sa'a ña ni kaki iin taleé ló'o ñayuú yó'o. ²² Dión ta'ani ndo'o ndo'ó, ch̄i viti kúnda'í ini ndo, tído nandió koo tukui naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo, ta ko in ta'on kandeé chituu ña kadij ini ndo.

²³ 'Tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, o ndátó'ón ka ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, ch̄i miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, k̄i'o naan noo ndo. ²⁴ Ko ñá'a ta'on kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'in kuu yú'u, sa'a ñoo ná kaka ndoán viti, ta kúu ni'j vá ndoan, dá ná kutí ndó xí'an kadij ini ndo.

*Kaá Jesús ña ni kandeé ná xí'in ña
kini ió ñayuú yó'o*

²⁵ 'Sa'a dao ña'a ni tiin ndaa sa daná'í noo ndo. Tído vei kuu ña kían o kée kaj dión. Di'a k̄i'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios. ²⁶ Tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá kían kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ta ka'in xí'in ndó ña ko káni kaan kueí nda'í yu'u sa'a ndo noo ná, ²⁷ dá ch̄i kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'a ña kóni ndo yu'u, xí'in sa'a ña kándisa ndó ña noo mií ná ni kii yu'u. ²⁸ Noo tatá Ndios ni kiii, ta ni kasáa ñayuú yó'o. Ta viti ko'in dánkooi ña, dá no'j noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá ni kaa ta xionoo xí'in ná:

—Viti kían xí'o ní ña kandaá tá'í ini ndu, ta ko tiin ndaa ka ní sa'a dao ña'a ka'an ní xí'in ndú. ³⁰ Viti kían kánda ini ndu'u ña ndidaá tá'an ña'a ná'á ní, ta ko xínñó'ó kaan ndato'ón ndú mií ní, sa'a ñoo kándisa ndu'u ña ni kii ní noo Ndios.

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á viti ví kándisa ndó ña dión kían? ³² Tído sa ni kasandaá vá hora ña kuita noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, ch̄i ió va tatá Ndios xí'in. ³³ Ndidaá ña yó'o ni ka'in xí'in ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'a ña kándisa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o nio ndo ñayuú yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá ch̄i ni kandeé xí'in ña kini ió ñayuú yó'o —kaá na.

17

*Xika Jesús ña maní noo Ndios sa'a
ta xionoo xí'in ná*

¹ Ndidaá ña yó'o ni ka'an Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná. Ni ndi'í daá, dá ni ndane'e noo ná chí induú, dá ni kaa na xí'in Ndios:

—Tatá, sa ni kasandaá vá hora, viti kían k̄i'o ní ña natiin yu'u, na kúu de'e ní, ñañó'ó, dá ná natiin mií ní ñañó'ó noo yu'u, na kúu de'e ní. ² Ch̄i mií ní ni x̄i' choon noo'j dándákii ndidaá ñayuú, dá k̄i'oi ña kataki chí'í ndidaá na ni x̄i'oi ní

nooí. ³ Ta ni'í ná ña kataki chíhí ná tá ná nakoni na mií ní, na kúu iin tó'on diní Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na ni tanda'á ní ni kasáa.

⁴ Ni nak'i'oi ndidaá kúu ñaño'ó noo mií ní tein ni sa ioi ñayuu yó'o, chí ni daxínoi choon veii, ña kúu choon ni xi'o ní nooí. ⁵ Sa'á ñoó, tatá Ndios, viti k'i'o ní ña ná natiin tukui ñaño'ó kooi xoo kuá'a mií ní noó sa natiin yu'u ñaño'ó ndaa rá ko ñá'a kasá'a ñayuu yó'o.

⁶ Sa ni ka'in sa'a mií ní noó ña yu'u ni xi'o ní nooí tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta ña mií ní ni sa kuu ra, ta ni nak'i'o ní ra noo ndá'a yu'u, ta ni natiin va'a ra to'on mií ní. ⁷ Ta viti kándaá ini ra ña ndidaá choon ni xi'o ní ni kee yu'u kían ni natiin noo mií ní, ⁸ dá chí ndidaá to'on ni xi'o ní nooí ni kasto'in xí'in rá, ta ni natiin va'a raan, ta ná'a rá ña mián ndaa noo mií ní ni kixii, ta kándísa ra ña mií ní kúu na ni tanda'á ña veii.

⁹ Ta viti seí nda'ávii noo ní sa'a rá, ta ko seí nda'ávii noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'a ña ni xi'o ní nooí seí nda'ávii sa'a, dá chí ña mií ní kúu rá. ¹⁰ Ta ndidaá ña'a yu'u kúu ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúu ña'a yu'u, ta xí'in ña yó'o ni natiin yu'u ñaño'ó.

¹¹ Ta o koo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo ña yó'o ñayuu yó'o, chí nasaai noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúu na ii, ta seí nda'ávii noo ní sa'a ña ni xi'o ní nooí ña kandaka ní ra xí'in ndée ní, dá kían iin ná kakuu ra táto'on k'i'o kúu mií yó. ¹² Tá sa xionooi ñayuu yó'o xí'in ta ni xi'o ní nooí, ni sa ndaka va'i ra xí'in ndée mií ní, ta ni iin tó'on rá ko ní naá. Sava'a ra kúu de'e ña kini, roón kúu ra ni naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ii mií ní sa'a rá.

¹³ Tído viti nasaai noo mií ní, ta ká'in ña yó'o xían nani ioi ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xí'an dii ini ra táto'on k'i'o kádi ini yu'u. ¹⁴ Ta ni xi'o yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti

na kúu kuendá ñayuu yó'o xini u'u ñaá, dá chí ko kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chí dión ni yu'u, ko tá'on ña kuendá ñayuu yó'o kúu. ¹⁵ Ko seí nda'ávii noo ní ña taó ní ra ñayuu yó'o, di'a seí nda'ávii noo ní ña kandaa ní ra noo ña kini ió ñayuu yó'o. ¹⁶ Chí táto'on k'i'o ko kúu ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, k'i'o dión ta'ani ndó'o ña yó'o, chí ko kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o. ¹⁷ Ta kevíi ní ra xí'in to'on ndaa ní, chí to'on mií ní kúu ña ndaa. ¹⁸ Táto'on k'i'o ni tanda'á ní yu'u veii ñayuu yó'o, k'i'o dión ta'ani tanda'á yu'u mií rá ko'on ra kane'e ra to'in ñayuu yó'o. ¹⁹ Sa'á mií rá ko'in nak'i'oi mií kee ña kóni ní, dá ná koni ra nak'i'o ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

²⁰ Ta o duú sava'a sa'a ña yó'o oon ni seí nda'ávii noo ní, seí nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá na kasandaá kandeé ini na yu'u sa'a to'on dána'a ña yó'o, ²¹ dá ná kasandaá na kakuu na iin tó'on, táto'on k'i'o iin kúu mií ní xí'in yu'u, tatá, ta iin kúu vá yu'u xí'in mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'in yó, dá ná kándísa ndidaá ñayuu ña mií ní ni tanda'á yu'u veii. ²² Táto'on k'i'o ni xi'o ní ñaño'ó nooí, k'i'o dión ta'ani ni xi'o ní ñaño'ó noo ná, dá iin tó'on ná kakuu na táto'on k'i'o iin tó'on vá kúu mií yó. ²³ Iin kúu vá yu'u xí'in ná, ta iin kúu vá mií ní xí'in yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'on, dá ná kandaá ini dao ka ñayuu ña mií ní kúu na ni tanda'á yu'u veii, ta ná kana'a ná ña kúu ini ní sa'a na kandeé ini ña táto'on k'i'o ndó'o ní xí'in yu'u.

²⁴ Tatá, mií ní ni xi'o ñayuu yó'o noo yu'u, ta kóni ña kande'i ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kande'i na xí'in, dá ná koni na choon ndato ni xi'o ní nooí, chí sa daá kúu va ini ní sa'a yu'u nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. ²⁵ Tatá, mií ní kúu na ndaa, tído ko ná'a ta'on na kúu kuendá ñayuu yó'o mií ní, tído yu'u,

ná'í mií ní, ta t̄a yó'o kúú r̄a ná'á ta'ani ra ñ̄a mií ní n̄i t̄anda'á yu'u veii. ²⁶ Sa n̄i x̄i'oi ñ̄a k̄anda'á ini r̄a sa'a mií ní, ta ko'ín k̄i'oi ñ̄a k̄anda'á cháá k̄a ini r̄a sa'a ní, dá ná kat̄i'a ra ku'u ini r̄a sa'a dao k̄a ñ̄ayuu táto'on k̄i'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u x̄i'ín ná —kaá n̄a x̄i'ín tatá Ndios.

18

Di'a n̄i kuu tá n̄i tiin ra Jesús né'e ra kua'an r̄a noó t̄a né'e choon

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá n̄i kee na kua'an n̄a x̄i'ín ta x̄ionoo x̄i'ín ná iin k̄a xoo yuyúu nani Cedrón, ta ñ̄oo k̄andu'u iin ñ̄o'ó ká'ano noó káa yit̄o ku'í. Dá n̄i ku'u na tein rá x̄i'ín t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná. ² Ta Judas, tá'an r̄a kua'an nak̄i'o Jesús noó ndá'a t̄a x̄iní u'u ñ̄aá, roón kúú r̄a ná'á noó káa yit̄o ñ̄oo, dá ch̄i sa kua'á nda'o ta'ándá sa sa'an Jesús ñ̄oo x̄i'ín t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná. ³ Dá n̄i kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado x̄i'ín dao k̄a t̄a kéchóon noó t̄a dut̄i saku'a'á x̄i'ín t̄a fariseo kua'an r̄a. Ta né'e ra ñ̄o'ó tóon x̄i'ín espada n̄i sa'a r̄a. ⁴ Ta sa ná'á vá Jesús ndi k̄i'án ndo'o na, sa'á ñ̄oo n̄i ñ̄atuu yati na noó rá. Dá n̄i ndato'ón ñ̄aá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

⁵ Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, t̄a ñ̄oo Nazaret.

Dá n̄i kaa n̄a:

—Yu'u kúúí.

Ta iin Judas x̄i'ín rá, ch̄i veí ra nak̄i'o ñ̄aá rá noó ndá'a rá. ⁶ Tído tá n̄i ka'an Jesús: “Yu'u kúúí”, kúú n̄i ñ̄akaka sátá rá, dá n̄i kuei ni'ini ra no'ño'o. ⁷ Dá n̄i kaa tuku Jesús x̄i'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá n̄i kaa r̄a:

—Jesús, t̄a ñ̄oo Nazaret.

⁸ Dá n̄i kaa n̄a:

—Sa n̄i ka'ín x̄i'ín ndó ñ̄a yu'u kúúí. Sa'á ñ̄oo, tá yu'u nándukú ndó, dá k̄i'án konó ndó ná ya'a t̄a x̄ionoo x̄i'ín yó'o ko'on r̄a.

⁹ Díon n̄i kaa n̄a, dá ná x̄inkoo to'on n̄i ka'an n̄a x̄i'ín Ndios, dá ch̄i n̄i kaa n̄a ñ̄a ni iin tó'ón t̄a n̄i x̄i'o na noó ná k̄o ní naá.

¹⁰ Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá n̄i taó raan ini ñ̄i noó nákaan, ta kúú n̄i ñ̄arkue'e r̄a t̄a kéchóon noó t̄a dut̄i kúú noó, ch̄i n̄i sa'anda r̄a do'o xoo kuá'a r̄a. Ta Malco nani t̄a ñ̄oo. ¹¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín Pedro:

—Nachika'a va'a espada xa'an ini ñ̄i noó n̄i sa káaan, dá ch̄i ñ̄a ndó'i yó'o kúú táto'on iin copa ndirá ova n̄i x̄i'o tatá Ndios ko'i. ¿Á k̄o ná'á ta'on yo'ó ñ̄a kánian ko'i r̄a? —kaá n̄a.

Ndáka ra Jesús n̄i sa'a r̄a ve'e t̄a dut̄i kúú noó

¹² Ndidaá t̄a soldado ñ̄oo x̄i'ín t̄a sa'ándá choon noó rá, x̄i'ín t̄a kéchóon noó t̄a né'e choon noó n̄a Israel n̄i tiin ra Jesús, dá n̄i so'oni ñ̄aá rá, ¹³ dá n̄i kee ra ndáka ñ̄aá rá kua'an r̄a noó r̄a nani Anás, dá ch̄i t̄a yó'o kúú x̄ido Caifás, tá'an r̄a kúú dut̄i kúú noó kua'á dáá ñ̄oo. ¹⁴ Ta Caifás kúú r̄a n̄i ka'an ni'ini noó t̄a né'e choon noó n̄a ñ̄oo Israel ñ̄a va'a cháá k̄a ná kuu iin tó'ón t̄a noó ndidaá na ñ̄oo Israel o duú kaan naá ndi'i na ñ̄oo ñ̄oo.

Di'a n̄i ndo'o Pedro tá n̄i sa'io ra yé'é ve'e Anás

¹⁵ Ta tákaa Simón Pedro x̄i'ín iin k̄a t̄a x̄ionoo x̄i'ín Jesús sata ná kua'an r̄a. Ta ná'á tá'an t̄a dut̄i kúú noó x̄i'ín t̄a né'e tá'an x̄i'ín Pedro kua'an r̄a. Sa'á ñ̄oo n̄i kuu n̄i ku'u ra x̄i'ín Jesús nda yé'é ve'e t̄a dut̄i kúú noó ñ̄oo. ¹⁶ Tído n̄i kando'o va Pedro iin ra sata vé'e. Sa'á ñ̄oo n̄i keta t̄a x̄ionoo x̄i'ín Jesús ñ̄oo, tá'an r̄a ná'á tá'an x̄i'ín t̄a dut̄i kúú noó ñ̄oo. Dá n̄i ka'an r̄a x̄i'ín ñ̄a'a ndaá yé'é ñ̄oo ñ̄a ná konóan ku'u Pedro. ¹⁷ Dá n̄i ku'u ra. Dá n̄i kaa ñ̄a'a ñ̄oo x̄i'ín rá:

—X̄ionoo ta'ani yo'ó x̄i'ín t̄a káa, ¿dáa k̄o'ó?

—Ko'ó, o duú ta'on ñ̄aá kúúí —kaá r̄a.

18 Ta n̄i kaḡ noo na kéchóon noḡ ta dut̄i x̄i'ín ta kéchóon noḡ ta né'e choon ndíta na nádaa ná noḡ kéj̄i ñó'o, dá ch̄i v̄ixi nda'o. Ta ñóo ta'ani ín Pedro nádaa rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndato'ón Anás Jesús sa'a ña kée na

19 Dá n̄i ndato'ón ta dut̄i kúu noḡ Jesús ndá choon kuu na ta x̄ionoo x̄i'ín ná, ta n̄i ndato'ón ta'ani ñaá rá ndá sa'a dána'a na noḡ ñayuu. 20 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Sa daná'a túui noḡ ñayuu, ch̄i daá kuití vá sa daná'í noḡ ná ini ve'e noḡ náta na x̄i'ín yé'é ño'o ká'ano noḡ ndítútí ndidaa na ñoo yo, na Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a k̄o ní dána'a de'í. 21 Ta, ¿ndiva'a ndato'ón ní yu'u? V̄a'a ka ndato'ón di'a ní na n̄i seídó'o to'on sa daná'í sa'a ña n̄i ka'in x̄i'ín ná, dá ch̄i ndidaa vá ná ná'á ndí k̄ián n̄i daná'í noḡ ná.

22 Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an Jesús dión, dá n̄i koon iin ta kéchóon noḡ ta né'e choon da'anda noḡ ná, dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—¿Á k̄i'o dión ví ká'an yo'ó x̄i'ín ta dut̄i kúu noḡ?

23 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá n̄i ya'í n̄i ka'in, xinóon, dá k̄ián, ka'an ndeí k̄o vá'a n̄i ka'in. Tído tá k̄o ní ya'í ká'in, dá k̄ián, ¿ndiva'a n̄i kanón yu'u? —kaá na.

24 Ta kúu dión ndíko ñi vá ná n̄i tanda'a ñaá Anás kua'an na noḡ Caifás, ta kúu mií ta dut̄i kúu noḡ.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndata Pedro sa'a Jesús

25 Ta ín ñi vá Pedro nádaa rá noḡ kéj̄i ñó'o ñóo. Dá n̄i kaa ra ndíta ñóo x̄i'ín rá:

—Taa x̄ionoo ta'ani x̄i'ín Jesús kúu yo'ó, ¿daá koḡ?

Dá n̄i ndata vá Pedro, ta kaá ra:

—Koḡ, o duú ta'ón ñaá kúu.

26 Dá n̄i kaa iin ta kéchóon noḡ ta dut̄i kúu noḡ, ta kúu rá iin tá'an taa n̄i sa'anda Pedro do'o ñóo:

—Yo'ó kúu ra n̄i x̄ini yu'u x̄i'ín taa ñóo tein yitó ku'í ñóo, ¿daá koḡ?

27 Ta kúu n̄i ndata tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúu mií dáa n̄i kana chéli.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Jesús noḡ Pilato

28 Dá n̄i taó rá Jesús ve'e Caifás, dá n̄i kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra ve'e chóon ta romano. Ta sa n̄i tuu noḡ vá kuu dáa ñóo, ta k̄o ní ku'u ta'on ra ve'e chóon ñóo, dá ná o kándoo yakó rá noḡ Ndios, dá kuu kadíni ra tein víko pascua. 29 Dá n̄i keta Pilato, tá'an ra né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chóon ñóo. Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá:

—¿Ndá kuachi n̄i ya'a taa yo'ó n̄i kee ra?

30 Dá n̄i kaa ra x̄i'ín rá:

—Tá koḡ kuachi ká'ano ní ya'a taa yo'ó n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu ra k̄i ndu nak̄i'o ndu noḡ mií ní, ní kúu.

31 Dá n̄i kaa Pilato ñóo x̄i'ín rá:

—Kane'e ndó ra kua'an ndo, ta keyiko mií ndó sa'a rá táto'on k̄i'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá n̄i kaa ra Israel ñóo:

—Tído koḡ Íchi ndú ña ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá ra.

32 Dión n̄i kuu, dá n̄i x̄inkoo noḡ n̄i ka'an Jesús táto'on k̄i'o ndo'na kuu na.

33 Dá n̄i nandio koḡ Pilato n̄i ndu'u ra ini ve'e chóon ñóo. Dá n̄i kana ra Jesús, dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Á ndaa yo'ó kúu rey noḡ na Israel?

34 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—¿Á dión ká'an mií ní, o dao ka ñayuu n̄i ka'an dión x̄i'ín ní sa'a yú'u?

35 Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kanda inii, ta o duú iin ra Israel kúu yu'u? Taa ñoo mií vá yo'ó x̄i'ín ta dut̄i saku'a, roón kúu ra n̄i nak̄i'o yo'ó noḡ ndá'í. Ta, ¿ndí k̄ián n̄i ya'ón n̄i keeón?

36 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—K̄o ní nátiin ta'oin choon né'í ñayuu yo'ó. Dá ch̄i tá ní nátiin ña ñayuu yo'ó, dá k̄ián ndakuei taa

kúu kuendáꝓ naá tá'an ra xí'ín ra Israel, ta o kónó ta'on ra yaai noo ndá'a rá, ní kúu. Tído ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayúú yó'o.

³⁷ Dá nꝓ kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Á iin rey va kúu yo'ó, tá dáá?

Dá nꝓ kaa Jesús:

—Mii ní kaá ña kúu yu'u iin rey.

Ta nꝓ kasáa yu'u ñayúú yó'o, ta nꝓ kaki yu'u ñayúú yó'o, dá kꝓoi kuendá sa'á ña ndaa. Ta ndidaá na kúu kuendá ña ndaa, noón kúu na nátiin va'a ña dána'í.

³⁸ Dá nꝓ kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kꝓán kúu ña ndaa, tá dáá?

Tá nꝓ ndi'i nꝓ ka'an ra dión, dá nꝓ keta tuku ra yé'é chóon nꝓ ka'an ra xí'ín ta né'e choon noo na Israel ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra ko ní'í. ³⁹ Tído tein iin rá iin víko pas-cua dáyaꝓ yu'u iin ta noo ra ñó'o ve'e kaa. Sa'á ñoo, ¿á kónꝓ ndo ña dáyaꝓ yu'u ta kúu rey noo na Israel yó'o? —kaá ra.

⁴⁰ Dá nꝓ kayu'ú ndidaá ta ñoo:

—¡Ná dá'a ni dáyaꝓ ní ta xaꝓn! ¡Barrabás di'a dáyaꝓ ní! —kaá ra.

Tá'an ra naní Barrabás ñoo kúu iin ta ku'íná.

19

¹ Dá nꝓ sa'anda Pilato choon ña ná kani kini soldado sata Jesús.

² Dá tá nꝓ ndi'i nꝓ kani ñaá rá, dá nꝓ kava'a ra iin corona ion, ta nꝓ chinóo raꝓn dinꝓ ná. Dá nꝓ dakui'ino ñaá rá iin dá'on kua'á toón, ³ dá nꝓ kaa ra xí'ín ná:

—Na ká'ano kúu mii ní, na kúu rey noo na Israel.

Ta nꝓ koon ra da'anda noo ná.

⁴ Dá nꝓ keta tuku Pilato, dá nꝓ kaa ra:

—Kande'é ndó, ná ko'in taóí ra sata ve'e yó'o, dá kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on kuachi ra ko ní nán'í yu'u —kaá ra.

⁵ Dá nꝓ keta Jesús, ta kánóo iin corona nꝓ kava'a xí'ín ion dinꝓ ná, ta ndíxi na iin dá'on kua'á toón vei na. Dá nꝓ kaa Pilato xí'ín ná:

—Yó'o iin ra viti.

⁶ Dá tá nꝓ xini ñaá ta dutꝓ sakuꝓa'á xí'ín ta ndaa yé'é ño'o, ta kúu nꝓ nda'o nꝓ kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní ra ndika cruz! ¡Chirkaa ní ra ndika cruz!

Dá nꝓ kaa Pilato:

—Yó'o natiin mii ndó ra, ta chirkaa ndó ra ndika cruz, dá chꝓ ni iin tó'ón ta'on kuachi ta yó'o ko ní nán'í yu'u.

⁷ Dá nꝓ kaa ra xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u kꝓán sa'ándá choon ña kánian kuu ra, dá chꝓ chinaní rá mii rá kúu rá de'e Ndios.

⁸ Tá nꝓ seidó'o Pilato ña nꝓ ka'an ta ñoo dión, ví'í ka ví nꝓ yu'ú ra ka'ání rá Jesús. ⁹ Dá nꝓ kee Pilato ndáka tuku ñaá rá nꝓ ndu'u ra kua'an ra ini ve'e chóon. Dá nꝓ kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndeí nꝓ kisón?

Tído ni iin to'on ko ní ká'an na.

¹⁰ Dá nꝓ kaa Pilato:

—¿Ndiva'a ko ká'on xí'ín yu'u?

¿Á ko ná'á ta'an voon ña ió choon noo ndá'í ña chirkaai yo'ó ndika cruz, ta ió ta'ani choon noo ndá'í ña dáyaꝓ yo'ó ko'on?

¹¹ Dá nꝓ kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni lú'u choon koó noo ndá'a mii ní keyíko ní sa'í tá ko ní kixian chí induú di'a. Tído ká'ano cháá ka kuachi ndído ta nꝓ nakꝓ'o yu'u noo ndá'a ní —kaá na.

¹² Ta nda mii hora daá ndúku Pilato ña dáyaꝓ ra Jesús, ká'an rá. Tído ndúndéé ta dutꝓ xí'ín dao ka ta ndíta xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyaꝓ ní ta xaꝓn, dá kꝓán ko iin ta'on ní xí'ín César, ta né'e choon ká'ano. Dá chꝓ ndi ndáa ta chinaní mii rá kúu rá iin rey, roón kúu ra naá xí'ín César.

¹³ Tá nꝓ seido'o Pilato ña nꝓ ka'an ra dión, dá nꝓ taó túku ra Jesús. Dá nꝓ sa koo ra noo tá'anda choon iin xían noo naní Gabata xí'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kónꝓ kaa piso nꝓ kava'a xí'ín yuu. ¹⁴ Táto'on kaꝓuu kaa kuꝓ kénduu na Israel ña kadíni

na kuendá víko pascua, dá n̄i kaa Pilato:

—¡Yó'o ín na kúu rey noo mií ndó!

¹⁵ Dá n̄i kayu'ú ñayuu ñoó:

—¡Ka'ání ní ra, ka'ání ní ra ndjika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ña chirkaai rey ndo ndjika cruz?

Dá n̄i kaa ta duti saku'a'á ñoó:

—¡Sava'a César vá kúu rey ndu! —kaá ra.

¹⁶ Dá n̄i ñaki'o ñaa Pilato noo ndá'a soldado, ña ná ko'on ra chirkaa ñaa rá ndjika cruz. Dá n̄i tiin ñaa rá, dá n̄i kee ra ndáka ñaa rá kua'an ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús ndjika cruz, dá n̄i xí'i na

¹⁷ Dá n̄i sa dokó Jesús cruz kua'an na iin xián noo naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá din̄i ndji. ¹⁸ Ta ñoó n̄i chirkaa ra Jesús ndjika cruz. Ta n̄i chirkuai ta'ani ra uu ka taa, ta iin iin xoo díjn ná tákuei iin iin ra. Ta me'í ín cruz noo tákaa Jesús. ¹⁹ Dá n̄i taa Pilato to'on noo iin tabla, ta n̄i chindá'a iin soldado ña din̄i cruz noo tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúu Jesús, ta ñoo Nazaret, ta kúu rá rey noo na ñoo Israel.” ²⁰ Ta kúu kua'á nda'o na ñoo Israel n̄i ka'i to'on yó'o, dá ch̄i yati yú'u ñoo vá n̄i chirkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. ²¹ Dá n̄i kaa ta duti saku'a'á xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ní ña kúu rá rey noo na Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “N̄i kaa taa yó'o ña kúu rá rey noo na Israel.”

²² Dá n̄i kaa Pilato:

—Ña sa n̄i taai kían iin íchi vá n̄i kandooan kooan dión.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i chirkaa soldado ñoó Jesús ndjika cruz, dá n̄i sa'anda kuálí rá dá'on ná. Ta n̄i kee ra ña komi tá'í, dá n̄i tiin ra iin iin tá'í ña. Ta n̄i tiin ta'ani ra kotó n̄i sa ndixi na ñoó, tído iin da'on káni ní

vá kían, ko ta'on tukuán. ²⁴ Dá n̄i ndat'ón tá'an soldado ñoó:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yo suerte, dá ná kande'á ndi ndaa yoo kandoo xí'án —kaá ra.

Dión, dá n̄i xinkoo noo ká'an tuti ī Ndios, ch̄i di'a kaáan: “N̄i ñaka'anda ra dá'on n̄i sa ndixii, ta n̄i sadikí rá suerte xí'ín dá'oin.” Ta kí'o dión n̄i kee soldado ñoó xí'ín dá'on ná.

²⁵ Sa'a cruz noo tákaa na ñoó ín naná na, ta ín ta'ani ku'u ló'o naná na, ta ín ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta ín ta'ani María Magdalena. ²⁶ Tá n̄i xini Jesús naná na xí'ín iin ta xionoo xí'ín ná, tá'an ra man̄i cháa ka noo ná, dá n̄i kaa na xí'ín naná na:

—Naná, taa xaan kúu de'on viti.

²⁷ Dá n̄i kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Na xaan kúu nanóon viti —kaá na.

Nda kuu dáa ñoó n̄i ñakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

²⁸ Ta sa ná'a vá Jesús ña sa n̄i xinkoo ndi'i choon vei na, sa'á ñoo n̄i kaa na di'a, dá n̄i xinkoo noo ká'an tuti ī Ndios:

—¡Ch̄i in̄i!

²⁹ Ta ñoó ín iin kidi n̄i chití díni ñó'o vino ía. Dá n̄i sa'an iin taa n̄i dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino ía ñoó, dá n̄i so'oni raán din̄i iin yito naní hisopo. Dá n̄i ch̄inee raan yú'u Jesús. ³⁰ Tá n̄i ndi'i ni tu'u na lú'u vino ía ñoó, dá n̄i kaa na:

—Sa n̄i kuu va viti.

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i ñarkandéi din̄i ná, ta kúu n̄i ñaki'o na mií ná n̄i xí'i na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i dak'u iin soldado iin kaa din̄i yokó yu'u yika Jesús

³¹ Dá n̄i sa'an ta né'e choon noo na Israel noo Pilato, dá ch̄i sa kenduu na Israel ña'a kadíni na kuendá pascua, ta ko kóni ra ña karkuei taa ñoó ndjika cruz kuu nani'i ndée ná, dá ch̄i mií kuu dáa ñoó kankao víko pascua. Sa'á ñoo

n̄i seí nda'í r̄a noḡ Pilato ñ̄a ná konó rá ta'ano d̄i'in t̄a ñoó, dá ná kuu dánóo ñ̄aá rá nd̄ika cruz. ³² Sa'á ñoó n̄i sa'an soldado n̄i sa'ano r̄a d̄i'in ndi nduú t̄a tárkuai dáó x̄i'in Jesús. ³³ Tído tá n̄i kasandaá r̄a noḡ tákaa Jesús, ta kúu n̄i xini r̄a ñ̄a sa n̄i x̄i'í va na, sa'á ñoó ko ní sa'ano ta'on ra d̄i'in na. ³⁴ Tído iin t̄a soldado ñoó n̄i dakú'u ra iin k̄a diñi yokó yu'ú yik̄a ná, ta viti'ón n̄i k̄ankuei n̄i x̄i'in t̄akují. ³⁵ Ta mií na n̄i xini ñ̄a n̄i kuu dión, noón kúu n̄a x̄i'o ndaa kuendá sa'a ñ̄a yó'o, ta ná'á ná ñ̄a kíán ñ̄a ndaa, dá kandísa ta'ani ndó ñ̄a ká'an na. ³⁶ Dión n̄i ndo'o Jesús, dá n̄i x̄inkoo noḡ ká'an tuti iñ Ndios: “O tá'ano ta'on n̄i iin lásá na.” ³⁷ Ta kaá ta'ani tuti iñ Ndios di'a: “Koni x̄i'in noḡ ñ̄ayuu n̄a n̄i ku'u k̄a yu'ú yik̄a.”

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduxi Jesús

³⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i sa'an José, t̄a ñoó Arimatea, noḡ Pilato. Ta kúu rá iin t̄a kuendá Jesús, tído kándísa de'é va ñ̄aá rá, ch̄i yu'ú r̄a kée ta né'e choon noḡ na Israel. Ta n̄i seí nda'í r̄a noḡ Pilato ñ̄a ná konó rá ko'on r̄a naki'in ra yik̄i koño Jesús. Dá n̄i sonó Pilato ñ̄a kee ra dión. Dá n̄i sa'an r̄a n̄i danóo ra yik̄i koño na. ³⁹ Ta n̄i sa'a ta'ani Nicodemo, tá'an r̄a n̄i sa'an n̄i ndat'ón x̄i'in Jesús iin s̄akuaá. Ta né'e ra tát'on oko ux̄i kilo ñ̄a támi sá'an n̄i daká tá'an x̄i'in mirra x̄i'in áloe. ⁴⁰ Dá n̄i ch̄ituú r̄a yik̄i koño Jesús x̄i'in dá'on yádí n̄i chichi ñ̄a'a támi sá'an ñoó, ch̄i k̄i'o dión kée na Israel x̄i'in ndidaá na x̄i'í noḡ ná, dá d̄anduxi ñ̄aá ná. ⁴¹ Ta yati noḡ n̄i sarkaa na nd̄ika cruz, ñoó k̄andu'u iin ñó'o noḡ káa yitó ku'í. Ta ñoó nákaa iin yá'í sa'a noḡ nduxi nd̄i. Ta ni iin tó'on nd̄iji ko ñ̄a'a nduxi ñoó. ⁴² Ta ñoó n̄i d̄anduxi na Jesús, ch̄i yati va kíán, ch̄i sa kua'an ndi'i va kuḡ k̄enduu na ñ̄a'a kad̄ini na kuendá pascua.

20

Di'a n̄i kuu tá n̄i natakí Jesús

¹ Ta kuḡ mií noḡ kásá'a sa'a semana, kúu n̄i kee María Magdalena kua'an yá'í noḡ n̄i nduxi Jesús, ta iin naá cháá iñ vá. Tído tá n̄i saaan, kúu sa n̄i kuxoo va yuu ndadí yu'ú yá'í ñoó. ² Dá n̄i n̄andió koan n̄i k̄ankonoan kua'an kasto'an x̄i'in Simón Pedro x̄i'in iin k̄a t̄a xionoo x̄i'in Jesús, tá'an r̄a man̄i cháá ka noḡ ná. Tá n̄i saaan, dá n̄i kaaan x̄i'in rá:

—N̄i naki'in ra yik̄i koño sato'o yo né'e ra kua'an r̄a, ta x̄ini ndeí n̄i ch̄ikáa ñ̄aá rá.

³ Dá n̄i kee Pedro x̄i'in iin k̄a t̄a xionoo x̄i'in Jesús kua'an r̄a kand̄e'é rá yá'í ñoó. ⁴ Ta taxí tá'an ra kua'an r̄a, tído n̄i'í cháá k̄a kua'an iin k̄a t̄a ñoó o duḡ Pedro. Sa'á ñoó dinñó'o k̄a mií rá n̄i sa'a yu'ú yá'í ñoó. ⁵ Dá n̄i ch̄inee noḡ rá n̄i sa nde'é rá inian. Ta sava'a dá'on n̄i sa tuú yik̄i koño na kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶ N̄i ndi'i, dá n̄i kasáa Pedro. Dá n̄i ku'u ra, dá n̄i xini r̄a dá'on n̄i sa tuú na kánóo. ⁷ Tído iin k̄a dá'on n̄i sa yí'í diñi ná ko kánóo dáó ta'on ñ̄a x̄i'in dá'on n̄i sa tuú na ñoó. Dá ch̄i iin k̄a va xián n̄i natuúan kánóoan. ⁸ Nda daá ví, dá n̄i ku'u t̄a n̄i kasáa mií noḡ ñoó. Tá n̄i xini r̄a ndidaá ñ̄a yó'o, dá n̄i kandísa ra. ⁹ Tído kónj iñ vá kandaá ini r̄a to'on ká'an tuti iñ Ndios ñ̄a miían ndúsa kánian natakí Jesús tein na n̄i x̄i'í. ¹⁰ Dá n̄i n̄andió kuéi ra n̄i ndisáa r̄a noḡ ndeí dao k̄a t̄a xionoo x̄i'in Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noḡ Jesús noḡ María Magdalena

¹¹ Kúu n̄i n̄andió ko María íián ndeí'í ñ̄a yu'ú yá'í ñoó. Ta tein ndeí'í ñ̄a íián ñoó, dá n̄i ch̄irnee noaan n̄i sa nde'an ini yá'í ñoó. ¹² Ta kúu n̄i xinián ndeí uḡ ángel, ta nd̄ixi na da'on kuxí kach̄i. Ta ndeí na noḡ n̄i sa nóo yik̄i koño Jesús. Iin na ió xoo noḡ n̄i sa kuu diñi ná, ta iin k̄a na ió xoo noḡ n̄i sa kuu sa'a ná. ¹³ Dá n̄i kaa na x̄i'in María:

—K̄i'o ló'o, ¿ndí k̄ián ndó'on ñ̄a ndeí'in?

Dá n̄i kaaan:

—Sákii, dá chí n̄i n̄a'kí'in ra yikí koño sato'ij né'e ra kua'an ra, ta ko ná'á ta'on yu'u ndeí n̄i chíkáa ñáá rá.

¹⁴ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an dión, dá n̄i n̄andió kooán n̄i sa nde'an chí sata, kúú n̄i xinián iin Jesús, tído ko ní nákonian ña kúú ná Jesús. ¹⁵ Dá n̄i kaa ná xí'an:

—K̄i'o ló'o, ¿ndiva'a ndé'ij yo'ó? ¿Ndá yoo nándukón?

Dá n̄i ka'an María ña kúú rá ta ndaá yitó ku'í'í ñoó. Dá n̄i kaaan xí'in ná:

—Tatá, tá n̄i n̄a'kí'in ní yikí koño n̄i sa káa yó'o né'e ní kua'an ní, kasto'on ní xí'ín ndeí n̄i chíkáa nian, dá ná ko'in naki'iin ña.

¹⁶ Dá n̄i kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúú n̄i n̄andió kooán n̄i sa nde'an noo ná, dá n̄i kaaan xí'in ná:

—¡Raboni! (To'on yó'o kóni kaa maestro.)

¹⁷ Dá n̄i kaa Jesús xí'an:

—Ná dá'a ní kako'on yu'u, María, dá chí ko ñá'a ta'on no'ij noo tatáij. Va'a kaaan kua'an kasto'on xí'in ñani kuálí, ta ka'on xí'in xí'ín nanai no'ij noo ió tatáij, na kúú ta'ani tatá mii ndó, na kúú Ndios noo yú'u, ta kúú ta'ani na Ndios noo ndo'ó —kaá na.

¹⁸ Dá n̄i kee María Magdalena ñoó kua'an kasto'an xí'in ta xionoo xí'in Jesús ña n̄i xini xí'in nooan Jesús, ta n̄i nakani ta'anián xí'in rá sa'á ña'a n̄i ka'an na xí'an.

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo Jesús noó ta xionoo xí'in ná

¹⁹ Tá n̄i kuaá kuu noó kásá'a sa'a semana ñoó, ndadi toon yé'é ve'e noo ndeí ta xionoo xí'in Jesús, dá chí yu'ú ra oon ni tiin ñáá ta né'e choon noó na Israel. Ta kúú iin kuití vá n̄i sa ku'ín Jesús me'í noo ndeí ra ñoó. Dá n̄i kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁰ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i daná'a na ndá'a ná xí'in yiká ná noo rá. Kúú n̄i kadij nda'o ini ra n̄i xini ra ña n̄i nataki sato'o yo. ²¹ Dá n̄i kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Táto'on k̄i'o n̄i tanda'á tatáij yu'ú veii, k̄i'o dión ta'ani tanda'á yu'ú ndo'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

²² Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i tuu tach̄i ná noo ndeí ra, dá n̄i kaa na:

—Natiin ndó Espiritu ij Ndios viti. ²³ Tá ndi ndáa mii na xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta k̄i'o ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi na. Ta ndi ndáa mii na ko xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta ni Ndios o k̄i'o ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá na.

Ko x̄i'in Tomás kandisa ra ña n̄i nataki Jesús

²⁴ Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'in ná Didimo, roón kúú iin ta'a nákaa tein ndin ux̄i uu ta xionoo xí'in Jesús, tído ko ta'on ra ió tá n̄i na'a noo Jesús noo dao ka ta'a ñoó. ²⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kaa ta'a ñoó xí'in rá:

—¡N̄i xini ndu sato'o yo Jesús!

Dá n̄i kaa Tomás:

—Ta ná o konij xí'in nooí noo n̄i ku'u nduyo ñoó ndá'a ná, ta ná o chí'ii dinj ndá'í noo n̄i ku'u nduyo ñoó, ta ná o chí'ii ndá'í yiká ná noo n̄i tarkue'e ñoó, o kándisa ta'on vei —kaá ra.

²⁶ Tá n̄i ya'a ona kuu, ndeí tuku ta xionoo xí'in Jesús ini ve'e ñoó, ta ió Tomás xí'in rá viti. Ta ndadi toon yé'é ndeí ra. Kúú iin kuití vá n̄i sa ku'ín Jesús me'í noo ndeí ra ñoó, dá n̄i kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁷ Dá n̄i kaa na xí'in Tomás:

—Nakí, kande'on ndá'í, ta chí'ii dinj ndá'on noo n̄i ku'u nduyo, ta chí'ii ta'ani dinj ndá'on noo n̄i tarkue'e yiká. O sa kakuuón iin ta nákaní kuách̄i ini, iin ta'a kandisa kakuuón.

²⁸ Dá n̄i kaa Tomás xí'in ná:

—Miián ndaa kuiti mii ní kúú sato'o yu'u, ta mii ní kúú Ndios yu'u.

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Sa'á ña n̄i xini xí'in nooan yu'u, sa'á ñoó n̄i kándisón, Tomás. Tído

ndiká'án ví nā kándisa va'ará kō ní xini nā yu'u.

Ká'an Juan ndivā'a nī taa na tuti yó'o

³⁰ Kuā'á ká ví ñā'a ná'ano nī kee Jesús noó tã xionoo xí'ín ná, tído kō ní táa ndi'i ta'on yu'ān noo tuti yó'o. ³¹ Tído to'on yó'o kíān nī taai, dá kándisa ndó ñā Jesús kúú Cristo, na dákaiki ñāá, ta kándisa ndó ñā mií ná kúú de'e Ndios. Ta tá ná kandeé ini ndo ná, dá kíān koni ndo kataki chíchí ndó sa'ā mií ná.

21

Di'a nī kuu tá nī na'a noo tuku Jesús noó usā tã xionoo xí'ín ná

¹ Tá nī ndi'i, dá nī na'a noo tuku Jesús noó tã xionoo xí'ín ná noo kúú yu'u taño'o naní Tiberias. Ta di'a nī kuu: ² Ta né'e tá'an ií vá Simón Pedro xí'ín Tomás, tã ká'an xí'ín ná Dídimio, xí'ín Natanael, tã ñoo Caná, ñā nákaa chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uu kã tã xionoo xí'ín Jesús. ³ Dá nī kaa Simón Pedro xí'ín dao kã tãa ñoo:

—Ko'in tiin tiyaká viti.

Dá nī kaa dao kã tãa ñoo:

—Ko'on ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá nī kee ra kua'an rã. Dá nī saā rã nī kaa ra ini iin barco, tído sakuáá dáá ñóó ni iin tó'on tiyaká kō ní tiin ra. ⁴ Tá sa kua'an tpu noo vá, ta kúú sa yu'u taño'o ñoo vá iin Jesús, tído kō ní nákonni ta'on ñāá tã xionoo xí'ín ná. ⁵ Dá nī kaa nã xí'ín rá:

—De'e kuálí, ¿á sa nī tiin ndó tiyaká kej ndo?

Dá nī kaa rã:

—¡Kóó!

⁶ Dá nī kaa nã xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñóno xaān chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó tiyaká —kaá nã.

Tá nī kee ra dión, ta kúú kuá'á nda'o tiyaká nī tiin ra, sa'á ñoo kō kandeé ta'on ra taó rá ñóno rá. ⁷ Dá nī kaa tã maní cháá kã noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúú nã káa!

Tá nī kandaā ini Simón Pedro ñā kúú ná Jesús, dá nī naku'iino ra dá'on rá, dá chí sa nī taó vá ráān. Dá nī ndao ra nī keta ra kua'an rã ini takuii. ⁸ Ta nī kandoo kueé dao kã tãa ñoo vei ra xí'ín barco. Ta ñó'o ra ñóno noo ñó'o tiyaká ñoo vei ra, ta kíān táto'on iin ciento metro nda noo kúú yu'u ñó'o ichí. ⁹ Tá nī kankuei ra ini barco ñoo, kúú nī xini rã sa ndío va ñó'o tikei, ta kánoo iin tiyaká chó'o rí, ta sa ió ta'ani pan. ¹⁰ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Tei ndó dao kã tiyaká duú nī tiin ndó xaān —kaá nã.

¹¹ Dá nī kaa Pedro ini barco, dá nī díta rá ñóno ñoo nda noño'o ichí, ta nī chitān ñó'o tiyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento uu diko uxí oní. Ta va'ará kuā'á nda'o nī sa kuu rí, tído kō ní ndata ta'on ñóno ñoo. ¹² Dá nī kaa Jesús xí'ín tãa ñoo:

—Nakíi ndo kadini ndo.

Dá nī saā rã, tído ni iin tó'on rá kō ní dándaa ndato'on ndá yoo kúú ná, dá chí sa ná'á vá rá ñā sato'o yo Jesús kúú ná. ¹³ Dá nī tiin Jesús pan ñoo, dá nī xi'o naān noo rá, ta nī xi'o ta'ani na tiyaká nī cho'o ñoo noo rá. ¹⁴ Ta viti xíno oní ta'ándá ná'ā noo Jesús mií ná noó tã xionoo xí'ín ná nda kuu nī nãtaki nã tein nã nī xi'i.

Ká'an Jesús xí'ín Pedro ñā ná kanda ra ñayuu nã táto'on kée iin tã ndáka léko

¹⁵ Tá nī ndi'i nī sadini rã, dá nī kaa Jesús xí'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháá kã yo'ó yu'u o duú dao kã tãa xaān?

Dá nī kaa rã:

—Jaān, ná'á vá mií ní ñā kóni ñāá, tatá.

Dá nī kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuu táto'on kī'o kée iin rã ndáka léko.

¹⁶ Dá nī nandío koo tuku na nī ndato'on ñāá ná ta'ándá kúú uu:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miān ndaa kónon yu'u?

Dá nī kaa Pedro:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá nì kaa na:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuji.

¹⁷ Dá nì ndato'ón tuku ñaa ná ta'ándá kúu onì:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miian ndaa kóni yo'ó yu'u?

Ta kúu nda'í va nì kuu ini Simón Pedro, dá chi onì ta'ándá nì nandió koo na nì ndato'ón ñaa ná: “¿Á kóni yo'ó yu'u?” Dá nì kaa ra:

—Sato'ji, ndidaá tá'an va ña'a ná'á mií ní, sa'á ñoo ná'á vá ní ña kóni yu'u mií ní.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuji, tá dáá. ¹⁸ Miian ndaa ná ka'in xí'ón ña tá nì sa kuuón iin ta ló'o, sa ñaku'i'ínón mií vóón dá'amon, ta sa xionooón noo ká'an miíón. Tído tá ná kusá'ánón, dá kían ndá ná dákaa voon ndá'on, ta nda iin ka va ñayuu daku'i'ino yo'ó do'onoo, ta katiin ndaa ra yo'ó ko'on noó ko ká'ón ko'on.

¹⁹ Díón nì ka'an na sa'á ndí kían ndo'o Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñaño'ó. Dá nì kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikon yu'u.

Ká'an Jesús sa'á taa kúu ini na sa'a

²⁰ Dá nì nandió koo Pedro nì sa nde'é rá chí sata, dá nì xini ra tákaa ñaa ta manì cháá ka noo Jesús vei ra. Ta taa yo'ó kúu ra nì sa ío díin Jesús noó nì sadini na sakuaá dáá ñoo, ta mií rá nì ndato'ón ñaa: “¿Ndá yoo kúu ra nak'i'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa?” ²¹ Dá tá nì xini ñaa Pedro, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Sato'ji, ¿ndí kían ndo'o taa káa?

²² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u ña koo iì vá taa káa nda ná kasandaá kuu nandió kooi kasaai ñayuu yo'ó, ¿ndiva'a sa'áni yo'ó miíón? Dá ri yo'ó koo inon kandikon yu'u.

²³ Ta sa'á ña nì ka'an na díón, sa'á ñoo nì kasá'á dao ka nà kúu kuendá

Jesús ká'an na ña o kúu ta'on taa yo'ó. Tído ko ní ká'an Jesús ña o kúu ra, nì kaa na ña tá kóni na ña koo iì vá taa ñoo nda ná kasandaá kuu nandió koo na kasaá na ñayuu yo'ó: “¿Ndiva'a sa'áni yo'ó miíón?” ²⁴ Ta taa ká'an Jesús sa'a yo'ó kúu yu'u, ta xionoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'a ndidaá ña yo'ó, ta nì taai ña. Ta ná'á yo ña kuendá xí'oi sa'án kían ña ndaa. ²⁵ Ta ío kuá'a ka ví ña'a nì kee Jesús. Sa'á ñoo tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u ña o keta ta'on ñayuu yo'ó kaño'o libro nákani sa'a ndidaá ña nì kee na. Díón ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ñā nī kee na kúú apóstol

Nī kaa Jesús ñā kasaa Espíritu ij Ndios koo na xí'ín yó

¹ Ta libro mií noó ñā kíān nī taai koo noo ní, Teófilo, kíān ká'an sa'á ndidaá kúú ñā nī kee Jesús, xí'ín ndidaá kúú ñā nī daná'a nā ndā rá mií sa'á, ² ta ndā kuu nī kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá kō ñá'a nana na nó'o ná, dá nī sa'anda nā choon xí'ín ndéē Espíritu ij Ndios noó tā kúú apóstol, tá'an rā nī kaxi na kane'e to'on na.

³ Tá nī ndi'i nī natakí Jesús, dá nī na'a nā mií ná noó tā ñoó. Ta kua'á ñá'a nī kee na noo rá, dá ná kandaá ini rā ñā takí nā. Chī tein uu díko kuu nī na'a nā mií noo rá, ta sá daná'a nā sa'á ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió nā xí'ín tā ñoó, dá nī sa'anda nā choon noo rá, ta kaá nā:

—O sá kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó ndā ná kasaa nā nī kaa tatáí kī'o na noo ndo, tátō'on nī ka'ín xí'ín ndó. ⁵ Miān ndaa kíān ñā Juan kúú na nī sá dākódo ndúta ñayuu xí'ín takuí. Tído tixi cháá vá kuu, dá kodō ndúta ndo xí'ín Espíritu ij Ndios —kaá nā.

Dī'a nī kuu tá nī nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶ Dá nī ndato'ón ñáá tā nī nditúti ndéi xí'ín ná ñoó, ta kaá rā xí'ín ná:

—Tatá, ¿á ko'on ní kī'o ní ñā dándáki nā ñoo yo, nā Israel mií ná viti?

⁷ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō káni ta'an vaan ñā kana'á ndo'ó ndá kuu o ndá oon nī chīkaa ini tatá Ndios koo díón, chī iin tó'ón mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan. ⁸ Tído natiin ndó choon tá ná xino Espíritu ij Ndios dákúti ná nío ndo, dá kánkuei ndó kī'o ndó kuendá sa'á yú'u noo nā ñoo

Jerusalén, xí'ín ndidaá ká ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'ín ndidaá kúú xián ndā noo xíká cháá ká ñayuu yó'o.

⁹ Dá tá nī ndi'i nī ka'an Jesús díón, dá nī xini tā ñoó ñā konana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúú nī ndu'u na tein iin viko. Ta kúú nī da'i na noo rá.

¹⁰ Ta kúú ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noo konana Jesús kua'an nó'o ná. Kúú iin kuitió nī sá kuíta uu tā ndíxi da'ón kuxí noo ndíta ra ñoó. ¹¹ Dá nī kaa nā xí'ín rá:

—Ndo'ó, tā Galilea xaān, ¿ndi-va'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Mií Jesús, nā nī nana kua'an nó'o induú, tátō'on kī'o nī xini ndo nī nana na kua'an nó'o ná induú, kī'o díón ij vá koni ndo nandió koo tuku na kii na —kaá ángel ñoó xí'ín rá.

Dī'a nī kuu tá nī tuu iin ká tāa nakuin kakuu apóstol noo Judas

¹² Dá nī noo tā ñoó yúku naní Olivos, dá nī kee na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén, chī yati né'e tá'an xí'ín ñoo Jerusalén, chī kíān tátō'on kī'o sónó ley kuu kaka nā Israel kuu nání'ij ndéé ná. ¹³ Dá tá nī nasáa nā ve'e noo ndéi na ñoó, dá nī kaa na nī ku'u na ini ve'e kánóo dīnī ve'e ñoó. Ta ñoo kúu noo ió Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan, xí'ín Andrés, xí'ín Felipe, xí'ín Tomás, xí'ín Bartolomé, xí'ín Mateo, xí'ín Jacobo, tá'an rā kúú de'e tāa naní Alfeo, xí'ín Simón, tá'an rā kúú kuendá tā Zelote, xí'ín Judas, tá'an rā kúú ñani Jacobo. ¹⁴ Ndidaá tāa yó'o kúu rā daá kuití náta ká'an xí'ín Ndios, ta ndéi ta'ani dao nā ñá'a xí'ín rá, xí'ín María, nā kúú naná Jesús, xí'ín rā kúú ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuu dáá ñoó, dá nī nakuin ndichi Pedro me'í nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Ta kúú ná tátō'on iin ciento okō ñayuu. Dá nī kaa Pedro xí'ín ná:

¹⁶ —Ndo'ó, ñani, miān kánian xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, ñā

nj ka'an mií Espiritu ij Ndios xí'ín David tá sa na'á. Chj nj ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an ra nj sa'an nj ñaki'o Jesús noo ndá'a ta né'e choon. ¹⁷ Ta Judas ñoo nj sa kuu iin taa nj sa kaa tein ndu'u, ta nj ñatiin daó ta'ani ra choon xí'ín ndu'u.

¹⁸ Ta nj xiin ra iin ñó'o xí'ín dijón nj ki'in ya'i ra sa'á ña kini nj kee ra. Kúu nj kankao díní rá, ta nj ka'andi tji ra, ta kúu nj kankuei ndi'i xiti ra. ¹⁹ Tá nj kandaá ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión nj ndo'o ra, dá nj chinaní ná noñó'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kónj kaa Ñó'o Nij. ²⁰ Dión, dá nj xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chj dí'a kaáan:

Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni ko iin ka ná kandeianian.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon nj sa ne'e ra.

²¹ Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao taa, tá'an ra nj sa xionoo ta'ani xí'ín ndu'u ndidaá tiempo nj sa io sato'o yo Jesús xí'ín ndú, ²² nda kuuj nj kasá'á dákodo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuuj nj xini ndu nj nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á ñoo mián kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo daó rá xí'ín ndu'u kjo ra kuendá noo ñayuu ña mián ndaa nj ñataki Jesús —kaá Pedro.

²³ Dá nj xjo na uu kuuj taa ñó'o tein ñayuu ñoo. Iin ra naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Justo, ta iin ka ra naní Matías.

²⁴ Dá nj ka'an na xí'ín Ndios, ta kaá na di'a:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'a ndi kjo kúu níó iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní noo ndu'u ndi kaa iin taa yó'o nj kaxi mií ní, ²⁵ dá kane'e daó rá choon xí'ín ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chj nj tuú vá Judas sa'á kuachj nj kee ra. Ta sa kua'an va ra noo kánian ko'on ra sa'á ña nj kee ra —kaá na.

²⁶ Dá nj sadikí na suerte. Ta kúu nj kasandaan ña Matías kánian

kakuu apóstol. Dá nj ndu'u na tein ndin uxj iin ka apóstol ñoo.

2

Di'a nj kuu tá ni nakutí na kúu kuendá Jesús xí'ín Espiritu ij Ndios

¹ Tá nj kasandaá víko naní Pentecostés, ndéi túti ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin ve'e. ² Ta kúu iin kuití vá nj ni'i iin ní kúu ini ve'e noo ndéi na ñoo nj kee iin ña'a nj kii chí induú, ta kíán tátto'on iin tachj déen. ³ Dá nj kasáa ña ndé'é tátto'on ndé'é ño'ó ita. Dá nj ñaxinoan dinj iin rá iin na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. ⁴ Ta kúu ndidaá kúu ná nj nakutí xí'ín na kúu Espiritu ij Ndios. Ta kúu nj kasá'á iin rá iin na ká'an na dao ka yú'u, tá'an ña nj ni'i ná noo Espiritu ij Ndios.

⁵ Ta ñoo Jerusalén ñoo ndéi na Israel nj kii na ndidaá nación ñó'o ñayuu yó'o, ta ndíta ndaa na xí'ín choon Ndios. ⁶ Tá nj sejdoo ñayuu yó'o ña nj ni'i, dá nj ñataka na noo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta kúu nj naá vá ini na, chj nj seidó'o na ña iin rá iin na kúu kuendá Jesús nj kasá'á ká'an yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. ⁷ Sa'á ñoo nj naá vá ini na. Dá nj kasá'á ndátó'ón tá'an ná:

—jKueidó'o ndó! ¿Á o duú na Galilea kúu ñayuu ká'an kaa? ⁸ Ta, ¿ndiva'a seidó'o yó ká'an na iin rá iin yú'u ña kíán nj katj'a yó nda nj kaki yó? ⁹ Chj tein yó ñó'o ñayuu nj kii nación Partia, xí'ín nación Media, xí'ín nación Elam, xí'ín nación Mesopotamia, xí'ín kuendá Judea, xí'ín kuendá Capadocia, xí'ín kuendá Ponto, xí'ín kuendá Asia, ¹⁰ xí'ín kuendá Frigia, xí'ín kuendá Panflia, xí'ín nación Egipto, xí'ín na ndéi chí kuendá Africa noo ñó'o ñoo xiká cháa ka o duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani na nj kii ñoo Roma. Dao ka na kúu na Israel, ta dao ka na nj nduu na kándisa to'on kándisa na Israel. ¹¹ Ndéi ta'ani dao ka na nj kii nación Creta xí'ín nación Arabia.

Tído iin rá iin yó kándaá ini ña ká'an na káa, chî ká'an na iin rá iin yú'u ña ká'an miíá sa'á ña ndato ni kee Ndios —kaá ñayuu ñoo.

¹² Ta kúu ndidaá vá ná ni naá ini. Ta kô ná'á ná ndí kîán nakani ini na. Ta ndáto'ón tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúu ña xiní'o kuú víti?

¹³ Ta dao ka ñayuu ñoo ni kasá'á kédiki na na kúu kuendá Jesús, ta kaá na:

—Xini va na káa.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Pedro noó ñayuu sa'a Jesús

¹⁴ Dá ni ñakuñin ndichi Pedro xí'in ndin uxí iin ka taa ni sa xionoo xí'in Jesús. Ta ni'i nda'o ni kasá'á ká'an Pedro xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndo'ó, na Israel, xí'in ndidaá ka ndo'ó na ndéi ñoo Jerusalén, kol'in kast'o'in xí'in ndó sa'a ndidaá ña ni kuu yó'o, sa'á ñoo kueídó'o va'a ndó ña kol'in ka'in xí'in ndó. ¹⁵ Kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on ñayuu yó'o kô xini, táto'on kî'o ká'án ndo'ó nákani ini ndo. Chî ka iin na'a ij vá kíán. ¹⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkoo noó ni ka'an Ndios xí'in profeta Joel, tá'an na sa kast'o'on xí'in ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, chî di'a ni kaa na:

¹⁷ Di'a kaá Ndios: Tein kuú noó ndí'i, dá dákoon yu'u Espirituí dinî ndidaá kúu ñayuu.

Dá kíán ndidaá de'e yíi ndo, xí'in ndidaá de'e di'í ndo ka'an xi sa'a ndí kíán vei koo.

Ta ndidaá takuáchí tákî koni túu xi ña'a ndato dána'i noo xí.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸ Ta tein kuú dáá ñoo dákoon yu'u Espirituí dinî taa xí'in na ñá'a kéchóon noqí,

dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí kíán vei koo.

¹⁹ Ta keei ña'a ndato chí induú, ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano noñó'o yó'o,

chî koo nij, xí'in ñó'o kéj, ta nakuijn ndichi ño'oma,

²⁰ ta nakuijn naá noo ndindii, ta ndukua'á nij noó yoo. Dión koo, dá kasandaá kuú sato'o yo Ndios.

Ta kuú yó'o kakuu iin kuú ká'ano, iin kuú na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹ Ta ndi ndáa mií'o ñayuu nakoni ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'í ña káki na.

Dión kaá tuti ij Ndios.

²² 'Kueídó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña kol'in ka'in xí'in ndó. Mií'an ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin taa ni na'a ña ni kii na noo Ndios, dá chî sa kee na ña ná'ano, xí'in ña ndato noo ndo'ó ni kee Ndios. Ta ná'á va'a mií ndó ndí kíán ni sa kee na. ²³ Tído ni ñakî'o ñaá iin taa noo ndá'a ndo, táto'on kî'o ni chîkaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin ñaá ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'ání ñaá ndó ndíka cruz xí'in ndá'a ta kini. ²⁴ Tído ni danátaki ñaá Ndios noó ña ni ndo'o na ni xí'i na. Chî ña sa'ání ñayuu kô kómíán choon sata Jesús, sa'á ñoo kô ní kandeéán ka'ání chíchíán na.

²⁵ 'Ta ni ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa ná'á. Ta di'a ni kaa na:

Ni xinij ña daá kuití vá ió sato'o yo Ndios xí'ín.

Ta ín na xoo kuá'a yu'u, sa'á ñoo ni iin tó'ón ta'on ña'a o dáyu'ú yu'u.

²⁶ Sa'á ñoo kádij nda'o ini níoi.

Ta xíta yáa ló'í xí'an kádij iníán.

Ta iin ní kúu yikí koñoj nani'í ndée xí'in tandeé ini.

²⁷ Chî o dánkoo ta'on ní yu'u noó ñó'o ndii.

Ta o kóno ta'on mií ní ña natani yikí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

²⁸ Chî ni na'a ní íchî noqí noo katakij,

dá kasandaá iin kuú, dá kadij nda'o iní tá ná nakuijn noo ní.

Dión ni kaa David.

²⁹ 'Ñani, ká'an ndaaí xí'in ndó ña ni xí'í tatá sá'ano yo David, ta ni nduxi na. Ta kúu nda kuú víti nákaa

jió ná yáí noó nì nduxi na ñoo yó'o. ³⁰Tído nì sà kuu na iin profeta, ta sà ná'á va'a na ña nì xì'o Ndios to'on na ña tein na ve'e mií ná, ñoo kana Cristo, na dákaki ñaá, ta kakuu na rey, táto'on nì sà kuu David rey noó na ñoo yo. ³¹Ta sa'á ña sà ná'á ná ndí kián kee Ndios, sa'á ñoó nì kaa na ña dánátaki Ndios Cristo, na dákaki ñaá, ta nì kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on níó Cristo noo ñó'o ndí, ta nì yikí koño na o nátani ta'an vaan.

³²Ta dión nì kuu, chí miían ndaa kuiti nì danátaki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúu na nì xini ña dión nì kuu. ³³Dá nì nachikoo ñaá Ndios xoo kuá'a na. Dá nì nakì'o tatá Ndios Espiritu ií ná noo Jesús, táto'on kì'o nì xì'o na to'on na ña kián kee na. Sa'á ñoó nì tanda'á Jesús Espiritu ií yó'o nì kasáa na noo ndú'u. Sa'á ñoó nì xini ndó'ó, ta nì seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin mií ndó.

³⁴Ta o duú David kúu na nì nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chí mií ná kúu na nì ka'an di'a:

Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'in sato'i:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

³⁵nda ná nataán ndí'ii taa xini u'u ñaá tixi sa'on.”

Dá nì kaa ta'ani Pedro:

³⁶—Miían kánian kana'á ndidaá kúu ndó'ó, na Israel, ña miían ndaa kuiti Jesús, na nì chirkaa ndó ndjika cruz, noón kúu na nì ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúu ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaki ñaá.

³⁷Tá nì seídó'o ñayuu ñoo to'on nì ka'an Pedro, kúu nì kasá'á tá'anda tó'on ini na ndéi na. Dá nì ndato'on ná Pedro xí'in dao ka apóstol ñoo, ta nì kaa na:

—Ñani, ¿ndí kián kánian kee ndu'u, tá dáá?

³⁸Dá nì kaa Pedro:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodoo ndúta iin rá iin ndó

xí'in kuu Jesús. Dá ná kì'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi ndó, dá natiin ndó Espiritu ií ná. ³⁹Chí kì'o dión nì xì'o Ndios to'on na ña kee na xí'in ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'in ñayuu ndéi xíká cháá ka, dá chí kì'o dión nì chikaa ini mií sato'o yo Ndios kee na xí'in ndidaá na nì kaxi mií ná kakuu ñayuu na —kaá na.

⁴⁰Ta xí'in to'on yó'o, ta xí'in cháá ka to'on nì ka'an ni'ini Pedro noo ñayuu ñoo, ta nì seí nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandisa ndó to'on ká'in, dá kián kaxi ndó noo tandó'ó veí ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

⁴¹Ta kúu kuá'á nda'o ñayuu ñoo nì kandisa to'on nì ka'an na. Ta kúu nì sodoo ndúta ná. Ta kuu dáá ñoo nì ndukua'a cháá ka na kúu kuendá Jesús, chí táto'on oni ka mil ñayuu nì nduu kuendá Jesús. ⁴²Ta ndidaá ná nì nakujta ndaa xí'in to'on dana'a apóstol. Ta iin nì nduu va na xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'in Ndios.

Iin nì nduu ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús

⁴³Ta ndidaá vá ñayuu ñoo nì naá ini, ta nì yu'ú na, chí kuá'á nda'o ña'a ná'ano xí'in ña ndato nì kee apóstol ñoo. ⁴⁴Ta iin nì nduu ndidaá na kúu kuendá Jesús. Ta nì chindeé tá'an na xí'in ña'a ió noo iin rá iin na. ⁴⁵Ta nì djikó ná ñó'o ná, xí'in ndidaá ka ni ña'a ió noo ná, dá nì dasá naan noo ndidaá ná táto'on kì'o xínñó'ó ná.

⁴⁶Ta iin rá iin kuu kuu sa nditúti ná yé'é ño'o ká'ano. Ta sà natata ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndí'i va na xí'an kadii ini na, xí'in ña nda'í ió ini na. ⁴⁷Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñoo sa'a ná. Ta iin rá iin kuu kuu sa ndekua'a sato'o yo Ndios ñayuu, na nì natiin ña kaxi na.

3

Di'a ni kuu tá ni nduva'a iin taa ni natii sa'a

¹ Iin kuu, dá ni kee Pedro xí'in Juan kua'an nduú na ve'e ño'o ká'ano, ta kíán táto'on ka oní sa'ini, chí hora daá ñóó ká'an ñayuu ndéi Israel xí'in Ndios. ² Ta sa io iin taa ni natii sa'a, ta nda rá ni kaki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuu né'e ñaá ná vei na chíko na yé'é ño'o ñóó noo naní yé'é luu káa, dá koo ra kaka ra dión noo na koku'u yé'é ño'o ká'ano ñóó.

³ Tá ni xini ra koku'u Pedro xí'in Juan kua'an na ini yé'é ño'o ká'ano ñóó, dá ni kasá'á rá sei nda'í ra ña ná kí'o na dión noo rá. ⁴ Dá ni sa nde'é Pedro xí'in Juan noo rá. Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵ Dá ni sa nde'é va'a ñaá ta kú'u sa'a ñóó, chí ndáti ra ni'í rá dión noo ná. ⁶ Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Koo tá'on plata ni oro nooí. Tído ña ío nooí, kí'oi nooón. Xí'in kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuin ndichi, ta kaka kua'an —kaá na.

⁷ Kúu ni tiin Pedro nda'a kuá'a ra. Ta kúu ni nachikani ndichi ñaá ná. Ta kúu viti'ón ni ndundakí sa'a rá xí'in dikoo sá'a rá. ⁸ Ta kúu ni ndao ra ni nakuiin ndichi ra. Kúu ni kasá'á xika ra. Dá ni ndu'u ra kua'an ra xí'in Pedro xí'in Juan ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. Xika ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios ni kú'u ra kua'an ra.

⁹ Ta kúu ndidaá kúu ñayuu ñóó ni xini ña xika ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. ¹⁰ Ta ni nakoni na ña taa ni sa io sa sati yé'é ño'o naní yé'é luu káa ñóó kúu taa ñóó. Kúu ni naá ini na, ta ni yu'ú na tá ni xini na ña ni nduva'a ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pedro noo ñayuu kuá'a ñó'o ñóó sa'a Jesús

¹¹ Ta ni tiin toon ta ni nduva'a sa'a ñóó Pedro xí'in Juan. Ta ni naá ini ndidaá kúu ñayuu ñóó taxí tá'an na vei na kande'é ñaá ná noo kúu corredor naní Salomón. ¹² Tá ni

xini Pedro ñayuu ñóó, dá ni kaa na xí'in ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi ini ndo? Ta, ¿ndiva'a nde'é ndo ndu'u?

¿Á ká'an ndó ña xí'in ndée mií ndu'u ni nduva'a taa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'á ña kúu ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'á ñóó ni nduva'a ndu ra?

¹³ Mií Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sá'ano yo Abraham xí'in Isaac xí'in Jacob tá sa na'á, noón kúu na ni ndane'e dikó Jesús, na kúu de'e na. Noón kúu na ni nakí'o ndó noo nda'á ta né'e choon. Dá ni kuñó'ó ndó na tá ni ka'an ta né'e choon naní Pilato dáya ñaá rá.

¹⁴ Ta ndo'ó kúu na ni kuñó'ó na kúu na i'í xí'in na ndaa. Di'a ni xika ndo ña yaa iin taa sa'ání ndii. ¹⁵ Ta ni sa'ání ndo Jesús, na xí'o ña kataki chí chí yó. Tído ni nataki va na ni kee Ndios. Ta ndu'u kúu na xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión ni kuu.

¹⁶ Chí sa'á ña kándéé ini ndu Jesús, sa'á ñóó ni nduva'a taa yó'o, tá'an ra nde'é ndó, ta ná'á ndó. Chí xí'in kuu mií Jesús, ta xí'in ña kándéé ini ndu'u na ni kedaá xí'in taa yó'o, dá ni nduva'a ra, ta ni xini xí'in noo ndidaá ndó ña dión ni kuu.

¹⁷ Ta viti ndo'o, na ñoo mií, sa ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó nda yoo kúu ná, sa'á ñóó ni kee ndó dión xí'in ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o ta né'e choon noo ndo. ¹⁸ Tído ni daxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chí ni ka'an na ña ndo'o naní níoo Cristo, na dáka ni ñayuu. ¹⁹ Ta viti nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandio kuéi ndó noo Ndios, dá ná dándoo na kuachi ndo, dá ná kí'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. ²⁰ Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chí kí'o dión ni chíkaa ini na kee na nda mií sa'a.

²¹ Tído mií na kánian koo Jesucristo noo ío Ndios chí induú nda ná ndeyíko Ndios ndidaá kúu ña'a, chí kí'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a.

²² Dá chí di'a ni kaa Moisés xí'in

na sá'ano ve'á nì sà ndei sà na'á: “Ndios, na kúu sato'o yo, kì'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na táto'on kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúu tɔ'on ka'an na. ²³ Dá chì taó xóo va Ndios ndidaá kúu ñayuu kɔ xíin kueidó'o noo ka'an profeta yó'o.” Díon nì kaa Moisés.

²⁴ Ta ndidaá kúu profeta nì sà ndei ndá tiempo Samuel, ta ndá tiempo viti nì ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúu viti. ²⁵ Ta ndo'ó kúu na kánian natiin ndidaá kúu ña va'a nì ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúu ña va'a nì kandoo Ndios kee na xí'in na sá'ano ve'á. Dá chì di'a nì kaa Ndios xí'in Abraham: “Ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayúu nì'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'in ná. ²⁶ Sa'á ñoo tá nì danátaki Ndios de'e na, nì tanda'á ñaá ná dinñó'ó noo mií ndó, dá ni'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'an Pedro xí'in ta né'e choon ña iin tó'ón Jesús kúu na dákaki ñaá

¹ Ndíta ij vá ná ká'an na xí'in ñayuu ñoo, kúu nì kasáa ta duti, xí'in ta sa'ándá choon noo ra ndaa ve'e ño'ó ñoo, xí'in ta saduceo. ² Ta karyíí rá xí'in Pedro xí'in Juan chì dána'a na noo ñayuu ñoo ña sa'á ña nì natakí Jesús, sa'á ñoo natakí ta'ani ñayuu nì xí'í. ³ Dá nì tiin ñaá rá né'e ra nì sa'an ra nì sadi ra ve'e kaa. Ñoo nì sà ño'o na ndá nì tɔu noo iin ká kuu, chì sà nì ini va kían. ⁴ Tído kuá'a ndá'o ñayuu nì seidó'o tɔ'on nì daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúu nì kandísa naan. Sa'á ñoo nì ndukua'a cháa ká ñayuu kúu kuendá Jesús, ta nì kasandaá na kúu ná táto'on o'on mil ta.

⁵ Tá nì tɔu noo iin ká kuu ñoo, dá nì nataka ta né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'in ta sá'ano,

xí'in ta dána'a ley, ⁶ xí'in ta duti kúu noo naní Anás, xí'in Caifás, xí'in Juan, xí'in Alejandro, xí'in dao tá'an ta duti ñoo. ⁷ Dá nì sa'an ra nì taó rá Pedro xí'in Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaá rá nì sa'a ra nì chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoo. Dá nì ndato'ón ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña ndúva'a ndó na kúu? ¿Ndá kuu nì ka'an ndo, dá nì kee ndó ña yó'o?

⁸ Kúu nì nakuti Pedro xí'in Espíritu ij Ndios, dá nì kaa na:

—Mií ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'in mií ní, na sá'ano ñoo Israel, ⁹ mií ní kúu na ndátó'ón ndu'u sa'á ña va'a nì kee ndu xí'in ta nì sà kú'u yó'o, xí'in sa'a ndi nì kuu nì ndúva'a ra. ¹⁰ Sa'á ñoo kana'á ní, xí'in ndidaá kúu na ñoo Israel ña xí'in kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na nì chirkaa ní ndíka cruz, na nì danátaki Ndios, noón vá kúu na nì kedaá, dá nì ndúva'a ta iin noo ní yó'o. ¹¹ Ta Jesús kúu táto'on kì'o iin yuu, ta nì kañó'ó ñaá ndo'ó táto'on kì'o kée ta kava'a ve'e. Tído nì kasandaá na kakuu na yúu tito. ¹² Ta koó ká iin ká na kándéé dákaki yó, dá chì ko ní xí'o Ndios choon noo ni iin ká na ió ñayúu yó'o ña dákaki na yó —kaá Pedro xí'in rá.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda ra choon noo Pedro xí'in Juan ña o kánoo ká na dána'a na sa'a Jesús

¹³ Tá nì xini ta né'e choon ñoo ña kɔ yu'ú Pedro xí'in Juan ka'an na sa'a Jesús, kúu nì naá ini ra, chì ná'á rá ña kúu ná ta kɔ ní dákua'a, ta kúu ná ta oon. Ta nì nakoni ñaá rá ña nì sà xionoo na xí'in Jesús. ¹⁴ Ta nì xini ta'ani ra ña iin ndichi ta nì ndúva'a ñoo noo rá, sa'á ñoo kɔ ní kuu ta'on ketó'ón ñaá rá. ¹⁵ Dá nì sa'anda ra choon ña ná keta tóo Pedro xí'in Juan sata vé'e. Dá nì kasá'a ndátó'ón kue'é ra ndéi ra, ¹⁶ ta kaá ra:

—¿Ndí koo kee yó xí'in ta ñoo viti? Chì miian ndaa ndisa nì kee ra iin ña'a ndato, ta ndidaá kúu

ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ña dión nì kee ra. Ta o kúu ta'on kaa yo ña kò kíán ña ndaa. ¹⁷ Sa'á ñoo ná dáyú'ú yo rá, dá ná dá'a ka ni kanoo ra kasto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kíán ná o náka'ani cháá ka to'on sa'a Jesús noo ñayuu ñoo yo —kaá ra.

¹⁸ Dá nì kana ñaá rá. Dá nì sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

¹⁹ Dá nì kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ña va'a kíán noo Ndios ña kueídó'o cháá ka ndu'u noo ka'an mií ní o duú noo ka'an Ndios. ²⁰ Chì o kúu ta'on dánkoo ndu'u ña ka'an ndu sa'á ña nì xini ndu, xí'ín sa'á ña nì seídó'o ndu.

²¹ Tá nì ndi'i nì kee ra tata dáyú'ú ñaá rá, dá nì dayáa ñaá rá, dá chì kò ní ni'í rá nda sa'a dándó'o ra ní o ná, chì ndidaá kúu na ñoo ñoo kéká'ano na Ndios sa'á ña ndato nì kee na. ²² Taa nì sa kú'u sa'a ñoo, uu diko cháá ka kuia ió ra tá nì nduva'a ra nì kee Ndios.

Di'a kua'an ña nì xika na kúu kuendá Jesús noo Ndios

²³ Tá nì ndi'i nì dayáa ñaá rá, dá nì sa'an na noo ndéi dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta nì nakani na xí'ín ná ndidaá kúu ña'a nì ka'an ta duti saku'a'a xí'ín ta sá'ano. ²⁴ Tá nì kandaá ini na to'on nì kaa ta né'e choon ñoo, kúu ndidaá kúu ná nì kasá'á ka'an xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu ná ka'ano. Mií ní kúu na nì kava'a induu xí'ín noño'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁵ Ta xí'ín yú'u David, na sa kexóon noo ní, nì ka'an ní di'a:

¿Ndiva'a nì ndutondó téi ñayuu ndéi ñayuu yó'o?

Ta, ¿ndiva'a nákani ini na kee na ña kò chóon?

²⁶ Chì nì nditúti ta kúu rey dándáki ñayuu yó'o, xí'ín ta né'e choon,

dá naá ra xí'ín Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo, na dákaki ñaá.

²⁷ 'Ta miian ndaa dión nì kuu ñoo yó'o viti, chì nì nakil'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín ta tukú, xí'ín na Israel. Dá nì ndakuei na nì naá na xí'ín de'e ií ní Jesús, na nì kaa ní. ²⁸ Dá chì kì'o dión nì chikaa ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión nì kee ní. ²⁹ Sa'á ñoo, sato'o ndu Ndios, sa ná'á ní ña ka'an ta né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'á ñoo kee ní ña manì kì'o ní ndée ndu'u, na kúu na kexóon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. ³⁰ Ta xí'ín ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato xí'ín kuu de'e ií ní Jesús.

³¹ Tá nì ndi'i nì ka'an na xí'ín Ndios, ta kúu nì taan noo ndéi na ñoo. Ta kúu ndidaá ná nì nakuti xí'ín Espíritu ií Ndios. Ta kò ní yu'ú na ka'an na sa'á to'on va'a Ndios.

Iin tó'on vá nì sa kuu ñaxintóni ndidaá na kúu kuendá Jesús

³² Iin tó'on vá nì sa kuu ñaxintóni ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús, ta iin tó'on nì sa kuu ní o ná. Ta ni iin tó'on ná kò ka'an ña ña'a mií ná kíán kómí ná, chì ña'a ndi'i va na kíán, kaá na. ³³ Ta xí'ín ndée xí'o Ndios nì daná'a na kúu apóstol noo ñayuu, chì xí'o ndaa na kuendá ña miian ndaa kuiti nì nataki sato'o yo Jesús. Ta ku'a'a nda'o ña manì sa chindeé Ndios ndidaá na kúu kuendá Jesús, ³⁴ sa'á ñoo ni iin tó'on ta'on ña'a kò ní sá kámani noo ni iin na. Dá chì ndidaá kúu na ió ñoo, xí'ín na ió ve'e nì sa dikó náan, ta né'e na di'ón nì ni'í ná sa'an nì sa'a na. ³⁵ Ta nì xí'o naan noo apóstol, dá nì xí'o na cháá cháá di'ón ñoo noo iin rá iin ñayuu táto'on kì'o xínño'o náan.

³⁶ Ta dión ta'ani nì kee iin taa naní José, tá'an ra nì chinaní na kúu apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa ta xí'o tandeé ini. Ta taa yó'o kúu iin ta nì kii tein na ve'e Leví. Ta kúu rá ta kuendá Chipre. ³⁷ Chì

n̄i d̄ikó rá iin ñó'ó kómí rá. Dá né'e ra d̄i'ón ñóó n̄i saa ra n̄i x̄i'lo raan noó na kúu apóstol ñóó.

5

Di'a n̄i ndo'o iin taa naní Ananías x̄i'ín ñadi'í ra naní Safira

¹ Tído n̄i sa ió iin taa sa naní Ananías, ta ñadi'í ra n̄i sa naní Safira. Ta na yó'o n̄i d̄ikó iin tá'í ñó'ó ná. ² Dá n̄i taó xóo ra cháá d̄i'ón noó ña n̄i ni'í rá sa'a ñó'ó rá. Ta ná'á ñadi'í ra ña dión n̄i kee ra. Ta n̄i x̄i'lo ra sava'a d̄i'ón n̄i kandoo ñóó noo apóstol. Ta n̄i kaa ra ña k̄i'lo dión kúu vá d̄i'ón n̄i ni'í rá sa'a ñó'ó rá. ³ Dá n̄i kaa Pedro x̄i'ín rá:

—Ananías, ¿ndiva'a n̄i sonó ní n̄i ku'u ña u'u iní n̄i'ón ní, dá ka'an to'ón ní noó na kúu Espiritu īi N̄dios? Ch̄i n̄i taó xóo ní cháá d̄i'ón noó ña n̄i ni'í ní sa'a ñó'ó ní. ⁴ Ña'a mií vá ní n̄i sa kuu ñó'ó ñóó. Dá tá n̄i ndi'í n̄i d̄ikó n̄ian, ¿á k̄o ná'á ta'on ní ña kuu va kee ní x̄i'ín d̄i'ón ñóó ndi k̄i'lo ká'an mií ní kee ní x̄i'án? Ta, ¿ndiva'a n̄i na'kani iní ní ka'an to'ón ní? Ch̄i k̄o ní ká'an to'ón ta'on ní noó taa, noo N̄dios vá n̄i ka'an to'ón ní.

⁵ Tá n̄i seido'o Ananías to'on yó'o, kúu n̄i kankao va ra n̄i x̄i'í ra. Ta ndidaá kúu ñayuu n̄i yu'u nda'o tá n̄i ni'í tó'on na ña dión n̄i ndo'o ra. ⁶ Dá n̄i kasáa dao takuáchí yí. Dá n̄i ch̄ituú x̄i yikí koño ra x̄i'ín iin dá'on. Dá né'e ñaá x̄i n̄i sa'an x̄i n̄i dandúxi xi.

⁷ Tá n̄i ya'a tát'on on̄i hora, dá n̄i kasáa ñadi'í Ananías. Ta k̄o x̄ini ta'an vaán ndi k̄ján n̄i ndo'o yíian.

⁸ Dá n̄i ndat̄o'ón ñaá Pedro:

—Ka'an ndaa ní x̄i'ín yu'u. ¿Á tát'on k̄i'lo kaá ndo n̄i d̄ikó ndó ñó'ó ñóó, á k̄i'lo dión n̄i d̄ikó ndóan?

Dá n̄i kaaan:

—Jaan. Miian ndaa dión vá n̄i d̄ikó ndúan.

⁹ Dá n̄i kaa Pedro x̄i'án:

—¿Ndiva'a iin nóo n̄i ndat̄o'ón ndó ña korndodó ndó na kúu Espiritu sato'o yo N̄dios? Yé'é kaa

vei takuáchí n̄i sa'an n̄i dandúxi yí ní. Ta vit̄i'ón kane'e ta'ani xi mií ní ko'on x̄i.

¹⁰ Ta kúu vit̄i'ón vá n̄i kankao ñá'a ñóó noo sá'a Pedro, kúu n̄i x̄i'í vaán. Tá n̄i ndu'u takuáchí ñóó, ta kúu sa n̄i x̄i'í vaán. Dá n̄i taó ñaá x̄i né'e x̄i n̄i sa'an x̄i n̄i dandúxi x̄i d̄i'ín noo nákaa yikí koño yíian ñóó.

¹¹ Ta kúu n̄i yu'u nda'o ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús x̄i'ín dao ka ñayuu tá n̄i ni'í tó'on na ña dión n̄i ndo'o Ananías x̄i'ín ñadi'í ra.

Kua'á nda'o ña'a ná'ano x̄i'ín ña ndato n̄i kee na kúu apóstol

¹² Ta n̄i kee apóstol ña'a ná'ano x̄i'ín ña'a ndato noo na ñoo ñóó. Ta ndéi túti na kúu kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón. ¹³ Ta k̄o ní x̄i'lo ndeé iní dao ka ñayuu ndu'u na nak'ín tá'an na x̄i'ín na kúu kuendá Jesús, tido va'a nda'o ká'an na ñoo ñóó sa'a ná. ¹⁴ Ta kúu kua'á nda'o taa x̄i'ín na ñá'a n̄i kandisa to'ón va'a n̄i daná'a apóstol ñóó, sa'a ñóó n̄i ndukua'a cháá ka na kúu kuendá sato'o yo Jesús. ¹⁵ Ta n̄i taó ñayuu ndéi ñoo ñóó na kú'u sata vé'e, ta n̄i ch̄inoo ñaá ná noo iin x̄ito, o noo iin yúu. Dá n̄i ch̄indei ñaá ná ichi noo ya'a Pedro, dá va'ará konda'í óon na ná ya'a sata na kú'u ñóó, dá ná nduva'a na. ¹⁶ Ta kúu kua'á na ndéi ñoo yati ñóó vei na ñoo Jerusalén, ta né'e na na kú'u vei na x̄i'ín na ndó'o naní n̄i kée espíritu kini. Ta kúu ndidaá vá ná n̄i nduva'a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taán ta né'e choon na kúu apóstol ve'e kaa

¹⁷ Dá n̄i ndakuei ta duti kúu noo x̄i'ín taa kí'ín tá'an x̄i'ín rá, tá'an ra kúu ta saduceo, ch̄i n̄i nakutí rá x̄i'ín ña u'u iní ra. ¹⁸ Kúu n̄i tiin ra na kúu apóstol, dá n̄i sa'an ra n̄i sadi ñaá rá ve'e kaa. ¹⁹ Tído n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo N̄dios sakuáa dáá ñóó noo ñó'o na ve'e kaa. Dá n̄i sonó ná yé'án. Dá n̄i taó ñaá ná. Dá n̄i kaa ángel ñóó x̄i'ín ná:

20 —Kua'án ndo, ta nakuíta ndó noo kúu yé'é ño'o ká'ano. Ta kastõ'on ndó xí'in ñayuu ndéi ñoo sa'á to'on, ña xí'o ña kataki chíchí ná.

21 Tá nì ndi'i nì seido'o na ña nì ka'an ángel ñoo, dá nì kee na kua'an na. Tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá nì kasá'á ná dána'a na to'on Ndios.

Dá nì nataka tuku ta duti kúu noo xí'in ndidaá ka ni taa kí'in tá'an xí'in rá. Dá nì nakana ra ndidaá taa né'e choon xí'in ndidaá ta sá'ano ndéi Israel, ta nì kee ra iin junta ká'ano. Dá nì sa'anda ra choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ño'o ve'e kaa kasaa ra, ká'an rá. 22 Tído, tá nì saa ra yé'é kaa ñoo nì sa nde'é rá, ta kúu koó ka apóstol ñoo ño'o ñoo. Dá nì nandió kuéi ra kua'an ra kastõ'on ra xí'in ta né'e choon. 23 Tá nì saa ra, dá nì kaa ra:

—Tá nì saa ndu yé'é kaa, kúu ndadí toon vaan. Ta kúu ndíta soldado yé'é kaa ñoo ndaa ra. Tído, tá nì sonó ndú yé'án, nì iin tó'on ka taa ko ño'o inian —kaá ra.

24 Tá nì seido'o ta duti kúu noo, xí'in taa sa'ándá choon noo taa ndaa yé'é ño'o, xí'in ta duti saku'a, kúu nì kasá'á ná kani ini ra: “¿Ndeí ndi'i ví ña nì kuu di'a viti?” 25 Kúu nì kasá'a va iin taa. Dá nì kaa ra xí'in rá:

—Tá'an taa nì sadi ndo ve'e kaa ñoo, yé'é ño'o ká'ano va ndíta roon dána'a ra noo na ñoo yo —kaá ra.

26 Dá nì sa'an ta sa'ándá choon noo taa ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in ra ño'o tixi ndá'a rá nì sa kí'in ra apóstol ñoo. Tído ko ní kéndava'a ta'on ra xí'in ná, chí yu'u ra ña chiyúú ñaa ñayuu ndéi seído'o ñaa ñoo. 27 Dá ndáka ñaa rá nì saa ra ve'e noo nì nataka ndidaá ra kómi choon ná'ano ñoo, dá nì nak'i'o ñaa rá noo rá. Dá nì ndato'on ñaa ta duti mií noo, 28 ta kaá ra:

—¿Á ko ní sa'ándá ta'on ndu choon noo ndo ña ná dá'a ka nì kanoo ndó dána'a ndo sa'á taa ñoo? Tído viti iin ní kúu ñoo Jerusalén

yó'o nì naka'ani ña dána'a ndo. Ta chinóo kuachi ndo ndu'u ña nì sa'ání ndú taa ñoo —kaá ra.

29 Dá nì nandió né'e Pedro xí'in dao ka apóstol ñoo to'on noo rá, ta kaá na xí'in rá:

—Káni cháá kaa kueído'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá taa. 30 Tatá Ndios, na nì sa ndaño'o na sá'ano ve'a, noon kúu na nì danátaki Jesús, na nì sa'ání ndo'ó tá nì chírkaa ndó na ndika iin yíto. 31 Ta na yó'o kúu na nì chindaya'i mií Ndios, chí nì chikoo ñaa ná xoo ku'a na. Ta nì ndee ñaa ná na kómi choon sata ñayuu, ta nì ndee ta'ani ñaa ná na dáka'ki ñaa. Díon, dá ná nandikó iní na Israel sa'á kuachi kée na, dá ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. 32 Ta ndu'u kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. Ta na kúu Espiritu ij, na xí'o Ndios noo na seído'o ñaa, noon ta'ani kúu na xí'o ndaa kuendá ña díon kián —kaá na.

Di'a kua'an ña nì ka'an iin taa naní Gamaliel

33 Tá nì seido'o ra to'on yó'o, kúu nì karyíi nda'o ra. Dá nì ka'án rá ka'ání ñaa rá. 34 Dá nì ndakuin ndichi iin ta fariseo né'e choon naní Gamaliel, ta kúu rá iin taa dána'a ley. Ta ta ndaya'i nda'o kúu rá noo ndidaá na ñoo ñoo. Dá nì sa'anda ra choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

35 Tá nì ndi'i, dá nì kaa ra xí'in dao ka ta né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, ta ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a nì ká'an ndó kee ndó díon xí'in taa ñoo. 36 Dá chí tá sata cháá, dá nì ndakuin iin taa naní Teudas. Ta nì chindaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúu taa nì sa ndita xí'in rá. Tído nì sa'ání vá ñaa ná. Ta nì xita noo ndidaá kúu taa nì sa ndita xí'in rá. Ta kúu nì naá vá noo rá. 37 Tá nì ndi'i, dá nì ndakuin iin taa Galilea naní Judas tein kuu nì nachikodó na ñoo yo kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúu kua'a ta'ani taa ñoo yo nì sa kí'in tá'an

xí'ín rá. Tído nì sa'ání ta'ani ñáa ná. Ta kúú ndidaá taa sa ndita xí'ín rá nì xitá noo kua'an. ³⁸ Sa'á ñóó ká'ín xí'ín ndó, o sa dáta'án ka ndo taa káa, ta dáyaá ndo rá. Chì tá choon kée ra kúú ñá'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán naá vá nooán. ³⁹ Tído tá kíán ñá'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaá ndoán. Kaon koo ndó, chì oon nì ví ñáá ndo xí'ín Ndios —kaá Gamaliel ñóó.

⁴⁰ Ta kúú nì ñata'an va ini ra to'on nì ka'an Gamaliel ñóó. Dá nì kana tuku ra apóstol ñóó. Dá tá nì ndi'i nì kani ra sata ná xí'ín chirrión, dá nì sa'anda ra choon noo ná ñá ná dá'a ka nì ka'an na sa'a Jesús. Dá ví nì dayáa ñáá rá kua'an na.

⁴¹ Dá nì kan kuei na noó ta né'e choon kua'an na. Tído kádij nda'o ini na, chì nì sonó Ndios ñá nì ndo'o ní o ná sa'a Jesús. ⁴² Ta ndidaá kuú ñó'o na dána'a na ini ve'e ñó'o ká'ano, xí'ín iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ñá dána'a na sa'a Jesucristo.

6

Di'a nì kuu tá nì kaxi na kúú kuendá Jesús usá taa ñá kane'e ra iin choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñóó ndúkua'a ka na kúú kuendá Jesús kua'an na. Kúú nì kasá'a na ká'an yú'u griego ká'an kuáchì na xí'ín na ká'an yú'u hebreo. Chì kaá na ñá ko xí'o ndúsá'ano na ñá'a kasá'an na kuáan ká'an yú'u griego táto'on kí'o kánian ni'í ná iin rá iin kuú kuú.

² Ta ndin uxí uú apóstol ñóó nì ndítútí ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús. Dá nì kaa na xí'ín ná:

—Ko vá'a ta'on ñá kíán chituu too ndu'u ñá dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ñá kíán dasá ndú ñá'a kasá'an ñayuu. ³ Sa'á ñóó, ñani, va'a cháa ka ñá ná kaxi ndó usá taa tein mií ndó xaan, ta ná kakuu ra taa ndíta ndaa xí'ín Ndios noó ñayuu, taa nì ñakutí xí'ín Espíritu ij Ndios, taa nì ñakutí

ta'ani xí'ín ñá ndichí. Dá kí'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴ dá kíán ná o kátuu ndu ñá ká'an ndu xí'ín Ndios, ta nì ñá dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúú ndidaá vá ñayuu ñóó nì ñata'an ini ñá dión koo. Dá nì kaxi na iin taa naní Esteban, chì kándéé ká'ano ini na Ndios, ta nì ñakutí ní o ná xí'ín Espíritu ij. Ta nì kaxi ta'ani na Felipe, xí'ín Prócoro, xí'ín Nicanor, xí'ín Timón, xí'ín Parmenas, xí'ín Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sa kándisa táto'on kándisa na ndéi Israel. ⁶ Dá ndáka na ndin usá taa ñóó nì saá na noo apóstol. Dá nì chikodó ná ndá'a ná diní ná. Dá nì xiká na ñá maní noo Ndios sa'a ndin usá taa ñóó.

⁷ Ta kúú nì ñaká'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'á ñóó nì ndúkua'a na kúú kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúú kua'a ta'ani taa dutí nì kasá'a kándisa ñá ndaa sa'a Jesús.

Di'a nì kuu tá nì tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra noó ta né'e choon

⁸ Kua'á ñá maní nì kee Ndios xí'ín Esteban, ta nì ñakutí ná xí'ín ndéé Ndios, sa'á ñóó nì sa kándéé ná sa kee na kuá'a nda'o ñá ná'ano xí'ín ñá ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñóó. ⁹ Ta kúú nì ndakuei dao taa ñó'o ve'e noo náta'ka na Israel, ñá ká'an xí'ín ná, ve'e na ko ñó'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta nì ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'ín ra ñoo Alejandría, xí'ín ra kuendá Cilicia, xí'ín ra kuendá Asia. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón kuáchì ra xí'ín Esteban. ¹⁰ Tído ko ní kándéé ta'on ra dátúú rá noo ká'an na, chì kómí ná ñá ndichí kée Espíritu ij Ndios.

¹¹ Dá nì chiyá'i ra dao taa ñá ná ka'an ra ñá nì seídó'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'ín sa'a Ndios. ¹² Ta dión nì kee ra, dá nì ñakujina vaá na ñoo xí'ín ndidaá tá sá'ano, xí'ín ndidaá tá dána'a ley. Dá nì natuu ra nì tiin ra Esteban. Dá ndáka ñáá rá nì saá ra noó ta

né'le choon. ¹³ Dá nì chikata ra taa ká'an to'ón sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúu ra kò sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o iì yò, xí'ín sa'a ley Moisés. ¹⁴ Chì nì seido'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña ro'on kúu ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña nì ñankoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵ Ta ndidaá taa ndéi noó tá'anda choon ñoo, tá nì sa nde'é rá noo Esteban, ta kúu nì xini ra ña ndato nda'o noo ná tát'on ndato noo iin ángel.

7

Dì'a kua'an ña nì ka'an Esteban xí'ín ta né'le choon

¹ Dá nì ndato'ón ñaá tã dutì miì noó:

—¿Á ña ndaa kúu ña ká'an taa kaa sa'on?

² Dá nì kaa Esteban xí'ín rá:

—Kueídó'o ndó ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó, ñani, ndo'ó, tã sá'ano viti. Nã ndato nda'o kúu Ndios, ta nì na'a nã miì ná noo tatá sá'ano yò Abraham tá nì sa io nã chí naciòn naní Mesopotamia, tá kò ñá'a ko'on nã koo na ñoo naní Harán. ³ Dá nì kaa Ndios xí'ín ná: “Dánkoo ñoo noo ío'on xaan, ta dánkoo ndidaá kúu tá'ón. Ta kua'an kooon noñó'o ko'ín na'ì nooñon.”

⁴ Dá nì keta na noñó'o nã Caldea kua'an nã. Dá nì sa'an nã nì sa io nã ñoo naní Harán. Ta ñoo nì xí'ì tatá nã. Dá ndáka ñaá Ndios nì saã nã noñó'o yó'o noo ndéi yó viti. ⁵ Tído nì lú'u ta'on ñó'o yó'o kò ní xí'o Ndios nì'ì ná, nì noo kuejin sa'a ná. Tído nì ka'an Ndios ña kì'o naan noo miì ná xí'ín noó de'e na, xí'ín noó de'e ñání nã, va'arã kò ñá'a kandeì de'e Abraham tiempo daá ñoo. ⁶ Ta nì ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání nã xí'ín de'e díkò nã kakuu nã tukú kandeì nda'ì iin kã ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a nã ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'ín ná noo komi ciento kuaì. ⁷ Ta nì kaa ta'ani Ndios dì'a: “Ta yu'u kúu nã keyiko

sa'a nã ñoo, nã kendúsa xí'ín ñayuu ña kechóon na noo ná. Tá nì ndi'i, dá kankuei ñayuu kii na kandeì na noñó'o yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

⁸ Tá nì ndi'i, dá nì kandoo Ndios xí'ín Abraham ña ta'anda ñií ná xí'ín ndidaá de'e na, ta ñoo kían ná'a ña nì xí'o Ndios to'on na noo ná. Sa'a ñoo, tá nì sa io de'e Abraham nì sa naní Isaac, dá nì sa'anda nã ñií xí'ì tá nì xino xi onã kuu. Dá tá nì sa io de'e Isaac nì sa naní Jacob, dá nì sa'anda ta'ani na ñií xí. Ta diòn ta'ani nì kee Jacob xí'ín ndin uxì uu de'e yíi na, tá'an nã nì sa kuu ndin uxì uu tatá sá'ano yò.

⁹ Tído sa'a ña u'u ini tatá sá'ano yò, sa'a ñoo nì díkò ná ñani ló'o nã José noó taa Egipto. Tído nì sa io va Ndios xí'ín José, ¹⁰ ta nì chindeé ñaá ná noo iin rá iin tandó'o nì sa ndo'o na. Ta nì kemání ñaá ná, ta nì xí'o na ñaxintóni ndichí noo ná tá nì sa íin na noo Faraón, tã kúu rey Egipto. Dá nì xí'o ra choon ká'ano noo ná ña dándáki na Egipto, xí'ín ve'e miì rey ñoo.

¹¹ Dá nì kasaa tama iin ní kúu kuendá Egipto xí'ín Canaán. Ta nì ndo'o nda'o níno ndidaá ñayuu. Sa'a ñoo kò ní nì'ì nã sá'ano ve'e yó ña keí ná. ¹² Tá nì nì'ì to'on Jacob ña ío tirió chí Egipto dì'a, dá nì tanda'a ná de'e na, nã sa kuu tatá sá'ano yò, nì sa'an nã Egipto. Ta ña yó'o nì sa kuu ta'ándá miì noó nì sa'an nã. ¹³ Dá tá nì sa'an nã ta'ándá kúu uu, nda daá, dá nì kast'on José xí'ín ñani nã ndá yoo kúu ná. Dá nì kandaã ta'ani ini Faraón ndéi nì kixi José, ta ndá yoo kúu nã ve'e na. ¹⁴ Dá nì sa'anda José choon noo ñani nã ña ná no'o nã nakuaka na tatá nã Jacob xí'ín ndidaá kúu nã ve'e na, dá ná kasaa nã Egipto. Ta nì sa kúu ná onì diko sa'on ñayuu.

¹⁵ Ta diòn nì kuu. Dá nì kasaa Jacob xí'ín ndidaá nã ve'e na kandeì na Egipto. Ta ñoo nì sa io Jacob nda noó nì xí'ì nã. Ta ñoo ta'ani nì xí'ì tatá sá'ano yò. ¹⁶ Tído nì sa'an

na ñoo yo ni dandúxi na lásá na iin ñoo naní Siquem ini iin káo, ña ni xiin Abraham noó de'e iin ta ñoo Siquem ni sa naní Hamor.

17 'Dá tá sa kua'an xinkoo to'on ni xi'o Ndios noo Abraham, kúu sa ni ndukua'á nda'o na ve'e yó ndéi Egipto, 18 nda rá ni kasá'á dándáki iin ka rey Egipto. Ta ko ná'á ta'on ra sa'á ña va'a ni kee José ñoo ñoo. 19 Sa'á ñoo ni kasá'á rá dándá'í ra na sá'ano ve'e yó, ta ni kendava'a ra xí'ín ná, ta ni kendúsa ra xí'ín ná ña ná kata ndava'a na de'e yíi kuálí ná, ta dúu ni kaki, dá ná kuu xi.

20 'Ta mií tein kuu dáá ñoo ni kaki Moisés. Ta ni sa kuu xi iin taleé ñóhí káa noo Ndios. Ta ni xito va ñaa na ve'e xi oní yoó. 21 Tído ni dakána ñaa ná táto'on ni ta'anda choon. Ta kúu mií de'e dí'í Faraón ni naki'in ñaa. Ta ni dakuá'ano ñaaán táto'on de'e miíán. 22 Ta kúu ni dakuá'a Moisés ndida'á ña ndichí dakuá'a na Egipto. Ta ndichí na xí'ín to'on ká'an na, ta kándéé ná kée na ndá choon kúu mií vá.

23 'Tá ni xinkoo Moisés uu diko kuia, dá ni chikaa ini na ko'on na koto ni'ini na na ñoo na, na Israel ndéi Egipto. 24 Dá tá ni xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'ín iin ta ñoo na, dá ni chindee ñaa ná. Kúu ni sa'áni vá ñaa ná sa'á ña ni kendava'a ra xí'ín iin ra ñoo na. 25 Chí ni ka'an ná ña kandaq ini na ñoo na ña mií Ndios kúu na ni kaxi ñaa kua'an na chindee ñaa ná, dá kankuei na tixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tído ko ní kandaq ta'on ini na ñoo na ña dión kián.

26 'Tá ni kasandaá iin ka kuu, dá ni xini Moisés ña ndéi uu ta Israel naá tá'an mií rá. Dá ni ka'an ná nachindei va'a ñaa ná, chí ni kaa na xí'ín rá: "Ín ñani kúu vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u tá'an ndó?", kaá na. 27 Dá ni chituu taq kéndava'a xí'ín ñani ra ñoo noo ká'an Moisés. Dá ni kaa ra xí'ín ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó kakuuon iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin ta káyíko

sa'á ndu'u?" 28 ¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánóon yu'u táto'on ni keeón ni sa'ánóon iin ta Egipto koni?", kaá ra xí'ín ná. 29 Tá ni seido'o Moisés ña ni ka'an ra dión, kúu ni xino na kua'an xiká ná nda noo naní Madián. Ta ñoo ni sa io na ni sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani ni sa io uu de'e na.

30 'Dá tá ni ya'a uu diko ka kuia, dá ni na'a noo iin ángel tein ño'ó ita kánkuei tein iin yitó táka ló'o íin noo kúu noño'ó ichi sa'a yúku naní Sinaí. 31 Ta kúu ni naá vá ini Moisés tá ni xini na ña dión kúu. Dá ni natuu yati na kande'é va'a na. Ta kúu ñoo ni seido'o na ni ka'an tachí sato'o yo Ndios: 32 "Yu'u kúu Ndios, na ni sa ndañ'o na sá'ano ve'ón, chí yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u kúu Ndios noo Jacob", kaá Ndios xí'ín ná. Ta ni kasá'á ndéi Moisés ña ni yu'u na. Ta kúu ko ní xi'o ndeé ka ini na kande'é ná. 33 Dá ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín ná: "Taó ndisa ño'ó sa'on, chí ño'ó ij kián seín ni'ínón xaan. 34 Mián ndaa kuiti kián xini yu'u ña nda'í nda'o ndo'ó níó ñayuu ndéi na Egipto. Ta mián ndaa seido'í ña nda'í nda'o ndé'í na. Sa'á ñoo ni kasaaí dákakii na. Ta viti nakíi yati cháá ka, chí tanda'á yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto", kaá Ndios xí'ín Moisés.

35 'Ta Moisés yo'ó kúu na sa ni kuño'ó vá ñayuu ñoo, chí di'a ni kaa na xí'ín ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó ña kakuuon iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na káyíko sa'á ndu'u?", kaá na. Tído mií Ndios kúu na ni tanda'á Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dákaki ñayuu ñoo xí'ín ndá'a ángel, tá'an na ni na'a noo tein yitó táka ló'o ñoo.

36 'Chí Moisés yo'ó kúu na ni taó xoo na sá'ano ñoo yo Egipto, chí kuá'á nda'o ña ndato xí'ín ña ná'ano ni kee na noo na Egipto. Ta ni sa'anda dao na taño'o naní Taño'o Kua'á. Ta sa kee ta'ani na ña

ná'ano tein uᵛ diko kuia noᵛ kúu noño'ó ichí. ³⁷ Ta mií Moisés yó'o kúu na nᵛ ka'an di'a xí'in na Israel: "Ta mií sato'o yᵛ Ndios kúu na kᵛ'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kastᵛ'on ná xí'in ndó to'on nᵛ ka'an mií Ndios xí'in ná, tátᵛ'on kᵛ'o kée yu'u. Ta kueídᵛ'o ndó ndidaá kúu ña ka'an na xí'in ndó." ³⁸ Tá Moisés yó'o kúu na nᵛ sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noᵛ kúu noño'ó ichí ñoó, ta nᵛ ndatᵛ'ón ná xí'in ángel nᵛ kii noᵛ Ndios dinᵛ yúku nani Sinaí. Ta ñoó nᵛ ni'i ná to'on Ndios, ña xí'o ña kataki yᵛ. Dá nᵛ xi'o naan noᵛ na sá'ano ve'á, dá nᵛ naya'an noᵛ yóó.

³⁹ Tído kᵛ ní xíin ta'on na sá'ano ve'á kueídᵛ'o na ña ká'an Moisés, ta nᵛ kuñᵛ'ó ñaá ná. Ta ñᵛ'o ini na nandiᵛ kuéi na ñoo Egipto. ⁴⁰ Sa'á ñoó nᵛ kaa na xí'in Aarón: "Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'ᵛ Egipto, chᵛ xíin ndí kían nᵛ ndo'o Moisés, tá'an na nᵛ taó yᵛ Egipto, dá vei yó yó'o." ⁴¹ Dá nᵛ kava'a ñayuu ñoó iin yoko kaa tátᵛ'on kaa iin chikerró. Dá nᵛ doko ná kiti ndáka na noᵛán, ta nᵛ sa ndei diᵛ ná nᵛ keká'ano na yoko, ña nᵛ kava'a na xí'in ndá'a mií ná.

⁴² 'Sa'á ñoó nᵛ dayaa ndá'a ñaá Ndios, ta nᵛ nakᵛ'iᵛ ñaá ná noᵛ ña kini. Sa'á ñoó nᵛ kasá'a ná ndaño'o na tᵛñoó ñᵛ'o induú, chᵛ di'a kua'an ña nᵛ taa iin profeta sa'á ña nᵛ ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndei Israel,

¿á noᵛ yú'u va nᵛ doko ndo'ó kiti ndáka ndó tein uᵛ diko kuia nᵛ sa ndei ndó noño'ó ichí ñoó?

⁴³ Kᵛó, di'a nᵛ doko ndᵛ rí noᵛ yoko, chᵛ nᵛ sa ne'e ndó ve'e ñᵛ'o ñiᵛ kuendá yoko nani Moloc

xí'in iin ka ve'e ñᵛ'o kuendá yoko kúu tᵛñoᵛ nani Refán.

Ta ña yó'o kúu ña nᵛ kava'a ndó xí'in ndá'a mií ndó, dá nᵛ sa ndaño'o ndóan.

Ta sa'á ña nᵛ kee ndó dión, sa'á ñoó tanda'á yu'u ndo'ó ko'on

xiká cháá ka ndᵛ ᵛ duᵛ ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on nᵛ taa profeta.

⁴⁴ 'Ta sa komí na sá'ano ve'e yó ve'e ñᵛ'o nᵛ kava'a xí'in ñiᵛ, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'in ná, nani nᵛ sa ndei na noño'ó ichí ñoó. Ta ve'e ñᵛ'o yó'o kían kaa tátᵛ'on kᵛ'o nᵛ sa'anda Ndios choon, chᵛ nᵛ kava'an tátᵛ'on kᵛ'o kaa rá ió ña nᵛ na'a Ndios noᵛ Moisés dinᵛ yúku.

⁴⁵ Dá nᵛ natiin de'e na sá'ano ve'e yó ve'e ñᵛ'o yó'o. Ta né'e naan nᵛ saᵛ na xí'in José noño'ᵛ na tᵛkú. Dá nᵛ kandeé ná nᵛ keña'a na ñᵛ'o yó'o, chᵛ mií Ndios nᵛ taó ñayuu nᵛ sa ndei yó'o kua'an na. Ta kᵛ'o dión nᵛ sa kían ve'e ñᵛ'o nᵛ kava'a xí'in ñiᵛ nda tiempo nᵛ sa dandáki rey David.

⁴⁶ 'Ta na yó'o kúu na nᵛ natiin kua'á ña manᵛ noᵛ Ndios, sa'á ñoó nᵛ xika na ña kían kava'a na iin ve'e ñᵛ'o náᵛ noᵛ keká'ano ñayuu Ndios, na nᵛ sa ndaño'o tatá sá'ano yᵛ Jacob. ⁴⁷ Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noᵛn kúu na nᵛ kava'a iin ve'e ñᵛ'o náᵛ. ⁴⁸ Tído na kómí ndidaá choon kᵛ ió ta'on na ini ni iin ve'e ñᵛ'o nᵛ kava'a ndá'a tᵛa, chᵛ iin profeta nᵛ taa ña nᵛ kaa Ndios di'a:

⁴⁹ Induú va kúu noᵛ ió yu'u dándákii, ta noño'ᵛ yó'o kúu noᵛ ndíta sa'í.

Sa'á ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaa sato'o yᵛ Ndios.

Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noᵛ kooi nani'i ndeéi, ká'an ndó?

⁵⁰ ¿Á kᵛ ná'a ta'on ndó ña mií vá yu'u kúu na nᵛ kava'a ndidaá kúu ña'a ió ñayuu yó'o?

Dión kaá sato'o yᵛ Ndios —kaá Esteban.

⁵¹ Dá nᵛ kaa ta'ani Esteban xí'in tᵛa ñoó:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta káxi nda'o níᵛ ndᵛ, ta na dó'ᵛ nda'o kúu ndó. Daá kuití vá kᵛ kóni ndᵛ kee ndó ña kóni Espiritu iᵛ Ndios, chᵛ tátᵛ'on kᵛ'o nᵛ sa kee na sá'ano ve'e

ndó, kɪ'o dión kée ij vá ndó. ⁵² Chɪ, ɔndi káa iin profeta ko ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'ín? Nɪ sa'ání ná ndidaá profeta, na nɪ sa ka'an ña kii iin na ndaa noo Ndios. Ta miían ndaa nɪ kixi na, tído nɪ nakɪ'o ñaa ndó noo ndá'a ta kini, ta nɪ sa'ání ñaa ndó. ⁵³ Ta va'ará nɪ naʔiin túu ndó ley Ndios noo ángel nɪ kii induú, tído ko ní seídó'o ta'on ndóan.

Di'a nɪ kuu tá nɪ xi'i Esteban

⁵⁴ Tá nɪ seídó'o ɬa né'e choon to'on yó'o, kúu nɪ karyíi nda'o ra, ta nɪ chichi tá'an no'o ra, chɪ nɪ xido nda'o ini ra sa'á ña nɪ ka'an Esteban. ⁵⁵ Tído nɪ nakutí Esteban xí'ín Espírɪtu ij Ndios. Ta nɪ sa nde'é ná chí induú. Ta nɪ xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ío Ndios, ta íin Jesús xoo kuá'a na. ⁵⁶ Dá nɪ kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chɪ ndé'í ña nóno induú káa. Ta na nɪ nduu ɬa ñayuu yó'o íin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

⁵⁷ Ta kúu nɪ sadi ndidaá ɬa ndéi ñoo do'o ra. Ta kúu nɪ'i nda'o nɪ kasá'á káyu'ú rá. Dá nɪ ndao ni'ini ra nɪ tiin ra Esteban. ⁵⁸ Dá nɪ taó ñaa rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñaa rá xí'ín yuu. Ta ra chinóo kuachi Esteban nɪ chindei ra dá'on rá noo íin tayíi naní Saulo. ⁵⁹ Ta xí'ín tein kóon ñaa rá yuu, kúu nɪ kasá'á Esteban ká'an na xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níolí.

⁶⁰ Dá nɪ sa kuíin xití ná. Ta kúu nɪ'i nda'o nɪ káyu'ú ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá nɪ kuachi yá'a ɬa yó'o kée ra xí'ín yu'u —kaá na.

Dá tá nɪ ndi'i nɪ ka'an na dión, dá ví nɪ xi'i na.

8

Di'a nɪ kuu tá nɪ kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'ín na kúu kuendá Jesús

¹ Ta nɪ nata'an va ini Saulo ñoo ña nɪ sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáá ñoo nɪ kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo

Jerusalén. Sa'á ñoo nɪ xitá noo ndi'i na kua'an na kande'i na dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea di'a xí'ín kuendá Samaria. Ta sava'a na kúu apóstol va nɪ kandoo ndéi ñoo Jerusalén. ² Tído ndéi dao ka ɬa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra nɪ sa'an nɪ dandúxi Esteban. Ta nda'í nɪ saki ra sa'a ná. ³ Ta tein kuu dáá ñoo nɪ kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'ín na kúu kuendá Jesús. Kúu nɪ xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra ɬa xí'ín ñá'a, ta ñó'o ñaa rá kua'an na ve'e kaa.

Di'a nɪ kuu tá nɪ daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

⁴ Ta ñayuu nɪ kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu na nɪ kasá'á dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaá kúu xían noo nɪ ki'in na kua'an na. ⁵ Dá nɪ ki'in ta'ani iin ɬa naní Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta nɪ kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Cristo, na dáka'ki ñaa. ⁶ Ta nɪ nataka kuá'a ñayuu. Ta ndino'o ini na nɪ seídó'o na ña nɪ daná'a Felipe, chɪ nɪ xini na ndidaá ña'a ndato nɪ kee ra. ⁷ Chɪ kuá'a nda'o ñayuu ñó'o espírɪtu kini nɪ nduva'a, ta nɪ'i nda'o nɪ káyu'ú espírɪtu kini ñoo, dá nɪ kankuei ña kua'an ini na. Ta kuá'a ñayuu nɪ natíi sa'a xí'ín na ko kuu kaka va'a nɪ nduva'a. ⁸ Sa'á ñoo nɪ kadij nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

⁹ Ta ñoo ñoo ío ta'ani iin ɬa naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétadí ra xí'ín na ñoo ñoo. Ta dánda'í ra ñayuu ndéi ñoo, chɪ kée ra mií rá ña kúu rá iin ɬa ndaya'i. ¹⁰ Ta ndidaá ñayuu seídó'o va'a ña ká'an ra, nda na kuálí cháa ka xí'ín nda na sá'ano cháa ka, ta kaá na ña mií Ndios nɪ xi'o choon ká'ano ñoo noo rá. ¹¹ Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an ra, chɪ sa na'á nda'o xionoo ra dánda'í ñaa rá xí'ín ña ɬadí kée ra. ¹² Tído tá nɪ daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúu nɪ kandisa naan,

ta ni kandisa ta'ani na ña ni daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'a ñoo kua'á nda'o taa xí'in ñá'a ni sodo ndúta. ¹³ Ta kúu ni kandisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá ni ndi'i ni sodo ndúta rá, kúu ni kasá'á rá xionoo ra xí'in Felipe. Ta kúu naá vá ini ra xiní ra ña ndato xí'in ña ná'ano kée Felipe.

¹⁴ Tá ni ni'ijí tó'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kua'á ñayuu ndéi kuendá Samaria ni kandisa to'on Ndios, dá ni tанда'á ná Pedro xí'in Juan kua'an na ñoo. ¹⁵ Dá tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xika na ña manj noo Ndios sa'á ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espíritu ij Ndios, ¹⁶ chí ni iin tó'ón ná kọ ñá'a natiin Espíritu ij Ndios, chí ni sodo ndúta óon va na xí'in kuu Jesús. ¹⁷ Dá ni chínóo Pedro xí'in Juan ndá'a ná dinj ñayuu ni kandisa ñoo, ta kúu ni natiin na Espíritu ij Ndios.

¹⁸ Tá ni xini Simón ña ni natiin ñayuu ñoo Espíritu ij Ndios tá ni chínóo apóstol ñoo ndá'a ná dinj ná, dá ni ka'an rá ki'o ra di'ón noo ná, ¹⁹ chí ni kaa ra:

—Dikó ta'ani ndo'ó choon né'le ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chinóo yu'u ndá'í dinj ndi ndáa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espíritu ij Ndios —kaá Simón.

²⁰ Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Kua'an yo'ó naá nduúon xí'in di'ón xaan, chí ká'an yo'ó ña xí'in di'ón kuu kuión ña xí'o oon Ndios noo ñayuu. ²¹ Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó kọo noo choon kée ndu'u yo'ó chí kọ ín ndaa ta'on nimon noo Ndios. ²² Kua'an nandikó inóon sa'a ña kini kéeón xaan. Ta kueí nda'í noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'á kuachi ná'ani inon xaan. ²³ Chí kátóni ini yu'u ña ni chití yo'ó xí'in ña u'u inon. Ta ndadí toon yo'ó nákaaon tixi ndá'a ña kini —kaá na.

²⁴ Dá ni kaa Simón:

—Kueí nda'í ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'í tá'an ña kaá ndo vei ndo'i —kaá ra.

²⁵ Dá tá ni ndi'i ni daná'a Pedro xí'in Juan noo ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Ndios, dá ni ki'in na íchi kua'an na xí'in Felipe. Dá ni kasá'á ná dána'a na to'on va'a ñoo noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá ni ndi'i, dá ni nandio kueí na ni nasáa na ñoo Jerusalén.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe sa'á to'on va'a Jesús noo iin taa ni kii nación Etiopía

²⁶ Tá ni ndi'i yo'ó, dá ni ka'an iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios xí'in Felipe:

—Ndakuin, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén di'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo kían yá'a kua'an noo kúu noño'ó íchí —kaá na.

²⁷ Dá ni ndakuin Felipe. Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu íchi noo kua'an ra ñoo ni naki'in tá'an ra xí'in iin taa nación Etiopía. Ta kúu rá iin taa o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin taa kéchóon noo iin ñá'a naní Candace, ña kúu reina nación Etiopía, chí né'e va'a ra di'ón. Ta ni sa'an ra ñoo Jerusalén ni sa ndaño'o ra Ndios. ²⁸ Ta kúu ni nandio koo ra kua'an nó'o rá. Ta ió ra noo carreta, kiro ñó'o kueí. Ta ká'í ra tuti ni taa profeta Isaías. ²⁹ Dá ni kaa Espíritu ij Ndios xí'in Felipe:

—Natuu yati kua'an ni'on carreta káa —kaá na.

³⁰ Dá ni kankono Felipe ni natuu yati ra noo kua'an ra. Kúu ni seido'o ra ña ká'í taa ñoo noo tuti ni taa profeta Isaías. Dá ni ndato'ón ñaá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ña ká'í ní xaan?

³¹ Dá ni kaa taa ñoo:

—¿Ndi kee yu'u kanda inij ña ká'an tá kọ ín ta'on nakani xí'in yu'u?

Dá ni ka'an ra xí'in Felipe ña ná kaa ra noo carreta, ta ná kakoo dáó rá xí'in rá. ³² Ta ká'í ra tuti ij Ndios noo ká'an di'a:

Tátò'on kì'o ndáka ra iin léko kua'an
nì noó taa sa'ání rì, kì'o dión
nì kee ra xí'ín ná.

Tátò'on kì'o tádi iin léko dátá rì, kì'o
dión nì kee na,
chì nì iin tó'ón to'on kò ní ká'an na
chindeé ná míí ná.

³³ Ta nì kenóo ñáá taa, ta kò iin ta'on
ní kényiko ndaa sa'a ná.

Sa'á ñóó, ¿ndá yoo kuu nakani sa'á
de'e na?

Chì nì sa'ání ñáa ñayuu, dá ná o kóo
ka na ñayuu yó'o.

³⁴ Dá nì ndato'ón taa ñóó Felipe,
ta kaá ra:

—Kee ní ña manì nakani ní xí'ín
yu'u. ¿Ndá sa'a nì ka'an profeta
yó'o? ¿Á nì ka'an na sa'a míí ná, o
nì ka'an na sa'a iin ka taa?

³⁵ Dá nì nakani Felipe ndi kóni
kaa to'on kaa noo tuti ñi yó'o. Xí'ín
sa'a to'on yó'o, dá nì kasá'á rá
dána'a ra noo rá sa'a to'on va'a
Jesús. ³⁶ Dá nì saa ra iin xían noo
ñó'o takuì noo yá'a ra kua'an ra
ñoó. Dá nì kaa taa Etiopía ñóó xí'ín
Felipe:

—Yó'o ñó'o takuì. ¿Á o kúu ta'on
kodo ndúta yu'u yó'o?

³⁷ Dá nì kaa Felipe xí'ín rá:

—Tá kandeé iní ní Jesús xí'ín ndi-
noo iní ní, dá kían kuu va.

Dá nì kaa taa ñóó:

—Kándísai ña Jesucristo kúu de'e
Ndios —kaá ra.

³⁸ Dá nì sa'anda ra choon ña ná
kakuìin carreta ñóó. Dá nì noo ndi
nduu ra noo ñó'o takuì ñóó. Dá nì
dakódo ndúta ñáa Felipe. ³⁹ Tá
nì ndi'ì nì kankuei ra noo takuì
ñoó, ta kúu nì ndaño'ó nì'ini va Fe-
lipe nì kee Espíritu sato'o yo Ndios.
Ta kúu kò ní xiní ka ñáa taa ñóó.
Ta kádij nda'o iní ra kua'an ra íchì
ñoó. ⁴⁰ Kúu nì kasandaá Felipe iin
ñoó naní Azoto. Ta nì ya'a ra iin
rá iin ñóó sá xíka ra kua'an ra, ta
sá kasto'on ra xí'ín ñayuu ñóó sa'á
to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá nì saa
ra ñóó naní Cesarea.

9

*Di'a nì kuu tá nì nduu Saulo
kuendá Jesús*

¹ Ta ká'an ñi vá Saulo ña ka'ání rá
na kúu kuendá sato'o yo Jesús. Kúu
nì sa'an ra noo nákaa ta dutì míí
noó. ² Dá nì xíkà ra ña kì'o ra tuti
kane'e ra ko'on ra ve'e noo náta
na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti
ñoó ká'an ña kómí rá choon tiin ra
taa xí'ín ñá'a ndiko íchì Jesús ko'on
na ve'e ka ñoo Jerusalén.

³ Dá nì kee ra kua'an ra ñoo
Damasco ñóó. Tído tá nì kasandaá
yati ra ñoo ñóó, kúu iin kuití vá nì
naye'e ndaa noó kua'an ra nì kee
iin ñó'o nì kii induú. ⁴ Ta kúu nì
kankaa va ra noño'o. Dá nì seido'o
ra tá nì ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo, ¿Ndiva'a xionoo
yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?

⁵ Dá nì ndato'ón ñáa rá:

—¿Ndá yoo kúu míí ní, tatá?

Dá nì kaa na:

—Yu'u kúu Jesús, na xionoo yo'ó
kéndava'a xí'ón. Tído kéeón xí'ín
miíón tató'on kì'o kée iin chee tá
chísá'á rí dinì karoohá, ta dár'u'u rì
míí rí.

⁶ Ta kúu nda ndéi nino oon va
Saulo chì nì yu'ú ra, dá kaá ra:

—¿Ndí kían kee kóni ní, tatá?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuìin ndichi, ta kua'an
ku'u ñoo ká'ano kaa, dá kaa ná
kasto'on na xí'ón ndí kían kánian
keeón —kaá na.

⁷ Ta taa kua'an xí'ín Saulo ñóó,
kúu nì naá vá iní ra ndita ra, chì nì
seido'o ta'ani ra nì ka'an iin ñayuu,
tído kò iin ta'on ní xiní ra. ⁸ Dá nì
ndaakuìin ndichi Saulo. Tído tá nì
ka'an rá kande'é rá, kò ní kúu ka,
chì nì kukuaa va ra. Dá nì natiiin
ndaa ñáa taa kua'an xí'ín rá ñóó, dá
ndáka ñáa rá nì saa ra ñoo Damasco.
⁹ Ta ñóó nì sa io ra onì kuu. Ta kò
túu noo rá, ta kò ní sásá'an ra, ta kò
ní xí'í ra takuì.

¹⁰ Ta ñoo Damasco ñóó ío iin taa
kúu kuendá Jesús naní Ananías. Ta

n̄i na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta n̄i kaa na xí'ín ná:

—¡Ananías!

Dá n̄i kaa Ananías:

—Yó'o nákaai, tatá.

¹¹ Dá n̄i kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuijn ndichi, ta kua'an k̄i keí naní keí Ndaa. Tá n̄i saaon ve'e iin taa naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin taa n̄i kaki ñoo Tarso naní Saulo, ch̄i ñoo ió ra ká'an ra xí'ín. ¹² Ch̄i n̄i x̄i'oi ña n̄i xini ra iin taa naní Ananías, ta ku'u ra chinoo ra ndá'a rá din̄i rá, dá ná natuu tuku noo rá.

¹³ Dá n̄i kaa Ananías:

—Tatá, kua'a nda'o ñayuu nákaní xí'ín yu'u sa'a taa ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'ín ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta viti n̄i kasáa ra ñoo yó'o. Ta né'e ra choon n̄i x̄i'o ta dut̄i saku'a'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoní ña kúu ní sato'o na ko'on na ve'e kaa.

¹⁵ Dá n̄i kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'an, ch̄i mií vá yu'u n̄i kaxi taa ñoo ña kane'e ra to'ín dána'a ra noo ñayuu ko kúu na Israel, xí'ín noo rey, xí'ín noo na Israel. ¹⁶ Ta ko'ín dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní níó rá sa'a yú'u —kaá na.

¹⁷ Dá n̄i kee Ananías kua'an na. Dá n̄i saa na ve'e noo ió Saulo, kúu n̄i ku'u na n̄i chinoo na ndá'a ná din̄i rá. Dá n̄i kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, na n̄i na'a noo noo yo'ó íchi noo ve'ín yo'ó, noón kúu na n̄i tãnda'a yu'u ve'í, dá natuu nooon, ta nakutón xí'ín Espiritu īi Ndios —kaá na.

¹⁸ Ta kúu vití'ón di'a va n̄i kuej ña ndáa tátõ'on ndáa ta'i t̄iyaká nduchí noó Saulo. Ta kúu n̄i natuu noo rá. Dá ví n̄i ndaku'ín ndichi rá. Dá n̄i sa'an ra n̄i sodõ ndúta rá. ¹⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i sasá'an ra, kúu n̄i naní'ij ndéé vá rá. Ta n̄i sa io ra dao kuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

²⁰ Ta n̄i ndi'i, dá n̄i kasá'a Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, ch̄i kaá na ña Jesús kúu de'e Ndios.

²¹ Ta kúu n̄i kasá'a naá vá ini ndidaá kúu ñayuu seídõ'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o duú taa káa kúu ra kéndava'a xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú ra káa ta'ani kúu taa n̄i kasáa yó'o tiin ra na kúu kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on ra nak̄i'o ra noo ndá'a ta dut̄i saku'a'a? —kaá na.

²² Tído ví'í ka ví n̄i ndundeé ini Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta ko ní'ij ta Israel ndéi ñoo Damasco ndi k̄ian ka'an ra xí'ín Saulo, dá ch̄i n̄i x̄i'o na ña n̄i kãdaa ini ra ña mi'ian ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñaá.

²³ Kúu sa kua'a nda'o kuu n̄i ya'a, dá n̄i kãdõo taa Israel ña ka'ání rá Saulo. ²⁴ Tído n̄i ní'ij to'on na sa'a ña n̄i kãdõo ra kee ra. Ta nduú ñoo ndéi ra ndati ra keta na yé'é noo kõndu'u na ñoo Damasco, dá ka'ání ñaá rá, ká'an rá. ²⁵ Sa'a ñoo tá n̄i kuaá, dá n̄i ñanoo na kúu kuendá Jesús Saulo ini iin t̄iyika ká'ano sata náõ ndadí ñoo ñoo. Dá n̄i kee na kua'an na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saa Saulo ñoo Jerusalén

²⁶ Dá tá n̄i saa Saulo ñoo Jerusalén, dá n̄i ka'an ná naki'ín tá'an na xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'u xini ñaá, ch̄i ko kãndia na ña mi'ian ndaa n̄i nduu Saulo kuendá Jesús.

²⁷ Dá n̄i kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an na noo ndéi na kúu apóstol. Dá n̄i nakani na ña n̄i xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta n̄i nakani ta'ani na ña n̄i ka'an Jesús xí'ín ná íchi ñoo. Ta n̄i kastõ'on ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña ko ní yu'u ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. ²⁸ Dá n̄i kãdõo Saulo n̄i sa io na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'ín ná.

29 Ta kō yu'ú ta'on Saulo kanoo na kastō'on na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichí tá'an na xí'ín ta Israel ká'an yú'u griego. Tído ka'ání vá ñáá rá kóni ra. 30 Dá tá nì katonì ini dao ká nà kúú kuendá Jesús ña kì'o dión kóni ra kee ra, dá nì kee na ndáka na Saulo kua'an nà nda ñoo Cesarea. Ta ñoo nì tanda'a ñáá ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

31 Ta kúú ndéi va'a va ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sá'ano cháá ká nà kua'an nà xí'ín to'on Ndios. Ta yu'ú níō ná sato'o yo Ndios. Ta nì ndukua'a ná, ta nì sisa cháá ká nà xí'ín ña kándisa na kée Espíritu ñi Ndios.

Di'a nì kuu tá nì nduvva'a iin taa naní Eneas

32 Ta noo xionoo Pedro xito ni'ini na ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúú ñoo nì kasandaá nà noo ndéi nà kúú kuendá Jesús ñoo naní Lida. 33 Ta ñoo nì naní'í ná iin taa naní Eneas. Ta sa'io onā va kua'á kándu'u rá noo xito, chí nì natii sa'a rá. 34 Dá nì kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúú nà nduvva'a yo'ó. Ndakuiin ndichi, ta natuú xiton.

Ta kúú nì nakuin ndichi ra. 35 Tá nì xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo naní Sarón ña nì nduvva'a ta kú'u ñoo, kúú nì nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nataki iin ñá'a naní Dorcas

36 Ta ñoo naní Jope ió iin ñá'a kúú kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'ín to'on griego nanían Dorcas. Ta kúú kua'á nda'o ña va'a sa keeán, chí sa chindeeán ñayuu kúnda'í. 37 Ta tein kuú dáá ñoo nì kasá'a kú'an. Ta kúú nì xí'í vaan. Dá tá nì ndí'í nì nakata na ñi'ian, dá nì chindú'u ñáá ná ini ve'e kúú uu kánoo ñino.

38 Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'ín ñoo Lida. Kúú nì kandaá ini nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jope

ña ió Pedro ñoo Lida. Sa'a ñoo nì tanda'á ná uu taa kua'an ra kuaka ñáá rá. Tá nì saā ra noo ió nà, dá nì seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—¿Á ko'on ní xí'ín ndu'u vití'on ní? —kaá ra.

39 Dá nì kee Pedro kua'an nà xí'ín rá. Dá tá nì saā nà ñoo Jope, dá nì kee ñayuu ñoo ndáka ñáá ná kua'an nà ve'e noo kándu'u ndii naní Dorcas ñoo. Ta kúú kua'á nda'o nà kuān nì kao noo sata Pedro, ta ndéi'í nà ndéi na sa'á ndii ñoo. Ta dána'a nà dá'on xí'ín do'onō nì sa kava'aán tá nì sa takian noo Pedro.

40 Dá nì taó ndí'í Pedro ndidaá kúú ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví nì sa kuin xití ná, ta nì ka'an na xí'ín Ndios. Dá nì sa ndé'e ná noo kándu'u ndii ñoo. Dá nì kaa nà:

—Tabita, ndakoo —kaá nà.

Ta kúú nì nandé'e váán. Dá tá nì xinian Pedro, kúú nì ndakooán ióan. 41 Dá nì tiin Pedro ndá'an. Dá nì nachikani ndichi ñáá ná. Dá nì nakana na ndidaá nà kúú ñayuu Ndios xí'ín nà kuān ñoo ini ve'e ñoo. Dá nì chikani takí ñáá ná noo ná. 42 Dá tá nì kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña nì natakian, kúú kua'á nda'o na nì kándisa sato'o yo Jesús. 43 Ta kúú kua'á ká va kuú nì kandoo Pedro ñoo Jope nì sa'io nà ve'e iin taa sa nduvii ñi kiti naní Simón.

10

Di'a nì kuu tá nì na'a noo iin ángel noo iin taa naní Cornelio

1 Ta ñoo Cesarea ió iin taa naní Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, ra kúú iin ta'ándá naní, ra Italiano. 2 Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñáá rá xí'ín ndidaá nà ve'e ra. Ta kua'a di'on xí'o ra chindee rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuití ká'an ra xí'ín Ndios. 3 Ta iin kuú nì xini ra ña'a ndato nì kee Ndios táto'on ká oní sa'ini, chí nì xini túu ra iin ángel nì kií noo Ndios. Ta nì ku'u na noo nákaā ra. Dá nì kaa nà:

—¡Cornelio!

4 Tá n̄i s̄a nde'é va'a Cornelio ángel ñoó, kúú n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa ángel ñoó:

—Náta'an ini Ndios seíd'o na ña xíkõn noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í. 5 Ta viti tanda'á dao t̄a ná ko'õn r̄a ñoo Jope kuaka ra iin t̄a naní Simón kandaka ra kasaá r̄a. Ta t̄a yó'o naní ta'ani Pedro. 6 Ta ió n̄a ve'e iin k̄a t̄a naní Simón, tá'an r̄a ndúvii ñí kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú t̄año'o. Ta noón kúú n̄a kastõ'õn xí'õn ndí kían kánian keeõn —kaá ángel ñoó.

7 Dá n̄i kee ángel ñoó kua'an n̄a. Dá n̄i kana Cornelio uu t̄a kéchõn noo rá xí'ín iin soldado, tá'an r̄a ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñoó t̄a yó'o. 8 Dá n̄i nakani ndí'i ra xí'ín t̄a yó'o ña n̄i kua'an ángel ñoó xí'ín rá. Dá n̄i tanda'á ñaá rá kua'an r̄a ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i xini Pedro iin ña'a ndato n̄i kee Ndios

9 Ta iin k̄a kuu, tá s̄a kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñoó, kúú n̄i kaa Pedro diní ve'e ka'an n̄a xí'ín Ndios, ta kían t̄ato'õn dao nduú. 10 Ta n̄i kixian n̄i kuiko nda'o na. Ta s̄a kasá'an v̄a na kóni n̄a. Ta xí'ín nani kénduu n̄a ve'e ñoó ña'a kasá'an na, ta kúú n̄i xini túu na iin ña'a ndato n̄i kee Ndios. 11 Ch̄i n̄i xini na n̄o nonõ induú. Ta n̄i xini na konoó iin ña'a vei ña, ta káaan t̄ato'õn káa iin dá'õn ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Ta n̄i naxinoan nda noño'o. 12 Ta kúú ini dá'õn ñoó ño'o ndidaá kúú kiti komi sa'a, ta ño'o ta'ani kirí xika tixi, xí'ín ndidaá k̄a ni laa. 13 Dá n̄i seido'o Pedro tach̄i iin n̄a n̄i ka'an, ta kaá n̄a dí'a:

—Pedro, nakuiin ndichi. Ta ka'ání kiti xaan, ta kason rí.

14 Dá n̄i kaa Pedro:

—Koó, tatá, ch̄i ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'ín ña ko ió vii noo Ndios.

15 Dá n̄i kaa tuku tach̄i n̄a n̄i ka'an ñoó xí'ín ná:

—Tá'an ña n̄i nduvii Ndios, o s̄a chinaní ta'on yo'áan ña kían ña yako.

16 Ta on̄i ta'ándá n̄i ka'an n̄a diõn xí'ín Pedro. Dá n̄i nandio koo tuku dá'õn ñoó kua'an nó'an induú.

17 Ta kúú xí'ín ió Pedro nákaní ini n̄a ndi kóni kaa ña ndato n̄i xini n̄a ñoó, kúú s̄a n̄i saá va t̄a n̄i tanda'á Cornelio ve'e noo ió n̄a, ch̄i n̄i ndato'õn rá n̄a ñoo ñoó ndeí kúú ve'e Simón. Ta kúú s̄a n̄i kasandaá r̄a yé'é ve'e ñoó. 18 Dá n̄i kasá'á ndato'õn rá n̄a ndeí ve'e ñoó, dá n̄i kaa r̄a:

—¿Á ve'e yó'o ió iin t̄a naní Simón, t̄a ká'an xí'ín ná Pedro? —kaá ra.

19 Ta nákaní ij vá ini Pedro sa'á ña n̄i xini n̄a, dá n̄i kaa Espiritu ij Ndios xí'ín ná:

—N̄i kasáa on̄i t̄a nándukú rá yo'ó. 20 Ndakuiin, ta kua'an noo k̄i, ta o s̄a nákaní kuách̄i inõn ko'õn xí'ín rá, ch̄i miío yu'u n̄i tanda'á rá n̄i kasáa r̄a —kaá n̄a.

21 Dá n̄i noo Pedro, dá n̄i sa'an n̄a noo ndita t̄a n̄i tanda'á Cornelio ñoó. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Yu'u kúú t̄a nándukú ndo'õ. ¿Ndá choon vei ndó?

22 Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Vei ndu choon iin t̄a naní Cornelio, tá'an n̄a dándáki iin ciento soldado. Ta n̄a yó'o kúú iin t̄a ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúú na Israel sa'a ná. Ta n̄i natiiin na choon noo iin ángel kéchõn noo Ndios ña kían kana na mií ní ña ko'õn ní ve'e na, dá ná kueidó'o na ña kían kastõ'õn ní xí'ín ná —kaá t̄a ñoó.

23 Dá n̄i natiiin va'a ñaá Pedro. Dá n̄i s̄a ndeí ra ve'e ñoó n̄i kidi ra sakuaá dáá ñoó. Tá n̄i t̄u noo iin k̄a kuu, dá n̄i kee Pedro xí'ín dao k̄a t̄a kúú kuendá Jesús ndeí ñoo

Jope ñoo kua'an na xí'in ndin oni taa ñoo.

Di'a ni kuu tá ni saa Pedro ve'e Cornelio

²⁴ Nda iin ka ví kuu, dá ni saa na ñoo naní Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndáti ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndéi ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'in na né'e tá'an va'a xí'in rá ni kana ra ñoo.

²⁵ Dá tá ni saa Pedro yé'é ve'e ñoo, kúu ni keta Cornelio nakuaka ñaa rá. Ta kúu ni sa ku'in xiti rá noo ná, dá kandaño'o ñaa rá, ká'an rá. ²⁶ Tído ni nachikani ndichi va ñaa Pedro, chi ni kaa na xí'in rá:

—Ndakuijn ndichi ní, chi taa xí'in vá ní kúu yu'u.

²⁷ Ta kúu ndátó'ón Pedro xí'in rá ni ndu'u na ve'e ra. Dá ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaa.

²⁸ Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Sa ná'á vá mií ndó ña ko sónó ta'on ley ndu'u, na kúu na Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'in ñayuu ko kúu na Israel. Tído ni daná'a Ndios nooí ña ko kánian chinani yu'u ni iin tó'ón ñayuu ña kúu ná ñayuu ko choon, o ñayuu yako noo Ndios. ²⁹ Sa'á ñoo, tá ni kana ndó yu'u vei, ko ní nákani kuachi ta'on inii kixii. Ta viti ndátó'in ndo'ó, ndá sa'a kíán ni kana ndó yu'u veii? —kaá na.

³⁰ Dá ni kaa Cornelio xí'in ná:

—Sa io komi kuu, tát'on mií hora viti, iói né'e iíi. Kúu tá ni kasandaá ka oni nani ká'in xí'in Ndios, ta kúu iin ndakána vá ni sa ku'in iin taa ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa nooí. ³¹ Dá ni kaa na xí'in yu'u: “Cornelio, sa ni seido'o Ndios ña ni xikon noo ná, ta náta'an ini na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'i. ³² Ta viti tanda'á dao taa ná ko'on ra ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin taa naní Simón, ta ká'an xí'in ná Pedro. Ta ío na ve'e iin taa naní Simón, tá'an ra ndúvii ñi kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'u taño'o. Dá ná kii na kasto'on na xí'ón ndí kían kánian kee'on”, kaa

ángel ñoo xí'in yu'u. ³³ Sa'á ñoo mií hora daá ni tanda'i taa yó'o kosaa ra kuaka ra mií kii ní. Ta kúu va'a va ni kee ni chi ni kasaa yachi ní. Ta viti kían ndéi ndi'i ndu'u noo Ndios, dá kueidó'o ndu ndidaá to'on ni sa'anda Ndios noo ní ña kían kasto'on ní xí'in ndu'u —kaá ra xí'in Pedro.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pedro sa'a Jesús noo ñayuu ni nataka ve'e Cornelio

³⁴ Dá ni kasá'á Pedro ká'an na xí'in ñayuu ñoo:

—Viti kían kátóni va'a inii ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin noo kúu vá ná noo ná. ³⁵ Ta náta'an ini na xini na ñayuu ndéi ndi ndaa mií vá ñoo tá yu'u ni'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶ Ni ka'an Ndios xí'in na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'in Ndios sa'a Jesucristo, na dándaki ndidaá ñayuu. ³⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían ni kuu chí Judea di'a. Ta ni kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá ni ndi'i ni daná'a Juan noo ñayuu ña kánian kodo ndúta ná.

³⁸ Chi ni xí'o Ndios Espíritu íi ná noo Jesús, na ñoo Nazaret, ta ni xí'o ta'ani na choon noo ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kua'á nda'o ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúu ñayuu sa dandó'o ña u'u. Díon ni kee Jesús, chi ío Ndios xí'in ná. ³⁹ Ta ndu'u kúu na ni xini ndidaá kúu ña'a ndato ni kee Jesús chí kuendá Judea, xí'in ña ni kee na ñoo Jerusalén. Tá ni ndi'i, dá ni sa'ání ñaa rá, chi ni chirkaa ñaa rá ndika iin cruz. ⁴⁰ Tído ni danátaki ñaa Ndios tixi kuu óni. Ta ni na'a takí tuku Jesús noo ndú'u ni kee Ndios. ⁴¹ Tído ko ní xini ta'on ñaa ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an na ni kaxi mií Ndios, ni xini ñaa, chi ni sasá'an nduu ndu xí'in ná, ta ni xí'i nduu ndu'u xí'in ná tá ni ndi'i ni nataki na. ⁴² Tá ni ndi'i, dá ni xí'o na choon noo ndú'u ña kanoo ndu kasto'on ndu xí'in ndidaá kúu ñayuu ña ni chikani Ndios mií Jesús

ñā keyíko nā sa'a ndidaá ñāyuu takí xí'ín ndidaá nā nī xí'í. ⁴³ Ta sa'a mii ta'ani ná nī taa profeta, chí nī taa na ñā ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndidaá ñāyuu kandeé ini ñāá —kaá Pedro.

Di'a nī kuu tá nī nakutí nio nā ve'e Cornelio xí'ín Espíritu ij Ndios

⁴⁴ Ta kúú ká'an ió Pedro ín na, kúú nī naxino Espíritu ij Ndios dinī ndidaá kúú ñāyuu ndéi seídó'o ñoó. ⁴⁵ Ta tã Israel kúú kuendá Jesús, tá'an rā nī kasáa xí'ín Pedro ñoó, kúú nī naá vá iní rā ndíta ra, chí nī naxino Espíritu ij Ndios dinī nā kō kúú nā Israel ñoó, ⁴⁶ chí nī seídó'o ra ñā nī kasá'a ná ká'an nā dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷ Dá nī kaa Pedro xí'ín tã nī kasáa xí'ín ná ñoó:

—Ni iin tó'ón ñāyuu o kúu chituu ñā kodo ndúta nā yó'o, chí sã nī natiin va na Espíritu ij Ndios táto'on kī'o nī natiin ñāá mii yó —kaá nā.

⁴⁸ Dá nī sa'anda Pedro choon noó ñāyuu nī kandisa ñoó ñā ná kodo ndúta ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá nī seí nda'í nā noo Pedro ñā ná koo na xí'ín ná cháa ka kuu.

11

Di'a kua'an ñā nī kasto'on Pedro xí'ín nā kúú kuendá Jesús

¹ Kúú nī ni'í tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao ka nā kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ñā nī kandisa dao ñāyuu kō kúú nā Israel to'on va'a Ndios. ² Dá tá nī nandío kōo tuku Pedro ñoó Jerusalén, dá nī kasá'a dánani ñāá dao tã, tá'an rā kaá ñā miían ndúsa ta'anda ñī ndidaá tã kúú kuendá Jesús, ³ ta kaá rā:

—¿Ndiva'a nī sa'an ní nī ku'u ní ve'e tã kō ní tá'anda ñī? Ta, ¿ndi-va'a nī sasá'an ndúú ní xí'ín rá?

⁴ Dá nī kasá'a Pedro nákani ndi'i na ndi kī'o nī ndo'o na, ta kaá nā:

⁵ —Tá nákaa yu'u ñoó ká'ano naní Jope, ta xían nani ká'in xí'ín Ndios,

ta kúú nī na'a nā iin ñā'a ndato nooí. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chíká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Díon káaan nī nooan nī kuan ndā induú káa. Ta nī naxinoan ndā noo íoi. ⁶ Dá nī sa nde'é va'i inian, kúú nī xini ñó'o kítí komi sa'a, xí'ín kirí yukú deen, xí'ín kirí xíka tixi, xí'ín ndidaá ka ni laa. ⁷ Dá nī seído'i tachí iin na nī ka'an: “Pedro, ndakuin ndichi. Ta ka'áni kirí xaan, ta kason ri”, kaá nā xí'ín. ⁸ Dá nī kaai: “Koo, tatá, chí kō oon ta'on kei yu'u ñā'a yako xí'ín ñā kō ío vii noo Ndios”, nī kaai xí'ín ná. ⁹ Ta chí induú nī ka'an tuku tachí ñoó xí'ín: “Tá'an ñā nī nduvii Ndios, o sa chinaní ta'on yo'áan ñā kían ñā yako”, kaáan. ¹⁰ Ta oni ta'anda nī ndo'i díon. Dá nī nandío kōoan kua'an nó'an induú.

¹¹ Ta kúú mii hora daá ñoó nī kasáa oni tã nándukú rá yu'u ve'e noo sã íoi. Ta roón kúú rā nī kii ndā ñoo Cesarea. ¹² Ta kúú nī ka'an nā kúú Espíritu ij Ndios xí'ín ñā ná dá'a ni nakani kuáchí inij kō'in xí'ín rá. Ta kúú nī sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'ín. Tá nī saã ndu'u, dá nī ku'u ndu ini ve'e tã ñoó. ¹³ Dá nī nakani ra xí'ín ndú ñā nī xini rā iní ángel ini ve'e ra, ta nī kaa ángel ñoó xí'ín rá: “Tanda'a dao tã ná kō'on rā ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin tã naní Simón, tã ká'an xí'ín rá Pedro. ¹⁴ Ta roón kúú rā kasto'on xí'ón ndí kían kánian keeón, dá káki miíón xí'ín nā ve'ón noo kuachi ndo”, kaá ángel xí'ín rá. ¹⁵ Tá nī kasá'í dána'í noó ñāyuu ñoó, kúú nī naxino Espíritu ij Ndios dinī ná táto'on kī'o nī naxino nā dinī mii yó mii sa'a. ¹⁶ Ndā daá ví nī ndisáa inij ñā nī ka'an sato'o yo Jesús: “Miían ndaa kían ñā Juan nī sã dakódo ndúta ñāá xí'ín takuii, tído ndo'ó kúú nā kodo ndúta xí'ín Espíritu ij.” ¹⁷ Mii Ndios kúú nā nī xí'o Espíritu ij ná noo ñāyuu ñoó táto'on nī xí'o na Espíritu ij ná noo mii yó sa'a ñā nī kandisa yo sato'o yo Jesucristo. Sa'a ñoó ndani, ¿nda

yoo kúu yu'u ña ketéiin noó ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, ta kúu ni sadi ra yú'u rá, ta kúu ko ní dánani ka ra Pedro. Ndaá ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

—Dá kían nda ñayuu ko kúu na Israel xí'o Ndios ña nandikó ini na sa'á kuachi kée na, dá kasandaá na ni'i ña ña kataki chíchí ná —kaá ra.

Di'a ni kuu, dá ni kandisa kua'á ñayuu ndéi ñoo Antioquía to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kua'á nda'o na kúu kuendá Jesús ni xita noo kua'an tá tiempo ni sa'ání rá Esteban, chi ni kasá'á kéndava'a ñayuu xí'in iin rá iin na. Ta dao noón ni kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka na kua'an iin yúku ín ini taño'o nani Chipre. Ta dao ka na ni ki'in kua'an ñoo ká'ano nani Antioquía. Ta ko ní dána'a na sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noó na Israel vá ni daná'a naán. ²⁰ Tído tein na kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquía ñoo ñó'o dao na ni kii Chipre xí'in na ni kii ñoo Cirene. Ta na yó'o kúu na ni kasá'á dána'a noó na ko kúu na Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúu ni chindeé nda'o ñaa sato'o yo Jesús. Sa'á ñoo ndani kua'á nda'o ñayuu ni kandisa ñaa, ta ni nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá ni kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña ni kuu ñoo Antioquía, dá ni tanda'á ná Bernabé kua'an na ñoo. ²³ Tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xini na ña kée Ndios kua'á nda'o ña maní xí'in ñayuu ñoo. Ta kúu ni kadii nda'o ini Bernabé ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu ñoo ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'in sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoo kúu iin ta va'a, ta ni nakutí xí'in Espíritu ij Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'á ka ví ñayuu

ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

²⁵ Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni naní'i ñaa ná, dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na ñoo Antioquía. ²⁶ Tá ni saa na ñoo, dá ni sa ndei na xí'in na kúu kuendá Jesús iin kua'á toon. Ta ni daná'a na noó kua'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquía ñoo kúu noo ni kasá'á ñayuu chinani ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuu dáá ñoo ni kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquía. ²⁸ Ta xían ndéi na ñoo, dá ni ndakuin ndichi iin ta naní Agabo. Ta miú Espíritu ij Ndios ni kedaá xí'in rá, dá ni kast'on ra xí'in na kúu kuendá Jesús ña koo iin tama iin ní kúu noño'o yó'o, kaá ra.

Ta kúu mián ndaa kuiti ni sa io iin tama tein tiempo ni sa ne'e iin ta naní Claudio choon ká'ano cháa ka. ²⁹ Dá ni kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'á ná táto'on ki'o saa ndée ná ko'an chindeé ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea. ³⁰ Dión ni kee na, dá ni chinda'á naan ne'e Bernabé xí'in Saulo kua'an na nakí'o naan noó na sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a ni kuu, dá ni chikáa rey Herodes Pedro ve'e ka

¹ Ta miú tiempo dáá ñoo ni kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'in dao na kúu kuendá Jesús. ² Chi ni sa'anda ra choon, dá ni sa'ání rá Jacobo, na kúu ñani Juan, xí'in espada. ³ Tá ni kandaá ini Herodes ña ni nata'an nda'o ini na ñoo Israel ña ni sa'ání rá Jacobo, kúu ni tiin ta'ani ra Pedro chikaa ra ve'e ka. Ña yó'o ni ndo'o na tein kuu ve' viko tá sei na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachían.

4 Tá n̄i ndi'i n̄i tiin ra Pedro, dá n̄i chikáa ñáá rá ve'e kaa. Dá n̄i chikata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado n̄i sa kuu iin iin tu'u n̄i chikata ra ndíta ndaa Pedro. Ch̄i n̄i ka'án Herodes taó ñáá rá chikani ra noó n̄a ñoo Israel tá n̄i ndi'i n̄i sa io víko Pascua, dá ka'áni ñáá rá, ká'án rá. 5 Ta ndaa va'a ñáá rá noo nákaa na ve'e kaa. Tido ko sa tuu ta'on n̄a kúu kuendá Jesús ká'an na xí'in Ndios sa'a Pedro.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó iin ángel Pedro ve'e kaa

6 Nda ná tuu noo, dá taó ñáá Herodes, ká'án rá. Ta mií sakuaá daá ñoo kándu'u Pedro kidi na, ta iin iin xoo xoo na ndéi iin iin soldado ndaa ñáá rá. Ta ndíko n̄a xí'in uu cadena. Ta ndíta uu ka soldado yé'é kaa ndaa rá ndidaá ta ñó'o ve'e kaa ñoo. 7 Ta kúu iin kuití vá n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúu n̄i naye'le ndaa iin ní kúu ini ve'e kaa ñoo. Dá n̄i dakandá na díin Pedro noo kándu'u ná. Dá n̄i ndoto na. Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Ndakoo k̄i.

Tá n̄i ka'an n̄a dión, kúu n̄i kuéi va cadena ndíko ndá'a ná. 8 Dá n̄i kaa ta'ani ángel ñoo:

—Nakató ña ndíko t̄ison xaan. Ta naku'u ndison —kaá n̄a.

Dá n̄i kee Pedro dión. Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakí, ná ko'o.

9 Dá n̄i kee na tákaa na sata ángel kua'an n̄a. Ta ko kánda va'a ini n̄a, á miian ndaa kuu dión o dión ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'án ná. 10 Ta kúu n̄i ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñáá ñoo. Dá n̄i ya'a ta'ani na noo ndéi iin ka tu'u soldado. Dá n̄i kasandaá na noo kúu yiryé'e kaa chí kei di'a. Ta kúu n̄i nono mií vá yiryé'é ñoo. Dá n̄i kankuei na sá xika na kei ñoo kua'an n̄a. Ta kúu ñoo n̄i dankoo ñáá ángel ñoo.

11 Nda daá ví, dá n̄i katóni va'a ini Pedro, dá n̄i nakani ini na:

—Viti kían n̄i kánda iini ña miian ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu n̄a n̄i chinda'á iin ángel n̄i kii na n̄i dakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'in noo ndidaá kúu ña'a kini katoó n̄a Israel kee na xí'a —ká'án ná kua'an n̄a.

12 Tá n̄i kánda iini n̄a ña dión n̄i kee Ndios xí'in ná, dá n̄i kee na kua'an n̄a ve'e María, na kúu naná Juan, tá'an ra ká'an xí'in ná Marcos. Ch̄i ñoo n̄i nataka kua'á n̄a kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an n̄a xí'in Ndios. 13 Dá tá n̄i saá Pedro, dá n̄i kasá'á ná dakásá ná yé'é kei sata ve'e. Ta kúu n̄i keta iin tadi'í kéchóon ve'e ñoo naní Rode kande'é xí ndá yoo dakásá yé'é ñoo.

14 Tá n̄i nakoni x̄i tach̄i Pedro, kúu ko ní sóno ta'on xi yé'é ñoo, ch̄i n̄i kadii nda'o ini x̄i. Kúu n̄i nandio ko xi kua'an x̄i kasto'on xi xí'in na ndéi ini ve'e ñoo ña Pedro va kúu n̄a dakásá yé'é ñoo. 15 Dá n̄i kaa na xí'in xí:

—Nádana va din̄i yo'ó —kaá n̄a.

Tido ndúndéé ka ví xí ká'an x̄i ña ndaa va kían. Dá n̄i kaa noon:

—O duú ta'on mií Pedro kúu ná. Níyo vá ná kían.

16 Tido dakásá jó Pedro yé'é ñoo iin na. Dá tá n̄i sonó ñayuu ñoo yé'é ñoo, kúu n̄i xini n̄a Pedro, kúu n̄i naá vá ini n̄a. 17 Kúu n̄i dakúu Pedro ndá'a ná ká'an n̄a ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo. Dá n̄i nakani na táto'on k̄i'o n̄i kee sato'o yo Ndios n̄i taó ñáá ná ini ve'e kaa. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'in Jacobo, xí'in ndidaá ka ni n̄a kúu kuendá Jesús sa'á ña va'a n̄i kee Ndios xí'in yu'u —kaá n̄a.

Dá n̄i keta na kua'an n̄a iin ka xían.

18 Tá n̄i tuu noo, dá n̄i kasá'á naá tá'an mií soldado ndéi ra, ch̄i yu'u ra, ch̄i ko ní xini ra ndi n̄i kuu n̄i keta Pedro ve'e kaa ñoo. 19 Dá n̄i sa'anda Herodes choon noo dao ka soldado ña ná ko'on ra nandukú

ñaá rá, tído kō ní nání'i ta'on ñaá rá. Dá tá nī ndi'i nī ndatō'ón va'a Herodes ñoo soldado sa ndei sa ndaa Pedro ini ve'e kaa ñoo, dá nī sa'anda rā choon ña ná kuu rā. Tá nī ndi'i daá, dá nī keta Herodes kuendá Judea kua'an rā koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Di'a nī kuu tá nī xi'i rey Herodes

²⁰ Káryíí nda'o Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín na ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñoo nī ndatō'ón ñayuu ñoo ña ko'on na ndaka na ña manj noo rá. Tá nī saā na ñoo, kúú nī kandeé ná nī xino ini iin taa naní Blasto, tá'an rā dándáki na kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoo kúú rā nī sa'an nī ndaka rā ña manj noo Herodes sa'a ná. Díón nī kee ñayuu ñoo, chí noñó'o rey Herodes ñoo kána ña'a seí na. ²¹ Dá tá nī kasandaá kuu nī kandoo Herodes kantó'ón rá xí'ín ná, dá nī nandixi ra dá'on, tá'an ña sá ní'ino ra tá sa'ándá rā choon. Dá nī nakoo ra noo téj noo sa'ándá rā choon. Dá nī kasá'a rá ká'an rā xí'ín ná.

²² Dá nī kasá'a káyu'ú ñayuu ku'a'á ñoo, ta kaá na:

—jNdios vá kúú na ká'an yó'o, ta o dýú taa oon kúú rá! —kaá na.

²³ Ta kúú mii hora daá ñoo nī kasá'a kú'u Herodes nī kee iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios sa'a ña ko ní náki'o ra ñaño'ó noo Ndios tá nī ka'an ñayuu ñoo díón xí'ín rá. Kúú nī xi'i va ra nī kee tiku'dí.

²⁴ Ta nī naká'ani cháá ká to'on sato'o yo Jesús, ta nī ndukua'a cháá ká ñayuu kándisa ñaá.

²⁵ Dá tá nī ndi'i nī kee Bernabé xí'ín Saulo choon nī xio na kua'an na ñoo Jerusalén, dá nī nandió kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, ta ká'an xí'ín ná Marcos, kua'an na.

13

Di'a nī kuu tá nī kaxi Ndios Pablo xí'ín Bernabé ña ko'on na dána'a na to'on va'a Jesús

¹ Tein na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'ín na dána'a to'on Ndios. Ta na yó'o kúú Bernabé, xí'ín Simón, tá'an rā naní ta'ani taa nde'i, xí'ín Lucio, tá'an rā nī kii ñoo Cirene, xí'ín iin ká taa naní Manaén, tá'an rā nī sa'ano daó xí'ín rā né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein taa yó'o. ² Ta xian nani ndéi noón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e ij ná, dá nī kaa Espiritu ij:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'ín Saulo, dá ná ko'on na kee na choon, ña nī nakanaí na kee na —kaá na.

³ Dá tá nī ndi'i nī ka'an na xí'ín Ndios, ta nī sa ne'e ij ná, dá nī chikodó ná ndá'a ná dinj ndi nduú taa yó'o. Dá nī chinda'a ñaá ná kua'an na.

Di'a nī kuu tá nī daná'a Bernabé xí'ín Saulo chí kuendá Chipre

⁴ Ta mii Espiritu ij Ndios ndáka Bernabé xí'ín Saulo kua'an na. Dá nī xino na ñoo naní Seleucia. Ta ñoo nī kaa na iin barco, dá nī ki'in na kua'an na iin yuku iin ini taño'o naní Chipre. ⁵ Dá tá nī saā na ñoo naní Salamina noo nákujita barco, dá nī kasá'a ná dána'a na to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an na chindee ñaá rá.

⁶ Dá tá nī ndi'i nī nata'an na nī xionoo na iin ní noo naní Chipre ñoo, dá nī kasandaá na ñoo naní Pafos. Ta ñoo nī naki'in tá'an na xí'ín iin ta tadí, ta kúú rá iin profeta to'ón, ta kúú rá iin ta Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷ Ta daá ió va ra xí'ín taa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an rā kúú iin ta ndichí. Ta rā yó'o nī kana Bernabé xí'ín Saulo, chí kóni rā kueidó'o ra to'on Ndios. ⁸ Tído kō náta'an ta'on ini ta tadí ñoo, rā naní ta'ani Elimas, to'on dána'a na. Sa'á ñoo nī sadi rā noo tã né'e choon ñoo ña ná dá'a ní kandeé ini rā Jesús. ⁹ Ta Saulo, na naní ta'ani Pablo, nī nakutí xí'ín Espiritu ij Ndios. Dá nī sa nde'e kaxí

na noo ta tadi noo, ¹⁰ da ni kaa na xii'ni ra:

—Taa to'on, ta kini, de'e na u'u va kuu yo'oo, ta xini u'u yo'oo ndidaa kuu na ndaa! ¿Nda oon vi dankoo yo'oo na to'on chi'on tein to'on ndaa Ndios? ¹¹ Ta viti kian vei sato'o yo Ndios dandoo na yo'oo, chi o katu ka nooon, ta o koni ka yo'oo na toon ndindii chaa tiempo —kaa Pablo xii'ni ra.

Ta kuu viti'on va ni nakuiin naa noo ra. Kuu ni kuuva va ra. Da ni kasaa ra xionoo ra nduku ra nda yoo katiin ndaa naa ko'on ra.

¹² Ta kuu, ta ni xini taa ne'e choon noo na di'on ni ndo'o ta tadi noo, kuu ni kandisa ra to'on dana'a na, chi ni naa ini ra ni kee to'on va'a ka'an sa'a sato'o yo Jesus.

Di'a kua'an na ni dana'a na iin noo nani Antioquia, na naka chi kuenda Pisidia

¹³ Da ni kaa Pablo xii'ni taa ne'e ta'an xii'ni na noo ini iin barco noo Pafos noo, da ni ki'in na kua'an na noo nani Perge, na naka kuenda Panfilia di'a. Tido ta ni saa na noo noo, da ni dankoo naa Juan. Da ni kee ra kua'an no'o ra noo Jerusalen.

¹⁴ Ta ni ndi'i, da ni kankuei na Perge noo. Da ni ki'in na kua'an na noo ka'ano nani Antioquia, na naka kuenda Pisidia di'a. Ta mi kuu nani'i ndee na Israel ni saa na ve'e noo natana na Israel ndei noo noo. Da ni ku'u na, da ni sa ndei na ndei na.

¹⁵ Da ta ni ndi'i ni ka'i ra tuti ley xii'ni to'on ni taa profeta, da ni tanda'a taa dandaki ve'e noo iin taa ni sa'an ni ka'an di'a xii'ni na:

—Nani kuuli, ta io to'on va'a ka'an ni'ini ndo noo nayuu ndei yo'oo, na kuita ndo ta ka'an ndo xii'ni na viti —kaa ra.

¹⁶ Da ni ndakuin ndichi Pablo. Da ni ndane'e na ndaa na, na koni kaa na tadi na kande nayuu noo. Da ni kaa na:

—Ndo'o, ra Israel, xii'ni ndidaa ka ni ndo'o, ta nda'no'o Ndios, kueido'o va'a ndo na ko'in ka'in

xii'ni ndo. ¹⁷ Na kuu Ndios noo yoo, na Israel, noon kuu na ni kaxi na sa'ano ve'e yo ni sa ndei sa na'a. Da ni ndee naa na iin noo ka'ano ta tiempo ni sa ndei nda'i na Egipto. Ta ndaa mi Ndios ni taoo naa tixi ndaa ta Egipto noo. ¹⁸ Ta tein uu diko kua ni xi'o ndee ini Ndios sa'a na sa kee nayuu noo ta sa xionoo na no'no'o ichi. ¹⁹ Da ni danaa na usa noo na'ano no'o no'no'o nani Canaan. Da ni xi'o na no'o noo noo na sa'ano ve'a, da ni sa kian naa mi na. ²⁰ Ta ndidaa na yo'o ni ndo'o na tein komi ciento uu diko uxii kua. Ta ni ndi'i, da ni xi'o Ndios juez sa dandaki na noo yo nda tiempo ni sa kuu Samuel profeta. ²¹ Ni ndi'i, da ni xika na noo yo iin rey dandaki naa. Da ni xi'o Ndios Saul na kuu ra rey noo na. Ta roon ni sa kuu de'e iin taa ni sa nani Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey tato'on uu diko kua. ²² Tido ni dita Ndios choon noo ndaa Saul noo, da ni nachikani na David sa kuu ra rey. Da ni xi'o Ndios kuenda sa'a ra, ta kaa na di'a: “Nata'an ini yu'u xini David, de'e ta nani Isai, chi ko'on xi kee xi ndidaa kuu na koni yu'u.”

²³ Ta tein na ve'e rey David noo ni kii Jesus tato'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noon kuu na ni tanda'a Ndios ni kii daka ni Israel. ²⁴ Tido ta ko naa kasa Jesus, da sa dana'a Juan noo ndidaa na Israel na na nandiko ini na sa'a kuachi kee na, da na kodo nduta na. ²⁵ Da ta kua'an daxinkoo Juan choon vei na, da ni kaa na: “¿Nda yoo kuu yu'u, ka'an ndo? Ko kuu ta'on yu'u na kii daka naa, chi sata yu'u vei iin ka taa ndaya'i chaa ka o duu yu'u, sa'a noo ni ko kania nakuin ndei yu'u ndaxii yo'oo ndisa na”, kaa Juan.

²⁶ Nani, ndo'o na kuu na ve'e Abraham, xii'ni ndidaa ka ndo'o, na nda'no'o Ndios. Ndios kuu na ni tanda'a ndu'u vei ndu dana'a ndu to'on yo'o noo ndo, na ka'an sa'a

ndi koo, dá káki ndó noó kuachi ndo. ²⁷ Chì kò ní nákonì ñayuu ndéi Jerusalén, xí'ín taa néle choon ña Jesús kúú nà nì tãnda'á Ndios kii dákaiki ñaá. Ta kò ní kãndaã ta'on ini nà to'on nì taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu nání'lì ndéé yò. Tído nì xinkoo to'on nì ka'an profeta ñoo tá nì kandoo nà ñoo yò ña kánian kuu Jesús. ²⁸ Chì va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús kò ní nì'lì ná, dá kuu na, tído nì xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu nà. ²⁹ Dá tá nì ndi'i nì xinkoo noo ká'an tuti ñ Ndios sa'á ña ndo'o na, dá nì ñanóo ñaá rá ndika cruz. Dá nì dandúxi ñaá rá. ³⁰ Tído Ndios kúú nà nì ñanátaki ñaá. ³¹ Ta tein kua'a vá kuu nì na'a noo Jesús noo ñayuu nì kankuei xí'ín na nda Galilea, ta nì sa xionoo na xí'ín ná nda nì sa nà ñoo Jerusalén. Ta noón kúú nà xí'o ndaa kuenda sa'a Jesús noo ñayuu.

³² 'Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'á to'on va'a yó'o, chí tá'an ña nì ka'an Ndios xí'ín nà yatá ve'á, ³³ ñoo kían nì kee na xí'ín míi yó, nà kúú de'e nà sá'ano ñoo, chí nì ñanátaki nà Jesús. Ta kí'o dión nì xinkoo to'on nì kaa Ndios noo salmo kúú u, chí di'a kaáan: "Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'lì ña kúúí tatóon."

³⁴ 'Ta sa daá vá nì kaa Ndios ña míian ndaa kuiti kían ñanátaki nà Jesús, dá kían o téi'lì yiki koño nà, ta nì o natanì ta'an vaan. Dá chí di'a kaá tuti ñ Ndios: "Ndidaá kúú ña va'a nì kandooi kee xí'ín David, ña yó'o kían kee yu'u xí'ín ndó."

³⁵ Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin kà salmo: "O kónó ta'on míi nì ña natani yiki koño nà kéchóon noo ní."

³⁶ 'Míian ndaa kuiti nì kéchóon David noo nà ñoo yò nì sa ndei tiempo daá tát'on nì chíkaa ini Ndios. Dá tá nì xí'lì nà, kúú nì nduxi na noo nì nduxi nà ve'e na. Ta kúú nì tei'lì va yiki koño nà. ³⁷ Tído míi

Jesús, nà nì ñanátaki Ndios, kò ní tei'lì ta'on yiki koño nà.

³⁸ 'Sa'á ñoo, nà ñoo míi, kana'á ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi yò sa'á ña nì kee Jesús. ³⁹ Chì kò ní kúú ta'on kandoo vii yò noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá nà kándéé ini Jesús, noón kúú nà kándoo vii noo Ndios. ⁴⁰ Kueíd'o va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña nì taa profeta, chí di'a kaáan:

⁴¹ Kueíd'o ndo'ó, nà kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá ini ndo kandé'é ndó ña kéei, ta ndañó'ó kí ndo noo.

Dá chí ko'in kee iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xí'ín ndó sa'an.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴² Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xí'ín Bernabé, kúú nì xika nà kò kúú nà Israel ña ná kasaa tuku na iin kà kuu nání'lì ndéé ná, dá ná dána'a tuku na sa'á to'on va'a ñoo noo ná. ⁴³ Tá nì ndi'i nì kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúú kua'á nda'o nà Israel tákuei sata Pablo xí'ín Bernabé kua'an nà. Ta tákuei ta'ani ñaá kua'á ñayuu kándisa tát'on kándisa nà Israel kua'an nà. Dá nì kasá'á Pablo xí'ín Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xí'ín ña manì nì kee Ndios xí'ín ná.

⁴⁴ Tá nì kasandaá iin kà kuu nání'lì ndéé nà Israel, dá nì natáka tát'on iin ní ñoo ñoo kueíd'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Dá tá nì xini ta Israel ña kua'á nda'o ñayuu nì natáka, kúú nì ñakutí rá xí'ín ña u'u ini ra. Dá nì kasá'á rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xí'ín ná. ⁴⁶ Dá nì kasá'á ndúndéé cháá kà Pablo xí'ín Bernabé ká'an nà xí'ín ra Israel ñoo:

—Míian kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñó'ó noo ndo'ó, chí kúú ndó nà ñoo Ndios. Tído sa'á

ña n̄i kañó'ó ndó to'on dána'a ndu, sa'a ñóó koó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchí ndó noo ió Ndios. Sa'a ñóó viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noó ñayuu ko kúu na Israel. ⁴⁷ Ch̄i di'a n̄i sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndu'u, ta kaá n̄a:

Tanda'a yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúu na Israel, dá n̄i'í ñayuu ndéi noo xíka cháa ka ñayuu yó'o ndi kee na k̄aki na noó kuachi na.

⁴⁸ Dá tá n̄i seido'o na ko kúu na Israel to'on yó'o, kúu n̄i kadij nda'o ini na. Ta n̄i keká'ano na sato'o yo Ndios sa'a to'on va'a ña n̄i seido'o na. Ta kúu n̄i kandisa ñaa ndidaá kúu ñayuu, na n̄i k̄axi Ndios n̄i'í ña kataki chíchí.

⁴⁹ Ta kúu n̄i n̄aka'ani cháa ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'o ñoo.

⁵⁰ Tído n̄i ndató'ón kue'é ta Israel, ta ko ní x̄iin kandisa ñaa x̄i'ín dao na ñá'a ndaya'i, tá'an na ndíta ndaa x̄i'ín ña kándisa na, x̄i'ín dao ta ndaya'i cháa ka ñoo ñoo. Dá n̄i daká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kendava'a na x̄i'ín Pablo x̄i'ín Bernabé. Díon n̄i kuu, dá n̄i taxi ñaa ná. ⁵¹ Dá n̄i kidi ni'ini Pablo x̄i'ín Bernabé ñoyaká iin sa'a ná, dá ná kandaá ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios x̄ini ñaa ná. Dá n̄i ki'in na íchi kua'an na, dá n̄i saa na ñoo ká'ano naní Iconio.

⁵² Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús n̄i kadij nda'o ini, ta n̄i nakutí ná x̄i'ín Espiritu iñ Ndios.

14

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa' ndei na dána'a na iin ñoo naní Iconio

¹ Tá nani ió Pablo x̄i'ín Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá n̄i ku'u nduu na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta x̄i'ín to'on n̄i daná'a na, kúu kuá'a nda'o na Israel x̄i'ín na ko kúu na Israel n̄i kandisa ñaa. ² Tído ta Israel, ra ko x̄i'ín kandisa ñaa, roón kúu ra n̄i daká'an kue'é

ra ko kúu ta Israel ndéi ñoo ñoo, dá n̄i kasá'a x̄ini u'u ra Pablo x̄i'ín Bernabé. ³ Tído na'a vá n̄i kandoo na n̄i sa' ndei na ñoo ñoo. Ta sa'a ña kándéé ká'ano ini na sato'o yo Jesús, sa'a ñóó ko ní yu'ú ta'on na ña kían ka'an na sa'a to'on Jesús. Ta n̄i x̄i'o Ndios ña n̄i kandaá ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'a ña man̄i n̄i kee Ndios kían ña ndaa, ch̄i x̄i'ín ndá'a apóstol ñoo n̄i kee Ndios ña'a ná'ano, x̄i'ín ña'a ndato. ⁴ Kúu n̄i kasá'a tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, ch̄i dao na nákujta xoo ta Israel ñoo, ta dao na nákujta xoo na kúu apóstol ñoo.

⁵ Dá n̄i kandoo ta Israel ñoo x̄i'ín ra ko kúu ta Israel ndíta xoo ra, x̄i'ín ta né'e choon ñoo ñoo ña kendava'a ra x̄i'ín apóstol ñoo, ta ka'ani ñaa rá x̄i'ín yuu. ⁶ Tído tá n̄i kandaá ini na ña díon ndató'ón ta ñoo kee ra x̄i'ín ná, dá n̄i xino na kua'an na ñoo naní Listra, x̄i'ín ñoo naní Derbe, x̄i'ín ndidaá ka ni ñoo ñó'o chí kuendá Licaonia di'a. ⁷ Ta ñoo n̄i daná'a na to'on va'a Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chiyúu ná Pablo ñoo Listra

⁸ Ta ñoo Listra ñoo ió iin ta ko kuú kaka. Ta ió ni'ini ra, ch̄i nda rá n̄i kaki va ra ko kuú kaka ra. ⁹ Ta ió ra seido'o ra noo ká'an Pablo. Dá tá n̄i sa' nde'é ná noo rá, kúu n̄i kandaá ini na ña kándéé ini ra ña kándéé Ndios nduva'a ñaa ná. ¹⁰ Dá n̄i'í nda'o n̄i ka'an na x̄i'ín rá:

—¡Ndakuijn ndichi ndaa!

Ta kúu iin n̄i ndao ra n̄i ndakuijn ndichi ra. Ta kúu n̄i kasá'a x̄ika ra x̄ionoo ra.

¹¹ Tá n̄i x̄ini ñayuu ñoo ña ndato n̄i kee Pablo, kúu n̄i kasá'a káyu'ú ná x̄i'ín yú'u naní licaónica, ta kaá na:

—¡N̄i noo túu ndios n̄i kasáa na, ta ndaa na táto'on ndaa ta ñayuu yó'o!

¹² Ta kaá na ña Bernabé kúu ndios naní Júpiter, ta Pablo kúu ndios naní Mercurio, ch̄i Pablo ñoo kúu na ká'an cháa ka o duu Bernabé. ¹³ Ta nda yu'ú ñoo ñoo iin

iin ve'e ño' o kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin dutj, dá ndáka ra toro, ta né'e ra ita ñi kasáa ra ye'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'ín Bernabé. Chj kóni tã dutj ñoo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo doko ná ña'a noo Pablo xí'ín Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

¹⁴ Tído tá ñi kandaã ini Bernabé xí'ín Pablo ña dión ká'an ñayuu ñoo kee na, kúu ñi ndatá ná dá'on ná, chj kò náta'an ini ña ña kée ñayuu ñoo dión. Ta ñi ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'u ná:

¹⁵ —¿Ndiva'a kée ndó dión? Chj ñayuu xí'ín vá ndó kúu ndu'u. Di'a vei ndu'u ña kían kasto'on ndu xí'ín ndo'ó ña miãan ndúsã kánian dánkoo ndó ña kò chóon téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó ña miãan ndaa kuiti kúu Ndios takí, ña ñi kava'a induú káa xí'ín noño' o yó'o xí'ín taño' o xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán. ¹⁶ Tá sa na'á vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. ¹⁷ Tído kò ní sá tuu ta'on na na'a ña mií ná ña kúu ná Ndios tein ña va'a kée na, chj dákoon na dai, dá kana ña'a noo xiti yó. Ta xí'o na ña'a sásá'an yó, dá kadij iní o —kaá ña.

¹⁸ Ta va'ará ñi ka'an ña dión, tído u'u nda'o, dá ñi kandeé ná ñi chjtuu na ñayuu ñoo, dá kò ní doko ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

¹⁹ Tá ñi ndi'i ñoo, dá ñi kasáa dao tã Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquía xí'ín ñoo Iconio. Dá ñi daká'an kue'é ra ñayuu ñoo, dá ñi chiyúú ná Pablo. Ta ño' o ñaa ná ñi sa'an ña ñi dakána ñaa ná nda yu'ú ñoo ñoo, chj sa ñi xi'i va na, ñi ka'an ná. ²⁰ Kúu ñi kasáa dao ña kúu kuendá Jesús ñi kaõ noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá ñi ndakoo na, dá ñi ndu'u tuku na ñoo ñoo. Dá tá ñi tuu noo iin ka kuu, dá ñi kee na kua'an ña xí'ín Bernabé ñoo naní Derbe.

²¹ Dá ñi daná'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúu kua'a nda'o ñayuu ñi nduu kuendá Jesús ñi kee na.

Tá ñi ndi'i ñoo, dá ñi nandió kuéi tuku na ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquía. ²² Ta ñoo ñi xi'o na tandeé ini noo ndidaá ña kúu kuendá Jesús, ta ñi ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándisa na, ta kaá ña xí'ín ná: “Miãan kánian ndo' o yó kua'a nda'o tandó' o, dá ndu'u yó noo dándaki Ndios”, kaá ña. ²³ Ta ñi xi'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo náta na kúu kuendá Jesús ña kían kandaka ñaa rá. Dá tá ñi ndi'i ñi sa ne'e ij ná, ta ñi xika ña ña maní noo Ndios sa'a ra sá'ano ñoo, kúu ñi nakí'o ñaa ná tixi ndá'a sato' o yo Jesús, ña kándisa ra.

Di'a ñi kuu tá ñi nandió koo Pablo xí'ín Bernabé kua'an nó' o ná ñoo Antioquía

²⁴ Tá ñi ya'a na chí kuendá Písidia, dá ñi saã ña chí Panfilia di'a. ²⁵ Tá ñi ndi'i ñi daná'a ña to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá ñi kee na kua'an ña, dá ñi xino ña ñoo naní Atalia. ²⁶ Dá ñi kaa na ini iin barco kua'an ña ñoo Antioquía noo ñi nakí'o ñaa ná kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaa ná noo chóon. Ta viti ñi dandí'i na choon ñi ni'i ná noo Ndios. ²⁷ Dá tá ñi ndisáa ña ñoo ñoo, dá ñi ndataká ña ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá ñi kasá'a ná nakí'o na kuendá sa'a ndidaá ña va'a ñi kee Ndios xí'ín ná noo ñi sa'an ña. Ta ñi nakani ta'ani na ña ñi sonó Ndios niõ ña kò kúu ña Israel, dá ñi kandeé ini ña Jesús. ²⁸ Ta na'á vá ñi sa ndei na ñoo xí'ín ña kúu kuendá Jesús.

15

Di'a ñi kuu tá ñi nataka ña ndío choon sa'a ña kúu kuendá Jesús

¹ Kúu ñi kasáa dao tã ñi kii chí kuendá Judea di'a. Dá ñi kasá'a rá dána'a ra noo ña kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ña o tá'anda ñi ndo tát'o'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá

kían o níí ta'on ndó ña káki ndó noó kuáchi ndo —kaá ra.

² Ta Pablo xí'ín Bernabé kúú na n̄i ndakuei, ta deén nda'o n̄i kasá'a chídáó tá'an na xí'ín t̄a ñoó sa'á ña dána'a ra. Sa'á ñoó n̄i kand̄o na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó ña ko'on Pablo xí'ín Bernabé ñoo Jerusalén xí'ín dao ka na kúú kuendá na, dá ná ndató'ón ná sa'á ña yó'o xí'ín na kúú apóstol, xí'ín na sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. ³ Dá n̄i chinda'á ñaá na kúú kuendá Jesús noó kua'an na. Dá n̄i ya'a na kuendá Fenicia xí'ín Samaria. Dá n̄i nakani na xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó ña kua'á nda'o na ko kúú na Israel n̄i nduu kuendá Jesús. Sa'á ñoó n̄i kadij nda'o ini ñayuu ñoó tá n̄i kandaá ini na ña dión n̄i kuu.

⁴ Dá tá n̄i saá na ñoo Jerusalén, dá n̄i n̄atiin va'a ñaá na kúú apóstol, xí'ín na sá'ano xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá n̄i kasá'a Pablo xí'ín Bernabé nakani na sa'a ndidaá kúú ña'a n̄i kee Ndios xí'ín ná noó n̄i sa'an na n̄i daná'a na noó na ko kúú na Israel. ⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, n̄i nakujta ndichi. Dá n̄i kaa ra:

—Miian ndusa kánian ta'anda ñi ndidaá t̄a ko kúú ta Israel n̄i nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Pedro ña káki yó sa'a iin tó'ón din̄i ña kándéé in̄i yo Jesús

⁶ Dá n̄i nataka na kúú apóstol ñoó xí'ín na sá'ano, dá keyíko na choon yó'o. ⁷ Ta kúú n̄i kukáni vá ndató'ón tá'an na sa'á ña yó'o. Dá n̄i ndakuin̄ ndichi Pedro, dá n̄i kaa na:

—Ñani, sa ná'á vá mií ndó ña sa na'á cháa ka va n̄i kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús noó na ko kúú na Israel. Ta kúú n̄i kándisa ñaá ná. ⁸ Ta mií Ndios, na ná'á ndi ndáa níó ndidaá kúú ñayuu, noón kúú na n̄i daná'a noo yo ña náta'an

ini na xini na ñayuu ko kúú na Israel, chí n̄i xi'o na Espiritu īi ná noó ñayuu ñoó táto'on n̄i kee na xí'ín mií yó. ⁹ Chí táto'on n̄i kee na xí'ín yó, kí'o dión ta'ani n̄i kee na xí'ín ná, chí n̄i nduvii na níó ná sa'á ña kándéé ini na Jesús. ¹⁰ Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a ko náta'an ini Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndo chinóo ndó choon kuáchi yó'o sata na kúú kuendá Jesús, chí ni na sá'ano ve'e yó n̄i sa ndei sa na'á, ta ni mií yó ko ní kándéé kee choon sa'ándáan? ¹¹ Chí kándisa yó ña n̄i káki on ni na yó noó kuáchi sa'á ña man̄i n̄i kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na ko kúú na Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúú tádi óon ndéi ñayuu kuá'a ñoó seídó'o na ña nakani Bernabé xí'ín ña nakani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'ín sa'á ña'a ndato n̄i kee Ndios xí'ín ná tein ñayuu ko kúú na Israel.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jacobo

¹³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na, dá n̄i kaa Jacobo:

—Ñani, kueídó'o ndó to'on ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁴ Simón Pedro kúú na n̄i nakani táto'on n̄i kee Ndios n̄i kemáni ná na ko kúú na Israel ta'ándá mií noó. Chí tein mií ná n̄i kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu na. ¹⁵ Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'ín ña n̄i taa profeta, chí di'a kaaan:

¹⁶ Tá n̄i ndi'i, dá nandió ko tuku yu'u keei táto'on n̄i sa io tá sa dandáki rey David,

chí sa n̄i naá vá noó n̄i dandáki na. Tído ko'on tuku yu'u nduva'i noó n̄i sa dandáki na,

táto'on kée ñayuu nduva'a na iin ve'e n̄i koon.

¹⁷ Dión, dá kían kasá'a dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,

chí na ko kúú na Israel, tá'an na n̄i kasandaá n̄i seídó'o to'in, noón kúú na kasá'a nandukú yu'u.

18 Dión n̄i kaa sato'o yō Ndios, n̄a n̄i x̄i'o ñ̄a k̄ian kana'á yó sa'á ñ̄a yó'o nd̄a rá sa na'á vá.

19 'Dión kaáan. Sa'á ñ̄oó kaá yu'u ñ̄a ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchi satá n̄a kō kúu n̄a Israel, tá'an n̄a n̄i nduu kuendá Ndios. 20 Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a x̄i'ín ná ñ̄a ná o sa keí ka n̄a koño k̄iti n̄i doko ñ̄ayuu noó yoko, ta ná o sa kée ka n̄a kuáchi x̄i'ín n̄a kō kúu ñ̄adi'í n̄a o ȳi ná, ta ná o sa keí ka n̄a koño iin k̄iti kō ní xita n̄i, ta ni n̄i r̄i ná o sa keí ka n̄a. 21 Ch̄i nd̄a rá sa na'á vá, ta nd̄a v̄iti ndéi t̄aa iin rá iin ñ̄oo dána'a r̄a ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noo náta n̄a ñ̄oo miá iin rá iin kuu kuu n̄ani'í ndéi yō —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ñ̄a n̄i taa na noo iin tuti, n̄i tanda'á náan kua'an noo n̄a kō kúu n̄a Israel

22 Dá n̄i kandoo n̄a kúu apóstol ñ̄oo x̄i'ín n̄a sá'ano x̄i'ín dao ka n̄a kúu kuendá Jesús ñ̄a kaxi na dao t̄aa kuendá mií ná, dá tanda'á ñ̄aá ná ko'on n̄a ñ̄oo Antioquía x̄i'ín Pablo x̄i'ín Bernabé. Dá n̄i kaxi na Judas, tá'an n̄a ká'an x̄i'ín ná Barsabás, x̄i'ín iin t̄aa nani Silas, ch̄i ndi nduu t̄aa yó'o kúu n̄a ndita noo n̄a kúu kuendá Jesús. 23 Dá n̄i x̄i'o na iin tuti noo ná, tá'an ñ̄a ká'an di'a:

“Ndu'u, n̄a kúu apóstol, x̄i'ín n̄a sá'ano, x̄i'ín dao ka n̄a kúu kuendá Jesús, ndu'u kúu n̄a t̄aa tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, n̄a kúu kuendá Jesús, ndo'ó n̄a kō kúu n̄a Israel ndéi ñ̄oo Antioquia, x̄i'ín ndo'ó, n̄a ndéi chí kuendá Siria di'a, x̄i'ín ndo'ó, n̄a ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. 24 N̄i ni'í tó'on ndu'u ñ̄a tein mií ndú yó'o n̄i kana dao t̄aa kosaa noo ndéi ndó, tído kō ta'ón ndu'u kúu r̄a n̄i x̄i'o choon noo rá. Ch̄i dáta'an r̄a ndo'ó x̄i'ín to'on dána'a r̄a, ta dánaá ini r̄a ndó, ta sa'ándá r̄a choon noo ndo ñ̄a ta'anda ñ̄i ndo, ta kéndusa r̄a x̄i'ín ndó ñ̄a kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. 25 Sa'á ñ̄oó n̄i

kandoo ndu ñ̄a va'a cháa ka ná tanda'á ndú dao t̄aa ndéi tein ndu yó'o kosaa n̄a noo ndéi ndó. Ta saa dáó ná x̄i'ín ñ̄ani man̄i yō Bernabé x̄i'ín Pablo, 26 tá'an n̄a n̄i nak̄i'o mií ñ̄a ndo'o nani n̄a sa'a sato'o yō Jesucristo. 27 Sa'á ñ̄oó tanda'á ndú Judas x̄i'ín Silas kosaa n̄a nakani ndi'i na sa'á to'on n̄i taa ndu noo tuti yó'o x̄i'ín ndó. 28 Ch̄i náta'an ini Espiritu īi Ndios, ta k̄i'o dión kándaá ini ndu ñ̄a kō kánian chinóo ndu choon kuáchi sat̄a ndo. Sa'va'a ñ̄a kánian kee ndó k̄ian kaáan di'a: 29 o sa keí ka ndo koño kirí n̄i doko ñ̄ayuu noó yoko. Ta ni o sa keí ka ndo n̄i r̄i, ni koño kirí kō ní xita n̄i, ta o sa kée ka ndo kuáchi x̄i'ín n̄a kō kúu ñ̄adi'í ndo o ȳi ndo. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá k̄ian va'a kee ndó. Ndios ná koo x̄i'ín ndó.”

Dión ká'an tuti n̄i taa na ñ̄oo. 30 Dá n̄i kee t̄aa n̄i x̄i'o choon ñ̄oo kua'an n̄a ñ̄oo Antioquía. Tá n̄i saa n̄a ñ̄oo, dá n̄i nd̄it̄it̄i ná ndidaá n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñ̄oo. Dá n̄i nak̄i'o na tuti ñ̄oo noo ná. 31 Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'i naan, kúu n̄i kadii nd̄a'o ini ná sa'a ndidaá kúu t̄andeé ini x̄i'o ñ̄a noo ná. 32 Ta Judas x̄i'ín Silas ñ̄oo kúu profeta, sa'á ñ̄oó n̄i x̄i'o na t̄andeé ini noo n̄a kúu kuendá Jesús, ta x̄i'ín kua'á nd̄a'o to'on n̄i ka'an ni'ini ra noo ná.

33 Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa ndei na cháa tiempo ñ̄oo ñ̄oo, dá n̄i ch̄inda'á ñ̄aá n̄a kúu kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta n̄i x̄i'ín n̄a man̄i noo Ndios sa'a ná. Dá n̄i n̄andió kuéi na kua'an nó'o ná ñ̄oo Jerusalén noo ndéi n̄a n̄i tanda'á ñ̄a n̄i sa'an n̄a. 34 Tído n̄i ch̄ikaá ini Silas ñ̄a va'a cháa ka ná kandoo na ñ̄oo. 35 Ta n̄i kandoo ta'ani Pablo x̄i'ín Bernabé n̄i sa ndei na ñ̄oo Antioquía ñ̄oo, ta n̄i daná'a n̄a to'on sato'o yō Jesús. Ta kua'á ka n̄a kúu kuendá Jesús sa ch̄indeé tá'an x̄i'ín ná sa kast̄o'on na to'on va'a Jesús x̄i'ín ñ̄ayuu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ta'anda tá'an Pablo x̄i'ín Bernabé

36 Dá tá nì yá'a cháá kuɔ, dá nì kaa Pablo xí'ín Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó na kúu kuendá Jesús ndéi ndidaá nì ñoo noó nì sa'an yó nì daná'a yó to'on sato'o yó Jesús, dá ná kandaá ini yó ndi ndó'o na —kaá Pablo.

37 Dá nì ka'án Bernabé kandaka na Juan, tá'an rá ká'an xí'ín ná Marcos, ko'on rá. 38 Tído kó ní xín ta'on Pablo kandaka na rá ko'on rá, chí nì dankoo va ñáá rá kuendá Panfilia, ta kó ní xionoo ká rá xí'ín ná noo choon Ndios. 39 Ta sa'á ñá kó ní náki'in tá'an ta'on to'on noó nì ndat'ón Bernabé xí'ín Pablo, sa'á ñóó nì ta'anda tá'an na. Dá nì kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an na. Dá nì kaa na ini barco kua'an na Chipre.

40 Dá nì nata'an ini Pablo ñá ko'on ná xí'ín Silas. Dá nì náki'o ñáá ná kúu kuendá Jesús noo ndá'a sato'o yó Ndios ñá ná chindeé ñáá ná noó ko'on ná. 41 Dá nì kee na kua'an ná. Ta nì ya'a na chí kuendá Siria xí'ín Cilicia, ta sá ká'an ni'ini na noó ná kúu kuendá Jesús ndéi ñóó kua'an ná.

16

Dì'a nì kuu tá nì kasá'á Timoteo xionoo xí xí'ín Pablo xí'ín Silas

1 Dá nì ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Derbe, dá nì saá ná ñoo Lистра. Ta ñóó nì náki'in tá'an na xí'ín iin taa kúu kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúu xí de'e iin ñá'a Israel kándisa Jesús. Ta tatá xí kúu taa griego. 2 Ta ndidaá ná kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Lистра xí'ín ñoo Iconio ká'an va'a sa'a xí. 3 Dá nì nata'an ini Pablo ñá kían ko'on xí xí'ín ná. Sa'á ñóó ndani nì sa'anda ná ñí xí táto'on sa'ándá ley choon, dá kían ná o nákani kuáchì ini ná Israel, tá'an ná ndéi ñoo ñóó, koni ná xí. Chí sa ndidaá vá ná ná'á ñá tatá Timoteo kúu iin taa griego.

4 Ta kúu ndidaá ñoo noó yá'a na kua'an ná, ñóó nì kasto'on na xí'ín ná kúu kuendá Jesús ndéi ñóó sa'a

choon nì sa'anda ná kúu apóstol xí'ín ná sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueídó'o naan. 5 Ta ndidaá ná kúu kuendá Jesús ndéi ñóó nì nakuita ndaa cháá ká ná xí'ín ñá kándéé ini ná Jesús tá nì seídó'o na to'on yó'o. Ta kuɔ rá kuɔ ndúku'a'a cháá ká ñayuu kúu kuendá Jesús kua'an ná.

Dì'a nì kuu tá nì na'a Ndios iin ñá ndato noo Pablo

6 Kúu nì chíka'anda ná kuendá Frigia xí'ín Galacia, chí kó ní sónó ta'on Espíritu iñ Ndios ñá dána'a ná to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. 7 Tá nì saá ná kuendá Misia, dá nì ka'án ná ko'on ná chí kuendá Bitinia di'a, tído kó ní sónó ta'on Espíritu Jesús ñá ko'on ná ñóó. 8 Sa'á ñóó nì ya'a na kuendá Misia kua'an ná, dá nì xinó ná ñoo Troas noo kúu yu'ú taño'o.

9 Dá tá nì kuaá, dá nì na'a Ndios iin ñá ndato noo Pablo, chí nì xini ná iin taa ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta iin ndichi rá seí nda'í rá noo Pablo, ta kaá rá: “Kee ní ñá maní kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé nì ndu'u”, kaá rá.

10 Dá tá nì ndi'i nì xini ná ñá'a ndato yó'o, ta kúu mií hora daá nì kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chí nì kandaá ta'í ini ndu ñá mií Ndios kúu ná kana ñáá ñá kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó ñayuu ndéi ñóó.

Dì'a nì kuu tá nì kandísa iin ñá'a naní Lidia

11 Dá nì tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá nì chíndaá ndu kua'an ndu ni'í ndú iin yúku iin ini taño'o naní Samotracia. Dá tá nì tɔu noo iin ká kuɔ, dá nì kaa tuku ndu ini barco ñóó kua'an ndu ñoo naní Neápolis. 12 Tá nì saá ndu ñóó, dá nì kee ndu xíka sá'á ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kían ñoo ndáya'i cháá ká nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kían iin ñoo kuendá taa romano. Ta ñóó nì sa ndei ndu cháá kuɔ.

13 Ta tein iin kuɔ nání'i ndéé ná Israel, dá nì kankuei ndu kua'an

ndu yu'u ñoo ñoo, chi ñoo nákaa iin yuta noo sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na xí'in Ndios. Dá tá nì saa ndu ñoo, dá nì sa ndei ndu. Dá nì kasá'á ndú ká'an ndu xí'in na ñá'a nì natáka ndéi ñoo sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ñoo nákaa iin ñá'a naní Lidia. Ta kían ñá ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkóan dá'on díon kua'á toon, ta ndáño'an Ndios takí. Ta kúú seídó'o va'án to'on ká'an Pablo. Ta kúú nì nakonó sato'o yo Jesús níman, ta kúú nì kandísáan to'on nì ka'an na. ¹⁵ Ta kúú nì sodo ndútaan xí'in ndidaá na ve'án. Dá nì sei nda'avían noo ndú, ta kaáan:

—Tá kándaan ini ndo ña kúú iin ñá'a kándéé ndisa ini sato'o yo Jesús, dá kían náki ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá nì kándééan nì xino ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'án dao kuu.

Di'a nì kuu tá nì chikáa tá né'e choon Pablo xí'in Silas ve'e kaa

¹⁶ Ta di'a nì ndo'o ndu iin ka kuu tá kua'an ndu ka'an ndu xí'in Ndios. Noo kua'an ndu ñoo nì naki'in tá'an ndu xí'in iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákoní ini ini xi. Ta kúú kua'á nda'o dí'on ní'i sato'o xi sa'á ña nákoní ini xi. ¹⁷ Ta kúú nì kasá'á tadi'í yó'o tákaa xi Pablo xí'in ndu'u ve'i xi, ta káyu'ú xí:

—¡Taa yó'o kúú ra kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon! Ta dána'a ra noo ñayuu ndi kee na káki na noo kuachi na —kaá xi.

¹⁸ Ta kúú kua'a vá kuu nì sa kee xi díon. Sa'á ñoo ko ní xi' o ndeé ka ini Pablo sa'a xí. Dá nì nandió ko na, dá nì kaa na xí'in espíritu kini nákaa ini xi:

—Xí'in kuu Jesucristo, na xí'o choon noo, sa'ándái choon noon. Kua'an keta kí ini tadi'í xaan.

Ta kúú vití'on vá nì keta espíritu kini ñoo kua'an. ¹⁹ Tá nì kándaan ini sato'o xi ña koó ka dí'on ní'i rá xí'in xí, dá nì tiin ra Pablo xí'in Silas. Dá nì kee ra ñó'o ñáá rá kua'an ra noo yá'i noo ndéi tá né'e choon. ²⁰ Dá nì

saa ra nì chikata ñáá rá noo tá né'e choon ñoo. Dá nì kaa ra xí'in rá:

—Taa yó'o kúú tá Israel. Ta xionoo ra dána'a tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. ²¹ Ta xionoo ra dána'a ra ña kánian kee yó táto'on kí'o kée mií rá, ta ko káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chi kúú yó tá romano —kaá ra.

²² Dá nì ndakuei ñayuu nì kasá'á ná kéndava'a na xí'in Pablo, xí'in Silas. Dá nì ndatá tá né'e choon ñoo dá'on ná. Dá nì sa'anda ra choon ña ná kani ñáá rá xí'in vara. ²³ Tá nì ndi'i nì kani kini ñáá rá, dá nì taán ñáá rá ve'e kaa. Dá nì sa'anda ra choon noo ra ndaá yé'é kaa ña ná kándaan va'a ñáá rá. ²⁴ Tá nì ndi'i nì ta'anda choon yó'o noo rá, dá nì taán ñáá rá ve'e kaa ná ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoo. Dá nì taán rá sa'a ná yáí yíto naní cepo káandu'u ini ve'e kaa ñoo, dá nì kató toon ra yíto ñoo.

Di'a nì kuu tá nì kándisa taa ndaá yé'é kaa ñoo Jesús

²⁵ Tá nì kuu ñoo tádi, ká'an ij vá Pablo xí'in Silas xí'in Ndios ñó'o na, ta xíta na yaa noo ná. Ta seídó'o va'a ñáá dao ka taa ñó'o ve'e kaa ñoo ndéi ra. ²⁶ Ta kúú iin kuitió nì kasá'á ní'i nda'o táan. Ta kúú nda sa'a vé'e kaa ñoo ní kidi ní'ini. Ta kúú nì nono vá ndidaá kúú yé'é kaa ñoo. Ta kúú nì ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúú taa ñó'o ve'e kaa ñoo.

²⁷ Dá nì ndoto tá ndaá yé'é kaa ñoo, kúú nì xini ra ña ndidaá yé'é kaa nì nono. Ta kúú nì taó rá espada ra kua'an ra ka'áni rá mií rá, chi nì ka'an rá ña nì xino ndidaá kúú vá ra ñó'o ve'e kaa ñoo kua'an ra. ²⁸ Kúú nì káyu'ú Pablo, dá nì kaa na xí'in rá:

—O sa kéndava'a ní xí'in mií ní, chi yó'o va ñó'o ndidaá kúú ndu'u —kaá na.

²⁹ Dá nì sa'anda tá ndaá yé'é kaa ñoo choon ña ná natoon ñó'o, dá ná katoon. Kúú nì kankono ra kua'an ra noo nákaa Pablo xí'in Silas. Ta

ndéi ñino oon ra ñi sa kuín xítí rá noo sá'a ná. ³⁰ Dá ñi taó ñaa rá, dá ñi ndato'ón ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndí kían kánian keei, dá ñi'í ña kakii noo kuachij?

³¹ Dá ñi kaa na xí'ín ra:

—Kandeé ini ní sato'o yo Jesucristo, dá ñi'í ní ña káki ní xí'ín ndidaa na ve'e ní.

³² Dá ñi kasá'a dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'ín noo na ve'e ra. ³³ Ta mií hora daá ñoo ñi taó ñaa rá, ta ñi nakata ra noo ñi tarkue'e ñi'í ná. Tá ñi ndi'i, dá ñi sodo ndúta mií rá xí'ín ndidaa kúu na ve'e ra. ³⁴ Tá ñi ndi'i ñoo, dá ndáka ñaa rá ñi no'o ra ve'e ra. Dá ñi xí'o ra ña'a ñi sasá'an na. Ta kúu kádij nda'o ini mií rá xí'ín na ve'e ra, chi ndidaa ná ñi kandísa Ndios.

³⁵ Dá tá ñi tju noo kuú daá ñoo, dá ñi tanda'a tja né'e choon táto rá kua'an ra. Tá ñi saa ra, dá ñi kaa ra di'a xí'ín ta ndaa yé'é kaa ñoo:

—Dáyaa ní tja kaa ná ko'on ra.

³⁶ Dá ñi kaa ta ndaa yé'é kaa ñoo xí'ín Pablo:

—Sa ñi ta'anda choon nooi ña tavéi ndo'ó ve'e kaa yó'o. Ta viti kían kankuei va'a ndó ko'on ndo —kaá ra.

³⁷ Dá ñi kaa Pablo:

—Ñi kani ra ndu'u noo kuá'a ñayuu, ta ko ñá'a ka'an ra xí'ín ndu'u ndí kían kúu kuachi ndu, va'ará tá romano kúu ndú. Ta ñi taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'an rá dáyaa de'é ra ndú? Tído o koo oon ta'on dión sa'a ndú. Va'a kaan mií ta né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸ Dá ñi sa'an táto ñoo ñi nakani ra xí'ín ta né'e choon to'on ñi ka'an Pablo. Tá kúu ñi yu'ú nda'o ra tá ñi kandaá ini ra ña kúu ná ta romano.

³⁹ Dá ñi sa'an ra ñi ndaka ra ña maní noo ná. Dá ví ñi taó ñaa rá. Dá ñi sei nda'í ra noo ná ña ná kankuei na ñoo ñoo ko'on na. ⁴⁰ Dá tá ñi kankuei na ve'e kaa ñoo, dá ñi kee na kua'an nó'o ná ve'e ñá'a naní Lidia ñoo. Ta ñoo ñi xini na dao ka

na kúu kuendá Jesús. Dá ñi xí'o na tandeé ini noo noón. Dá ñi kankuei na ñoo ñoo kua'an na.

17

Di'a ñi kuu tá ñi nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

¹ Dá ñi ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Anfípolis xí'ín iin ka ñoo naní Apolonia. Dá ñi saa na ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñoo iin iin ve'e noo náta na Israel. ² Ta ñi sa'an na ve'e ñoo táto'on k'i'o kée ná ndidaa ñoo noo sá'an na. Ta tein ndin oní kuú nani'í ndée na Israel ñi ndat'ón ná xí'ín ñayuu ñoo, ³ ta ñi nakani na táto'on k'i'o ká'an rá ió tuti ií Ndios. Chi xí'ín miían ñi xí'o na ña ñi kandaá ini ñayuu ñoo ña miían ndúsa kánian ndo'o naní nió Cristo, na dáka'í ñaa, dá kuu na, dá natakí na tein na kúu ndji. Dá ñi kaa ta'ani na:

—Jesús, na ká'an yu'u sa'a xí'ín ndo'ó, noón kúu Cristo —kaá na.

⁴ Ta kúu ñi kandísa va dao na Israel ñoo to'on yó'o. Dá ñi naki'ín tá'an na xí'ín Pablo xí'ín Silas. Ta ñi kandísa ta'ani kuá'a nda'o na griego, na ndáño'o Ndios, xí'ín kuá'a na ñá'a ndáya'i.

⁵ Kúu ñi kasá'a kú'u'u ini taa Israel ko xín kandísa. Sá'a ñoo ñi dataká ra dao ta kini xionoo kei ñoo. Ta roón kúu ra ñi daká'an kué'e kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá ñi kasá'a nákuina vaq na. Dá ñi saa tondó na ve'e iin taa naní Jasón, dá taó ná Pablo xí'ín Silas, dá ná naki'o ñaa ná noo ndá'a ta né'e choon, ká'an ná. ⁶ Tído ko ñi nani'í ta'on ñaa ná. Dá ñi tiin na mií Jasón ñoo xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá ñi kee na ño'o ñaa ná kua'an na. Tá ñi saa na noo ta né'e choon, dá ñi kayu'ú ta Israel ñoo:

—Tá'an tja xionoo náda ká ñaxintóni ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani kúu ra ñi kasáa ñoo yo viti. ⁷ Ta kúu ñi natiiin va'a ñaa Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaa tja ñoo kúu ra ko xín kueid'ó'o

choon sa'ándá tã né'e choon ká'ano cháá ka, rã kúú César, chí kaá rã ñã ió iin kã rey ndáya'i cháá kã nani Jesús —kaá rã.

⁸ Ta kúú ñi ñakuina vaã cháá kã ñayuu ñoo xí'ín tã né'e choon tá ñi seídó'o na ñã ñi kaa rã dión. ⁹ Tído tá ñi ndi'i ñi chíya'i Jasón ñoo xí'ín dao kã nã noó tã né'e choon, dá ñi dayáã ñãá rá.

Di'a ñi kuu tá ñi daná'a nã iin ñoo nani Berea

¹⁰ Ta mií sakuaá dáá ñóó ñi tanda'á nã kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xí'ín Silas ñã kíã ko'on nã ñoo nani Berea. Tá ñi saã nã ñoo ñoo, dá ñi ku'u na ve'e noo náta nã Israel ndéi ñoo. ¹¹ Tído ñayuu va'a cháá kã ini kúú nã ndéi ñoo Berea o duú nã ndéi ñoo Tesalónica, chí ndino'o ini nã ñi seídó'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuú ñi dakuá'a na noo ká'an tuti ií Ndios, dá ná kande'á á ñã ndaa kíã ká'an Pablo o koó. ¹² Dión ñi kee na, dá kua'á ndã'o nã Israel ndéi ñoo ñoo ñi kandísa na to'on dána'a nã. Ta kua'á nã ñã'a griego ndáya'i xí'ín kua'á ndã'o tã griego ñi kandísa ta'ani ñãá.

¹³ Tído tá ñi kandaã ini tã Israel ndéi ñoo Tesalónica ñã nákaã Pablo dána'a nã to'on Ndios ñoo Berea, dá ñi kee ra kua'an rã ñoo. Dá tá ñi saã rã, dá ñi kasá'a nákuina vaã ñayuu ñoo ñi kee ra. ¹⁴ Ta kúú vití'ón di'a ñi tanda'á nã kúú kuendá Jesús Pablo kua'an nã yu'ú taño'o. Tído ñi kandoo va Silas xí'ín Timoteo ñi sa ndei na ñoo Berea ñoo. ¹⁵ Dá ñi kee na ndáka na Pablo kua'an nã ndã ñoo ká'ano nani Atenas. Tá ñi saã nã ñoo xí'ín ná, dá ñi sa'anda Pablo choon noo ná ñã ná kastó'on na xí'ín Silas xí'ín Timoteo ñã ná kii kí'í ná noo ió nã, kaá nã. Dá ñi nandió kuéi nã ñi sa'an ñi ndaka na ñoo kua'an nó'o ná.

Di'a ñi kuu tá ñi sa káã Pablo iin ñoo nani Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas xí'ín Timoteo, kúú ñi kixian ñi

kunda'í ndã'o ini nã, chí ñi xini nã ñã iin ní kúú ñoo ñoo kándodó yoko ndãño'o na. ¹⁷ Sa'á ñoo ñi sa'an nã ve'e noo náta nã Israel ndéi ñoo ñoo, ta ñi ndátó'ón ná xí'ín nã Israel, xí'ín dao kã ñayuu ndãño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuú ñi ká'an nã xí'ín ñayuu xionoo noo yá'í ñoo sa'a Jesús. ¹⁸ Dá ñi dandíchi tá'an na xí'ín dao kã tãa dakuá'a ñã dána'a tã kúú kuendá epicúreo, xí'ín dao kã tãa dakuá'a ñã dána'a tã kúú kuendá estoico. Dá ñi kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an tãa káni téi ká'an yó'o?

Dá ñi kaa dao kã rã:

—Kandaã ini ndu'u ñã xionoo ra ká'an rã sa'a dao kã ndios.

Dión ñi kaa rã chí xionoo Pablo ká'an nã sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an nã ñã natakí nã ñi xí'í. ¹⁹ Dá ndáka ra Pablo ñi saã rã iin xí'án noo nani Areópago, noo náta tãa ndátó'ón rá. Dá ñi kaa rã xí'ín ná:

—¿Á kee ní ñã maní kastó'on ní xí'ín ndu'u sa'á to'on saá dána'a ní? ²⁰ Chí kó óon ta'on kueídó'o ndu'an. Sa'á ñoo kátoó ndu'u kandaã ini ndu ndi kua'an sa'an.

²¹ Dión ñi kaa rã, chí kátoó ndã'o ndidaá tãa ndéi ñoo Atenas xí'ín tã tukú ndéi ñoo kueídó'o ra, ta ká'an rã sa'á ñã saá.

Di'a kua'an ñã ñi daná'a Pablo noó tãa ñoo

²² Dá ñi ñakuin ndichi Pablo me'í ndidaá tãa ñi náta ndéi noo nani Areópago. Dá ñi kaa nã:

—Ndo'ó, nã ndéi ñoo Atenas yó'o, kandaã ini yu'u ñã ndíta ndaa ndo xí'ín ñã kandísa ndó. ²³ Chí tá ñi xionooi ní sa nde'í noo náã ndãño'o ndó, dá ñi xini'í iian tánda to'on nooán kaá di'a: “Ñã yó'o kúú noo náã iin ndios kó ná'a ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndãño'o ndó, nã kaá ndo ñã kó ná'a ndó, noón kúú nã kó'in kastó'in xí'ín ndó sa'a.

²⁴ Ta mií Ndios, nã ñi kava'a iin ní kúú ñayúú yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñã'a ió nooán, noón kúú nã dándáki induú xí'ín noño'o yó'o. Sa'á ñoo kó

ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ña ni kava'a ndá'a ɽa. ²⁵ Ta ni iin tó'on ña'a ió noo yo ko xínño'ó ná, chĩ ni iin tó'on ña'a ko kómani noo ná. Mii di'a na xí'o ña takĩ yo ndéi yó ñayuú yó'o, ta xí'o na tachĩ ña náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúú ña'a ió noo yo.

²⁶ Ta xí'in iin tó'on vá ɽa ni nata'i ndidaá ñayuu ni kee Ndios, dá ná nakuita noo na kandeĩ na iin níi kúú ñayuú yó'o. Chĩ sa ni chĩná'a vá Ndios noo kúú sa'á ña kataki yo, ta ni chĩná'a ta'ani na noo ndi'á, ta ni chĩná'a ta'ani na noo kandeĩ iin rá iin yó. ²⁷ Díon ni kee Ndios, dá ná nandukú yó na, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yo ná. Chĩ miian ndaa kían ña ko xíká ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. ²⁸ Chĩ mií ná kédaá xí'in yó, dá takĩ yo, ta kandá yo, ta ndéi yó. Ta kían táto'on ni ɽa dao ɽa kuendá mií ndó, tá'an ra t'i'a ɽa to'on luu kua'an, chĩ ni ɽa ra ña kúú yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ño'ó ko níyiká yó ka'an yó ña kúú ná iin na'áná ni kava'a ndá'a ɽa xí'in oro o plata o xí'in yuu, chĩ sava'a ña ni nakani ini ñaxintóni ɽa t'i'a káva'a ña kían.

³⁰ Tído ko ní taó kuendá ta'on Ndios sa'á ña sa kee ñayuu tá sata, chĩ ko ní sa na'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá na choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin níi kúú ñayuú ña ná nandikó ini na sa'á kuachi kée na. ³¹ Chĩ ni chĩkaa ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyiko ndaa na sa'a ndidaá kúú ñayuu ndéi iin níi kúú ñayuú yó'o xí'in ndá'a iin ɽa ni chĩkani mií ná. Ta ni xí'o na ña ni kandaá ini yo ndá yoo kúú ɽa ñoó, chĩ ni daná'taki ñaá ná tein na kúú ndii —kaá na.

³² Tá ni seido'o ra ña ni ka'an Pablo sa'á ña nataki na ni xí'i, ta kúú ni kasá'á dao ra kédi'ki ñaá rá. Tído dao ka ra ni kaa xí'in ná:

—Kóni ndu'u kueidó'o ndu cháá ka sa'á ña yó'o.

³³ Dá ni keta na kua'an na. ³⁴ Tído ni kandisa dao ñayuu ñoó to'on ni daná'a Pablo, ta ni náki'in tá'an na xí'in ná. Ta tein na ni kandisa ñoó nákaa iin ɽa nani Dionisio, ta kúú rá iin ɽa né'e choon noo nani Areópago ñoó. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a nani Dámaris, ta ni kandisa ta'ani dao ka ñayuu.

18

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo nani Corinto

¹ Tá ni ndi'i, dá ni keta Pablo ñoo Atenas. Dá ni ki'in na kua'an na ñoo ká'ano nani Corinto. ² Tá ñoó ni náki'in tá'an na xí'in iin ta Israel nani Aquila, ra ni kaki kuendá Ponto. Ta dúu ni kasá'a va ra ni kii ra kuendá Italia xí'in ñadi'í ra, ña nani Priscila, chĩ ɽa né'e choon ká'ano nani Claudio kúú ra ni sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúú na Israel ñoo Roma ko'on na kandeĩ na dao ka xían. Dá ni kee Pablo kua'an na ve'e noo ndéi na ñoó. ³ Ta iin nóo choon kée Pablo xí'in ná, chĩ t'i'a na kava'a na ve'e xí'in ñii. Sa'á ñoó ni kandoo Pablo ió na ve'e na, ta ni kechóon nduú na xí'in ná. ⁴ Ta ni dandíchi tá'an Pablo xí'in ñayuu ini ve'e noo ná'taka na Israel ndéi ñoó iin iin kuu kuu nani'i ndéé ná, dá ná xino ini na Israel xí'in na ko kúú na Israel kandisa na to'on dána'a na.

⁵ Dá ni kasá'a Silas xí'in Timoteo ni ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'á ñoó ni dankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sava'a ña kée na kían dána'a na to'on va'a sa'a Jesús, chĩ kásto'on na xí'in na Israel ña Jesús kúú Cristo, na dá'aki ñaá. ⁶ Tído ni ndakuei na ni kasá'á naá na xí'in Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'in ná. Sa'á ñoó ni kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá ni kaa na:

—Kuachi mií ndó kían, dá kían kakomí i'i vá ndó kuachi noo Ndios. Ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo ko'in dána'i noó na ko kúú na Israel —kaá na.

⁷ Dá n̄i keta na ve'e noo náta na Israel ñoo. Dá n̄i kee na kua'an na ve'e iin t̄a nani Justo, ta yu'ú ni'ini t̄a yó'o Ndios. Ta ió r̄a d̄in ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. ⁸ Ta Crispo nani iin t̄a ndáya'i ini ve'e noo náta na Israel, kúu n̄i kandísa ra sato'o yo Jesús xí'in ndidaá na ve'e ra. Ta kúu kuá'a ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoo ní seídó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta n̄i kandísa ñaa ná, ta n̄i sodó ndúta ná.

⁹ Iin s̄akuaá, dá n̄i xini Pablo iin ña'a ndato n̄i kee sato'o yo Jesús, dá n̄i kaa na xí'in ná:

—O sa yu'óon. Ta o sa k̄atuúon ña ka'on sa'í. ¹⁰ Ch̄i ió va yu'ú xí'ón, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Ch̄i kuá'a nda'o ñayuu yu'ú ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

¹¹ Dá n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na iin kuá' dao ñoo Corinto ñoo. Ta n̄i daná'a na noo ñayuu sa'a to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani náka t̄a nani Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóo n̄i ndató'ón t̄a Israel kendava'a ra xí'in Pablo. Dá n̄i sa'an r̄a n̄i tiin ñaa rá ndáka ra kua'an r̄a noo ta né'e choon. ¹³ Dá n̄i kaa r̄a xí'in Galión ñoo:

—T̄a yó'o kúu r̄a xionoo dáka'an kue'é ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios táto'on k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá r̄a.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúu n̄i kasá'a ká'an Galión xí'in t̄a Israel ñoo:

—Tá n̄i kee ra iin ña kini o iin kuáchi ká'ano, dá k̄ian nak̄i'oi mií k̄ueídó'i ña ká'an ndo'ó, t̄a Israel xa'an. ¹⁵ Tído tá k̄ian sa'á to'on, o sa'á kuú Ndios ndo o sa'a ley mií ndo'ó, dá k̄ian kuu keyiko mií ndo'an, ch̄i yu'ú kúu r̄a o chínee ta'o'in mií keyiko sa'á ña yó'o —kaá r̄a.

¹⁶ Dá n̄i taó ñaa rá sata vé'e. ¹⁷ Dá n̄i tiin dao t̄a griego iin t̄a nani Sóstenes, tá'an r̄a dándáki ve'e noo náta na Israel. Ta kúu mií yé'e

chóon ñoo n̄i kani ñaa rá. Tído ko ní kékuendá ta'on Galión sa'á ña n̄i kee ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nandio ko Pablo ñoo Antioquia

¹⁸ Ta kúu kua'a ij vá kuú n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na ñoo Corinto ñoo. N̄i ndi'i, dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i tiin na iin barco. Dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'in Aquila xí'in ná. Tído tá ko ña'a kee na ko'on na, dá n̄i datá tá'í Pablo din̄i ná noo nani Cencrea, dá x̄inkoo to'on n̄i kandoo na xí'in Ndios.

¹⁹ Dá tá ni saa na ñoo ká'ano nani Éfeso, ta kúu ñoo n̄i ta'anda tá'an Pablo xí'in Priscila xí'in Aquila. Dá n̄i kee Pablo kua'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta ñoo n̄i ndató'ón ná xí'in r̄a Israel. ²⁰ Dá n̄i sei nda'í r̄a noo Pablo ña ná koo na cháa k̄a kuú xí'in rá, tído ko ní x̄in ta'on na. ²¹ Dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'in rá, dá n̄i kaa na:

—Miian ndúsa kakaaj víko ña sa vei koo ñoo Jerusalén, tído nandio ko tukui kooi xí'in ndó tá dión kóni Ndios —kaá na.

Dá n̄i keta na ñoo Éfeso ñoo, dá n̄i tiin na iin barco kua'an na. ²² Dá tá n̄i saa na ñoo Cesarea, dá n̄i kee na k̄kaa na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tá n̄i ndi'i ñoo, dá n̄i kee na kua'an na, dá n̄i x̄ino na ñoo Antioquia.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i sa io na ñoo Antioquia cháa tiempo, dá n̄i kee tuku na kua'an na, ta n̄i x̄ionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'in Frigia, ta n̄i x̄i'o na t̄andeé iní noo ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a iin t̄a nani Apolos

²⁴ Iin kuú n̄i kasáa iin t̄a Israel nani Apolos ñoo Éfeso. Ta kúu rá iin t̄a n̄i kaki ñoo ká'ano nani Alejandría. Ta t̄i'a va'a ra ka'an r̄a, ta ndichí nda'o ra xí'in to'on ká'an tuti

ij Ndios. ²⁵ Ta sa ni dakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xionoo ra kásto'on ra xí'in ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'a ná'á rá sa'a Jesús. Tído ná'á rá savá'a sa'a ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²⁶ Dá ni kasá'á rá dána'a ra ini ve'e noo náta na nā Israel, ta ko yu'ú ta'on ra. Tído tá ni seido'o Priscila xí'in Aquila ña ni daná'a ra, dá ni taó xóo ña ná. Dá ni kasto'on va'a cháa ka na xí'in rá sa'a íchi ndaa Ndios.

²⁷ Tá ni ndi'i ñoó, dá ni ka'an Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá ni xi'o na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandeé ini noo rá. Ta ni taa na iin tuti kua'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá ni saá ra Acaya, kúu ni chindeé nda'o ra ndidaa na kúu kuendá Jesús, tá'an na ni kandisa sa'a ña maní ni kee Ndios xí'in ná. ²⁸ Ta kúu ni ndundéé rá ni datúu rá noo ká'an ta Israel noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, chi ni xi'o ra ña ni kandaa ini na ña ká'an tuti ij Ndios, ña Jesús kúu Cristo, na dakaki ñaá.

19

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo Éfeso

¹ Ta xian nani nákaa ij Apolos ñoo Corinto, kúu ni ya'a Pablo iin xian noo ndita yukú ñó'o kua'an na. Dá ni saá na ñoo Éfeso. Ta kúu ñoo ni nakí'in tá'an na xí'in dao ta kúu kuendá Jesús. ² Dá ni ndato'on ñaá Pablo:

—¿Á ni natiin ndo'o Espíritu ij Ndios tá ni kandisa ndó?

Dá ni kaa roon:

—Ko óon ta'on kueído'o ndu ña ka'an na ña ío Espíritu ij Ndios.

³ Dá ni ndato'on tuku ñaá Pablo:

—¿Ndí kían ni kandisa ndó tá ni sodó ndúta ndo, tá dáá?

Dá ni kaa ra:

—Ni kandisa ndu'u ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

⁴ Dá ni kaa Pablo:

—Ni sa dakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na ni nandikó ini sa'a kuachi kée na. Ta ni ka'an Juan xí'in ná ña ná kandeé ini na iin ka ta veí sata ná. Ta na yó'o kúu Jesús, ta noon kúu Cristo, na dakaki ñaá.

⁵ Tá ni seído'o ra to'on yó'o, dá ni sodó ndúta rá xí'in kuu sato'o yo Jesús. ⁶ Dá tá ni chinoo Pablo ndá'a ná diní rá, kúu ni natiin ra Espíritu ij Ndios ini ra. Kúu ni kasá'á vá ká'an ra dao ka yu'u, tá'an ña ko ní dakuá'a ra. Dá ni kasá'á ta'aní ra kásto'on ra to'on ni ni'í rá noo mií Ndios. ⁷ Ta kúu rá táto'on uxí uu.

⁸ Dá ni ku'u Pablo ini ve'e noo náta na nā Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noo oni yo ko ní yu'ú ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta ni dandíchi tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ná xino ini na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁹ Tído ni ndukaxi nda'o ní dao na, sa'a ñoo ko ní xín ta'on na kandisa na to'on ni daná'a Pablo. Ta noon kúu na ni kasá'á ká'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noo ñayuu ndéi ñoo. Dá ni dankoo ñaá Pablo. Dá ni kee na ndáka na na ni nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaa kuu vá sa ndatón ná xí'in ñayuu ñoo sa'a to'on Jesús ini iin ve'e ta nani Tirano, ta kían iin ve'e noo náta ñayuu ndatón ná. ¹⁰ Ta dión ni sa kee na tein uu kua. Sa'a ñoo kuá'a nda'o na Israel xí'in na ko kúu na Israel ndéi chí Asia di'a ni seído'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

¹¹ Ta xí'in ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹² chi va'ará peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an na chinoo naan sata na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kankuei ta'aní espíritu kini ini na kua'an.

¹³ Sa xionoo dao ta Israel sa taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Tído iin kuu ni ka'an rá ka'anda ra choon xí'in kuu sato'o yo Jesús, dá tá rá espíritu kini, chi di'a ni kaa ra xí'an:

—Sa'ándá ndu'u choon noon xí'ín kuu Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'an keta kú ini taa xaan —kaá ra xí'án.

¹⁴ Ta taa ká'an dión kúu ndin usa de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin duti kúu noó.

¹⁵ Tído ni ka'an espíritu kini ñoo xí'ín rá:

—Ná'á vá yu'u Jesús. Ta ná'á ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noo yu'u, tá dáá? —kaaan xí'ín rá.

¹⁶ Ta kúu ni ndao ni'ini taa yí'i espíritu kini ñoo ni tiin ñaa rá, chi ni ndundakí nda'o ra ni kee espíritu kini ñoo. Kúu ni kendava'a ra xí'ín ndin usa taa ñoo, ta ni ndatá ndí'i ra dá'on rá. Ta kúu nda ndaa vichí vá rá ni kankue'i ra ve'e ñoo kua'an ra, ta ni tarkue'e nda'o ra ni keean.

¹⁷ Ta kúu ndidaá kúu na Israel xí'ín na ko kúu na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo ni kandaá ini ña dión ni kuu. Ta kúu ni yu'u nda'o na. Dá ni kasá'á kéká'ano na kuu sato'o yo Jesús. ¹⁸ Kúu kua'á nda'o na duú ni kandísa Jesús ni kasá'á ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'á ña kini sa kee na. ¹⁹ Ta kua'á ñayuu kétadí né'e na libro na ni kasáa na. Dá ni dakéi naan noo ndidaá kúu ñayuu ñoo. Ta ni kekuendá na ndidaá ya'i libro ñoo. Dá ni kandaá ini na ña ya'i ña táto'on uu diko uxí mil di'ón plata. ²⁰ Dión ni kuu, dá ni naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúu kua'á ka ñayuu ni kandísa ñaa.

²¹ Tá ni ndí'i ñoo, dá ni chikaa ini Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín Acaya, dá ko'on na ñoo Jerusalén. Ta ni kaa na:

—Tá ni ndí'i ni sa'in Jerusalén, dá ví, dá kían miían ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

²² Dá ni tanda'á Pablo uu ka ta xionoo xí'ín ná ko'on na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'o kúu Timoteo xí'ín Erasto. Tído ni kandoo jo

Pablo ni sa io na cháá ka kuu chí kuendá Asia.

Di'a ni kuu tá ni nakuina vaa ñayuu ndéi ñoo Éfeso

²³ Tiempo daá ñoo ni kasá'á karyíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a ichi saá ña ká'an sa'a Jesús. ²⁴ Chi ió iin taa kéchóon xí'ín plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúu rá iin taa kava'a yoko xí'ín plata, ña ndaa táto'on kí'o kaa ve'e ño'o iin ndios di'í naní Diana. Ta kua'á nda'o di'ón sa ní'i rá sa'á sa kee ra choon yó'o, xí'ín taa kéchóon xí'ín rá. ²⁵ Kúu ni nadataká ra taa kéchóon xí'ín rá, xí'ín dao ka taa kéchóon xí'ín plata. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Ná'á vá mií ndó ña xí'ín choon kée yó yó'o ní'i yo kua'á nda'o di'ón. ²⁶ Tído sa ni xini va mií ndó, ta ni seido'o ndó sa'a iin taa naní Pablo.

Ta o duú iin tó'ón ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, chi iin ní kúu vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sa ni kandeé rá ni xino ini kua'á nda'o ñayuu kandísa na noo ká'an ra, chi kaá ra ña ko ta'ón ndios kían kava'a ndá'a taa. ²⁷ Ta o duú sav'a'a choon kée ni yó jo ió ña naá, chi jo ta'ani nda'o ió ña kasá'á kenoo ñayuu ve'e ño'o ndios di'í yo Diana, dá o kí'o ka na ñañó'ó noo ná, tá'an na ndañ'o'o ta'ani ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'ín na ndéi iin ní kúu ñayuu —kaá ra.

²⁸ Tá ni seido'o taa ñoo noo ni ka'an Demetrio, kúu ni xido nda'o ini ra. Dá ni kayu'u rá:

—Na ndaya'i nda'o kúu Diana, tá'an na ndañ'o'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

²⁹ Ta kúu ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo ni nakuina vaa. Kúu ni tiin na iin taa naní Gayo xí'ín ta naní Aristarco. Ta ndí nduú taa yó'o ni kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'ín Pablo. Ta ño'o ñaa ná ni ku'u na ini iin ve'e ká'ano noo nátaka na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ña'a ndó'o na. ³⁰ Dá ni ka'an Pablo

ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'in ñayuu ño'o ñoo. Tído dao ka na kúu kuendá Jesús ko ní sónó ta'on na ña ku'u na. ³¹ Ta ndéi ta'ani dao ta né'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an ra né'e tá'an va'a xí'in Pablo. Dá ni chinda'á rá choon kua'an ña seí nda'í ra noo ná ña ná dá'a ni ku'u na ve'e ñoo.

³² Kúu ni nataka kuá'a nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ña'a, ta dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'á ña ni naá ini na. Chì kua'a va ñayuu ñoo ko kándaá ini nda sa'a kíán ña ni nataka na. ³³ Dá ni tanda'á ni'ini dao ta Israel iin ta naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an ra xí'in ná, ká'an rá. Dá ni dakúu Alejandro nda'a rá xíka ra ña ná kandeí tadjì ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá na ñoo ra noo ñayuu kuá'a ñoo.

³⁴ Tído tá ni kándaá ini ñayuu ñoo ña ta Israel kúu Alejandro ñoo, dá ni kasá'á káyu'ú ndidaá kúu ná táto'on uu ka hora, dá kaá na:

—iNa ndáya'i nda'o kúu Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá na.

³⁵ Nda daá ví ni kandeé ra kúu secretario ni kutádjì ñayuu ñoo. Dá ni kaa ra:

—Kueídó'o ndó yu'u, ndidaá ndo'ó, na ñoo Éfeso. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndidaá kúu ñayuu ná'á ña ñoo ká'ano Éfeso yó'o ni ni'ì choon ña kíán kandaá yo ve'e ño'o ndios ndáya'i naní Diana xí'in na'ánáan, ña ni noo túu ni kii induú? ³⁶ Ta ni iin tó'on ñayuu o kúu kaá ña koó. Sa'á ñoo kandeí tadjì ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ña'a kini. ³⁷ Chì ni iin ta ndáka ndó ni kasáa ndo yó'o ko ní xini xixi ra ve'e ño'o ndo, ta ni ko ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. ³⁸ Sa'á ñoo tá kóni Demetrio xí'in ta kéchoon xí'in rá ka'an kuachi ra sa'a dao ta, dá kíán kuu ko'on ra ve'e choon, dá chì ñoo ndéi ta né'e choon keyíko sa'a ña ndó'o ndó. Ta ñoo

kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ña ndó'o ndó. ³⁹ Ta tá kóni ndo keyíko ndo dao ka ña'a, dá kíán kánian nataka ndo noo ta né'e choon táto'on kí'o sa'ándá ley choon, dá keyíko ra sa'a ndo. ⁴⁰ Chì jo va ió ña chinoo kuachi ta né'e choon yó sa'á ña ni nakuina vaa yo viti. Chì o ní'ì ta'on yó ndí kíán ka'an yo xí'in rá sa'á ña kéeá di'a —kaá ra.

⁴¹ Tá ni ndi'i ni ka'an ra to'on yó'o, dá ni sa'anda ra choon noo ñayuu ni nataka ñoo ña ná no'o na ve'e na.

20

Di'a ni kuu tá ni daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Grecia

¹ Tá ni ndi'i ni kutádjì ñayuu ni nakuina vaa ñoo, dá ni nakana Pablo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ná, ta ni nomi ñaá ná. Dá ni ka'an na ndisá'an xí'in ná. Dá ni kee na kua'an na chí kuendá Macedonia di'a. ² Tá ni ndi'i ni nata'an Pablo ni xionoo na ni xi'o na tandeé ini noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'in to'on ni daná'a na, dá ni kasandaá na chí kuendá Grecia di'a. ³ Ta ñoo ni sa io na oni yo. Ta sa io nduu na tiin na barco ko'on na chí kuendá Siria, ká'an ná. Tído ni ni'ì tó'on na ña ndátó'on kue'é ta Israel ña ka'áni ñaá rá. Sa'á ñoo ni chikaa ini na ña nandió ko sá'á tuku na no'o na íchì kua'an chí kuendá Macedonia.

⁴ Ta ni naki'in tá'an na xí'in dao ta né'e tá'an xí'in ná kua'an na nda kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an ra ñoo Berea, xí'in ta naní Aristarco, xí'in iin ka ta naní Segundo. Ta ndi nduú ta yó'o kúu ta ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an ra ñoo Derbe, xí'in Timoteo, xí'in uu ka ta naní Tíquico xí'in Trófimo, ta kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaá ta yó'o kúu ra ni xionoo kua'an ñoo Troas, dá kandi ra ñoo saa ndu. ⁶ Tá ni ndi'i ni ya'a víko seí na Israel pan, tá'an

ñā ko ní k'ín tá'an xí'ín ñā dákuitā t̄achían, dá ñī tiin ndu iin barco ñoō Filipos kua'án ndu. Tā t̄ixi o'ón kuu, dá ñī sā ndu ñī ñaki'in tá'an ndu xí'ín daō kā t̄āa ñoō, ch̄ī ndéi ra ndáti ra ndu ñoō Troas. Tā ñoō ñī sā ndei ndu usā kuu.

Di'a ñī kuu tá ñī sā io Pablo ñoō naní Troas

⁷ Tá ñī kasandaá kuu kásá'á sa'a semana, dá ñī nataka ndu'u, ñā kúu kuendá Jesús, ñī sa'anda ndu pan. Tā sa'á ñā kánian kana Pablo ko'on ñā tá ná t̄uu noō iin kā kuu ñoō, sa'á ñoō ñī kukáni vá dána'a ñā nákaa ñā. Tā kúu ñī kasandaá daō ñoō. ⁸ Tā kúu kua'á nda'o ñī'o t̄oñ ini ve'e kánoō dikó noō ñī nditúti ndú ñoō.

⁹ Tā ió iin tayii naní Eutico yé'é ventana, tā ñī kasáa ñā ma'ánó, ch̄ī ñī kukáni nda'o ñā dána'a Pablo nákaa ñā, sa'á ñoō ñī naá vá ini xī ñī kidi xī. Tā kúu ñī kankao xī ndā piso kúu on̄ī ñoō ndā noñó'o. Tā kúu ñī ndane'e na xī, tído ndaá ndji va kúu xī. ¹⁰ Kúu ñī noo Pablo ñī ñaxino ñā noñó'o ñoō. Tā kúu ñī sā noo ndei na noō tayii ñoō. Kúu ñī nomi na xī. Dá ñī kaa ñā xí'ín ñā kúu kuendá Jesús ñoō:

—O sā yu'ú ndo, ch̄ī takí va xī —kaá ñā.

¹¹ Tā kúu ñoō ñī ñandió koō tuku Pablo ñī kaa na ñī x̄inkoō na ve'e kánoō ñī ñoō. Dá ñī sa'anda ñā pan, dá ñī seí ndúan. Dá ñī kasá'á tuku va na dána'a ñā ndā ñī t̄uu noō yáa. Ndā daá ví ñī kee na kua'án ñā. ¹² Tído takí va tayii ñoō ñī ñakuaka ñā ná ndáka na kua'án ñā. Sa'á ñoō ñī natiin na iin tandéé ini ká'ano cháá kā.

¹³ Dá ñī tiin ndu iin barco, dá ñī x̄ionoō ndu kua'án ndu noō Pablo ñoō naní Asón, ch̄ī ñoō ñī kandoō ndu natiin ndu ñā, ch̄ī ñī ch̄ikaā ini ñā ñā sā sa'á ná. ¹⁴ Dá tá ñī ñaki'in tá'an ndu xí'ín Pablo ñoō naní Asón, dá ñī kaa na ini barco ñoō. Dá ñī kee ndu kua'án ndu. Dá ñī sā ndu ñoō naní Mitilene. ¹⁵ Dá ñī ñaki'in tuku ndu kua'án ndu xí'ín

barco ñoō. Dá tá ñī ya'a iin kā kuu, dá ñī kasandaá yati ndu noō naní Quío. Dá tá ñī ya'a iin kā kuu, dá ñī kasandaá ndu noō naní Samos. Dá ñī sā ndu ñī sā tuu tóō barco ñoō naní Trogilio. Dá ndā iin kā ví kuu, dá ñī sā ndu ñoō naní Mileto. ¹⁶ Ch̄ī sā ñī ch̄ikaā ini Pablo ñā ō kó'on ta'on na ndā ñoō Éfeso, ch̄ī kō kóni ta'on na katuu na'á ná kuendá Asia ñoō. Ch̄ī nómi k̄ī ná sā ñā ñoō Jerusalén, dá ndā ndī kuu kasaā ñā kakaá ñā noō koō víkō ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'án ñā ñī daná'a Pablo noō ñā sa'ano né'e choon noō ñā kúu kuendá Jesús ndéi ñoō Éfeso

¹⁷ Tā tein ndéi ndu ñoō Mileto ñoō, dá ñī tanda'á Pablo daō t̄āa kua'án rā kuaka ra ñā sa'ano né'e choon noō ñā kúu kuendá Jesús ndéi ñoō Éfeso. ¹⁸ Dá tá ñī kasáa ñā sa'ano ñoō noō ió Pablo, dá ñī kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúu ñā ná'á táto'on k̄i'o ñī kee yu'u ñī sā káaī tein ndó ndā rá kuu mií noō ñī kasáaī kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Ch̄ī ñī keei ñā kóni sato'o yó Jesús, tā kō ní ndúkú ta'on yu'u ñāñó'ó mií. Tā kua'á nda'o ta'ándá ñī sakii xí'ín ndirá noō sa'a ndo. Tā kua'á nda'o tandó'ó ñī ndo'i ñī kee tā Israel. ²⁰ Tā ná'á ta'ani ndó ñā kō ñī dánkoo ta'on yu'u ñā kasto'in xí'ín ndó ndidaá kúu ñā va'a ñā kían chindeé ndó. Tā ñī daná'i noō ndo ini ve'e noō náta'ka ndo, tā ñī daná'a ta'anii noō ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Tā ñī kasto'on ta'anii xí'ín ñā Israel xí'ín ñā kō kúu ñā Israel sa'á ñā kánian nandikó ini yó sa'á kuachi kee yó noō Ndios, tā sa'á ñā kánian kándéé ini yó sato'o yó Jesucristo.

²² 'Tā viti kían tanda'á ñā kúu Espiritu ī Ndios yu'u ñā ko'in ñoō Jerusalén. Tído kō ná'í ndī kían ndo'i ñoō. ²³ Sa'va'a ñā ná'í kían ñā ndidaá ñoō ná'ano noō ñī sa'in, ñī ka'án Espiritu ī xí'ín yu'u ñā ch̄ikaā rā yu'u ve'e kaa. Tā kúu kua'á nda'o tandó'ó ndo'i, kaá ñā.

24 Tído ko ndí'i ta'on inij sa'a ndi-daá ña veí ndo'i. Ta ni ko ndí'i inij sa'a ña katakij o kuui. Ña kían ndí'i inij sa'a kían dáxinkoo ndí'ii choon ni sa'anda sato'o yo Jesús nooí, ña kasto'in sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ña maní ni kee Ndios xí'in ñayuu.

25 'Ta viti kían sa ná'a vá yu'u ña ni iin tó'on ndo'ó, na ni seídó'o to'on ni daná'lí sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nándió kuéi ka koni nooí. 26 Sa'a ñoó kóni ka'in xí'in ndó viti ña ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'on ndo'ó, 27 chí ko ní chítuu inij, di'a ni kasto'on ndí'ii xí'in ndó sa'a ndidaá kúu vá ña kóni Ndios kee ndó.

28 'Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá na kúu kuendá Jesús ñó'o tixi ndá'a ndo. Chí mií Espíritu ij Ndios kúu na ni xí'o choon noo ndo ña kandaka va'a ndó na kúu kuendá sato'o yo Jesús, chí xí'in nij mií ná ni kandeé ná ni naní'lí ñaá ná kakuu na ñayuu mií ná. 29 Sa'a ñoó kan-daa va'a ndó na, chí sa ná'a vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noo ndo, dá kasaá dao ta'a kini, ta ku'u ra tein ndó, chí kee ra táto'on kee ndigüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'áni rí léko. 30 Ta kúu tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao ta'a dána'a ña to'on, chí kóni ra taó xoo ra na kúu kuendá Jesús ko'on na kakuu na kuendá ra. 31 Sa'a ñoó kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein oní kuaa, nduu ñoó ko ní sa tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'in ndirá nooí ña kandita ndaa ndo xí'in ña kándísa ndó.

32 'Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'in noo ña maní ni kee na xí'in ndó. Chí ñoó kían kómí choon ña dákuá'anoan ndo'ó íchí Ndios, dá natiin ndó ña va'a ni kaa na kí'o na noo ñayuu ni nduvii ná.

33 'Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu ko ní kátoó ta'on yu'u, 34 chí ná'a va'a va mií ndó ña xí'in ndá'a mií vái ni kechóoin, dá

ni ní'i ndí kían xínñó'í, xí'in ña'a xínñó'ó na xíonoo xí'íin. 35 Ta ndi-daá ña yó'o ni keei, dá sa daná'lí noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámani ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on ni ka'an sato'o yo Jesús tá ni kaa na di'a: "Ndiká'an cháá ka ví ñayuu xí'o ña'a o duú ka na ndáti natiian." Díon ni kaa Jesús —kaá Pablo.

36 Tá ni ndí'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni sa kuíin xítí ná, ta ni ka'an na xí'in Ndios xí'íin ndidaá na sá'ano ñoó. 37 Ta nda'í ni saki ndidaá kúu na sá'ano ñoó. Dá ni nomi ni'ini na Pablo, ta ni chító ná noo ná. 38 Chí ni kunda'í nda'o ini na sa'a ña ni kaa Pablo ña o nándió kuéi ka na koni na noo ná. Dá ni sa'an ndidaá na sá'ano ñoó ni ndaka na Pablo nda noo iin barco.

21

Di'a ni kuu tá ni kee Pablo kua'an na ñoo Jerusalén

1 Dá tá ni ndí'i ni ka'an ndu ndisá'an xí'in na sá'ano ñoó, dá ni kaa ndu ini iin barco. Dá ni kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka kuu, dá ni kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúu ñoó ni kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. 2 Tá ni saa ndu Pátara ñoó, dá ni tiin ndu iin ka barco, ta'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá ni kee ndu kua'an ndu. 3 Dá ni ya'a yati ndu noo iin yúku naní Chipre, ña iin ini taño'o. Ta ni kandoan chí xoo íti di'a ndu. Ta ni ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá ni saa ndu noo nákuita barco ñoo naní Tiro, chí ñoó kúu noo kánian noo ña'a ndío barco ñoó. 4 Ta ñoó ni naki'in tá'an ndu xí'in dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñoó. Dá ni sa ndei ndu usa kuu xí'in ná. Ta ni nakani na xí'in Pablo ña ni ka'an Espíritu ij Ndios xí'in ná, ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén.

5 Dá tá ni ya'a usa kuu ñoó, dá ni kee na xí'in ñadi'í na xí'in de'e na kua'an na dáya'a na ndu'u nda

yú'u ñoo ñoo. Dá nì sà kujta xití ndidaá ndú yú'u taño'o ñoo, dá nì ka'an ndu xí'ín Ndios xí'ín ná. ⁶ Dá nì nomi tá'an iin rá iin ndu xí'ín ná. Dá nì kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

⁷ Ta ñoo Tiro ñoo kúu noo ndí'i nì tiin ndu barco, dá nì saa ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo nì ka'an ndu ndisá'an xí'ín nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì sà ndei tóo ndu xí'ín ná iin kuu. ⁸ Ta iin ka kuu, dá nì kee ndu xika sá'a ndú kua'an ndu xí'ín Pablo. Dá nì saa ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá nì kasandaá ndu ve'e iin taa naní Felipe, tá'an nà xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúu iin taa nákaa tein ndin usa taa nì kaxi apóstol chindeé ñaa. Ta nì sà ndei tóo ndu ve'e na. ⁹ Ta ndéi komi de'e dí'í tákí Felipe ñoo, ta kúu xí profeta dí'í.

¹⁰ Tá nì ya'a cháá kuu ndéi ndu ñoo, dá nì naxino iin profeta nì kii chí kuendá Judea naní Agabo. ¹¹ Tá nì saa rā noo ndéi ndu, dá nì taó rá ñij ndíko tixi Pablo. Dá nì so'oni raan sa'a mií rá xí'ín ndá'a mií rá. Dá nì kaa rā:

—Dí'a nì ka'an Espiritu ij xí'ín yu'u ña k'i'o dí'a ko'oni ta Israel ndá'a ta kúu sato'o ñij yó'o, dá nak'i'o ñaa rá noo ndá'a ta tukú —kaá rā.

¹² Dá tá nì seido'o ndu'u xí'ín nà ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá nì sei nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on nà ñoo Jerusalén. ¹³ Dá nì kaa nà xí'ín ndu'u:

—¿Ndí kían ndó'o ndó ña ndé'ij ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Chì sà io nduuj ña kían kandiko ndá'í xí'ín sa'í. Ta o duú ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'i, chì ió nduu ta'anii ña kían kuu ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá nà.

¹⁴ Ta sa'á ña ko ní kuu ta'on nadaon ndu ña nì chikaá ini nà kee na, sa'á ñoo nì sa'anda ini ndu, dá nì kaa ndu:

—Ná koo táto'on k'i'o kóni mií sato'o yo Jesús.

¹⁵ Tá nì ndí'i nì sà ndei ndu ñoo cháá kuu, dá nì kenduu ndu ña'a ndu, dá nì ki'in ndu íchi kua'an ndu ñoo Jerusalén. ¹⁶ Dá nì kee ta'ani dao nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an nà xí'ín ndú. Tá nì saa yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u nì sa'an nà ve'e iin ta kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sà na'á nda'o kúu rá kuendá Jesús. Dá nì x'i'o ra ve'e ra nì sà ndei ndu.

Dí'a nì kuu tá nì saa Pablo ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá nì saa ndu ñoo Jerusalén, dá nì natiin va'a ñaa nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'an kádij ini nà.

¹⁸ Tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì kee ndu kua'an ndu xí'ín Pablo korri'ini ndu Jacobo. Tá nì saa ndu, sà nì nditúti ndidaá vá nà sá'ano ndéi na. ¹⁹ Dá tá nì ndí'i nì ka'an Pablo ndisá'an xí'ín ná, dá nì kasá'a ná nákani na xí'ín noón sa'a iin rá iin ña ndato nì kee Ndios xí'ín ná noo nì sa'an nà nì daná'a nà noo nà ko kúu nà Israel. ²⁰ Tá nì seido'o na to'on yó'o, dá nì keká'ano na Ndios. Dá nì kaa nà xí'ín Pablo:

—Ná'á vá mií ní, ñani, ña tein nà ñoo yo, nà Israel, kua'á nda'o mií ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña mi'an ndusa kee yo choon sa'andá ley Moisés.

²¹ Tído nì ni'í tó'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúu nà Israel ndéi dao ka nación ña ná o sà kékuendá nà choon nì sa'anda Moisés, chì kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñij de'e yíi nà, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on nì sà kee nà ve'á nì sà ndei sa'á.

²² ¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chì mi'an ndaa kuiti nataka kua'á nda'o ñayuu tá ná kandaá ini nà ña nì kasá'a ní. ²³ Sa'á ñoo va'a cháá ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Chì tein ndu'u yó'o ndéi komi taa, tá'an rā kánian dáxinkoo to'on nì x'i'o ra noo Ndios. ²⁴ Ta kandaka ní rā kua'an ní ve'e ño'o

ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'ín rá noo Ndios, ta chiya'i ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá nì ndi'i nì kee ní dión, dá kían kuu datá rá idí diní rá. Dión, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o duú ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chî di'a kendaá ij vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

25 'Ta sa nì taa va yó iin tuti kua'an noo na ko kúu na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa koo ini na kei ná koño nì doko ñayuu noo yoko, ta ná o sa kei ná nì rj, ta ni koño kítj ko ní xítj nìj, ta ná o sa kée na kuachi xí'ín na ko kúu yíj ná o ñadi'í na. Sava'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá na.

26 Dá nì kee Pablo ndáka na ndin komi taa ñoo kua'an na. Ta kúu iin ka kuú ñoo, dá nì nduvii ná mií ná xí'ín roón. Dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá nì kast'on na xí'ín tã dutj ndá oon xino ndin usa kuú ña nduvii ná mií ná xí'ín tã ñoo noo Ndios, dá kuu chiñó'o tã dutj ñoo iin kítj noo Ndios sa'a iin rá iin na.

Di'a nì kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'ání ná Pablo

27 Tá sa kua'an xino usa kuú ñoo, dá nì xini dao tã Israel nì kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá nì daká'an kue'é rá dao ka ñayuu ñoo. Dá nì tiin ñaá rá.

28 Ta nì kasá'a káyu'ú rá:

—jNdo'ó, tã Israel, chindeé ndó ndu'u, chî tã yó'o kúu tã xionoo iin ní kúu xián kénóo ra ñoo yo, ta kénóo ta'ani ra ley Moisés, ta kénóo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í ka ví nì kee ra, chî nì chí'i ra dao tá griego nì xini xixi ra ve'e ño'o ij yó'o —kaá rá.

29 Dión nì kaa rá chî nì xini rá xionoo Pablo ñoo ñoo xí'ín iin tã ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'a ñoo nì ka'án rá ña nì chí'i Pablo tã ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. 30 Ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo nì nakuina vaá. Dá nì kankuei na ndidaá kúu xián taxí tá'an na nì saá na noo iin ve'e ño'o ñoo. Dá nì

tiin na Pablo, ta ño'o ñaá ná nì taó ná sata ve'e ño'o ñoo. Ta kúu viti'ón nì sadi na yé'án.

31 Ta kóni na ka'ání ñaá ná. Tído nì kandaá ini tã dándáki soldado ña ndidaá kúu ñayuu ndéi Jerusalén nì nakuina vaá. 32 Sa'a ñoo nì dataká rá kua'a soldado xí'ín dao ka tã ño'o tixi ndá'a rá. Dá nì kee ra taxí tá'an ra kua'an ra noo nì nataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá nì xini na ña nì kasáa tã dándáki soldado ñoo xí'ín soldado rá, dá ví nì dandi'í na ña káni na Pablo.

33 Dá nì natuu yati tã dándáki soldado ñoo, dá nì tiin ra Pablo. Dá nì sa'anda rá choon ña ná kandiko na xí'ín uu cadena. Dá nì ndato'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá rá:

—¿Ndá yoo kúu tã yó'o? Ta, ¿ndí kían nì kee ra? —kaá rá.

34 Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao ka na ká'an iin kaan. Sa'a ñoo ko ní kátóni ta'on ini rá ndí kían kúu kuachi Pablo, chî nì nakuina vaá nda'o ñayuu ñoo. Dá nì sa'anda rá choon ña ná kandaka ñaá rá ko'on rá ve'e noo ndéi soldado ñoo. 35 Dá tá nì saá rá noo ndéi kuejn koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá nì kane'e ñino ra Pablo, chî kuá'a nda'o ñayuu vej kóni kani ñaá. 36 Ta ndidaá ñayuu tákuei vej ñoo káyu'ú, ta kaá rá:

—jKa'ání ní tã xaan!

Di'a nì kuu tá nì sonó tã dándáki soldado ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

37 Tá kua'an soldado nachi'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá nì ka'an na yú'u griego xí'ín tã dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín ní?

Dá nì kaa rá xí'ín Pablo:

—¿Á tí'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani? 38 ¿Á o duú yo'ó kúu iin tã Egipto, tá'an rá nì ndakuin nì naá xí'ín tã né'e choon tá sata? Chî nì taó rá komi mil tã sa'ání ndij, dá ndáka ñaá rá nì sa'an rá nda noo kúu ño'ó ichi —kaá rá.

39 *Dá nì kaa Pablo xí'ín rá:*

—Yu'u kúú iin tã Israel, ta nì kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúú iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a. Tído xíkai iin ña manì noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yó'o —kaá na.

40 *Dá nì sonó taa ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñoo.* *Dá nì naku'ín ndichì Pablo noo kue'ín yé'é ve'e soldado ñoo.* *Dá nì ndane'e na ndá'á ná nì xíkà nà ña ná kande'i tádi ñayuu ñoo.* *Dá tá nì kutádi ná, dá nì ka'an nà yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá na:*

22

Di'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

1 —Ñani kuálí, xí'ín ndo'ó, nà sá'ano viti, kueídó'o ndó yu'u, chí ko'in ka'in chindeéi miíi noo ndo.

2 *Tá nì seídó'o ñayuu ñoo ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúú tádi ká ví nì nande'i na kueídó'o na.* *Dá nì kaa Pablo:*

3 —Yu'u kúú tã Israel, ta nì kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia di'a. Tído nì sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta nì ðakuá'i tixi ndá'a Gamaliel. Ta nì ðakuá'a va'i to'on kì'o nì sa'anda nà sá'ano yó choon. Ta ndino'o inij ñin ndaai xí'ín Ndios, táto'on kì'o kée mií ndó viti. 4 *Chì nì sà xionooi nì sà kendava'i xí'ín nà ndíko íchi Jesús, dá dánaái noo ná, chí nì sà tiin yu'u taa xí'ín nà ñá'a sà sadij ve'e kaa.* 5 *Ta rã duti kúú noo xí'ín ndidaá tã sá'ano kúú rã ná'á ña sà keei dión.* *Chì mií rá nì xì'o tuti nooí ña kían ko'in nane'i ña noo nà ñoo yo ndéi ñoo Damasco.* *Chì nì ka'in ko'in ñoo ñoo nandukú'i nà kúú kuendá Jesús, dá kandakai nà kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní níó ná.*

Di'a kua'an ña nì ka'an Pablo sa'a ndí kían nì kuu, dá nì nduu na kuendá Jesús

6 *Tído tein noo xíka yu'u kua'in íchi noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kían táto'on dao nduú, ta kúú iin kuitió nì naye'e ndaa iin ní kúú noo kua'in, ta ña yé'é ñoo nì kii chí induú.* 7 *Ta kúú nì kankao vai noño'o.* *Ta nì seídó'i iin nà nì kaa di'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'on xí'ín yu'u?”*

8 *Dá nì kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?”* *Dá nì kaa na xí'ín: “Yu'u kúú Jesús, nà ñoo Nazaret, nà xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón.”* 9 *Ta ndidaá taa kua'an xí'ín yu'u ñoo nì xini rã ña nì naye'e, ta nì yu'u nda'o ra.* *Tído ko ní seídó'o ta'on ra tachì nà nì ka'an ñoo.* 10 *Dá nì kaa yu'u xí'ín ná: “¿Ndí kían kóni ní keei, tatá?”* *Dá nì kaa nà xí'ín: “Ndakuiin ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin taa xí'ón ndí kían káian keeón”, kaá nà xí'ín.* 11 *Ta kúú nì nda'o va noo yú'u nì kee ña ndato nì naye'e ñoo.* *Sa'á ñoo nda'á tiin ndaa ñaá taa kua'an xí'ín yu'u ñoo ndáka ra yu'u nì saá rã ñoo Damasco.*

12 *Ta ñoo ió iin taa naní Ananías, ta ñin ndaa rã xí'ín choon sa'ándá ley Moisés.* *Ta ká'an va'a ndidaá kúú nà Israel ndéi ñoo sa'a rá.* 13 *Dá nì kasaa rã noo iói.* *Dá nì kaa rã xí'ín: “Ñani Saulo, ná natuu noo ní.”* *Ta kúú mií hora dá ñoo nì natuu nooí.* *Ta kúú nì xini vai rã.* 14 *Dá nì kaa ta'ani ra xí'ín yu'u: “Ndios, nà nì sà ndaño'o nà ve'á nì sà ndei sà na'á, noón kúú nà nì kaxi mií ní ña kían kandaá ini ní ndí kían kóni nà.* *Ta nì kaxi na mií ní ña kóni nì Jesús, nà kúú nà ndaa, dá kueídó'o ní tachì yú'u mií ná.* 15 *Chì mií ní kakuu iin nà kì'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'a Jesús, chí ko'on ní kasto'on ní xí'ín ná sa'á ña nì xini ní xí'ín sa'á ña nì seídó'o ní.* 16 *Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuiin ndichi ní, ta kodo ndúta kíj ní, ta kaka ní ña manì noo Ndios ña ná ku'u ká'ano ini nà sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná”, kaá Ananías xí'ín yu'u.*

Dì'a nì kuu, dá nì nì'ì Pablo choon ña dána'á na noó na kò kúú na Israel

17 'Dá tá nì ndìsáaì ñoo Jerusalén yó'o, dá nì keeì kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'in Ndios. Ta kúú ñoo nì na'a Ndios iin ña'a ndato nooí. 18 Chì nì xinìj sato'ì Jesús. Dá nì kaa na xí'ín: "Ndi'i inon, ta kua'án keta kìj ñoo Jerusalén yó'o, chì kò íin ta'on kueídó'o ñáá tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u." 19 Dá nì kaa xí'ín ná: "Sato'ì, ndidaá vá na yó'o ná'á ña nì sa sá'an yu'u iin ra iin ve'e noo náta na Israel. Ta sa taáin ndidaá na kándisa míi ní ve'e kaa. Ta sa kendava'ì xí'ín ná. 20 Dá tá nì sa'ání dao ta Esteban, na sa xí'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo nì sa íin yu'u, ta nì nata'an va inìj tá nì sa'ání ñáá rá. Ta kúú nì sa ndaaí dá'on ta nì sa ndei nì sa'ání ñáá." 21 Dá nì kaa na xí'ín yu'u: "Kua'án, chì xíká vá tanda'ì yó'ó ko'on dána'on noó na kò kúú na Israel", kaá na xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Dì'a nì kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

22 Tádì vá ndei ñayuu ñoo seídó'o na ña nákani Pablo. Tído tá nì ka'an na to'on yó'o, dá nì kasá'á ná káyu'ú ná, ta kaá na:

—iKa'ání kìj ní ta xaan, chì kò káni ta'an vaan kataki ra!

23 Ta ndúndéé ìj vá ñayuu ñoo káyu'ú ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo táchi. 24 Sa'á ñoo nì sa'anda ta dándáki soldado ñoo choon ña ná chí'i ra Pablo iin ve'e ñoo. Ta kúú nì sa'anda ra choon ña ná kani ñáá rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ká'an kuachi ñayuu ñoo sa'a ná.

25 Tído, tá nì ndi'i nì so'oni ñáá rá xí'ín ñíj, ña kua'an ra kani ñáá rá, dá nì kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon íin ñoo:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin ta romano xí'ín chirrión tá kò ñá'a keyíko ta né'e choon sa'a rá?

26 Tá nì seídó'o soldado né'e choon ñoo ña nì ka'an na dión, dá nì kee ra kua'an ra kasto'on ra xí'ín ta dándáki ñáá ñoo. Dá nì kaa ra:

—¿Ndi koo keeá xí'ín ta káa, chì iin ta romano kúú rá?

27 Dá nì natuu ta dándáki soldado ñoo noo íin Pablo. Dá nì ndato'ón ñáá rá:

—Ka'an ndaa, ¿á ta romano kúúón?

Dá nì kaa Pablo:

—Jaan. Náá kúúí.

28 Dá nì kaa ra:

—Kuá'a nda'o dji'ón nì chiya'ì yu'u, dá nì nduui ta romano.

Dá nì kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda nì kaki vei kúúí ta romano.

29 Dá tá nì seídó'o ta kua'an kani ñáá ñoo ña nì ka'an Pablo, dá nì kexoo ra kua'an ra. Ta kúú nda mííó ta dándáki soldado ñoo nì yu'ú tá nì katóni ini ra ña kúú Pablo ta romano, chì sa nì ya'a ra noo ley romano sa'a ña nì so'oni ñáá rá.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín ta né'e choon Israel

30 Tá nì tju noo iin ka kuú ñoo, kóni ta dándáki soldado ñoo kandaá va'a ini ra ndiva'a ká'an kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'á ñoo nì dítá rá cadena ndíko ndá'a ná xí'ín sa'a ná. Dá nì sa'anda ra choon ña ná nataka kìj ta duti saku'a'á xí'ín ta né'e choon noo na Israel. Dá nì tao rá Pablo. Dá nì chikani ñáá rá noo ndidaá kúú ta ñoo.

23

1 Dá nì sa nde'è Pablo noo ndidaá ta né'e choon nì nataka ndei ñoo, dá nì kaa na:

—Ñani míi, ni iin ña'a kò kedaá xí'ín ña kían kútúú inìj, chì íó vii vá ñaxintónij noo Ndios nda kuú víti.

2 Dá nì sa'anda ta duti kúú noo naní Ananías choon noo ta ndíta yati noo íin Pablo ña ná kani ra da'anda yú'u ná.

3 Dá nì kaa Pablo:

—Ná kani Ndios míi ní, chì kúú ní tát'o'ón iin náó kini káa ña nì ñake'ì

kuxí oon. Ta mií ní kúú rā kómí choon ña keyíkó ndúsá'ano ní sa'í tátò'on kì'o sa'ándá ley choon. Sa'á ñóó, ¿ndivá'a yá'a mií ní noq ká'an ley, chī nī sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

⁴ Dá nī kaa dao ká taa ndéi ñoo xí'ín Pablo:

—¿Á va'a nda'o kéeón xinóon, ña nī ya'ón nī ka'an ndava'ón xí'ín ta dutī kúú noq kuendá Ndios?

⁵ Dá nī kaa Pablo:

—Ñani mií, kó ná'a ta'on yu'u ña kúú ná ta dutī kúú noq. Chī ká'an tuti ij Ndios ña kó kánian ka'an ndava'a yó xí'ín taa né'e choon noq na ñoo yo —kaá na.

⁶ Kúú nī katóni ini Pablo ña dao taa nī nataka ñoo kúú taa saduceo, ta dao ká rā kúú taa fariseo. Sa'á ñóó nī'i nda'o nī ka'an na xí'ín rá:

—Ñani, yu'u kúú taa fariseo. Ta kúú de'e iin taa fariseo. Ta chínóo kuachi ndo yu'u chī ió tandeé ini noqí ña natakí na nī xí'í.

⁷ Tá nī ka'an Pablo dión, dá nī kasá'a taa fariseo xí'ín taa saduceo dándichī tá'an mií rá. Kúú nī nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸ Chī taa saduceo kúú rā ká'an ña o natakí ta'on na nī xí'í, ta ni ángel koó, ta ni espíritu koó. Tído taa fariseo kúú rā kándisa ndidaá kúú ña yó'o. ⁹ Ta ndidaá kúú rá nī kasá'a káyu'ú. Dá nī ndakuei dao taa dána'a ley Moisés, tá'an rā kúú ta'ani kuendá taa fariseo. Dá nī kaa rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kó ní kée taa yó'o, chī ndá ndi kuu nī ka'an iin espíritu o iin ángel xí'ín rá. Sa'á ñóó ná dá'a ni naá yo xí'ín Ndios —kaá ra.

¹⁰ Ta deén nda'o nī kasá'a dándichī tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúú nī yu'ú va taa dándáki soldado ñoo, chī oon ni ví ndakuei taa ñoo dákuachi ra Pablo, ká'an rá. Sa'á ñóo nī sa'anda rā choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoo, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku

ra ini ve'e noq ndéi mií soldado ñoo.

¹¹ Ta kúú iin ka sakuaá ñoo, dá nī na'a noq sato'o yo Jesús noq Pablo. Dá nī kaa na:

—Ndeé koo inóon, Pablo. Chī tátò'on kì'o nī xí'ón kuendá sa'a yú'ú ñoo Jerusalén yó'o, kì'o dión ta'ani miían ndúsá kì'ón kuendá sa'í ñoo Roma —kaá na.

Di'a nī kuu tá nī ndató'ón kue'é uu diko taa ña ka'ání rá Pablo

¹² Tá nī tuu noq iin ká kuu ñoo, dá nī ndató'ón kue'é dao taa Israel ña ka'ání rá Pablo. Ta nī xí'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kás'an, ta ni takuúí o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'ání rá Pablo. ¹³ Ta uu diko cháa ká kúú taa nī kandoo kee dión. ¹⁴ Dá nī kee ra kua'an rā ka'an rā xí'ín ta dutī sakua'a, xí'ín taa sá'ano, dá nī kaa rá:

—Ndu'u kúú rā nī xí'o mií ña kuu ndu, chī o kás'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuúí nda kandeé ndú ka'ání ndú Pablo. ¹⁵ Ta viti, ko'on mií ní xí'ín taa né'e choon ñoo yo ka'an ní xí'ín taa dándáki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noq ní taan, ta kee ní ña keyíkó cháa ká ní sa'a rá, kaa ní xí'ín rá. Ta ndu'u kúú rā kandeí nduu ka'ání ñaá tá sa kua'an kuyati ra kasan-daá rá —kaá rá.

¹⁶ Tído tá nī kandaq ini daxi Pablo ña dión ndató'ón kue'é taa ñoo, dá nī kee xi kua'an xí ve'e noq ndéi soldado. Dá nī kastò'on xi xí'ín Pablo tátò'on kì'o ndató'ón rá. ¹⁷ Dá nī kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá nī kaa na xí'ín rá:

—Kee ní ña manī kandaka ní tayii ló'o yó'o ná ko'on xī noq taa dándáki ndo'ó, chī ió iin ña'a ka'an xī xí'ín rá —kaá na.

¹⁸ Dá ndáka ñaá rá nī sa'an rā noq taa dándáki ñaá ñoo. Dá nī kaa rá:

—Pablo, tá'an rā nákaa ve'e kaa yó'o, nī kana ra yu'u, ta nī seí nda'í rā noqí ña ná kandakai tayii ló'o yó'o kii xi noq mií ní, chī ió ña ka'an xī xí'ín ní —kaá rá.

19 *Dá n̄i tiin t̄a ñoó ndá'a tayií ló'o ñoó. Dá n̄i taó xóo ñaa rá. Dá n̄i ndato'ón ñaa rá:*

—¿Ndí k̄ián ka'an yo'ó xí'ín yu'u, kónon?

20 *Dá n̄i kaa xi:*

—N̄i kandoo t̄a Israel ña kasaa ra taan kueí nda'í ra noo ní ña kanda ka ní Pablo ko'ón ní noó t̄a né'e choon Israel, dá kee ra ña keyíko cháá ka ra sa'a ná, kaa ra. 21 Tído, o sa kándisa ní, chí uú diko cháá ka t̄a kaño'o de'é íchi kandati ra ka'ání rá Pablo, chí n̄i x̄i'o ra míí rá ña o kásá'an ra ta ní takuúí o kó'o ra nda kandeé rá ka'ání ñaa rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndí kaa míí ní —kaá xi.

22 *Dá n̄i sa'anda ra choon noo x̄i kua'an nó'o x̄i, ta n̄i ka'an ra xí'ín x̄i ña o sa kóo ini x̄i ka'an x̄i xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña n̄i n̄akani xi xí'ín rá.*

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda t̄a dándaki soldado choon ña ko'ón Pablo noo iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix

23 *Dá n̄i kana ra uú soldado né'e choon. Dá n̄i sa'anda ra ña choon noo roón ña ná kenduu ra uú ciento soldado ko'ón sa'á, xí'ín on̄i diko ux̄i ka ra ná kakuu t̄a kandodó kuéi, xí'ín uú ciento ka ra ná kakuu t̄a kane'e kúxi ko'ón ra, ta ná kana ra ka iin sakuaá ko'ón ra ñoo Cesarea. 24 Dá n̄i sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanóo Pablo ko'ón na, ta ná kandaka ñaa rá ko'ón ra noo iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.*

25 *Dá n̄i taa ra iin tuti kane'e soldado ko'ón ra, ta di'a kaán:* 26 “Yu'u kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yo'ó kosaa noo ní, Félix. Mii ní kúú iin t̄a ndáya'i, ta ká'in ndisá'an xí'ín ní. 27 T̄a yo'ó kúú ra n̄i tiin t̄a Israel, ta kua'an ra ka'ání ñaa rá. Sa'á ñoó n̄i sa'in xí'ín soldadoi, ta n̄i dakáki ñaaí, chí n̄i kandaa iniñi ña t̄a romano kúú rá. 28 Ta sa'á ña kóniñi kandaa iniñi ndí k̄ián kúú kuachi t̄a yo'ó, sa'á ñoó ndáki ra n̄i sa'in noó t̄a né'e choon

t̄a Israel. 29 *Dá n̄i kandaa iniñi ña sa'a ley míí vá rá dakuío kuachi ra t̄a yo'ó. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'á ña kánian kuu ra o kakaa ra ve'e kaa. 30 Tído n̄i kandaa iniñi ña n̄i ndató'ón kue'é dao t̄a Israel ka'ání ñaa rá. Sa'á ñoó n̄i tanda'í t̄a yo'ó kosaa ra noo ní. Ta n̄i sa'anda ta'ani yu'u choon noó t̄a ká'an kuachi sa'a rá ña ná kakuíta ra noo míí ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí k̄ián kúú ña kini n̄i kee t̄a yo'ó. Ná kukueé ní.”* Dión kua'an ña n̄i taa ra.

31 *Dá n̄i kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'ón n̄i ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antípatris sakuaá dáá ñoó. 32 Dá tá n̄i t̄u noo iin ka kuu ñoó, dá ndadá t̄a kándodó kuéi ñoó kua'an xí'ín Pablo, dá n̄i n̄andió kuéi soldado x̄ika sa'á ñoó kua'an nó'o rá ve'e noo ndéi ra ñoó.*

33 *Dá tá n̄i saá soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá n̄i x̄i'o ra tuti ñoó noó t̄a né'e choon ká'ano naní Félix. Ta n̄i n̄aki'o ta'ani ra Pablo noo rá. 34 Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'i ra tuti ñoó, dá n̄i ndato'ón rá ndéi n̄i kaki Pablo. Dá n̄i kandaa ini ra ña kúú ná t̄a kuendá Cilicia. 35 Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:*

—Tá ná kasaa t̄a ká'an kuachi sa'ón, nda daá ná kueídó'i noo ká'ón —kaá ra.

Dá n̄i sa'anda ra choon noo soldado ña ná nach'i ra Pablo noo kúú ve'e choon naní Herodes, ta ná kandaa va'a ñaa rá.

24

Di'a n̄i kuu tá n̄i ka'an kuachi t̄a Israel sa'a Pablo

1 *Dá tá n̄i ya'a o'ón kuu, dá n̄i kasáa t̄a duti kúú noó naní Ananías ñoo Cesarea ñoó xí'ín dao ka t̄a sa'ano Israel, xí'ín iin t̄a t̄i'a ka'an naní Tértulo. Dá n̄i sa kuita ra noó t̄a né'e choon ká'ano ñoó ka'an kuachi ra sa'a Pablo. 2 Dá tá n̄i kana ra Pablo n̄i saá na, dá n̄i kasá'á ká'an kuachi t̄a naní Tértulo ñoó sa'a ná noó t̄a né'e choon ñoó, ta kaá ra:*

—Ta xí'ín mií ní ndéi va'a ndu'u, ta kua'á ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'á ña ió ñaxintóni ní. ³ Chì iin nà ká'ano kúú mií ní, Félix, ta daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndú ndéi kúú mií vá. ⁴ Tído kọ kóni ndu kandaa ndu cháa kạ tiempo ní, sa'á ñoó sei nda'í ndu noo ní ña kueídó'o ní yu'u iin tóo ví'í sa'á ña kúú ní iin taa va'a ini. ⁵ Nì naní'ì ndú ña taa yó'o kúú tátọ'on iin kue'ẹ nákaa ñoo ndu'u, chì xionoo ra sa'ándá tá'an ra nà Israel ndéi iin ní kúú ñayuu. Ta taa yó'o ta'ani kúú rạ iin noo sa'ándá choon noo rạ kúú kuendá tạ nazareno. ⁶ Ta nì ka'án rá ña kụ'u ra koni xíxi ra ve'e ño'o ká'ano ndu. Sa'á ñoó nì tiin ñaá ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá tátọ'on kị'o dándáki ley ndu. ⁷ Tído nì kasáa taa dándáki soldado naní Lisias xí'ín kua'á nda'o soldado rạ, ta nì xio ndaa ñaá rá ndá'a ndu'u. ⁸ Dá nì sa'anda rạ choon ña ná kii nà ká'an kuachi sa'a Pablo noo mií ní. Sa'á ñoó ndéi ndu yó'o viti. Tá ndato'ón mií ní rạ, dá kandaa va'a ini ní ña ndaa va kí'an ká'an ndu sa'a rá —kaá rạ.

⁹ Ta nì ka'an ta'ani ndidaá kạ tạ Israel ndéi ñoó ña kị'o dión kián.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'á ña ndó'o na

¹⁰ Dá nì dakúu tạ né'e choon ká'ano ñoó ndá'a rá noo Pablo, dá ná ka'an nạ. Dá nì kaa nạ:

—Ná'á yu'u ña sa'á ió kua'á nda'o kua'á nda'á ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'á ñoó kadij inij viti iin xí'oi kuendá noo ní sa'á ña ndó'í. ¹¹ Ta kuu va ndato'ón ní dao kạ ñayuu, dá ná kandaa va'a ini ní ña sa'á io uxì uu kuu nì sa'in ñoo Jerusalén nì sa'á ndaño'í Ndios. ¹² Ta kọ ní nátiin na yu'u chídáó tá'in xí'ín nì iin tó'ón ñayuu ini ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta nì kọ ní nátiin na yu'u nákaaí dánaá tá'in ñayuu ini nì iin ve'e noo náta nạ, ta nì iin kạ xián ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on

kendaa rạ ña ká'an kuachi ra sa'a yú'u viti.

¹⁴ 'Tído yó'o kástọ'in xí'ín ní ña yu'u kúú nà xika íchì Jesús, tá'an ña chinani taa yó'o kúú ña kọ vá'a. Ta kị'o dión ndaño'o yu'u Ndios, nà nì sa'ndaño'o nà ve'ì nì sa'ndei sa'na'á, chì kándisa yu'u ndidaá kúú choon sa'ándá ley xí'ín ña nì taa profeta nda rá sa'na'á. ¹⁵ Chì ió tandéé iní yu'u ña kee Ndios ña nì kaa nà kee na, tátọ'on kị'o ió ta'ani tandéé iní noo taa yó'o. Chì kándisa yu'u ña dánáta Ndios nà nì xí'ì, mií ná va'a na o mií ná kini na. ¹⁶ Sa'á ñoó daá kuití vá ndí'ì inij koo vii ñaxintónij noo Ndios xí'ín noo ñayuu.

¹⁷ 'Tído tá nì ya'a dao kua'á nì xionoo yu'u dao kạ xián, dá nì nandíọ kọoi ñooi chindeéi nà kúnda'í xí'ín cháa dī'ón, ta dọkọi kítì noo Ndios. ¹⁸ Ta nákaaí kéei ña yó'o, ta kúú nì kasáa dao tạ Israel nì kii chí kuendá Asia dī'a, ta nì tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ká'ano ndu nákaaí ndúvii mií noo Ndios tátọ'on kị'o sa'ándá ley choon. Tído kọ ta'ón ñayuu kua'á ño'o xí'ín yu'u, ta kọ nákaaí dánaá tá'in ñayuu. ¹⁹ Sa'á ñoó kánian kii taa ñoó kuita ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yú'u noo mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'ín. ²⁰ O ná ka'an taa ndéi yó'o ná nde'á ndí kjan kúú iin kuachi yu'u nì naní'ì rá tá nì sa'á iin noo tạ né'e choon ñoo ndu. ²¹ Ta ndá ndi kuu kuachi nì ya'a yu'u nì kee kián ña nì'ì nì ka'in tá nì sa'á káaj tein mií rá ñoó, chì nì ka'in dī'a: “Sa'á ña kándisa yu'u ña nataki nà nì xí'ì, sa'á ñoó nì chìnóo kuachi ndó yu'u viti”, nì kaaí xí'ín rá —kaá nạ.

²² Ta sa'á ná'á va'a va Félix ñoó tátọ'on kị'o kua'an sa'a íchì Jesús. Sa'á ñoó, tá nì ndí'ì nì seídó'o ra ña nì ka'an Pablo, dá nì chítuu tóo ra tandó'ó nạ. Dá nì kaa rạ:

—Tá ná kasaa taa dándáki soldado naní Lisias, nda daá ví, dá kandaa inij nde'á ndi kua'an tandó'ó ndo —kaá rạ.

²³ Dá tá nì sa'anda rā choon noó taa ndaa Pablo ña ná kandaa va'a ñaa rá. Tido nì ka'an rā ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xí'in ná koto ni'ini ñaa rá, kaá rā.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pablo noo Félix

²⁴ Dá tá nì ya'a dao kuu ñoo, dá nì kasáa Félix xí'in ñadi'í rā naní Drusila, ña kúu ña'a Israel. Dá nì kana ra Pablo. Dá nì seídó'o rā ña nì ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé ini yo Jesucristo. ²⁵ Ta nì ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu ini yo kee yó ña kini. Ta nì ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu. Kúu nì yu'ú nda'o Félix. Dá nì kaa rā xí'in ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoi, dá kana tukui yo'ó kasaan —kaá rā.

²⁶ Tido ndati ra ña ki'o Pablo cháá di'on noo rá, dá dáyaa ñaa rá, ká'an rá. Sa'á ñoo tóo tóo sa kana ñaa rá sa ndat'ón xí'in rá. ²⁷ Dá tá nì ya'a uu kuia, dá nì keta Félix noo choon né'e ra. Dá nì ndu'u taa naní Porcio Festo kúu rá ta né'e choon ká'ano ñoo. Ta sa'á ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'á ñoo nì dankoo ra Pablo nákaa na ve'e kaa.

25

Di'a kua'an ña nì kaa Pablo xí'in rā naní Festo

¹ Dá nì natiin Festo choon kakuu ra ta né'e choon ká'ano. Dá tá nì ya'a oni kuu, dá nì keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an rā ñoo Jerusalén. ² Tá nì saā rā ñoo, dá nì natuu yati ta duti saku'a xí'in taa né'e choon noo na Israel. Dá nì kasá'a rá ká'an kuachi ra sa'a Pablo noo Festo. ³ Dá nì xika rā ña manì noo Festo ña ná tanda'a rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o nì xika rā chi sa nì ndat'ón kue'é rā ña ka'áni rá Pablo íchi. ⁴ Dá nì kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tido yachi va no'í. ⁵ Sa'á ñoo ná ko'on dao taa kúu kuendá mií

ndó xí'in yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a nì ya'a ra nì kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoo.

⁶ Dá nì kandoo Festo nì sa io rā ñoo Jerusalén xí'in taa ñoo tát'o'on ona o uxí kuu. Dá nì nandió koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá nì tju noo iin ka kuu, dá nì nakoo ra noo téj noo koo ra ka'anda rā choon. Dá nì sa'anda rā choon ña ná ko'on rā kuaka ra Pablo kasaa na. ⁷ Tá nì saa Pablo nì sa kuín na noo ió ra, dá nì natuu yati ta Israel, tá'an rā nì kii ñoo Jerusalén. Dá nì kasá'a rá dákuío ra Pablo ku'a nda'o kuachi kini. Tido ko ní ni'í ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ká'an rā.

⁸ Dá nì kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Ko ní ya'i noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xiní xixi ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noo ley César, ta né'e choon ká'ano cháa ka, ko ní ya'i —kaá na.

⁹ Tido kóni Festo kandoo va'a ra noo ta Israel. Sa'á ñoo nì ndat'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inon ko'o ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíkoj sa'on? —kaá rā.

¹⁰ Dá nì kaa Pablo:

—Sa ín va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon nì kee César. Ta yó'o va kúu noo kánian keyíko ní sa'í. Chi sa ná'a va'a ní ña ni iin tó'ón ña kini ko ní ya'i kee xí'in na ñoo, na Israel. ¹¹ Chi tá ní ya'i kee iin kuachi kini, ña kánian kuuj, dá kían iói ña kuuj sa'án. Tido ni iin tó'ón kuachi, ña dákuío taa yó'o yu'u, ko kúu ña ndaa, sa'á ñoo ko iin ta'on kuu naki'o yu'u noo nda'a rá. Sa'á ñoo xika noo ní ña va'a ka mií César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

¹² Dá tá nì ndi'i nì ndat'ón Festo xí'in taa ká'an ni'ini noo rá, dá nì kaa rā xí'in Pablo:

—Nì xika miíon ña keyíko César sa'on. Sa'á ñoo tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá daá —kaá rā.

Di'a ni kuu, dá ni ka'an Pablo xí'in rey Agripa

¹³ Dá tá ni ya'a cháá kuu ñoo, dá ni kasáa iin rey naní Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chí ni kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'in Festo. ¹⁴ Ta sa'á ña ni sa ndei na kua'a vá kuu, sa'á ñoo ni nakani Festo xí'in rey ñoo sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ni dankoo Félix iin taa nákaa ra ve'e kaa yó'o. ¹⁵ Dá tá ni sa'in ñoo Jerusalén, dá ni ka'an kuachi ta duti saku'a'a xí'in ta sá'ano noo ná Israel sa'á taa ñoo, ta ni xika ra ña ná ka'andai choon ña ná kuu ra. ¹⁶ Dá ni ka'in xí'in rá ña ko óon ta'on ka'ání taa né'e choon romano iin taa tá ko ñá'a ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dákuó ñaa ná, ni kaaí xí'in ra. ¹⁷ Sa'á ñoo tá ni kasáa ta Israel ñoo yó'o, ta ko ní sá ndati ta'on yu'u, chí tá ni tju noo iin ka kuu, kúu ni nakooi noo téi ka'andai choon. Dá ni sa'andai choon ña ná ko'on ra kuaka ra taa naní Pablo ñoo kasaa ra nooí. ¹⁸ Dá ni nakujita ta Israel ká'an kuachi ra sa'á taa ñoo. Tído ko ní ká'an ta'on ra táto'on kí'o ndati yu'u chinoo kuachi ñaa rá. ¹⁹ Chí sav'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúu ley mií rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin taa naní Jesús, iin ra ni xi'i, tído Pablo kúu ra kaá ña takí va Jesús ñoo. ²⁰ Ta sa'á ña ko ní ni'i ta'on yu'u ndi koo keyíkoí sa'á taa ñoo, sa'á ñoo ni ndato'in ra, nde'á á kándia ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyíkoí sa'a rá sa'á ña yó'o, ni kaaí xí'in rá. ²¹ Tído ni xika ra ña mií César Augusto ná keyíko sa'a rá. Sa'á ñoo ni sa'andai choon ña ná kakaá ií rá ve'e kaa nda ná kasandaá kuu tanda'í ra ko'on ra noo César ñoo —kaá Festo xí'in rey Agripa.

²² Dá ni kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueidó'i to'on ká'an taa ñoo.

Dá ni kaa Festo:

—Taan, dá kueidó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³ Tá ni tju noo iin ka kuu, dá ni kasáa rey Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ve'e noo sa'ándá Festo choon, ta ndixi na dá'on táyíí ndaa. Dá ni ku'u ra ini ve'e xí'in ndidaá taa dándáki soldado, xí'in ndidaá taa ndáya'i ñoo Cesarea. Dá ni sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo ra. ²⁴ Dá ni kaa ra:

—Mií ní, rey Agripa, xí'in ndidaá ní mií ní, na ni natáka ndéi yó'o viti xí'in ndu'u. Ta taa in yó'o, kua'a nda'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'a rá noo yu'u. Ta ko sá tuu na ña káyu'ú ná ña kánian kuu ra. ²⁵ Tído ni iin tó'on ña kini ko ní náni'i yu'u ni kee ra ña kánian kuu ra. Tído ni xika mií rá ña César Augusto keyíko sa'a rá. Sa'á ñoo ni chíkaa inii ña tanda'í ra ko'on ra. ²⁶ Tído ko ní'i ta'on yu'u ndi kían taai sa'á taa yó'o ko'an noo na kúu sato'o yo César. Sa'á ñoo chíkani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, xí'in noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'on va'a ní ra, dá nani'i yu'u ndi kían kúu kuachi ra chinooi noo tuti ñoo. ²⁷ Chí ko vá'a ta'on keeí tá ná tanda'í iin taa nákaa ve'e kaa ko'on ra noo taa né'e choon ká'ano xían nani koó kuachi ra ko'on xí'in rá —kaá ra.

26

Di'a ni kaa Pablo xí'in rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na

¹ Dá ni kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Viti kían ní kuu kí'ón kuendá sa'á ña ndó'on —kaá ra.

Dá ni chíneye Pablo ndá'a ná, dá ni kasá'a ná xí'o na kuendá sa'á ña ndó'o na:

² —Ta kádií nda'o inii, rey Agripa, chí sónó ní kí'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúu kuachi ká'an ta ñoo, ta Israel, sa'í. ³ Ta kádií ta'ani inii, chí sa ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'a va'a ta'ani ní

sa'a ndi kían kedaá xí'in na ñooi, dá kò náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'a ñoo sei nda'íi noo ní ña kueé ni koo ini ní, dá kueíd'ò ní ña ko'in ka'in xí'in ní.

Ká'an Pablo sa'a ndi kían ni sa kee na tá kò ñá'a kandisa na Jesús

⁴ 'Ndidaá vá na ñooi, na Israel, ná'á táto'on k'i'o ni sa kee yu'u tá ni sa kuui tal'ò tá ni sa ioi ñoo mií, ta ná'á ta'ani na táto'on ni sa kee tá ni sa ioi ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ná'á ta'ani na ña nda ni kaki va yu'u kúu taa fariseo. Sa'a ñoo, tá kóni na, kuu va k'i'o ndaa na kuenda ña ni sa kuui iin taa fariseo, tá'an ra kúu iin ta'ándá taa ndíta toon cháá ka xí'in choon Ndios tein na ñooi. ⁶ Tído viti, sa'a ña ío tandeé ini yu'u ña xinkoo ña ni kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'a ñoo ndéi taa yó'o chinóo kuachi ra yu'u noo mií ní. ⁷ Ta ndin uxí uu tu'u, ndu'u na kúu na ve'e na Israel, ndáti xinkoo ña ni kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo. Sa'a ñoo kéchón ndu noo Ndios nduú ñoo. Ta sa'a ña kómí yu'u tandeé ini yó'o, rey Agripa, sa'a ñoo ká'an kuachi ta Israel yó'o sa'a yu'u viti. ⁸ ¿Á ká'an ní ña kuachi nda'ò kían noo Ndios dánátaki na ñayuu ni xí'i?

Ká'an Pablo táto'on k'i'o sa kendava'a na xí'in na kúu kuenda Jesús

⁹ 'Ta yu'u ni ka'an ta'anii ña níyikái kendava'i xí'in na kándisa kuu Jesús, na ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta dión ni sa kee ñoo Jerusalén, chi ni sa taáin kua'á nda'ò na kúu ñayuu Ndios ve'e kaa xí'in choon sa xí'o ta duti kúu noo nooi. Ta sa nata'an va ini tá sa sa'áni ñaá rá. ¹¹ Ta kua'á nda'ò ta'ándá ni sa kendava'i xí'in ná ini iin rá iin ve'e noo náta na ñoo ndu, ta sa kendúsai xí'in ná ña ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sa'a ña sa xido nda'ò ini sa xini ná, sa'a ñoo sa xionooi sa kendava'i xí'in ná nda'ò kaa ñoo tukú ñó'o xiká.

Ká'an Pablo ndi ni kuu, dá ni nduu na kuenda Jesús

¹² 'Ta sa'a choon yó'o ni kee kua'in ñoo Damasco, ta mií ta duti kúu noo ni xí'o choon nooi kua'in. ¹³ Tído táto'on dao nduú kían, ná kaa xí'in ní, rey, xikai kua'in íchi ñoo. Ta kúu ni xini iin ña yé'e ni kii chí induú. Ta ndato ka vían o duú ndindii. Ta kúu ni naye'e ndaa iin ní kúu noo kua'in xí'in taa kua'an xí'in ñoo. ¹⁴ Ta kúu ndidaá vá ndu'u ni kuei noño'ò. Ta kúu ni seido'o yu'u ni ka'an iin na ká'an yu'u hebreo, dá ni kaa na xí'in: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kéndava'ón xí'in yu'u? Chi kééon táto'on kée chee tá chisá'a rí diní karochá." ¹⁵ Dá ni kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?" Dá ni kaa na: "Yu'u kúu Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. ¹⁶ Ta viti ndakuin ndichi, chi ni na'a noo yu'u noo yo'ó, dá kechón nooi, ta kanooón k'i'o ndaaon kuenda sa'a ña ni xinon yu'u, xí'in sa'a ndidaá ka ña'a ko'in na'i nooon. ¹⁷ Ta kanda yu'u yo'ó noo na ñoo miíon, na Israel, xí'in noo ndidaá na kò kúu na Israel, chi noo na yó'o tanda'í yo'ó ko'on, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na íchi noo in naá, dá ná naki'in na íchi noo ndato yé'e kua'in induú. Dá ná o káño'o kaa na tixi ndá'a ña u'u, ta ná ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta sa'a ña kandeé ini na iin tó'on diní mií yu'u, sa'a ñoo k'i'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá natiin na ña va'a k'i'o Ndios noo ñayuu ni nduvii mií ná", kaa Jesús xí'in yu'u.

Ká'an Pablo ña ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná

¹⁹ 'Dión ni ndo'o yu'u, rey Agripa. Sa'a ñoo kò ní kúsa ta'on ini kee ndidaá choon ni sa'anda Jesús nooi ndá induú. ²⁰ Ta mií noo ni daná'í sa'a to'on va'a yó'o noo na ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'i, dá ni sa'in ni daná'í noo na ndéi ñoo Jerusalén, xí'in noo na ndéi iin ní kúu kuenda Judea di'a, xí'in noo na kò kúu na Israel. Chi ni ka'in xí'in ná ña ná

nandikó iní nā sa'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ña va'a kée na ná na'a na ña miñan ndaa kuiti nī nandikó iní nā sa'á kuachi kée na. ²¹ Ta sa'á ña dána'i dión, sa'á ñoó nī tiin ta Israel yu'u noo nákaaj ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta nī ka'an rá ka'áni rá yu'u. ²² Tído nī chindeé vá ñaa Ndios, sa'á ñoó takí iī vái nda viti iin xí'oi kuendá noó ñayuu ko ndáya'i, xí'ín noó na ndáya'i. Ta ká'ín xí'ín ná táto'on nī ka'an profeta xí'ín ña nī ka'an Moisés sa'á ña kánian koo, ²³ chī nī ka'an nā yó'o ña ndo'o naní níno nā kakuu Cristo, dá kuu nā, dá mií ná kakuu na nataki mií noó, dá kían dátoon nā noó ñayuu, dá naní'í nā Israel xí'ín nā kō kúu nā Israel ña káki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandísa rey Agripa to'on va'a sa'a Jesús

²⁴ Tá xí'oi iī vá Pablo kuendá sa'á ña ndó'o na, dá nī kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—iPablo, nī ndulókō va yó'o nī kee ña kua'a téi ña ndichí nī dakuá'ón!

²⁵ Dá nī kaa Pablo:

—Kō ndúlókō ta'on yu'u, tatá Festo, chī to'on ká'an yu'u kúu ña ndaa, ta kían to'on ndichí. ²⁶ Ta sa ná'á vá mií rey xaan sa'á ña yó'o. Sa'á ñoó kándéé iní ká'ín ña yó'o noo ná. Chī kándaaj iní ña ná'á va'a va na sa'a ndidaá kúu ña yó'o, chī kō kúu de'é ta'an vaan. ²⁷ ¿Á kándísa ní, rey Agripa, to'on nī taa profeta? Sa ná'á vá yu'u ña kándísa nían —kaá na.

²⁸ Dá nī kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéón xino iní yu'u ña kakuui iin ta kuendá Jesús.

²⁹ Dá nī kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua'a nī kamaní, tído xíkaj noo Ndios ña o duú iin tó'ón mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá nā ndéi seídó'o to'on ká'ín yó'o kuendá Jesús, táto'on kí'o kúu yu'u. Tído

ná dá'a ni kandikō ndá'a ná táto'on kí'o ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰ Tá nī ndi'i nī ka'an Pablo to'on yó'o, dá nī ndakuíin ndichi rey ñoó xí'ín Festo ñoó, xí'ín ña naní Berenice, xí'ín ñayuu ndéi xí'ín ná ñoó. ³¹ Dá tá nī kankuei xoo nā kua'an nā, dá nī kasá'a ndátó'ón tá'an na, ta kaá nā:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kō ní kée ta'a káa. Kō káni ta'an vaan ña kuu ra, ta nī kō kánian kakaaj ra ve'e kaa —kaá nā.

³² Dá nī kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kuu va dáyaaj yō ta'a káa, ní kúu. Tído nī xíkaj ra ña keyíko mií César sa'a rá —kaá ra.

27

Di'a nī kuu tá nī chikaa ini ta né'e choon ña tanda'á rá Pablo ko'on nā ñoo Romá

¹ Dá nī chikaa ini ta né'e choon ñoó tanda'á rá ndu'u ko'on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoó nī nakí'o ra Pablo xí'ín dao ka ta ño'o ve'e kaa noo ndá'a ta sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ra yó'o nákaaj tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ² Dá nī kaa ndu ini iin barco nī kii ñoo Adramitio, chī sa iin nduu ra ña nadaon rá ko'on ra noo nákujta barco sa'an chí kuendá Asia di'a. Dá nī kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'ín iin ta naní Aristarco. Ta kúu rá iin ta ñoo Tesalónica, ña nákaaj chí kuendá Macedonia di'a.

³ Tá nda iin ka kuu, dá nī saa ndu iin ñoo naní Sidón. Dá nī ku'u ini ta naní Julio ñoó sa'a Pablo, chī nī sonó rá nī sa'an nā noo ndéi nā né'e tá'an va'a xí'ín ná ndéi ñoo ñoó. Dá nī chindeé ná Pablo. ⁴ Dá nī kaa tuku ndu ini barco ñoó, dá nī kankuei ndu ñoo Sidón ñoó kua'an ndu. Dá nī kaō ndu iin xoo yúku iin ini taño'o naní Chipre, ta nī kandoan chí xoo íti di'a, chī kána ndá'o tachi xoo noó nī ka'an ndú ko'on ndu. ⁵ Dá nī ya'a yati ndu chí

kuendá Cilicia xí'in Panfilia. Dá n̄i saꝓ ndu n̄i noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ña nákaꝓ chí kuendá Licia di'a.

⁶ Ta ñoo n̄i naní'ij̄ ta sa'ándá choon noꝓ soldado ñoo iin ka barco, tá'an kirá n̄i kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróon kúu rá kua'an chí Italia. Dá n̄i dakáa ra ndu'u ini róon. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. ⁷ Ta saꝓ n̄i kukuá'á nda'o kuꝓ kua'an ndu xí'in barco ñoo noꝓ taño'o, chí kueé nda'o kua'an ra. Ta kúu xí'in kua'á nda'o tandó'o, dá n̄i saꝓ ndu noꝓ xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Gnido, chí kána jó tach̄i déen noꝓ kua'an ndu. Ta kꝓ kuꝓ ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoo n̄i kaꝓ ndu satꝓ iin yúku in̄i ini taño'o naní Creta. Dá n̄i saꝓ ndu noꝓ xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Salmón, ña nákaꝓ yúku Creta ñoo. ⁸ Ta dión xí'in tandó'o daá vá xika ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dá n̄i saꝓ ndu iin xián naní Puerto Va'a yati noꝓ nákaꝓ ñoo naní Lasea. ⁹ Ta kúu saꝓ kua'á nda'o kuꝓ xika ndu noꝓ taño'o kua'an ndu. Kúu saꝓ n̄i kasá'á jo nda'o ió ña kían kaka ndu ko'on ndu noꝓ taño'o, chí saꝓ kua'an kuyati va yoꝓ v̄ixi, dá kasá'á kána cháá ka tach̄i déen. Sa'á ñoo n̄i ka'an ni'ini Pablo noꝓ ñayuu ñoo, ¹⁰ ta kaá na:

—Ñani, kándaꝓ inij̄ ña jo nda'o ió ña ndo'o yó tandó'o noꝓ ko'on yo, chí naá vá barco yó'o xí'in ndidaá ña'a ndío rá kua'an ra. Ta o duꝓ ña yó'o oon ni, chí jo ta'ani ió ña kuu yo —kaá na.

¹¹ Tído kꝓ ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noꝓ soldado ñoo ña n̄i ka'an Pablo, chí n̄i kee cháá ka ra sa'á ña n̄i ka'an sato'o barco ñoo xí'in ta dakáa ra ña ná ko'on ra. ¹² Ta sa'á ña kían iin xián noꝓ kꝓ vá'a kandita barco yoꝓ v̄ixi, sa'á ñoo kuá'á nda'o taꝓ ñoo n̄i kandꝓ ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo naní Fenice, ña nákaꝓ mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuijn̄i va'a barco ñoo, dá ná kandati ra

nda ná ya'a yoꝓ v̄ixi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaꝓ chí xoo noꝓ kéta ndiandii tá n̄i ini.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndo'o ndu tandó'o ká'ano n̄i kee tach̄i déen

¹³ Ta kueé vá n̄i kasá'á kána tach̄i. Sa'á ñoo n̄i ka'an ñayuu ña kuu va kaka na ko'on na, táto'on nákani ini na kee na. Dá n̄i taó ná kaꝓ v̄ee ña kúu freno barco ñoo. Dá n̄i ki'in ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoo. ¹⁴ Tído cháá vá n̄i sa'an ndu, kúu n̄i kasá'á vá kána tach̄i déen, ta v̄ei ña chí yu'ú taño'o di'a, chí v̄ei ña xoo kuá'a noꝓ xinkꝓ ndiandii, ta nanían Euroclidón. ¹⁵ Ta kúu n̄i kasá'á né'e tach̄i déen barco ñoo kua'an ra. Ta sa'á ña kꝓ ní kúu ka dakáa ndu barco ko'on ndu ni'ij̄ ndú ño'ó ichi, sa'á ñoo n̄i dayáa va ndu barco né'e ñaá tach̄i kua'an.

¹⁶ Dá n̄i ya'a ndu satꝓ iin yúku ló'o in̄i ini taño'o naní Clauda. Ta kꝓ kána ni'i ta'on tach̄i ñoo. Ta kúu xí'in kua'á nda'o tandó'o, dá n̄i kandeé ndú n̄i nađitá ndú barco leé n̄i nach̄i'i ndu ra ini barco ká'ano ñoo. ¹⁷ Dá tá n̄i ndu'u barco leé ñoo, dá n̄i kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'in yó'o ndéé. Dá n̄i ndutoon rá. Tído n̄i yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein not̄i noꝓ naní Sirte. Sa'á ñoo n̄i danꝓ ra dá'on tánee din̄i barco ñoo. Dá n̄i dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tach̄i ko'an.

¹⁸ Ta kána ij̄ vá tach̄i déen tá n̄i tuꝓ noꝓ iin ka kuꝓ. Sa'á ñoo n̄i kasá'á dao taa ñoo taó ra ña'a ño'ó ini barco ñoo satꝓ raꝓn̄i kua'an ini taño'o. ¹⁹ Tá n̄i kasandaá kuꝓ óni, dá n̄i kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoo satꝓ nduán kua'an ini taño'o.

²⁰ Ta kúu kua'a vá kuꝓ kꝓ ní xini ndu ndiandii ni tiñoꝓ. Ta sa'á ña ndó'o nda'o níꝓ ndú n̄i kee tach̄i déen ñoo, sa'á ñoo n̄i sa'anda va ini ndu ña koꝓ ka tandeé iní ña kaki ndu. ²¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ya'a kua'á kuu kꝓ ní sásá'an ndu, dá n̄i nakuijn̄i

ndichi Pablo tein taa ñoo. Dá n̄i kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña n̄i ka'in xí'ín ndó ña ko vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kían o ndó'o ta'on yó tandó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. ²² Tído viti ká'an ni'inii noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chí ni iin tó'on ta'on yó o kuú, va'ará ná naá barco yó'o. ²³ Chí sakuaá viti n̄i sa io iin ángel xí'ín, ta n̄i kii na noo mií Ndios, na ndaño'o yu'u, na kéchoon yu'u noo. ²⁴ Dá n̄i kaa na xí'ín: “Pablo, o sa yu'óon, chí kánian nakuijon noo César. Sa'á ñoo dáka'ki va Ndios ndidaá ñayuu veí xí'ón ini barco yó'o”, kaá na xí'ín. ²⁵ Sa'á ñoo ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios táto'on k̄i'o n̄i ka'an ángel ñoo xí'ín. ²⁶ Tído miían saa barco yó'o tuu rá iin yúku iin ini taño'o —kaá Pablo.

²⁷ Ta kúu sa n̄i xino va ux̄i komi kuu yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ñó'o ndu kua'an ra kée tach̄i. Tá n̄i kuu dao ñoo, dá n̄i kandaa ini ra kéchoon xí'ín barco ñoo ña sa natuu yati ndu kua'an ndu yu'ú taño'o noo kúu noño'o. ²⁸ Sa'á ñoo n̄i chíki'ó ra ndi k̄i'o konó nákaa takuij̄i ñoo. Dá n̄i katóni ini ra ña kían oko nda'á. Dá xika barco kua'an ra cháá ka chí noo. Dá n̄i chíki'ó tuku ra ndi k̄i'o konó. Dá n̄i kandaa ini ra ña ndadá sa'on va nda'á kían. ²⁹ Sa'á ñoo n̄i yu'ú ra ña tuu tá'an barco ñoo xí'ín yuu ná'ano ndíta yu'ú taño'o ñoo. Dá n̄i chíkuei ra ndin komi kaa vee chí sata di'a barco ñoo, dá ná katuu rá. Dá n̄i kasá'á rá seí nda'í ra noo Ndios ña ná tuu noo k̄i.

³⁰ Dá n̄i kasá'á ta kéchoon xí'ín barco ñoo kée ra ña ñó'o ra taán rá kaa vee chí noo di'a barco ñoo, tído barco leé ñoo vá taó ra ñó'o ra, dá kuino ra dáka'ki ra mií rá, ká'an rá.

³¹ Kúu n̄i kast'on Pablo xí'ín ta sa'ándá choon noo soldado, xí'ín mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o taa kaa xí'ín yó ini barco yó'o, dá kían o káki ta'on ndó —kaá na.

³² Dá ví n̄i sa'anda soldado ñoo yó'o ndíko barco leé ñoo, dá n̄i yaa ra kua'an ra noo taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an tuu noo, dá n̄i ka'an Pablo xí'ín ndidaá kúu taa ñoo ña ná kasá'an ra, ta kaá na:

—Sa n̄i xino ux̄i komi kuu ndeí ndó né'e īi ndo xí'ín ña nákanii ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a ko ní sei ndo.

³⁴ Sa'á ñoo seí nda'áv̄i noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'í ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'on ndó, ta ni iin tó'on idí din̄i ndo o naá —kaá na.

³⁵ Tá n̄i ka'an Pablo díon, dá n̄i tiin na iin pan. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios noo ndidaá kúu taa ñoo. Dá ví n̄i sa'anda naán. Dá n̄i kasá'á seí naán. ³⁶ Dá n̄i ndundeé ini ndidaá ka taa ñoo. Dá n̄i sasá'an ta'ani ra. ³⁷ Ta ndidaá ndu'u, na n̄i sa ño'o ini barco ñoo, n̄i sa kuu ndu uu ciento on̄i diko sa'on iin. ³⁸ Dá tá n̄i ndinoo ini ndu n̄i sasá'an ndu, dá ví n̄i taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoo n̄i sata raán noo taño'o, dá n̄i kandaa cháá ña vee rá, dá n̄i nax̄inko rá lú'u ka noo takuij̄i.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i natáni barco ñoo n̄i kee takuij̄i

³⁹ Tá n̄i tuu noo, kúu ko nákonii īi vá taa ñoo ndá yúku kían. Tído n̄i xini ra iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku iin ñoo, ta ñoo ndeí ñoti. Dá n̄i ka'an rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dáka'ka ra barco ñoo ko'on ra nda ñoo. ⁴⁰ Sa'á ñoo n̄i sa'anda ra yó'o ndíko kaa vee ñoo. Dá n̄i kandoan ini takuij̄i. Dá n̄i ndax̄i rá yó'o ndíko yito, kirá dáka'ka ra barco ñoo, dá n̄i nax̄ino ra ini takuij̄i, dá kuu kao tuku ra barco. Dá n̄i dáka'ka ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoo. Dá n̄i nak̄i'in barco kua'an ra ni'í ra noo ndeí ñoti ñoo.

⁴¹ Tído n̄i saa ra n̄i tuu rá noo ndeí iin tu'u ñoti ini taño'o ñoo, chí kían noo náki'in tá'an noo takuij̄i ñani tá'an. Ta ñoo n̄i saa noo barco ñoo n̄i sarneean tein ñoti ñoo. Sa'á ñoo ko ní kúu kasandaá ra nda yú'u

taño'o ñoó. Ta sa'á ña ndée téi ñáni takuii chí sata di'a barco ñoó, sa'á ñoó ni kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá ni kandoo ndidaá soldado ña ka'ání rá ndidaá taa kua'an ve'e kaa né'e ra kua'an ra, dá ni iin tó'ón rá ná o kuino díta rá kasandaá ra nda yú'u taño'o. ⁴³ Tído kóni ta sa'ándá choon noo soldado ñoó ña dáka ki ra Pablo. Sa'á ñoó ko ní sónó ta'on ra ña koo dión. Dá ni sa'anda ra choon noo ndidaá taa tí'a díta ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá ra noño'o íchí. ⁴⁴ Dá ni kaa ra xí'in ra ko tí'a díta ña ná tiin ra tabla o tá'i barco, dá ná kasandaá ra noño'o íchí, kaá ra. Ta dión ni kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u ni káki.

28

Di'a ni kuu tá ni sa ndei ndu noo naní Malta

¹ Tá ni ndi'i ni kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoó, dá ni kandaá ini ndu ña yúku ñoó naní Malta. ² Dá ni ku'u ini ñayuu ndéi ñoó sa'a ndú'u, chí ni sa'on na ñó'o, dá ni kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaa ndú, chí koon dai, ta vixi nda'o.

³ Dá ni sa'an ta'ani Pablo ni dataká na cháá títo ni taán ná noo kéi ñó'o ñoó. Tído tá ni taán ná ra, kúu ni keta iin koó déen tein rá, chí ni kasá'á ndii ri. Kúu ni tiin rí ndá'a ná.

⁴ Dá tá ni xini na ndéi Malta ñoó ña tákaa koó ñoó ndá'a Pablo, dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an mií ná:

—Miian ndaa iin taa sa'ání ndii va kúu taa kaa, ndani ndó'o ra dión. Ko ní xí'i ta'on ra ni kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, chí miian chiya'i ra sa'á kuachi ra —kaá na.

⁵ Tído tá ni kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúu ni kankao va koó déen ñoó noo ño'ó kéi ñoó, ta ko ta'ón ña'a ni ndo'o na ni kee rí. ⁶ Ndidaá kúu ñayuu ñoó ndáti ña nein ñii Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa ni kuna'á vá ndáti ñayuu ñoó, tído koó ña'a ta'on ni ndo'o na.

Dá ni nadaon na ña nákani ini na, ta ni kaa na ña iin ndios vá kúu ná.

⁷ Ta yati ñoó ndéi dao ñó'o iin taa naní Publio, ra né'e choon ñoo ñoó. Ta ni natiin va'a ra ndu'u, ta ni xito ñaá rá oni kuu. ⁸ Ta kándu'u tatá Publio ñoó noo xíto, chí kú'u ra kée kue'e dáa xí'in tachí ní. Dá ni sa'an Pablo ni xito ni'ini ñaá ná. Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'in Ndios, kúu ni chinóo na ndá'a ná sata rá. Ta kúu ni nduva'a va ra. ⁹ Tá ni kandaá ini ñayuu ndéi ñoó ña ni nduva'a taa ñoó, kúu kuá'á nda'o na kú'u ni saq noo ió Pablo, ta kúu ni nduva'a ta'ani na. ¹⁰ Kúu kuá'á nda'o ña maní ni kee ñayuu ñoó xí'in ndu'u. Dá tá ni kasandaá kuu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúu ni kemáni ná ndu'u xí'in kuá'á ña'a, ña xínño'ó ndú noo ko'on ndu.

Di'a ni kuu, dá ni saq ndu ñoo Roma

¹¹ Tá ni xino oni yoo ni sa ndei ndu ñoó, dá ni tiin ndu iin barco ni sa iin ni sa ndati ni ya'a yoo vixi. Ta ni kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandria, ta kándodó uu yoko chí noo ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ¹² Dá ni saq ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoó ni sa ndei ndu oni kuu. ¹³ Dá ni kee barco ñoó tátuu yati ra yu'u taño'o kua'an ra nda ni kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kuu ni kasá'á kána tachí vei chí xoo sur di'a. Dá tá ni ya'a uu ka kuu, dá ni saq ndu iin ñoo naní Puteoli. ¹⁴ Ta ñoó ni naní'i ndú dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá ni seí nda'í na noo ndú'u ña ná kandeí ndu xí'in ná usa kuu. Dá tá ni ndi'i ñoó, dá ni kee ndu kua'an sá'á ndú ñoo Roma.

¹⁵ Ta sa ni ni'i tó'on na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña vei ndu, sa'á ñoó ni saq na ni ni'i ná ndu'u íchí vei ñoo naní Foro de Apio xí'in iin ka ñoo naní Ndin oni Tabernas. Tá ni xini Pablo ña ni kasá'a na kúu kuendá Jesús ñoó, dá ni nakí'o na ndivé'e noo Ndios, ta ni ndundeé ini na. ¹⁶ Dá tá ni

saꝝ ndu ñoo Roma, dá n̄i naꝝi'õ tã sa'ándá choon noꝝ soldado ñoo taa ñó'o ve'e kaa né'e ra kua'an ra noꝝ tãa dándáki ve'e kaa ñoo Roma. Tído n̄i sonó rá ñã koo xoo Pablo iin kã ve'e, ta koo iin soldado kandaa ñãá rá.

Di'a kua'an ñã n̄i daná'a Pablo noꝝ na Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷ Tá n̄i xino on̄i kuꝝ n̄i saꝝ Pablo ñoo Roma, dá n̄i naꝝkana na ta sá'ano Israel ndéi ñoo Roma ñoo. Dá tá n̄i nataka ra, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Ñani, ni iin tó'ón ta'on ñã'a kini k̄õ ní kée yu'u xí'in na ñoo yo, ta k̄õ ní ká'an ndava'i sa'a choon n̄i sa'anda na sá'ano ve'á n̄i sa ndei sa na'á. Tído n̄i tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá n̄i naꝝi'õ ñãá rá noꝝ ndá'a tã romano. ¹⁸ Tá n̄i ndi'i n̄i dándich̄i ra yu'u, dá n̄i ka'an rá dáyaã ñãá rá, ch̄i k̄õ ní nání'i ta'on ra ni iin tó'ón kuach̄ij sa'á ñã kánian kuui. ¹⁹ Tído k̄õ ní xí'in ta'on tã ñoo yo, tã Israel, ñã dáyaã tã né'e choon yu'u, sa'á ñoo n̄i xikaj ñã ná keyíko César sa'i, va'ará koꝝ ñã'a ndó'i xí'in na ñoo. ²⁰ Ta ñã yó'o kónij kastõ'in xí'in ndó, sa'á ñoo n̄i naꝝkanai ndo'ó n̄i kasá'a ndo, dá ka'in xí'in ndó, ch̄i sa'á ñã kómii tãndeé ini táto'on k̄i'o ió tãndeé ini noꝝ dao kã na ñoo yo, na Israel, sa'á ñoo ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá n̄i kaa tã sá'ano ñoo xí'in ná:

—Ni iin tó'ón tuti k̄õ ní nátiin ndu'u noꝝ na ndéi chí kuendá Judea ñã ká'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo n̄i kii ñoo k̄õ ká'an kuachi sa'a ní. ²² Tído kónij ndu kueídó'o ndu ndi kaá ní sa'á ñayuu kándisa dión, ch̄i iin ní kúu xíán ká'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá n̄i kandõo ra iin kuꝝ ñã nataka ra kueídó'o ra Pablo. Tá n̄i kasandaá kuꝝ dáá ñoo, kúu kuá'á ndã'o ñayuu n̄i nataka ve'e noꝝ ió Pablo. Ta ndã na'a, ta kúu ndã n̄i ini, n̄i daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios, ch̄i kónij na ñã xino ini ñayuu ñoo,

dá ná kandisa na Jesús. Ch̄i n̄i daná'a na táto'on k̄i'o dána'a ley Moisés, xí'in ñã n̄i ka'an profeta sa na'á. ²⁴ Ta dao ra n̄i kandisa ñã n̄i daná'a Pablo, tído dao ra, k̄õ ní xí'in kandisa. ²⁵ Ta sa'á ñã k̄õ ní náki'in tá'an nóo ñaxintóni rá, sa'á ñoo n̄i kasá'á ndutã ra kua'an nó'o rá. Tído tá k̄õ ñã'a kã kankuei ra yé'é ñoo, dá n̄i kaa Pablo xí'in rá:

—Ndaa va ni ka'an Espiritu ij Ndios xí'in profeta Isaías tá n̄i kaa na di'a xí'in na sá'ano ve'á:

²⁶ Kua'an ka'on di'a xí'in ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá kã vían ná kueídó'o ndó, tído o kátónij ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá kã vían ndé'é ndó, tído o kándaa ta'on ini ndo.

²⁷ Dión ndo'o na ch̄i n̄i ndukáxi ndã'o níõ ná.

Ta k̄õ táj ta'on do'o na. Ta ndadí ta'ani noꝝ ná, dá ná o koni na xí'in noꝝ ná, ta ni xí'in do'o na ná o kueídó'o na, ta ni o kátónij ta'on ini na, dá ná o nándiõ kuéi na noꝝ yú'u, dá nduva'i na.

Dión n̄i ka'an Espiritu ij xí'in Isaías.

²⁸ Ta kana'á ndó viti ñã tánda'á Ndios to'on va'a, ñã ká'an sa'a ndi kee na dáka'i na yo, kua'an noꝝ na k̄õ kúu na Israel, ta noón di'a kúu na natiin va'an —kaá Pablo xí'in rá.

²⁹ Tá n̄i ka'an Pablo to'on yó'o, dá n̄i kasá'á dándich̄i tá'an mií ra Israel n̄i kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta n̄i sa io Pablo uꝝ kuia toon ini ve'e n̄i xiin ndodó ná ñoo. Ta sa natiin va'a na ndidaá ñayuu sa sãã sa xito ni'ini ñãá. ³¹ Ta n̄i daná'a na noꝝ ñayuu ñoo sa'á ndi koo ndu'u na tíxi ndá'a Ndios, ta n̄i daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta k̄õ ní yu'u ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'ón ñayuu k̄õ ní chítuu noꝝ dána'a na.

To'on yó'o kían n̄i taa San Pabło n̄i sa'an noó na ñoo Roma

Ká'an Pabło ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pabło, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta n̄i nakana na yu'u kakuu iin apóstol, ch̄i n̄i taó xóo na yu'u ña kanooi kastó'in xí'in ñayuu sa'á to'on va'a Ndios. ² Ta to'on yó'o kían ña n̄i ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta na n̄i taa naan noo tuti ij mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'á de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo. N̄i kii na tein na ve'e rey David, sa'á ñoo n̄i kaki na kúu ná iin taa. ⁴ Ta xí'in ndée mií Espíritu ij Ndios n̄i na'a ña Jesús kúu de'e Ndios, ch̄i n̄i danátaki ñaá ná tein na n̄i xí'i. ⁵ Ta sa'a Jesús n̄i ni'i ndú ña man̄i ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu yó'o, dá natiin kuu ná ñañó'ó sa'á ña kandeé ini ñaá ná, ta kueidó'o ñaá ná. ⁶ Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'ani ndo'ó, ch̄i n̄i nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷ Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'u ini Ndios sa'a, na n̄i nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña man̄i xí'in ndó, ta nak'i'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pabło ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinñó'ó ka náki'oi ndivé'e noo Ndios xí'in kuu Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá ch̄i sa iin ní kúu vá ñayuu ní'i tó'on na ña kándéé ini ndo Jesús. ⁹ Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'in ndino'o ini dána'i to'on va'a ña ká'an sa'á de'e na, ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'i, ña daá kuiti vá xíkaj ña man̄i noo ná sa'a ndo. ¹⁰ Ta noo ká'in xí'in ná,

seí nda'i noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saaj korni'ini ndo'ó. ¹¹ Dá ch̄i kóni saaj kande'i ndo'ó, ta chin-deéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña va'a noo Espíritu ij Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'in ña ndaa kándisa yó, ¹² dá ná nak'i'o tá'an yó tandeé ini noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándisa yó, ch̄i iin nóo kúu vá ña kándisa yó.

¹³ Nani mií, kóni ña kana'á ndó ña sa ku'a'á nda'o ta'andá n̄i ka'in saaj kande'i ndo'ó, tido nda viti ió ña'a chítuu yu'u ña saaj. Ch̄i kóni kee iin choon va'a tein mií ndó táto'on ki'o n̄i kee tein dao ka na ko kúu na Israel.

¹⁴ Dá ch̄i mián ndusa kánian dána'i noó ñayuu ká'an yu'u griego, xí'in noó na ko ká'an yu'u griego, xí'in na ndichí, xí'in na ko ndichí. ¹⁵ Sa'á ñoo kóni kiji saaj kastó'in xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma xa'an, sa'á to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹⁶ Ta ko xika'an noo ká'in sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá ch̄i xí'in to'on yó'o dáka'ki Ndios ndidaá kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dinñó'ó noó na Israel n̄i kasáa to'on va'a yó'o. Ta n̄i kasandaá ta'anian noó na ko kúu na Israel. ¹⁷ Dá ch̄i to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndi kjan kee yó, dá kándoo vii yo noo Ndios, ch̄i kándoo vii yo noo ná sa'á iin tó'on din̄i ña kándéé ini yo Jesús. Dá ch̄i di'a kaá tuti ij mií Ndios: "Na n̄i kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná, noón kúu na kataki chíchí."

Ká'an Pabło ña ndidaá ñayuu kómi kuachi noo Ndios

¹⁸ Ta ña xido ini Ndios kí nda induu satá ndidaá kúu ñayuu kee ña kini, xí'in na xixi ini, ch̄i xí'in ña kini kee na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁹ Ta ña kánian kana'á ná sa'a Ndios, sa ná'á vá ná ña, dá ch̄i mií Ndios n̄i xi'o ña n̄i kandaaj ini na sa'an. ²⁰ Ta va'ará o kúu ta'on

koni yo choon ká'ano né'e na xí'ín noo yo, ta va'ará o kúu ta'on koni yo ña kúu ná Ndios, tído kánian kana'a yó ña mián ndaa ío na, ta né'e na choon, chī nda rá nī kasa'á sa'a ñayuu yó'o xí'o na ña kándaq ini yo ña dión kían, chī xini yo ndidaá kúu ña nī kava'a na. Sa'á ñoó nī iin tó'ón ñayuu o kúu kaa ña kō ná'á ná sa'a Ndios.

21 Ta va'ará ná'á ná ña ío Ndios, tído kō ndaño'o ta'on ñaá ná táto'on kī'o kánian kee na, ta nī kō náki'o na ndivé'e noo ná. Di'a xini ndi kuú vá ña'a kō chóon nákani ini na, ta nī ndukáxí níó ná, chī nī nakuúin naá vá ñaxintóni ná. 22 Kée na mií ná ña kúu ná ñayuu ndichí, tído nī nduxixi di'a na, 23 chī nī dankoo na ña keká'ano Ndios, na ío kuíi. Dá nī kasa'á keká'ano na na'ána taa, tá'an ra xí'í, xí'ín na'ána laa, xí'ín na'ána kirí komi sa'a, xí'ín na'ána kirí xíka tji.

24 Sa'á ñoó nī naki'o ñaá Ndios noo ndidaá kúu ña kini, tá'an ña kátoó téi ñayuu ñoó kee na. Sa'á ñoó ndéi iin rá iin na kée na ña ka'an noo xí'ín ñií ná. 25 Ta nī dankoo na ña ndaa sa'a Ndios, ta nī kandisa na ña to'ón, chī xí'o na ñaño'ó, ta ndaño'o na ña nī kava'a Ndios, ta kō ndaño'o na mií Ndios, na nī kava'a ndidaá kúu ña'a, na daá kuiti kánian natiin ñaño'ó. Díón ná koo.

26 Ta sa'á ña kée ñayuu ña kini ñoó, sa'á ñoó nī naki'o ñaá Ndios noo kuachi ka'an noo. Chī nda na ña'a nī dankoo táto'on kī'o nī saki Ndios ña naki'in tá'an na xí'ín iin taa kandeí na. Di'a nī naki'in tá'an daá ña'a mií ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo. 27 Ta dión ta'ani kée dao taa, chī nī dankoo ta'ani ra táto'on kī'o nī saki Ndios naki'in tá'an ra xí'ín iin ña'a kandeí na. Dá nī kasa'á kátoó xixi ra kudi ra xí'ín taa xí'ín rá, chī yá'a ra kée ra kuachi ka'an noo xí'ín daá taa mií rá. Sa'á ñoó ní'í tá'í rá ña ndo'o naní níó rá sa'á kuachi kée ra.

28 Ta sa'á ña kō ní xín na taó kuendá na Ndios, sa'á ñoó nī naki'o ñaá Ndios noo ndidaá kúu ña kini nákani ini ñaxintóni ná, dá ná kee na ña kō kánian kee na. 29 Chī nī nakutí ná ñó'o ndidaá kúu ña'a kō vá'a, ta kée na kuachi ka'an noo xí'ín ndi ndaa mií vá ñayuu, ta saá ini na, ta kátoó nda'o na kakomí ná ña kujká, ta kée na ña kini xí'ín dao ka ñayuu, ta u'u ini na, ta sa'áni na ndii, ta dánaá na dao ka ñayuu, ta dánda'í na ñayuu, ta chínani kini na dao ka ñayuu, 30 ta ká'an u'u na sa'a dao ka na, ta kava'a na kuachi sa'á ñayuu, ta xini u'u na Ndios, ta kō ñaño'ó ná noó ñayuu xí'ín ná, ta ká'an ná ña kúu ná ñayuu ndaya'i, ta ío táyí ini na, ta ndúkú ná kee na ña kini saá, ta kō seídó'o na tatá na xí'ín naná na, 31 ta kúu ná ñayuu ndeé to'on, ta kō kée na to'on ká'an na, ta kō kú'u ini na sa'a nī iin ñayuu, ta kō ío nda'í ví ini na xí'ín dao ka ñayuu, ta kō ña xí'o ká'ano ini noo ná. 32 Ta sa'á kándaq ini ñayuu ñoó sa'a choon nī sa'anda Ndios, ta kándaq ta'ani ini na ña ñayuu kée dión kánian kuu. Tído yá'a ijí vá mií ná kée na ña kini ñoó, ta kádi ini na tá kée dao ka ñayuu ña kini ñoó.

2

Kéyiko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúu ñayuu

1 Nī iin tó'ón ña manj o kóo sa'a ndo'ó tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu. Kō né'e tandíni ndá yoo kúu ndo'ó, dá chī tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, dá kían dátaí kuachi ndó mií vá ndó, chī dión ta'ani yá'a mií ndó. 2 Ta sa'á ná'á vá yó ña kéyiko ndaa Ndios tá dándó'o na níó ñayuu kée dión. 3 Ta nakani va'a ini ndo, chī dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, tído kī'o dión ta'ani yá'a mií ndó. ¿Á ká'an ndó ña káki ndó noo keyiko Ndios sa'a ndo? 4 O sa'á kú'ichí ini ndo koni ndo ña va'a kée Ndios, chī va'a nda'o ini na, ta ndáti na, ta kueé ío ini na. ¿Á kō ná'á ta'on

ndó ña va'a nda'o ini na, chi kóni na ña vandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó? ⁵ Tído sa'a ña kúu ndó ñayuu sa'a ini, ta sa'a ña ko kóni ndo nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, sa'a ñoó ndukua'a ka ví tandó'ó ndo'o ndó tá ná kasandaá kuu kasaá Ndios keyíko ndaa na sa'a ndidaá ñayuu, ⁶ chi chiya'i na noo iin rá iin ñayuu táto'on káa ña ni kee na. ⁷ Ta ko'on na ki'o na ña kataki chíchí ñayuu ndí'i ini kée ña va'a, chi ni ndukú ná ñaño'ó noo Ndios, ta ni ndukú ná ña ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta ni ndukú ná ña kandeí chíchí ná. ⁸ Tído dándó'ó Ndios níó ñayuu dí'inda sa'a ña xido ini na xini ñaá ná, ta dión ta'ani kee na xí'ín na ko seídó'ó ña ndaa, chi ndíko cháá ka na ña ko kían ndaa. ⁹ Ndo'o naní níó ndidaá ñayuu kée ña kini kuu dáá ñoó. Ta dinño'ó ka na Israel ndo'o dión, ndí'i daá, dión ta'ani ndo'o níó na ko kúu na Israel. ¹⁰ Tído na kée ña va'a natiin na ñaño'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta ni'í ná ña koo va'a ini na. Dinño'ó ka na Israel natiin ña va'a yó'o, ndí'i, dá natiin na ko kúu na Israel ña. ¹¹ Dá chi ni iin ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios, chi iin nóo kúu vá ná noo ná.

¹² Ta ndi ndaa na ko ná'a ley Moisés, ta ni ya'a na ni kee na kuachi, noón kúu na naá sa'a kuachi kée na, va'ará ko ná'a ná ley ñoó. Tído ndidaá na kómí ley yó'o yá'a ta'ani na kée na kuachi, sa'a ñoó keyíko sa'a ná táto'on ki'o dándáki mií ley. ¹³ Chi o kándoo vii ta'on ni iin ñayuu noo Ndios sa'a ña seídó'ó oon na choon sa'ándá ley. Sava'a na kée choon sa'ándáan, noón kúu na kandoo vii noo Ndios. ¹⁴ Tído na ko kúu na Israel, ko kómí ná ley ni xi'o Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña nákani ini na, dá kían ná'a na ña ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará ko ná'a ná mií ley Moisés. ¹⁵ Ta xí'ín ña kée na ná'a na ña ió iin ley níó ná, ta ñoó kían

kédaá xí'ín ná, dá kandaá ini na á ni kee na ña va'a o koó. Sa'a ñoó ley nákaa ini ñaxintóni ná dátai kuachi ñaá, ta ñoó ta'ani chindeé ñaá ¹⁶ tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ñayuu xí'ín ndá'a Jesús, chi keyíko na sa'a ndidaá kúu ña'a ni kedé'é ñayuu táto'on ki'o kua'an to'on va'a sa'a Jesús, ña ni daná'i noo ndo.

Ko seídó'ó ta'on na Israel ley Ndios, kaá Pablo

¹⁷ Ta ndo'ó, chinaní ndó mií ndó ña kúu ndó na Israel, ta kándéé ká'ano ini ndo ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó mií ndó ña kúu ndó na ñoo Ndios. ¹⁸ Ta kaá ndo ña ná'a ndó ndí kían kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndo ña dána'a ley ñoó noo ndo ndí kían va'a kánian kee ndó. ¹⁹ Ta ká'an ndó ña ti'a ndó tiin ndaa ndo na ko túu noo, chi ká'an ndó ña kúu ndó iin ña tóon noo ñayuu ko ná'a Ndios. ²⁰ Ta kaá ndo ña ti'a ndó dána'a ndo noo na ko kátóni ini, ta ti'a ta'ani ndó dána'a ndo noo na ko ná'a táto'on ki'o kée ndó xí'ín takuálí. Ta kaá ndo ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndíchi xí'ín ña ndaa sa'a Ndios. ²¹ Ti'a va'a ndó dána'a ndo noo dao ka ñayuu, sa'a ñoó, ¿ndiva'a ko tí'a ndó dána'a ndo noo mií ndó, tá dáá? Dá chi dána'a ndo ña ko kánian kí'in kuí'íná ná. Ta, ¿ndiva'a kí'in kuí'íná ií ri mií ndó? ²² Ta dána'a ndo ña ko kánian ya'a na kee na kuachi xí'ín na ko kúu yí'í ná o ñadi'í na. Ta, ¿ndiva'a kée ií ri mií ndó dión? Tá mií'an ndaa ndisa káño'ó ndó yoko, ¿ndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta kí'in kuí'íná ndó ña kuiká ñó'o inian? ²³ Kúryí'í nda'o ndó sa'a ña kómí ndó ley Ndios, sa'a ñoó, ¿ndiva'a kándaá ndo ñaño'ó Ndios sa'a ña ko seídó'ó ndó choon sa'ándáan? ²⁴ Ta ndaa va ka'an tuti ií Ndios, chi dí'a kaáan: "Ká'an ndava'a na ko kúu na Israel sa'a Ndios kée ndó'ó." ²⁵ Mií'an ndaa ndaya'i ña ni ta'anda ñí'í ndo tá seídó'ó ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seídó'ó ndó choon sa'ándá Ndios,

dá kían kúú ndó tátò'on ñayuu kò ní ta'anda ñí. ²⁶ Tído ñayuu kò ní ta'anda ñí, xían nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúú ñayuu Ndios, va'ará kò ní ta'anda ñí ná. ²⁷ Chì tá seídó'o ñayuu kò ní ta'anda ñí choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kándaá ini ndò ña kánian dándó'o Ndios niò ndò, dá chì va'ará kómí ndó ley Moisés, ta ni ta'anda ñí ndò, tído yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoo. ²⁸ Dá chì kò kúú yó na Israel ndisa sa'á ña ni ta'anda ñí yò, chì ò duú ñí yò kedaá xí'á, dá kúú'ò na ñoo Ndios. ²⁹ Dá chì ñayuu miían ndaa kuiti kúú na Israel, noón kúú na ndino'o ini na seídó'o na Ndios. Ta niò na kían ná'a ña kúú ná ñayuu Ndios, chì ndino'o ini espíritu ná kándísa ñaá ná, ta kò kándéé ini na ley. Ta náta'an ini Ndios xiní na ñayuu kée dión, va'ará kò náta'an ini ñayuu xiní ñaá ná.

3

¹ Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña kúú yó na Israel? Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña ni ta'anda ñí yò viti? ² Jaan, ña ndáya'i nda'o kían, chì chindeé nda'o ña yò. Ta mií ña ndáya'i cháá kà kían ni xí'o Ndios to'on na noo yò, na Israel. ³ Tído, ¿ndi koo viti, chì dao na ñoo yò kò ní seídó'o ta'on na choon ni sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on ni xí'o na noo yò? ⁴ Koó, kò ta'ón dión kían. Di'a íin toon Ndios xí'ín ña ni kaa na kee na, va'ará ndidaá ñayuu ni kandoo kúú ná na to'ón, chì di'a kaá tuti i Ndios: Ndidaá ñayuu kandaá ini ña kée ní tátò'on kì'o ni ka'an ní kee ní, sa'á ñoo tá ná ka'an kuächì na sa'a ní, dá kían kandoo ní kakuu ní na ni kandeé.

⁵ ¿Ndi ká'an ndo'ó viti? Tá kuächì yó kedaá xí'ín dao kà ñayuu, dá kandaá ini na ña íin ndaa Ndios xí'ín to'on ni xí'o na noo yò, ¿á ña yó'o kóni kaa ña kò kánian dándó'o Ndios

niò yò? Koó, dá chì dión nákani ini ta ñayuu yó'o. ⁶ Tído kò ta'ón dión kían, dá chì tá ná ò dándó'o Ndios niò yò sa'á ña kini kée yó, dá kían, ¿ndi koo keyíko ndaa na sa'a dao kà ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá? ⁷ Tído, tá kuächì kée ndu kían kedaá, dá ná'a ña íin ndaa Ndios xí'ín to'on ni xí'o na, ta nátiin na ñaño'ó noo dao kà ñayuu, ¿ndiva'a dándó'o na niò ndú sa'á kuächì kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸ Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yò ña kuu kee yó ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, chì katoó na dátuu ñaá ná, tído miían ndaa ya'i nda'o chiya'i na noo Ndios sa'á ña ká'an na dión.

Ká'an Pablo ña ni iin tó'on yó kò kúú ñayuu ndaa noo Ndios

⁹ Ta, ¿ndi ká'an yó viti? ¿Á ndáya'i cháá kà yó'o, na Israel, ò duú na kò kúú na Israel? Koó, kò ta'ón dión kían. Dá chì sa ni nakanii xí'ín ndó ña yó'o, na kúú na Israel, xí'ín na kò kúú na Israel, ndidaá vá yó ñó'o tixi ndá'a kuächì. ¹⁰ Dá chì di'a va kaá tuti i Ndios:

Ni iin tó'on ñayuu kò kúú ñayuu ndaa noo Ndios, ta ni iin tó'on ná koó.

¹¹ Ni iin tó'on ñayuu kò kandaá ini, ta ni iin tó'on ñayuu kò nándukú Ndios.

¹² Ndidaá kúú ñayuu ni kankuei xoo noo Ndios, ta ni nduu na ñayuu kò chóon.

Ta ni iin na kò kée ña va'a, ta ni iin tó'on ná koó.

¹³ Tátò'on iin yáì ndii ña nónó yú'u kúú dikò ná,

chì kankuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

Ta xí'ín yáa ná ká'an na ña to'ón.

Ta xí'ín to'on ká'an na dárkue'e na ñayuu,

tátò'on dárkue'e iin koó iin ñayuu xí'ín ndirá deen ri.

¹⁴ Ta ni chití yú'u ná ñó'o to'on kini xí'ín to'on ova.

¹⁵ Ta kaon kána sa'a ná kua'an na kati na ni ñayuu xí'ín ná.

16 Ta ndei kúu míi vá noo xionoo na dándó'o na nio ñayuu, ta dánkoo nda'í ñaá ná.

17 Ta ko tí'a na kandeí va'a na xí'in ñayuu xí'in ná.

18 Ta ni lú'u ví ko yu'ú ni'ini na Ndios.

19 Sa'á ñoo sa ná'á vá yó ña ndidaá to'on ña ká'an tuti ij Ndios yó'o, ká'an xí'in ndidaá na ñó'o tixi ndá'a mián. Sa'á ñoo ná kadi na Israel yú'u ná, chi mií ná xí'in ndidaá ka ni ñayuu ndei ñayuú yó'o nakuíta noo Ndios iin kuu, dá keyiko sa'á ná. 20 Chi ni iin tó'on ñayuu o kándoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chi ni xí'o Ndios ley na noo yo, dá ná kandaá ini yo ña kúu yó ñayuu kómí kuachi noo ná.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

21 Tído viti ná'a Ndios noo yo ña ió iin ka ña'a noo ley, ta ñoo kían kedaá xí'in yó, dá kándoo vii yo noo ná. Ta mií ley xí'in profeta xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, 22 chi dánkoo vii Ndios yo noo mií ná sa'á iin tó'on diní ña kándéé ini yo Jesu-risto. Ta dión kée na xí'in ndidaá kúu ñayuu kándisa Jesús. Ta ko taó kuendá ta'on na ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, 23 dá chi ndidaá tá'an va na yá'a kée kuachi, sa'á ñoo ni kuxiká ná noo ña vii kúu Ndios. 24 Tído viti ni ni'í óon yó ña kándoo vii yo noo ná sa'á ña maní ni kee na sa'a yo, chi ni taó xoo na yó tixi ndá'a kuachi sa'á ña ni xí'i Cristo Jesús sa'a yo. 25 Chi ni tãnda'a ñaá Ndios ni kií na ni chiyá'i na sa'a kuachi yo xí'in nií ná, ta ni ndoo kuachi yó sa'á ña kándéé ini yo ná. Ta ki'o dión ná'a na mií ná ña kúu ná iin na ndaa. Ta sa'á ña kúeé ini Ndios, sa'á ñoo ko ní sa'an ta'on na taó kuendá na sa'a kuachi ni kee ñayuu ni sa ndei sa ná'á. 26 Tído viti ná'a na mií ná ña kúu ná na ndaa, dá kandaá ini yo ña keyiko ndaa na,

ta dánkoo vii ná yó noo ná sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

27 Ta, ¿ndei kua'an ña kuryíi ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a ni naá óoan? Ni naá óon vaan dá chi sa'á iin tó'on diní ña kándéé ini yo Jesús kándoo vii yo noo Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. 28 Ta viti kían kandaá iniyo ña kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. 29 ¿Á ká'an ndó ña kúu ná iin Ndios dákaki sava'a na Israel? Koó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña kúu ta'ani na iin Ndios dákaki na ko kúu na Israel viti? Chi miian ndaa kúu ta'ani na Ndios noo ná. 30 Dá chi iin tó'on diní vá kúu Ndios, ta mií ná xí'o ña kándoo vii ñayuu ni ta'anda ñi noo ná sa'á ña kándéé ini na Jesús, ta xí'o ta'ani na ña kándoo vii na ko ní ta'anda ñi noo ná sa'á ña kándéé ta'ani ini na Jesús. 31 ¿Á ká'an ndó ña sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ñoo dánkoo xoo yó ley? Koó, chindaya'i di'a yó ley sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

4

Ni kándoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña ni kándisa na to'on ni xí'o Ndios noo ná

1 Ta viti, ¿ndí kían kaa yo sa'á Abraham, na sa kuu tatá sá'ano yo? ¿Ndí kían ni kandaá ini na sa'a ña yó'o? 2 Tá ni kándoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña va'a ni kee na, dá kían kuu va kuryíi ná. Tído ko ta'on dión kían, sa'á ñoo ko ní kuu ta'on kuryíi ná noo Ndios. 3 Chi di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoo ni kándoo vii ná noo Ndios." 4 Tá ná kéchóon iin ta noo iin sato'o, ko xí'o oon ta'on sato'o ra di'ón noo rá, chi ña kánian ki'in ya'i ra kían. 5 Tído na ko kándéé ini ña va'a kée na, di'a kándisa na iin tó'on diní Ndios, na dánkoo vii ñayuu kómí kuachi noo

mii ná, noón kúú nà kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaa ná. ⁶ Ta dión ta'ani ni kaa rey David ña ndiká'án ndi kúú ví ñayuu kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaa ná, ta o duú sa'á ña va'a kée na. ⁷ Ta di'a ni kaa na:

Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu, na ni xi'o ká'ano ini Ndios sa'a ña kini kée na,

chì ni dandóo Ndios kuachi na.

⁸ Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu, na ko ní kekuendá Ndios sa'á kuachi.

⁹ ¿Á sa'ava na ni ta'anda ñii vá ni'i ña ndoo kuachi na noo Ndios, o á ni'i ta'ani na ko ní ta'anda ñii ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'án ndó? Sa ni nakani yu'u xi'in ndó ña sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoo ni kándoo vii ná noo ná. ¹⁰ Ta, ¿ndá oon ni kándoo vii ná noo Ndios? ¿Á sa dinñó'ó ka ni ta'anda ñii ná, dá ni kándoo vii ná noo Ndios, o kómani vá? Miiñan ndaa kuiti ko ñá'a ii vá ta'anda ñii ná, dá ni kándoo vii ná noo Ndios. ¹¹ Ta cháá ka chí noo, dá ni ta'anda ñii ná. Ta ña yó'o ná'a ña ni kándoo vii ná noo Ndios tá o ñá'a ta'anda ñii ná sa'á ña ni kandeé ini na Ndios. Sa'á ñoo Abraham kúú táto'on iin tatá noo ndidaa kúú ñayuu kándisa Jesús, va'ará ko ní ta'anda ñii ná, chí sa'á ña kándéé ini ñayuu ñoo Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ná noo Ndios. ¹² Ta kúú ta'ani na tatá noo na ni ta'anda ñii. Tído ko kúú ta'on na tatá noo ná sa'á ña ni ta'anda ñii óon ni na. Kúú ná tatá noo ñayuu yó'o tá kándéé ta'ani ini na Ndios táto'on ki'o ni kandeé ini ñaa mii ná tá ko ñá'a ta'anda ñii ná.

Ni xi'o Ndios to'on na noo Abraham sa'á ña ni kandeé ini ñaa ná

¹³ Chì ko ní kaá Ndios ña ki'o na iin ní kúú ñayuu yó'o noo Abraham xi'in noo de'e ñání na sa'á ña ni seídó'o na ley. Di'a ni ni'i náan chí ni kándoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé ini ñaa ná. ¹⁴ Tá sa'ava na seídó'o choon sa'anda ley ni'i ña

ni kaa Ndios ki'o na, dá kían ko chóon ta'on ña kándéé ini yo Ndios, ta ni tuú vá ña ni kaa na ki'o na noo yo, ní kúú. ¹⁵ Dá chí sa'ava ña ni'i yo kée ley kúú ña kuido ini Ndios koni na yó. Tído na koó ley noo, noón kúú na ko yá'a ta'on nooán. ¹⁶ Ta sa'á ña kándéé ini yo Ndios, sa'á ñoo ni'i óon yó ña va'a ni kaa na ki'o na noo yo, dá kían miiñan ndaa kuiti ni'i ndidaa na ve'e Abraham ña va'a yó'o. Chì o duú sa'ava noo na kómi ley ni'i ña va'a yó'o, chí ni'i ta'ani ñayuu kándéé ini Ndios táto'on ki'o ni kandeé ini ñaa Abraham ña va'a yó'o. Sa'á ñoo Abraham kúú táto'on iin tatá noo ndidaa yó. ¹⁷ Chì di'a kaá tuti ii Ndios sa'a Abraham: “Ni chikani yó'o kakuuón iin tatá noo kuá'á nda'o ñayuu.” Ta Ndios, na ni kándisa Abraham, noón kúú na xi'o ña kataka na ni xi'i, ta ká'an na sa'á ña ve'i koo, ta taó na kuendá ña sa ióan.

¹⁸ Ni kándisa ndaa Abraham ña ni ka'an Ndios xi'in ná, va'ará koó ka tandeé ini ña kaki iin de'e na. Tído sa'á ña ni kandeé ini na Ndios, sa'á ñoo ni kasanda na kúú ná iin tatá noo kuá'á nda'o ñayuu, táto'on ki'o ni kaa mii Ndios xi'in ná: “Ki'o dión ví kua'a kakuu de'e de'e ñánóon.” ¹⁹ Ta sa iin ndaa Abraham xi'in ña kándéé ini na ña koo de'e na, va'ará sa ni kusá'ano na, chí ió na táto'on iin ciento kuia. Ta daá dókó o koo de'e va kúú dókó Sara. ²⁰ Tído ko ní kútúú ini na, ta ko ní náani kuáchi ini na sa'á ña ni ka'an Ndios ña koo de'e na. Di'a ni nakuin toon cháá ka na xi'in ña kándéé ini na Ndios. Ta ni nak'i'o na ñaño'ó noo ná. ²¹ Dá chí ni kandaa kaxi ini na ña ió choon noo ndá'a Ndios ña kee na ndidaa kúú ña'a ni kaa na kee na. ²² Ta sa'á ña ni kandeé ini na Ndios, sa'á ñoo ni kándoo vii ná noo ná. ²³ Ta o duú sa'a iin tó'ón Abraham ká'an tuti ii Ndios ña ni kándoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé ini ñaa ná, ²⁴ dá chí nda sa'a yóo ta'ani ká'an,

chị kándoo vii ta'ani yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yó ná, ta mií ná nị ñanátaki Jesús, na kúu sato'o yó. ²⁵ Ta na yó'o kúu na nị ñakí'o mií nị xi'í na sa'á kuachi yó. Dá nị ñanátaki ñaá Ndios, dá kuu kandoo vii yó noo mií ná sa'a Jesús.

5

Sa nị kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yó Jesús

¹ Nị kandoo vii vá yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yó ná, sa'á ñoó sa ndéi va'a yó xí'ín ná sa'á ña nị kee Jesucristo, na kúu sato'o yó. ² Ta sa'á ña nị kee Jesús, sa'á ñoó nị ndu'u yó tíxi ndá'a ña maní nị kee Ndios sa'á ña kándéé iní yó ná, ta ndíta toon yó xí'án. Sa'á ñoó kádij iní yó sa'á ñandéé iní ña kíán kandeí chíchí yó noo ndato náye'e noo ió na. ³ Ta o duú sa'a iin tó'ón ña yó'o nị kádij iní yó, chị kádij ta'ani iní yó tein tandó'ó ndó'o yó, dá chị sa ná'a vá yó ña tandó'ó kédaa, dá katí'a yó kúndeé iní yó. ⁴ Ta sa'á ña kúndeé iní yó, sa'á ñoó kána va'a yó noo Ndios, ta sa'á ña kána va'a yó noo mií ná, sa'á ñoó nị'í yó cháa ka ñandéé iní noo ná. ⁵ Ta ñandéé iní yó'o kíán ko dátúú ta'an vaan yó, chị nị ñakutí níyó yó xí'ín ña kú'u nda'o iní Ndios sa'a yó nị kee Espíritu ij mií ná, na nị xi'o na noo yó.

⁶ Ko kándéé yó dáka yó mií yó, sa'á ñoó nị kii Cristo Jesús tá nị kasandaá tiempo nị kaxi Ndios, ta nị xi'í na sa'á na kómí kuachi. ⁷ Miían ndaa iin ña kuáchí nda'o kíán ña nakí'o iin ñayuu mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído ndá ndi kuu ió iin ñayuu xino iní nakí'o na mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu va'a. ⁸ Tído Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o iní na sa'a yó, dá chị xíán nani kúu ij vá yó ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúu na nị xi'í sa'a yó. ⁹ Ta sa'á ña nị kandoo vii yó noo Ndios sa'á ña nị sata Jesús nị ná sa'a yó, sa'á ñoó miían ndaa

kuiti káki va yó kee mií Jesús noo ña xido iní Ndios xiní na ñayuu kómí kuachi. ¹⁰ Chị nị sa kuu yó ñayuu ko ní sa ne'e tá'an va'a xí'ín Ndios, tído nị nakí'in tá'an va'a Ndios xí'ín yó sa'á ña nị xi'í de'e na sa'a yó. Ta viti sa'á ña nị nakí'in tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'á ñoó miían ndaa kuiti káki yó sa'á ña nị ñataki de'e na ió na. ¹¹ Ta o duú ña yó'o oon ni nị'í yó, chị ió ndeé iní yó xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yó, chị sa'a mií ná nị kasandaá yó nị nakí'in tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'á kuachi nị kee Adán kábian kuu yó, ta sa'á ña va'a nị kee Jesús nị'í yó ña kataki chíchí yó

¹² Ta sa'á ña nị ya'a iin ña nani Adán nị kee ra kuachi, sa'á ñoó nị kasá'a ñayuu ndéi ñayuu yó'o kée na kuachi. Ta sa'á ña nị kee ña ñoó kuachi, sa'á ñoó nị xi'í ra. Dá nị kasá'a ta'ani xi'í ndidaá kúu ñayuu, chị ndidaá ná nị kasá'a yá'a kée kuachi. ¹³ Tá o ñá'a kí'o Ndios ley na noo Moisés, sa ndei va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'á ña ko ní ya'a na noo ni iin ley, sa'á ñoó ko ní taó kuenda Ndios kuachi nị kee na. ¹⁴ Tído nda tiempo Adán, ta nda tiempo Moisés sa xí'í ñayuu, va'ará ko ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on nị kee Adán.

Ta Adán nị sa kuu táto'on iin konda'í iin ka ña nị kii sata rá. ¹⁵ Tído díin va kúu ña va'a ní'í yó noo Ndios o duú ña ní'í yó sa'á kuachi nị kee Adán. Dá chị sa'á kuachi nị kee ra, ní'í ndidaá kúu ñayuu ña xí'í na. Tído kua'á nda'o ñayuu ní'í kua'á nda'o ña maní xí'ín ña va'a noo Ndios sa'á ña nị kee iin ka ña, na kúu Jesucristo.

¹⁶ Chị ña va'a ní'í yó noo Ndios, ko kúu nóo ta'an vaan xí'ín ña ní'í yó sa'á kuachi nị kee Adán. Dá chị sa'á ña nị ya'a Adán nị kee ra kuachi ñoó, sa'á ñoó nị kasá'a ndó'o níyó yó, ta nị kandoo yó kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'á ña kómí yó kua'á nda'o kuachi, sa'á ñoó nị

kee Ndios ña manj xí'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷Ta sa'á ña ni va'a iin tañ ni kee ra kuachi, sa'á ñoo ní'í ndidaá ñayuu ña xí'í na. Tído yóo kúu na ní'í ña kataki chíchí yó sa'á ña ni kee iin ka tañ, na kúu Jesucristo, chí sa'a míí ná ní'í yó ku'á ña manj noo Ndios, ta ní'í ta'ani yó ña kándoo vii yo noo ná. ¹⁸Ta sa'á kuachi ni kee iin tó'on taa, sa'á ñoo ndidaá ñayuu kándoo kúu ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta kí'o dión ta'ani sa'á ña va'a ni kee iin ka taa, sa'á ñoo ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ní'í ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹Chí sa'á ña ko ní seíd'óo iin taa choon ni sa'anda Ndios noo rá, sa'á ñoo ndidaá kúu ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'á ña ni seíd'óo iin ka taa choon ni sa'anda Ndios noo ná, sa'á ñoo ku'á nda'ó ñayuu ní'í ña kandoo vii ná noo Ndios. ²⁰Ni xí'í Ndios ley na noo yo, dá ná kandaá ini yo ña ku'á nda'ó kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'á ña ni ndukua'a ka ví kuachi yo noo ná, sa'á ñoo ni nduká'ano cháá ka ví ña manj ni kee na xí'ín yó. ²¹Chí táto'on sa dándáki kuachi ñayuu, dá sa xí'í na, kí'o dión ta'ani dándáki ña manj Ndios ndidaá yó, dá kandoo vii yo noo ná, dá ní'í yo ña kataki chíchí yó sa'a Jesucristo, na kúu sato'ó yo.

6

Sa ni xi'i va yó noo kuachi, ta ni nataki yo kandisa yó Jesús

¹¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a va kee ij yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháá ka ini Ndios sa'a yo? ²Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chí sa ni xí'í va yó noo kuachi, sa'á ñoo, ¿ndi kee yó nandió kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá? ³¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá ni sodó ndúta yo, dá iin ni nduu yó xí'ín Cristo Jesús? Chí tá ni sodó ndúta yo kíán táto'on ni xí'í nduu yo xí'ín ná. ⁴Ta sa'á ña ni xí'í nduu yo xí'ín ná, sa'á ñoo ni nduxi nduu yo

xí'ín ná tá ni sodó ndúta yo. Dá kíán, táto'on kí'o ndato téi ni danáki Ndios Cristo Jesús xí'ín ndéé ndato na, kí'o dión ta'ani ni nataki yo kandeí yó kakuu yó ñayuu saá ni kee Ndios. ⁵Táto'on kí'o iin ni nduu yó xí'ín ná tá ni xí'í nduu yo xí'ín ná, kí'o dión ta'ani nataki yo táto'on kí'o ni nataki míí ná.

⁶Kándaá inió ña ni sarkaa nduu ña ni sa kuu yó tá sata xí'ín Jesús ndika cruz, dá kíán ná naá ña kátoó ñí'í yo keean kuachi, dá ná dá'a ka ni kee yó choon sa'ándaan. ⁷Chí ñayuu ni xí'í, sa ni kexoo na tíxi ndá'a kuachi. ⁸Ta sa'á ña ni xí'í nduu yo xí'ín Cristo Jesús, sa'á ñoo kándéé ká'ano ini yo ña kandeí nduu yo xí'ín ná. ⁹Chí sa ná'á yó ña ni nataki Jesús, sa'á ñoo o nandió ko ka na kuu na, chí ko ka choon noo nda'á ña sa'áni ndji ña ka'áni ñaá.

¹⁰Chí tá ni xí'í Jesús, ta kúu iin tó'on dáá vá ni xí'í na sa'a ndidaá kuachi yó. Ta viti takí na ió na kée na ña kóni Ndios. ¹¹Ta dión ta'ani taó kuendá ndo ña ni xí'í ndo noo kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ña kóni Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'ó yo.

¹²Sa'á ñoo ná dá'a ni konó ka ndo ña dándáki kuachi ñí'í ndíxi tóo ndó. Ta ná dá'a ka ni kueíd'óo ndó ña kini kóni ñí'í ndo keean. ¹³Ta ni o sa kí'o ndó ni lú'u ñí'í ndo noo kuachi, dá kákan iin ña'a kéchóon noo ña kini. Di'a nakí'o ndó míí ndó noo Ndios táto'on iin ñayuu ni nataki tein na ni xí'í. Ta nakí'o ta'ani ndó ñí'í ndo noo Ndios, dá ná kákan iin ña'a kéchóon noo ña va'a. ¹⁴Ko dándáki ka kuachi ndo'ó, dá chí ko ñó'o ka ndo tíxi ndá'a ley Moisés, ndaá di'a noo nda'á ña manj Ndios vá ñó'o ndó viti.

Kúu yó na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵Sa'á ñoo, ¿á kuu va va'a yó kee á kuachi sa'á ña ko ñó'o ka yo tíxi ndá'a ley ñoo, chí ndaá noo nda'á ña manj Ndios vá ñó'o yó viti? Koó, o kúu ta'on. ¹⁶¿Á ko ná'á ta'on ndó

ña tá naki'o ndó mií ndó ña kakuu ndó na kéchóon noo iin sato'o, dá kían kánian kueidó'o ndó na, chí ñó'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'á ñoó tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o ndó, dá kían ni'i ndó ña kánian kuu ndó. Tído, tá ná naki'o ndó mií ndó tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kían ni'i ndó ña kandoo vii ndó noo ná.

¹⁷ Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí va'ará ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, tído ni kandísa ndaa ndó xí'ín ndino'o níó ndó ña kúu to'on va'a ni natiin ndó. ¹⁸ Ta sa'á ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó ni kasandaá ndó kúu ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹ Ióí dákí'in tá'in dao to'on xí'ín ña dána'i noo ndó, dá chí savá'a ñaxintóni taa va kómí ndó. Chí táto'on kí'o ni naki'o ndó ñi ndó keean ña ka'an noo xí'ín ña xixi ini tá sata, kí'o dión ta'ani naki'o ndó mií ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndó koo vii ndó noo ná. ²⁰ Chí tá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios. ²¹ Tído, ¿ndí kían va'a ni ni'i ndó sa'á ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kedaá xí'ín ndó, dá xíka'an noo ndó viti? Chí savá'a ña ni'i ñayuu kée dión kían kánian kuu na. ²² Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchóon noo Ndios. Ta ña va'a ni'i ndó noo Ndios kían ña koo vii ndó noo mií ná, ndi'i daá, dá ni'i ndó ña kataki chíchí ndó. ²³ Chí ya'i ni'i yo sa'á ña kée yó kuachi kúu ña kánian kuu yo. Tído ña va'a xí'o oon Ndios noo yo kúu ña ni'i yo ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé ini yo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

7

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

¹ ¿Á ko ná'a ta'on ndó, ñani, ndo'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu savá'a nani takí na ndéi na? ² Chí kían táto'on kí'o ndó'o iin

ñá'a ni tandá'a, chí ndíko tá'an xí'ín yíjan noo ley nani takí ra. Tído, tá ni xi'i ra, dá kían ni ndaxí vá ñá'a ñoó xí'ín yíjan noo ley. ³ Tído tá ió takí yíjan xí'an, ta ni naki'in tá'an xí'ín iin ka taa, dá kían yá'an kéeán kuachi xí'ín ra ko kúu yíjan. Tído tá ni xi'i yíjan, dá kían ni nono nooan noo ley ñoó. Sa'á ñoó tá ni tandá'an xí'ín iin ka taa, dá kían ko yá'a ta'an vaán kéeán kuachi.

⁴ Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani mií. Sa ni xi'i va ndó noo ley sa'á ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a ndó, dá naki'in tá'an ndó xí'ín mií Jesús, na ni nataki tein na ni xi'i, dá kuu kee yó ña va'a noo Ndios. ⁵ Chí tá ni sa ndei yó sa kee yó ña kóni ñi'i yo, xini ndidaá kuachi kini sa katoó yo sa kee yó, chí ley sa dandóto ña kini ñó'o níó yo, dá sa katoó yo kee yóan, ta ña ni'i yó sa'á ña sa kee yó ña yó'o kían ña kánian kuu yo, ní kúu. ⁶ Tído viti ni kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chí sa ni xi'i yo noó ña sa dandáki yó tá sata. Ta viti ni ndu'u yó tixi ndá'a iin choon saá, ña kúu ña kóni Espíritu i Ndios, ta ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley yata.

Yó'o ká'an Pablo sa'á kuachi nákaa ini na

⁷ ¿Ndi kaa yo viti? ¿Á ko ta'ón ña va'a kúu ley yó'o? Koo, ko ta'ón dión kían. Tído ko ní sa na'á ta'on yu'u ndi kían kúu kuachi tá ko ní dána'a ley noo. Chí ndi koo kandaá ini yu'u ña ko kánian katoó ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xí'ín: “Ná dá'a ni katoó ndó ña'a kómí dao ka ñayuu.” ⁸ Tído tá ni kandaá inij ña dión sa'ándá ley choon, kuachi nákaa inij ni kedaá xí'ín, dá ni kasá'a katoó cháa kai kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chí tá ko ní sa na'í ley, iin ña'a ko sa taki va sa kuu kuachi noo. ⁹ Tá sa na'á ni ka'ín ña va'a ni sa ioi xí'ín Ndios, chí ko ní sa na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá ni kandaá inij choon sa'ándáan, dá ni nan'i ndéé cháa ka ví kuachi kéei, ta ni

kandaá iniñ ña kánian kuuj. ¹⁰ Nj xí'ò Ndios choon yó'ò noo yò, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'ò di'a nì kedaá xí'ín yu'u, dá nì kandaá iniñ ña kánian kuuj noo Ndios. ¹¹ Chì nì tiin ndaa ña kúú kuachi choon sa'ándá ley, ta nì danda'ávian yu'u. Sa'á ñoó kuachi yu'u kían nì kedaá xí'ín, dá nì xí'ii noo Ndios nì kee choon sa'ándá ley. ¹² Tído mián ndaa ña ij kúú ley yó'ò, ta choon sa'ándáan kúú ña ij, ta kían ña ndaa xí'ín ña va'a.

¹³ Sa'á ñoó, ¿á ley va'a yó'ò kían nì kedaá xí'ín yu'u ña kánian kuuj? Koó, chì nì na'a kuachi mián ña kían ña kini, chì mián nì xí'ò ña kánian kuuj nì kee ley va'a yó'ò. Ta sa'á ña kée ña kúú kuachi dión xí'ín ley yó'ò, sa'á ñoó ná'an mián ña kini nda'ò ña. ¹⁴ Chì ná'á yó ña iin ña ij nì kii noo Ndios kúú ley, tído yu'u kúú iin ta ñayú yó'ò, chì nákaaj tixi ndá'a kuachi. ¹⁵ Ko kandaá ta'on ini yu'u ña kéei. Chì ko kéei ña va'a ká'ín keei. Di'a ña ko náta'an iniñ keei, dión kéei. ¹⁶ Tá kéei ña ko kónij keei, dá kían nákonij ña iin ña va'a nda'ò kúú ley. ¹⁷ Chì o dúú mií ká yu'u kée ña kini. Kuachi nákaaj ini vei kían kedaá xí'ín, dá kéei ña. ¹⁸ Ta ná'á vá yu'u ña ko ta'ón ña va'a nákaaj iniñ, ta ña yó'ò ká'ín sa'a ñíj. Chì mián ndaa ká'ín keei ña va'a, tído ko kándéé ta'oin keei ña. ¹⁹ Dá chì ko kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini, ña ko ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u. ²⁰ Chì tá kée yu'u ña ko ká'ín keei, dá kían o dúú ta'ón mií yu'u kée ña. Kuachi nákaaj ini vei, ñoó vá kían kedaá xí'ín, dá kéei ña.

²¹ Ta ña yó'ò kían ndó'i tá ká'ín keei ña va'a, chì ña kini nákaaj iniñ, ñoó kían sadí nooj. ²² Ta ndino'ò ini mií náta'an iniñ xínij choon sa'ándá ley Ndios, ²³ tído ió iin ká ña'a ndó'i, chì ña kónij ñíj naá tá'an xí'ín ña va'a kónij ñaxintónij. Ta kúú kándéé vá ña kónij ñíj náchi'an yu'u tixi ndá'a kuachi.

²⁴ ¡Nda'í kúu ví yu'u! ¿Nda' yoo ví dákaaki yu'u tixi nda'ín kuachi kónij ñíj, ña né'e ña kua'ín kuuj? ²⁵ Tído náki'ò yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña nì kee Jesucristo, na kúú sato'ò yò. Ta di'a ndó'i: xí'ín ñaxintónij kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ñíj kían nákaaj ij vá tixi ndá'a kuachi.

8

Ña yó'ò kúú ña va'a xí'ò Espiritu ij Ndios noo yò

¹ Ta viti kían koó ká kuachi yó noo Ndios sa'á ña iin nì nduu yó xí'ín Cristo Jesús, chì ko ndéi ká yò kee yó ña kónij ñíj yò, ndaa ndéi yó kée yó ña kónij Espiritu ij Ndios. ² Chì Espiritu ij Ndios, na xí'ò ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúú na nì taó xóo yu'u tixi nda'á kuachi, xí'ín noó ña kánian kuuj. ³ Chì ko ní kándéé ta'on ley taó xóoan yó tixi nda'á kuachi, chì ko ní kándéé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'á ñoó nì tanda'á Ndios de'e maní ná nì kii na ñayú yó'ò, ta nì nduu na iin ta ñayú yó'ò táto'on kúú mií yó, na kómí kuachi. Chì nì kii na nakuído na kuachi yó, dá nì kuu nì taó xóo na yó tixi ndá'an. ⁴ Ta kí'ò dión nì kándéé ná nì daxínko ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóó, na ko ndéi ká kee ña kónij ñíj, ndaa ndéi yó kée yó ña kónij Espiritu ij Ndios.

⁵ Ta ñayuu ñó'ò tixi nda'á ña kónij ñíj ná, noón kúú na ndi'i cháá ká ini kee ña kónij mií ná. Tído na ñó'ò tixi ndá'a Espiritu ij Ndios, noón kúú na ndi'i cháá ká ini kee ña kónij mií Espiritu. ⁶ Chì ñayuu ndi'i ini kee ña kónij ñíj ná, noón kúú na ñi'í ña kuu na. Tído ñayuu ndi'i ini kee ña kónij Espiritu ij Ndios, noón kúú na ñi'í ña kataki chíchí ná, xí'ín ña koo va'a ini na. ⁷ Chì ña kini kónij ñíj yò, ñoó kían naá tá'an xí'ín ña kónij Ndios, dá chì ko kónian kuedó'an choon sa'ándá na, ta ko káti'aan keean ña. ⁸ Sa'á ñoó na ndéi kée ña kónij ñíj ná,

noón kúú nà ọ kándéé ñà nata'an ini Ndios koni ñáá ná.

⁹ Tído ndo'ó, ọ ndéi ọ ndo kee ndó ñà kóni ñíj ndo, ndaá ndéi ndó kée ndó ñà kóni Espíritu ij Ndios, tá mián ndaa ío nà ini ndo. Tído tá ío iin káa ndó ọ ñá'á kakomí Espíritu Cristo ini níọ ndo, dá kían ọ kúú ta'on ndó kuendá nà. ¹⁰ Tído tá ío Cristo ini ndo, dá kían sà nì xí'j va ñíj ndo noó kuachi, tído takí va espíritu ndo, ọ sà nì kandoọ vii ndó noo Ndios. ¹¹ Tá mián ndaa ío Espíritu nà nì danátake Jesús ini ndo, dá kían nà nì danátake Cristo Jesús tein nà nì xí'j, noón ta'ani kúú nà dánátake yikí ọño ndo kée Espíritu ij ná, nà ío ini ndo. ¹² Sa'á ñoó, ñani mií, kánian kee yó ñà kóni Espíritu ij Ndios, ta ọ káni kaan kee yó ñà kóni ñíj yo. ¹³ Chì tá ndéi ndó kée ndó ñà kóni ñíj ndo, dá kían kánian kuu va ndó. Tído tá dándi'i ndó ñà kini kóni ñíj ndo xí'ín ndéé Espíritu ij Ndios, dá kían kataki chíchí ndó.

¹⁴ Chì ndidaá nà xí'ọ mií ñà kanda ñáá Espíritu ij Ndios, noón ndisa kúú de'e Ndios. ¹⁵ Dá chì ọ ní nátiin ndó iin espíritu, tá'an ñà kedaá xí'ín ndó, dá kaño'ọ tuku ndó tixi ndá'á ñà yu'ú ndo. Di'a nì natiin ndó Espíritu ij. Ta mií ná nì ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kedaá xí'á, dá káyu'ú yó nà di'a: "Tatá ló'ọ mií." ¹⁶ Ta Espíritu ij Ndios kúú nà xí'ọ kuendá noo espíritu mií yó ñà mián ndaa kuiti kúú yó de'e Ndios. ¹⁷ Ta sa'á ñà kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó nì'j ta'ani yó ñà nì kaa Ndios k'ọ na noo yo, ta natiin nduú yoán xí'ín Cristo. Tá ná ndo'ọ naní níọ yo sa'á ná, táto'on nì ndo'ọ mií ná, dá kían natiin nduú yo ñàño'ó xí'ín ná noo ndato káa induú.

¹⁸ Tído yu'u kúú ọ kándaá ini ñà ọ náki'in tá'an ta'an vaan ñà ndó'ọ níọ yo tiempo viti xí'ín ñà ndato téi koni yo na'á Ndios noo yo chí noo. ¹⁹ Chì ndáti kí ndidaá ñá'a nì kava'a Ndios ñà kasandaá kuu

na'á Ndios ndá yoo kúú de'e na. ²⁰ Ta ndidaá ñá'a nì kava'a Ndios nì nì'j tá'j ñà tuúan. Tído ọ duú sa'á ñà kóni mián ndó'an dión, dá chì k'ọ dión nì koni mií Ndios kee na xí'án. Tído nì xí'ọ na tandéé iní ñà kasandaá iin kuu, ²¹ dá taó xóo naan tixi ndá'á ñà kua'an tuúan, dá natiin ñà ndato kooan táto'on k'ọ ndato téi kandein na kúú de'e Ndios.

²² Chì sà ná'á yó ñà sà ndidaá kúú va ñá'a nì kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndó'ọ naní níọ ñà táto'on k'ọ ndó'ọ iin ñá'á tá kua'an kaki de'án. ²³ Ta ọ duú sava'a iin tó'ón ñà yó'ọ ndó'ọ dión. Chì dión ta'ani ndó'ọ yóó, nà nì natiin Espíritu ij Ndios, ta nà yó'ọ kúú ñà va'a mií noo nì xí'ọ Ndios noo yo. Ta nda'í ta'ani tána ini yo, chì ndáti kí yo ñà na'á Ndios ñà kúú yó de'e na, dá ndesaá nà yikí ọño yo. ²⁴ Chì nì natiin yó tandéé iní yó'ọ tá nì káki yó noo kuachi yo. Tído tá ío tandéé iní yo xí'ín ñá'a ío noo yo, dá kían ọ tá'ón tandéé iní kían. Chì tá ío ñá'a noo yo, ọ ndá choon kandati yoán? ²⁵ Tído tá ndáti yó iin ñá'a ọ ndé'á, dá kían kánian kandati kuee yoán.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espíritu ij Ndios chindee ná yó, chì ọ kát'í'a yó ka'an yo xí'ín Ndios táto'on k'ọ kánian kee yó. Sa'á ñoó nda'í tána mií Espíritu ij Ndios seí nda'í nà sa'a yo noo Ndios. Ta ọ ní'j yó to'on nakanió sa'á ñà ká'an nà xí'ín Ndios. ²⁷ Ta ná'á va Ndios ndi káa níọ ñayuu. Sa'á ñoó kándaá va'a ini nà ndí kían kóni Espíritu ij ná, dá chì mií Espíritu kúú nà seí nda'í sa'á ñayuu mií ná táto'on k'ọ náta'an ini mií Ndios.

Kándéé yó xí'ín ndidaá ñà ndó'ọ yó kée Ndios

²⁸ Ta sà ná'á va yó ñà sa'á ñà kóni yo Ndios, sa'á ñoó ndidaá kúú va ñá'a ndó'ọ yó ndúuan ñà va'a kée mií Ndios, chì nì kaxi ñáá mií ná táto'on k'ọ nì chikaa ini mií ná koo. ²⁹ Chì ndá rá mií sa'á va ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu nà, ta

nda daá vá n̄i saki n̄a noón kakuu na táto'on k̄i'o kúú de'e mií ná, dá k̄i'an de'e mií ná ná kakuu de'e kúú noó noo ndidaá kúú ñayuu n̄i nduu ñani n̄a. ³⁰ Ch̄i ñayuu n̄i saki mií Ndios nda rá mií sa'a, n̄a yó'o ta'ani kúú n̄a n̄i nakana mií ná. Ta n̄a n̄i nakana na ñoo, noón kúú n̄a n̄i nduvii ná. Ta n̄a n̄i nduvii ná ñoo, noón kúú n̄a n̄i'í ñaño'ó noo mií ná noo ndato káa chí induú.

³¹ ¿Ndi kaa yo sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios x̄i'ín yó, ¿nda yoo kandeé x̄i'ín yó, tá daá? ³² Ta k̄o ní kádí'inda ta'on Ndios de'e na, di'a n̄i nak̄i'o ñaá ná n̄i x̄i'í n̄a sa'a yo. Sa'a ñoo miían ndaa n̄i'í nduú yo ndidaá kúú ña va'a x̄i'ín de'e na. ³³ ¿Nda yoo kandeé chinóo kuachi yóo, n̄a n̄i kaxi mií Ndios? Ch̄i mií vá Ndios kúú n̄a n̄i dankoo vii yó noo mií ná. ³⁴ Ta, ¿nda yoo ví kandeé ka'an ña k̄anian kuu yo sa'a kuachi yo? Ch̄i Cristo kúú n̄a n̄i x̄i'í sa'a yó, ta kúú n̄i nataki n̄a, ta ió n̄a xoo kuá'a tatá Ndios sei nda'í n̄a sa'a yo. ³⁵ ¿Ndi k̄i'an kandeé ña dánkoo Cristo ña kú'u ini n̄a sa'a yo? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yo, o ña kéndava'a ñayuu x̄i'ín yó, o ña k̄o ní'í yo ña'a kasá'an yó, o ña k̄oó dá'on kandixi yó, o ña io ña kuu yo, o ña ka'áni ñayuu yó x̄i'ín espada? ³⁶ K̄oó, dá ch̄i di'a ká'an tuti ij Ndios:

Sa'a ña kándisa ndu'u mií ní, sa'a ñoo ndidaá kuú ndúkú ñayuu ndu'u ka'áni ná.

Táto'on k̄i'o káxi na léko ka'áni ná, k̄i'o dión kée na x̄i'ín ndu'u.

³⁷ Tído noo ndidaá kúú tandó'ó yó'o, di'a n̄i kandeé vá yó n̄i kee Cristo, n̄a kú'u ini sa'a yo. ³⁸ Sa'a ñoo kándée ká'ano ini ña ni iin tó'ón ta'on ña'a o kandeé ña dánkoo Ndios ña kú'u ini n̄a sa'a yo. Ni ña kuu yo, ni ña kataki yo, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndée chí induú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a ve'i ndo'o yó chí noo, ³⁹ ta ni ña ió noo díkó, ni ña

ió nda maá t̄ji ñó'o, ta ni iin tó'ón ka ña'a n̄i kav̄a'a Ndios o kandeé ña dánkoo na ña kú'u ini n̄a sa'a yo, ch̄i ná'a n̄a ña kú'u ini n̄a sa'a yo sa'a ña n̄i kee Cristo Jesús, n̄a kúú sato'o yo.

9

Ká'an Pablo ña n̄i kaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo n̄a

¹ Ña ndaa ndisa kúú ña ko'ín ka'ín x̄i'ín ndó sa'a ña kúú kuendá Cristo. Ta k̄o ká'an ta'on yu'u ña to'ón, ch̄i Esp̄ritu ij Ndios kúú n̄a ndáka ña nákani ini, ta x̄i'o na kuendá ña dión k̄i'an. ² Ch̄i miían ndaa kúnda'í nda'o ini, ta daá kuití vá u'u nímaí sa'a n̄a ñooi. ³ Ta ió yu'u ña tai chí'ain noo Ndios, ta natao xóo na yu'u noo Ndios, ta nataoéan na Israel, na kúú na ve'e mií. ⁴ Ch̄i kúú ná n̄a ve'e ta Israel, ta n̄i ndee ñaá Ndios n̄a ñoo mií ná, ta n̄i xini x̄i'ín noo ná táto'on k̄i'o náye'e ndaa Ndios, ta n̄i kandoo Ndios x̄i'ín ná ña kemáni ñaá ná, ta n̄i x̄i'o na ley n̄a noo ná, ta n̄i daná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ñaá ná, ta n̄i x̄i'o na to'on na ña kee na ña va'a x̄i'ín ná. ⁵ Ta ñayuu yó'o ta'ani kúú n̄a ve'e n̄a sá'ano n̄i sa ndei sa na'á, ta tein n̄a ve'e yó'o n̄i kana Cristo, n̄a kúú Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití k̄anian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

⁶ Ná dá'a ni ka'án ndó ña k̄o ní dáxínkoo Ndios to'on n̄i x̄i'o na noo ná, dá ch̄i o duú ndidaá n̄a Israel kúú ñayuu n̄i kaxi Ndios. ⁷ Dá ch̄i o duú ndidaá n̄a ve'e Abraham kúú ñayuu Ndios, dá ch̄i di'a n̄i kaa Ndios x̄i'ín Abraham: “X̄i'ín sava'a de'e Isaac kakuu n̄a ve'ón.” ⁸ Sa'a ñoo o duú ndidaá na ve'e Abraham kúú de'e Ndios. Di'a kúú ná de'e Ndios sa'a ña n̄i x̄i'o Ndios to'on na noo Abraham, ta noón ndisa kúú n̄a ve'e Abraham. ⁹ Dá ch̄i di'a va n̄i kaa Ndios tá n̄i x̄i'o na to'on na noo Abraham: “Nata'an noo kuía, dá nandií k̄oí kasaai, kúú sa n̄i kaki va de'e Sara.”

10 Ta o duú ña yó'o oon ni xí'o ña kánda'a ini yo ña dión kíán. Dá chî ñi tuu ta'ani Rebeca, na ñi sa kuu ñadi'í tata sá'ano yo Isaac, ñó'o de'e na, ta kuátî ñi sa kuu xi. 11 Ta nda rá ko ñá'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá ko ñá'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kinî, nda daá vá ñi saki ini Ndios kaxi na iin xi. Chî ko kémáni ná yó sa'á ña va'a kée yó, di'a kée na ña ñi chîkaa ini mií ná. 12 Dá chî tá ko ñá'a kaki xi, dá ñi kaa na xí'ín Rebeca: "Ta de'ón mií noó, di'a koni kuáchí xí noó de'ón ta ló'o." 13 Chî di'a kaá ta'ani tuti ij Ndios: "Ñi ku'u ini sa'a Jacob, ta ñi kañó'í Esáu."

14 Sa'a ñoó, ¿ndi kaa yo viti? ¿Á ko kényiko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koó, ko ta'ón dión kíán. 15 Chî di'a ñi kaa Ndios xí'ín Moisés: "Ko'ín ku'u ini sa'a na ñi chîkaa ini mií ku'u ini sa'a, ta ko'ín k'i'o ndeé ini sa'a na ñi chîkaa ini mií k'i'o ndeé ini sa'a." 16 Sa'a ñoó ko kú'u ini Ndios sa'a ñayuu sa'a ña kóni ñayuu ñoó ña kee Ndios dión, o sa'a ña va'a kée na. Di'a kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ñi chîkaa ini mií ná ku'u ini na sa'a. 17 Dá chî di'a ka'an tuti ij Ndios sa'a ña ñi ka'an na xí'ín rey Faraón: "Ñi xí'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na'í choon ió noo ndá'í xí'ín miíon, dión, dá ná kanda'a ini ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yo'ó ña yu'u kúu Ndios", kaá na. 18 Sa'a ñoó kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ñi ka'an mií ná, ta kékaxí ná nío ñayuu, na ñi chîkaa ini mií ná kekaxí ná.

19 Sa'a ñoó, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u: "¿Ndiva'a ka'an Ndios ña kómí yó kuachi tá k'i'o dión kée na, tá daá? ¿Ndá yoo kandeé chituu ña ñi chîkaa ini mií Ndios kee na xí'á?" 20 Tído di'a kaá yu'u xí'ín ndó: ¿Ndí kían kúu ndo'ó, xiní ndo? ¿Ndiva'a kañó'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin kidi ñó'o xí'ín taa ñi kava'an: "¿Ndiva'a ñi kava'a ní yu'u dión?" 21 ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña ió choon noo

ndá'a taa kava'a kidi ña kava'a raan táto'on k'i'o ká'an mií rá kooan? Dá chî iin tó'ón dinî noó ndei'í kuu va kava'a ra iin kidi luu káa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin ka kidi oon.

22 Ta dión ta'ani kée Ndios, dá chî kóni na na'a na táto'on kée na tá xido ini na kée kuachi, ta kóni ta'ani na na'a na choon ká'ano né'e na, sa'a ñoó ñi sa ndati na ñayuu xí'ín ña kuee ió ini na, tá'an ñayuu kedaá xí'ín ná, dá xido ini na, tá'an ñayuu kánian ñi'í ña naá ná. 23 Dá chî sa'a ña kóni na dána'a na táto'on k'i'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'a ñoó ñi kemáni ná ñayuu, na ñi chîkaa ini mií ná ku'u ini na sa'a, ta ñi kenduu na ñayuu ñoó nda rá mií sa'a ña kían kande'i na nda noo náye'e ndaa. 24 Ta ñi kana Ndios ñayuu ñoó, ta ñayuu ñoó kúu yó, chî ko ní kána na sava'a na Israel, di'a ñi kana ta'ani na na ko kúu na Israel. 25 Dá chî di'a ka'an tuti ñi taa profeta Oseas sa'a ña ñi ka'an Ndios:

Ko'ín ndeei ñayuu mií, na ko ní sa kuu ñayuu,

ta kandoo manî ñayuu ko ní sa ió manî noóí.

26 Mií mií xían noo ñi ka'an Ndios xí'ín ná:

"O duú ta'ón ñayuu yu'u kúu ndo'ó",

mií ñoó kasandaá ña kananí ná kakuu na de'e Ndios takí.

27 Ta di'a kua'an ña ñi taa profeta Isaías sa'a na Israel: "Va'ará táto'on k'i'o kua'a kúu ñoti ndéi yu'u taño'o ná kakuu de'e na ñoo Israel, tído iin tu'u ló'o va na káki. 28 Dá chî sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuendá noo iin rá iin ñayuu, ta keyiko ndaa na sa'a ná, ta yachi nda'o kee na dión."

29 Ta ñi kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá ko ní ku'u ká'ano ini Ndios, na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'a ndu'u,

dá kían naá ndí'i va na sá'ano ve'e yó táto'on k'i'o ñi ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín na ñoo Gomorra, ní kúu.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná

³⁰ ¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kándaa ini yo ña ko ní nándukú na ko kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído ni ñandoo vii ñaa Ndios noo míí ná, ta ni kandoo vii ná noo ná sa'á ña ni kándéé ini ñaa ná. ³¹ Tído na Israel ni ndukú ña kenda na choon sa'ándá ley, dá kandoo vii ná noo Ndios. Tído ko ní kándéé ta'on na. ³² Ta, ¿ndiva'a ni ndo'o na dión, ká'án ndó viti? Dión ni ndo'o na, dá ch'i ko ní nándukú ná ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaa ná. Di'a ni ndukú ná kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoo ni kachi'i sa'á ná ni kee yuu ni ch'indú'u Ndios. ³³ Dá ch'i di'a kaá tuti iñ Ndios:

Ko'ín ch'indú'í iin yuu chí ñoo Sion di'a,
dá ná kachi'i sa'á ñayuu ko x'ín kandísa ñaa,
dá ná kuei na noo ña koon na míí ná.
Tído na kándísa yuu yó'o, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná kean.

10

¹ Nani mií, miñan ndaa kuiti kóni nda'o yu'u x'ín ndino'o inii ña ná kasanda na Israel káki na, ta k'i'o dión x'ikaj noo Ndios sa'a ná. ² Ch'i x'í'o ndaa kuenda ña ndí'i nda'o iní na kee na ña kóni Ndios, tído ko ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an ini Ndios, ³ ch'i ko nákoní na ña ni kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo míí ná. Di'a ndí'i nda'o iní na Israel kandoo vii ná noo Ndios x'ín ndéé míí ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo ko x'í'o na míí ná ña dánkoo vii ñaa Ndios. ⁴ Dá ch'i mií Cristo kúu na ni daxínko choon sa'ándá ley, dá k'ian kandoo vii ndidaa ñayuu kándísa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá ch'i di'a ni taa Moisés sa'á ñayuu ndukú kandoo vii noo Ndios sa'a ley: “Na kándéé kée ndi ndí'i kuiti choon sa'ándá ley, noón kúu na ni'í ña kataki na kean.” ⁶ Tído

ká'an tuti iñ Ndios ña kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ch'i di'a kaáan: “Ná dá'a ni ka'án ndó ini nió ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú ki'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá k'ian kénoo ndó Cristo, na ni kii induú.)” ⁷ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ini nió ndo: ¿Ndá yoo ví noo nda maá tixi ñó'o ki'in ña?” (Tá kaá ndo dión, dá k'ian ko nákoní ndo ña ni nataki Cristo.) ⁸ Dá ch'i di'a va kaá tuti iñ Ndios sa'á ña yó'o: “Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, ch'i ini yú'u vá ndó, ta ini nió vá ndó nákaa to'on va'a yó'o.” Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kándéé ini ndo Jesús. ⁹ Ch'i tá nákoní ndo x'ín yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaa tá'an ña'a, ta kándísa ndó x'ín ndino'o iní ndo ña ni danátaki ñaa Ndios, dá k'ian ni'í ndo ña káki ndó. ¹⁰ Dá ch'i sa'á ña ndino'o iní ndo kándísa ndó Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákoní ndo ná x'ín yú'u ndo, sa'á ñoo koni ndo káki ndó. ¹¹ Ta di'a ká'an ta'ani tuti iñ Ndios: “Ndi ndaa mií na kándísa ñaa, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná”, kaáan. ¹² Ch'i iin nóo kúu ndidaa ñayuu noo Ndios, á míí ná kúu ná na Israel, o koó, ch'i iin to'ón míí vá Ndios kúu sato'o noo ndidaa yó. Ta va'a nda'o iní na x'ín na nákoní ñaa. ¹³ Dá ch'i di'a kaá tuti iñ Ndios: “Ta ndi ndaa mií ñayuu nákoní ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'í ña káki na.”

¹⁴ Ta, ¿ndi kee na nákoní na sato'o yo tá ko ña'a kándísa ñaa ná? Ta, ¿ndi koo kándísa ñaa ná tá ko ña'a kueidó'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueidó'o na sa'a ná tá ko iní na dána'a noo ná? ¹⁵ Ta, ¿ndi koo ko'on na dána'a na tá ko iní na tanda'a ñaa ko'on na? Ch'i di'a kaá tuti iñ Ndios: “Ndiká'án ví sa'á na x'ionoo kást'o'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na x'ín Ndios, ch'i x'ionoo na dána'a na to'on va'a.”

¹⁶ Tído o duú ndidaa na Israel ni kándísa to'on va'a yó'o, dá ch'i di'a kaá Isaiás: “Sato'o ndu, Ndios, ¿ndá

yoo ví nì kándisa to'on nì daná'a ndu'u?" ¹⁷ Miián xínñó'ó ñayuu kueidó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé ini na Jesús, ta to'on va'a yó'o kíán ká'an sa'a Jesús. ¹⁸ Tído ndátó'ón yu'u ndo'ó: ¿Á kò ñá'a ta'on kueidó'o na Israel to'on va'a yó'o, ká'án ndo'ó? Koó, dá chī di'a kaá tuti iñ Ndios:

Yó'o yó'o va nì kankuei na xionoo na dána'a na to'on va'a yó'o iin ní kúú ñayúú,

nda noo xiká cháá ká ñayúú yó'o nì kasandaáan.

¹⁹ Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña kò ní kándaá ta'on ini na Israel ndi dándáki to'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña nì taa Moisés sa'a ná:

Ko'on yu'u k'i'oi ña koo kuión ini ndo sa'í xí'ín dao ká ñayuu, dá chī ndee yu'u na ñayuu mií,

ta ko'in dákuidó inii ndo'ó xí'ín ñayuu koó ñaxintóni.

²⁰ Ta nì xí'lo ndeé ini Isaías nì ka'an na di'a xí'ín na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

Nì sonó vá yu'u ña kíán nì naní'í ñaa dao ká ñayuu,

va'ará kò nándukú ná yu'u,

ta nì na'a yu'u mií noo na kò ndátó'ón sa'í.

²¹ Tído di'a nì kaa Ndios ká'an na sa'a na Israel: "Iin ní ndii yaká nì chineei ndá'í, dá chindeéi iin ñoo kò seidó'o noo ká'in, iin ñoo káñó'ó noo ká'in."

11

Ni taó xoo Ndios iin tu'u na Israel, ta noón kúú na kándisa ñaa

¹ Sa'a ñoo ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña nì dankoo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Koó, kò ta'ón dión kíán. Dá chī iin ta ñoo Israel ta'ani kúú yu'u, dá chī na ve'e Abraham ta'ani kúú, ta nákaa ta'anii tein na ve'e Benjamín. ² Ta kò ní dánkoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na nì kaxi na nda mií

sa'a. ¿Á kò ndúsaá ta'on ini ndo ña ká'an tuti iñ Ndios sa'a profeta Elías tá nì ka'an kuachi na sa'a na Israel noo Ndios? Chī di'a nì kaa na:

³ "Sato'í, nì sa'ání ndí'i ra profeta ní, ta nì dakóon ra noo náa ní, ta ndadá iin to'ón vá yu'u nì kandoo xoo mií ní. Ta viti ndí'i ini ra ña kíán ká'ání ta'ani ra yu'u." ⁴ Ta, ¿á ndúsaá ini ndo ña nì kaa Ndios xí'ín Elías? Chī di'a nì kaa na: "O sa nákani inon, dá chī sa nì kaxi xoo va yu'u usa mil ta Israel, tá'an ra nì iin kuú kò ní nákuita xití noo yoko Baal", kaáan. ⁵ Ta dión ta'ani kíán tiempo viti, dá chī nì taó xoo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chī nì kaxi ñaa ná, ta iin ña maní kíán ña nì kee na dión. ⁶ Sa'a ñoo, tá kíán sa'a ña maní nì kee Ndios, dá kíán kò kíán sa'a ña nì kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá chī tá ní kaxi ñaa ná sa'a ña nì kee na ña va'a, dá kíán kò kúú káan iin ña maní.

⁷ Sa'a ñoo, ¿ndi kaa yo sa'a ña yó'o viti? Miián ndaa sa nándukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaa ná, tído kò ní kandeé ta'on na. Sava'a na nì taó xoo mií Ndios, noón kúú na nì nì'án. Tído dao ká noón kúú na nì ndukáxi ní. ⁸ Dá chī di'a kaá tuti iñ Ndios: "Nì xí'lo Ndios iin ñaxintóni xixi noo ná, ta nì xí'lo na nduchí noó kò túu noo ná, ta nì xí'lo na do'o kò tá'i noo ná. Ta k'i'lo dión kíán nda tiempo viti." ⁹ Ta di'a ta'ani nì kaa David:

Ta víko ná'ano kée na ná nduan iin dej xí'ín iin ñóno noo ná, dá kachi'i sá'a ná, ta kuéi na nooán, dá ná ndo'o cháá ká nio ná.

¹⁰ Ta ná kukuaá noo ná, dá o koní ká na,

ta ná kutódo sata ná kee ndidaá kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Ko'on Ndios dákaiki na ñayuu kò kúú na Israel

¹¹ Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña sa'a ña nì kachi'i sá'a na Israel, sa'a ñoo nì kuéi chíchí ná?

Kóó, kò ta'ón dión kíán. Dá chî sa'á ña nî kee na kuachi ñoo, sa'á ñoo nî sonó Ndios noó na kò kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuión ini na Israel sa'a ná. ¹² Ta sa'á ña nî kee na Israel ñoo kuachi, sa'á ñoo nî kee Ndios iin ña manî ká'ano xí'ín na kò kúú na Israel. Ta sa'á ña nî tuú na Israel noó Ndios, sa'á ñoo nî keva'a cháá ka na kò kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuú ndu'u na Israel tîxi ndá'a Ndios.

¹³ Ta viti kónî ka'ín xí'ín ndo'ó, na kò kúú na Israel. Yu'u kúú iin apóstol, na nî tãnda'á Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noó ndo, ta ndí'i nda'o inî dákinkoo va'i choon yó'o, ¹⁴ dá chî kónî ña ná kukuión ini na ñooj sa'á ña manî nî kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na. ¹⁵ Dá chî sa'á ña nî dankoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoo nî ni'i dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña kandeí va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió koo Ndios naki'ín tá'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kakian táto'on kí'o nî ñatakî na tein na nî xí'i.

¹⁶ Tá ña ñi kúú tá'í yúsa nî taó ná mií noó dokò ná noó Ndios, dá kíán ña ñi ta'ani kúú cháá ka yúsa nî kandoo ñoo. Chî tá ñi yo'o iin yíto, dá kíán nda ndá'a ra ñi. ¹⁷ Chî kíán táto'on nî sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndo'ó, va'ará kúú ndó táto'on nda'á yíto olivo yukú, tído nî chirndaa Ndios ndo'ó yika iin yíto olivo va'a noó nî ta'anda ñoo. Ta yo'o mií rá xíto ndo'ó, ta ndato takí ndo kéan. ¹⁸ Ta ná dá'a ni ka'an táyí ndó noó ndá'a yíto, ña nî sa'anda Ndios ñoo. Kaño'o inî ndo ña kò xíto ta'on ndó yo'o yíto ñoo. Di'a yo'o yíto ñoo vá xíto ndo'ó. ¹⁹ Ndá ndi kuu kaa ndo ña nî sa'anda na ndá'a yíto ñoo, dá ná chirndaa na mií ndó. ²⁰ Ndaa va nî sa'anda ñaa Ndios, chî kò ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'ó, sa'á ña kándéé inî ndo Jesús, sa'á ñoo tándaa ndo ndika yíto ñoo viti.

Tído ná dá'a ni kuryíí ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'ú ndo Ndios. ²¹ Dá chî tá kò ní xí'o ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yíto ñoo, dá kíán ni ndo'ó o kí'o ká'ano ini na sa'a. ²² Kana'á ndó ña va'a nda'o inî Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na nío na saá ini. Sa'á ñoo nî dandó'o na nío na Israel, na kò ní xíin kándisa, ta nî keva'a na xí'ín ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dánkoo ndó ña kándisa ndó na, dá kíán ko'on na ka'anda na ndo'ó táto'on nî kee na xí'ín mií mií nda'á yíto ñoo. ²³ Tído tá ná dánkoo na Israel ña saá ini na, ta ná kándisa ndaa na Jesús, dá kíán ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaa ná noó nî sarndaa na, dá chî ío choon noó ndá'a ná ña kee na dión. ²⁴ Dá chî nî sa'anda Ndios ndo'ó noó ndá'a yíto olivo yukú, ta nî chindaa na ndo'ó ndika yíto olivo ndáka na, va'ará iin ña kuachi nda'o kíán. Sa'á ñoo, ¿á kò ná'á ta'on ndó ña vaá óon va ko'on tuku na nachindaa na mií mií ndá'a yíto ñoo noó nî sarndaaan?

Kónî Ndios ña nandió kuéi na Israel noó mií ná

²⁵ Ta viti kónî yu'u ña kana'á ndo'ó, ñani, sa'á iin ña'a ná'á iin tó'ón dinî Ndios, dá kíán ná dá'a ni kuryíí ndó. Nî sonó Ndios ña kíán nî kusaá ini kuá'a nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndi'i na kò kúú na Israel, na nî chikaa ini mií Ndios káki. ²⁶ Nda daá ví, dá ko'on na dákaki ndi'i na na Israel. Dá chî kí'o di'a kaá tuti ñi Ndios:

Nda yukú Sion kií na dákaki ñaa, ta taó xoo na na ve'e Jacob noó ndidaa ña kini kee na.

²⁷ Chî dión ko'ín kandooi keei xí'ín ná tá ná dándóoi kuachi na.

²⁸ Xíní u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo nî keva'a mií ndó. Tído sa'á ña nî kaxi ñaa mií Ndios nda mií sa'a, sa'á ñoo kú'u ío ini na sa'a ná, dá chî kí'o dión nî kandoo na xí'ín na sá'ano ñoo ndu. ²⁹ Chî nî kaxi Ndios na Israel, ta nî kemáni

ñaá ná, ta ni iin kuꝯ ta'ón o nándikó iní na. ³⁰ Tído ndo'ó, na ko kúu na Israel, ni sa kuu ndó na koó do'ó tá sata. Tído viti ni ni'í ndo ña kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'á ña ni kusaá ini na Israel. ³¹ Ta dión ta'ani ndó'o na Israel viti. Chì viti kúu ná na kusaá ini, ta ndo'ó kúu na ni ni'í ña kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuꝯ ko'on ta'ani Ndios ku'u ini na sa'á na Israel. ³² Ni sonó Ndios ña kían ni kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini na sa'a ná.

³³ ¡Nandee ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, ko ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Ko ín ta'on kándée kana'á ña ni chikaa ini na kee na, ta o kúu ta'on kandaá ini yo táto'on kí'o kee na. ³⁴ Chì, ¿ndá yoo kandee kana'á ndí kían nákanini sato'o yo Ndios? Ta, ¿ndá yoo katì'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵ Ta, ¿ndá yoo ni kee ña manì xí'ín Ndios, dá ná ndì'i ini na nandío né'e na ña manì yó'o? Ko ín ta'on. ³⁶ Dá chì ndidaá tá'an va ña'a vei noo mií Ndios, ta takían kee mií ná, ta mií ná kómì choon sa'a ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ná natiin mií ná ñaño'ó ndidaá tá'an kuꝯ. Dión ná koo.

12

Kì'o di'a kánian kee na kándisa Jesús

¹ Sa'á ñoó, ñani mií, sa'á ña kú'u ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoó sei nda'ávì noo ndo ña nakì'o ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kakian ña dokò ndo mií ndó noo ná, ta dión kee ndó nani takí ndo, ta ná koo vii ndo, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndo'ó, chì kí'o dión kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ² Ná dá'a ka ni koo ini ndo kee ndó tá kee na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaá ini ndo ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'á ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xiní na, ta ndí kían kúu ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'á ña ni kemáni Ndios yu'u xí'ín choon kómì, sa'á ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndo mií ndó. Va'a kaan chikì'ó va'a ndó ña kee ndó. Ta chikì'ó va'a ndó mií ndó táto'on kí'o kaa tandee iní ni xí'o Ndios noo iin rá iin ndó. ⁴ Dá chì ndó'o yó táto'on kí'o ndó'o yikì koño yo, kuá'á nda'o tá'í kían, ta sa diin diin va choon kee iin iian. ⁵ Ta dión ndó'o yó. Kua'a vá kúu yó, tído iin tó'ón va ni nduu yó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Chì ni naki'in tá'an iin rá iin yó, dá ni nduu yó iin tó'ón xí'ín dao ka yo. ⁶ Sa'á ñoó diin diin va choon ni natiin yó noo Ndios, dá katì'a yó kechóon yó noo ná, ta vei ña noo ña manì xí'o na noo yo. Sa'á ñoó tá ni natiin ndó choon ña kían kastò'on ndó xí'ín dao ka ñayuu to'on ni xí'o Ndios noo ndo, dá kee ndó'an táto'on kí'o kándée ini ndo mií ná. ⁷ Ta tá ni natiin ndó noo Ndios ña katì'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísá'ano ndó, o tá ni natiin ndó ña katì'a ndó dána'a ndo, dá kían dána'a va'a ndó. ⁸ Tá ni natiin ndó ña katì'a ndó ka'an ni'ini ndó noo ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noo ná, o tá ni natiin ndó ña katì'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá ni natiin ndó ña katì'a ndó kandita ndó noo, dá kían cho'on va'a ini ndo, o tá ni natiin ndó ña katì'a ndó chindee ndó dao ka na, dá kían chindee ndó na xí'an kadij iní ndo. ⁹ Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a. ¹⁰ Ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. Ta táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó, kí'o dión kando'o ndó xí'ín dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo iin rá iin ndó. ¹¹ Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na dusá. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noo na kúu sato'o yo. ¹² Kadij ini ndo sa'á tandee iní xí'o Ndios noo ndo, ta ndee va'a cháá koo ini ndo tein

tandó'ó, ta o sa kóo ini ndo katuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios. ¹³ Ta chindeé ndó dao ka na kúu ñayuu Ndios xí'in ña xínñó'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó na tá kosaá na ve'e ndó.

¹⁴ Ta kaka ndo ña manj noo Ndios sa'á na kéndava'a xí'in ndó, kaka ndo ña manj sa'a ná, ta o sa dátaj chi'an ndó na. ¹⁵ Ta kadij ini ndo xí'in na kádij ini, ta kuaki ndó xí'in na sáki. ¹⁶ Ta iin ná kakuu ndó xí'in dao ka ndo. Ta o sa kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'in na kúnda'í kandeí ndó. O sa kéndichí téi ndo mií ndó xí'in noo ká'an ndo. ¹⁷ Tá ñi kee na ña kini xí'in ndó, o sa nándió kuéi ndó kee ndó ña kini xí'in ná. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a noo ndidaá ñayuu. ¹⁸ Noo mií ndó ká'an ña ndi'i ini ndo ndukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ñayuu. ¹⁹ O sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'á ña kini kée ñayuu xí'in ndó, na manj mií. Di'a kua'an ndo kandati ndó Ndios, dá chi di'a kaá tuti ij mií ná: “Noo yú'u ñi ya'a na, ta mií vá yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²⁰ Sa'á ñoó, tá kuíko na xini u'u ñaá, ki'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá ichi ini na, ki'o ndó takuií ná ko'o na, dá chi tá kée ndó dión, dá kian keeá kuendá táto'on ño'ó tikeí ñi chikodó ndo dinj ná xini na. ²¹ Ta o sa kónó ndó noo ña kini ña kandeéan dákuéi ñaá ndo'ó, di'a chituu ndó ña kini xí'in ña va'a.

13

¹ Koo ini ndidaá ní ndó kueídó'o ndó ta né'e choon, dá chi ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'in ña kóni mií rá, ndéi ra chi ki'o dión ñi saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chi mií Ndios ñi chikaa ini ña kandeí ra. ² Sa'á ñoó, ndidaá na ko kóni kueídó'o ta né'e choon, xio kao na ña saki mií Ndios, chi mií ná ñi chikata ra. Ta na kée dión kúu na ndo'o nio sa'á kuachi kée ná. ³ Dá chi ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyu'u ra na kée ña va'a. Di'a ndéi

ra dáyu'u ra na kée ña kini. Tá ko kóni ndo kayu'u ndo ta né'e choon, dá kian kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndo. ⁴ Dá chi kómí rá choon noo Ndios, dá kian kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'u ndo, dá chi ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noo Ndios ña kian dándó'o ra nio ndidaa na kée ña kini. ⁵ Sa'á ñoó kánian kueídó'o ndo ra, ta o duú sava'a sa'á ña kómí rá choon dándó'o ra nio yo. Di'a ná kueídó'o ndó ra sa'á ña kóni ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii. ⁶ Sa'á ñoó chiya'i ndó sa'a ño'o ndo noo rá, chi kómí rá choon noo Ndios, ta sava'a choon yó'o kuití vá ndéi ra. ⁷ Ta chiya'i ndó noo iin rá iin ra kánian chiya'i ndó, ta kían noo ta né'e choon, o kían noo ra kí'in ya'i sa'a ño'o. Ta ki'o ndó ñaño'ó noo na kánian natiin ñaño'ó, ta nakoni ndo na kánian nakoni ndo.

⁸ Ni lú'u o sa kátaj ndo noo ni iin ñayuu, sava'a ña kataj ndo noo ná ná kakuu ña ku'u ini ndo sa'a ná. Dá chi tá kú'u ini ndo sa'á ñayuu xi'in ndó, dá kian kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹ Dá chi di'a kaá ley: “O sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yi'í ndo, o sa ka'áni ndo ndii, o sa kí'in kuí'íná ndó, o sa káva'a ndó ña to'ón sa'a dao ka na, o sa kátóo ndo kakomí ndó ña'a ió noo dao ka ñayuu.” Ta choon yó'o xí'in dao ka choon sa'ándá ley, iin nóo kúu váan xí'in ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xi'in yó táto'on ki'o ndó'o yó xí'in mií yó. ¹⁰ Dá chi tá ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xi'in yó, dá kian ni iin kuu ta'ón o kéndava'a yó xí'in ná. Sa'á ñoó tá ná ku'u ini yo sa'a ná, dá kian kéndisa yó choon sa'ándá ley. ¹¹ Dión koo ini ndo, dá chi sa kua'an ndi'i va tiempo. Sa ñi kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni kudí ndo, dá chi sa kuyati cháá ka kuu nandió ko na dáka'ki ñaá o duú tá mií ñi kasá'a yó kándisa yó na. ¹² Sa ndikí vá kían viti, sa kua'an tuu noo vá. Ná

dánkoo yó ndidaá ña kini kée na xionon noo ín naá. Ta ná tiin yó to'on ndato Ndios, dá kandeé yó naá yó xí'ín ña kini. ¹³ Ná kee yó tát'on kée na ío ndúsá'ano ini, tá'an na xionoo noo túu. Ná dá'a ni kee yó víko xíxi kua'an, ná dá'a ni kakuu yó na xí'i, ná dá'a ni kudj yó xí'ín ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yó kuachi ka'an noo xí'ín ñij yó, ná dá'a ni ndukú yó tandó'ó xí'ín dao ka na, ta ná dá'a ni koo u'u ini yó. ¹⁴ Di'a Jesucristo, na kúu sato'o yó, ná kakuu tát'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sa kí'o ndó mií ndó ña kían kee ndó ña kóni ñij ndo.

14

Ká'an Pablo sa'á na kómani kua'ano xí'ín to'on Ndios

¹ Natiin va'a ndó ñani yó, na kómani kua'ano xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta o sa chidáó tá'an ndó xí'ín ná. ² Chj ndéi dao ñani yó, na ná'á ña kuu keí ná ndi ndáa mií ña'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yó, na kó kátóni va'a ini, savá'a ña'a kuí va seí na. ³ Ta ndo'ó, na kó nákani kuáchi ini keí ndi ndáa mií ña'a, o sa kénóo ndó na kó seí ña. Ta ndo'ó, na kó seí ndi ndáa mií ña'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo na seí ña, dá chj sa ni natiin va'a ñaá Ndios. ⁴ Ta, ¿ndá yoo kúu ndó, ká'án ndó? ¿Ndiva'a chindaá noo ndo kényiko ndo sa'á na kó ñó'o tíxi ndá'a ndo? Chj mií Ndios, na kúu sato'o ñani ndo, noón kúu na kényiko sa'a ná, á iin ndaa na o ni kankao na noó kuachi. Tído o kánkao ta'on na, dá chj sato'o yó Ndios, ká'ano nda'lo choon né'e na, ta kuu chindeé ñaá ná kuuin ndaa na.

⁵ Ío dao ñani yó kéká'ano ij vá ná dao kuu, ta ío dao ka ñani yó kó kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu. Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó kánian nakani va'a ini sa'á ndi kíán kee ndó sa'a ña yó'o. ⁶ Dá chj ío dao ñani yó kéká'ano na dao kuu, ta dión kée na dá chj ndúkú ná kí'o na

ñaño'ó noo Ndios. Ta dao ka ñani yó kó kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, chj kí'o dión kándaá ini na, ta xí'o ta'ani na ñaño'ó noo Ndios. Ta dión ni ndó'o ñani yó, na seí ndi ndáa mií ña'a, náki'o na ñaño'ó noo Ndios, dá chj náki'o na ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña seí na. Ta dión ta'ani ñayuu kó seí ndi ndáa mií ña'a, ndúkú ná náki'o na ñaño'ó noo Ndios sa'á ña kó seí na ndi ndáa mií ña'a, ta náki'o ta'ani na ndivé'e noo Ndios sa'á ña kúu seí na. ⁷ Chj kó ndéi mií ta'on yó xí'an dión oon ni, ta ni kó xí'j yó xí'an dión oon ni. ⁸ Dá chj tá takí yó, noo ndá'a sato'o yó Ndios ndéi yó. Ta tá ni xí'j yó, noo ndá'a sato'o yó Ndios vá ni xí'j yó. Sa'á ñoó, tá takí yó o ni xí'j yó, noo ndá'a sato'o yó Ndios vá ñó'o yó. ⁹ Ni xí'j Cristo, ta ni nataki na, dión, dá ni xinkoo na kakuu na sato'o noó na ni xí'j xí'ín noó na ndéi takí.

¹⁰ Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chj ndidaá vá yó nakuíta noo Cristo keyiko sa'a yó. ¹¹ Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Sa'á ña takí yu'u, kaá sato'o yó Ndios,
sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó ña miían nata'an ndidaá kúu kondó ñayuu noo yú'u,
ta ndidaá kúu yú'u nakoni ña yu'u kúu Ndios.

¹² Sa'á ñoó kándaá ini ña iin rá iin vá yó nakuíta náki'o yó kuendá noo Ndios.

Ná o kée yó ni iin ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yó, dá kuei na noó kuachi

¹³ Sa'á ñoó ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yó. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó tát'on iin yuu noo kachi'i sá'a ñani ndo, dá ya'a na kee na kuachi. ¹⁴ Ná'á yu'u, ta kándéé ká'ano ini sato'o yó Jesús ña ni iin tó'on ña'a seí yó kó kúu ña'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'án dao ka ñani yó ña kíán ña'a yakó noo Ndios, dá kíán ñaá vá kíán noo mií

na. ¹⁵ Ta tá ña seí ndo kedaá xí'ín ñani ndo, dá nakani kuáchí ini na, dá kían kọ kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'á ndó ña nị xí'í Cristo sa'a ñani ndo, sa'á ñoó ná dá'a ni dátúú ndó na xí'ín ña seí ndo. ¹⁶ O sa kí'o ndó mií ndó ña ka'an ndava'a na sa'á ña kée ndó, va'ará ná'á mií ndó ña kían ña va'a. ¹⁷ Dá chị yóó, na ñó'o tixi ndá'a Ndios, kọ káni kaan ndi'i ini yo sa'á ña seí yo ni sa'á ña ko'o yo. Ña kánian ndi'i cháá ka ini yo sa'a kían ña ná koo ini yo kee yo ña ndaa, ta ná kandeí va'a yo xí'ín dao ka ñani yo, ta ná kandeí dij iní yo, chị ndidaá ña yó'o veí noo Espíritu ij Ndios. ¹⁸ Ta na xínkuáchí noo Jesús kúú na kée ndidaá ña yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'á ña kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

¹⁹ Sa'á ñoó ná ndukú yó ndi keeá kandeí va'a yo xí'ín dao ka ñayuu, ta ná ndukú yó ndi keeá dákuá'ano tá'an yó íchị Ndios. ²⁰ Ta ná dá'a ni danaá ndo ña nị kee Ndios xí'ín ña'a seí ndo. Ndidaá tá'an va ña'a seí yo kúú ña vii. Tído kọ vá'a ta'on kían noo Ndios tá ná kị'o yó ña kankao ñani yo noo kuáchí sa'á ña seí yo. ²¹ Iin ña va'a cháá ka kían tá ná o keí yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ka ña'a, ña kían kedaá xí'ín ñani yo, dá kuei na noo kuáchí, o ña'a kedaá xí'ín ná nakani kuáchí ini na, o ña'a kedaá xí'ín ná ndiko na noo ña'a Ndios. ²² Á kándísa ndó ña kuu keí ndo ndidaá ña yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'ín Ndios ná kana'á. Ndiká'án ví na kọ nákani kuáchí ini noo ña kée na. ²³ Chị ndi ndáa mií ñayuu nákani kuáchí ini keí ná iin ña'a, ta seí ij vá naan, noón kúú na táí kuáchí noo Ndios, dá chị kándísa na ña kọ kánian kee na dión. Dá chị tá ná kandísa yó ña kían iin ña kọ vá'a, ta nị kee yóan, dá kían nị ya'a yó nị kee yó kuáchí noo Ndios.

15

¹ Sa'á ñoó, yóó, na ndíta toon xí'ín

to'on Ndios, kánian kị'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, na kómaní kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a nị kee yo sa'a miíá, ná kee cháá ka yo sa'a ñani yo. ² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ña nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ña keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ka na xí'ín to'on Ndios. ³ Chị nị Cristo kọ ní ndúkú ná ña kían kee na sa'a mií ná. Di'a nị kee na táto'on kị'o ká'an tuti ij Ndios: "Mií to'on kini nị ka'an na sa'a mií ní, ñoó kían nị nakuido yu'u." ⁴ Ta ndidaá to'on nị taa na noo tuti ij Ndios tá sata, ñoó kían dána'an noo yo nda viti, dá ná katí'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on ñoó, dá koni yo natiin yó tandee ini noo Ndios. ⁵ Ta mií Ndios kúú na xí'o ña kandati kueé yo, ta xí'o na tandee ini noo yo, noón kúú na kị'o ña kandeí ñóchí ndó xí'ín iin rá iin ndó táto'on kị'o kóni mií Cristo Jesús. ⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo.

Miian dána'a yo to'on Jesús noo ndidaá na kọ kúú na Israel

⁷ Sa'á ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó táto'on kị'o nị natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñaño'ó. ⁸ Ta ká'ín xí'ín ndó ña nị kii Cristo nị xínkuáchí di'a na noo na ñoo Israel, dá na'a na ña iin na ndaa kúú Ndios, dá dáxínkọo na ña nị kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano Israel nị sa ndei sa na'á. ⁹ Ta nị kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano na kọ kúú na Israel Ndios sa'á ña kú'u ini na sa'a ná. Dá chị di'a kaá tuti ij Ndios:

Ta viti ko'ín kị'oi ñaño'ó noo mií ní tein na kọ kúú na Israel,

ta kata yu'u yaa keká'anoi kuu mií ní.

¹⁰ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Kadij dáó ini ndo'ó, na kọ kúú na Israel, xí'ín na Israel, na kúú na ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Ta ndo'ó, na ko kúu na Israel,
keká'ano ndó Ndios, na kúu
sato'o yo,

ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñaa ná.

¹² Ta kaá ta'ani profeta Isaías:

Tein na ve'e taa nani Isai kana iin
taa,

ta kasandaá na dándaki na na ko
kúu na Israel,

ta noón kúu na ki'o tandeé iní noo
ná.

¹³ Ta mií Ndios, na xí'o tandeé iní
noo yo, ná dákúti ná níyo ndo xí'ín
ña kádi iní ndo, ta ná ki'o na ña koo
va'a iní ndo sa'a ña kándéé iní ndo
ná, dá ná nakuti iin rá iin ndo xí'ín
tandeé iní kee Espíritu i.

¹⁴ Ta ná'a vá yu'u ña va'a nda'o
iní ndo'ó, ñani mií, ta ni chiti ndó
xí'ín ñaxintóni kée Ndios, sa'a ñoo
ti'a ndó ka'an ni'ini noo sátá'an
ndó. ¹⁵ Tído noo tuti yó'o ni xí'o
ndeé iní ni ka'ín xí'ín ndó, dá
dándusaa iní ndo'ó sa'a dao ka ña'a,
ta dión ni keei, chi mií Ndios ni
kemáni yu'u xí'ín choon yó'o, ¹⁶ dá
kechóo in noo Jesucristo tein na ko
kúu na Israel, dá dána'i to'on va'a
sa'a Jesús noo ná, dá kakuu na iin
ña va'a dokoí noo Ndios, dá chi
Espíritu i Ndios kúu na ndúvii ñaa.

¹⁷ Ta sa'a Cristo Jesús náta'an iní
sa'a choon kéei noo Ndios. ¹⁸ Chi
ká'ín sava'a sa'a ña ni kee Cristo
xí'ín tein na ko kúu na Is-
rael, chi seídó'o na Ndios ni kee
ña dána'i, xí'ín ña kéei. ¹⁹ Chi ni
keei ña ná'ano xí'ín ña ndato xí'ín
ndeé Espíritu i Ndios. Sa'a ñoo
nda ñoo Jerusalén, ta nda iin ní
kuendá Ilírico di'a ni naka'ani to'on
va'a sa'a Cristo Jesús ni keei. ²⁰ Ta
daá ndí'i va iní dána'i to'on va'a
sa'a Cristo Jesús noó na ko ñá'a
kuí kueídó'o ñaa, dá ná o náki'in
ñe'i choon ni kee dao ka na dána'a.
²¹ Dá chi ndí'i iní keei táto'on ká'an
tuti i Ndios:

Tá'an ñayuu ko ñá'a kuí ni'i to'on
sa'a Ndios, noón kúu na
katóni iní,

ta ñayuu ko ñá'a kuí kueídó'o sa'a
ná, kandaá iní na.

*Chíkag ini Pablo ko'on na ñoo
Roma*

²² Sa'a ñoo ko ní kúu saai noo ndéi
ndó, va'ará kua'a nda'o ta'ándá ni
ka'ín saai kooi xí'ín ndó. ²³ Tído
viti sa ni nata'an va yu'u iin ní
kuendá noo náka'i yó'o ni daná'i.
Ta sa kua'a vá kuia nákani iní saai
noo ndéi ndó. ²⁴ Sa'a ñoo tá ná
ko'ín España, dá chika'andai noo
ndéi ndó koo tóoi xí'ín ndó. Ta
kandatii ña chindeé ndó yu'u noó
ko'ín tá ni ndi'i ni sa io dii tóoi
xí'ín ndó. ²⁵ Tído viti kían ko'ín
ñoo Jerusalén, dá kemáni yu'u na
kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo, ²⁶ dá
chi na kúu kuendá Jesús ndéi chí
kuendá Macedonia xí'ín na ndéi
Acaya ni nata'an iní na ni ketúti
ná cháá di'ón kemáni ná na kúnda'i
ñó'o tein na kúu ñayuu Ndios ndéi
ñoo Jerusalén. ²⁷ Ta ni nata'an iní
na kee na dión, dá chi táj na noó
na Israel, chi ni ni'i ná ña maní
noo Ndios sa'a na Israel. Sa'a ñoo
kánian chindeé ñaa ná xí'ín ña va'a
ió noo ná. ²⁸ Tá ni ndi'i ni keyíkoj
choon yó'o ni sa'ín ni ne'i di'ón ñoo
noo ná, dá chika'andai noo ndéi
ndó xaan noó ya'i ko'ín España.
²⁹ Ta kátóni iní ña tá ná saai noo
ndéi ndó xaan, kua'a nda'o ña va'a
kee Cristo xí'ín yó sa'a ña kándisa yó
to'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xíkai ña maní noo ndo,
ñani, ña sa'a ña kándisa yó Jesu-
cristo, na kúu sato'o yo, xí'ín sa'a
ña kú'u sátá'an iní yo sa'a yo kée
Espíritu i Ndios, ña chindeé ndó
yu'u kaka ndo ña maní noo Ndios
sa'i, ³¹ dá ná chindeé ná yu'u noó
taa ko xí'ín kándisa to'on va'a Jesús
ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka
ta'ani ndó noo ná ña ná natiin
va'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo
Jerusalén di'ón ko'ín dánkooi noo
ná. ³² Dá kían ná saai xí'an kádi
iní noo ndéi ndó tá dión kóni mií
Ndios, dá ná nani'i ndéé yu'u xí'ín
ndó. ³³ Ná koo Ndios, na xí'o ña
koo va'a iní yo, xí'ín iin rá iin ndo'ó.
Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'án xí'in ñayuu ne'e tá'an va'a xí'in ná

¹ Natiin va'a ndó k̄i'o yó Febe, chí k̄osaḡ n̄a noḡ ndéi ndó. Mii ná kúú n̄a x̄ínkuáchí noḡ n̄a kúú kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea. ² Ta kónij ña kían natiin va'a ndó n̄a, chí kúú ná kuendá sato'o yḡ Jesús, chí k̄i'o dión kánian kee yó sa'á ña kúú yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó n̄a xí'in ndidaá ña'a x̄ínñó'ó ná, chí chindeé ná dao k̄a n̄a kúú kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in Priscila, xí'in Aquila, n̄a kéchóon dáó xí'in yu'u noḡ Cristo Jesús. ⁴ Ta n̄i x̄i'o na mií ná ña kuu n̄a sa'a yú'u, dá kakii. Ta o duú iin tó'ón yu'u ní náki'o ndivé'e noḡ ná, dión ta'ani n̄a kúú kuendá Jesús, n̄a k̄o kúú n̄a Israel, náki'o ta'ani na ndivé'e noḡ ná. ⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in n̄a kúú kuendá Jesús ndítútí ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in ñani manij Epeneto, n̄a mií noḡ n̄i k̄andisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k̄i'o yó María. N̄a yó'o kúú n̄a ndí'i nda'o ini x̄ínkuáchí noḡ Ndios tein mií ndó xaḡn.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Andrónico xí'in ñani yḡ Junias, tá'an r̄a kúú tá'an yu'u, ta ndi nduú r̄a n̄i sa ño'o xí'in ve'e k̄aa sa'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, n̄a né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú t̄aa yó'o. Ta sa daá k̄andisa va ra Jesús, dá n̄i k̄andisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Amplias, r̄a kúú ñani manij mií sa'á ña k̄andisa dáó ndú sato'o yḡ Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Urbano, r̄a kéchóon dáó xí'in ndu'u noḡ Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani manij Es-taquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Apeles, ta náta'an ini Cristo xini ñaá ná. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in n̄a ve'e ñani yḡ Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in tá'in naní Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in n̄a ve'e Narciso, tá'an n̄a ndita ndaa xí'in sato'o yḡ Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k̄i'o yó Trifena xí'in k̄i'o yó Trifosa, tá'an n̄a kéchóon noḡ sato'o yḡ Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k̄i'o manj yḡ Pérsida, tá'an n̄a ndí'i ini kéchóon noḡ sato'o yḡ Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Rufo, r̄a n̄i k̄axi mií sato'o yḡ Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in naná r̄a, chí tát̄o'on k̄i'o naná mií kúú ná, xinií.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Asíncrito, xí'in Flegonte, xí'in Hermas, xí'in Patrobas, xí'in Hermes xí'in dao k̄a n̄a kúú kuendá Jesús dákuá'a xí'in rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yḡ Filólogo, xí'in k̄i'o yó Julia, xí'in ñani yḡ Nereo, xí'in k̄i'o ra, xí'in k̄i'o yó Olimpás xí'in ndidaá k̄a ñayuu Ndios dákuá'a xí'in ná.

¹⁶ Ta viti chitó tá'an ndó noḡ ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'án ká'an ndidaá n̄a kúú kuendá Cristo ndéi iin rá iin xián.

¹⁷ Ta seí nda'ávij noḡ ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'in r̄a k̄atoó ka'anda tá'an ñaá, tá'an r̄a k̄atoó dát̄uú ña ndaa k̄andisa ndó. Va'a kaan taó xóo ndó mií ndó noḡ rá. ¹⁸ Dá chí t̄aa yó'o kúú r̄a k̄o x̄ínkuáchí ta'on noḡ sato'o yḡ Jesucristo, sa'va'a sa'a mií vá rá kée ra. Ta xí'in to'on vitá xí'in to'on ñóchí dánda'í r̄a n̄a vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúú mií vá ká'an n̄a sa'a ndo ña kúú ndó ñayuu seídó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ñoo kádij nda'o inij sa'á ña kée ndó dión. Ta kóni yu'u ña ndichí koo ndó noḡ ña ndaa, ta o sa ndiko ndo ña kini. ²⁰ Ta Ndios, n̄a xí'o ña koo va'a ini yo,

noón kúú nā kadī yachī ñā u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ñā manī xí'lo Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'in iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, tã kéchóon nduú xí'in yu'u, ndisá'án kosaa noo ndo. Tá'an rã kúú tá'in naní Lucio, xí'in Jasón, xí'in Sosípater, tánda'á ta'ani ra ndisá'án kosaa noo ndo.

²² Ta yu'u, rã naní Tercio, ñi taai tuti yó'lo kosaa noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'án kosaa noo ndo, chí kándisa dáó yó sato'o yo Jesús. ²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'án xí'in ndó. Roón kúú rã ñi natiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'in ndidaá ka nā kúú kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo Erasto, tã né'e va'a di'ón ñoo yó'lo, ndisá'án xí'in ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Cuarto ndisá'án xí'in ndó. ²⁴ Ná koo ñā manī xí'lo Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Kí'o di'a dándi'i Pablo to'on ká'an nā noo tuti yó'o

²⁵ Ió choon noo ndá'a Ndios ñā kendakí ná ndo'ó xí'in to'on va'a dána'i sa'a Jesucristo. Ta to'on va'a yó'lo kúú mií mií ñā ñi na'a Ndios noo yo, tá'an ñā ñi sa káa de'é nda rá kō ñá'a kavá'a ñayuu yó'lo. ²⁶ Tído viti kían ñi na'a nā ñá noo yo. Ta ñi taa profeta ñā noo tuti iñ Ndios tát'o'ón kí'o ñi sa'anda Ndios, nā daá ió kuí, choon noo ná kee na. Ta viti ñi dasã to'on sa'án noo ndidaá ñayuu, dá ná kandisa naan, ta ná kee na choon sa'ándáan. ²⁷ Sa'á ñoó ná natiin nā kúú iin tó'ón diñi Ndios, nā kúú Ndios ndichí, ñañó'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, na ni nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, tát'o'on ki'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Sóstenes ² ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na ni nduvii Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, ta ni kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani ni kee na xí'ín ñayuu ndéi ndidaá kúu xían, na nákonni ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'ín sato'o yo. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nák'i'o Pablo ndivé'e sa'á ña ni xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katí'a na kechóon na noo ná

⁴ Ta daá kuití vá náki'o yu'u ndivé'e noo tatá yo Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaá kúu ña maní ña kían ni xí'o oon na noo ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵ Dá chi ni kekuíká Ndios ndo'ó noo ndidaá ña'a sa'á ña ni kee Jesús, chi ni kekuíká ná ndo'ó xí'ín to'on ká'an ndo, xí'ín ña koo ndichí cháá ka ndo xí'ín to'on na. ⁶ Ta ñoo kían ná'a ña miían ndaa ndíta ndaa ndo xí'ín to'on va'a ni seíd'o ndó sa'a Cristo. ⁷ Sa'á ñoo ni iin tó'ón ña'a o kámani noo ndo, dá katí'a ndó kee ndó choon Ndios xían nani ndáti ndó kasan-daá kuu na'a noo sato'o yo Jesucristo. ⁸ Ta mií tatá Ndios kúu na chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'ín ná nda noo ndí'i, dá kían ni iin tó'ón ta'on kuachi o kóo satá ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ⁹ Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií

ná kúu na ni nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko vá'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'ávi noo ndo'ó, ñani mií, xí'ín kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákanini ndo, ta ná dá'a ni ka'anda tá'an ndó. Ñóchi kande ndó, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákanini ndo. ¹¹ Chi ni katóni inii, ñanii, ni kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹² Dión ká'ín xí'ín ndó, dá chi dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pablo, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹³ ¿Á kua'a vá ni ta'anda Cristo, xiní ndo? ¿Á ni sarkaa Pablo ndíka cruz, xiní ndo? O, ¿á xí'ín kuu yu'u ni sodo ndúta ndo'ó, ká'án ndó? ¹⁴ Náki'oi ndivé'e noo Ndios chi ni iin tó'ón ndó ko ní dákodo ndúta yu'u, sava'a Crispo xí'ín Gayo va kúu ra ni dakódo ndúta yu'u. ¹⁵ Sa'á ñoo ni iin ñayuu o kúu kaa ña ni sodo ndúta ná xí'ín kuu yú'u. ¹⁶ Ta ni dakódo ndúta ta'anii na ve'e Estéfanos, tído ko ndúsa inii á ió dao ka na ni dakódo ndútaí. ¹⁷ Dá chi ko ní sa'ándá Cristo choon noo ña dákodo ndútaí ndo'ó, di'a ni xí'o na choon noo ña dána'i to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxingo inii ndo'ó, chi ko kóni kenóoi ña ni kee Cristo tá ni xí'i na sa'a yo ndíka cruz.

Jesucristo kúu ndé mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná

¹⁸ Dá chi to'on va'a ña ká'an sa'á ña ni xí'i Cristo ndíka cruz kían díki noo na kua'an naá. Tído noo yóo, na ní'í ña káki, to'on yó'o kúu ndé mií Ndios ña dákaki ñaá. ¹⁹ Dá chi di'a ká'an tuti ii Ndios: Dánaa vai ña ndichí taa, ta kañó'í ñaxintóni ñayuu kánda inii.

²⁰ Sa'á ñoó, ¿ndi ndó'o na kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'o na dákuá'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'o na ká'an to'on ndichí ió ñayuu yó'o? ¿Á kọ ná'a ta'on ndó ña ni kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'o? ²¹ Ta xí'ín ña ndichí kómí Ndios ni chikaa ini na ña o kásandaá ñayuu kana'a ná mií Ndios xí'ín ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a ni ñata'an ini mií Ndios dáka ni ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'ará to'on ñiki va kíán noo dao ka ñayuu.

²² Ta na Israel kúu na xíka iin ña ndato, dá kandía na, ta na griego kúu na ndúkú to'on ndichí, dá kandía na. ²³ Tído ndu'u kúu na dána'a sa'a Cristo, na ni xí'i ndika cruz. Ta to'on yó'o kíán dár'u'u na Israel, ta kíán to'on ñiki noo na griego. ²⁴ Tído noo ñayuu ni ñakana mií Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o á mií ná kúu ná na griego, Jesucristo kúu ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná. ²⁵ Dá ch'i to'on Ndios, ña chinani ñayuu kúu to'on ñiki, ña ndichí cháá ka kíán o ñuú ña ndichí kómí na ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'an ñayuu kúu ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kíán o ñuú ña ndakí noo ñayuu.

²⁶ Sa'á ñoó, kande'é ndó, ñani, ch'i tá ni ñakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó ni sa kuu ñayuu ndichí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu de'e na kuiká ndaya'i.

²⁷ Ch'i ni kaxi Ndios ñayuu xixi noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu kọ ndakí noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. ²⁸ Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'ín ñayuu kọ ndaya'i noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, xí'ín na kọo ña'a kúu, dá dátúú ná ña ndaya'i ñayuu yó'o. ²⁹ Kí'o dión ni kee Ndios, dá kíán ni iin tó'on

ñayuu ná o kúu chindaya'i mií noo ná.

³⁰ Ta mií Ndios kúu na ni xí'o ña ni nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo ni xí'o na ña ndichí noo yo, xí'ín ña kandoo vii yo noo ná, xí'ín ña koo vii yo, xí'ín ña kaxi yó tixi ndá'a kuachi yo. ³¹ Kí'o dión ni kee Ndios, dá ch'i kí'o di'a va ká'an tuti iñ ná: “Tá'an na ká'an kuryí, kánian kuryí ná sa'á ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná.”

2

Dána'a Pablo sa'á ña ni xí'i Jesucristo ndika cruz sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, ñani, tá ni saai noo ndéi ndó ni daná'i to'on ni ñi'í noo mií Ndios, kọ ní kéchóoin to'on táyí o to'on ndichí. ² Ch'i ni chikaa ini dána'i noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, xí'ín sa'á ña ni kee na sa'a yo ndika cruz. ³ Tá ni sa ioi xí'ín ndó, nda'í va ni sa ioi, ta ni sa ndei ñino nda'oi ña yu'í. ⁴ Ta kọ ní ndúkú to'on luu, ña kána ñaxintóni taa ñayuu yó'o ka'ín xí'ín ndó, dá xinq ini ndo. Ch'i di'a ni na'a mií Espiritu iñ Ndios ndée kómí ná tein ña ni daná'i noo ndo. ⁵ Dión dá kíán ná dá'a ni kandeé ini ndo Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndo ná kee ndée Ndios.

Kómí yo Espiritu iñ Ndios

⁶ Tído ndu'u kúu na ká'an to'on ndichí xí'ín na ndíta ni sisa xí'ín ña kándisa na, tído to'on ndichí yó'o, kọ kíán to'on ndichí kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta kọ kíán to'on ndichí dándaki taa né'e choon ñayuu yó'o, tá'an ra sa kua'an naá vá. ⁷ Tído ndu'u kúu na ká'an sa'a to'on ndichí, ña ná'a iin tó'on mií Ndios, tá'an ña sa kaa de'é. Ta ña ndichí yó'o kíán ña ni chikaa ini mií ná kee na tá kọ ña'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ñaño'ó kí'o na noo yo. ⁸ Ta ni iin tó'on taa né'e choon ñayuu yó'o kọ ní xí'o kuendá sa'á ña ndichí yó'o, dá ch'i tá ni xí'o ra kuendá sa'an,

dá kían o chírkaa ta'on ra sato'o yo Jesús, na kómí ndidaá ñaño'ó, ndika cruz, ní kúu. ⁹ Chì di'a ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an ña'a kọ ní xini ñayuu xí'in noo ná,

xí'in ña kọ ní seídó'o na,

xí'in ña nì iin kuų kọ ní nákanì ini níó ná sa'a,

ñoó kían nì kendum Ndios kị'o na noó ñayuu kóni ñaá.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o kían nì na'a Ndios noo yo nì kee Espíritu ij míí ná. Chì Espíritu ná kúu na ndé'é va'a ndidaá kúu ña'a, va'ará nda maá ini níó Ndios kían.

¹¹ Ta, ¿ndá yoo kúu iin ɬa ná'a ndi nákanì ini iin ka ɬa? Sava'a iin tó'on espíritu nákaa ini ra kían ná'a ndí kían nákanì ini ra. Ta dión ta'ani, nì iin tó'on ta'on ñayuu kọ ná'a ndi nákanì ini Ndios, sava'a iin tó'on Espíritu míí vá ná ná'a ndí kían nákanì ini na. ¹² Ta yóó kúu na kọ ní nátiin ta'on yó espíritu kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a nì natiin yó Espíritu nì kii noo míí Ndios, dá kuu kandaá ini yo ndí kían kúu ña va'a nì xị'o Ndios noo yo. ¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ká'an ndu, tído kọ ká'an ta'on ndu táto'on kị'o dána'a na kómí ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu xí'in to'on nì daná'a Espíritu ij Ndios noo ndú, chì dána'a ndu to'on nì kii noo Espíritu Ndios noó na kómí Espíritu ná.

¹⁴ Ta ñayuu kọ kómí Espíritu ij Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espíritu ij Ndios, dá chì ñiki va kían noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ñá. Dá chì sava'a na kómí Espíritu ij Ndios kúu na kuu kandaá ini sa'án. ¹⁵ Ta ñayuu kómí Espíritu Ndios kúu na keyíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta kọ iin ta'on kuu keyíko sa'a ná. ¹⁶ Chì di'a kaá tuti ij Ndios: “¿Ndá yoo kandeé kana'a ndí kían nákanì ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo katị'a dána'a noo ná?” Tído yóó kúu na kómí ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduu Pablo xí'in Apolos noo Ndios

¹ Tído kọ ní kúu ta'on dána'i noo ndo'ó, ñani, táto'on kị'o dána'i noó ñayuu kómí Espíritu ij Ndios. Di'a nì daná'i noo ndo táto'on kị'o dána'i noó ñayuu kée ña kóni ñii ná, chì táto'on takuáli vá kúu ndó noó to'on Cristo. ² Sa'a ñoó nì xị'oi lechí va nì xị'i ndó táto'on kị'o kée na xí'in takuáli, dá chì o kúu keí xí ña seí na yatá. Ta kị'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chì kọ ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháa ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúu ij vá natiin ndóan.

³ Dá chì kée ij vá ndó ña kóni ñii ndo, dá chì ió ij vá ña u'u ini ndo, ta naá tá'an ij vá ndó, ta sa'ándá tá'an ij vá ndó. ¿Á kọ ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñii, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu kọ ná'a Ndios? ⁴ Dá chì tá ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Apolos, ¿á kọ ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñii?

⁵ Ta, ¿ndí kían kúu Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kían kúu Apolos, ká'an ndó? Chì sava'a na kéchóon noo Ndios oon va kúu ndu'u, ta nì daná'a ndu noo ndo, dá nì kandisa ndó. Chì iin rá iin ndu kée choon nì xị'o sato'o yo Ndios noo ndú. ⁶ Yu'u kúu ra nì ni'i choon ña chí'i tata, ta Apolos nì ni'i choon ña ko'oni naan. Tído míí vá Ndios kúu na dákuá'anoan. ⁷ Sa'a ñoó nì ña'a kọ kúu ɬa nì chí'i tata, nì ra nì so'onian, sava'a Ndios vá kúu na ndáya'i, chì míí ná kúu na dákuá'anoan. ⁸ Iin nóó vá ndáya'i ɬa nì chí'i tata, xí'in ra nì so'onian, va'ará iin rá iin ra nátiin ya'i táto'on kị'o káa choon nì kee ra. ⁹ Chì ndu'u kúu ra kéchóon noo choon Ndios, ta ndó'o kúu táto'on ño'ó xiti noo ná, ta kúu ta'ani ndó táto'on kị'o iin ve'e, ña nákaa na káva'a na.

¹⁰ Ta sa'a ña manì nì kee Ndios xí'in, sa'a ñoó kúu táto'on iin na

tí'a kava'a ve'e, chí nì chindú'í sa'án. Ta dao ka ná kúú ná dāxinoan. Sa'a'á ñoó kánian kandaa iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an. ¹¹ Dá chí kọ íin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e noó ña sa kándu'u, chí sa'a ve'e ñoó kúú mií Jesucristo. ¹² Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'ín oro, o plata, o xí'ín yuu luu ndaa, o xí'ín yito, o xí'ín ñoo tej'í, o xí'ín ra jta tirió. ¹³ Tído iin rá iin choon kían ná'a miían á choon va'a kían o koó. Chí tá ná kasandaá kuu keyikọ Ndios sa'án, dá kandaá iniọ ndi ndo'an kee ño'ó kẹi. Ta dión keean xí'ín iin rá iin choon, dá chí ño'ó kẹi kían korndodó ñaa. ¹⁴ Tá koó ña'á ndo'o ña nì kava'a na sata sa'a ve'e ñoó, dá kían natiin na ya'i sa'a choon nì kee na. ¹⁵ Tído tá ná kej ña nì kava'a na, dá kían naá óon va choon nì kee na. Ta va'ará ná kaki na, tído ndo'o níó ná táto'on kị'o ndó'o na yá'a noo ño'ó kẹi.

¹⁶ ¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña kúú ndó ve'e ño'o Ndios, ta Espíritu ná ió ini ndo? ¹⁷ Tá ió iin kaa ñayuu ndúkú dánaa ná ve'e ño'o Ndios, dá kían dánaa vá ñaa Ndios, chí ve'e ño'o ij Ndios vá kúú ndo'ó.

¹⁸ O sa danda'í ndo mií ndó, chí tá ká'an dao ndo'ó ña kúú ndó ná ndichí xí'ín ña ndichí ió ñayuú yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó mií ndó kakuu ndó ñayuu kọ ndichí xí'ín ña ndichí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndichí noo Ndios. ¹⁹ Dá chí ña ndichí ió ñayuú yó'o kían iin ña'a kọ chóon noo Ndios. Chí di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Nátiin Ndios tá ndichí tein ña mañá kée ra." ²⁰ Ta ká'an ta'anian di'a: "Ná'á vá Ndios ña nákanini tá ndichí, ña kían ña kọ chóon", kaáan. ²¹ Sa'a'á ñoó ná dá'a ni chindaya'i ndó mií ndó sa'a'á ña ndíta ndó xí'ín taa yó'o o taa kaa, chí ndidaá vá ña'a kúú ña'a mií ndó. ²² Sa'a'á ñoó Pablo, xí'ín Apolos, xí'ín Cefas, xí'ín ñayuu yó'o, xí'ín ña takí yo, xí'ín ña kuu yo, xí'ín ña ndó'o yó

viti, xí'ín ña vej ndo'o yó chí noo, ndidaá kúú vá ña yó'o kúú ña'a mií ndó. ²³ Ta ndo'ó kúú kuendá Cristo, ta Cristo kúú kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a nì kee na sa'a ná kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Corinto

¹ Sa'a'á ñoó kánian kee ndó kuendá ña kúú ndu'u taa kéchóon noo Cristo, ta nì natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'a'á ña ná'á iin tó'ón mií Ndios. ² Ta ndidaá ná nì natiin iin choon, miían ndúsa kánian na'a ná mií ná ña kendaá na choon nì natiin na. ³ Ta kọ né'e tandinii á keyikọ ndo sa'a'á ña kéei, o á taa né'e choon ná keyikọ sa'a'á ña. Ta ni mií yu'u kọ kékikọ sa'a'á ña kéei. ⁴ Ta va'ará kọ nákanini kuáchí ini noo ña kéei, tído ña yó'o kọ kóni kaa ña nì keva'i noo Ndios. Dá chí ná kékikọ ndaa sa'í kúú sato'o yo Ndios. ⁵ Sa'a'á ñoó ná dá'a ni chindaa noo ndo keyikọ ndo sa'a'á ña kée ni iin ñayuu. Kandati ndó nda ná nandió kọo ná kúú sato'o yo Jesús, chí noón kúú ná dánátuu ndidaá kúú ña'a nì kedé'é yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákanini ini yo, dá natiin iin rá iin yó ña'ño'ó kánian ni'ij yo noo Ndios.

⁶ Ñani, nì ka'in sa'a'á ndidaá ña kée mií xí'ín ña kée Apolos sa'a'á ña kú'u ini ndu sa'a'á ndo, dá kían kande'é ndó táto'on kị'o kée ndu, dá katí'a ndó kee ndó táto'on kị'o sa'ándá tuti ij Ndios choon, dá kían ná dá'a ka ni chindaya'i ndó dao ná dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ka na. ⁷ Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndí kían ió noo ndo, ña kían kọ ní xí'o Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'a'á ña nì ni'ij óon ndóan, sa'a'á ñoó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó mií ndó ña ká'an ndo ña kọ ní ni'ij ndoán, tá dáá?

⁸ Ká'an ndó ña ni iin ña'a kọ kámanini noo ndo, ta ká'an ndó ña kuíká ndó xí'ín ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúú ndó rey, ta kọo ka

choon kúú ndó ndu'u. Tído ndeé ka vían va'a tá miían ndaa ndisa kúú ndó rey, dá kían ni'í ta'ani ndu ña dándáki nduú ndu'u xí'ín ndó.

⁹ Chì ká'án yu'u ña nda sata kuii ni chikata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chì ndó'o ndu'u táto'on k'i'o ndó'o ra ni ta'anda choon ña kuu. Ta kúú ndu'u táto'on ñayuu ná'a diki ñayuu yó'o, noo ángel xí'ín noó ñayuu. ¹⁰ Ta ndu'u kúú ñayuu xixi noó ñayuu sa'a ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndichí sa'a Cristo. Ta ndu'u kúú na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúú na ndakí. Ta ndo'ó kúú na ió ñañó'ó, ta ndu'u kúú ra koó ñañó'ó, xini ndo. ¹¹ Ta nda viti nda'í kuiko ndu'u, ta nda'í íchi ini ndu, ta ko ni'í ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, ta ni ve'e ndu koó. ¹² Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'ín ndá'a mií ndú. Ta ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ndu'u, xika ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'ín ndu'u, tído xí'o ndeé vá ini ndu. ¹³ Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xí'ín ná. Ta ni kasandaá ndu kúú ndú táto'on xe'e, chì nda viti kée na xí'ín ndu'u táto'on k'i'o kée na xí'ín ña ko chón.

¹⁴ Ta ko táai ña yó'o kosaa noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosaa noo ndo, chì kóni ka'an ni'inii noo ndo, chì kúú ndó táto'on de'e maníí. ¹⁵ Ta va'ará ná kakomí ndó táto'on uxí míl ta dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'ón vá kúú tatá ndo. Ta yu'u kúú tatá ndo, chì ni daná'í noo ndo ña kúú to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo Jesús, ta ni kandisa ndóan. ¹⁶ Sa'a ñoó sei nda'aví noo ndo ña kee ndó táto'on k'i'o kée miíí.

¹⁷ Sa'a ñoó ni tãnda'a yu'u Timoteo kosaa xí noo ndéi ndó. Ta kúú xí táto'on de'e maníí, ta íin ndaa xí xí'ín sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaa ini ndo táto'on k'i'o kée yu'u sa'a ña kándisai Cristo, ta k'i'o dión dána'í noó na kúú kuendá

Jesús ndéi iin rá iin xían noo yá'í kua'in. ¹⁸ Ta ió dao ndó ni kasá'a kée ndó mií ndó ña kúú ndó na ndáya'í, chì ká'án ndó ña o sáa kai noo ndéi ndó xaan. ¹⁹ Tído yachì nda'o saai koto ni'ini ndo'ó tá k'i'o dión kóni sato'o yo Ndios, dá ná kandaa inii á miían ndaa ndisa kómí na chíndaya'í mií ñóó ndeé Ndios, o to'on ká'an oon va na kían. ²⁰ Dá chì tá ñó'o yó tixi ndá'a Ndios, ko kían ña ka'an oon yó, chì kían ña kómí ndisa yó ndeé na. ²¹ ¿Ndá kían kóni ndo? ¿Á kóni ndo ña saai dánani ndo'ó, o á kóni ndo ña saai xí'ín ña kú'u inii sa'a ndo, ta xí'ín ña kueé inii?

5

Sa'ándá Pablo choon noó ñayuu ñoó ña taó xoo na taa ni kee kuachi kini

¹ Miían ndaa ni ni'í tó'in ña tein mií ndó xaan nákaa iin taa kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda'o kían yó'o, chì ni ñayuu ko ná'a Ndios ko kée táto'on k'i'o kée taa xaan, chì kídí ra xí'ín naná ke'én ra. ² Tído ndo'ó kúú ra kúryíí ií vá ndó. ¿Á ko ná'a ndó ña kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo ta kée kuachi ñoó tein mií ndó xaan? ³ Ta va'ará koó yu'u ió xí'ín ndó xaan, tído kee ndó kuendá ña ió ñaxintónií xí'ín ndó. Ta sa'a ña kían táto'on k'i'o ió'í xí'ín ndó, sa'a ñoó sa ni keyikoí sa'a ña kini ni kee taa xaan. ⁴ Ta xí'ín kuú sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña ió'í xí'ín ndó, ta xí'ín ndeé sato'o yo Jesucristo ⁵ naki'o ndó taa xaan noo ndá'a ña u'u, dá ná ndo'o ni'o rá, dá ná naa ña kini kátoó ñi'í rá, dá káki ni'o rá tá ná kasandaá kuú nandió koó tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

⁶ Sa'a ñoó ko vá'a ta'on ña kúryíí ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuita tachí vaan iin tu'u yúsa káva'a pan? ⁷ Sa'a ñoó nduvii ndo

mií ndó nõg kuachi kée ra, chî kián táto'on levadura dátũúán ndó'ó, dá kakuu ndó táto'on yúsa saá, ña ko ní kí'in tá'an xí'in levadura. Dá chî Cristo kúu táto'on léko sa'ání na Israel kéká'ano na víko pascua, chî ni dokõ ná mií ná sa'a yo. ⁸ Sa'á ñõó ná keká'ano yó víko pascua miíá, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúu ña kini xí'in ña ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'in levadura, ña kúu ña kée yó ña ndaa xí'in ndino'o ini yo.

⁹ Ta noõ iin ka tuti ni tanda'í kosaa noõ ndõ ká'an ña o sa káne'e tá'an ka ndõ xí'in ñayuu kée kuachi xí'in na ko kúu yi ná o ñadi'í na. ¹⁰ Tído ko kóni kaaan ña kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'á Ndios kée kuachi xí'in na ko kúu yi ná o ñadi'í na, xí'in na kátoó kakomí ña'a dao ka ñayuu, xí'in na kí'in kuí'íná, xí'in na ndáño'o yoko. Dá chî miían ndúsa kánian kankuei va ndó ñayúú yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹ Tído tuti ni tanda'í kosaa noõ ndõ ká'an ña o sa káne'e tá'an ndó xí'in ñayuu ká'an kúu kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'in na ko kúu yi ná o ñadi'í na, o tá kátoó na kakomí ná ña'a dao ka ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúu ná na to'ón, o tá xí'i na, o tá kí'in kuí'íná ná. Ta ni o sa kóo ini ndõ kasá'an ndó xí'in ná. ¹² Chî, ¿ndí kían kúu yu'u ña keyíkoj sa'á ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á ko ná'á ndó ña kánian keyíko yo sa'á na dákuá'a dáó xí'á? ¹³ Chî ñayuu ko nátaka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúu na keyíko sa'á ná. Sa'á ñõó taó ndõ taa kée kuachi náka tein ndó xaan ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndõ nõg tã né'e choon tá ndó'o ndó tandó'ó tein mií ndó

¹ ¿Á ko ná'á ndó ña tá naá iin kaa ndó xí'in iin ñani ndõ, na kúu kuendá Jesús, ko vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndõ nõg taa né'e choon

ñayúú yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndõ? ¿Ndiva'a ko ká'an di'a ndó xí'in na kúu ñayuu Ndios, dá keyíko na sa'a ndõ? ² ¿Á ko ná'á ta'on ndó'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'í yóó, na kúu ñayuu Ndios, ña keyíko yo sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'á ña ni'í ndõ ña keyíko ndõ sa'a ñayuu, sa'á ñõó, ¿ndiva'a o kúu keyíko mií ndó tandó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá dáá? ³ ¿Á ko ná'á ta'on ndó'ó ña nda ángel ndéi induú keyíko yó sa'a? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ió choon ña keyíko yo sa'á ña ndó'o yó ñayúú yó'o? ⁴ Sa'á ñõó, tá ndó'o ndó tandó'ó ñayúú yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndõ nõg ra né'e choon, tá'an ra ko sa'ání mií sa'á ña'a Ndios? ⁵ Ndidaá kúu ña yó'o ká'in xí'in ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noõ ndõ. ¿Á koó ví iin tã ndíchi tein mií ndó xaan kuu keyíko sa'a ndõ tá naá iin ñani ndõ xí'in iin ka na? ⁶ Chî di'a iin kúu mií ndó, na kúu kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndõ keyíko sa'a ndõ nõg taa né'e choon, tá'an ra ko ná'á Ndios.

⁷ Ta sa'á ña naá tá'an mií ndó, sa'á ñõó ná'á ndõ mií ndó ña ko ndíta ndaa ndõ xí'in Ndios. ¿Ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndõ tá kéndava'a na xí'in ndó? Ta, ¿ndiva'a ko xí'o ndeé ní iní ndõ tá kí'in kuí'íná ná ndõ'ó? ⁸ Tído di'a kéndava'a ndó xí'in ñani ndõ, na kúu kuendá Jesús, ta kí'in kuí'íná ndó na.

⁹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu kini noõ dándaki Ndios? O sa dándaki ndõ mií ndó, chî o ndú'u na kátoó kuđi xí'in ndi ndaa mií vá ñayuu noõ ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kídi xí'in na ko kúu yi ná o ñadi'í na, ni ra kídi xí'in taa xí'in rá, ni ñá'a kídi xí'in ñá'a xí'an, ¹⁰ ni na kuí'íná, ni na kátoó téi di'ón, ni na xí'i, ni na kini ká'an, ni na maña o ndú'u noõ dándaki Ndios. ¹¹ Ndidaá ña yó'o ni sa kee dao ndó'ó tá sata, tído sa ni nduvii va ndó noõ Ndios viti, ta ni

xí'lo na ña koo vii ndo, ta ni kandoo vii ndo noo Ndios sa'a ña kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, xí'ln sa'a ña ni ñatiin ndó Espíritu i Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'ln na ko kúu yíi ndo o ñadi'í ndo

¹² Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña k'i'o ña va'a noo yo. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ná o kí'o yó mií yó noo ni iin ña'a ña dándákian yó. ¹³ Ni kava'a Ndios ña'a kaxí'o kaño'o tixí'o, ta ni kava'a tii yó ña kaño'o ña'a kaxí'o, tído ndi nduú vaan dánaá na. Tído ko ní kava'a na ñii yo ña kían kudj yo xí'ln ndi ndáa mií vá ñayuu. Chì di'a ni kava'a na ñii yo, dá koni kuachí yó noo mií ná, ta mií ná kúu sato'o ñii yo. ¹⁴ Chì Ndios, na ni ñanátaki sato'o yo Jesús, noón ta'ani kúu na ñanátaki yó xí'ln ndéé ná.

¹⁵ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ñii ndo kúu kuendá Cristo? Sa'a ñoo, ¿á kuu ko'o xí'ln ñii yo, ña kúu kuendá Cristo, ta dáki'ln tá'an yóan xí'ln ñii iin ña'a díko míi noo taa? Koó, o kúu ta'on. ¹⁶ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña tá ni ñaki'ln tá'an ñii iin taa xí'ln ña'a díko míi, dá kían ni nduu na iin tó'on vá? Dá chì di'a ká'an tuti i Ndios: “Tá ni ñaki'ln tá'an iin taa xí'ln iin ña'a, dá kían ni nduu na iin tó'on vá.” ¹⁷ Tído na ni ñaki'o mií noo sato'o yo Jesús, dión ni nduu na iin tó'on xí'ln ná.

¹⁸ Kuino kíi ndo noo ña kátoó ndo kudj ndo xí'ln na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo. Dá chì ndidaá ka kuachi kée ñayuu ko kían kuachi kée na xí'ln ñii míi ná, tído na kée kuachi xí'ln na ko kúu yíi ná o ñadi'í na, noón kúu na yá'a kée kuachi xí'ln ñii míi ná. ¹⁹ Chì, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña yiki koño ndo kúu ve'e ño'o noo ió Espíritu i Ndios? Chì ió na ini ndo, chì ni ñatiin ndó na noo Ndios. Sa'a ñoo ko dándáki ka ndo mií ndó, ²⁰ dá chì ya'i nda'o ni chiyá'i Ndios sa'a ndo. Sa'a ñoo keká'ano ndó Ndios xí'ln ñii ndo,

xí'ln espíritu ndo, chì ña'a Ndios kían.

7

Ká'an ni'ini Pablo noo ñayuu sa'a ndí kían kee na tá tanda'a ná

¹ Ta viti kían ko'ln kastó'ln xí'ln ndó sa'a ña ni ndato'on ndó yu'u noo tuti ni tanda'a ndó ni kii nooí, á ña va'a cháa ka kían ña ná o tanda'a taa xí'ln ña'a. ² Tído sa'a ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ln na ko kúu yíi ndo o ñadi'í ndo, sa'a ñoo va'a cháa ka ná koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ña'a ná koo yíi ná. ³ Ta iin rá iin taa kánian kudj nduú ra xí'ln ñadi'í ra, ta kí'o dión ta'ani kánian kee na ña'a xí'ln yíi ná. ⁴ Dá chì na ña'a ko dándáki ka na ñii ná, ndaa yíi vá ná kúu ra dándáki ña'a. Ta ni taa ko dándáki ka ñii rá, ndaa ñadi'í ra kúu na dándáki ña'a. ⁵ Sa'a ñoo o sa kadi'inda ndo ñii ndo noo yíi ndo o noo ñadi'í ndo. Tído tá ni kandoo mií ndó ña o ñaki'ln tá'an ndó dao kuu, chì kóni ndo kane'e i ndo ka'an ndo xí'ln Ndios, dá kían kuu va kee ndó dión. Tído ndi'i daá, ñaki'ln tá'an nduú tuku ndó, chì oon ni ví o kí'o ndeé iní ndo, ta kexíxi ña u'u xí'ln ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ln iin ka na.

⁶ Ndidaá ña'a ká'ln xí'ln ndó yó'o kían ká'an ni'inii noo ndo, tído ko kúu ta'an vaan choon sa'ándáj noo ndo. ⁷ Ká'an yu'u ña va'a cháa ka kían ña ná kandeí mií ndidaá taa táto'on kí'o ió mií yu'u. Tído diín diín va ña'a ni ni'í tá'j iin rá iin ñayuu noo Ndios, chì ió dao na ni ni'í tá'j ña kí'o ndeé iní na kandeí mií ná, ta ió ta'ani dao na ni ni'í tá'j ña tanda'a ná.

⁸ Ta ña yó'o ká'an yu'u xí'ln takuachí táki, xí'ln na kuáan ña iin ña va'a kían ña ná kandeí mií ná táto'on kí'o kée yu'u. ⁹ Tído tá ko xí'o ndeé iní na chituu na ña kóni ñii ná, dá kían va'a cháa ka ná tanda'a ná. Dá chì va'a cháa ka ña tanda'a ná o duú kaan ndo'o níó ná koni na iin taa o iin ña'a.

10 Ta noo ndo'ó, na ni tandá'a, sa'ándái choon noo ndo, tído ko kíán choon ni ndaki ñaxintóní, chí choon sa'ándá mií sato'o yo Ndios nooí kíán, ña ndo'ó, na ñá'a, o sa dánkoo ndó yíi ndo. 11 Tído tá sa ni dánkoo iin ñá'a yíian, dá kíán ná dá'a ni tanda'an xí'ín iin ka taa. Va'a cháá ka ná ndaka ña maní noo sátá'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'ó, ra taa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'í ndo.

12 Ta ió ña ka'in xí'ín dao ka ndo, va'ará ko ká'an sato'o yo Ndios sa'an. Tá ió iin káa ñani yo, ta ko kándisa ñadi'í ra Jesús, tído ióan ña koo iian xí'ín rá, dá kíán ná dá'a ni dánkoo ñáa rá. 13 Tá ió iin káa na ñá'a kándisa Jesús, ta ko kándisa yíi ná, tído tá ió ra ña koo ií rá xí'ín ná, dá kíán ná dá'a ni dánkoo ñáa ná. 14 Chí iin yíi ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñáa Ndios sa'a ña kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñáa Ndios sa'a ña kándisa yíian. Chí tá ko kíán dión, dá kíán kandoo kini de'e na noo Ndios, tído viti kúu xí takuáchi vii noo ná.

15 Tído tá ká'an yíi ndo o ñadi'í ndo, na ko kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'ó, dá kíán koo ndó ná kee na dión. Chí ni ndaxi ndo noo ña ni tandá'a ndó xí'ín ná tá ndó'o ndó dión. Chí ni nakana Ndios ndo'ó ña kíán kandeí va'a ndó. 16 Chí ndo'ó, na ñá'a xaan, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín yíi ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, ta kúu yíi, ¿xíni á kandeé ndó xí'ín ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

17 Tído iin rá iin ndó kánian koo tát'o'on ni xí'lo mií sato'o yo Ndios koo ndó tá ni nakana ñáa ná xoo mií ná. Ta ña yó'o kíán dána'í noo ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús iin iin xíán noo xínooi. 18 Sa'a ñoó, ¿á sa ni ta'anda ñíi ndo tá ni nakana ñáa Ndios? Dá kíán nda dión koo va ndó. ¿Á ió dao ndó ko ñá'a ta'anda ñíi tá ni nakana ñáa Ndios? Dá kíán ná dá'a ni ka'anda ndoan. 19 Dá

chí ña ta'anda ñíi yo xí'ín ña ko ní ta'anda ña, ni iin ñá'a ko ndáya'í ña, dá chí ña ndáya'í noo Ndios kíán kee yo choon sa'ándá na. 20 Sa'a ñoó kánian koo ií ndo tát'o'on kí'o ndáa ndó tá ni nakana ñáa Ndios xoo mií ná. 21 ¿Á ni sa ño'o ndó tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñáa Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandéé ini ña kankuei ndó tixi ndá'a sato'o ndo, dá kíán cho'on ini ndo yaa ndo. 22 Chí ndo'ó, na sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñáa Ndios, ndo'ó kúu na ni taó xoo Ndios tixi ndá'a kuachi, dá nono ndo kee ndó ña kóni na. Ta ndo'ó, na ko ní sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni nakana ñáa Ndios, viti kíán ni ndu'u ndó tixi ndá'a Cristo, dá kóni kuáchi ndó noo ná. 23 Ya'í nda'o ni chíya'í Ndios sa'a ndo, sa'a ñoó ná dá'a ni nachí'í ndó mií ndó tixi ndá'a ni iin tó'on ñayuu. 24 Sa'a ñoó, ñani, tát'o'on ni sa ndaa iin rá iin ndó tá ni nakana ñáa Ndios, kí'o dión ií ní koo ndó noo ná.

25 Ta viti ko'in ka'in cháá xí'ín ndó sa'a na takí, va'ará ko ta'ón choon ní ñí'í noo sato'o yo Ndios kíán. Tído ká'an ni'inii noo ndo tát'o'on kí'o ká'an mií yu'u kúu ña va'a, chí sa'a ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'í, sa'a ñoó kúu iin taa ká'an ña ndaa. 26 Ta sa'a ña ndéi yo tiempo u'u nda'o, sa'a ñoó ká'an yu'u ña va'a cháá ka ná kandeí mií ndó, ta taa, tát'o'on kí'o ndéi ndó. 27 Tá ió ñadi'í ndo, o sa dánkoo ñáa ndó. Ta tá koó ñadi'í ndo, o sa ndí'í ini ndo tanda'a ndo. 28 Tído tá ná tanda'a ndo, ko ta'ón kuachi kíán. Ta dión ta'ani takuáchi dí'í takí, ko ta'ón kuachi kíán tá ná tanda'a xí. Tído na tánda'a, kasá'a ndo'o nió ná, ta ko kóni yu'u ña ndo'o ndó dión.

29 Tído ña yó'o ká'an yu'u xí'ín ndó, chí ndadá cháá vá tiempo kámani noo yo. Sa'a ñoó ndo'ó, na ió ñadi'í, kee ndó kuendá ña koó ná ió, ta ndí'í cháá ka ini ndo sa'a Ndios. 30 Ta ndo'ó, na kúnda'í ini, kee ndó kuendá ña ko kúnda'í ini ndo. Ta

ndo'ó, na ndéi dij, kee ndó kuendá ña ko ndéi dij ndo. Ta ndo'ó, na xín, kee ndó kuendá ña koó ña'a ní xín ndó. ³¹ Ta ndo'ó, na kéchóon ña'a ió ñayuú yó'o, ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'án. Dá chî ñayuú ndéi yó viti naá váan xí'ín ndidaá kúú ña'a ió nooán.

³² Chî ña kóni yu'u kíán ña ná dá'a ni nakani téi ini ndo sa'á ña'a ió ñayuú yó'o. Chî na ko ña'a tanda'a, ndí'í cháá ka ini na sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chî ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñaá ná. ³³ Tído ta na nî tandá'a, nákaní cháá ka ini ra sa'á ña ió ñayuú yó'o, chî ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'í ra koni ñaáán. ³⁴ Ta dión ta'ani ko kúú nóo ta'an vaan xí'ín ña'a ió yíi xí'ín ña'a koó yíi. Chî ña'a koó yíi, ndí'í inían sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chî ndúkúán ña kandoo vii ñíjan, xí'ín níman noo Ndios. Tído di'a ña'a ió yíi, ndí'í cháá ka inían sa'á ña ió ñayuú yó'o, chî ndúkúán ña nata'an ini yíjan koni ñaá rá. ³⁵ Ká'ín ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá ní'í iní cháá ka ndo ndi kee ndó. Ta ko ká'ín sa'a ña sa'á ña kóni chituuí ndo'ó. Ña kóni yu'u kíán kee ndó ña va'a xí'ín ña ndísá'ano, dá kíán ni iin tó'ón ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kóni Ndios.

³⁶ Tá ió iin káa ndó ká'án ña ko vá'a ta'on ña kuyatá de'e di'í táki ndo, ta ká'án ndó ña kánian tanda'a xí, dá kíán kuu ki'o ndó ña tanda'a xí, chî ko ta'ón kuachi kíán. ³⁷ Tído ndo'ó, na ió ini ña ná o tanda'a de'e di'í ndo, ta o duú ña mián ndúsa kíán ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kíán kóni mií ndó, tá sa nî chikaa ini ndo ña o tanda'a ta'ón de'e di'í táki ndo, dá kíán va'a va kée ndó. ³⁸ Sa'á ñoó, na xí'o de'e di'í na tanda'a xí, va'a kée na, ta na ko xí'o xi tanda'a xí, va'a cháá ka kée na.

³⁹ Ta iin ña'a ió yíi, nî kato ta'an xí'ín yíjan noo ley xíán nani takí ra ió ra. Tído tá nî xí'í yíjan, dá kíán nî nono nooan tanda'an xí'ín ndi ndáa ta kóni mián, tído ta kándísa

sato'o yo Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰ Tído kaá yu'u ña va'a cháá ka ví keeán tá ná o tanda'a tukuán, ta ká'ín ña ki'o dión ta'ani kóni Espíritu ií Ndios.

8

Ká'an ni'ini Pablo sa'á koño dóko ñayuu ko ná'a Ndios noo yoko

¹ Viti, dá kua'in kastó'in xí'ín ndó sa'á koño dóko ñayuu noo yoko. Sa kátóni va'a ini yo sa'á ña yó'o. Tído sa'á ña kátóni ini yo, ña yó'o kedaá xí'á, sa'á ñoó kúryíi yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, dá dákuá'ano yó na xí'ín to'on Ndios. ² Tá ió iin káa ndó ká'án ña ná'á nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a ko ná'á ndó sa'án táto'on ki'o kánian kana'á ndó. ³ Tído tá mián ndaa kóni yo Ndios, dá kíán ná'á ná yó, ña kúú yó ñayuu na.

⁴ Ta viti ko'in ka'in xí'ín ndó sa'á ña dóko ñayuu noo yoko. Ná'á yó ña ko ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuú yó'o, chî koó ka iin ka ndios, sa'á iin tó'ón diní vá kúú Ndios. ⁵ Va'ará ká'án ñayuu ña ndéi dao ka ndios induú o noño'o yó'o, chî kaá na ña kua'á nda'o ndios xí'ín kua'á nda'o sato'o ndéi, ⁶ tído noo yóó, iin tó'ón diní vá kúú Ndios, na kúú tatá yo, na nî kava'a ndidaá kúú ña'a, ta noón kúú na xí'o ña takí yo kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'ón diní ta'ani kúú sato'o yo Jesucristo. Ta xí'ín ndá'a mí ná ió ndidaá kúú ña'a, ta mií ná kedaá xí'á, dá takí yo ndéi yo.

⁷ Tído o duú ndidaá ñayuu kátóni ini sa'á ña yó'o. Dá chî ño'o dao ñayuu tein ndó, nda kuálí ná nî kasá'á ná ndáño'o na yoko. Sa'á ñoó tá seí na koño nî dokó ñayuu noo yoko, ká'án ná ña sa ndáño'o ta'ani na yoko ñoó, ta kasá'á ná nákaní kuáchi ini na sa'á ña ko ná'á va'a na, ta ká'án ná ña nî yakó na noo Ndios. ⁸ Sa ná'á vá yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'ín yó, dá kandoo va'a yo noo Ndios. Dá chî ko kúú yó ñayuu ndáya'i cháá ka noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta

ni o kándoo nóo yó noo ná sa'á ña ko seí yo dao ka ña'a. ⁹ Tído naon koo ndó, chi va'ará kuu keí ndoán, tido ná dá'a ni kí'o ndó ña kíán kuéi dao na kómaní kua'ano xí'ín to'on Ndios noó kuachi sa'á ña seí ndoán. ¹⁰ Dá chi tá ná koni na iin káa ndo'ó, na sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ió ndo seí ndo koño ini ve'e noo ndáño'o ñayuu yoko, dá kíán ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará nákani kuachi ini na keí naan. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoo xíno ini na keí ná koño ni doko ñayuu noo yoko? ¹¹ Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña ko ta'ón kuachi kíán keí ndó koño ñoo, sa'á ñoo dátúú ndó ñani ndo, na ko ñá'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, na ni chiyá'i Cristo sa'a. ¹² Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuachi noo ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xíno ini na kée na ña ká'án ná kúu kuachi, sa'á ñoo yá'a ndó kée ndó kuachi noo mií Cristo. ¹³ Sa'á ñoo tá ña'a seí yu'u kédaa xí'ín ñani, dá kuéi na noo kuachi, dá kíán ni iin kuu ka ná o kaxíi koño, dá kíán ná dá'a ni ya'a ñani kee na kuachi sa'a yu'u.

9

Ká'an Pablo ña kúu ná iin apóstol

¹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesús? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaa ña'a kée dao ka apóstol? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ni xini ta'ani yu'u Jesús, na kúu sato'o yo? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ni nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon ni xí'o sato'o yo noo? ² Ndá ndi kuu ko kándia dao ka ñayuu ña miian ndaa kuiti kúu yu'u apóstol Jesús, tido ndo'ó kúu na kánian nakoni ndo yu'u. Ta sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñoo kíán ná'a ña kúu iin apóstol.

³ Ta ña yó'o kúu to'on ká'ín xí'ín ndo'ó, na kána'á xí'ín ndéi xaan:

⁴ ¿Á ko ta'ón íchi ndú ña kí'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña kí'o ndó ña'a

ko'o ndu? ⁵ ¿Á ko ta'ón íchi ndú ña kandaka ndu na ñá'a kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduú na xí'ín ndú, táto'on kí'o kée dao ka na kúu apóstol, xí'ín ñani sato'o yo Jesús, xí'ín Cefas? ⁶ ¿Á savá'a yu'u xí'ín Bernabé kúu na kánian koto mií xí'ín choon kée ndu? ⁷ Ta, ¿ndi káa iin soldado xíto mií xí'ín dí'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin ta'a xíti uva, ta ko seí ra uva kána noño'o rá? Ta, ¿ndi káa iin ta'a ndáka léko, ta ko xí'í ra lechí ri?

⁸ ¿Á ká'án ndó ña nákani ini ta'a ká'ín xí'ín ndó? ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'an ley Moisés? ⁹ Dá chi ley Moisés kíán kaá di'a: “O sa taán ndo ñoño yu'u chee tá sádi ri tirió, dá ná kuu keí rí chááán.” ¿Á ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios savá'a sa'á chee? ¹⁰ O, ¿á ni taa ta'ani na to'on yó'o sa'a yóo? Sa'a yóo ni taa naan. Ta dión ni na xíti, ió tandee iní noo na ña natiin na ña'a noño'o ni xiti na, ta na sádi tirió, ió ta'ani tandee iní noo ná ña natiin na ña'a noo ni nduvii na ñoo.

¹¹ Ndu'u kúu na ni chi'i tata ña kúu to'on Ndios ini nio ndo, sa'á ñoo, ¿á kakian iin ña dáta'án nda'o ndu'u ndo'ó ña natiin ndu'u cháa ña xínño'ó ndú noo ndo? ¹² Tá dao ka va ta'a kúu ra nátiin ña xíto ndó ra, ta va'a cháa ka ví kánian kee ndó xí'ín ndu'u.

Ta va'ará ió íchi ndú ña koto ñaa ndó, tido ko kéchón ta'on ndu'an. Di'a xí'o ndee vá iní ndu noo ndidaa ña'a, dá kíán ni iin ña'a ná o kétéin noo ñayuu ña kándisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. ¹³ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ta'a kéchón noo Ndios ini ve'e ñoo ká'ano seí ra ña ñó'o ini ve'e ñoo, ta ra dóko kíti noo náa seí ra cháa koño ri? ¹⁴ Dión ta'ani ni sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xionoo dána'a to'on va'a sa'a ná, kánian kataki na noo choon kée na.

¹⁵ Tído yu'u, ni iin kuu ta'ón ko ní ka'ín xí'ín ndó ña koto ndó yu'u, ta ni ko táai to'on yó'o kosaa noo

ndo sa'á ña kónij ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu di'a yu'u, o duú ka ña dítá ndó ña náta'an inij sa'á ña kó kí'in ya'i noo ndo. ¹⁶ Tá dána'a yu'u to'on va'a sa'a Jesús, dá kían kó kánian chindaya'i yu'u miíí, dá chij ni ta'andá choon noóí ña dión kánian keei. Nda'í yu'u tá ná o dána'i to'on va'a yó'o.

¹⁷ Tá ni chikaá ini mií yu'u keei choon yó'o, dá kían kuu va natiin ya'i noo ndo. Tído o duú mií yu'u ní chikaá inij keei ña, dá chij choon ni ta'andá noo vá yu'u kían. ¹⁸ Ta, ¿ndí kían va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ña va'a nátiin yu'u kían náta'an inij sa'á ña kó kí'in ya'avii noo ndo dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús. Chij kó kónij dándi'i inij ndó'ó kee ndó ña kánian kee ndó xí'ín sa'á ña dána'i to'on va'a sa'a Jesús.

¹⁹ Ta sa'á ña kó nákaai tixi ndá'a ni iin tó'ón ñayuu, sa'á ñoó nónói kji'oi miíí konkuáchíí noo ndidaá kúú ñayuu, dá kían kandeéí ña kandísa kua'a cháá ka na to'on va'a sa'a Jesús. ²⁰ Sa'á ñoó, tá nákaai tein na kúú na Israel, dá kéei miíí kúúí iin na Israel, dá kandeéí kandísa na Jesús. Chij tá nákaai tein na ñó'o tixi ndá'a ley Moisés, ta va'ará kó nákaai tixi ndá'a ley ñoó, tído kéei miíí ña nákaai tixi ndá'an, dá kandeéí kandísa na Jesús. ²¹ Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaai tein ñayuu kó ñó'o tixi ndá'a ley Moisés, chij kée yu'u miíí ña kó nákaai tixi ndá'a ley. Tído kó kónij kaaan ña kó seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, chij nákaai tixi ndá'a Cristo. Dión kéei, dá kandísa na kó ñó'o tixi ndá'a ley to'on va'a Jesús. ²² Tá nákaai tein na kó ñá'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, dá kían kée yu'u miíí táto'on kji'o kúú mií ná, dá kandeéí kua'ano na xí'ín to'on Ndios. Ta daá kuití vá kée yu'u miíí táto'on kji'o kúú iin rá iin ñayuu, dá kandeéí káki dao na noó kuachi na. ²³ Ndidaá kúú ña yó'o kée yu'u, dá naka'idaí cháá ka to'on va'a sa'a

Jesús kua'an, ta kji'o dión kandeé ta'ani yu'u ni'í ña kúú ña va'a sa'á to'on va'a yó'o.

²⁴ ¿Á kó ná'a ta'on ndó ndi ndó'o taa taxi tá'an? Chij ndidaá vá rá ndúndéé taxi tá'an, tído iin tó'ón vá kúú ra kándéé. Ta kji'o dión ta'ani ndundéé ndó kuita ndaa ndo xí'ín to'on Ndios, dá kandeé ndó ni'í ndo ña kánian natiin ndó. ²⁵ Ta kji'o dión ta'ani ndó'o ra ko'on chidáo tá'an, chij ndi'í nda'o ini ra kénduu rá mií rá, dá kandeé rá ni'í rá iin corona, ña naá óon. Tído yóó kúú na ndí'í ini kuita ndaa xí'ín Ndios, dá ni'í yo iin corona, ña ni iin kuu o naá. ²⁶ Sa'á ñoó kji'o dión ndaa kánkonoí ichi Ndios, chij kó kánkono naá ta'on yu'u. Ta kji'o dión ta'ani kéei tá naái xí'ín ña kini, chij kó kéei táto'on kée na dáko'on yikí noo táchi. ²⁷ Di'a dándó'o yu'u ñíjij, ta kéndúsai xí'an, dá kandeéí ña keean ña kónij Ndios. Dá chij tá koó, dá kían, va'ará ni daná'í noo dao ka ñayuu, oon ni ví o kandeéí kasandaái nda noó ni chiná'a Ndios.

10

Kuino kji ndo noó yoko, ta o sa kándaño'o ndóan

¹ Tído kó kónij, ñani, ña nandodó ndo ña ni xika na sá'ano ñoo ndu'u tixi káti viko, ña ni kasto'on xí'ín ná noo kánian ko'on na. Ta ndidaá vá ná ni chika'anda me'í taño'o naní Taño'o Kua'á. ² Ta kji'o dión ni ndu'u na tixi ndá'a Moisés, chij kían táto'on ni sodo ndúta ná xí'ín viko ñoó xí'ín taño'o ñoó. ³ Ta ndidaá ná ni sei ña'a ni tanda'á Ndios ni kii induú, ⁴ ta ndidaá ta'ani na ni xi'i takuij ni xi'o Ndios noo ná. Chij ni xi'i na takuij ni kana ndjka káo, ta káo ñoó kúú Cristo. ⁵ Tído kua'á nda'o ñayuu ñoó kó ní náta'an ini Ndios koni na. Sa'á ñoó ni kandoo yikí koño na noño'o ichi ñoó.

⁶ Ndidaá kúú ña yó'o kían kasto'on xí'ín yó ña kó vá'a ta'on ña kato'o yo kee yó ña kini táto'on kji'o ni kee ñayuu ñoó. ⁷ Sa'á ñoó o sa

kándaño'o ndó yoko táto'on ni kee dao ñayuu ñoó, chĩ di'a ká'an tuti iij Ndios: "Ni sa ndei na ni sasá'an na, ta ni xi'i na, dá ni ndakuei na ni sa ndei diij ná noó yoko." ⁸ Ta ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'i yó o yí yó táto'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoó. Chĩ sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñoó iin kuu ni xi'i oko onij mil na ni kee Ndios. ⁹ Ta ná o sa kóo ini yó korndodó yó sato'o yó Ndios táto'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoó, chĩ sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñoó kua'a ná ni xi'i tá ni sei ñaa ko. ¹⁰ Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noo Ndios táto'on ni kee dao ñayuu ñoó, chĩ sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñoó kua'a ná ni xi'i ni kee iin ángel né'e choon sa'áni ñayuu.

¹¹ Ndidaá kúu ña yó'o kían ni ndo'o ñayuu ñoó, ta kásto'an xí'in yó ña ná o sa kóo ini yó kee yó dión, ta ni taa naan noo tuti iij Ndios ka'an ni'inian noo yóo, na ni kasandaá ndéi tiempo noo ndí'i. ¹² Sa'á ñoó ndi ndaa ndó ká'an ña ndíta toon ndó xí'in Ndios, dá kían kandaa ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi. ¹³ Kana'á ndó ña tandó'ó ndó'o ndó, iin nóo vá kúuán xí'in tandó'ó ndó'o ndidaá ka ñayuu. Tído iin na ndaa kúu Ndios, chĩ o kóno ta'on na ña ndo'o cháa ka nio ndo noo ña o k'i'o ndeé ini ndo. Dá chĩ di'a k'i'o va Ndios tandéé ini noo ndo, dá kandeé ndó kankuei ndó noo tandó'ó xirndodó ñaa.

¹⁴ Sa'á ñoó, na manij miij, taó xóo ndó mií ndó noo ña kúu yoko, o sa kándaño'o ndóan. ¹⁵ Ká'in xí'in ndó táto'on ká'in xí'in na kándaá ini. Sa'á ñoó taó kuendá va'a ndó sa'á ña ká'in xí'in ndó yó'o. ¹⁶ Tá xí'i yó copa ndutá uva, ndirá dándáki ña ni kee Cristo Jesús sa'a yó, ta náki'o yó ndivé'e noo Ndios sa'a ra, zá ko ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo ni kee nij ná? Ta tá dakuachi yó pan, dá sei yoán, zá ko ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo sa'á ña ni xi'o na yiki

koño na ni xi'an sa'a yó? ¹⁷ Va'ará kua'a vá kúu yó, tído iin tó'on vá pan sei yó, sa'á ñoó iin tó'on vá ni nduu yó, chĩ iin tó'on vá pan sei ndi'i yó.

¹⁸ Kande'é ndó táto'on kée na Israel. Chĩ sei na cháa koño kiti dóko ná noo náa, ta, zá ko ná'a ta'on ndó ña kían táto'on iin ni nduu na xí'in noo náa ñoó? ¹⁹ Ta sa'á ña ká'in dión xí'in ndó, zá kóni kaa ña ndaya'i yoko, o ndaya'i ña dóko ñayuu nooán? ²⁰ Koó, chĩ ña ká'in xí'in ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu ko ná'a Ndios koño noo yoko, noo ña u'u va dóko náan, ta o duú noo Ndios takí, ta ko kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'in ña u'u.

²¹ Sa'á ñoó ko kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yó, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chĩ ko kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yó Cristo, ta iin nduu ndó xí'in ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'an. ²² Zá ko ná'a ta'on ndó ña dár'u'u yó sato'o yó noo ña kuión na tá kée yó dión? Zá ká'an ndó ña ndaki cháa ka yó o duú Ndios?

Ná dá'a ni ndukú yó ña va'a mií yó. Di'a nandukú yó ña va'a dao ka na

²³ Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña k'i'o ña va'a noo yó. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña dákuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴ O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kandeí va'a ndó, di'a ndí'i ini ndo ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu. ²⁵ Ta ndi ndaa mií koño kúya'i noo díko náan, kuu va kei ndóan. Ta o sa ndátó'on ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuachi ini ndo. ²⁶ Dá chĩ ña'a sato'o yó Ndios kúu iin ní kúu vá ñayúu yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁷ Tá ni kana iin na ko ná'a Ndios ndo'ó ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'in ná, ta tá ká'an ndó ko'on ndo, kei ni ndó ndidaá kúu ña xí'o

na noo ndo. O sa ndato'on ndo ndei ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'á nakani kuáchi ini ndo. ²⁸ Tído tá ió iin na kaa xí'in ndó: "Kõño ni doko ná noo yoko vá kían xaan", dá kían ná dá'a ni kei ndoan sa'á ña ni ka'an na dión, dá ná o nákani kuáchi ini na kande'é ná ndo'ó, dá chi ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayuu yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooan. ²⁹ Ká'in sa'á ña nákani ini dao ka na, o duu sa'á ña nákani ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'ín: "¿Ndiva'a kánian chituu yu'u ña nónói keei sa'á ña nákani kuáchi ini dao ka ñayuu?" ³⁰ Chi tá ni nakí'o va yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña'a saxí, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa ni nakí'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'an?" ³¹ Sa'á ñoó tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuiti kee ndoan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó. ³² O sa kákuu ndó táto'on iin ña'a kétéin noo ñayuu, dá kuei na noo kuáchi, á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná na ñoo Cristo. ³³ Chi dión kée mií yu'u noo ndidaá ña kéei, chi ndúkúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, chi ko kée yu'u sa'a mií, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'i ná ña káki na noo kuáchi na.

11

¹ Sa'á ñoó kee ndó táto'on kí'o kée yu'u, chi yu'u kúu na kée táto'on kí'o kée Cristo.

Ki'o di'a kee ndó tá náta na ndo dáku'a ndó to'on Ndios

² Nákoní yu'u ndo'ó, ñani, dá chi ndíko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó táto'on kí'o ni daná'i noo ndo. ³ Tído kónij ña kían kandaa ini ndo ña Cristo kúu dinj noo ndidaá kúu ta. Ta dión ta'ani ndó'o ta, chi mií rá kúu dinj noo ñadi'í ra, ta Ndios kúu dinj noo Cristo. ⁴ Sa'á ñoó ndi ndáa mií va ta ká'an xí'in Ndios o dána'a ra to'on ni xí'o Ndios noo rá tá kánóo iin ña'a dinj rá, dá kían

ko xí'o ta'on ra ñaño'ó noo na kúu dinj noo rá. ⁵ Tído ndi ndáa mií vá na ñá'a ká'an xí'in Ndios o dána'a na to'on ni xí'o Ndios noo ná tá ko dáda'i na dinj ná, dá kían ko xí'o ta'on na ñaño'ó noo ra kúu dinj noo ná, ta kéeá kuendá táto'on ni datá tá'í dinj ná. ⁶ Chi tá ko kóni na ñá'a dáda'i na dinj ná, dá kían va'a kaan ná datá tá'í naan. Tído tá kían iin ña ka'an noo noo ná, dá kían va'a kaan ná dáda'i naan. ⁷ Ta ni iin ta ko kánian dáda'i dinj rá, dá chi káa ra táto'on kí'o káa mií Ndios, ta nátiin na ñaño'ó noo rá. Tído ta ta kúu ra nátiin ñaño'ó noo na ñá'a, ⁸ dá chi ko ni kí'in Ndios lásá yika na ñá'a, dá kava'a na ta, di'a lásá yika ta ni kí'in na, dá ni kava'a na na ñá'a. ⁹ Ta ko ni kava'a Ndios ta sa'á na ñá'a, di'a ni kava'a na na ñá'a sa'á ta, dá chindeé ñaá. ¹⁰ Sa'á ñoó miian ndusa kánian kada'i dinj na ñá'a, dá ná'a na ña nákaa na tixi ndá'a yi ná, chi ndé'é káxi ñaá ángel ndéi induú. ¹¹ Tído mií sato'o yo Ndios kúu na ni saki ña o kúu ta'on koo iin ta tá koó iin ñá'a, ta o kúu ta'on koo iin ñá'a tá koó iin ta, ¹² dá chi va'ará ni kí'in Ndios lásá yika ta, dá ni kava'a na ñá'a, tído tixi na ñá'a ta'ani káki ta. Tído ndidaá ña yó'o vei noo Ndios.

¹³ Sa'á ñoó nakani va'a ini mií ndó, ¿á ña va'a kían ña kanonó dinj na ñá'a tá ká'an na xí'in Ndios o koó? ¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noo kían ña konó iin ta kua'ano nání idí dinj rá. ¹⁵ Tído ña va'a va kían ña konó na ñá'a kua'ano nání idí dinj ná, dá chi iin ñaño'ó vá kían, dá chi ni ni'í ná idí dinj ná ña kakuuan ña dáda'i dinj ná. ¹⁶ Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'á ndó ña ko tá'on iin ka ña'a ná'a ndu'u kee ndu xí'in dao ka na kúu kuendá Ndios, sava'a ña yó'o va kían kée ndu.

Dágni Pablo ñayuu sa'á ña ko va'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷ Tído ña ko'in ka'in xí'in ndó viti, ko kían ña ká'an va'i sa'a ndo,

chị noo nátaaka ndo dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátúú tá'an ndó. ¹⁸ Ña mií noó ká'in xí'in ndó kían nị ni'í tó'in ña noo nátaaka ndo dákuá'a ndó, daá kuití vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándísai ña miian ndaa dión kée ndó. ¹⁹ Dá chị kị'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kánda iní ndo ndá yoo kúú na miian ndaa ndíta ndaa xí'in ña dákuá'a na. ²⁰ Chị tá nátaaka ndo sádini ndó táto'on kị'o nị chindú'u sato'o yo Jesús, kọ kéndúsá'ano ndóan. ²¹ Dá chị noo seí ndoan, chíndaa noo dao ndó seí ndo ña né'e mií ndó nị kasáa ndo, ta kọ ndátí ndó ña ka'anda naan. Sa'á ñoó dao ka ndo kándoo nda'í kuíko, ta dao ka ndo xíni. ²² ¿Ndiva'a kée ndó dión? ¿Á kọ ta'ón ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndiva'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kánda ndo ñaño'ó na nda'í kọó ña'a né'e nị kasáa? ¿Ndi kaaí xí'in ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Kọó, chị kọ vá'a ta'on kée ndó.

Kị'o di'a níyíká yó kee yó tá kua'a keeá Santa Cena

²³ Chị táto'on nị natiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, kị'o dión sa nị daná'í noo ndo: Mii sakuaá nị nak'i'o iin taa sato'o yo Jesús noo ndá'a ta né'e choon, dá nị tiin na pan. ²⁴ Dá tá nị ndi'i nị nak'i'o na ndiv'e noo Ndios, dá nị sa'anda dao naan, dá nị kaa na: "Tiin ndó pan yó'o, ta keí ndoan, dá chị ña yó'o kúú yíkí kọñoi, ña kían nak'i'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on iní ndo sa'á ña nị keeí." ²⁵ Ta dión ta'ani nị kee na tá nị tiin na copa vino noó nị ndi'i nị sasá'an na, dá nị kaa na: "Ndúta ñó'o iní copa yó'o dáxinkoo ña saá nị kándoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xinkooan xí'in nị yú'u. Ta kị'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'i ndó ra, dá ndiko'on iní ndo sa'á ña nị keeí." ²⁶ Sa'á ñoó tá seí ndo pan yó'o, ta xí'i ndó vino yó'o, náchina'a ndó ñayuu ña nị xi'í sato'o yo Jesús

sa'á kuachi yo. Ta dión kee ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo na kasaa na.

Ndo'o nio ñayuu ñoó sa'á ña kọ seí na pan ñoó, ta kọ xí'i na ndutá uva ñoó xí'in ñaño'ó

²⁷ Sa'á ñoó ndi ndaa mií ñayuu seí pan yó'o, ta xí'i na ndutá yó'o, ta kọ kée naan xí'in ñaño'ó, dá kían kándoo na ndio na kuachi sa'á ña xini xixi na yíkí kọño sato'o yo Jesús xí'in nị ná. ²⁸ Sa'á ñoó miian ndúsa kánian korndodó va'a ndó nio ndo, nde'á á ndíta ndaa ndo, dá keí ndo pan yó'o, ta ko'o ndó ndutá ñó'o iní copa. ²⁹ Dá chị na seí pan ñoó, ta na xí'i ndutá uva ñoó, ta kọ kée naan xí'in ñaño'ó, ta kọ kékuenda na ña kían yíkí kọño sato'o yo Jesús, dá kían ndo'o nio ná kee Ndios. ³⁰ Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó kua'á nda'ó ndó kú'u, ta kua'a ta'ani ndó kuitá, ta kua'a ndo sa nị xi'í. ³¹ Chị tá dinño'ó taó yo kuendá ña vii kaa nio yo, dá kían ná o dándó'o ta'on Ndios nio yo. ³² Tído kényiko Ndios sa'a yo, ta dándó'o na nio yo viti, dá kían ná dá'a nị tanda'á ná yó ko'o naá yó noo kánian ko'on na kúú kuendá ñayuu yó'o.

³³ Sa'á ñoó, ñani mií, tá nị nátaaka ndo keí ndo pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo iní ndo kandati tá'an ndó, dá kasá'an ndó. ³⁴ Tá ió iin kaa ndó kuíko, dá kían va'a ka ve'e ndó kasá'an ndó, dá kían ná dá'a ka nị ya'a ndó noo nátaaka ndo, dá ná o dándó'o Ndios nio ndo. Ta ió dao ka ña'a ka'in xí'in ndó, ta ñoó kían ndeyikoí tá ná saai noo ndéi ndó.

12

Ká'an Pablo sa'á ña xí'o oon Espiritu ií Ndios noo iin rá iin yó, dá katí'a yó kechóon yó noo ná

¹ Kóni yu'u, ñani, ña kandaá iní ndo sa'a choon nị xi'í Espiritu ií Ndios noo yo, dá katí'a yó kechóon yo noo ná. ² Ta sa ná'a va'a mií ndó ña tá nị sa kuu ndó ñayuu kọ ní sá na'á Ndios takí, sa xionoo ndava'a

ndó sa kee yokó, ña ko tí'a ká'an. ³ Tído kóni ña kandaá ini ndo ña ni iin t'ón ñayuu kómí Espíritu iñ Ndios o kúu ta'on dátaí chí'an na Jesús. Ta ni iin t'ón ñayuu o kúu ka'an ña Jesús kúu sato'o na tá ko kómí ná Espíritu iñ Ndios.

⁴ Ta viti, kua'á nda'o kúu noo choon nátiin yó, dá katí'a yó kechóon yó noo Ndios, tído iin t'ón diní vá kúu Espíritu iñ Ndios, na xí'o ndidaáan. ⁵ Chí kua'á nda'o noo choon ío kéchóon yó noo Ndios, tído iin t'ón diní vá kúu sato'o yo, na dándáki sa'an. ⁶ Ta kua'á nda'o noo choon ío kée yó, tído Ndios, na xí'o ña noo ndidaá yó, iin t'ón vá kúu ná. ⁷ Ta noo iin rá iin yó xí'o Espíritu iñ Ndios choon, dá katí'a yó dákuá'ano tá'an yó. ⁸ Chí noo dao ñayuu xí'o Espíritu iñ Ndios to'on ndichí ka'an na, ta dao ka na ní'i ña ka'an na sa'á ña ná'á míi Ndios kée na kúu Espíritu iñ. ⁹ Ta dao ka na ní'i ña kandeé ká'ano ini na Ndios kée míi Espíritu iñ, ta dao ka na ní'i choon ña nduva'a na ñayuu kú'u kée Espíritu iñ. ¹⁰ Ta noo dao ka ñayuu xí'o na ña kee na ña'a ndato, ta dao ka na ní'i ña kasto'on na sa'á to'on ni ní'i ná noo míi Ndios. Ta dao ka na ní'i ña kandaá ini na ndá yoo kómí Espíritu iñ, ta dao ka na kómí espíritu to'on. Ta dao ka na ní'i ña ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta dao ka na ní'i ña katí'a na nandió né'e na yú'u ká'an ñayuu ñoó. ¹¹ Ta ndidaá ña yó'o kée iin t'ón diní míi Espíritu iñ Ndios. Ta xí'o na ña noo iin rá iin ñayuu táto'on kí'o ni chíkaa ini míi ná kí'o naan.

Iin t'ón vá kúu yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹² Iin t'ón vá kúu yíki koño yo, va'ará kua'á nda'o tá'i kíán. Ta ndidaá tá'i ñoó, va'ará kua'á nda'o kíán, iin t'ón yíki koño kíán. Ta kí'o dión ta'ani ndó'o yó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo, ¹³ chí xí'in iin t'ón vá Espíritu iñ Ndios ni sodó ndúta

ndidaá yó, dá ni nduu yó iin t'ón, va'ará dao yó kúu na Israel, ta dao ka yó kúu na ko kúu na Israel, ta dao yó kúu na ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o, ta dao ka yó kúu na koó sato'o. Tído iin t'ón diní vá kúu Espíritu ni ñatiin yó.

¹⁴ Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'in yíki koño yo, chí ko kíán iin t'ón tá'i, kua'a vá tá'i kíán. ¹⁵ Dá chí tá ná kaa sa'a yo: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin ndá'a, sa'á ñoó ko kúu ta'on yu'u kuendá yíki koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kíán kuendá yíki koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kíán. ¹⁶ Ta tá ná kaa do'o yo: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin nduchí nóo, sa'á ñoó ko kúu ta'on yu'u kuendá yíki koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kíán kuendá yíki koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kíán. ¹⁷ Sa'á ñoó tá iin níi yíki koño yo ná kakuu nduchí nóo, dá kíán, ¿ndi koo kueidó'o yó, tá dáá? Ta tá iin níi yíki koño yo ná kakuu do'o yó, dá kíán, ¿ndi koo ta'ami yó ña'a? ¹⁸ Tído míi Ndios kúu na ni chírndaa iin rá iin tá'i yíki koño yo noo kánian karndaaan táto'on kí'o ni koni míi ná. ¹⁹ Dá chí tá iin t'ón tá'i ndá'a ná kakuu iin níi yó, ¿ndeí kakuu yíki koño yo, tá dáá? ²⁰ Tído viti, va'ará kua'á nda'o tá'i kúu yíki koño yo, tído iin t'ón diní vá ñayuu kúu yó.

²¹ Ta o kúu ta'on ka'an nduchí nóo yo xí'in ndá'a yo: "Ko ta'ón choon kuui ndo'ó." Ta ni diní yo, o kúu ta'on ka'an xí'in sa'a yo: "Ko ta'ón choon kuui ndo'ó." ²² Tído tá'i yíki koño yo, ña ká'an yó ña ko ndáya'i, ñoó di'a xínñó'ó cháá ka yíki koño yo. ²³ Ta dao tá'i yíki koño yo, ña ko ndáya'i noo yo, ñoó di'a kíán dándixi va'a yó. Ta dión ta'ani kée yó xí'in tá'i yíki koño yo, ña kedaá xí'a, dá xíka'an noo yo, ñoó di'a kíán dáda'i yó xí'in ñañó'ó. ²⁴ Ta ko kánian dáda'i yó ñi yo noo va'a ná'a. Ta míi Ndios ni ndeyiko na yíki koño yo, dá natiin ña koó ñañó'ó yó noo, cháá ka ñañó'ó. ²⁵ Ta

dión n̄i kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'í yikí koño yo, di'a ná ku'u inian sa'a sá'tá'an. ²⁶ Sa'á ñoó tá tárku'e iin tá'í yikí koño yo, ta kúú iin ní vá ñí yó u'u. Ta tá ió iin tá'í yikí koño yo va'a ndó'o, ta kúú iin ní vá ñí yó va'a ndó'o, ta kádij inian.

²⁷ Ta ndo'ó kúú táto'on yikí koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúú táto'on tá'í yikí koño na. ²⁸ Ta dao ndó n̄i chikata Ndios ña kee ndó choon noó n̄a kúú kuendá Jesús. Ta choon mií noó n̄i x̄i'o na kúú ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó to'on na, ta dao ka yó kakuu profeta, dá kastō'on yó to'on n̄i n̄atiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúú on̄i n̄i ni'í tá'í dao ka yó kakuu yó n̄a dána'a. N̄i ndi'i, dá n̄i ni'í tá'í dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá n̄i ni'í tá'í dao ka yó choon ña nduva'a yó n̄a kú'u. Ta dao ka yó n̄i ni'í tá'í ña chindeé yó ñayuu kúnda'í. Ta dao ka yó n̄i ni'í tá'í ña kakuu yó n̄a ka'anda choon noó n̄a kúú kuendá Cristo. Ta dao ka yó n̄i ni'í tá'í ña ka'an yó dao ka yú'u, ña kó ní dákuá'a yó. ²⁹ Sa'á ñoó, ¿á ndidaá yó kúú apóstol? ¿Á ndidaá yó kúú profeta? ¿Á ndidaá yó kúú n̄a dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kándéé kée ña'a ndato? ³⁰ Ta, ¿á ndidaá yó n̄i ni'í tá'í ña nduva'a yó n̄a kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó n̄i ni'í tá'í ña ka'an yó dao ka yú'u, ña kó ní dákuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó n̄i ni'í tá'í ña nandió né'e yó to'on n̄i ka'an iin ná n̄i ka'an iin ka yú'u? Koó, kó ta'ón dión kían. ³¹ Sa'á ñoó ndj'i ini ndo ni'í ndo choon ndáya'i cháá ka noo Ndios. Tído viti kol'in dána'i noo ndo iin íchi va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

¹ Va'ará kát'i'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ka'an na ndéi ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndéi induú, tído

tá kó kú'u inij sa'á ñayuu x̄i'ín, dá kían kúú táto'on iin ka kásá oon, o ka chín kádí oon. ² Ta va'ará ná natiin yu'u to'on n̄i kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vi'an ná kana'í ña ndichí ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vi'an ná kana'í ndidaá kúú ña ndichí ió ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano inij Ndios, ña kandeéi nadaoin yúku káa nakuiian iin ka xián, tído tá kó kú'u inij sa'á ñayuu x̄i'ín, dá kían ni iin ña'a kó kúú. ³ Ta va'ará ná dasái ndidaá kúú ña'a ió nooi noó n̄a kúnda'í, ta va'ará ná k̄i'oi yikí koñoi ña kei ña, tído tá kó kú'u inij sa'á ñayuu x̄i'ín, dá kían ni iin ña'a kó ndáya'i va ña n̄i keei.

⁴ Ña kú'u ini yo sa'á ñayuu x̄i'ín yó kían ña k̄i'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo x̄i'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'á ñayuu x̄i'ín yó kó kúú ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná kó kúú ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni kó kían ña kuryíi yó noo ná, ⁵ ta ni kó kían ña kexíxi yó x̄i'ín ná, ta ni kó kían ña koo dí'inda ini yo, ta ni kó kían ña karyíi yó x̄i'ín ná, ta ni kó kían ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná, ⁶ ta ni kó kían ña kadij ini yo tá kée na ña kini, ch̄i kían ña kadij di'a ini yo tá kée na ña ndaa. ⁷ Ta sa'á ña kú'u ini yo sa'á ñayuu x̄i'ín yó, sa'á ñoó k̄i'o ndeé ini yo sa'a ndidaá ña'a kée na x̄i'á, ta noo ndidaá ña'a kandeé ini yo ná, ta noo ndidaá ña'a kandati yó na, ta noo ndidaá ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

⁸ Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin kuu ta'ón o ndi'an. Tído iin kuu ndi'i va ña kástō'on ñayuu to'on n̄i n̄atiin na noo Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an n̄a dao ka yú'u, ña kó ní dákuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndichí ná'á ná. ⁹ Ch̄i ná'á ni'ini va yó cháá ña'a Ndios, ta savá'a cháá to'on n̄i n̄atiin yo noo ná, k̄i'o dión dána'a yo. ¹⁰ Tído tá ná kasandaá kuu koo ndidaá ña'a

tátò'on kị'o kóni Ndios kooan, dá kían ndi'i va ndidaá ña kéchóon tóo yó viti.

¹¹ Tá nị sạ kuu yu'u iin tayii ló'o, dá sạ ka'in tátò'on ká'an xị, ta sạ nakani inii tátò'on kị'o nákani ini xị, ta sạ ndo'i tátò'on kị'o ndó'o xi. Tído tá nị kasandaaj kúúí iin tạ yatá, dá nị dankooi ña kée iin tayii ló'o. ¹² Chị ña ndó'o yó viti kían tátò'on kị'o ndó'o yó tá ndé'é yó noo iin espejo kọ ná'a va'a, chị cháá vá ña'a ná'a yó viti. Tído kasandaá iin kuu, dá koni xí'ín noo yọ Ndios. Ta viti kían cháá vá ná'a yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'a va'a yó Ndios tátò'on kị'o ná'a mií ná yó. ¹³ Ta viti, daá ná koo ini yọ kandeé ini yọ Ndios, ta daá kuití ná kandati yó nạ xí'ín tandeé ini, ta daá kuití ná kú'u ini yọ sa'á ñayuu xị'ín yó. Tído ña ndáya'i cháá kạ noo ndin onị ña yó'o kían ku'u ini yọ sa'á ñayuu xị'ín yó.

14

Di'a kee ndó tá nị natiin ndó noo Ndios ña kátị'a ndó ka'an ndọ iin yú'u kọ ní dakuá'a ndó

¹ Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ña kakomí ndó choon, ña kían xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo, dá katị'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá kạ ndo choon ña kían kástò'on ndó xí'ín ñayuu tọ'on nátiin ndó noo mií Ndios. ² Dá chị ñayuu ká'an iin yú'u kọ ní dakuá'a na, kọ ká'an ta'on na xí'ín dao kạ ñayuu, sava'a xí'ín Ndios vá ká'an nạ, dá chị kọ kándaaj ini dao kạ ñayuu ña ká'an nạ, chị kían iin ña'a kọ kátóni ini yọ nị xị'o mií Espíritu ij Ndios noo ná. ³ Tído tá'an ñayuu kástò'on tọ'on nị natiin na noo Ndios xí'ín dao kạ ñayuu, nạ yó'o kúú nạ xí'o ña kua'ano cháá kạ ñayuu xí'ín tọ'on Ndios, ta ká'an nị'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná tandeé ini. ⁴ Chị nạ ká'an iin kạ yú'u kọ ní dakuá'a na, noón kúú

nạ dakuá'ano mií vá ná. Tído nạ kástò'on xí'ín ñayuu tọ'on nị natiin na noo mií Ndios, nạ yó'o kúú nạ dakuá'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'ín tọ'on Ndios. ⁵ Kóni yu'u ña kían ndidaá ndó ka'an iin yú'u kọ ní dakuá'a ndó, tído va'a cháá kạ ví kían tá ná kástò'on ndó tọ'on nị natiin ndó noo mií Ndios xí'ín ñayuu. Dá chị va'a cháá kạ kée nạ kástò'on tọ'on nị natiin na noo Ndios o duú kạ ná ká'an iin kạ yú'u. Tído tá ío dao na nị natiin ña kándaaj ini nạ ndi kóni kaa yú'u ká'an nạ ñoó, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín tọ'on Ndios.

⁶ Sa'á ñoó, ñani, tá ná sạ yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kasá'í ka'in xí'ín ndó iin yú'u kọ kándaaj ini ndo, ¿ndi kían va'a nị'i ndo, tá dáá? Tído tá ná ka'in xí'ín ndó sa'a iin tọ'on sa'a nị xí'o Ndios nooí, o sa'a iin tọ'on ndichí nị nị'i noo ná, o sa'a iin tọ'on nị natiin noo ná, o sa'a iin kạ tọ'on ndaa, dá kían kándaaj ini ndo. ⁷ Miían ndaa kọ náki'in tá'an noó ta'on noo ká'an yír tuú xí'ín yír dák'a ra. Tído tá kọ ká'a rá tátò'on kị'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndi kee yó kándaaj ini yó ndá yaa tuú nạ, o ndá yaa dák'a na? ⁸ Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kándaaj ini soldado ña kánian kenduu rạ mií rá kọ'on rạ naá rạ? ⁹ Ta kị'o dión ta'ani ndó'o ndó'o tá ká'an ndo iin yú'u kọ kándaaj ini dao kạ ñayuu. ¿Ndi kee na kándaaj ini nạ ña ká'an ndo? Ta noo tá'chị vá ká'an ndo. ¹⁰ Kua'á nda'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaaj ini yú'u ká'an nạ. ¹¹ Tído tá kọ kándaaj ini yu'u yú'u ká'an dao kạ ñayuu, dá kían iin tạ tukú vá kúú yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin nạ tukú vá kúú ná noo yú'u. ¹² Sa'á ñoó ndo'ó, nạ kátoó kakomí choon xí'o Espíritu ij Ndios, ndi'i cháá kạ ini ndo kakomí ndó choon dakuá'ano ndó dao kạ nạ kúú kuendá Jesús xí'ín tọ'on Ndios.

¹³ Sa'á ñoó ndi ndáa ndó ká'an

iin ka yú'u ña kían kò ní dakuá'a ndó, dá kían kaka ndo noo Ndios ña ná k'i'o na ña kati'a ndó nandio né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndo. ¹⁴ Dá chī tá ká'an yu'u xí'in Ndios xí'in iin ka yú'u kò kándaá inij, dá kían miían ndaa ká'in xí'in ná xí'in espírituí, tído ña yó'o kò chindeéan ñaxintónij. ¹⁵ ¿Ndá kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'in xí'in Ndios xí'in espírituí, tído káni ta'anian ka'in xí'in ná xí'in ñaxintónij. Kánian katai xí'in espírituí, tído káni ta'anian katai xí'in ñaxintónij. ¹⁶ Chī tá kéká'ano ndó Ndios xí'in sava'a espíritu ní ndó, ta nákaa iin na kò kándaá ini to'on ká'an ndo, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: “Dión ná koo”, sa'á ndivé'e nī nak'i'o ndó noo Ndios? Chī kò ní kándaá ini na ndí kían nī ká'an ndo. ¹⁷ Chī miían ndaa kuiti va'a nī kee ndó nī nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios, tído kò ní sá'ano dao ka ñayuu xí'in to'on Ndios, chī kò ní kándaá ini na. ¹⁸ Náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chī ká'an cháá kaj dao ka yú'u, ña kò ní dakuá'i, o duú ndidaá ka ndo'ó. ¹⁹ Tído tá nákaa ini ve'e noo náataka ndo, dá kían kátoó cháá kaj ká'in va'ará o'on káa to'on, ña kían kándaá inij, dá dána'í noo ndo, o duú ña ka'in uxī mil to'on xí'in iin yú'u, ña kò kándaá ini ñayuu.

²⁰ Ñani miij, o sa kákuu ñaxintónij ndo ñaxintónij takuálí leé. Va'a kaan takuálí kakuu ndó, tído noo kuachi va, dá chī kò ná'á xí sa'á kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noo ña náani ini ndo sa'á ña'a Ndios. ²¹ Dá chī k'i'o di'a kaá tuti ij Ndios: “Ka'in xí'in na ñooj xí'in yú'u na tukú, xí'in iin yú'u kò ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná keei, o kékuendá ta'on na ña ka'in xí'in ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²² Sa'á ñoo, tá ká'an ndo iin ka yú'u, ña kò ní dakuá'a ndó, ñoo kían ná'a noo ñayuu kò kándisa ña ió Ndios xí'in ndó, tído kò chindeéan ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'in

ñayuu to'on nī ñatiin ndó noo mií Ndios, ña yó'o kían chindeé cháá ka ñayuu kándisa o duú na kò kándisa.

²³ Sa'á ñoo tá nī nditúti ndidaá ndó ini ve'e noo náataka ndo, ta ndéi ndó ká'an ndo iin yú'u kò ní dakuá'a ndó, ta nī kasá'a iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios o iin na kò kándisa, dá kaa na xí'in ndó ña lóko va kúu ndó. ²⁴ Tído tá ndidaá ndó nī kasá'a kásto'on to'on nī ñatiin ndó noo mií Ndios, ta nī kasá'a iin na kò kándisa o iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'in ná, ta kandaá ini na ña kómí ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña kò vá'a kée na. ²⁵ Dá kían nono nda maá ini níko ná kandaá ini na ña kò vá'a kée na, dá taxi tá'an na nakujita xítí ná noo Ndios, ta kéká'ano ñaá ná. Ta kaa na xí'in ndó: “Miían ndaa kuiti ió Ndios xí'in ndó.”

Koo ini ndo ña ndidaá ña'a kee ndó ná dakuá'anoan ndo ichi Ndios

²⁶ ¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá nī nditúti ndó ini ve'e noo náataka ndo, dá kéká'ano dao ndó Ndios xí'in iin yaa, ta dao ka ndo dána'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'an iin to'on saá nī ñatiin ndó noo mií Ndios, ta dao ka ndo ka'an yú'u kò ní dakuá'a ndó, ta dao ka ndo nandio né'e ndi kóni kaa yú'u nī ka'an dao na. Tído koo ini ndo kendaá ndo ndidaá ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo ichi Ndios. ²⁷ Tá kua'an ndo ka'an ndo iin yú'u kò ní dakuá'a ndó, dá kían sava'a uu ndo, o onj ndo ka'an. Tído iin rá iin nī ndó ka'an. Ta kánian koo iin na t'i'a nandio né'e ndi kóni kaa to'on nī ka'an ndo. ²⁸ Tído tá kò iin t'i'a nandio né'e yú'u nī ka'an ndo, dá kían ná dá'a nī nakujita ndó ka'an ndoan. Va'a kaan ndató'on kayá nī ndó xí'in Ndios. ²⁹ Ta dión ta'ani ná kee na kua'an kasto'on to'on nī ñatiin na noo mií Ndios ini ve'e noo náataka ndo. Sava'a uu na, o onj na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí talí ini sa'á to'on nī ka'an na. ³⁰ Tído tá nī ñatiin iin na ió seídó'o iin to'on

saá noo Ndios, dá kían ná katuu tóo na ín ká'an, dá kuu ka'an na sa'á to'on saá ni natiin na. ³¹ In rá iin ni ndó ya'a kastō'on to'on ni natiin ndó noo mií Ndios, dá kían ndidaá ndó kandaá cháá ka ini ndí kían kóni Ndios, dá koo cháá ka tandéé ini ndó xí'ín ná. ³² Chì iin na ni natiin to'on noo mií Ndios kastō'on na, ió choon noo ndá'a ná ña katuu tóo na noo ká'an na, ³³ dá chì Ndios, na ndáño'o yó, kō kúu ta'on na iin Ndios xí'o ña nakuina vaá yō. Di'a xí'o na ña kandeí yó xí'ín ñaño'ó.

Tátō'on kī'o kée dao ka na kúu ñayuu Ndios ini ve'e noo dákua'a na, ³⁴ kánian tádi kandeí na ñá'a ve'e noo náta ka ndó dákua'a ndó, chì kō ta'ón íchì ná ndató'ón ná. Di'a kánian kaño'o na tixi ndá'a yíí ná tátō'on kī'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵ Tá ndáa ña'a kō ní kandaá ini na, dá kían tá ná nasaa na ve'e na, dá ná ndatō'ón ná yíí ná. Dá chì iin ña ka'an noo kían ña ndató'ón ná ini ve'e noo náta ka ndó dákua'a ndó. ³⁶ ¿Á sa'va'a noo ndo'ó ni ñatōon to'on Ndios, xiní ndó? O, ¿á sa'va'a noo ndo'ó ní ni kasáaan, ká'án ndó?

³⁷ Tá ió iin káa ndó ká'án ña kúu ndó na ni natiin to'on noo mií Ndios, o ká'án ndó ña kómí ndó iin choon ni xí'o Espíritu ij Ndios noo ndó, dá kían kánian nakoni ndó ña choon táai noo tuti yó'o kúu choon sa'ándá Ndios, na kúu sato'o yō. ³⁸ Tá ió iin káa ndó kō nákoní ña dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndó ná. ³⁹ Sa'á ñoó, ñani, ndí'i ini ndó natiin ndó choon ña kastō'on ndó to'on ni ni'í ndó noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao ka na ña ka'an na in ka yú'u kō ní dákua'a na, ⁴⁰ tído kee ndó ndidaá ña yó'o xí'ín ñaño'ó, ta yíko kee ndó ña.

15

Ká'an Pablo sa'a ndí koo tá ná natakí na ni xí'í

¹ Ñani miíj, ko'in kastō'in xí'ín ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesucristo,

tá'an ña sa ni daná'í noo ndó, tá'an ña ni natiin ndó, ta ndíta toon ndó xí'án. ² Tá ná kandita toon ndó xí'ín mií to'on va'a yó'o, ña ni daná'í noo ndó, dá kían ni'í ndó ña káki ndó. Tá kōó, dá kían kō chón ta'on ña kándísa ndó.

³ Chì ña mií noó ni daná'í noo ndó kúu to'on ni xí'o mií Ndios noó, chì ni daná'í noo ndó ña ni xí'í Cristo Jesús sa'a kuachi yó, tá kī'o dión, dá ni xinkōo noo ká'an tuti ij Ndios. ⁴ Dá ni nduxi na. Ta ni ñatakí na tixi kuu óni, dá ni xinkōo noo ká'an tuti ij Ndios. ⁵ Dá ni na'a noo ná noo Cefas. Ndi'i daá ni na'a noo ná noo ndin uxí uu ña ni sa xionoo xí'ín ná. ⁶ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo o'on ciento ka ñayuu kúu kuendá na. Ta kua'a jíí vá na yó'o ndéi takí, tído dao na ni xí'í. ⁷ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá ni na'a noo túku na noo ndidaá ña kúu apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na. ⁸ Nda noo ndí'í kuuí, dá ni na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'á ñoó kúu tátō'on iin taló'o kueé ni kaki.

⁹ Ta kúuú na nó cháá ka noó ndidaá ka apóstol, ta kō káni vían ña kanani yu'u ña kakuu apóstol, chì sa xionoo yu'u sa kendava'í xí'ín na kúu kuendá Jesús. ¹⁰ Tído sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín, sa'á ñoó ni kee na yu'u kúu iin apóstol. Ta ña maní ni kee na xí'ín yu'u, kō ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchón cháá kaj o duú ndidaá ka ni ña né'e to'on na. Tído o duú mií yu'u kéchón, mií vá Ndios kúu na chindeé yu'u sa'á ña maní ni kee na xí'ín. ¹¹ Tído kō ta'ón ña'a kían á yu'u o dao ka na dána'a noo ndó. Chì sa'á ña yó'o dána'a ndi'í ndu, ta ña yó'o kían kándísa ndó.

¹² Ndu'u kúu na dána'a ña miían ndaa kuiti ni ñatakí Jesús tein na ni xí'í, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ña o náta ta'on na ni xí'í? ¹³ Tído tá ná o náta ta'on na ni xí'í, dá kían ni Cristo kō ní náta, ní kúu. ¹⁴ Tído tá kō ní náta Jesús, dá kían kō chón

ta'on to'on ni daná'a ndu noo ndo, ta ni ña kándisa ndó sa'a Jesús ko choon, ní kúu. ¹⁵ Tá k'i'o dión kíán, dá kíán ni kandoo ndu kúu ndu na ká'an to'ón sa'a Ndios, dá chi xí'o ndu kuendá ña Ndios kúu na ni danátaki Cristo. Tído ko ní nátaki ta'on Cristo tá miían ndaa o nátaki na ni xi'i, ní kúu. ¹⁶ Chi tá ná o nátaki na ni xi'i, dá kíán ni Cristo ko ní nátaki ta'on, ní kúu. ¹⁷ Tá ko ní nátaki Jesús, dá kíán ko choon ta'on ña kándéé iní ndo ná, ta kómí iij vá ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá dión kíán, dá kíán ni naá óon va na ni xi'i íchi Cristo. ¹⁹ Sa'a ñoo tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandeé iní noo yo xí'in Cristo, dá kíán nda'í cháá ka ndó'o yó o dúy ndidaá ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

²⁰ Tído miían ndaa kuiti va ni nátaki Cristo tein na ni xi'i, ta mií ná kúu na mií noo ni nátaki, sa'a ñoo miían ndaa natakí ndidaá ka ñayuu ni xi'i. ²¹ Ta sa'a iin to'ón taa, sa'a ñoo ndidaá kúu ñayuu xí'i. Ta dión ta'ani sa'a iin ka taa natakí na ni xi'i. ²² Chi sa'a ña ni kee Adán kuachi, sa'a ñoo ndidaá ñayuu xí'i. Ta dión ta'ani, sa'a ña ni nátaki Cristo, sa'a ñoo ndidaá ñayuu ni xi'i ni'i ña natakí na. ²³ Tído iin rá iin ña'a ió yíkoan táto'on k'i'o ni chikaa iní Ndios kooan. Chi dinño'ó Cristo ni nátaki, dá tá ná nandió ko na kasaá na, dá ví natakí ñayuu kuendá na. ²⁴ Dá kasandaá kuu naá ñayuu yó'o, dá nakí'o Cristo ndidaá kúu choon noo ndá'a tatá Ndios tá ni ndi'i ni kandeé ná ni díta ná choon noo ndá'a ndidaá ña sa komí ndée, xí'in ndidaá ra sa sa'anda choon xí'in ndidaá ra sa dandáki ñayuu yó'o. ²⁵ Dá chi miían kánian dándáki Cristo nda ná nataán ndi'i Ndios tá xiní u'u ñaá tíxi sa'a ná. ²⁶ Dá nda noo ndí'i kuií, dá kíán dánaá na ña xiní u'u ñaá, tá'an ña kédaá xí'in yó, dá xí'i yo. ²⁷ Chi ndidaá vá ña'a nataán Ndios tíxi sa'a Cristo. Tído tá kaáan ña ndidaá vá ña'a kaño'o tíxi ndá'a

ná, ko kóni kaaan ña kakaá ta'ani mií Ndios, chi mií vá ná kúu na ni nataán ndidaá kúu ña'a tíxi sa'a ná. ²⁸ Tá ni ndi'i ni ndu'u ndidaá kúu ña'a tíxi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, na kúu de'e Ndios, tíxi ndá'a mií Ndios, na ni nakí'o ndidaá kúu ña'a tíxi ndá'a ná. Dá kíán mií Ndios kakuu na mií noo noo ndidaá ña'a.

²⁹ Ta viti, ¿ndiva'a sódo ndúta dao ndó sa'a ñayuu ni xi'i tá ko kándisa ndó ña natakí na ni xi'i? ¿Ndiva'a sódo ndúta ndo sa'a na ni xi'i, tá dáá? ³⁰ Ta, ¿ndiva'a daá kuiti ndó'o níyo ndu'u sa'a to'on Ndios tá ná o nátaki na ni xi'i, tá dáá? ³¹ Ká'an ndaai xí'in ndó, ñani, ña sa'a ña kadii iní yu'u sa'a ña ni kee sato'o yo Jesucristo xí'in ndó, sa'a ñoo ndidaá kuu vá ió ña kuu. ³² Ta ni xió né'e tá'in xí'in tá tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ¿ndí kíán va'a ni'i yu'u tá dión ná o nátaki na ni xi'i? Dá chi tá ná o nátaki ñayuu ni xi'i, dá kíán: “Ná kasá'an yó, ta ná ko'o yó, ta ná xinió, dá chi iin taan kuu va yó.”

³³ O sa k'i'o ndó mií ndó ña danda'í na ndó'o, dá chi: “Tá xionoo ndó xí'in taa kini, dá kíán dátuu vá rá ndó'o noo ña va'a kée ndó.” ³⁴ Sa'a ñoo kánian ndito koo iní ndo, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi noo Ndios. Chi ndéi dao ñayuu ko ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'in ndó, dá ná kaka'an noo ndo.

K'i'o di'a koo, dá natakí na ni xi'i

³⁵ Ndá ndi kuu ndato'ón iin kaa ndo'o, ta kaa ndo: “¿Ndí koo, dá natakí ñayuu ni xi'i? ¿Ta ndi koo yikí koño kandixi na noo natakí na?” ³⁶ Ñayuu xixi kúu ndó. Chi tá chí'i ndó iin tata noño'o ndo, miían ndúsa kánian kuuñan tii ñó'o, dá dákuitaan kakuuan iin yukú saá. ³⁷ Ta ña chí'i ndó noño'o ndo ko kíán sa iin yukú kuií, di'a dinño'ó iin tata íchi kíán chí'i ndó, miían kíán noni tirió o dao ka tata. ³⁸ Tído mií vá Ndios kúu na xí'o ndi koo iin rá iin yukú táto'on ni chikaa iní

mií ná kooan, sa'á ñoó iin rá iin tata xí'ín yukuán.

³⁹ Ta dión ta'ani o duú iin nóo kúu ndidaá yikí koño. Chì dín vá kúu yikí koño ñayuu, ta sá dín vá kúu yikí koño kirí kúu kítj. Ta sá dín vá kúu yikí koño t̄iyaká, ta sá dín vá kúu yikí koño kirí ió tomí. ⁴⁰ Ió yikí koño kómí nā ndéi induú, ta dín vá kúu yikí koño kómí ñayuu ndéi noño'ó yó'o. Chì ndato cháá ka yikí koño kómí nā ndéi induú o duú yikí koño kómí nā ndéi noño'ó yó'o. ⁴¹ Ta dión ta'ani dín vá ndato ndiandii, ta dín vá ndato yoo. Ta dín vá ndato t̄iñoo. Ta dín vá ndato dao t̄iñoo noo dao ka rj.

⁴² Ta k̄i'lo dión ta'ani ndo'o nā n̄i x̄i'j tá ná nataki nā, ch̄i yikí koño nā, ñā n̄i nduxi, k̄ian t̄é'j. Tído tá ná nataki nā, dá k̄ian nani'j ná iin yikí koño, ñā ni iin kuú o t̄é'j. ⁴³ Ch̄i yikí koño n̄i nduxi kúu iin yikí koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ñā'a ndato. Ch̄i tá n̄i nduxian n̄i sá k̄ian iin ñā'a koó ndée. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ñā'a ió ndée. ⁴⁴ Tá n̄i nduxian, dá n̄i sá k̄ian iin yikí koño kómí nā ndéi noño'ó yó'o. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin yikí koño kómí nā ndéi induú. Dá ch̄i ió yikí koño kómí nā ndéi noño'ó yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí nā ndéi induú.

⁴⁵ Ch̄i ká'an tuti ij Ndios ñā mií Ndios n̄i kava'a t̄aa mií noó, tá'an r̄a sá naní Adán, ta n̄i x̄i'lo na ñā n̄i sá taki r̄a. Tído Cristo, na n̄i kii sata Adán, noón kúu iin Espír̄itu x̄i'lo ñā kataki chíchí yó. ⁴⁶ Tído ko ní n̄i'j yo yikí koño kuendá induú mií noó, di'a n̄i n̄i'j yo yikí koño kuendá noño'ó yó'o va. Ndi'i, dá n̄i'j yo yikí koño kuendá induú. ⁴⁷ Ch̄i t̄aa mií noó n̄i sá kuu kuendá noño'ó yó'o, ch̄i n̄i kava'a ra x̄i'ín ño'ó. Tído t̄aa kúu uu, nā kúu sato'o yo, noón kúu kuendá induú, ch̄i n̄i kii na chí induú. ⁴⁸ Dá ch̄i t̄ato'on k̄i'lo káa yikí koño sá komí t̄aa n̄i kava'a x̄i'ín ño'ó, k̄i'lo dión kúu yikí koño

nā kúu kuendá noño'ó yó'o. Ta yikí koño nā kúu kuendá induú kúuán t̄ato'on yikí koño nā n̄i kii induú. ⁴⁹ Ta viti ndáa yikí koño yo t̄ato'on k̄i'lo n̄i sá kaa yikí koño t̄aa n̄i sá kuu kuendá noño'ó yó'o. Tído kasan-dáa iin kuú, dá nduu yikí koño yo t̄ato'on káa yikí koño nā n̄i kii chí induú. ⁵⁰ Sa'á ñoó ká'ín x̄i'ín ndó, ñani mií, ñā o kúu ta'on ndu'u koño yo x̄i'ín n̄i yo noo dándaki Ndios. Ch̄i ñā'a túu, o kúu ta'on natiian kuendá noó ñā'a ko túu.

⁵¹ Ta viti kónij ka'ín x̄i'ín ndó sa'a iin ñā'a ná'a iin tó'on mií Ndios. O duú ndidaá vá yó kuu, tído ndidaá vá yó ndesaá Ndios yikí koño, ⁵² ch̄i iin ndakána va kakuuan, t̄ato'on k̄i'lo kée noo yo tá nákuani yo. Dión koo tá tuu trompeta noo ndi'i. Dá ch̄i tá n̄i tuu trompeta, dá nataki nā n̄i x̄i'j, ta n̄i'j ná iin yikí koño o t̄é'j. Ta ndidaá yó, nā ndéi takí, ndesaá Ndios yikí koño yo. ⁵³ Dá ch̄i miían ndúsá nadaon yikí koño t̄é'j yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā n̄i iin kuú o t̄é'j. Ta yikí koño yó'o, ñā x̄i'j, kánian nadaoan, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā k̄ian ni iin kuú o kuú.

⁵⁴ Tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño t̄é'j yó'o, ta n̄i nandixi yó iin yikí koño ko t̄é'j, ta tá n̄i ndi'i n̄i nadaon yikí koño yó'o, ñā x̄i'j, ta n̄i nandixi yó iin yikí koño, ñā ni iin kuú o kuú, dá x̄inkoo t̄o'on ká'an tuti ij Ndios, ch̄i di'a kaáan: “N̄i kandeé Ndios n̄i dānaá nā noó ñā kēdaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j nā. ⁵⁵ Sa'á ñoó, yo'ó, ñā kēdaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j nā, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yáí nd̄i, ¿ndeí kua'an ñā sá kandeéon x̄i'ín nd̄i?” ⁵⁶ Ch̄i ion, ñā kēdaá x̄i'ín yó, dá x̄i'j yo, kúu kuachi kée yó. Ta ley Moisés k̄ian dátaí kuachi yó sa'á ñā yá'a yó kee yó kuachi. ⁵⁷ Tído viti ná nak̄i'lo yó ndivé'e noo Ndios, ch̄i n̄i kandeé yó x̄i'ín ndidaá ñā yó'o sa'á ñā n̄i kee Jesucristo, nā kúu sato'o yo. ⁵⁸ Sa'á ñoó, nā man̄i mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndo x̄i'ín ñā ndaa kándisa yó. Ta nd̄i'j ini ndo

kechóon ndó choon sato'o yo Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Chì ná'á vá mií ndó ña choon kée yó noó na kúu sato'o yo, o naá óon ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'á di'ón dátaká ñayuu ñoo, dá chindeé ná na kúnda'i

¹ Ta viti ko'in ka'in xí'in ndó sa'á di'ón dátaká ndó, dá chindeé ndó na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndó kee ndó táto'on k'i'o ni sa'andaj choon noó na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ² Ta iin iin kuu kas'á sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noó ya'i táto'on k'i'o ni ni'i ndó noó ni kechóon ndó, tá taxi va'a ndóan. Dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó xaan, ná dá'a ni nditúti ndóan mií hora daá. ³ Dá tá ná saaj noo ndéi ndó, dá k'i'oi iin tuti noó taa ni ndukú mií ndó, dá tanda'i ra ko'on ra xí'in di'ón ni nditúti ndó chindeé ndó na kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén. ⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kían kane'e tá'an daó rá ko'on ra xí'in.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñoo Corinto cháa tiempo

⁵ Saaj noo ndéi ndó tá ni ndi'i ni ya'i chí kuendá Macedonia, chí Macedonia ñoo kánian ya'i. ⁶ Ndá ndi kuu koo tooi xí'in ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'in ndó tein ndidaá yoó vixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'in noo kánian ko'in. ⁷ Ko kóni ña kían chika'anda oon ni noo ndéi ndó, chí kóni kooi cháa tiempo xí'in ndó tá k'i'o dión kóni na kúu sato'o yo. ⁸ Tído koo too vai ñoo Éfeso yó'o ndá ná kasan-daá kuu víko Pentecostés, ⁹ dá chí ndato nda'o nóno noói kechóoin noo Ndios, ta ió iin tandéé iní ká'ano ña kua'a cháa ka ñayuu kandísa to'on Jesús, va'ará kua'a nda'o na xiní u'u ñaá.

¹⁰ Tá ni saaj Timoteo noo ndéi ndó xaan, koo ini ndó keva'a ndó xí'in xí, dá ná kadij ini xi koo xi xí'in

ndó, dá chí kechóon xi noó na kúu sato'o yo táto'on k'i'o kechóon mií yu'u. ¹¹ Ta ni iin ndó o sa kú'ichi ini koni ndó xí. Di'a koo ini ndó chindeé ndó xi, dá ná koo va'a ini xi nandió koo va'a xi kii xi noo ió, dá chí ió yu'u ndátii ndisaá xi xí'in dao ka ñani yo.

¹² Ta kóni ña kandaá ini ndó sa'a ñani yo Apolos. Ni seí nda'ávii noo ná ña saá na xí'in dao ka ñani yo kande'é ná ndó'o. Tído kó ní xíin ta'on na saá na viti. Tído tá ni nono ná iin ka ta'ándá, dá saá na koo too na xí'in ndó.

Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

¹³ Ta kaño'o ini ndó, ta kandita toon ndó xí'in ña ndaa kándisa yó, ta cho'on taa ini ndó, ta ndakí koo ndó. ¹⁴ Ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'in ña kú'u ini ndó sa'a dao ka ñayuu.

¹⁵ Ñani, sa ná'á vá ndó ña na ve'e Estéfanos ni sa kuu na mií noó ni kandísa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'á ta'ani ndó ña ni nakí'o na mií ná ña chindeé ná ndidaá kúu na kúu ñayuu Ndios. ¹⁶ Ta seí nda'ávii noo ndó ña kueíd'o ndó ndidaá ka ni ñayuu kée táto'on kée na yó'o, xí'in ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kechóon noo choon yó'o.

¹⁷ Ta kadij nda'o inij sa'á ña ni kasáa Estéfanos, xí'in Fortunato, xí'in Acaico, ta ni ndundeé iní, va'ará koo mií ndó ndéi xí'in, ¹⁸ chí ni xi'o na tandéé iní noói táto'on k'i'o kée ta'ani na xí'in mií ndó. Ta koo ini ndó nakoni ndó ñayuu kée táto'on k'i'o kée na yó'o.

¹⁹ Ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an na ndisá'an xí'in ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'in k'i'o yó Priscila, xí'in ndidaá na kúu kuendá Jesús nátaka dáku'a ve'e na ká'an na ndisá'an xí'in ndó sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús. ²⁰ Ta ndidaá na kúu ñani yo ndéi yó'o ká'an na ndisá'an

xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúú Pablo, ta táai ndisá'án yó'o kosaa noo ndo xí'ín ndá'a míí. ²² Ta tá ió iin káa ndó ko kóni Jesucristo, na kúú sato'o yo, dá kían chi'an ná kataj ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakí kí ní.

²³ Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. ²⁴ Kú'u ndava'o inij sa'a ndidaá ní ndó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, táto'on kī'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndó'o, na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xa'an, xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manī xí'ín ndó, ta nakī'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'an Pablo sa'á tandó'ó ndó'o na

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñañó'ó. Mií ná kúú tatá, na daá kuití kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tandéé ini ká'ano noo yo. ⁴ Ta noón kúú na xí'o tandéé ini noo ndú'u tein ndi ndáa mií tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'í ini ndu ndi koo kee ndu kī'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu tá ndó'o na ndi ndáa mií tandó'ó. Dá chí táto'on kī'o xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, kī'o dión ta'ani xí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu. ⁵ Ta sa'á ña sá sá'ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'á to'on Cristo, sa'á ñoo sá'ano ta'ani tandéé ini ní'í ndú noo ná. ⁶ Chí tá ndó'o ní'o ndú, ñoo kían kedaá xí'ín ndó, dá ni'í ndo tandéé ini, ta koni ndo káki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, sa'á ñoo ní'í ta'ani ndó tandéé ini kée ndu'u, ta koni ndo káki ndó. Dión, dá kī'o ta'ani na tandéé ini noo ndo tá ndó'o ní'o ndo táto'on kī'o ndó'o ní'o ndu'u. ⁷ Ta miían ndaa ió tandéé ini noo ndú'u sa'a ndo, chí ná'a ndú ña sa'á ña ndó'o dáó ní'o yo, sa'á ñoo táto'on kī'o xí'o

na tandéé ini noo ndú'u, kī'o dión ta'ani xí'o na tandéé ini noo ndó'ó.

⁸ Ñani, kóni ndu'u ña kana'a ndó sa'á tandó'ó ká'ano ni ndo'o ní'o ndú tá ni sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'í nda'o ni ndo'o ndu o duú ña kī'o ndéé ini ndu kían, sa'á ñoo ni ndi'i va tandéé ini noo ndu'u ña kankuei takī ndu.

⁹ Ta ñoo kúú noo ni katóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión ni ndo'o ndu, dá kían ná dá'a ni kandeé ini ndu mií ndú, di'a ná kandeé ini ndu iin tó'on dinī Ndios, na dánataki na ni xi'í. ¹⁰ Chí noón kúú na ni dakáki ñaa tiempo daá, ta mií ta'ani na dakáki ñaa viti, ta kandeé ini ndu ña dakáki ñaa noo ndidaá tandó'ó ná'ano kóni dánaá ñaa, ¹¹ dá chí chindeé ndó ndu'u xíka ndo ña manī noo Ndios sa'á ndu'u. Chí tá kua'a nda'o ñayuu xíka ña manī noo Ndios sa'á ndu, dá kían kua'a ka ví ñayuu nakī'o ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ña manī kée na xí'ín ndú.

Yó'o nákan Pablo ndiva'a ko ní sa'an na ñoo Corinto

¹² Ta ió iin ña'a kedaá xí'ín ndú, dá ka'an va'a ndu cháa sa'a mií ndú, ta kían ña ko kútúu ta'on ini ndu sa'a ni iin ña'a kée ndu, dá chí kenda ndu ndidaá ña'a, ta kée nduan xí'ín ndino'o ini ndú noo Ndios. Ta ko kéchóon ta'on ndu ña ndichí ió ñayuu yó'o. Di'a kée nduan sa'á ña manī ni kee Ndios xí'ín ndú. Ta dión kée ndu iin ní kúú vá noo xionoo ndu, ta dión kendaá cháa ka ndu xí'ín ndó'ó. ¹³ Ta ko táa ta'on ndu dao ka to'on, ña kían o kandaá ini ndo, o ña o kati'a ndó ka'í ndó. Chí ndati yu'u ña miían kasandaá ndo kandaá ndi'i ini ndo, ¹⁴ dá chí táto'on kī'o sa kandaá ini ndo cháa ña ndu'u kúú na ió ñañó'ó ndó noo, kī'o dión ta'ani koo ñañó'ó ndú noo ndo tá ná kasandaá kuu nandió ko tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

¹⁵ Ta xí'ín tandéé ini yó'o ni ka'ín saajī dinñó'ó noo ndéi ndó, dá chindeéi ndo'ó uu ta'ándá, ¹⁶ chí ni ka'ín chika'andai noo ndéi ndó, dá

ya'li ko'in chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daá, nandió koo tukui noo ndéi ndó, dá kían kee ndó ña manj ko'on ndo dáya'a ndó yu'u íchi kua'an chí Judea di'a, ni ka'in. ¹⁷ Tá ni ka'in xí'in ndó ña dión keei, zá ká'an ndó ña iin ndakána ni ka'in xí'in ndó? O, zá ká'an ndó ña kée yu'u tát'on k'i'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, tá'an na ká'an "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an na ña "koó"? ¹⁸ Tído iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ná'a ña ko ká'an ndu "jaan" xí'in yú'u ndú, ta xí'in ñaxintóni ndú ká'an ndu ña "koó". ¹⁹ Ta sa'á Jesucristo, na kúu de'e Ndios, ni daná'a yu'u xí'in Silvano, xí'in Timoteo noo ndo. Ta ko ká'an Jesús "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an ña "koó". Ta sa'a mií ná ká'an Ndios "jaan" xí'in yó, ²⁰ dá chi sa'a mií Jesús xínkoo ndi'i to'on ni xi'o Ndios noo yo, ta sa'a mií ná ká'an yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yó na. ²¹ Ta mií Ndios kúu na ná'a ndaa ña ndu'u xí'in ndo'ó kúu ñayuu mií ná sa'á ña ndiko yo Cristo, ta mií ta'ani na kúu na ni kaxi yó kakuuó ñayuu na, ²² chi ni kani na sello nio iin rá iin yó, chi ni xi'o na Espiritu ií ná koo na nio yo, dá katóni ini yo ña miían ndaa natiin yó ndidaá ka ña va'a ni kaa na tei na noo yo. ²³ Mií Ndios kúu na chíkanii xí'o kuendá sa'í, chi ná'a ná ña sa'á ña ko ní xín dákúnda'í ini ndo'ó, sa'á ñoó ko ñá'a kasandaái ñoo Corinto xaan. ²⁴ Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon noo ndo noó ña kánian kee ndó sa'á ña kándísa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noo ndo, dá kadii ini ndo, chi sa ndíta toon ndó xí'in ña ndaa kándísa yó.

2

¹ Sa'á ñoó ni chikaaj iniñ ña o sáa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í iniñ ndo'ó. ² Dá chi tá ná dákúnda'í iniñ ndo'ó, dá kían,

¿ndá yoo k'i'o ña kadii iniñ, tá daá? Chi na ndáti yu'u k'i'o ña kadii iniñ, nandei nda'í di'a na kee yu'u. ³ Sa'á ñoó ni taai iin ka tuti ñoo kosaaan noo ndo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kúnda'í iniñ kee na kánian k'i'o ña kadii iniñ. Ta kándéé ká'ano iniñ ña tá kadii ini yu'u sa'a ndo, dá kían kadii ta'ani ini mií ndó. ⁴ Ta nda'í nda'o ni sa kuu iniñ tá ni taai tuti ñoo kosaaan noo ndo, chi nda nio vij ni tar'u'u, xiní, ta xí'in ndirá nooi ni taai ña. Tído ko ní ndukúí ña dákúnda'í iniñ ndó. Di'a ni keei, dá kandaaj ini ndo ndi k'i'o kú'u iniñ sa'a ndo.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'á taa ni ya'a ni kee kuachi

⁵ Ió iin taa ni ya'a ni xi'o ña ni kúnda'í ini yu'u, tído o duú sava'a iin tó'on yu'u ní kúnda'í iniñ ni kee ra, chi kuu va kaaj ña ndidaá ndo'ó ni kúnda'í ta'ani ini. ⁶ Sa kua'á nda'o ndó ni dandó'o nio taa ñoo. Cháa dión ka ni ná kakuuan. ⁷ Ña kánian kee ndó viti kían k'i'o ká'ano ini ndo sa'a rá, ta k'i'o ndó tandéé ini noo rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kúnda'í ini rá dánaá ñaá. ⁸ Sa'á ñoó sei nda'avíi noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndo sa'a rá. ⁹ Chi ni tанда'í iin ka tuti ñoo kosaa noo ndo, dá ná kande'á á miían ndaa seídó'o ndó ndidaá choon sa'ándái noo ndo. ¹⁰ Chi na xí'o ká'ano ini ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani k'i'o ká'ano iniñ sa'a ná. Ta sa ni xi'o ká'ano ta'ani iniñ sa'á taa ñoo tá ió iin ña'a ni kee ra xí'in mií, ta sa'a mií ndó ni keei dión, chi k'i'o dión kóni mií Cristo kee yó, ¹¹ dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'in yó, chi sa ná'a vá yó tát'on k'i'o mañáan.

Yó'o ni nakani ini Pablo sa'á Tito nani sa io na ñoo Troas

¹² Tá ni saai ñoo Troas dána'i to'on va'a sa'a Cristo, ndato ni sonó sato'o yo Ndios ña kían dána'i to'on na ñoo ñoo. ¹³ Tído ko ní sa io va'a iniñ, chi ko ní nani'i tá'in xí'in ñani yo Tito ñoo ñoo. Sa'á ñoó ni ka'in

ndisá'án xí'ín ñayuu ndéi ñoó, dá nì keei kua'ìn chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaá ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yo Cristo

¹⁴ Tído náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chí mií ná dáxinkoo va'a ndidaá ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'u nì xí'o na choon dána'a ndu sa'á to'on ná, dá kían táto'on k'i'o náka'ani díko támi sá'an, k'i'o di'ón náka'ani to'on na noo ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ta noo mú Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sá'an, ña chíñó'o Cristo noo Ndios. Chí to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noo ná kua'an káki, xí'ín noo ná kua'an naá. ¹⁶ Ta to'on dána'a ndu kían táto'on díko ndji noo ná kua'an naá, ña xí'o ña naá ná. Ta noo ná kua'an káki, to'on yó'o kían táto'on iin díko támi sá'an, ña xí'o ña kataki ná. Tído, ¿nda yoo kandeé kee choon yó'o, tá daá? ¹⁷ Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kuá'á nda'o taa, tá'an ra xionoo náka'án nda'i to'on Ndios xí'ín ña mañá. Di'a ndisá'ano kéchón ndu noo Ndios, chí mií ná nì xí'o choon yó'o noo ndu, ta noo mií Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo noo ñayuu ña nì kandoo Ndios kee na ña saá xí'ín ná

¹ ¿Á ká'án ndó ña nandió kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndo ndu'u sa'á ña ká'an ndu dión? O, ¿á ká'án ndó ña xínñó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'á ndu táto'on k'i'o xínñó'ó ñaá dao ka ra? Koo, ² dá chí tuti ká'an va'a sa'a ndú kúu iin rá iin mií ndo'ó, ta káaan ini nio ndú. Ta ndidaá tá'an ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a nì kee ndu tein ndó xaan, ³ chí miían ndaa kuiti ndo'ó kúu tuti ká'an va'a sa'á ndu'u, ña kían nì taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo iin tuti xí'ín tinta. Di'a nì taa naan xí'ín ndéé Espiritu iñ Ndios

táki. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a nì taa naan ini nio ndo.

⁴ Ta kándéé ká'ano ini ndu'u Ndios ña k'i'o dión kían sa'á ña ió Cristo xí'ín ndú. ⁵ Ta nì lú'u ña ndichí ko kómí mií ndu'u ña kían kédaá xí'ín ndú ka'án ndú ña kat'i'a ndu kee ndu choon yó'o, dá chí mií vá Ndios kúu ná xí'o ña ndichí noo ndu, dá kat'i'a ndu kee nduan. ⁶ Ta mií Ndios kúu ná nì xí'o ña kat'i'a ndu dána'a ndu sa'á ña saá nì kandoo na kee na xí'ín ñayuu ná. Ta diín va kían o duú ley, ña nì taa na xí'ín letra, chí noo Espiritu iñ mií ná nì kii ña saá ñoó. Ta ley ñoó xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espiritu iñ, noón kúu ná xí'o ña kataki chíchi yó.

⁷ Ta ley ñoó, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, nì taa Ndios ña noo yuu. Ta nì naye'e ndaa tá nì xí'o naan noo Moisés. Ta ko ní kúu ta'on kande'é ná ñoo Israel noo Moisés sa'á ña ndato téi yé'an, tído sa kua'an ndaño'ó vá ña yé'e noo ná. ⁸ Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'ín Espiritu iñ ná. ⁹ Dá chí tá dión ndato nì naye'e ndaa tá nì xí'o na ley yatá, ña ká'an ña kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña saá xí'o Ndios noo yo, chí xí'oan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰ Chí va'ará ndi k'i'o ví ndato náye'e ndaa tá nì xí'o na ley yatá, tído ko ta'on ña'a kían noo ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹ Dá chí ley yatá, ña naá, ndato nì sa ye'e ndaaan, tído ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña saá xí'o Ndios noo yo viti, chí ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹² Ta sa'á ña ió tandeé ini ndu ña k'i'o dión kían, sa'á ñoo ko yu'u ta'on ndu ka'an ndu sa'án, ¹³ ta ko kée ta'on ndu táto'on k'i'o nì kee Moisés, chí nì dadá'i na noo ná xí'ín iin dá'on, dá ná o koni ná ñoo Israel ña sa kua'an nda'o ña ndato tóon noo ná. ¹⁴ Tído nì ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoo. Ta nda ná ndéi viti

ndó'o ta'ani dión, *chì* tá ká'i na ley yatá, ió tató'on iin dá'on sadi ñaxintóni ná. Tído tá ná kandeé ini ná Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná. ¹⁵ Ta nda kuu víti ndó'o na dión, *chì* tá ká'i na ley Moisés ñoó, sadi *ij* vá dá'on ñoó ñaxintóni ná. ¹⁶ Tído tá ná kandeé ini ná sato'o yó Jesús, dá kían kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná. ¹⁷ Dá *chì* sato'o yó kúú Espíritu *ij* Ndios, ta noo nákaa Espíritu *ij* Ndios, ñoó kúú noo *nj* nono, koó ña'a ka ketéin. ¹⁸ Sa'á ñoó koó ka dá'on sadi noo yó, ta mií yó ná'a tató'on *ki'*o ndato yé'e sato'o yó Ndios, tató'on kée iin espejo ná'a ndatoán tató'on káa yó. *Chì* iin rá iin kuu kuu náye'e cháá ka yó kua'an yó kooó tató'on *ki'*o ndato yé'e mií ná, ta ña yó'o kían kée na kúú Espíritu *ij* Ndios, na kúú sato'o yó.

4

¹ Ta sa'á ña *nj* *xí'*o Ndios choon yó'o noo ndú sa'á ña kú'u ini na sa'a ndú, sa'á ñoó ko kútúú ini ndú. ² Di'a kúño'ó ndú ndidaá ña ka'an noo kéde'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dánda'í ndu ñayuu, ta ko nádaká ta'on ndu to'on tó'on *xí'*in to'on Ndios noo dánda'a ndu. Di'a dánda'a ndaa ndu, ta ñoó kían kédaá *xí'*in ñayuu, dá ná o sa nákani kuáchí ini ná kande'é ná ndu'u. Ta mií Ndios ná'á ña dión kían. ³ Ta to'on va'a dánda'a ndu, ko kándaá ini dao ñayuu, *chì* ió iin ña'a sadi ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noón kúú na ndadí ñaxintóni. ⁴ Ta ña u'u dándaki ñayuú yó'o víti, ta ñoó kían *nj* sadi ñaxintóni ñayuu ko *xí'*in kandisa, dá kían ná dá'a ni natoon ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi *ki'*o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, na káa tató'on *ki'*o káa Ndios. ⁵ Ta ko xionoo ta'on ndu'u dánda'a ndu sa'a mií ndú, di'a dánda'a ndu ña iin tó'on Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá ña'a, ta ndu'u kúú na xínkuáchí noo ndidaá ndó sa'á ña kóni ndu

Jesús. ⁶ Dá *chì* mií Ndios, na *nj* sa'anda choon, dá *nj* naye'e ndaa noo *in* naá, noón ta'ani kúú na *nj* datóon ñaxintóni ndú, dión dá kuu dátoon ndu ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'á ná ndi *ki'*o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o *xí'*in Jesucristo.

Ki'o di'a kée ndu sa'á ña kándéé ini ndu Jesús

⁷ Ta ndu'u kúú tató'on iin *ki'*di ñó'o noo ñó'o iin ña kuiká, ña kúú to'on ndato dánda'a ndu, dá ná kandaá ini ñayuu ña ndée ká'ano yó'o *nj* kii noo Ndios, ta o dúú ndée kómí mií ndú kían. ⁸ Ta va'ará só'óni tandó'ó ndu'u, tído ko ní tadi ta'on ndu. Ta va'ará nákani nda'o ini ndu, tído ko ndí'i ta'on tandéé ini ndu. ⁹ Kéndava'a ñayuu *xí'*in ndú, tído ko dáyaá ndá'a ta'on ñaá Ndios. Kóon na ndu'u noñó'o, tído ko kándéé ta'on na dánaá na ndu'u. ¹⁰ Ndeí kúú mií vá noo xionoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'ání ná yikí koño ndu tató'on *nj* kee na *xí'*in Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an dión. ¹¹ *Chì* *xí'*an nani takí ndu ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu náki'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí na sa'á ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an dión. ¹² Ta sa'á ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'á ñoó nóno noo ndo *ní'* ndo ña kataki chíchí ndó.

¹³ Ta kándéé ini ndu Ndios tató'on *ki'*o *nj* kandeé ini ñaá na *nj* taa di'a noo tuti *ij* Ndios: "Sa'á ña kándisa ndaa Ndios, sa'á ñoó *nj* ka'in sa'a ná." *Ki'o* dión ta'ani ndó'o ndu'u, *chì* sa'á ña kándisa ndu na, sa'á ñoó ká'an ndu *xí'*in ndó sa'a ná, ¹⁴ dá *chì* ná'á ndú ña *nj* ñataki sato'o yó Jesús *nj* kee Ndios, ta kándisa ta'ani ndu ña dánataki na ndu'u tató'on *nj* kee na *xí'*in Jesús, dá nakujta dáó yó noo ná. ¹⁵ *Chì* *xí'*o ndu mií ndú ña ndó'o ndu ndidaá tandó'ó yó'o sa'á ña kú'u nda'o ini ndu sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá ka

ñayuu natiin ña manj xí'o Ndios, dá kían kua'a cháá ka ñayuu nak'i'o ndivé'e noo Ndios, dá ná natiin na cháá ka ñaño'ó.

¹⁶ Sa'á ñoó ko kútúú ta'on ini ndu, va'ará sa kúyatá yikí koño ndu kua'an, tído iin rá iin kuu kuu di'a ndúsaá níó ndú kua'an. ¹⁷ Dá chj tándó'ó ló'o, ña ndó'o tóo níó ndú ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña ni'i ndú iin ña ndato ká'ano noo Ndios, ña ni iin kuu o ndí'i. ¹⁸ Ta ko ndí'i ta'on ini ndu sa'á ña ndé'á xí'ín noo yo. Di'a ndí'i ini ndu sa'á ña ko túu, ña ko xini yo xí'ín noo yo. Dá chj ña ndé'é yó xí'ín noo yo, ñoó kían ndí'i va. Tído ña ko xini yo xí'ín noo yo, ñoó kían ni iin kuu ta'on o ndí'i.

5

¹ Dá chj ná'á ndu'u ña yikí koño ndíxi ndu kúú táto'on iin ve'e ndéi tóo ndu ñayuu yó'o. Ta tá ná kasan-daá kuu natañan, dá ko'on Ndios k'i'o na iin ve'e kandeí ndu, ña kían ko ní káva'a xí'ín ndá'a taa, ña ni iin kuu o ndí'i, ña kúú kuendá induú. ² Sa'á ñoó nda'í tána ndu, chj kóni kiji ndu nandixi ndu yikí koño saá, ña kúú kuendá induú. ³ K'i'o dión, dá nandixi ndu iin yikí koño saá, dá o kóo vichí ndú. ⁴ Ta nani ndíxi ndu yikí koño yó'o, nda'í tána ndu, dá chj ko kóni ta'on ndu kandoo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yikí koño saá, dá kían naá yikí koño xí'i yó'o, dá ni'i ndú iin yikí koño ña kataki chíchí. ⁵ Ta mií Ndios kúú na ni saki ña dión kee na xí'ín ndú, ta ni xi'o na Espiritu ná noo ndú, dá ná kandaa ini ndu ña miñan ndaa dión kee na xí'ín ndú.

⁶ Sa'á ñoó daá ió tandéé ini ndu noo ña yó'o, ta ná'á ndú ña xian nani ndíxi iñ ndú yikí koño yó'o, xiká vá ndíta ndu noo ió sato'o yo Jesús. ⁷ Xíonoo ndu xí'ín ña kándéé ini ndu ña k'i'o dión kían, ta ko ndí'i ini ndu sa'á ña xini ndu xí'ín noo ndú. ⁸ Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yikí koño yó'o,

dá kuu nakuñta ndu noo sato'o yo Jesús. ⁹ Sa'á ñoó ndí'i ini ndu, á mií ndú ndéi xiká ndu noo ná o á mií ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kóni ndu kían nata'an ini na xini na ña kée ndu. ¹⁰ Dá chj miñan ndúsa nakuñta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyiko na, dá natiin iin rá iin yó ya'i sa'á ña ni kee yó nani ni sa ndixi yó yikí koño yó'o, á mií yó ni kee yó ña va'a, o á mií yó ni kee yó ña kini.

Ni xi'o Ndios choon noo ndú ña dánaki'ín tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

¹¹ Ta sa'á ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúú sato'o yo, sa'á ñoó ndí'i ini ndu dáxino ini ndu ñayuu, dá kandisa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúú na ná'á va'a táto'on k'i'o kúú ndú, ta kándéé ini ndu ña k'i'o dión ta'ani kátóni ini ndo. ¹² Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña nandió kuéi ndu chinani va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'i ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kían nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátoó chindaya'ii mií sa'á ña luu ka'an na, tído yakó nda'o níó ná. ¹³ Chj tá ka'án dao ndó ña lóko kúú ndú, dá kían lóko va kúú ndú sa'á Ndios, tá dáá. Tído tá ka'án ndó ña kéndisá'ano ndu, dá kían ña va'a mií vá ndó kían. ¹⁴ Ta kú'u nda'o ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kían kedaá, sa'á ñoó ndí'i ini ndu kéchoon ndu noo ná, chj ná'á ndú ña sa'á ña ni xi'i mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'á ñoó ni xi'i ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ni xi'i Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a ka ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni na ni xi'i sa'a yo, ta ni nataki na.

¹⁶ Sa'á ñoó ko nákaní ka ini ndu sa'á ñayuu táto'on k'i'o nákaní ini ñayuu ko ná'á Ndios. Ta va'ará ni sa ka'án ndú ña iin taa oon ni sa kuu Cristo, tído viti ko nákaní ka ini ndu dión sa'a ná. ¹⁷ Dá chj ndi ndaa mií ñayuu ño'o tixi ndá'a

Cristo, ni nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña ni sa kuu na tá sata ni kandoo vaan, ta ndidaá ña ni nduu saá. ¹⁸ Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, na ni naki'in tá'an va'a xí'in yó sa'á ña ni kee Cristo. Ta ni xí'o na choon noo ndu'u ña kían dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná. ¹⁹ Chi sa'á ña ni kee Cristo, sa'á ñoo kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ñayuu, chi ko taó kuendá ta'on ka na sa'á kuachi kée ñayuu. Ta ni sa'anda na choon noo ndu ña dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná. ²⁰ Ta ndu'u kúu na ni chikata Cristo kane'e ndu to'on na noo ñayuu, sa'á ñoo kéchóon Ndios ndu'u, dá ka'an ndu xí'in ñayuu. Sa'á ñoo sei nda'í ndu noo ndo'ó xí'in kuu Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'in Ndios. ²¹ Ta Cristo kúu na ko ní ya'a ta'on kee kuachi, tido ni nakuído na kuachi yó, dión, dá ni kandoo yó kúu yó ñayuu koó kuachi noo Ndios sa'á ña ni kee na dión.

6

¹ Ta viti ndu'u kúu na kéchóon xí'in Cristo, sa'á ñoo ka'an ni'ini ndu noo ndo ña ná dá'a ni koo ini ndo natiin oon ndó ña maní ni kee Ndios xí'in ndó. ² Dá chi di'a kaá tuti iñ Ndios:

Mií kuu ni kaxii, kuu dáa ni seídó'i ndo'ó.

Chi tá ni kasandaá kuu ni dakákii ndo'ó,

kuu dáa ni chindee'í ndo'ó.

Ta kuu víti kúu kuu ni kaxi Ndios, chi mií kuu víti kóni na dáka'i na ndo'ó.

³ Ta ni iin tó'on ña'a nóo ko yá'a ndu kee ndu noo ni iin tó'on ñayuu, dá kían ná o ní'i ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon ni xí'o Ndios noo ndú. ⁴ Di'a ná'a ndu mií ndú noo ndidaá ña kée ndu ña kúu ndú na kéchóon ndaa noo Ndios, dá chi xí'o ndeé nda'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'ó sa'a choon kée

ndu, o va'ará kamaní ña'a noo ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o ní'o ndú. ⁵ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadi na ndu'u ve'e kaa, o va'ará kuá'a ñayuu ndákuei naá xí'in ndú, o va'ará choon ndeé nda'o kée ndu, o va'ará ko kídi ndu dao sakuaá, o va'ará ko ní'i ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. ⁶ Ta noo choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndichí xí'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'in ndeé Espíritu iñ Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, ⁷ ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'in ndeé mií Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta né'e ndu ña kúu ña ndaa xí'in ndá'a kuá'a ndu, xí'in ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú mií ndú. ⁸ Ió dao ñayuu xí'o ñaño'ó noo ndú, ta ió dao ka na koó ñaño'ó ná noo ndú. Ta dao na chinaní kini na ndu'u, ta dao ka na chinaní va'a ñaá ná. Ta va'ará chinaní tó'on ná ndu'u, tido na ndaa va kúu ndú. ⁹ Ta ió dao ñayuu kée na ña ko nákoní na ndu'u, tido ná'a vá ná ndu'u. Sa ndii va kúu ndú xini ndu, tido takí iñ va ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'in ndu'u, tido ko xí'i ta'on ndu. ¹⁰ Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tido daá kadii iní ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tido di'a ndekuiká ndú ñayuu xí'in to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koó noo ndú, tido di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháa ka.

¹¹ Ni nono yú'u ndú ni ka'an ndaa ndu xí'in ndó, na ñoo Corinto xaan, na ndino'o ini ndú xí'in ní'o ndú ni ka'an ndu xí'in ndó. ¹² Ko ní sadi ndu ní'o ndú noo ndo'ó, mií di'a ndó kúu na ni sadi ní'o ndo noo ndu'u. ¹³ Ta kóni ndu ña kee ndó xí'in ndú tát'o'on kí'o ni kee ndu xí'in ndó, sa'á ñoo sei nda'í ndu noo ndo tát'o'on kée iin tatá xí'in de'e ra ña konó ta'ani ndó ní'o ndo noo ndú'u.

Yóo kúu ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴ O sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'in ñayuu ko kándisa

Jesús. Dá ch̄i, ¿á náki'in tá'an nóó ña ndaa xí'in ña ko ndaa, ká'án ndó? Ta, ¿á náki'in tá'an nóó noo tóon xí'in noo ín naá? ¹⁵ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóó Cristo xí'in ña u'u? Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóó iin na kándisa Jesús xí'in iin na ko kándisa? ¹⁶ Ta, ¿á kuu naki'in tá'an nóó ve'e ño'o Ndios takí xí'in ña kúu yoko, ká'án ndó? Ta yóo kúu ve'e ño'o noo ío Ndios takí, ch̄i di'a kaá mií ná noo tuti ií ná:

Kooi xí'in ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná,

ta mií ná kakuu na ñooi.

¹⁷ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ñoo kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xaan,

ta kuxoo ndó kua'án ndo, kaá Ndios, na kúu sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na,

dá kían natiin va'i ndo'o.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tatá noo ndo, ta ndo'ó ná kakuu de'e yií yu'u xí'in de'e di'íj,

kaá Ndios, na kúu sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7

¹ Na manj miíj, kí'o dión ví ndato ni xí'o Ndios to'on na noo yo, sa'á ñoo ná taó yo mií yó noo ndidaá tá'an ña dáyakó ñíj yo xí'in ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasan-daá yo koo vii yo noo mií ná sa'á ña yu'u ni'ini yó na.

Kadij ini Pablo ña ni nandikó ini na ñoo Corinto sa'á kuachi ni kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xí'in ndino'o ini ndo, dá ch̄i ni iin tó'ón ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dákí'in ndu iin íchj kini, ta ni iin tó'ón ndó ko ní danda'í ndu.

³ Ta ko ká'ín dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, ch̄i sa ni ka'ín xí'in ndó ña nda maá ini níó ndú ñó'o ndo'ó. Sa'á ñoo iin kakuu yó tá ni xí'j yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴ Ta ío nda'o tãndeé iníj ká'ín xí'in ndó ña nákanini iníj, ta va'a nda'o ká'ín sa'a ndo noo

dao ka ñayuu. Ta ni nakutíj xí'in tãndeé ini, ta ni nakutíj ndaa níó ndú xí'an kadij ini ndu tein ndidaá tãndó'ó ndó'o ndu.

⁵ Ch̄i tá ni kasáa ndu Macedo-nia yó'o, ni lú'u ko ní náni'íj ndée ndú, dá ch̄i ndeí kúu mií vá noo ni xionoo ndu ni ndo'o nda'o ndu, ch̄i ni dandó'o ñayuu níó ndú, ta ni sa yu'u ni'ini níó ndú. ⁶ Tído mií Ndios, na xí'o tãndeé ini noo ná ndó'o níó, noón kúu na ni xí'o tãndeé ini noo ndu'u sa'á ña ni ndisáa Tito. ⁷ Ta o duú sa'á ña ni ndusáa oon ni xi, dá ch̄i ni natiin ta'ani ndu tãndeé ini sa'á ña ni xí'o ndó tãndeé ini noo xí, ch̄i ni nakani xi ña ndátí kíj ndo koni tuku ndó yu'u, ta ni nakani ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'á yu'u. Sa'á ñoo ni kadij cháá ka iníj. ⁸ Dá ch̄i va'ará ni dakúnda'í iníj ndo'ó xí'in tuti ni taai kosaa noo ndo, tído ko kútúu ta'on iníj viti noo ña ni taai ni sa noo ndo. Ch̄i va'ará ni kutúu iníj tá ni taai ña, tído viti kãndaá iníj ña tóo vá ni kúnda'í ini ndo ni keean. ⁹ Ta viti kadij iníj, tído ko kadij ta'on iníj sa'á ña ni dakúnda'í iníj ndó. Di'a kadij iníj, dá ch̄i sa'á ña ni kúnda'í ini ndo, ñoo ni kedaá xí'in ndó, dá ni nandikó ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Ch̄i mií vá Ndios kúu na ni xí'o ña ni kúnda'í ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Sa'á ñoo ni lú'u ko ní tuú ndó ni kee ndu. ¹⁰ Dá ch̄i tá xí'o Ndios ña kúnda'í ini yo sa'á kuachi kée yó, ñoo kían kedaá xí'in yó, dá nandikó ini yo sa'á ña ni kee yó, dá ni'í yo ña káki yó. Sa'á ñoo ko kánian ta'u'u ini yo tá ndo'ó yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoo kían xí'o ña naá yó. ¹¹ Tído kãnde'é ndó, ch̄i sa'á ña ni xí'o Ndios ña ni kúnda'í ini ndo, ñoo ni kedaá xí'in ndó, sa'á ñoo ndi kí'o ví ni ndí'i ini ndo kee ndó ña kóni mií ná, ta ni ndí'i ini ndo ndeyíko ndo choon, ta ni ta'u'u ini ndo ni xini ndo kuachi ñoo, ta ni yu'u ndo ni xini ndoán, ta ndi kí'o ví ni katoó ndo koni ndo yu'u, ta

n̄i ndi'i cháa k̄a ini ndo n̄i kee ndó choon n̄i sa'andai noo ndo, ta n̄i dandó'o ndó n̄io t̄aa n̄i kee kuachi ñoo. Ta noo ndidaá ña yó'o n̄i na'a ndo ña n̄i kenda ndo choon. ¹² Tá n̄i taai tuti ñoo k̄osaaan noo ndo, k̄o ní táai ña, dá keyik̄o ndo sa'á ra n̄i ya'a n̄i kee kuachi, ta ni k̄o ní táai ña k̄osaaan chindeéan na n̄i ta'u'u. Di'a n̄i taai ña k̄osaaan noo ndo, dá na'a ndo mií ndó noo Ndios ña ndi'i ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³ Ta sa'á ña n̄i kee ndó dión, sa'á ñoo n̄i nduká'ano cháa k̄a tandéé ini ndu. Tído n̄i kadij cháa k̄a ini ndu sa'á ña n̄i kadij nda'o ini Tito, ch̄i n̄i n̄atiin xi tandéé ini ká'ano n̄i kee ndidaá ndo'ó. ¹⁴ Ch̄i n̄i ka'in xí'ín xí ña va'a kee ndó xí'ín xí, ta k̄o ní xíka'an ta'on noo sa'á ña n̄i ka'in dión xí'ín xí. Ch̄i táto'on k̄i'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'ín ndó, k̄i'o dión ta'ani n̄i x̄ink̄oo ndaa ndidaá ña n̄i ka'an va'a ndu sa'a ndo noo xí. ¹⁵ Ta n̄i nduká'ano cháa k̄a ña kú'u ini x̄i sa'a ndo, ch̄i ndísaá ini x̄i táto'on k̄i'o n̄i seídó'o ndidaá ndó choon n̄i ta'anda noo ndo, ch̄i n̄i n̄atiin va'a ndó x̄i xí'ín ña yu'ú ndo, ta xí'ín ña ndéj n̄ino ndó. ¹⁶ Ta kadij nda'o ini, ch̄i noo ndidaá ña'a kándéé ini ndo'ó.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dátaká na kua'an noo na ndó'o n̄io

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'ín ndó sa'á ña manj kée Ndios xí'ín ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí Macedonia. ² Ch̄i va'ará n̄i xirndodó ñaá tandó'ó, tído kadij nda'o ini na, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kuá'á nda'o di'ón n̄i dok̄o ná. ³ Ta yu'u xí'ín ndaa kuendá sa'a ná, ña ndino'o ini ná n̄i x̄i'o na di'ón táto'on k̄i'o sáa ndéé ná, ta n̄i ya'a cháa k̄a ví n̄i x̄i'o na noo ña sáa ndéé ná. ⁴ Ta n̄i seí nda'í nda'o na noo ndu'u ña ná kandía ndu tiin ndu di'ón n̄i dátaká na, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, na kúu ñayuu Ndios. ⁵ Va'a cháa k̄a ví n̄i kee na noo ña ndáti ndu kee na, dá

ch̄i dinñó'o n̄i nak̄i'o na mií ná noo ndá'a sato'o yo Jesús. N̄i ndi'i, dá n̄i nak̄i'o na mií ná kueidó'o na ndu'u táto'on k̄i'o kóni mií Ndios. ⁶ Sa'á ñoo n̄i ka'an ni'ini ndu noo Tito ña táto'on k̄i'o n̄i chindeé xí'ín ndó'ó tá n̄i kasá'á ndó k̄étuti ndó di'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoo, k̄i'o dión ta'ani ná dáx̄ink̄oo xi choon noo ña manj kee ndó yó'o. ⁷ Va'a kée ndó noo ndidaá ña'a, ch̄i kándéé ká'ano ini ndo Jesús, ta t̄i'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo noo ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kée ndó ndi ndaa mií vá choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndú. Sa'á ñoo koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó noo ña manj yó'o.

⁸ Ta ña ká'in xí'ín ndó, k̄o kíán iin choon sa'ándá noo ndo. Di'a kóni ña kande'é va'a ndó táto'on k̄i'o ndi'í ini dao ka ñani yo chindeé ná na kámani ña'a noo, dá ná kande'á á miían ndaa ió ña kú'u ini ndo sa'á ñayuu ndó'o dión. ⁹ Ta sa na'á vá mií ndó sa'á ña manj n̄i kee Jesucristo, na kúu sato'o yo, sa'a yo, dá ch̄i sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoo n̄i ndee na mií ná iin t̄aa kúnda'í, va'ará kuiká nda'o na. Ta sa'á ña n̄i ndenda'í na mií ná, sa'á ñoo n̄i yo ña koo kuiká yó noo Ndios. ¹⁰ Ta viti kóni yu'u ka'an ni'inii noo ndo sa'á ña yó'o. Ch̄i kánian dáx̄ink̄oo ndó choon yó'o viti, ch̄i nda kuia ao n̄i kasá'á ndó k̄étuti ndó di'ón ñoo, ta o dúy ña yó'o oon ni n̄i kee ndó, ch̄i mií ndó n̄i ndaki ini ña dión koo. ¹¹ Sa'á ñoo dáx̄ink̄oo k̄i'í ndo choon yó'o, ch̄i táto'on k̄i'o luu n̄i ch̄i'kaa ini ndo kee ndóan mií sa'a, k̄i'o dión ndi'í ini ndo dáx̄ink̄oo ndóan viti. Ta k̄i'o ndóan táto'on k̄i'o ió ña noo ndo. ¹² Ch̄i tá ná k̄i'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá kíán nata'an ini Ndios koni naán, ch̄i k̄o xíka ta'on na ña k̄i'o yó ña k̄o noo yo.

¹³ Ta k̄o ká'an ta'on yu'u ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña kóni ña kan-dei va'a dao ka ñayuu, dá kandoo ndá'a ndo. ¹⁴ Di'a kóni yu'u ña chindeé tá'an yó tá kamanj ña'a

noo yō, chī tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoó xí'ín ña kándōo noo ndo, dá chindeé ndó na xí'ín ña kámanj noo ná. Dión, dá ná nandió kuéi na chindeé ná ndo'ó xí'ín ña xínño'ó ndó ió noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kámanj ña'a noo yō. ¹⁵ Dá chī di'a kaá tuti ij Ndios: “Ñayuu ni ndítútí kua'á ña'a, ta ko ní kándōo ta'an vaan. Ta na ni ndítútí lú'an, ko ní kámanj ta'an vaan.”

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, chī mií ná ni kedaá xí'ín Tito, sa'á ñoó ndí'i ini xi sa'a ndo táto'on k'i'o ndó'o mií. ¹⁷ Chī xí'ín ndino'o ini xi ni natiin xi choon ni xi'o ndu noo xi. Ta sa'á ña ndí'i ini xi sa'a ndo, sa'á ñoó kosaa xi noo ndéi ndó, chī k'i'o dión ni chjkaa ini mií xi. ¹⁸ Ta ni tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yō kosaa ra xí'ín xi, ta ndéi kúu mií vá noo ndítútí na kúu kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chī kéchóon va'a ra noó to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹ Ta o duú dión oon ni kían, taa yó'o kúu ra ni kaxi dao ka na kúu kuendá Jesús ña kían kane'e tá'an ra kanoo ra xí'ín ndu'u natiin ndu di'ón, ña ni ketútí dao ka ñani yō. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yō ñaño'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ñaá ndu noo choon yó'o. ²⁰ Ta k'i'o dión ni chjkaa ini ndu, dá kían ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuáchi ini kande'e ná ndu sa'á di'ón kua'a ni ndítútí ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹ Chī ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o duú noo sato'o yō Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda noó ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tanda'á ta'ani ndu iin ka ñani yō kosaa ra xí'ín taa yó'o. Ta kua'á nda'o ta'ándá ni na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá ka ini ra chindeé rá ndo'ó, chī ió nda'o tandeé ini ra xí'ín ndó. ²³ Ta kana'á ndó ña Tito kúu ra né'e tá'an xí'ín yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'ín noo ndo'ó. Ta uú ka ñani yō kosaa xí'ín

xí kúu ra ni tanda'á dao ka na kúu kuendá Jesús kosaa ra, ta xí'ín taa yó'o natiin Cristo ñaño'ó. ²⁴ Ta na'a ndo mií ndó noó taa yó'o ña kúu ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoó, dá ná kandaá ini dao ka na kúu kuendá Jesús sa'á ña va'a ni kee ndó, dá ná dá'a ni dátúú ndó ndu'u noó ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ Ko xínño'ó ka ka'in xí'ín ndo'ó sa'á di'ón, ña káan ketútí dao ka na kúu kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndéi kuendá Judea, ² chī sa na'á vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yō ndéi Macedonia yó'o, chī ká'in xí'ín ná ña ndo'ó, na ndéi Acaya xaan, nda kua'á ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'á ña ni ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'á ñoó ni chjkaa ta'ani ini na kee na dión. ³ Tído ni tanda'í ñani yō yó'o kosaa ra noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kandōo tó'ín noó ña ni ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkōo ña ni ka'in xí'ín ná ña kande'i nduu ndo. ⁴ Dá chī oon ni ví saá dao na ndéi Macedonia xí'ín, ta koni na ña ko ndéi nduu ndo xí'ín di'ón ñoó, dá kían kaka'an nda'o noo ndú'u sa'á ña ni kandeé ini ndu ndo'ó, ta ko ní sá ndei nduu ndo. Tído ví'i ka ví kaka'an noo mií ndó. ⁵ Sa'á ñoó ni chjkaa ini ña va'a cháá ka ni seí nda'í noó taa yó'o ña kosaa ra noo ndéi ndó dinño'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketútí ndó di'ón, ña ni kaa ndo k'i'o ndó. Ta dión, dá ná kande'i nduu ndo k'i'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ni kakian ña ni kendúsa ndu xí'ín ndó.

⁶ Ta ká'in xí'ín ndó ña kande'é ndó táto'on ndó'o na xíti, chī na xíti cháá, cháá vá dákée na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákée na. ⁷ Ta iin rá iin ndó k'i'o táto'on k'i'o ni chjkaa ini níō ndo. Ta o sa k'i'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'á ña miian ndúsa k'i'o ndóan. Chī náta'an ini Ndios xini na na xí'o ña xí'an kadij

iní nã. ⁸ Ta nã ká'ano ndã'o kúú Ndios, sa'á ñoó kuu va ndekua'a ná ñã'a va'a noo ndo, dá kían ni iin tó'ón ta'on ñã'a ná o kómaní noo ndo, dá kían ná koo ni ñã'a chindeé ndó dao kã nã. ⁹ Dá chî di'a kaá tuti ij Ndios:

Nî dasá rá ñã ió noo rá, ta nî xî'o raan noo nã kúnda'í, ta iin nî kandoo va ñã ndaa nî kee ra noo Ndios.

¹⁰ Ta mií ná xî'o tata noo rá xíti, ta xî'o ta'ani na pan noo nã kuíko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ñã va'a kee ndó xí'ín dao kã ñayuu. ¹¹ Díón, dá koni ndo koo kua'á ñã'a noo ndo, dá kuu kî'o kua'a ndo ñã'a noo ñayuu xínñó'án. Dá tá ná nakî'o ndu dij'ón ñoo noo ná, dá kían nakî'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹² Chî tá ná nakî'o ndu dij'ón yó'o noo nã kúnda'í ñoo, o duú ñã'a xínñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'í ná xí'án, dá chî di'a kua'á ndã'o noo ndivé'e nakî'o na noo Ndios sa'án. ¹³ Ta sa'á ñã natiin na dij'ón nî kemání ndo ná, sa'á ñoó keká'ano na Ndios, chî miían ndaa seídó'o ndó to'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ñã nî xî'o ndó kua'á ndã'o dij'ón nî chindeé ndó mií ná xí'ín dao kã ñayuu. ¹⁴ Ta kî'o dión ta'ani kaka nã ñã maní noo Ndios sa'a ndo, chî kú'u ndã'o ini nã sa'a ndo, chî mií Ndios nî kedaá xí'ín ndó, dá nî kee ndó ñã maní ká'ano yó'o xí'ín ná. ¹⁵ Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chî ká'ano ndã'o ñã maní nî kee na xí'á. Ta ko ní'í yo to'on va'a ka'an yo sa'án.

10

Ká'an Pablo sa'a choon nî xî'o Ndios noo ná

¹ Ta yu'u Pablo seí nda'í va'i noo ndo xí'ín ñã nda'í ió inií, xí'ín ñã ió va'a inií táto'on kî'o nî kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ñã iin tãa vitá ini kúú yu'u tá nákaai tein ndó xaan, tído tá nákaa xíkái, deén ndã'o ká'ín xí'ín ndó. ² Tído seí nda'áví noo ndo ñã tá ná saai,

ná dá'a ni kendúsa ndo xí'ín ñã ka'an deéin xí'ín ndó, chî miían ndaa kuiti kosaa nduu ka'an deéin xí'ín nã ká'an ñã xionoo ndu kée ndu táto'on kî'o kée ñayuu kuendá ñayuu yó'o. ³ Miían ndaa ndéi ndu ñayuu yó'o, tído ko kéchóon ta'on ndu ñã'a ió ñayuu yó'o, dá nã ndu xí'ín ñã kini. ⁴ Chî ko kéchóon ta'on ndu ñã ió ñayuu yó'o, dá nã ndu xí'ín ñã kini. Chî nda'á chóon, ñã kían kéchóon ndu, kúú ndée xí'o mií Ndios. Ta xí'ín ñã yó'o dánaá ndu noo dándáki ñã kini. ⁵ Ta xí'ín ndée yó'o ta'ani dátuu ndú ndidaa ñã to'ón kéchóon ñayuu. Ta dátuu ta'ani ndu ndidaa ñaxintóni táyíí, ñã kedaá xí'ín ná, dá ko nákoní nã Ndios. Ta náchí'i ndu ndidaa ñaxintóni ñayuu tíxi ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueídó'o ñã ná. ⁶ Ta ió nduu ndu dándó'o ndu nió nã ko xín kueídó'o tá ná kasandaá ndo kueídó'o ndisa ndó to'on Ndios.

⁷ Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ñã'a. Tá ió iin káa ndó nákoní mií ñã kúú ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chî táto'on kî'o kúú ndó kuendá Cristo, kî'o dión ta'ani kúú ndu'u. ⁸ Chî va'ará yá'í cháa noo chíndaya'ií choon né'í, tído ko xíka'an ta'on nooí, chî mií sato'o yo Cristo nî xî'o choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó noo ñã kándísa ndó. Ta ko ní xî'o na ñã nooí ñã dánaai noo ndo. ⁹ Ta o sa ká'án ndó ñã ndúkúí dáyu'íi ndo'ó xí'ín to'on ká'ín noo tuti tánda'í kosaa noo ndo. ¹⁰ Chî kaá dao ndó ñã miían ndaa deén ndã'o ká'ín noo tuti táai tánda'í kosaa noo ndo, ta kuáchî ndã'o choon sa'ándái noo ndo. Tído tá ióí xí'ín ndó, ko kúú ta'on yu'u iin tãa ndeé ini, ta ni ko tí'ai ka'an va'i, kaá dao ndó. ¹¹ Tído ká'ín xí'ín nã ká'an dión ñã ná kana'a ná ñã táto'on kî'o ká'an ndu noo tuti táa ndu, kî'o dión ta'ani kee ndu tá ná saá ndu noo ndéi ndó xaan.

¹² Ta ko chíndaa noo ndu ki'ín tá'an ndu xí'ín tã kátoó chíndaya'i

mií, ta ni kò chídáó tá'an ndu mií ndú xí'ín rá. Tído ɬa yó'o, ndéi ra chíki'ó ra mií rá xí'ín ña kée ra, ta chídáó rá mií rá xí'ín ra kée táto'on kée mií rá. Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó kò ño'ó ndi'i ta'on ini ra. ¹³ Tído ndu'u, kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú cháá ka noó choon né'e ndu. Di'a chíndaya'i ndu mií ndú táto'on káa choon ni xí'o mií Ndios noo ndú, ta xí'ín choon yó'o ni kasandaá ndu noo ndéi ndó. ¹⁴ Kò yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chí yá'a ndu tá kò ní saá ndu noo ndéi ndó. Tído ndu'u kúú ra mií noó ni saá ni daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo. ¹⁵ Ta kò yá'a ta'on ndu chíndaya'i ndu mií ndú noó choon kée dao ka na. Ña kóni ndu kían kua'ano cháá ka ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, dá ná kandaya'i cháá ka choon kée ndu tein ndó, táto'on kí'o dándáki choon né'e ndu. ¹⁶ Ndi'i, dá ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó na ndéi xíká cháá ka noo ndo'ó, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noó dána'a dao ka ɬa, dá kían ná dá'a ni chíndaya'i ndu mií ndú noó choon ni kee dao ka ra. ¹⁷ Ta na ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná. ¹⁸ Dá chí ñayuu, na chíndaya'i mií, kò kándoo va'a na noo Ndios. Di'a ñayuu, na chíndaya'i mií Ndios, noón kúú na kándoo va'a.

11

¹ Kóni ña ndeé ní koo ini ndo sa'i viti, chí ko'in ka'in xí'ín ndó táto'on kée iin ra ndúlókò. Tído ndeé koo ini ndo sa'i, ² dá chí kékuión yu'u sa'a ndo táto'on kuíón ini Ndios sa'a ndo, dá chí sa ni kandooi ña nak'i'o viii ndo'ó noo iin tó'ón Cristo kakuu yíi ndo táto'on kée iin tatá tá kua'an ra nak'i'o ra de'e di'i táki ra noo ndá'a ɬa kakuu yíi xí. Chí kóni ña koo vii ndo nak'i'oi noo mií Cristo. ³ Tído nákan ini sa'a ndo, dá chí táto'on kí'o ni kee koo, tá'an kiri maña ni danda'i Eva, oon

ni ví kí'o dión nadaká ɬa to'ón ñaxintóni ndo, dá ya'a ndó koni xíxi ndó Cristo. ⁴ Dá chí tá vei dao ka ɬa, ta diin dána'a ra sa'a Jesús o duú ña ni daná'a mií ndu'u noo ndo, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu noo Espíritu i Ndios, na ni natiiin ndó, ta diin va dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús o duú ña ni daná'a ndu noo ndo, tído xí'o ndeé ini ndo sa'a rá. ⁵ Ta kí'ín kí'oi ña kò kúú ta'oin iin ɬa nóo noó ɬa chínaní ndó kúú apóstol ndáya'i. ⁶ Chí va'ará kò tí'a yu'u ka'an va'i, tído kò kámani tá'ón ña ndichí ni xí'o Ndios noó. Dá chí noo ndidaá vá ña'a ni kee ndu, ta noo ndidaá ña'a ni ka'an ndu, ni na'a ndu tein mií ndó ña dión kían.

⁷ ¿Á ni ya'i ni keei kuachi sa'a ña ni kenooi mií, dá kandaya'i ndo'ó, xini ndo? Chí tá ni daná'i to'on va'a Ndios noo ndo, kò ní kí'ín ya'i ta'an vei. ⁸ Ta sa xio ndaaí dí'ón ndá'a dao ka na kúú kuendá Jesús ni sa kuu ya'avii, dá ni sa ioi ni daná'i noo ndo. ⁹ Tá ni sa ioi xí'ín ndó, ta nda'í kómani ña'a noo, tído ni iin tó'ón ndó kò ní dándi'i ini. Chí ndidaá ña'a sa komaní noo ni xí'o dao ka ñani yo, na ni kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a kò ní dándi'i ini ndo'ó, ta ni iin kuu o dándi'i ini ndo'ó noó ña xín'no'í. ¹⁰ Ta sa'á ña nákaa to'on ndaa Cristo ini níoi, sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó ña kò iin ta'on kuu dí'tá ña chíndaya'i choon kéei sa'á ña kò kí'ín ya'i noo ndo'ó, na ndéi chí Acaya xaan. ¹¹ Ta, ¿ndiva'a ká'in dión, ká'an ndó? ¿Á kò kú'u ta'on ini sa'a ndo'ó, ndani? Mií Ndios kúú na ná'a ña kú'u nda'o ini sa'a ndo.

¹² Ta ña kéei kían kò kí'ín ya'avii noo ndo, ta dión i vá keei, dá ná o ní'i dao ka ɬa, tá'an ra ndúkú chíndaya'i mií, ndi kee ra chídáó tá'an ra mií rá xí'ín ndu'u. ¹³ Dá chí ɬa ñoó kúú apóstol to'ón, ta kúú rá ɬa kéchón xí'ín ña maña, chí kée ra mií rá ña kúú rá apóstol Cristo. ¹⁴ Tído ná dá'a ni naá téi ini

ndọ ña kị'o dión kée ra, dá chị dión ta'ani kée ña u'u, chị kéean mián ña kúúán tát'on iin ángel ndato tóon. ¹⁵ Sa'á ñoó o duú iin ña kuáchị kían kandaa ini yọ ña ọa kéchóon noó ña u'u kée ra mií rá ña kúú rá ọa kéchóon noó ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyikọ sa'a rá tát'on káa choon nị kee ra.

Yó'o ká'an Pablo sa'a ndidaá tandó'ó nị ndo'o na sa'á ña né'e na to'on Jesús

¹⁶ Nándió kọo tukui ká'ín xí'ín ndó ña ná dá'a nị ka'án ndó ña ndúlókoj. Tído tá ká'án ndó ña dión kían, dá natiin ndó yu'u tát'on iin na ndúlóko, dá nónó noó chindaya'i mií cháá. ¹⁷ Ta ña ká'ín xí'ín ndó viti, kọ kían ña nị natiin noo sato'o yọ Ndios. Chị kían tát'on ká'an iin na ndúlóko, sa'á ñoó kándéé ini chindaya'i mií. ¹⁸ Ta sa'á ña kua'á nda'o ọa chindaya'i mií sa'á ña kée ra ñayúú yó'o, sa'á ñoó chindaya'i ta'ani yu'u mií. ¹⁹ Chị ndino'o ini ndọ xí'o ndéé ini ndó seíd'ó ndó ọa ndéé to'on, va'ará kaá ndọ ña kúú ndó na ndichí. ²⁰ Ta xí'o ndéé ta'ani ini ndọ va'ará náchi'i dao ra ndó'ó tịxi ndá'a rá, o va'ará kėti'a dao ra ndó'ó, o va'ará xio ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'i dao ra mií rá noo ndọ, o va'ará káni dao ra da'anda noo ndọ. ²¹ Ta xika'an ví noó ká'ín xí'ín ndó ña kọ ní kée ndu dión xí'ín ndó, chị nóo va ió ini ndu.

Ta noó ña chindaya'i dao kọ ọa ñoó mií rá, chindaya'i ta'ani yu'u mií, va'ará ká'ín tát'on ká'an iin ọa ndúlóko. ²² ¿Á kúú rá ọa hebreo? Ñáá ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá ọa ñoo Israel, ña kúú ñoo Ndios? Ñáá ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Ñáá ta'ani kúú yu'u. ²³ ¿Á kúú rá ọa kéchóon noo Cristo? (Ká'ín tát'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ka yu'u noo Cristo o duú mií rá, chị yu'u kúú rá kua'a cháá kọ nị kéchóon noo Cristo. Ta

sa'a mií ná kua'á nda'o ta'ándá nị kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá kọ ta'ándá nị sa káa yu'u ve'e kaa, ta kua'á nda'o ta'ándá daá ió ña kuui. ²⁴ Ta o'on ta'ándá nị kani na Israel oko sa'on komi chirrión satá yu'u. ²⁵ Ta oni ta'ándá nị kani na yu'u xí'ín vara, ta iin kọ ta'ándá kua'an na ka'ání ná yu'u xí'ín yuu, ta oni ta'ándá nị keta ka'ani barco ini taño'o noo nákaaj kua'ín, ta iin ñoó xí'ín iin nduú nị sa nóo ni'ini noo taño'o. ²⁶ Ta ndó'o nda'o níóí íchị noo xionooi, chị ióan kuui kée yuta, ta ió ta'ani ña kuui kée ọa kuj'íná, ta ió ña kuui kée na ñooj, ta ió ta'ani ña kuui kée na kọ kúú na Israel. Ta ió ña kuui noo kúú ñoo ná'ano, xí'ín noo kúú yukú íchị xí'ín noo taño'o, ta ió ta'ani ña kuui kée na chinaní mií ña kúú ná kuendá Jesús. ²⁷ Ta sa'á choon kéei, sa'á ñoó kúta'i nda'a vei, ta kua'á nda'o ta'ándá kọ ní sá kidij, ta kua'á nda'o ta'ándá sa xí'i dokoí ña kuikoi xí'ín ña íchij takuii, ta kua'á nda'o ta'ándá nị sa xionoo nditaj, ta nị sa ndo'o níóí ña vixi chị kọo dá'on kandixii. ²⁸ Ta noo ndidaá kọ ña'a, ió iin kọ ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chị nákani nda'o ini sa'a ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. ²⁹ Chị, ¿ndi ndaa ndo'ó ndó'o níó, ta kọ ndó'o ta'ani níó mií? Kọ íin ta'on. O, tá kándéé dao ọa dánda'í ra ndo'ó, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ña xido nda'o ini?

³⁰ Tá miían kánian chindaya'i mií, va'a kaan ná chindaya'i mií noó ña ná'a ña kúú iin ọa kọ kómí ndéé mií. ³¹ Ta mií Ndios, na kúú tatá sato'o yọ Jesucristo, na daá kuiti kánian natiin ñaño'ó, noón kúú na ná'á ña kọ ká'an to'ín.

³² Tá nị sa io yu'u ñoo Damasco, ñoó nákaaj iin ọa né'e choon, ta nákaaj rá tịxi ndá'a rey Aretas. Kúú nị sa'anda rá choon noo ọa ndaa yé'é ñoo ñoó ña ná kandeí nduu rá tiin ra yu'u, nị ka'án rá. ³³ Tído ndéi dao ñayuu nị taó ná yu'u ventana, dá nị danóo na yu'u ini iin tịyika ndika

náo ñoo ñoo, dá n̄i kuu n̄i k̄akii noo ndá'a ɬa ñoo.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o níó ná

¹ Miían ndaa ndisa ni ña'a ko ndáya'i ña chindaya'ii miíi, tído viti ná ko'in nakanii xí'ín ndó sa'a ña n̄i na'a sato'o yo Jesús nooí, xí'ín sa'a ña sa'a n̄i nakani na xí'ín. ² Ta ná'a yu'u sa'a iin ɬa, ta ɬa yó'o iin xí'ín Cristo, ta sa io ux̄i kom̄i kuia n̄i nak̄i'in ñaa Ndios né'e na n̄i sa'an na nda induú kúu on̄i. Xí'ni á n̄i sa'an ra xí'ín nda yiki koño ra, o níó óon ra n̄i sa'an. Iin tó'ón din̄i Ndios kúu na ná'a. ³ Ta ná'a yu'u sa'a ɬa yó'o, ta xí'ni á n̄i sa'an ra xí'ín yiki koño ra, o níó óon ra n̄i sa'an. Iin tó'ón din̄i mií vá Ndios kúu na ná'a. ⁴ Tído miían ndaa n̄i nađitá ñaa Ndios noo ndato téi kaa noo ió na. Ta ñoo n̄i seídó'o ra to'on, ña k̄ian o kát̄i'a yó nakani yó, ch̄i ni iin ñayuu ko ní ni'j tá'j nakani na sa'an. ⁵ Ta kuu va chindaya'i yu'u ɬa yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u miíi, ch̄i chindaya'ii miíi sa'a sa'a ña ná'a ña kúu iin ɬa ko kómí ndée miíi. ⁶ Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii miíi, dá k̄ian o kákuu ta'on yu'u iin ɬa oon in̄i, ch̄i ña ndaa va ka'in. Tído o kée ta'oin dión, dá k̄ian ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháa ka na yu'u noo ña ndé'é ná kéei o ña seídó'o na dána'j.

⁷ Ta sa'a ña ná o yá'a téi chindaya'ii miíi sa'a ña ndato n̄i na'a Ndios nooí, sa'a ñoo n̄i kaśaa iin ña'a dándó'an níóí, ta k̄ian táto'on iin ión yáí tárnee ñí'j, xín̄i, ña kéchóon ña u'u dándó'an nímaí, dá k̄ian ná o yá'í chindaya'avi miíi. ⁸ Ta sa on̄i ta'ándá n̄i seí nda'áv̄i noo sato'o yo Jesús ña ná d̄itá ná ña kedaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹ Tído di'a va n̄i kaa na xí'ín: "Koó, sa vat̄i va nákaaon t̄ixi ña man̄i kée yu'u xí'ón, ch̄i ndée mií yu'u k̄ian ná'a va'a cháa ka noo na koó ndée." Sa'a ñoo ndani ndino'o in̄i yu'u

chindaya'avii miíi sa'a ña ná'a ña kúu iin ɬa ko kómí ndée miíi, dión, dá ná'j ña nákaaí t̄ixi ndá'a ndée mií Cristo. ¹⁰ Ta sa'a ña ió ndée Cristo xí'ín, sa'a ñoo kád̄ij in̄i tá koó ndéeí, o tá kána'a ñayuu xí'ín, o tá kaman̄i ña'a nooí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o níóí. Dá ch̄i tá koó ndéeí, dá di'a kúu iin ɬa ndakí cháa ka kée Ndios.

¹¹ Tído, táto'on kée iin ta ndée to'on, k̄i'o dión n̄i kee sa'a ña n̄i chindaya'avi miíi, tído mií vá ndó n̄i kedaá xí'ín, sa'a ñoo n̄i kee dión. Di'a mií vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá ch̄i noo ni iin tó'ón ta'on ña'a ko kándoo nóo yu'u noo ɬa ch̄inaní ndó kúu apóstol ndáya'i, va'ará koó ña'a kúu. ¹² Kua'a nda'o ña'a ná'ano kée na kúu apóstol Jesús n̄i kee yu'u tein mií ndó, ta n̄i kee ña xí'an kuee ió in̄i, ch̄i n̄i kee ña ndato, xí'ín ña kedaá xí'ín ñayuu, dá naá in̄i na, xí'ín ña ná'ano vei noo Ndios. ¹³ Sa'a ñoo, ¿ndí k̄ian va'a n̄i kee yu'u xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús, ta ko ní kéei ña xí'ín ndo'o, xini ndo? Ch̄i sa'a ña n̄i kee k̄ian ko ní k̄i'in ya'j ta'an vei noo ndo. ¡Ká'ano koo in̄i ndo sa'j tá ká'an ndó ña ña yó'o kúu iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ña sa'a na ñoo ñoo ta'ándá kúu on̄i

¹⁴ Kana'a ndó, ch̄i sa ió nduui sa'a noo ndéi ndó ta'ándá kúu on̄i. Ta o dáta'an ta'on yu'u ndo'o xí'ín ni iin ña'a, ch̄i ko ndí'i ta'on in̄i yu'u sa'a ña ió noo ndo, di'a ndí'i in̄i sa'a mií vá ndó. Dá ch̄i ko kánian koto takuáchí leé tatá x̄i, di'a na kúu tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵ Ta ndino'o in̄i yu'u ióí ña dándí'i ndidaá ña ió nooí sa'a ndo, ta ió ta'anii dándí'i ndidaá ndéeí sa'a ña kúu in̄i sa'a ndo. Ta va'ará sa'ano cháa ka ña kúu in̄i sa'a ndo, tído ndo'o, dánkoo di'a ndó ña kúu in̄i ndo sa'í. ¹⁶ Tído kaá dao ndó ña va'ará ko ní k̄i'in ya'j noo ndo, tído sa'a ña kúu iin ɬa mañá, sa'a ñoo n̄i danda'áv̄i ndo'o, kaá ndo. ¹⁷ ¿A

n̄i danda'íi ndo'ó xí'ín iin t̄a n̄i tanda'í n̄i saa noo ndo, ká'an ndó? ¹⁸ N̄i seí nda'ávii noo Tito saa x̄i xí'ín iin k̄a ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á n̄i danda'í Tito ndo'ó, tá dáá? ¿Á k̄o ná'á ndó ñ̄a iin tó'ón vá kúu ñ̄axintóni ndú, ta iin nóó vá ichi ñ̄o'o ndu'u?

¹⁹ Ndá ndi kuu ká'an ndó ñ̄a ká'an ndu dión, dá ch̄i kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, ch̄i noo Ndios vá ká'an ndu dión sa'á ñ̄a kúu ndú kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ñ̄a kée ndu, n̄a man̄i mií, ndúkú ndu'u ñ̄a kua'ano cháá k̄a ndo ichi Ndios. ²⁰ Ch̄i yu'íi ñ̄a tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ó ndéi ndó kée ndó ñ̄a k̄o náta'an inií, ta dión ni ndo'ó, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá ch̄i oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuáchi ndo, o ndéi ndó xí'ín ñ̄a u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ñ̄a tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí chi'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuáchi sat̄a dao k̄a ñ̄ayuu, o ndéi ndó xí'ín ñ̄a táyíi ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ñ̄a kóni mií ndó. ²¹ Ch̄i tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ñ̄a ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooi sa'á ñ̄a kuá'a nda'o ndó n̄i ya'a n̄i kee kuáchi, ta k̄o ñá'a nandikó ini ndo sa'á ñ̄a n̄i kee ndó kuáchi ka'an noo, o sa'á ñ̄a n̄i kidi ndo xí'ín n̄a k̄o kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, o sa'á ndidaá k̄a kuáchi n̄i kee ndó xí'ín ñ̄i ndo.

13

¹ Ta viti xíno on̄i ta'ándá saai noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ñ̄a xínñó'ó yó uu ñ̄ayuu o on̄i ñ̄ayuu kandita k̄i'o kuendá, dá keyik̄o yo iin tandó'ó. ² Sa n̄i ka'ín xí'ín ndó tá n̄i sa ioi xí'ín ndó, ta viti ká'an tukui xí'ín ndó, ta kee ndó kuendá ñ̄a ioi xí'ín ndó. Ta xían nani nákaa xíkái, tánda'í tuti yó'o kosaa noo n̄a n̄i ya'a n̄i kee kuáchi, xí'ín noo ndidaá k̄a ndo'ó, ch̄i tá ná saa tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ñ̄a man̄i o

kóo sa'a ndo. ³ Ch̄i ndúkú ndó korn-dodó ndó yu'u nde'á á mián ndaa kuiti Cristo kúu n̄a ká'an noo yu'u. Ta kana'á ndó ñ̄a k̄o kúu ta'on na iin n̄a koó ndée xí'ín ndó. Di'a ná'a n̄a ñ̄a kómí ná ndidaá ndée xí'ín mií ndó. ⁴ Dá ch̄i va'ará n̄i x̄i'í Jesús ndika cruz táto'on iin t̄a koó ndée, tído viti takí n̄a kée ndée mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, k̄o tá'ón ndée kómí ndú ñ̄ayuu yó'o táto'on n̄i ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ín ná kee ndée mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵ Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á mián ndaa kándée ini ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, ¿á k̄o xí'o ta'on ndó kuendá ñ̄a ió Jesucristo xí'ín ndó? Ch̄i tá k̄o ió n̄a xí'ín ndó, dá kían sa n̄i kandoo va ndó n̄i tuú ndó noo ñ̄a kándisa ndó. ⁶ Ta kándée inií ñ̄a xí'o ndó kuendá ñ̄a k̄o ní kándoo ta'on ndu n̄i tuú ndú noo ñ̄a kándisa ndu. ⁷ Xík̄a ndu ñ̄a man̄i noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o yá'a kee ñ̄a kini. Ta k̄o kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noo ñ̄ayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katí'a ndó kee ndó ñ̄a va'a, va'ará ká'an dao k̄a ñ̄ayuu ñ̄a n̄i tuú ndú noo ñ̄a kándisa ndu. ⁸ Ch̄i o kúu ta'on chituu ndu ñ̄a ndaa, di'a ndíta ndu chindeé ndúan. ⁹ Sa'á ñ̄oó náta'an ini ndu kakuu ndu t̄a koó ndée tá ná kuita toon ndó xí'ín ñ̄a kándisa ndó. Ta xík̄a ndu noo Ndios ñ̄a ná xinkuei ndó koo ndó táto'on k̄i'o kóni mií ná. ¹⁰ Ta táai to'on yó'o kosaa noo ndo nani nákaa xíkái, dá kían, tá ná saai noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'an deeín xí'ín ndó, ch̄i n̄i x̄i'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooi, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'ín to'on Ndios, ta k̄o ní x̄i'o naan nooi ñ̄a dánaa di'ai ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ñ̄a ká'an n̄a

¹¹ Ta viti ko'ín dándi'i ñ̄a ká'ín xí'ín ndó. Ná kadii ini ndo, ta ndeyiko ndo mií ndó noo Ndios, ta k̄i'o tá'an ndó tandee ini, iin tó'ón

ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. Ta Ndios, na xí'o ña kandeí ñóchí yó, na xí'o ña ku'u ini sa'a sátá'an yó, ná koo xí'ín ndó. ¹² Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. ¹³ Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an na ndisá'án xí'ín ndó.

¹⁴ Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó táto'on k'i'o kú'u ini Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espíritu ij ná. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pabło nì sa'an noó nà ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pabło ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pabło, ta kúú iin apóstol, nà néle to'on Jesucristo. Ta kọ kúú ta'on yu'u iin yoo nì tandalá iin taa, o iin ra nì kaxi taa. Dá chì mií v́a Jesucristo xí'ín tatá Ndios, nà nì daná'taki Jesús, kúú nà nì kaxi yu'u. ² Ta yu'u xí'ín ndidaá kà nà kúú kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xa'an. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo. ⁴ Jesucristo kúú nà nì xì'o mií ná nì xì'i nà sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ndidaá kúú ña kini ió ñayuu yó'o, chì kì'o dión nì chikaa ini tatá Ndios ña kee na xí'á. ⁵ Ta daá kuiti kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

Iin tó'ón dinì v́a Jesús kándéé ini yo, dá ndoo kuachi yo noo Ndios

⁶ Naá v́a inìi xinì sa'á ña yachi téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noo Ndios, nà nì kana ñaá sa'á ña manì nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'án ndó ña ió iin kà to'on saá kì'o ña kaxi ndó. ⁷ Tído kọ ta'ón iin kà to'on saá kì'o ña kaxi yó. Ndéi dao taa tein mií ndó xa'an, ta kátoó ra dátuu rá ndo'ó, ta kátoó ra nadaon ra to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo. ⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin kà to'on saá noó ña nì sa daná'a ndu noo ndo, dá kían iin íchì ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noo Ndios. ⁹ Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nándió kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa díin dána'a o dúú to'on va'a nì daná'a ndu noo ndo, dá kían

iin íchì ná kandoo ra kakuu ra taa kómí kuachi noo Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'án ndó ña xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkú ña kandoo va'i noó ñayuu o noo Ndios? ¿Á ká'án ndó ña dión ká'in, dá kandoo va'i noó ñayuu? Chì tá ndúkú yu'u ña kandoo va'i noó ñayuu, dá kían kọ kúú ta'on yu'u iin nà kéchóon noo Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ña kane'i to'on na

¹¹ Kónì yu'u ña kana'á ndó, ñani mií, ña to'on va'a dána'a yu'u kọ kúú ta'an vaan ña nì ndaki ini ñaxintóni taa. ¹² Dá chì kọ ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noo ni iin tó'ón taa, ta ni iin tó'ón taa kọ ní dána'a ña nooí. Mií v́a Jesucristo kúú nà nì xì'o to'on va'a yó'o nooí. ¹³ Sa nì nì'i tó'on va ndó tátoto'on kì'o nì sa kee yu'u tá sa kándisai tátoto'on kándisa na Israel. Sa ná'á v́a ndó tátoto'on kì'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúú kuendá Jesús, chì sa kátoói dánaá ndi'i noo ná. ¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin ra sa ndíko cháá kà choon sa'ándá ta sá'ano ñooi o dúú dao kà taa dáó xí'ín, chì nì sa ndi'i cháá kà inìi sa keei choon sa'ándá ta sá'ano ñoo. ¹⁵ Tído mií Ndios nì kaxi yu'u nda rá kọ ña'a kakii, ta nì kana na yu'u sa'á ña kú'u ini nà sa'í. Ta noón kúú nà nì nata'an ini ¹⁶ na'a nà de'e na nooí, dá ná dána'a yu'u noó nà kọ kúú nà Israel. Ta kọ ní sa'an ta'oin ndato'ín ni iin tó'ón ñayuu ndi kían dána'i. ¹⁷ Ta ni ñoo Jerusalén kọ ní sa'in ndato'ín tã sa daá kúú apóstol noó yu'u sa'á ndi kee dána'i. Ña nì keei kían dinño'ó kà nì sa'in chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nandió kọo tukui ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a oni kuia, dá nì keei kua'in ñoo Jerusalén, dá koni Pedro, ta kana'í nà. Tá nì saai noo ió nà, dá nì sa ioi xí'ín ná sa'on va kuu. ¹⁹ Tído kọ ta'ón dao kà nà kúú apóstol nì xinìi, sa'va'a iin tó'ón Jacobo, nà kúú ñani sato'o yo Jesús,

kúu na n̄i xinī. ²⁰ Ta ná'á míi Ndios ña ko ká'an to'on noó ña táai kosaa noo ndo.

²¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'in chí kuendá Siria, xí'in kuendá Cilicia di'a. ²² Ta na kúu kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea ko ná'á ta'on na yu'u tiempo daá. ²³ Sava'a ña n̄i seídó'o na sa'a yú'u kúu ña: “Taa káa kúu ña sa kenda'va'a xí'in yó tá sata, tido viti xionoo ra kásto'on ra xí'in ñayuu to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña sa katoó ra dánaa rá tá sata.” ²⁴ Ta n̄i keká'ano na Ndios sa'á ña n̄i kee na xí'in.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'in ñoo Jerusalén, n̄i ka'in xí'in na kúu apóstol

¹ Tá n̄i ya'a ux̄i kom̄i kuia, dá n̄i nandió koo tukui ñoo Jerusalén xí'in Bernabé. Ta ndáka ta'an̄i Tito n̄i sa'in. ² Ch̄i míi Ndios n̄i x̄i'o ña n̄i kandaa inī ña kánian ko'in ñoo. Ta sa'á ña ko kón̄i ña naa óon choon kéei, sa'á ñoo n̄i nakanīi xí'in sava'a na ndíta noó na kúu kuendá Jesús sa'a ndí k̄ian dána'l̄i noó na ko kúu na Israel. ³ Ta n̄i nata'an va ini na, sa'á ñoo ko ní kéndusa na ña ta'anda ñīi Tito, ta n̄i sa ió dáó xí'in, va'ará kúu rá iin ña griego. ⁴ Ta n̄i ku'u de'é ta'ani dao ra kaá kúu kuendá Jesús tein ndu'u kananīi ñaá rá, ná kande'á ndí k̄ian kée ndu sa'á ña n̄i kan̄kuei xoo ndu t̄ixi ndá'a ley Moisés sa'á ña ndíta ndu xí'in Cristo Jesús. Ch̄i kón̄i ra ña kaño'o ñi ndú t̄ixi ndá'a ley Moisés. ⁵ Tido ni lú'u ví ko ní sónó ndu'u noo rá ña kee ndu ña kón̄i ra, dá k̄ian ná kandita ndaa ñi ní ndó noó to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús.

⁶ Tido ni iin ka to'on saá ko ní ka'an na ndíta noó na kúu kuendá Jesús xí'in. Taa ndáya'i kúu ná, tido ko né'e tandíni, dá ch̄i ni iin tó'on ñayuu ko máni cháa ka noo Ndios o duú dao ka na. Iin nóó va kúu ndidaa ñayuu noo Ndios. ⁷ Ta di'a n̄i nakoni va na ña míi Ndios n̄i x̄i'o

choon noó ña dána'l̄i noó na ko kúu na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on k̄i'o n̄i x̄i'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noó na Israel. ⁸ Ta míi Ndios, na n̄i kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noó na Israel, noón ta'ani kúu na n̄i kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'l̄i noó na ko kúu na Israel.

⁹ Ta n̄i nakoni Jacobo xí'in Cefas xí'in Juan, tá'an na ndíta noó na kúu kuendá Jesús, ña mīan ndaa kuiti Ndios n̄i x̄i'o choon yó'o noó, ch̄i n̄i tiin na ndá'i, xí'in ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin n̄i nduu ndu xí'in ná. Ta n̄i kandoo ndu xí'in ná ña ko'on ndu dána'a ndu noó na ko kúu na Israel, ta míi ná ko'on dána'a tein na Israel. ¹⁰ Sava'a ña n̄i x̄i'ka na noó ndu kán ña ná dá'a ni nandodó ndu chindeé ndú na kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa ñoo kúu váan ndí'i inī keei.

Di'a n̄i kuu tá n̄i danáni yu'u Pedro

¹¹ Tido tá n̄i kasáa Pedro ñoo Antioquia, dá n̄i danáni yu'u na, dá ch̄i ña n̄i kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noo Ndios. ¹² Ch̄i tá ko ñá'a kasaa dao ña n̄i tanda'á Jacobo, dá n̄i sasá'an Pedro xí'in na ko kúu na Israel. Tido tá n̄i ndi'i n̄i kasáa ña ñoo, dá n̄i kasá'a kúxoo va Pedro noó na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sasá'an ka na xí'in ná, ch̄i yu'u na kée ra ká'an ña mīan ndusa ta'anda ñīi ndidaa ña kúu kuendá Jesús. ¹³ Ta sa'á ña n̄i kee na dión, sa'á ñoo n̄i kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé n̄i kee ta'ani dión, ch̄i n̄i kuxoo ta'ani na táto'on k̄i'o n̄i kee dao ka ta uu noo ñoo.

¹⁴ Tá n̄i xini yu'u ña ko kéndúsá'ano na táto'on k̄i'o dándaki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá n̄i kaai xí'in Pedro noo ndidaa na kúu kuendá Jesús n̄i nataka ñoo: “Míi ní kúu iin ña Israel, tido kée ní táto'on k̄i'o kée na ko kúu na Israel, ta ko nákaa ka ní t̄ixi ndá'a ley na

Israel. Sa'á ñoó, ¿ndivá'a kéndúsa ní xí'ín na kó kúu na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá daá?

15 “Mii yó kúu na Israel, chí ni kákio ñoo Israel. Ta kó kúu yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noo ley yo. 16 Ta ná'á yó ña ni iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chí sava'a sa'á ña kándéé iní na Jesucristo, sa'á ñoó kándoo vii ná noo Ndios. Chí sa'á ña kándisa yó Jesucristo, sa'á ñoó kándoo vii yo noo Ndios. Ta kíán sa'á ña kándéé iní yo iin tó'ón diní Jesucristo va, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. Chí ni iin tó'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley.

17 “Ta sa'á ña ndúkú yó kandoo vii yo noo Ndios sava'a sa'á ña kándéé iní yo Jesucristo, sa'á ñoó ká'an dao ñayuu ña kúu yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ¿á ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúu na xí'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koó, kó ta'ón dión kíán. 18 Dá chí tá ni nandió kuéi tuku yó kándéé iní yo ley, tá'an ña ni dankoo yó, dá kíán kakuu ií vá yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios.

19 “Sa ni xí'í va yu'u noo ley Moisés, chí kó kándéé ka iní ña dákaki ñaá. Ta ni nataki yu'u noó ña kóni Ndios. 20 Ta viti kíán kékuendáí ña ni xí'í nduúí xí'ín Jesucristo ndika cruz. Sa'á ñoó kó takí ka yu'u noó ña kóni miíí. Ndá Cristo va kúu na nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaá ña kéei viti, kúu ña kéei sa'á ña kándéé iní Jesucristo, na kúu de'e Ndios, na kú'u iní sa'í, ta ni nakí'o na mií ná ña ni xí'í na sa'í. 21 Ta ni iin kuú ta'ón o dánkoo yu'u ña maní ni kee Ndios sa'í. Dá chí tá ná kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kíán ni naá óon va ña ni kee Cristo Jesús ni xí'í na ndika cruz sa'a yo, ní kúu.”

3

Ni natiin yó Espíritu ií Ndios sa'á

ña kándéé iní yo Jesús

1 Nandéé ka vían xixi ndo'ó, na Gálatas xaan. ¿Ndá yoo ni danaa iní ndo, dá o kándisa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chí sa tá'í ni nakani ndu'u xí'ín ndó sa'á ña ni kee Jesucristo ni xí'í na sa'a yo ndika cruz. 2 Ta viti, ña kóni kandaa iní sa'a ndo kíán, ¿á ni natiin ndó na kúu Espíritu ií Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'á ña ni kándéé iní ndo Jesús tá ni seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná? 3 Nandéé ka vían xixi ndó. Chí sa va'a va ni kasá'a kándéé iní ndo Jesús ni kee na kúu Espíritu ií. Tído, ¿á ká'an ndó viti ña xí'ín ndéé mií ndó, dá kándéé ndó káki ndó? 4 ¿Á ni naá óon va ña ni ndo'o níó ndo sa'á ña kándéé iní ndo Jesucristo? Va'a nda'o tá kó ní naá óon ña ni ndo'o ndó. 5 Ni xí'o Ndios Espíritu ií ná noo ndo, ta kée na ña'a ndato xí'ín ndó. ¿Á dión kée na xí'ín ndó sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'an ndó? Koó, chí kée na dión sa'á ña ni kándéé iní ndo Jesús tá ni seídó'o ndó to'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yó ña va'a ni kandoo Ndios kí'o na noo Abraham

6 Kana'á ndó ña sa'á ña ni kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. 7 Sa'á ñoó kana'á ndó ña ndi ndaa miíó ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúu na ve'e mií Abraham. 8 Dá chí ká'an tuti ií Ndios ña sa daá ni chíkaa va iní Ndios ña dánkoo vii ná na kó kúu na Israel noo mií ná sa'á ña kándéé iní ñaá ná, chí di'a ni kaa na xí'ín Abraham: “Sa'a yo'ó ni'í ndidaa kúu ñayuu ndéi ñayuu yo'ó ña va'a.” 9 Sa'á ñoó ndi ndaa mií vá ñayuu kándéé iní Jesús, noón kúu na natiin ña va'a xí'o Ndios, táto'on kí'o ni ndo'o Abraham sa'á ña ni kándisa na to'on ni ka'an Ndios xí'ín ná.

10 Ndi ndaa miíó ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, na

yó'o kúú nà táj chi'an noo Ndios. Dá chī di'a ká'an tuti ij Ndios: "Ndi-daá kúú nà kò ní kándéé kee ndi ndi'i choon sa'ándá ley, nà yó'o kúú nà táj chi'an noo Ndios." ¹¹ Sa'á ñóó kándaá ini yó ña kò iin ta'on kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chī di'a ta'ani ká'an tuti ij Ndios: "Nà nī kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaá ná, noón kúú nà kataki chíchí." ¹² Tído diin va dándáki ña kúú ley noó ña kándéé iní yó Ndios, dá chī di'a ká'an tuti ij Ndios: "Nà kándéé kée ndi ndi'i kuuí choon sa'ándá ley, noón kúú nà nī'i ña kataki nà kean."

¹³ Ta Cristo Jesús kúú nà nī taó xóo yó tixi ndá'a ley, tá'an ña nī datáj chi'an ñaá noo Ndios. Chī nī xī'o na mií ná nī naakuio na ndidaá kúú chi'an sa'a yó, dá chī di'a kaá tuti ij Ndios: "Ta ndi ndáa miíó taa ná karkaa ndjka iin yito, roón kúú rā táj chi'an." ¹⁴ Ta sa'á ña nī kee Cristo Jesús dión, sa'á ñóó kuu nī'i ta'ani na kò kúú nà Israel ña va'a, tá'an ña nī kaa Ndios kī'o na noo Abraham. Ta sa'á ña kándéé iní yó Jesús, sa'á ñóó nī nī'i yó nà kúú Espíritu ij Ndios táto'on kī'o nī kaa Ndios kee na xí'in yó.

Nda tá sa na'a, dá nī chikaa ini Ndios ña tanda'a ná Jesús kii na chiya'i na sa'a kuachi yó

¹⁵ Ñanij, ná ko'in ka'in sa'a iin taa ñayuu yó'o xí'in ndó, dá kandaá ini ndó ña kónij ka'in xí'in ndó. Tá nī kavá'a iin taa iin tuti ña ká'an táto'on kī'o kónij rā kee ra, dá nī kani ra sello noo tuti rā, dá kían nī iin tó'on ñayuu o kúu dátuu ná to'on nī taa ra, ta o kúu ta'on chí'i na cháá ká to'on noó ña nī taa ra.

¹⁶ Dión ta'ani nī kee Ndios, chī nī kaa nà noo tuti ij ná ña kī'o na ña va'a noo Abraham, xí'in noó nà ve'e na. Ta kò ní ka'an Ndios kī'o na ña va'a yó'o noo "ndidaá nà ve'e na", chī kò ní ka'an nà sa'á kuá'a ñayuu, dá chī nī ka'an nà sa'a iin tó'on taa, chī di'a nī kaa Ndios xí'in

Abraham: "Tein nà ve'e yó'o kana iin taa." Ta taa ñóó kúú Cristo Jesús. ¹⁷ Sa'á ñóó ká'in xí'in ndó ña tá sa na'a nī xī'o Ndios to'on na ña kee na táto'on kī'o nī kandoo na kee na xí'in Abraham. Dá nī ya'a komi ciento oko uxi kuia, dá nī xī'o na ley nà noo Moisés. Sa'á ñóó o kúu ta'on dátuu ley yó'o to'on nī xī'o Ndios noo Abraham, dá chī miian ndaa kee Ndios ña nī kandoo na kee na. ¹⁸ Chī tá nī'i yó ña va'a yó'o noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían kò ndaya'i ta'on to'on nī xī'o na noo Abraham. Tído kò ta'ón dión kían, dá chī nī xī'o oon va na ña va'a yó'o noo Abraham, chī kī'o dión nī kandoo Ndios kee na xí'in ná.

Yó'o nákani Pablo sa'a ndá choon nī xī'o Ndios ley nà noo Moisés

¹⁹ Ta viti, ¿ndá choon nī xī'o Ndios ley nà noo Moisés, tá dáá? Nī xī'o naan noo Moisés dá chī va'an dána'aan ndi ndáa iin rá iin ña'a kini kée yó. Ta nī daná'aan noó ñayuu nda rá nī tuu noó nà nī kii tein nà ve'e Abraham. Noón kúú ña va'a nī kaa Ndios kī'o na. Ta nī xī'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'in ndá'a ángel. Ta xí'in ndá'a Moisés nī xī'o naan noó ñayuu. ²⁰ Tído kò ní kéchóon ta'on Ndios iin ká ñayuu, dá ka'an nà xí'in Abraham, chī iin tó'on mií vá Ndios nī ka'an xí'in ná.

²¹ Sa'á ñóó, ¿á dátuu ley Moisés ña va'a nī kaa Ndios kee na xí'in Abraham? Koó, kò ta'ón dión kían. Dá chī tá kándéé ley kī'o ña kataki chíchí yó, dá kían xí'in mií vá ley kuu kandoo vii yó noo Ndios. ²² Tído kò ta'ón dión kían, dá chī ká'an tuti ij Ndios ña ñó'o ndidaá ñayuu tixi nda'a kuachi, sa'á ñóó kī'o Ndios ña nī ka'an nà kī'o na noo yó savá'a sa'á ña kándéé iní yó Jesucristo, chī savá'a ñayuu kándisa ñaá kuu nī'i ñá.

²³ Tá kò ña'a kandeé iní yó Jesucristo, dá nī sa ndadi yó tixi ndá'a ley. Ta sa dándáki ñaá ley nda rá nī

kasandaá kuu ni na'a Ndios noo yo ña kandeé iní yo Jesús. ²⁴ Ta ley ñoó ni sa ndakaan yó táto'on ki'o ndáka iin na kéchóon takuáli de'e sato'o na. Ta dión ni sa ndaka ley ñoó yó nda ni kasandaá yo kandeé iní yo Cristo Jesús, sa'a ñoó kándoo vii yo noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo ná. ²⁵ Tído viti kándéé iní yo Jesús, ta ni kankuei yó tixi ndá'a ley, ña kúú táto'on ki'o kúú na ndáka takuáli, ²⁶ chi viti kúú yó de'e Ndios sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁷ Iin ni nduu va yó xí'in Cristo sa'a ña ni sodoo nduta yo ña ni kandeé iní yo ná. Tá kián táto'on ki'o ni nandixi yó na. ²⁸ Ta viti ko né'e tandíni á kúú yó na Israel o na griego, o á kúú yó na ño'o tixi ndá'a iin sato'o o koó, o á kúú yó ta o ñá'a, chi iin tó'on diní ni nduu ndidaá yó noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁹ Ta sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'a ñoó ni nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'i yo ña va'a ni kaa Ndios ki'o na noó na ve'e Abraham.

4

¹ Ta di'a kua'an ña kónij ka'in xí'in ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayii ló'o, tá'an ra ni'i ndidaá kúú ña'a tatá xi, iin nóó vá kúú xi xí'in iin mozo, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi. ² Dá chi nákaa xi tixi ndá'a na kéchóon noo tatá xi xí'in na ndáka ñaá nda ná xino xi kua ña kían ni kaa tatá xi natiin xi ña'a ió noo ná. ³ Ki'o dión ta'ani ni sa ndo'o yó, chi ni sa kuu yó táto'on takuáli ndó'o dión, chi ni sa ño'o yó tixi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o. ⁴ Tído tá ni xinkoo tiempo ña kían ni chikaa ini mií Ndios, dá ni tanda'a ná de'e na Jesús ni kii na ni kaki na tixi iin ñá'a. Ta ni kaki ta'ani na tixi ndá'a ley.

⁵ Dión ni kee na, dá ni taó xoo na yó tixi ndá'a ley, dá ni'i yo ña kakuu yó de'e na. ⁶ Ta sa'a ña kúú yó de'e Ndios, sa'a ñoó ni tanda'a

na Espíritu de'e na ni kasaa na ió na ini nio yo. Ta Espíritu ñoó kúú na kédaá xí'a, dá kayu'u yó Ndios: "Tatá ló'o mií." ⁷ Sa'a ñoó ko ño'o ka yo tixi ndá'a ley, chi ndaa de'e Ndios vá kúú yó viti. Ta sa'a ña kúú yó de'e na, sa'a ñoó kánian natiin yó ña va'a noo ná sa'a Cristo.

Kandita ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó sa'a Jesús

⁸ Tá sa na'a, ta ko ñá'a kana'a ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi nda'a ña ko kúú ndios. ⁹ Tído viti sa ná'a vá ndó ndá yoo kúú Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'in ndó ña sa ná'a di'a va Ndios ndo'ó. Sa'a ñoó, ¿ndi-va'a ni nandiio kuéi tuku ndo noó ña'a ko choon, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o? Ta, ¿ndi-va'a ni nachi'i tuku ndó mií ndó tixi ndá'an? ¹⁰ Chi kéká'ano ndó dao kuu, xí'in dao yoo, xí'in dao vikoo xí'in dao kua. ¹¹ Sa'a ñoó nákan inii sa'a ña kée ndó dión, dá chi nda ndi kuu naá oon va choon ni kee tein ndó.

¹² Nani mií, sei nda'ávii noo ndo ña kee ndó táto'on kée mií, dá chi ni kee yu'u táto'on kée mií ndó tá ni sa ioj xí'in ndó. Ta ni iin ña'a ko ni ya'a ndó nooi. ¹³ Ta sa ná'a vá mií ndó ña sa'a ña sa kú'u vai, sa'a ñoó ni kuu ni daná'i noo ndo ta'andá mií noó sa'a ña kúú to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ko ní kú'ichí ini ndo koni ndo yu'u, ta ko ní káñó'ó ñaá ndó va'ará ni sa kú'i. Di'a ni ñakuaka va'a ndó yu'u táto'on iin ángel ni kii noo Ndios, ta ni kee ndó yu'u kúú táto'on mií Cristo Jesús. ¹⁵ Ta, ¿ndeí kua'an ña kadii téi ini ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaai kuendá sa'a ndo, chi nda nduchí noó ví ndó kú'u ini ndo taó ndo ki'o ndó noo yú'u tiempo daá ñoó, ní kúu. ¹⁶ Ta viti, ¿á ndaa xini u'u va ndó yu'u sa'a ña ká'in ña ndaa xí'in ndó?

¹⁷ Ta ndéi dao ta kádí'inda rá ndo'ó, chi kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duu ña va'a kían kóni rá. Dá chi ña kóni rá kían taó

xóo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mií rá, dá koo kuión ndo xí'ín ña dána'a ra. ¹⁸ Ña va'a kíán tá daá kuití ná koo kuión ndo xí'ín ña va'a, va'ará koó yu'u ió xí'ín ndó.

¹⁹ De'e kuálí mií, tuku va ñi kasá'a ndó'o naní nío yu'u kée ndó, chí ndó'i táto'on kí'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'án. Ta kúu díon kando'o vai sa'a ndo nda ná kasandaá ndo kee ndó to'on kí'o ñi sa kee mií Cristo. ²⁰ Kóni kíji kakaaj tein ndó, dá ka'in iin to'on vitá cháa ka xí'ín ndó, chí nákaní nda'o iní sa'a ndo.

Ña yó'o kían ñi ndo'o Agar xí'ín Sara

²¹ Ta viti ká'in xí'ín ndo'ó, ña kátoó ndu'u tuku tíxi ndá'a ley Moisés: ¿á ko óon ta'on kueídó'o ndó ndi kaá ley ñi taa Moisés?

²² Chí kaá to'on ñi taa na ña ñi sa ndei uu de'e yíi Abraham. Iin xi ñi sa kuu de'e ñá'a sa káa tíxi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na ñi sa kuu de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií.

²³ Ta de'e ñá'a, ña sa káa tíxi ndá'a ñadi'í na, ñi káki xi chí kí'o díon kóni Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúu ra ñi káki táto'on ñi xí'o mií Ndios to'on na noo Abraham.

²⁴ Ndi nduú ñá'a yó'o kúu táto'on uu to'on ñi kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na. Ta to'on mií noo kúu ley ñi xí'o Ndios diní yúku naní Sinaí. Ta ñayuu ñi káki tíxi ley yó'o, noón kúu na ñó'o tíxi ndá'a. Ta ley yó'o kúu táto'on Agar, ta ñayuu ñó'o tíxi ndá'a ley kúu táto'on de'e Agar. ²⁵ Dá chí ñá'a naní Agar ñóo kúu táto'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noo ñi xí'o Ndios ley noo Moisés. Ta kúu ta'anián táto'on ñoo Jerusalén, ña nákaa viti. Dá chí ñoo yó'o nákaa tíxi ndá'a ley xí'ín ndidaá ñayuu ndéi nooán, táto'on kí'o ñi sa káa Agar tíxi ndá'a ñadi'í Abraham. ²⁶ Tído iin ka ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induú, ko nákaa ta'an vaan tíxi ndá'a ley. Ta ñoo ñóo kúu

táto'on naná yo, ña kúu kuendá Jesús. ²⁷ Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: Kadíi iní yo'ó, ñá'a, yo'ó ña ko kuu kandeí de'e, yo'ó, ña ko óon ta'on káki de'e.

Kayu'ú yo'ó xí'an kádii inóon, chí ko ñá'a ndo'o naní nío, dá káki iin de'ón.

Dá chí kua'a cháa ka kakuu de'e yo'ó,

ñá ñi kandoo nda'í xaan, o duú ña ñá'a ió yí.

²⁸ Ta viti, ñani mií, kúu yó táto'on Isaac, chí kúu yó de'e ñi kaa Ndios kí'o na noo Abraham. ²⁹ Ñi sa kenda'ava'a tayii ñi káki xí'ín ña kóni mií Abraham xí'ín tayii ñi káki ñi kee Espíritu ij. Ta kí'o díon ta'ani kéndava'a na ñó'o tíxi ndá'a ley xí'ín yó viti. ³⁰ Tído, ¿á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña ká'an tuti ij Ndios? Chí di'a va kaáan: “Taó xóo ñá'a nákaa tíxi ndá'a ñadi'íon ná ko'an xí'ín de'án. Dá chí o kúu ta'on ñi'í nduú xí ña va'a xí'ín de'e ñá'a dándáki mií.”

³¹ Sa'a ñoo, ñani mií, kana'a ndó ña ko kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa tíxi ndá'a iin ka na. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki mií.

5

Ko ñó'o ka yo tíxi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'a ñoo kandita toon ndó xí'ín ña ñi kee Cristo sa'a ndo, chí ñi taó xóo na ndo'ó tíxi ndá'a ley Moisés, ña sa dándáki ñaá. Ta o sa nándio kuéi ka ndo kaño'o ndó tíxi ndá'a, dá dándáki tukuan ndo'ó. ² Kueídó'o va'a ndó, chí yu'u kúu Pablo, na ká'an xí'ín ndó. Tá ná nakí'o ndó mií ndó ña ta'anda ñi ndo táto'on kí'o kée ta Israel, dá kían ko ta'ón ña'a natiin ndó noo ña ñi kee Cristo Jesús sa'a yo. ³ Ta nándio koo tukui ká'in xí'ín ndidaá ta, tá'an ra kándia ña ta'anda ñi rá, ña miian ndúsa kánian kee ra ndi ndi'í choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noo Ndios.

4 Tá ká'án ndó ña kandọo vii ndo noo Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, dá kían ña yó'o kóni kaa ña ni taó xóo va ndó mií ndó noo Jesús, ta ni taó xóo ta'ani ndó mií ndó noo ña maní ni kee na sa'a ndo.

5 Tído sa'á ña ió Espíritu ií Ndios xí'ín yó, sa'á ñoó ió tandeé iní noo yo ña kandọo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús. 6 Dá chí sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoó va'ará ni ta'anda ñi yo o ko ní ta'anda ña, ni iian ko ndáya'i. Ña ndáya'i kían kándéé iní yo Jesús, ta ña yó'o kédaá xí'ín yó, dá ku'u ini sa'a sátá'an yó.

7 Ta sa va'a nda'o kua'an ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo ni ndaká ñaxintóni ndo, dá ko seídó'o ka ndo ña ndaa? 8 Tído kana'á ndó ña o duú Ndios ní nádaká ñaxintóni ndo, chí di'a mií ná kúu na ni kana ndo'ó. 9 Ta sa ná'á va'a mií ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuita tachi vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta dión ta'ani kée ña to'ón dána'a ta ñoó xí'ín ndó. 10 Ta kándéé iní yu'u sato'o yo Ndios ña nandió kuéi ndó kandisa ndó táto'on k'i'o kándisa yu'u. Chí ñayuu kátoó nádaká ñaxintóni ndo, miían ndaa chiya'i na noo Ndios sa'á ña to'ón dána'a na noo ndo. Ko né'e tandíni ndá yoo kúu ná.

11 Ñani mií, tá dána'a jí yu'u noo ñayuu ña miían kánian ta'anda ñi ná to'on kée ra Israel, dá kían, ¿ndi-va'a kéndava'a jí ra Israel xí'ín yu'u, tá dáá? Chí tá dána'i dión noo ná, dá kían o kúido ta'on iní ra kee to'on va'a ña ká'an sa'á ña ni kee Jesús sa'a yo ndíka cruz, tá dáá. 12 ¿Tído va'a cháá kaan iin íchi di'a ná dakuáchi ta nádaká ñaxintóni ndo ñi mií rá!

13 Kana'á ndó, ñani mií, ña sa ni nakana va Ndios ndo'ó ña o káño'o ka ndo tixi ndá'a ley. Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'á ña ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley, sa'á ñoó kuu kee ndó ña kóni ñi ndo. Di'a kánian

chindeé tá'an ndó xí'an kú'u ini sa'a sátá'an ndó. 14 Chí dáxinkoo ndi'i yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kueídó'o yó choon kua'an di'a: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” 15 Tído tá chidáo tá'an ndó xí'ín to'on ká'an ndo, ta sei yí'í tá'an ndó, dá kían kaon koo ndó, chí kasandaá kuu, dá naá ndi'i iin rá iin ndó.

Ki'o ndó mií ndó noo na kúu Espíritu ií Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

16 Ta ká'an ta'anii xí'ín ndó ña koo ini ndo kee ndó ña kóni na kúu Espíritu ií Ndios, ta o sa kée ndó ña kini kóni ñi ndo. 17 Dá chí ña kóni ñi ndo ko náki'ín tá'an nóoán xí'ín ña kóni Espíritu ií Ndios, chí naá tá'an va ña kóni ñi ndo xí'ín ña kóni Espíritu ií. Sa'á ñoó o kúu kee ndó ña kóni ndo. 18 Tído tá nakí'o ndó mií ndo noo Espíritu ií Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kían ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley.

19 Ta ko ú'u ta'on kanda inio ndi kée ñayuu xí'o mií noo ña kóni ñi ná, dá chí kée na kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'ín ñi ná, ta ko chítuu ini na kee na ña ka'an noo. 20 Ta ndáño'o na ña ko kúu ndios, ta kétadi na xí'ín ñayuu, ta xini u'u tá'an na, ta naá na xí'ín dao ka ñayuu, ta kuión na, ta yachi xido ini na, ta sav'a sa'a mií vá ná nákanini na, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xóo na ñayuu kandọo xoo mií ná, 21 ta u'u ini na, ta sa'áni na ndii, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao ka ña'a kini táto'on kua'an ña yó'o. Sa ni ka'in xí'ín ndó, ta ká'an tukui ña ndi ndáa mií ñayuu ndéi kée ña yó'o, ni iin kuu ta'ón o koni na natiin na kande na noo dándáki Ndios.

22 Tído di'a kua'an ña va'a xí'o na kúu Espíritu ií Ndios ña kían kee yo: kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'ín yó, ta ió dii ini yo, ta va'a ndéi yó xí'ín

dao ka na, ta kueé ini yo, ta kéva'a yó xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu, ta va'a ini yo xí'ín dao ka na, ta kúú yó ñayuu ndaa, ²³ ta nda'í ío ini yo, ta chítuu inio kee yó ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley ko yá'a yó tá kée yó ndidaá ña va'a yó'o. ²⁴ Ta na ndíta xí'ín Cristo, noón kúú na ni chirkuei ndidaá kúú ña kini kóni ñíi ná keean ndika cruz, chi ko kée ka na ña kini kóni ñíi ná. ²⁵ Tá dándáki na kúú Espíritu ij níó yo, dá kían ná kee yó ña kóni mií ná. ²⁶ Ta ná dá'a ni kakuu yó ñayuu ío táyíi ini. Ná dá'a ni dáta'án tá'an yó. Ná dá'a ni koo u'u ini yo koni yo ñani yo.

6

Koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin mií ndó

¹ Ñani miíi, tá iin ndakána ni natiin ndó iin ñani yo noo kuachi, dá kían ndo'ó, na ndíta toon xí'ín Espíritu ij, kúú na kánian chindeé ná, dá ná kuiin ndaa tuku na. Ta nda'í ni ka'an ndo xí'ín ná, ta kanda daa ndo mií ndó, chi oon ni ví kuei ta'ani mií ndó noo kuachi táto'on ki'o ni ndo'o ñani yo. ² Ta chindeé tá'an ndó xí'ín iin rá iin ndó tá ndó'o níó ndo, ta ki'o dión kee ndó, dá kee ndó choon ni sa'anda Cristo. ³ Ta na chinani mií ña kúú ná na ndáya'i, ta ni iin ña'a ko kúú ná, dá kían dándá'í na mií vá ná. ⁴ Ta iin rá iin mií vá ndó kánian kande'é va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'a ña va'a kée ndó. Ta o sa chidáó tá'an ndó ña kée ndó xí'ín dao ka ñayuu. ⁵ Dá chi iin rá iin mií vá ndó xí'ín choon ni ni'í ndo noo Ndios.

⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na dakuá'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó na dána'a noo ndo xí'ín ña va'a ío noo ndo.

⁷ O sa kóo ini ndo dándá'í ndo mií ndó, dá chi ko iin ta'on kuu dándá'í Ndios, chi ndidaá ña'a xítí ndó, ñoó kían dákée ndó. ⁸ Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñíi ná, noón kúú na ni'í ña naá ná. Tído na kée

ñá kóni Espíritu ij, noón kúú na ni'í ña kataki chíchí ná kee Espíritu ij.

⁹ Ta ná dá'a ní kuitá yo kee yó ña va'a, chi tá ko sa tuu yó ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuu natiin yo ña va'a noo Ndios. ¹⁰ Sa'a ñoó tá nóno yó kee yó ña va'a, dá kían ná kee yóan xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ná ndi'i cháá ka ini yo kee yó ña va'a xí'ín na kándisa dáó xí'ín yó Jesús.

Ta viti kúú yó ñayuu sa'a sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹¹ Kande'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xí'ín ndá'a miíi. ¹² Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúú ra kéndusa xí'ín ndó ña ta'anda ñíi ndo. Chi sa'a ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xí'ín rá, sa'a ñoó kénóo ra ña ni kee Cristo sa'a yo ndika cruz. ¹³ Tído ni mií ra ni ta'anda ñíi ko kándéé kee ndidaá choon sa'ándá ley. Tído kóni ra kéndusa ra xí'ín ndó ña ta'anda ñíi ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo na Israel. ¹⁴ Tído ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i miíi sa'a ña yó'o. Ña kéká'ano yu'u kúú ña ni kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndika cruz. Chi kée yu'u kuenda ña sa ni xí'í ña kini ío ñayuú yó'o nooí ndika cruz táto'on ki'o ni xí'í ta'ani mií noo ña kini ío ñayuú yó'o. ¹⁵ Dá chi sa'a ña ndíta yó xí'ín Jesús, sa'a ñoó ni iin ña'a ko ndáya'i ña ta'anda ñíi yo o koó. Ña ndáya'i noo Ndios kúú ña ni nduu yó ñayuu sa'a. ¹⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon ni taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúú ndo'ó, na ndisa kúú na ñoo Ndios.

¹⁷ Ta yó'o chí noo o sa dáta'án ka ni iin ndó yu'u, dá chi sa kua'a nda'o yanda tándaa ñíi kée ñayuu sa'a ña dána'i sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸ Ñani miíi, ná koo ña manj xí'í sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, táto'on kì'o kóni mií Ndios. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'ín Cristo Jesús. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo.

Kì'o di'a nì kemáni Ndios yo

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñaño'ó. Mii ná nì kemáni ná yó xí'ín ndidaá ña va'a ió noo ná, ta nda noo ió na nda induú nì tanda'á ná ña nì kixian sa'á ña nì kee Cristo. ⁴ Ta nda rá kò ñá'a kasá'á sa'a ñayuu, nda daá vá nì kaxi na yó sa'a Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na koó kuachi noo mií ná. ⁵ Ta sa'á ña kú'u ini ná sa'a yo, sa'á ñoó nda daá nì chikaa ini na ña kakuu yó de'e mií ná sa'a Jesucristo, chì kì'o dión nì nata'an ini mií ná kee na. ⁶ Dión nì kee na, dá kían ná naki'o yó ñaño'ó noo ná sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'e manì ná. ⁷ Chì xí'ín nì de'e na nì taó xóo na yó noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó, ta nì ku'u ká'ano ini ná sa'a yo, chì ká'ano nda'o ña manì nì kee na xí'ín yó. ⁸ Ta sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'ín yó, sa'á ñoó nì ni'ì yo ña koo ndichí xíxi yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yo, ⁹ dá chì nì xì'o na ña nì kandaá ini yo sa'á ña nì chikaa ini na kee na, tá'an ña nì sa io de'e noo ná, chì kì'o dión nì nata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúú ña nì chikaa ini na kee na. ¹⁰ Chì tá ná xinkoo kuu nì kaxi mií ná, ko'on

na nachi'i na ndidaá tá'an ña'a tixi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, mián kían ña ño'o induú, o mián kían ña ió noño'o yó'o.

¹¹ Ta sa'a mií Cristo nì kaxi Ndios yóo, dá chì nda mií sa'a nì saki na ña ni'ì yo ña va'a noo ná, táto'on kì'o nì chikaa ini na, chì kée na ndidaá ña'a táto'on kì'o kóni mií ná, ¹² dá natiin na ñaño'ó sa'á ndu'u, na Israel, chì ndu'u kúú na sa daá ndáti kasaa Cristo. ¹³ Ta dión ni ndo'ó, sa'a Cristo nì seído'o ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu kaxi ndó tá nì kandisa ndó ña. Sa'á ñoó nì ni'ì ndo Espíritu i Ndios táto'on kì'o nì xì'o na to'on na noo yo. Ta na yó'o kúú táto'on iin sello, ña ná'a ña kúú ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴ Ta sa'á ña ió Espíritu i ná ini yo, ñoó kían ná'a ña natiin yo ña nì kaa tatá yo Ndios kì'o na noo yo tá ná kasan-daá kuu nakuaka na ñayuu mií ná kande'i na noo ió na, dá natiin na ñaño'ó sa'a ndidaá ña manì nì kee na xí'ín ñayuu na.

Xíka Pablo ña manì noo Ndios ña ná kì'o na ña koo ndichí yo noó ña'a mií ná

¹⁵ Sa'á ñoó, tá nì kandaá inij ña ndíta ndaá ndo xí'ín ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'a ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, ¹⁶ nda daá, ta nda viti kò sá tuu ta'on yu'u ña naki'oi ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, chì daá kuití ndíko'on inij ndo'ó noo ká'in xí'ín ná, ¹⁷ na kúú Ndios noo sato'o yo Jesucristo, na kúú tatá yo, na kánian natiin ndidaá ñaño'ó. Chì xíka noo ná ña naki'o na ña koo ndichí ndo, ta kì'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó mií ná. ¹⁸ Ta xíka ta'anii noo ná ña ná dátoon na ñaxintóni ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tandéé ini, ña kían nì nakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi kì'o ndato ña va'a ko'on na kì'o na noo ndo, tá'an ña ko'on na kì'o na noó ñayuu mií ná, ¹⁹ ta katóni ta'ani ini ndo ndi kì'o ká'ano ndéé kómí

na, tá'an ña kéchóon na, dá chindee ná yóo, na kándisa ñaá. Ta mií ndée yó'o ni kéchóon Ndios, ²⁰ dá ni danátaki na Cristo tein na kúu ndji, ta ni chikoo ñaá ná xoo kuá'a na nda noo ió na induú. ²¹ Ta kómí ná choon sata ndidaá tá'an ta né'e choon ná'ano, xí'ín sata ndidaá ta dándáki, xí'ín sata ndidaá ta ndíta noo, xí'ín sata ndidaá ta kúu sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndáya'i cháa ka o duú ndidaá ka ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon ni kián dión, nda ñayuu vei chí noo kakian dión. ²² Chì ni nàchi'i Ndios ndidaá tá'an ña'a tixi sa'a Cristo, ta ni chikani ñaá ná kakuu na dinì noo ndidaá na kúu kuendá mií ná. ²³ Ta ñayuu yó'o kúu yiki koño Cristo, ta dáxino na ña kóni na xí'ín ñayuu na, chì iin tó'on mií ná kúu na dáxino ndidaá tá'an ña'a táto'on kánian kooan.

2

Ni dakáki Ndios yo sa'a ña manì ni kee na xí'ín yó, ta o duú sa'a ña va'a kée yó

¹ Ta ni sa'an Ndios ni danátaki na ndo'ó, chì ndji va ni sa kuu ndó noo ná sa'a ña ko ní sá seidó'o ndó choon sa'ándá na, xí'ín sa'a ña ni sa kee ndó kuachi. ² Chì sa kee ndó kuachi yó'o tá sata táto'on kée na kúu kuendá ñayuu yó'o, ta sa kee ndó ña kóni ña né'e choon noo táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu ko seidó'o choon sa'ándá Ndios. ³ Ta ndidaá va yó ni sa kee dión tá sata, chì sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñi yó, chì sa kee yó ña kini kónian xí'ín ña kini sa katoó ñaxintóni yó. Ta sa'a ña sa kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'a ñoó sa xido ini Ndios sa xini na yó táto'on k'i'o ndó'o ta'ani ndidaá ka ñayuu ko ná'a ñaá. ⁴ Tído ká'ano nda'o ini Ndios, ta kú'u nda'o ini na sa'a yó, ⁵ dá chì va'ará ndji ni sa kuu yó noo ná sa'a kuachi sa kee yó, tído ni x'i'o na ña ni natakì yó noo ná, ta takì yó xí'ín Cristo viti. Dá chì sa'a ña manì

ni kee na xí'ín yó, sa'a ñoó ni káki yó noo ña kánian ndo'ó yó sa'a kuachi kée yó. ⁶ Ta ni natakì dáó yó xí'ín ná ni kee Ndios, ta ni nachindei ta'ani na yó nda induú xí'ín Cristo Jesús. ⁷ Ta dión ni kee na xí'á, dá daá kuiti na'a na ndi k'i'o ví ká'ano ña manì ni kee na xí'ín yó, chì ni kee na ña va'a xí'ín yó sa'a ña ni kee Cristo Jesús. ⁸ Chì sa'a ña manì ni kee Ndios xí'ín ndó, sa'a ñoó ni dakáki na ndo'ó sa'a ña kándée ini ndo Jesús. Ta ko ní dakáki na ndo xí'ín ndée mií ndó, chì kián iin ña manì ni kee na xí'ín ndó, ⁹ chì ko ní dakáki na ndo'ó sa'a ña kée ndó ña va'a, dá kián ni iin tó'on ndó ná o chindaya'i mií ndó. ¹⁰ Dá chì mií va Ndios kúu na ni kava'a ñaá, ta sa'a ña ni kee Cristo Jesús, sa'a ñoó ni kava'a na yó ña kián kee yó ña va'a, tá'an ña ni chikaá ini na kee yó nda mií sa'a.

Ndeì va'a yó xí'ín iin rá iin yó sa'a ña ni kee Jesús sa'a yó

¹¹ Ta o sa nándodó ndo'ó, na ko kúu na Israel xaan, ña tá sata ni kaa na Israel ña kúu ndo'ó, “na ko ní ta'anda ñi.” Dión kaá na chì kúu ná na ni ta'anda ñi, ta sa'a ñoó ká'an ná ña kúu ná na ñoo Ndios, tído xí'ín ndá'a taa va ni ta'anda ñi ná. ¹² Nda tiempo sata ñoó ko ní sá kuu ndó kuenda Cristo, sa'a ñoó ni iin kuu vá ko ní kasandaá ndo kakuu ndó na ñoo Ndios táto'on kúu na Israel. Ta ni lú'u ví kuendá ko ní sá komí ndó noo to'on ni x'i'o Ndios noo ñayuu na. Ta ni lú'u ví tandeé ini ko ní sá komí ndó ni sa ndei ndó ñayuu yó'o, ta ni ko ní sá na'a ví ndó ndá yoo kúu Ndios takí. ¹³ Tá sata ko ní sá na'a ndó Ndios, xíká sa ndei ndó noo ná. Tído viti, ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'a ñoó ni natuu yati ndó noo Ndios sa'a ña ni xita ni Cristo sa'a ndo.

¹⁴ Chì mií Cristo kúu na ni nachindei va'a yó, sa'a ñoó na ñoo Israel xí'ín na ko kúu na Israel, ni nduu na iin tó'on ñoo ni kee Cristo, dá chì ni sa'an na ni dítá ná ña

sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na. ¹⁵ Ta sa'á ña ni xi'i Cristo, sa'á ñóó ni dandí'i na ley xí'ín choon sa'ándáan. Ta ki'o dión ni ndee na ñayuu Israel xí'ín na kó kúu na Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná koni na kandeí va'a na. ¹⁶ Ta sa'á ña ni xi'i na ndika cruz, sa'á ñóó ni nachindeí va'a na ñayuu Israel xí'ín na kó kúu na Israel xí'ín Ndios, chí sa'á ña ni xi'i Cristo ndika cruz, sa'á ñóó ni ditá ná ndidaá ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷ Ni kii Cristo ñayuu yó'o, ta ni daná'a na to'on va'a ña xí'o ña kandeí va'a yó xí'ín Ndios, ta ni daná'a naán noo ndo'ó, na ni sa ndei xiká noo Ndios, xí'ín noo ndu'u, na ndéi yati noo Ndios. ¹⁸ Chí sa'á ña ni kee Jesús, sa'á ñóó na Israel xí'ín na kó kúu na Israel ni ni'i ña ndu'u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón na kúu Espíritu i.

¹⁹ Sa'á ñóó kó kúu ka ndo na tukú o na xionoo ndava'a. Dá chí ni ni'i ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta ni ni'i ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá na ve'e na. ²⁰ Ta noo to'on ni daná'a na kúu apóstol, xí'ín to'on ni daná'a na sa kuu profeta ni sa kujta iin rá iin ndó. Ta mií Jesucristo kúu yuú titó ndáya'i kúu do'o ve'e, ²¹ chí xí'ín mií yuu ñóó luu kasá'a kátó tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an xinkooan kakuuan iin ve'e ño'o i sato'o yo Jesús. ²² Ta xí'ín mií ná sa káva'a ndó kua'an ndo, dá xino ndó kakuu ndó iin ve'e noo koo Ndios kée Espíritu i na.

3

Ni chikani Ndios Pablo ña dána'a na noo na kó kúu na Israel

¹ Ta yu'u, Pablo, kéchóon sa'a choon yó'o. Nákaai ve'e kaa viti sa'á ña dána'i to'on Cristo Jesús noo ndo'ó, na kó kúu na Israel. ² Ta sa ni ni'i tó'ón ndó ña ni xi'o Ndios choon noo yu'u ña kían chindeéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña maní xí'o na noo ndo. ³ Ta ni na'a túu Ndios ña ni sa ió de'é

noo ná noo yu'u. Ta sa ni taa va yu'u cháa sa'á ña yó'o kosaaan noo ndo. ⁴ Tá ka'i ndó ña, dá kandaá va'a ini ndo ña ná'a yu'u ña ió de'é noo Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. ⁵ Ta kó ní xi'o na ña kandaá ini ñayuu sa ndei sa na'a sa'an. Tído viti kandaá ini na kúu apóstol xí'ín profeta na sa'á ña yó'o kée Espíritu i Ndios. ⁶ Tá'an ña sa ió de'é ñóó kían kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, na kó kúu na Israel, ña va'a ko'on Ndios ki'o na noo na Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'ón ñoo xí'ín na ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'i ndo noo ña ni kaa Ndios ki'o na noo na Israel sa'á ña ni kee Cristo Jesús, táto'on ki'o ká'an to'on va'a ká'an sa'a ná. ⁷ Ta ni chikani Ndios yu'u ña kían dána'i to'on yó'o, chí choon yó'o ni kemáni ná yu'u, ta xí'ín ndéi mií ná kándééi kéei ña.

⁸ Ta va'ará kúu yu'u na ló'o cháa ka noo ndidaá ka ñayuu Ndios, tído ni xi'o na choon yó'o noo yu'u, ña kían dána'i noo na kó kúu na Israel ndi ki'o ná'ano ña va'a xí'o Cristo, ⁹ ta ki'oi ña kandaá ini ndidaá ñayuu sa'á ña ni chikaa ini Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña ni sa ió de'é noo ná, ta mií ná kúu na ni káva'a ndidaá tá'an ña'a. ¹⁰ Ki'o dión, dá na'a yóo, na kúu kuendá Jesús, ndi ki'o ká'ano ña ndichí kómí Ndios, dá kían kandaá ini ña kómí choon xí'ín ña dándáki chí induu sa'an. ¹¹ Chí ki'o dión ni chikaa ini Ndios kee na nda rá kó ñá'a káva'a ñayuu yó'o. Ta xí'ín ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, ni daxinkoo na ña ni chikaa ini na kee na. ¹² Ta viti ió tandéé ini noo yo, ta nóno noo yo nakuja yó noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús. ¹³ Sa'á ñóó seí nda'áví noo ndo ña ná dá'a ni ndiko ndó sa'á ña ndo'ó níqí sa'á ña dána'i noo ndo'ó, dá chí ña va'a mií ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaá va'a ini yo ndi ki'o kúu ini Jesús sa'a yo

¹⁴ Sa'á ñóó nákuin xití noo Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'in xí'ín ná. ¹⁵ Ta mií

ná kúu ná xí'o iin kuu noo ndidaá ñayuu na, á mií ná ndéi na induú o noño'ó yó'o. ¹⁶ Ta xíkaj noo ná ña táto'on kǐ'o ió kua'á ña kuiká ná chí induú, kǐ'o dión kendakí ná ndo'ó xí'ín ndéé ká'ano kómí mií ná, dá ná koo ndéé iní ndo kee Espiritu ij ná, ¹⁷ dá ná koo Cristo níq ndo dándáki na sa'á ña kándéé iní ndo ná, dá ná kuíta toon ndó xí'ín ña kú'u iní na sa'a yo, ta kandikó toon ndóan, ¹⁸ dá kandeé ndó kandaá va'a iní ndo xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios ndi kǐ'o ká'ano ña kú'u iní Cristo sa'a yo, ta ndi kǐ'o kánián, ta ndi kǐ'o konóan, ta ndi kǐ'o dikóan, ¹⁹ dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó ndi kǐ'o kú'u iní Cristo sa'a yo, va'ará ko kándéé ta'on ñaxintóni yo kandaá ndi'i inian sa'án. Ta kǐ'o dión xíkaj noo ná, dá nakutí ndó xí'ín ñaxintóni Ndios.

²⁰ Ta mií ná kúu ná kómí ndéé ká'ano, ta kándéé ná kée na cháá ka ña'a noo ndidaá ña xíkaj yo noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani inian, dá chí sa'á ña ió ndéé ná iní yo, sa'á ñoó kée na ña'a ná'ano xí'ín yó. ²¹ Ta ná natiin mií ná ndidaá ñaño'ó noo ná kúu kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñaño'ó, ta kǐ'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Iin tó'ón vá nǐ nduu yó nǐ kee Espiritu ij Ndios

¹ Nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña né'i to'on Jesús, na kuu sato'o yo, ta séi nda'ávij noo ndo ña ndi'i iní ndo kendisá'ano ndó táto'on kǐ'o kánian kee na nǐ kana Ndios xoo mií ná. ² Nda'í koo iní ndo, ta va'a koo iní ndo, ta kueé ná koo iní ndo, ta kǐ'o ndéé iní ndo sa'a iin rá iin ndó sa'á ña kú'u sátá'an iní ndo sa'a ndo. ³ Ta koo iní ndo ña iin tó'ón ná kakuu ndó, chí mií Espiritu ij Ndios kúu ná xí'o ña kandeí ndó dión, sa'á ñoó koo iní ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. ⁴ Dá chí iin tó'ón vá nǐ nduu yó, ta iin

tó'ón vá Espiritu kómí yó, ta iin tó'ón ta'ani tandeé iní kían nǐ nakana ñaá Ndios natiin yó. ⁵ Dión ta'ani iin tó'ón vá kúu sato'o yo, ta iin tó'ón kúu ña ndaa kándisa yó, ta nǐ sodo ndútaj yo savava sa'á ña kándéé iní yo Jesús, ⁶ ta iin tó'ón vá kúu Ndios, na kúu tatá ndidaá yó. Ta mií ná kúu ná kómí choon sata ndidaá yó, ta mií ná kúu ná kédaá, dá kandaá yo noo choon na, ta ió na iní ndidaá yó.

⁷ Ta iin rá iin yó nǐ natiin ña katǐ'a yó kee yó iin choon noo Ndios táto'on kǐ'o nǐ chíkaa iní mií Cristo dasá naan noo iin rá iin yó. ⁸ Sa'á ñoó ká'an tuti ij Ndios di'a: Tá nǐ kaa na nda noo díkó, dá ndáka na ta sa'á xí'ín ná kua'an na.

Ta nǐ dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu na.

⁹ ¿Ndiva'a ká'an tuti ij Ndios ña nǐ kaa na noo díkó, ká'an ndó? Dión kaáan, dá chí dinño'ó nǐ noo na nǐ kii na nda noo nino cháá ka noño'ó yó'o. ¹⁰ Ta mií ná kúu ná nǐ noo nǐ kixi noño'ó yó'o, ta mií ná kúu ná nǐ kaa tuku nda noo díkó, dá dákutí ná ndidaá kúu xí'ín ña ndato kée na. ¹¹ Ta mií vá ná kúu ná nǐ xǐ'o noo iin rá iin yó ña katǐ'a yó kee yó iin choon noo Ndios, chí nǐ kee na dao yó ña kakuu yó apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ka yo kakuu profeta, ta dao ka yo kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yo kakuu na ndaka na kúu kuendá Jesús, ta dao ka yo kakuu na kandita dána'a. ¹² Ta kǐ'o dión nǐ kee na xí'ín yóo, na kúu ñayuu Ndios, dá katǐ'a yó kechóon yó noo ná, dá koni yo dákuá'ano yó iin rá iin na kúu kuendá Cristo xí'ín to'on Ndios, ¹³ dá ví kasandaá yo kakuu yó iin tó'ón noo ña kándéé iní yo de'e Ndios, xí'ín noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yo kasandaá yo nda noo kóni Ndios, chí kasandaá yo kakomí yó ñaxintóni táto'on kǐ'o kúu ñaxintóni Cristo. ¹⁴ Dá kían, ná dá'a ni ndo'o yo táto'on ndó'o

takuálí, chí vitá ini xí, sa'á ñoó xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña to'ón dána'a dao ta mañá. Chí ta yó'o kúu rā kenda rā ña to'ón dána'a rā, dá kandeé rá danda'í ñaá rá xí'ín ña mañá tì'a ra. ¹⁵ Va'a kaan ná ndikō yō ña ndaa xí'ín ña kú'u ini yō sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yō koo yō táto'on kī'o kóni Cristo, na kúu dinī noo yō. ¹⁶ Ta kúu yō táto'on yikí koño na. Chí táto'on kī'o ndó'o yō xí'ín yikí koño mií yō, ña nákatō tá'an xí'ín tuchi yō, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, kī'o dión ndó'o yō xí'ín Jesús, chí mií ná kúu na dákuá'ano yō, dá katì'a yō ku'u ini sa'a sátá'an yō.

Ná koo inio keeá táto'on kī'o kóni Jesús

¹⁷ Xí'ín choon nī xī'o sato'o yō Jesús noó, sa'ándá choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kee ndó táto'on kée ñayuu ko ná'á Ndios, chí kée na ndidaá ña nóo ndáki ini na, ¹⁸ chí kómí ná iin ñaxintóni iin naá, ta xiká vá ndéi na noó ña kóni Ndios, chí ko ná'á ta'on na sa'á ña'a Ndios sa'á ña káxi nda'o níō ná. ¹⁹ Ta sa'á ña ko xika'an ka noo ná, sa'á ñoó nī nakī'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'ín ña ka'an noo, chí nī nakī'o na mií ná noo ndidaá ka ña yakó noo Ndios.

²⁰ Tído ndo'ó, tá nī seídó'o ndó sa'a Cristo, ko ní dákuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹ tá miian ndaa nī seídó'o ndó to'on na, tá miian ndaa nī dákuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chí noo iin to'ón dinī Jesús ió ña ndaa. ²² Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu yátá nī sa kuu ndó, ña nī chitían ñó'o ña kini, ña danda'í ndo'ó, dá kee ndó ña kóni ñí'í ndo. ²³ Di'a kī'o ndó mií ndó ña ndusaá níō ndo xí'ín ñaxintóni ndo, ²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, na nī kava'a Ndios koo táto'on kī'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ni ka'an to'ón ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá chí iin to'ón vá kúu yō. ²⁶ Ta va'ará xido ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndindii, dá ya'a ña xido ini ndo, ²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noó ña u'u ña dátuu ñaá. ²⁸ Ta ndo'ó, na kí'ín kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'ín kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'ín ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá nī'í ndo ña'a kemáni ndo na kúnda'í. ²⁹ O sa kóo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'ín nī iin to'ón ñayuu. Di'a ñóchí vii ka'an ndo xí'ín ná, dá ná nī'í ini ná kua'ano na ichi Ndios. Tá kee ndó dión, dá kían chindeé ndó ñayuu seídó'o. ³⁰ Ná dá'a ni dákunda'í ini ndo Espiritu iñ Ndios, dá chí mií ná kúu táto'on iin sello nī nī'í ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií ná, dá naki'in na ndo'ó tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaá ná noo ió na. ³¹ Ná dá'a ka ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ka ni karyí ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'u nī'i noo sátá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ka ñani ndo. ³² Di'a va'a koo ini ndo xí'ín iin rá iin ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta ku'u ká'ano ini sa'a sátá'an ndó táto'on kī'o nī ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi mií ndó sa'á ña nī kee Cristo.

5

Miian kánian koo vii yō, chí kúu yó de'e Ndios

¹ Kúu ndó de'e manī Ndios, sa'á ñoó kee ndó táto'on kée mií ná, ² ta ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu táto'on kī'o kú'u ini Cristo sa'a mií ndó, dá chí nī nakī'o na mií ná nī xi'í na sa'a yō, ta ña nī dokō ná mií ná nī sa kuu táto'on iin ña'a támi sá'an noo Ndios.

³ Ta o sa kí'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu

ñadi'í ndo o yíi ndo, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátoó ndo kakomí ndo kua'á ña kujká. Di'a kee ndó ña kánian kee na kúú ñayuu Ndios. ⁴ Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndo to'on nóo, xí'in to'on ko choon, xí'in to'on kini, dá chī ko kánian kee yó dión sa'á ña kúú yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Ta kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on na kée kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í na o yíi ná, xí'in na kée ña ka'an noo, xí'in na kátoó kakomí kua'á ña kujká, noón kúú na o koní ta'on na natiin na ta'í ná noo dándaki Cristo xí'in Ndios. Chī na kátoó téi ña kujká, ñoó kúú yoko noo ná. ⁶ O sa kónó ndó ña ni iin tó'on ñayuu ná o sa dándalí ndo'ó xí'in to'on maña, dá chī miian ndaa kuiti noo ñayuu kée dión vei ña xido ini Ndios sa'á ña ko seídó'o na choon sa'ándá na. ⁷ Tído ndo'ó, ná dá'a ni ndiko ndo ña kée na kée dión.

⁸ Dá chī tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa iin naá ñaxintóni. Tído viti nī natoon va ñaxintóni ndo sa'á ña kúú ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'á ñoó koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée na kúú ñayuu nī natoon noo. ⁹ Dá chī ña va'a xí'o Espíritu iñ Ndios noo yo kían ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndísá'ano, ta kana'á yó ña ndaa. ¹⁰ Ka'i va'a ini ndo sa'a ndidaá ña'a, ná nde'á á kían ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó. ¹¹ Ta o sa kí'o ndó mií ndó kee ndó ña ko ndaya'i kée ñayuu iin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuñó'o ndó ña nóo kée na, ¹² dá chī iin ña ka'an noo kían ña kantó'on yó sa'á ña kini kede'é na. ¹³ Ndidaá vá ña'a nátuu tá natoon ñó'o, ta xí'oan ña kándaá ini yo ndá ña'a kían, dá chī ndidaá vá ña'a nátuu tá natoon ñó'o. ¹⁴ Sa'á ñoó ká'an na di'a:

Ndoto yo'ó, ña kídī xaan.

Ndakoo tein na kúú táto'on ndīi xaan,

dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'á ñoó kua'an ndo kandaá ndo mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó táto'on kée na ndeé to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée na ió ñaxintóni. ¹⁶ Ndī'i ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá chī tiempo kini nda'o kían ndéi yó viti. ¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a k'i'o ndó mií ndó ña kían kandaá ini ndo ndí kían kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakuti ndó xí'in Espíritu iñ Ndios. ¹⁹ Ta ka'an ndo tein iin rá iin ndó salmo xí'in himno, xí'in yaa iñ. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yo Jesús, ²⁰ ta daá kuiti nak'i'o ndó ndivé'e noo Ndios, na kúú tatá yo, sa'á ndidaá ña'a ndó'o ndó, chī kúú ndó kuendá Jesucristo, na kúú sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían kánian kee na nī tandá'a

²¹ Kueídó'o tá'an ndó sa'á ña ió ñañó'o ndó noo Ndios. ²² Ta dión ni ndo'ó, na ña'a xaan, kueídó'o ndó yíi ndo táto'on seídó'o ndó sato'o yo Jesús. ²³ Dá chī yíi ndo kúú diñi noo ndo táto'on k'i'o kúú Cristo diñi noo ñayuu mií ná, na kúú táto'on yikí koño na. Ta mií ná kúú na dáka'ki ñaá. ²⁴ Sa'á ñoó táto'on k'i'o seídó'o ndó Cristo, k'i'o dión kánian kueídó'o ndó yíi ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndo'ó, ra ña xaan, ku'u ini ndo sa'a ñadi'í ndo táto'on k'i'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu na, chī nī xí'o na mií ná ña kían nī xí'i na sa'a yóo, na kúú kuendá na, ²⁶ dá koo vii yo noo Ndios, chī nī dandoo na kuachi yó sa'á ña nī nakata na yó xí'in takuij, ta kiróon kúú to'on na. ²⁷ Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o koo títii ta'on yó táto'on k'i'o ndó'o dá'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an táto'on kua'an

ña yó'o. Di'a kakuu yó na ndáa vii, na ñóchi ndáa noo ná.

²⁸ Sa'á ñoo kánian ku'u ini ndo'ó, ta òa xaan, sa'a ñadi'i ndo'ó tató'on kú'u ini ndo'ó sa'a yiki koño mií ndó, dá chi òa kú'u ini sa'a ñadi'i ra, roón kúu ra kú'u ini sa'a mií rá. ²⁹ Dá chi ko'ó ini ta'on káñó'ó yiki koño mií ná. Di'a ndáa na ñá, ta xító na ñá. Dión ta'ani kée Cristo xí'in yó, na kúu ñayuu na, ³⁰ chi kúu yó yiki koño ná. ³¹ Sa'á ñoo kánian dánkoo òa tató ra xí'in naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'in ñadi'i ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá. ³² Ndichí nda'ó kua'an ña yó'o, tido ni ka'in sa'án, dá daki'in tá'in ña xí'in tató'on ndó'o Cristo xí'in ñayuu na. ³³ Sa'á ñoo iin rá iin mií vá ndó, ta òa xaan, kánian ku'u ini sa'a ñadi'i ndo'ó tató'on ki'o ndó'o ndó xí'in mií ndó. Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, kánian koo ñaño'ó ndó noo yíi ndo.

6

¹ Ta ndo'ó, takuáchi yíi xí'in takuáchi di'i kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo'ó kueidó'o ndó tató ndo'ó xí'in naná ndo, chi ña yó'o kían va'a noo Ndios. ² “Koo ñaño'ó ndó noo tató ndo'ó xí'in noo naná ndo”, kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandio'ó né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o, ³ chi ká'an ta'ani na: “Tá kée ndó dión, dá kían koni ndo'ó kande'i va'a ndó, ta koni ndo'ó kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o.”

⁴ Ta dión ta'ani ndo'ó, na kúu tató xí'in naná, ná dá'a ni koo ini ndo'ó dákuido ini ndo'ó de'e ndó. Di'a koo ini ndo'ó dákuá'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndo'ó xi, ta dána'a ndo'ó noo xi ná kee xi tató'on ki'o kóni sato'o yo Jesús.

⁵ Dión ni ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndo'ó kueidó'o ndó na xí'in ndino'o ini ndo, ta kayu'u ni'ini ndó na xí'in ña nda'í ió ini ndo'ó tató'on ki'o kée ndó

xí'in Cristo. ⁶ Kechóon va'a ndó, va'ará ko'ó ini sato'o ndo'ó ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó tató'on kée na ndúkú ña nata'an ini òa koni ñaá rá. Va'a kaan kechóon ndó noo na kúu sato'o ndo'ó tató'on ki'o kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndo'ó kechóon ndó, chi ki'o dión kóni Ndios kee ndó. ⁷ Sa'á ñoo ndino'o ini ndo'ó kechóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o duú noo òa ñayuu yó'o, ⁸ chi sa ná'a vá mií ndó ña tató'on ki'o káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, ki'o dión koo ña va'a nandio'ó né'e Ndios noo ndo, á mií ndó ñó'o ndó tixi ndá'a iin sato'o o ko'o.

⁹ Ta dión ni ndo'ó, na kúu sato'o, keva'a ndó xí'in na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta o sa dáyu'u ndo'ó ná xí'in to'on ká'an ndo, chi sa ná'a vá mií ndó ña nda induu ió sato'o ndo, na kúu ta'ani sato'o na ñó'o tixi ndá'a ndo. Ta sa ná'a ta'ani ndó ña ko'ó ini ta'on manj cháá ka noo ná, iin noo kúu ndi'i va yó noo ná.

Ná kandixi yó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yó xí'in ña u'u

¹⁰ Nani manj mií, noo ndidaá ña'a, koo ini ndo'ó kendakí ndó mií ndó xí'in ña kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó mií ndó xí'in ndé'e ká'ano mií ná. ¹¹ Ta nandixi ndó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo ndo, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kui'ó né'e ndó ña kini tánda'a ña u'u vei noo ndo. ¹² Dá chi ko'ó naa ta'on yó xí'in ñayuu xi'in yó, di'a naa yo xí'in ña kini né'e choon noo táchi káa, xí'in ña kini ndakí cháá ka ndéi noo táchi káa, xí'in ña kini dándáki nió ñayuu ndéi ñayuu iin naa yó'o, xí'in iin rá iin tu'u ña kini xionoo noo díko káa. ¹³ Sa'á ñoo nandixi ndó ndidaá nda'á chóon xí'o Ndios noo ndo kechóon ndó, dá kandeé ndó naa ndo xí'in ña kini tein kuu vei ña dándó'an nió ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaá ña

vei ndo'o ndó. ¹⁴ Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá ch̄i sa ndíko va cincho t̄i ndó, ña dándáki ña ndíko ndo ña ndaa sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaa ndadí yu'ú ndíká ndo, ña dándáki ña kúú ndó ñayuu ndaa noo Ndios. ¹⁵ Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ña dándáki ña sa ió nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo to'on va'a Jesús, ña kían nachindei va'a ñayuu xí'ín Ndios. ¹⁶ Ta noo ndidaá ña'a natiin ndó kaa dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá m̄i rá, ch̄i kaa yó'o dándáki ña kándéé iní ndo Jesús. Ta xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryókó k̄ēi ita tánda'a ña kini vei dándó'o níó ndo. ¹⁷ Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéan din̄i ndo, ta ña yó'o dándáki ña n̄i k̄aki ndó n̄i kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kían xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo. Ta espada yó'o kúú to'on Ndios. ¹⁸ Ta daá kuití koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kueí nda'í ndo noo ná xí'ín to'on xí'o Espíritu ij. Ta daá kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaka ndo ña man̄i noo Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá m̄i ná. ¹⁹ Ta kaka ta'ani ndó ña man̄i noo Ndios sa'a yú'u, dá nan̄i'í to'on ka'in, dá kían ná dá'a ni yu'í'í dána'í noo ñayuu ndi dándáki to'on va'a sa'a Jesús, ña kían n̄i sa io de'é noo Ndios, ²⁰ ch̄i m̄i Ndios n̄i x̄i'o choon yó'o noo, ta sa'á ña dána'í to'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e kaa. Ta kaka ta'ani ndó ña man̄i noo ná sa'í, dá ná koo ndeé iní ka'in sa'á to'on yó'o táto'on k̄i'o kóni m̄i ná.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Tá kosaá ñani man̄i yo Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'i xí'ín sa'á ña k̄ēi. Ta iin t̄aa ndisá'ano nda'o kúú rá ín ra noo choon sato'o yo Jesús. ²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaá ra noo ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta k̄i'o ra t̄andeé iní noo ndo.

²³ Ná k̄i'o tatá Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná k̄i'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó sa'á ña kándéé iní ndo ná. ²⁴ Ta ná koo ña man̄i xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kóni sato'o yo Jesucristo. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pabło nì sa'an noó na ñoo Filipos

Ká'an Pabło ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pabło, ta kéchóoin xí'ín Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndidaá ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó na ndéi ñoo Filipos xa'an, xí'ín na kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'ín na ndíta xínkuáchí ini ve'e noo nátaka ndo dákua'a ndó. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'ó yo Jesucristo ná kee na ña manj xí'ín ndó, ta ná kì'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'an Pabło xí'ín Ndios sa'á na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, na ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndíko'on inij ndo'ó. ⁴ Tá ká'in xí'ín Ndios sa'a ndo, daá kuití vá ká'in xí'ín ná xí'áan kádij inij sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵ chí nda mií sa'a, ta nda viti chindeé ndó yu'u kéchóon daó yó sa'á to'on va'a sa'a Jesús. ⁶ Sa ná'a va'a va yu'u ña mií Ndios, na nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kasá'a ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vá ná chindeé ndó, dá xínkuei va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesucristo kasaa na. ⁷ Ta mií'an kánian ña dión nákan inij sa'a ndo, chí kú'u nda'o inij sa'a ndo. Tá nákaaj ve'e kaa, o tá nákaaj chindeéi ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu, o tá nákaaj dáxino inij ñayuu ña to'on ndaa kúu to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaá ña manj kée Ndios xí'ín. ⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'á ña kú'u nda'o inij sa'a ndo táto'on kì'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹ Ta xíkaj noo Ndios ña ná kutí ndó xí'ín ña kú'u cháa ká ini ndo sa'a dao ká ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'ín cháa ká ña ndichí xí'o

Ndios, ta ná koo cháa ká ñaxintóni noo ndo, ¹⁰ dá ná kandaá ini ndo ndí kían va'a cháa ká kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii nda ná kasandaá kuu nandió koo Cristo kasaa na, ¹¹ dá xínkoo ndi'i ndó xí'ín ña va'a kée ndó sa'á ña ió Jesucristo xí'ín ndó, dá ná naki'o ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ña ná.

Takí va Pabło kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónij ña kana'á ndó, ñanij, ña ndidaá tandó'ó ndó'i kían kedaá, sa'á ñoó seidó'o cháa ká ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³ Dá chí ndidaá soldado ndéi noo dándaki tá né'e choon yó'o xí'ín dao ká ñayuu ná'a va'a ña nákaaj ve'e kaa sa'á ña kéchóoin noo Cristo. ¹⁴ Ta kua'á nda'o ñani yo nì natiin cháa ká tandeé ini noo sato'ó yo Jesús sa'á ña nákaaj ve'e kaa, sa'á ñoó nì ndundéon cháa ká ini ra dána'a ra sa'á to'on va'a sa'a Jesús, ta nì ko yu'u ra.

¹⁵ Ta mií'an ndaa kían ña dána'a dao ta to'on Cristo xí'ín ña u'u ini ra, ta sa'á ña katoó ra chidáo tá'an ra xí'ín. Tído ió dao ká ra dána'a xí'ín ndino'o ini mií rá. ¹⁶ Chí ió dao ta dána'a to'on Cristo sa'á ña katoó ra chidáo tá'an ra xí'ín yu'u, ta ko dána'a raán xí'ín ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaaj ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Tído dao ká ra dána'a sa'á ña kú'u ini ra sa'a yú'u, chí ná'a rá ña nákaaj ve'e kaa sa'á ña chindeéi to'on va'a sa'á Jesús. ¹⁸ ¿Ndi koo, tá daá? Tído ko né'e tandíni á dána'a ra sa'á ña u'u ini ra, o sa'á ña kúu rá ñayuu ndaa. Xí'an nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádij nda'o inij, ta daá ná kádij va inij.

¹⁹ Dá chí sa ná'a vá yu'u ña sa'á ña xíkaj ndo ña manj noo Ndios sa'í, xí'ín sa'á ña chindeé ñaá Espiritu Jesucristo, sa'á ñoó xínkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá kanai ve'e kaa, ²⁰ chí ndáti kíj, ta ió tandeé ini ña o káka'an ta'on noo yu'u sa'á nì

iin ña'a kéei. Di'a kónij koo ndeé iní, táto'on kị'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñaño'ó sa'a yú'u viti, á mií takí o á mií nị xi'ij. ²¹ Dá chị noo mií yu'u kíán di'a: xían nani takí, kéei ña kóni Cristo va, tído tá nị xi'ij, nị keva'a cháá kai. ²² Tído tá ió ña kechóon cháá kai noo Ndios xían nani ndíxii yikí koño yó'o, dá kían kọ ná'í ndí kían kaxii, á va'a ka katakij, o á va'a di'a ña kuui. ²³ Chị kọ nị'í ndá kían nakani inij sa'a ndi nduú ña yó'o, chị katoói kọ'in noo ió Cristo, dá kooi xí'ín ná, chị ña yó'o kían va'a cháá kaan. ²⁴ Tído káni cháá kaan ña kooi ñayúú yó'o, dá kuu chindeéi ndo'ó. ²⁵ Ta sa'á ña kándéé inij ña kị'o dión kían, sa'á ñoó ná'í ña kooi cháá ka ñayúú yó'o, ta koo íí vái xí'ín ndidaá ní ndo'ó, dá kua'ano ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, dá ná kadij cháá ka iní ndo noo ña ndaa kándisa yó. ²⁶ Ta kị'o dión, dá kéká'ano ndó Cristo Jesús sa'á ña nị kee na xí'ín yu'u, chị kị'o na ña saa tukui kooi xí'ín ndó.

²⁷ Tído noo ndidaá ña'a koo iní ndo kee ndó táto'on kị'o kánian kee na ndíta toon xí'ín to'on va'a Cristo, dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó o o sáaj, kónij kandaá inij ña ndíta toon ndó, ta iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndo, ta iin tó'ón nị nduu ndi'i ndó kéchóon ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándisa yó. ²⁸ Ta noo nị iin ña'a o sa yu'u ndo kee na xiní u'u ña kándisa yó, dá chị ñoó kían xí'o ña kandaá iní na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kandaá iní ña nị'ij ndo ña kaki ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o. ²⁹ Dá chị sa'a Cristo, sa'á ñoó nị nị'ij ndo ña kándisa ndó mií ná, ta o duú ña yó'o oon nị nị'ij ndo, chị nị nị'ij ta'ani ndó ña ndó'o níó ndo sa'a ná. ³⁰ Chị ndó'o níó ndo táto'on kị'o nị xini ndo nị ndo'o níó yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó táto'on nị nị'ij tó'ón ndó ña ndó'o yu'u viti.

2

Kị'o di'a nị kee Jesucristo sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, tá miian ndaa nị natiin ndó tandéé iní noo Cristo, ta nị natiin ndó tandéé iní noo ná sa'á ña kú'u iní na sa'a ndo, ta iin nị nduu ndó nị kee Espiritu ná, ta nị nị'ij ndo ña kú'u iní na sa'a ndo, ta nị nị'ij ta'ani ndó ña nị ku'u ká'ano iní na sa'a ndo, ² dá kían dáxinkoo ndó ña kadij inij, ta koo iní ndo ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta ku'u sátá'an iní ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákani iní ndo. ³ Ta o sa ndúkú ndó ña chidáo tá'an ndó xí'ín dao ka ñayuu, ta o sa chindaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'í koo iní ndo, ta kee ndó kuendá ña ndaya'i cháá ka dao ka ñayuu o duú mií ndó. ⁴ Ta o sa ndí'í téi iní ndo sava'a sa'á ña kónij mií ndó, di'a ndi'i iní ndo sa'á ña xínño'ó dao ka ñayuu. ⁵ Ta koo iní ndo kando'o ndó xí'ín dao ka ñayuu táto'on kị'o nị ndo'o Cristo Jesús xí'ín yó, ⁶ dá chị iin nóo kúú vá ná xí'ín Ndios, tído kọ ní taó kuendá ta'on na ña iin nóo kúú ná xí'ín Ndios, chị kọ ní kée na sa'a mií ná, ⁷ sa'á ñoó nị ñankoo na ña ndato kúú ná, dá nị ndee na mií ná kúú ná iin na xínkuáchí, chị nị ndee na mií ná nị sa kuu na iin taa ñayúú. ⁸ Ta nani nị sa kuu na iin taa ñayúú yó'o, dá nị kenóo cháá ka na mií ná, dá chị sa'á ña nị seídó'o na Ndios, sa'á ñoó nị xí'o na mií ná nị xi'ij na, ta nda ndika iin cruz nị xi'ij na. ⁹ Sa'á ñoó nị chindaya'i ñaá Ndios ña kakuu na na ndaya'i cháá ka, ta nị xi'ij na iin kuu ndaya'i cháá ka noo ná noo ndidaá ka kuui. ¹⁰ Sa'á ñoó nata'ano ndidaá tá'an kondó na ndéi induú, xí'ín na ndéi noño'ó yó'o, xí'ín na ñó'o tixi ñó'o noo Jesús, ¹¹ ta ndidaá tá'an yú'u nakoni ña Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta xí'ín mií ná natiin tatá Ndios ñaño'ó.

Kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó kánian koo vii yo

¹² Ndo'ó, na manij mií, dá seídó'o ndó choon sa'ándaj noo

ndo, *chì* tító'on *kì'o* *nì* seidó'o ndó yu'u tá *nì* sà ioy *xí'ín* ndó, *kì'o* dión seidó'o cháá *kà* ndó yu'u viti nani nákaa *xíkái*. Sà'á ñóó *ndì'i* ini ndó na'a ndó ñà kúú ndó na *nì* *kàkì* *nì* kee Ndios. Ta kee ndóan *xí'ín* ñà yu'ú ndó ná, ta *xí'ín* ñà ndéi ñino ndó. ¹³ Dá *chì* *míi* vá Ndios kúú na *xí'o* ñà *kóni* ndó kee ndó ñà *kóni* na, ta *xí'o* ta'ani na ñà kándéé ndó kee ndóan, *chì* *kì'o* dión náta'an ini na.

¹⁴ Ta noo ndidaá ñà'a kée ndó, o sà kóo ini ndó ka'an kuáchi ndó, ta ná dá'a ni koo ini ndó chidáo tá'an ndó, ¹⁵ dá *kían* *koni* ndó kakuu ndó ñayuu koó kuáchi *xí'ín* ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu *kíni*, na *kò* kée ñà ndaa. Ta katoon ndó tein ñayuu ñóó tító'on *kì'o* tóon *tíñoó* tá *ín* naá. ¹⁶ Dión, dá ndita toon ndó *xí'ín* to'on va'a ñà *xí'o* ñà *kataki* *chíchí* yó noó ñayuu. Dá *kían*, tá ná kasandaá kuú nandió koó Cristo kasaa na, ná *kadij* *inij* sà'á ñà *kò* ní ndó'o oon *nímaí*, *xí'ín* sà'á ñà *kò* ní naá óon choon *nì* kee tein ndó. ¹⁷ Ta va'ará *naki'ín* tá'an ñà ndó'i *xí'ín* ñà *dóko* ndó noo Ndios, ñà kúú ñà *kéchóon* ndó sà'á ñà kándéé ini ndó Jesús, tído *kadij* *inij*, ta *kadij* *daó* ini yu'u *xí'ín* iin rá iin ndó. ¹⁸ Sà'á ñóó ná *kadij* ta'ani ini ndó, ta *kandei* *dij* ndó *xí'ín* yu'u.

Tanda'á Pablo Timoteo xí'ín Epafrodito sàq ra ñoo Filipos

¹⁹ Kándéé *inij* sato'o yo Jesús ñà ná konó ná tanda'á *yachij* Timoteo sàq *xì* noo ndéi ndó, dá *kían* ná *kasto'on* *xì* *xí'ín* *ndí* ndó'o ndó, dá *ndundeé* *inij* sà'á ndó. ²⁰ Dá *chì* *koó* *kà* iin *kà* *taa* nákaa *xí'ín* nákani ini tító'on *kì'o* nákani ini *míi* *xì*, *chì* *koó* iin *kà* *rà* *ndí'i* ini sà'á ndó tító'on *kì'o* *ndí'i* ini *xì* sà'á ndó. ²¹ *Chì* *ndidaá* *kà* ñayuu *ndí'i* cháá *kà* ini sà'á choon *míi* ná, ta *kò* *ndí'i* ta'on ini na sà'á choon Cristo Jesús. ²² Ta *ndidaá* vá ndo'ó ná'á ñà *kéchóon* ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ñà *kéchóon* nduú *xì* *xí'ín* yu'u noo *xínooi* *dána'i* to'on va'a sà'á Jesús

tító'on *kì'o* *kéchóon* nduú iin *tatá* *xí'ín* de'e ra. ²³ Ta tanda'á *xì* sàq *xì* noo ndéi ndó tá *nì* *ndí'i* *nì* *kandaa* *inij* *ndi* ndo'i. ²⁴ Ta kándéé *ká'ano* *inij* sato'o yo Jesús ñà *kían* konó ná *yachì* *saj* noo ndéi ndó.

²⁵ Tído *nì* *nakani* *inij* ñà va'a cháá *kà* tanda'á Epafrodito sàq *rà* noo ndéi ndó. Ta ñani *kuendá* Jesús kúú rá, ta *kéchóon* nduú *rà* *xí'ín*, ta *chindeé* tá'an ra *xí'ín* naá *xí'ín* ñà *kíni*. Ta ndo'ó *nì* tanda'á ñaa *nì* *kii* ra *nì* *chindeé* rá yu'u *xí'ín* ñà *xínñó'í*. ²⁶ Tído *nì* tanda'á *rà* *kosaa* *rà*, dá *chì* *kóni* *nda'o* ra koo *rà* *xí'ín* *ndidaá* ní ndo'ó, ta *ví'í* *kà* *ví* *nì* *kasá'á* *kúnda'í* ini *rà*, dá *chì* *nì* *kandaa* ini *rà* ñà *nì* *nì'i* *tó'on* ndó ñà *nì* sà *kú'u* *rà*. ²⁷ Ta *mían* ndaa *kuiti* *nì* sà *kú'u* *ká'í* *rà*, sà *kua'an* *kuu* va *ra*, ní kúu. Tído *nì* *ku'u* va ini Ndios sà'á rá, ta o *duú* *sava'a* sà'á iin *tó'on* *míi* rá *nì* *ku'u* ini Ndios sà'á, *chì* *nì* *ku'u* ta'ani ini na sà'á *yú'u*, dá *kían* ná dá'a ni ndo'ó cháá *kà* *nímaí* sà'á ñà *kúnda'í* *inij* sà'á rá. ²⁸ Sà'á ñóó *nì* *ndí'i* *inij* *nì* tanda'á *kíj* *rà* *kosaa* *rà* noo ndéi ndó, dá ná *kadij* ini ndó tá ná *koni* ndó rá, dá ná koo va'a *inij*. ²⁹ Ta *kadij* ini ndó *natiin* ndó *rà* tító'on *kì'o* *kóni* sato'o yo Jesús, ta *naki'o* ndó ñaño'ó noo *ndidaá* *kà* *rà* kée tító'on *kì'o* kée *míi* rá, ³⁰ dá *chì* sà *kua'an* *kuu* va ra noo choon Cristo, *chì* *nì* *xì'o* ra *míi* rá ñà *kían* ndo'o ra dión, dá *chindeé* rá ñà *yú'u* noo iin rá iin ndo'ó.

3

Kóni Pablo kandaq cháá kà ini na sa'a Jesús

¹ Ta viti *kían*, ñani *míi*, ná *kadij* ini ndó *xí'ín* sato'o yo Jesús. *Kò* *kuáchi* ta'on *kían* noo *yú'u* *nandió* *koó* *tukui* *taai* ñà sà *nì* *taai* *kosaa* noo ndó, dá *kendakí* ndó *míi* ndó *xí'ín* ñà *kándisa* yó. ² Ta *kandaa* ndó *míi* ndó noo *taa* kée tító'on kée *tina* *ndúriku'e*, *tá'an* *rà* *kò* kée ñà ndaa, ta *kéndusa* *rà* *xí'ín* ndó ñà *ka'anda* ndó *ñij* ndó tító'on kée na Israel. ³ Ta viti *ndaá* kúú yó

na ni ta'anda ñi noo Ndios, chi ndino'o ini yo kéchón yó noo ná kée Espiritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúu na kándée ká'ano ini yo, dá káki yó, chi kó kándée ka ini yo ña kée mií yó, ⁴ va'ará ió ña kandeé ini ña kákii xí'ín ndée mií. Tá ió dao ka na ká'an ña xí'ín ndée mií ná kandeé ná káki na, tído yu'u, kua'a cháá ka ña'a ni kee yu'u, ⁵ dá chi tá ni xinoi ona kuu, dá ni ta'anda ñi, ta kúú iin ra ño Israel, ta ni kixii tein na ve'e Benjamín, ta ká'ín yú'u hebreo, ta ín tooin xí'ín ley, chi kúú iin ta fariseo, ⁶ ta ndí'i inii kee ña kóni Ndios, sa'á ñoó sa kenda'á'í xí'ín na kúú kuendá Jesús, ta sa kee ndí'i choon sa'ándá ley. ⁷ Ta ni ka'ín ña ndidaá ña yó'o chindeé ñaá, dá kandaya'i noo Ndios. Tído viti kián ni iin ña'a kó ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí sa'á ña kándée inii Cristo. ⁸ Ta mián ndaa dión kián, chi ni iin ña'a kó ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí, chi ña ndáya'i nooí viti kián kandaá cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, na kúú sato'i, dá kandeé cháá ka inii ná. Ta sa'á ña kóni nda'o yu'u na, sa'á ñoó ni dankooi ña kandeé inii ndidaá ña yó'o, ta kián táto'on xe'e nooí viti, chi kóni kandaya'i cháá ka Cristo nooí, ⁹ dá kóni iin nduúí xí'ín Cristo, chi kó ndúkú ka yu'u ña kián kakuui iin na ndaa noo Ndios sa'á ña kéei choon sa'ándá ley Moisés. Di'a ni kasandaái kúú iin na ndaa noo Ndios sa'á ña kándée inii Cristo, chi mií Ndios ni xí'o ña kakuui iin na ndaa noo mií ná sa'á ña kándée inii ná. ¹⁰ Chi ña kóni yu'u kián kandaá cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, chi kóni korndodóí ndée, ña ni danátaki ñaá. Ta kóni ta'anii ña ndo'o nímaí táto'on k'i'o ni ndo'o mií ná, dá kasandaái ndo'i táto'on k'i'o ni ndo'o na ndíka cruz noó ni xí'i na, ¹¹ chi ió tandeé ini nooí ña ni'i ña natakii tein na ni xí'i.

¹² Kó kóni kaa ña yó'o ña sa ni kandeé ni ni'i ndidaá ña yó'o, o sa ni kandeé ni xinkooi nda noo kóni Ndios, tído xika ii vái kua'ín, dá kasandaái natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña ni kana Cristo Jesús yu'u noo choon na. ¹³ Ñanij, kó ká'ín ña sa ni kasandaái ni natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kián ni dankoo yu'u ndidaá ña sa kandeé inii tá sata, ta viti ndí'i cháá ka inii kasandaái chí noo, ¹⁴ ta chó'on inii xinkooi nda noo ni chiná'a mií Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña ni kana na yu'u natiin sa'á ña iin ni nduúí xí'ín Cristo Jesús. ¹⁵ Ta ndidaá yóo, na ni sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta k'i'o dión kánian koo ini yo. Tá diín kandaá ini dao ka ndo sa'á ña yó'o, dá kián mií Ndios ná dátoon noo ndo ndí kián kánian kee ndó. ¹⁶ Táto'on k'i'o ni kasandaá yo ni kandaá ini yo, k'i'o dión ná kaka yó k'o'o chí noo, ta ná ndí'i ini yo kee yóan.

¹⁷ Ñanij, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kande'e va'a ndó na kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó. ¹⁸ Dá chi sa kua'á nda'o ta'ándá ni kastó'ín xí'ín ndó ña kua'á nda'o ñayuu ndéi xaan káñó'ó ña ni kee Cristo sa'a yo ndíka cruz. Ta xí'ín ndutá nooí nandío koo tukui náchina'í ndo'ó sa'a ná. ¹⁹ Ta ni'i ná ña naá ná sa'á ña kée na dión. Chi ña'a sásá'an va na kúú ndios noo ná, ta ña chíndaya'i na mií ná kúú ña ka'an noo, ta ndí'i ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va. ²⁰ Tído yóo, chí induú vá nákaa ñoo yo, ta ñoó ndáti yó kixi sato'yo Jesucristo, na dákaáí ñaá, ²¹ dá nadaon na yikí koño ndíxi yó, tá'an ña nátaní mií, ta ndee na ña kakian yikí koño ndato táto'on k'i'o kúú yikí koño ndíxi mií ná. Ta kee naan xí'ín ndée mií ná, tá'an ña kéchón na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Kóni Pablo xinkoo na nda noo ni chiná'a Ndios

Daá kuití ná kadii ini yo xí'ín

Ndios

¹ Sa'á ñoó, ñani manì miíj, kónì kíj yu'u kande'í ndo'ó. Ta kádij iníj sa'a ndo, ta ndo'ó kúú iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ij ndo, na manì miíj, xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús. ² Ta sei nda'ávij noo Evodia, xí'ín noo Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintóni ná tát'o'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús. ³ Ta sei nda'í ta'anii noo yo'ó, ta kéchóon ndaa xí'ín miíj, ña kían koo inon chindeéon na ñá'a yó'o, chíj nì chíndeé tá'an dáó ná xí'ín yu'u noó nì xionooi nì ñaná'ij to'on va'a sa'a Jesús. Ta nì xionoo ta'ani Clemente xí'ín yu'u, xí'ín dao ka ña kéchóon dáó xí'ín. Ta sa kándodó vá kuú ná noo libro noo kándodó kuú iin rá iin na ni'ij ña kataki chíchí.

⁴ Daá kuití ná kádij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Ká'an tukuí xí'ín ndó, ná kádij ini ndo. ⁵ Ta k'i'o ndó ña ná kandaá ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chíj sa kúyati va kuú nandió koo sato'o yo Jesús, kasaa na. ⁶ Ta o sa ndí'í téi ini ndo sa'a ña ndó'o níó ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña manì noo ná, ta daá kuití naki'o ndó ndiv'e noo ná. ⁷ Ta naki'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni kó iin kandeé kandaá ini ndi k'i'o ká'ano ña va'a ini xí'o Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o kandaá na níó ndo xí'ín ñaxintóni ndo sa'a ña iin nì nduu ndó xí'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaá ña yó'o va ná ka'in xí'ín ndó, ñaniij. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'a ndidaá ña kánian natiin ñañó'ó, sa'a ndidaá ña kúú ña va'a, sa'a ndidaá ña vii kua'an, sa'a ndidaá ña ñóchi kua'an, xí'ín sa'a ña va'a noó ñayuu. Sa'a ñoó tá kíán iin ña va'a, o tá kíán iin ña kánian natiin ñañó'ó, dá kíán nakani ini ndo sa'an. ⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaá ña nì katí'a

ndó tixi ndá'í, xí'ín ña nì natiin ndó noó, tá'an ña nì seídó'o ndó noo nì ka'in, xí'ín ña nì xini ndo nì kee. Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, daá koo va na xí'ín ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndaa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ Nì kádij nda'o inij nì kee sato'o yo Jesús, dá chíj nì nandió kuéi tuku ndó nì chíndeé ndó yu'u. Ta kátóni va'a inij ña daá kóni ndo'ó chíndeé ñaá ndó, tído kó ní ni'ij ndo ndi kee ndó chíndeé ndó yu'u. ¹¹ Kó ká'in ña yó'o xí'ín ndó sa'a ña xínñó'í dao ka ña'a, dá chíj sa nì katí'a va yu'u náta'an inij noo ndi ndaa mií ña ndó'i. ¹² Dá chíj ná'a vá yu'u koo nda'ávij, ta ná'a ta'ani yu'u koo va'i. Sa nì katí'a va yu'u náta'an inij noo ndidaá ña ndó'i, dá chíj náta'an va inij va'ará koó ña'a kaxíi o ió ña, ta náta'an ta'ani inij va'ará koó ña'a noo o ió ña, ¹³ chíj ndidaá ña yó'o kándéé yu'u kéei, chíj mií Cristo kúú na chíndeé ñaá.

Ko kámani ni iin ña'a noo Pablo sa'a ña nì ku'u ini na Filipos sa'a ná

¹⁴ Tído va'a nda'o nì kee ndó sa'a ña nì chíndeé ndó yu'u tein tandó'ó ndó'i. ¹⁵ Ta sa ná'a vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá mií sa'a, tá ní sa káai nì ñaná'ij to'on va'a sa'a Jesús tein mií ndó, dá nì ketai kuendá Macedonia kua'in, ta ni iin tó'ón ta'on dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka ñoo kó ní chíndeé ta'on na yu'u, sava'a ndo'ó va kúú na nì chíndeé ñaá. ¹⁶ Dá chíj tá nì sa ioj ñoo Tesalónica nì kemáni ndo yu'u, chíj nì tanda'a ndó ña xínñó'í nì saaan, ta o duú iin tó'ón ni ta'ándá nì kee ndó dión. ¹⁷ Kó ndúkú ta'on yu'u ña kíán daá kemáni ndo yu'u. Ña kóni yu'u kíán ña mií Ndios ná nandió né'e na ña va'a noo ndo sa'a ña chíndeé ndó yu'u. ¹⁸ Chíj sa nì natiin yu'u ndidaá vá ña'a nì tanda'a ndó vei noó, ta kó kámani ni iin ka ña'a noó, sa ió va'a vei xí'ín ndidaá ña'a né'e Epafróditó nì xixi na, ña kíán

n̄i t̄anda'á ndó v̄ei nōoí. Tá'an ña n̄i x̄i'ó ndó kúú t̄átó'on iin ña támi s̄á'an noo Ndios, iin ña n̄i doko ndo noo mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na. ¹⁹ Sa'á ñoó mií Ndios, na ndáño'ó yó, ná nakí'ó ndidaá ña xínño'ó ndó t̄átó'on k̄i'ó ió kua'á ña kuiká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. ²⁰ Ta daá kuiti ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñaño'ó. Díón ná koo.

Xí'in ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'an xí'in ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'in yu'u yó'o ndisá'an xí'in iin rá iin ndo'ó. ²² Ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'in ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'an ká'an na xí'in ndó.

²³ Ta ná koo ña manj xí'ó sato'ó yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kì'o kóni míi Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, ² na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó na kúú ñani ndu ndéi ñoo Colosas xa'an. Ta míi tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíka Pablo noo Ndios sa'a na ndéi ñoo Colosas, dá nì'i ná ña ndichí noo Ndios

³ Daá kuití xíka ndu ña manì noo Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'o ndu ndivé'e noo ná sa'a ndo, ⁴ dá chí nì nì'i tó'on ndu ña kándéé ká'ano ini ndo Cristo Jesús, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios. ⁵ Dión kée ndó sa'a ña ío tandéé ini natiin ndó ña va'a, tá'an ña sa ío nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tandéé ini yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nì seídó'o ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kían. ⁶ Ta nì kasandaá to'on va'a yó'o noo ndo'ó táto'on kì'o nì kasandaáan iin ní kúú ñayuu yó'o, ta xí'í'oo ña va'a noo ndo, ta xí'í'oo ña sá'ano cháá ka ndo'ó íchi Ndios. Ta dión ní ndó'o ndó nda míi kuu nì seídó'o ndóan, ta nì kandaá ndisa ini ndo sa'a ña manì nì kee Ndios sa'a ndo. ⁷ Ta ñani manì ndú Epafras kúú na nì daná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Na yó'o kúú iin na kéchóon dáó xí'ín ndú, ta kúú ná iin na kéchóon ndaa noo Cristo tein míi ndó xa'an. ⁸ Ta míi ná nì nakani xí'ín ndu'u táto'on kì'o kú'u ini ndo sa'a ndidaá ka na kúú kuendá Jesús kée Espiritu ñi Ndios.

⁹ Sa'a ñoo, tá nì kast'o'on na xí'ín ndú sa'a ña kée ndó, nda daá, ta nda viti ko sa tuu ndu ña xíka ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo. Ta xíka ndu noo ná ña ná kì'o na ña kandaá ndi'i ini ndo ndi kían kóni míi ná, chí kóni ndu ña kían kì'o na kúú Espiritu ñi ndidaá ña ndichí noo ndo, ta kì'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noo ña'a míi ná, ¹⁰ dá katì'a ndó kee ndó táto'on kì'o kánian kee na kúú kuendá sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaá ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noo ndidaá ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'a va'a cháá ka ndo Ndios. ¹¹ Ta xíka ta'ani ndu noo ná ña ná kì'o na ndéé noo ndó táto'on kì'o ndato ndéé kómí míi ná, dá kóni ndo koo kueé ini ndo, ta kóni ta'ani ndó koo ndeé ini ndo noo ndidaá ña ndó'o ndó, ¹² ta xí'an kadìi ini ndo ná nakì'o ndó ndivé'e noo tatá yo Ndios, na nì kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaá ñayuu na, chí nì nì'i yo ña kandeí yó noo ndato tóon. ¹³ Chí nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ña kini noo íin naá, ta nì nakì'o na yó noo ndá'a de'e manì míi ná, dá dándáki na yó, ¹⁴ ta na yó'o kúú na nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ña kini xí'ín nì míi ná, dá nì kuu nì xì'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo.

Ndéi va'a yó xí'ín Ndios sa'a ña nì xì'i Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on kì'o kúú míi Ndios, na o kúú ta'on kóni xí'ín noo yo, kì'o dión kúú Cristo, ta noón kúú na míi noo, dá nì kava'a ndidaá ña ío. ¹⁶ Dá chí xí'ín ndá'a míi ná nì kava'a ndidaá ña'a, á mián ñó'an induú, o noño'o yó'o, á mián túuan o ko túuan, á mián kían ña dándáki, o mián kían ña kómí choon, o mián kían ña ío choon noo ndá'a, o mián kían ña ndakí. Tído míi vá ná nì kava'a ndidaá ña, ta sa'a míi vá ná nì kava'an. ¹⁷ Ta sa daá ío va míi ná, dá nì kava'a ndidaá ña'a ío. Ta xí'ín ndéé míi ná ndaa na ndidaá ña'a, dá ko nátanjan. ¹⁸ Ta míi Cristo kúú

diní noo ndidaá yóo, na kúú tát'o on yikí koño na, chí kúú yó kuendá na. Ta mií ná kúú na kúú noo noo ndidaá ña'a. Ta mií ná nì sà kuu na mií noo nì natakí iin ndée tein na nì xì'í, dá kakuu na na kómí choon sata ndidaá ña'a. ¹⁹ Dá chí nì nata'an ini mií tatá Ndios ña tát'o on kí'o kúú mií ná, kí'o dión kúú Jesús. ²⁰ Sa'a mií Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín ndidaá ña'a, á miíán ndéi noño'ó yó'o o miíán ñó'o induú, chí ndidaá ña yó'o ni nandei va'a xí'ín ná sa'á nì Jesús, kirá nì xitá tá nì xì'í na ndíka cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sà kuu ndó noo Ndios, ta sà xini u'u ndo ná, chí sà komí ndó iin ñaxintóni kini, ta sà kee ndó ña kini. Tído viti nì sa'an Cristo nì danáki'in tá'an va'a na ndo'ó xí'ín Ndios, ²² chí nì xì'o na mií ná nì xì'í na sa'a ndo, dá kuu naki'o na ndo'ó noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndáa vii, ñayuu ndaa, ñayuu koó kuachi noo ná. ²³ Tído kánian kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xí'án, ta ndikó toon ndó tandeé ini xí'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'an ña nì seídó'o ndó. Ta iin nú kúú ñayuú yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'an. Ta yu'u Pablo kúú iin ra nì kaxi Ndios kast'o on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Ni xì'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu

²⁴ Ta viti kádii ini, chí ndó'o nímaí sa'a ndo'ó, ta xí'ín ña ndó'o níyo yikí koñoi, dión, dá dáxinko'i ña nì ndo'o Cristo sa'á na kúú kuendá mií ná, ñayuu kúú tát'o on yikí koño na. ²⁵ Ta nì kaxi Ndios yu'u ña kechóoin noo ñayuu mií ná, ta mií ná nì xì'o choon nooí ña dána'a ndi'ii to'on na noo ndo. ²⁶ Ta ña yó'o kúú ña ndichí nì sà io de'é noo mií Ndios nda rá o ñá'a kava'a ñayuú yó'o. Tído viti nì na'a na ña noo ñayuu mií ná. ²⁷ Ta nì chikaa ini mií ná na'a naán noo na kó kúú

na Israel ndi kí'o ká'ano kúú ña ndichí ndato yó'o. Ta ña ndichí yó'o kúú ña ió Cristo Jesús ini ndo, sa'á ñoó ió tandeé ini ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió na. ²⁸ Sa'á ñoó kást'o on ndu xí'ín ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xí'ín ña ndichí nì xì'o Ndios noo ndú, dá koni ndu naki'o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndaa vii noo Ndios sa'á ña nì kee Cristo Jesús. ²⁹ Sa'á ña yó'o ta'ani ndi'i ini kéchóoin xí'ín ndée nì xì'o mií ná nooí, ta ndée yó'o kedaá xí'ín, dá kandeéi kee choon nì xì'o na nooí.

2

¹ Kónii ña kana'á ndó ña ndi'í nda'o ini kéchóoin sa'a ndo, xí'ín sa'á na ndéi ñoo Laodicea xí'ín sa'a ndidaá ka na ko ñá'a koni tá'an xí'ín yu'u. ² Dión kéei, dá natiin ndó tandeé ini, ta iin ná kakuu ndó sa'á ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'í ndo ña kandaá ini ndo ndidaá ña ndichí xì'o Ndios, dá koni ndo kana'á ndó ña ndichí, ña nì sà io de'é noo tatá Ndios, ta ña ndichí yó'o kúú Cristo Jesús. ³ Ta noo ndá'a mií Cristo ndadí va'a ndidaá kúú ña ndichí xí'ín ndidaá ña ndaa. ⁴ Ká'ín ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni dándalí ni iin tó'ón ñayuu ndo'ó xí'ín to'on maña luu kua'an, ⁵ dá chí va'ará ko ióí xí'ín ndó, tído kee ndó kuendá ña ióí xí'ín ndó, chí daá ñó'o ini sa'a ndo, ta kádii nda'o ini sa'á ña luu ndéi ndó, ta kádii ini sa'á ña ndíta toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, tát'o on ndino'o ini ndo nì natiin ndó Jesucristo, na kúú sato'o yo, kí'o dión ndino'o ini ndo kanoo ndó xí'ín ná. ⁷ Sa'á ñoó koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndikó toon ndó na, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó tát'o on nì daná'a na noo ndo, ta daá kuití naki'o ndó ndivé'e noo Ndios.

Ni dandoo Ndios ndidaa kuu kuachi yo sa'a na ni kee Jesus sa'a yo

⁸ Kanda ndo mií ndó, o sa kónó ndó dándá'í ñáá ni iin tó'ón ñayuu xí'ín ña ndichí kó ndáya'í dána'a mií ná, ni xí'ín ña to'ón dána'a na, chi ini ñaxintóni mií vá taa ni ndaki ña, chi dána'a na sava'a sa'a ña dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta ko kián ña ndichí ni kii noo Cristo. ⁹ Dá chi táto'on kí'o kúu mií Ndios, kí'o dión kúu Cristo, ta ni nduu na iin taa ñayuu yó'o. ¹⁰ Ta sa'a ña ndíta yó xí'ín Cristo, sa'a ñoó ni ña'a kó kómaní noo yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chi mií ná kúu na ndakí cháá ka o duú ndidaa tá'an ña kómí choon xí'ín ña dándáki noo táchi káa. ¹¹ Ta sa'a ña ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'a ñoó kián táto'on ni ta'anda ñíi ndo noo Ndios, va'ará ko ní ta'anda ndisa ñíi ndo xí'ín ndá'a taa táto'on kí'o kée ta Israel. Tído, sa'a ña ni taó xóo na ndo tixi ndá'a kuachi, sa'a ñoó kián táto'on ni ta'anda ñíi ndo noo Ndios sa'a ña kándísa ndó Cristo. ¹² Chi tá ni sodó ndúta ndo kián táto'on ni nduxi nduu ndo xí'ín Jesús noo Ndios. Ta ni nataki nduu ndo xí'ín ná sa'a ña kándéé iní ndo ndéé Ndios, tá'an ña ni danátaki Jesús tein na ni xí'í. ¹³ Dá chi tá sata ni sa kuu ndó ndji noo Ndios sa'a ña ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ta ko ní sá kuu ndó na ñoo Ndios sa'a ña ko ní ta'anda ñíi ndo. Tído ni danátaki ñáá Ndios táto'on ni kee na xí'ín Jesús, ta ni xí'o ká'ano ini na sa'a kuachi ndó. ¹⁴ Chi ni dandoo na ndidaa ña sa tái yo kaá ley, tá'an ña sa datái kuachi yó sa'a ña ko ní kée ndi'í yó choon sa'ándáan. Tído ni dandoo na ña sa tái yo, chi kián táto'on ni chirkaa naan ndjika cruz. ¹⁵ Ta kí'o dión ni ditá ná ndidaa choon né'e ña kómí choon xí'ín choon né'e ña dándáki noo táchi káa, ta ni kenóo túu naan, chi sa'a ña ni kee Cristo ndjika cruz, sa'a ñoó ni kándéé ná xí'án.

Dín va kée yó viti sa'a ña kúu yó

kuendá Jesús

¹⁶ Sa'a ñoó o sa kékuendá ndo tá kana'a ñayuu xí'ín ndó sa'a ña sei ndo, o sa'a ña xí'í ndó, o sa'a ña ko kéká'ano ndó dao víko, o sa'a ña ko kéká'ano ndó yoó sáa o sa'a ña ko kée ndó táto'on kée mií ná kuu nani'í ndéé ná. ¹⁷ Dá chi ndidaa ña yó'o kúu konda'í iin ña'a vei koo, tído tá ni kii Cristo, dá ni nani'í yo ña mií ná kúu na ndaa noo ndidaa ña yó'o. ¹⁸ O sa kónó ndó noo ni iin taa ña dátuu rá ndo'ó noó ña kánian ni'í ndo, chi kée ra mií rá ña ió nda'í ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuiin toon ra ká'an ra sa'a ña xiní ra chí induú. Ta kúu rá taa kúryíi nda'o sa'a ña kómí rá iin ñaxintóni kini. ¹⁹ Ta ko ndíko ra Cristo, na kúu diní noo yo. Ta mií Cristo kúu na dákuá'ano ñáá táto'on kí'o dákuá'ano diní yo yikí koño yo, tá'an ña tín tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúu na dákuá'ano ñáá xí'ín ña kándéé iní yo ná.

²⁰ Ta sa'a ña ni xí'í nduu ndo xí'ín Cristo, sa'a ñoó ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ña dándáki ñayuu yó'o. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a nákaní ij ini ndo táto'on nákaní ini taa ñayuu, ta kée ij ndo choon sa'ándá ra? ²¹ Chi kaá ra ña o kúu ta'on kakó'on ndá'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo keí ndo ña káa, ta o sa kóo ini ndo tiin ndá'a ndó ña xaan, kaá ra. ²² Ta ndidaa choon yó'o kúu choon sa'ándá taa, ta ña dána'a mií vá rá kián, tído kasandaá ndi'í va sa'án, chi ña ko choon kián. ²³ Ta ká'an ñayuu ña choon yó'o ni kixian noo iin ñaxintóni ndichí, dá chi ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndusaan xí'ín ñayuu ña nda'í koo ini na, ta mián dándó'o na níó ná, dá kándéé ná kee na ña. Tído o chindeéán yó, dá dánkoo yó ña kini kóni ñíi yo.

3

¹ Ta sa'a ña ni nataki nduu ndo xí'ín Cristo tá ni kándísa ndó na,

sa'á ñoó ndi'i ini ndo sa'á ña ío induú, ña vei noo ío Cristo xoo kuá'a Ndios. ² Ta koo ini ndo ndi'i ini ndo sa'á ña ío induú, ta ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'á ña'a ío ñayuu yó'o. ³ Chi sa ni xi'i ndo noo ña kóni mií ndó, ta viti ío de'é táto'on k'i'o koo ndó kandeí ndó kée Ndios táto'on ndó'o Cristo. ⁴ Tído tá ná nandi'o koo Cristo, na xí'o ña kataki yo, dá natuu ndó ndaa ndó táto'on k'i'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Ni sa kee yó ña kini tá sata, tído viti sa ni nduu yó ñayuu saá

⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ni kataki ndo noo ña ka'an noo kóni ñi ndo: o sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tikíni xí'in ñi ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo kóni ñi ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo di'on, dá chi tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ña ndaño'o ndóan. ⁶ Ta ndidaá ña kini yó'o xído ini Ndios xini na, sa'á ñoó vei na dándó'o na nído na ko xíin kueídó'o choon sa'ándá na. ⁷ Ta sa xionoo ndó sa kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dandá'kian ndó'o.

⁸ Tído viti kua'an ndo dánkoo ndi'i ndó ña xído ini ndo xí'in ña yachi xído ini ndo, xí'in ña xini u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'in ña ká'an ndava'a ndó sa'á ná, xí'in to'on kini kua'an ká'an ndo. ⁹ Ta o sa koo ka ini ndo ka'an to'on sa'á sáta'an ndó, dá chi sa ni dánkoo ndó ñayuu yáta ni sa kuu ndó, ta ko kée ka ndo ña sa kee ndó tá sata. ¹⁰ Chi viti ni nduu ndo ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuu sá ndúsaá cháa ka ndo kua'an ndo kee ndó táto'on k'i'o kóni Ndios, na ni kava'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹ Ta ko né'e tandíni viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ni ta'anda ñi yo o koó, o á kúu yó na tukú o á kúu yó na koó ñaxintóni, o á kúu yó na ío sato'o o koó. Ko né'e tandíni ndá yoo kúu yó, dá chi iin to'on mií

vá Cristo kúu na kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'á ndidaá ñayuu.

¹² Kúu ndó ñayuu ni kaxi mií Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kú'u ini na sa'á ndo. Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo. ¹³ Ta k'i'o ndeé ini sa'á sáta'an ndó, ta k'i'o ká'ano ini ndo sa'á iin rá iin ndó tá ndaa ña'a ni ya'a na noo ndo. Ta táto'on k'i'o ni xi'o ká'ano ini Cristo sa'á ndo, k'i'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'in iin rá iin ndó. ¹⁴ Tído ña ndáya'í cháa ka noo ndidaá ña yó'o kían ku'u ini sa'á sáta'an ndó, dá chi sava'a ña yó'o kían kedaá xí'in ndó, dá iin kakuu ndó. ¹⁵ Ta ná k'i'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chi sa'á ña yó'o ni nakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin to'on. Ta daá kuití nak'i'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁶ Ta ná nakutí nído ndo xí'in to'on va'a sa'á Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sáta'an ndó xí'in ña ndíchi xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'in ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'in salmo xí'in yaa ij, xí'in yaa xí'o Espíritu ij Ndios noo ndo. Ta xí'in ña yó'o nak'i'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁷ Ta noo ndidaá to'on ká'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan táto'on k'i'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nak'i'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Ki'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ña'a xa'an, koo ini ndo kueídó'o ndó yíi ndo, chi k'i'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yo. ¹⁹ Ta ndo'ó, ta taa xa'an, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'in ná. ²⁰ Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'in takuáchí di'í, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'in naná ndo, dá chi ña yó'o kían náta'an ini sato'o yo Jesús xini na. ²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'in

naná, o sa koo ini ndo too too dánani ndó de'e ndó, dá kían ná dá'a ni kutúú ini xi. ²² Ta ndo'ó, na ño'ó tixi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ndidaá choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará ko iin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñaá rá. Di'a kee ndóan xí'in ndino'o ini ndo, xí'in sa'a ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²³ Ta ndí ndáa mií vá ña'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndóan. Ta kee ndó kuendá ña noo mií vá Ndios kée ndóan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o, ²⁴ dá chj sa ná'a vá mií ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yo Ndios sa'a ña kéchóon ndó noo iin tó'ón Cristo, na kúú sato'o yo. ²⁵ Tído na kée ña kini, noón kúú na ni'j ya'i na sa'a ña kini ni kee na, dá chj ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúú sato'o viti, kendaá ndo xí'in na ño'ó tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'in ná. Ta kana'á ndó ña ño'ó ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

² Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'in Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ka'an ndo xí'in ná, ta naki'o ndó ndiv'e'e noo ná. ³ Ta kaka ta'ani ndó ña manj noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin íchi noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ña ndichí sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'é. Ta sa'a ña dána'i to'on yó'o, sa'a ñoó nákaaj ve'e kaa. ⁴ Kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a yú'u, dá ná katj'ai kastó'on ndaaj ndi dándáki to'on yó'o táto'on k'i'o kánian keeí.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúú kuendá Jesús, ta daá kuití koo nduu ndo ka'an ndo xí'in ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nóno noo ndo. ⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'in ná, ta to'on adi ka'an ndo xí'in ná, ta tja kánian koo ndó, dá

kandee ndó nandió né'e va'a ndó ña ndátó'ón ná ndo'ó.

Xí'in ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

⁷ Ta nakani Tíquico xí'in ndó sa'a ndidaá ña ndó'o yu'u tá ná saá ra noo ndéi ndó. Roón kúú iin ñani manj yo, ta iin toon ra chindeé tá'an ra xí'in yu'u kéchóoin noo sato'o yo Jesús. ⁸ Chj ni tanda'in ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'in ndó ndi ndó'o ndu, dá ná k'i'o ta'ani ra tandee iní noo ndo. ⁹ Ta saá nduu ra xí'in ñani manj yo Onésimo, ra iin toon xí'in to'on Ndios, ta kúú rá iin taa ñoo mií ndó xaan. Ta nakani ra xí'in ndó sa'a ndidaá ña kúú chí yó'o.

¹⁰ Ta ká'an Aristarco, ra nákaa nduu xí'in ve'e kaa, ndisá'an xí'in ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúú daxi Bernabé, ká'an ta'ani ra ndisá'an xí'in ndó. Ta sa ná'a vá mií ndó ña ni sa'andaj choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saá ra noo ndéi ndó. ¹¹ Ta ká'an ta'ani Jesús, taa chinaní ná Justo, ndisá'an xí'in ndó. Sava'a ndin onj taa yó'o va kúú ta Israel chindeé tá'an xí'in yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúú tandee iní noo yú'u.

¹² Dión ni Epafras, taa ñoo mií ndó, ká'an ra ndisá'an xí'in ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuití ndí'i ini ra seí nda'i ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó íchi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó táto'on k'i'o kóni Ndios, ta kasan-daá ndo kee ndó ndidaá ña kóni mií ná. ¹³ Ta xí'o yu'u kuendá ña miían ndaa ndí'i nda'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, xí'in sa'a na ndéi ñoo Laodicea xí'in sa'a na ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ká'an ta'ani ñani manj yo Lucas, taa kétatá ñayuu, ndisá'an xí'in ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Demas ndisá'an xí'in ndó.

¹⁵ Kee ndó ña manj ka'an ndo ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani

ndó ndisá'án xí'ín Ninfas, xí'ín ndi-
daá ka na kúú kuendá Jesús náta
dákuá'a ve'e na.

¹⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'i ndó tuti
yó'o tein mií ndó xaṅ, dá tanda'á
ndóṅ ná ko'ṅ noó na kúú kuendá
Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i
ta'ani naṅ. Ta ka'i ta'ani ndó tuti
n̄i tanda'á ndú kua'ṅ noó na ñoo
Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña man̄i ka'ṅ ndo
xí'ín Arquipo, kaá yu'u, ña kíṅ ná
koo ini ra dáxinkoo ra choon n̄i x̄i'o
sato'o yo Ndios noo rá.

¹⁸ Ta xí'ín ndá'a míi yu'u, Pablo,
tái ndisá'án yó'o kosaṅ noo ndo. O
sa nándodó ndo ña nákaai ve'e ka.

Ná koo ña man̄i x̄i'o Ndios xí'ín
ndidaá ní ndó. Diṅ ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó na ndíta xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a na ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa na xí'ín Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'ín ná, ³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'ín Ndios, na kúu tatá yo, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'ín sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka na, xí'ín sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'ín tandeé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁴ Ná'a ndu'u, ñani, ndo'ó na kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná ni kaxi ñaá kakuu ndó ñayuu na. ⁵ Sa'á ñoo tá ni daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'ín to'on oon ni ni daná'a ndu, dá chi ni kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espíritu ij Ndios kúu na ni xi'o ña ni kandaá tá'í ini ndo ña kían to'on ndaa. Ta ná'a va'a mií ndó ña va'a va ni sa kee ndu'u tá ni sa ndei ndu xí'ín ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶ Ta kúu ni kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta ni kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará ni ndo'o naní nio ndo, tído ni ñatiin ndó to'on va'a sa'a ná xí'an

kádij ini ndo ni kee Espíritu ij Ndios. ⁷ Ta kí'o dión ni ndo'o ndó, dá ni kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Acaya. ⁸ Chi xí'ín ndo'ó ni ñaka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'on ní Macedonia xí'ín Acaya ní náka'ani to'on ñoo ni kee ndo'ó, dá chi sa ndidaá kúu vá xían ná'a ñayuu ña kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoo ko xínñó'ó ka ña kast'o'on ndu xí'ín ná. ⁹ Chi di'a ná'ani va mií ná xí'ín ndu'u táto'on kí'o ni ñatiin ndó ndu'u, ta ná'ani ta'ani na táto'on ni kee ndó ni ñankoo ndó ndidaá kúu yokó ni sa ndaño'o ndó, dá ni kas'á ndaño'o ndó na kúu Ndios takí, na miian ndaa kuití kúu Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti. ¹⁰ Ta ná'ani ta'ani na xí'ín ndu'u ña ndáti ndó nandió ko tuku Jesús, na kúu de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúu na ni ñataki tein na ni xi'i, ta na yó'o kúu na dáka'ni ñaá noó ña xido ini Ndios vei sata ñayuu kee kuachi.

2

Kí'o di'a ni kechóon Pablo ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'a ndó, ñani, ña ko ní naá óon ta'on choon ni sa'a ndu ni kee ndu noo ndéi ndó. ² Dá chi ná'a ndó ña ni ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'ín ndu'u, ta ni kendava'a na xí'ín ndú. Tído mií Ndios kúu na ni xi'o tandeé ini noo ndú'u, sa'á ñoo ko ní yu'ú ta'on ndu sa'a ndu kast'o'on ndu xí'ín ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará ni ndo'o nda'o nio ndú ni kee dao na ñoo ndo. ³ Ta ko ní dána'a ndu ña to'on noo ndo, ta ko ní dána'a ndu noo ndo xí'ín ñaxintóni kini, ta ko ní ndúkú ndú ña dánda'í ndu ndo'ó. ⁴ Mií vá Ndios kúu na ni ñata'an ini ni xini na ndu'u, ta ni xi'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta ko ndúkú ta'on ndu'u ña

kían nata'an ini ñayuu sa'á ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, na ná'á tát'on nákanini níó iin rá iin yó. ⁵ Ta ná'á ndó ña ni iin kuu ta'ón kó ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta kó ní ndúkú ta'on ndu ña kí'o ndó dí'on noo ndú. Ta mií Ndios kúu na xí'ín kuendá ña kí'o díon kían. ⁶ Ta ni kó ndúkú ndu'u ña kían chindaya'i ñaá ñayuu, ni ña chindaya'i ñaá ndo'ó, ta ni dao ka na, va'ará kánian koo ñañó'ó ndó noo ndú'u sa'á ña kúu ndú apóstol, na né'e to'on Cristo Jesús. ⁷ Ni sa io leé ini ndu xí'ín ndó, chi sa kee ndu xí'ín ndó tát'on kée iin ñá'a ndaa va'a de'án. ⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duu to'on va'a Ndios oon ni ní chíkáa ini ndu kí'o ndu noo ndo daá ñóó, chi ni sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chi ni kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁹ Sa ná'á vā mií ndó, ñani, tát'on kí'o ni ndo'o ndu ni sa kechóon ndu. Nduú ñoó sa kéchóon ndu'u, dá ná dá'a ni dáta'án ndu ni iin ndo'ó xían nani ni daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰ Mií ndó xí'o ndaa kuendá xí'ín Ndios ña vii ni sa ndei ndu, ta ni kenda ndu xí'ín ndó, ta ni iin ña'a kó ní ya'a ndu kee ndu tá ni sa ndei ndu xí'ín ndo'ó, na kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta ná'á ta'ani mií ndó ña tát'on kée iin tata xí'ín de'e na, kí'o díon sa ká'an ni'ini ndu noo iin rá iin ndó, ta sa xí'o ndu'u tandeé ini noo ndo, ¹² ta sa sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó tát'on kí'o kánian kee na kúu ñayuu Ndios, chi ni nakana ñaá ná ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió na dándáki na.

¹³ Sa'á ñoó kó sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios, chi tá ni daná'a ndu to'on Ndios noo ndo, kúu ndato ni ñatiin ndoan tá ni seídó'o ndoan. Ta kó ní nátiin ndoan kían to'on ni kana tein ñaxintóni ta. Di'a ni ñatiin ndoan ña miían ndaa ndisa kían

to'on Ndios, tá'an ña chíndeé ndo'ó ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó. ¹⁴ Ta ndo'ó, ñani, ni ndo'o ta'ani ndó tandó'ó tát'on kí'o ni ndo'o na kúu ñayuu Ndios kúu kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Chi ni kendava'a ta'ani na ñoo mií ndó xí'ín ndó tát'on kí'o sa kendava'a ta ñoo Israel xí'ín mií ná. ¹⁵ Ta ni sa'áni ta ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús tát'on kí'o ni sa'áni rá profeta mií rá ni sa ndei sa na'á. Ta ni taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta kó náta'an ini Ndios xini ñaá ná, ta xini u'u ra ndidaa ñayuu, ¹⁶ chi sadi ra noo ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noo na kó kúu na Israel, dá ná o ni'í ná ña káki na noo kuachi na. Díon kée ra, sa'á ñoó ni ndukua'a cháa ka kuachi ra noo Ndios, ta ni kasáa ña xido nda'o ini na sata rá sa'á ña kini kée ra.

Kóni Pablo ko'on tuku na koto ni'ini ñaá ná

¹⁷ Ñani, tá ni ya'a cháa kuu ni kexoo ndu'u tein ndó, kúu sa ni kasá'á vā nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kande'é ndú ndo'ó, dá chi va'ará ndéi xoo ndu, tído daá kuití vā ñó'o ini ndu sa'a ndo. ¹⁸ Sa'á ñoó ni ka'an ndú sa'a ndu kande'é ndú ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kuá'a nda'o ta'ándá ni ka'ín saai noo ndéi ndó, tído ni ketéin ña u'u noo ndú. ¹⁹ Dá chi za kó ná'á ndó ndá yoo kakuu tandeé ini noo ndú, ta ndá yoo kí'o ña kadij ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, na ka'an va'a ndu sa'a? ¿Á kó ná'á ta'on ndó ña ñaá kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na? ²⁰ Chi sa'a ndo'ó natiin ndu ñañó'ó xí'an kadij ini ndu.

3

Ni sa'an Timoteo ñoo Tesalónica ni xito ni'ini ñaá xí

¹ Ta sa'á ña kó xí'o ndeé ka ini ndu ña nákanini ndu sa'a ndo, sa'á ñoó ni kandoos ndu ña kían kandoos ndu ñoo Atenas, ² dá ni tanda'á ndú

ñani ndu Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó, chí kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon daó ta'ani xi xí'ín ndu noo xíonoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindee xí ndo'ó kandita toon cháá ka ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta ná k'i'o ta'ani xi tandee iní noo ndo, ³ dá kían ná dá'a ni kexoo ni iin ndó noo ña kándisa ndó kée tandó'ó ndó'ó ndó, chí sa ná'a vá mií ndó ña kánian kando'o yó tandó'ó. ⁴ Chí tá ni sa ndei ndu xí'ín ndo'ó, dá ni kast'o'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'ín yó sa'a ña kúu yó kuendá Jesús, ta ná'a va'a mií ndó ña k'i'o dión ndó'o yó viti. ⁵ Ta sa'a ña ko ní xí'o ndee ka inij ña nákaní inij sa'a ndo, sa'a ñoo ni tanda'í Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó, dá kandaá inij nde'a á ndíta ndaa ij ndo xí'ín ña kándée iní ndo Jesús. Dá chí ni yu'í ña oon ni ví ni kexíxi ña u'u xí'ín ndó, ta ni kandeéán ni danda'avían ndo'ó, ta ni naá óon choon ni kee ndu ni daná'a ndu noo ndo.

⁶ Tído sa ni nandiío koq va Timoteo ni ndusaa xi noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an xi sa'a ndo, ña ndíta ndaa ij va ndó xí'ín ña kándée iní ndo Jesús. Ta kú'u iní sa'a sátá'an ij va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va iní ndo sa'a ndú sa'a ña kóni ndo ndú, ta kóni kíj ndo koni tuku ndó ndu'u, táto'on k'i'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

⁷ Ñani, ndó'o ndu tandó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu iní ndu, tído ni ndundeé iní ndu tá ni kandaá iní ndu ña ndíta ndaa ndo'ó xí'ín ña kándée iní ndo Jesús. ⁸ Ta kúu ni naní'í iní ndu, xiní ndu, tá ni kandaá iní ndu ña ndíta toon ndó xí'ín sato'o yo Jesús. ⁹ ¿Ndi kúu ví ndiv'e naki'o ndu'u noo Ndios sa'a ndo? Chí kádij nda'o iní ndu'u noo Ndios kée ndó, ¹⁰ ta nduú ñoo xíka ndu'u noo ná ña ná konó ná saá ndu kande'é ndú ndo'ó, dá dáxinkoo ndu ña kómani kandaá iní ndo, dá kua'ano cháá ka ndo xí'ín ña kándée iní ndo Jesús.

¹¹ Ta kóni ndu'u ña mií tatá yo

Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná íchi saá ndu noo ndéi ndó. ¹² Ta ná kúu sato'o yo ná chindee ná ndo'ó, dá ná kua'ano cháá ka ña kú'u sátá'an iní ndo sa'a ndo xí'ín sa'a ndidaá ka ñayuu táto'on k'i'o kée ndu'u kú'u iní ndu sa'a ndo, ¹³ ta ná k'i'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, na kúu tatá yo, tá ná kasandaá kuu nandiío koq mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín ndidaá ñayuu na. Dión ná koo.

4

K'i'o di'a kánian kee yó, dá nata'an iní Ndios koni na yó

¹ Ta viti, ñani, seí nda'í ndu noo ndo, ta ká'an ni'ini ndu noo ndo sa'a ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús. Chí sa ni daná'a ndu noo ndo ndí kían kánian kee ndó, dá nata'an iní Ndios koni ñaá ná. Ta k'i'o dión kée ndó viti, tído koo iní ndo kat'i'a cháá ka ndo kee ndóan. ² Chí sa ná'a vá ndó ndá choon ni sa'anda ndu noo ndo kee ndó, chí noo sato'o yo Jesús ni ni'í ndu'u choon yó'o.

³ Chí ña kóni Ndios kían koo vii ndo noo ná. Sa'a ñoo o sa koo iní ndo dáyo ko ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yíj ndo. ⁴ Di'a koo iní iin rá iin ndó kat'i'a ndó koo vii ndo xí'ín na kúu ñadi'í mií ndó, ta koo ñaño'ó ndó noo ná. ⁵ Ta o sa kátoó ndo kee ndó ña ka'an noo táto'on k'i'o kée ñayuu ko ná'a Ndios. ⁶ Ta ni iin tó'ón ndó o sa koo iní koni xíxi ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ña kini yó'o, chí ka'í nda'o dándó'o Ndios níj ndo sa'a kuachi yó'o táto'on sa ni kast'o'on ndu xí'ín ndó, ta ni xí'o ndu kuendá noo ndo. ⁷ Chí ko ní kána ta'on Ndios yó ña kían kandeí yó kee yó ña kini kóni ñíj yo. Di'a ni kana na yó ña koo vii yo noo ná. ⁸ Sa'a ñoo ndi ndáa mií vá ndó kénoo to'on dána'a ndu yó'o, kana'a ndó ña ko kénoo ta'on ndó ni iin taá ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, na ni

xì'o Espíritu ij ná noq yo, noón kúu na kénóo ndó.

⁹ Ko káni kaan ña taa ndu'u ña ku'u sáta'an ini ndo sa'a ndo, dá chí sa ñi daná'a va mií Ndios noq ndo ña ku'u ini sa'a sáta'an ndó. ¹⁰ Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín ndidaá ka na kúu kuendá Jesús, na ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído sei nda'í ndu noq ndo, ñani, ña ká'ano cháá ka ná kakuu ña kú'u ini ndo sa'a ná. ¹¹ Ta koo ini ndo koo va'a ini ndo xí'ín ndidaá ñayuu. Ta ndi'i ini ndo noq choon kée mií ndó, o sa chínee ndó mií ndó noq dao ka ña'a. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó, dá ni'i ndo ña'a kasá'an ndó, táto'on ñi sa'anda ndu choon noq ndo. ¹² Dá kían ná koo ñañó'ó ñayuu ko ná'á Ndios noq ndo, ta ni iin ña'a ná o kámani noq ndo.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

¹³ Ta viti kóni ndu'u ña kana'a ndó, ñani, sa'a ndí kían ndo'o ñayuu ñi xí'í, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná táto'on kì'o ndó'o na koó tandeé ini noq. ¹⁴ Chí kándisa yó ña ñi xí'í Jesús, ta ñi nataki na. Ta kì'o dión ta'ani dáki'in tá'an Ndios na kúu kuendá Jesús ñi xí'í xí'ín mií Jesús.

¹⁵ Ta viti ko'on ndu kastó'on ndu xí'ín ndó to'on ñi ka'an mií sato'o yo Jesús, chí ñi kaa na ña yóo, na ndéi takí ij tá ná nandió koo mií Jesús kii na ñayuu yó'o, o kuió noq ta'on yó ko'on yo noq na sa ñi xí'í ko'q naki'in tá'an yó xí'ín Jesús. ¹⁶ Chí dinñó'ó ta'anda choon chí induú, dá táj kayu'u iin arcángel, ta táj ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúu dinñó'ó ka nataki na sa ñi xí'í kúu kuendá Jesús. ¹⁷ Tá ñi ndi'i, ndidaá yóo, na ndéi takí ij noñó'o yó'o, naditá Ndios ko'on dáó yó xí'ín na ñi nataki ñoó noq viko kaa naki'in tá'an yó xí'ín sato'o yo Jesús noq tachí. Ta dión kandeí kuií yo xí'ín ná. ¹⁸ Sa'a ñoq kì'o ndó tandeé ini noq iin rá iin ndó xí'ín to'on yo'ó.

5

Ná kandeí nduu yo, chí ko ná'á yo ndá oon nandió koo Jesús

¹ Ta sa'a ndá oon koo dión xí'ín ndi kooan, ko káni kaan taai ña sa'a noq ndo, ñani, ² dá chí sa ná'á va'a mií ndó ña iin ndakána va kasandaá kuu nandió koo sato'o yo, táto'on kì'o kée iin ta kui'íná tá vei ra sakuaá ki'in kui'íná ñaá rá. ³ Mií kuu ka'an ñayuu di'a: “Va'a nda'o ndéi yó, koq ka va tandó'ó noq yo viti”, kaa na, ta kúu iin ndakána va tiin ñaá tandó'ó kini ñoó, táto'on iin ndakána kasá'á káki de'e na ña'a. Ta ni iin to'on ná o káki noq tandó'ó yó'o.

⁴ Tído ndo'ó, ñani, sa ná'á ndó táto'on kì'o koo, chí ko iin naá ka noq ndo sa'a ña yó'o. Sa'a ñoq o tinn ndakána kuu yó'o ndo'ó táto'on kì'o tinn ndakána iin ta kui'íná ñayuu ki'in kui'íná rá. ⁵ Chí sa ndidaá kúu va ndo'ó kúu na tóon noq, chí sa ñi natoon noq ndo. Ta ko iin naá ka noq yo, chí ko kúu ka yo kuendá noq iin naá. ⁶ Sa'a ñoq ná o sa kúdi yo táto'on kì'o kée ñayuu ko ná'á Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. ⁷ Dá chí na kidi, sakuaá kidi na, ta na xí'í, sakuaá xí'í na. ⁸ Tído yóo kúu na sa tóon noq, sa'a ñoq ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu táto'on iin kaa kanda'a yika yo. Ta tandeé ini kómí yó ña miían ndaa kuiti káki yo noq kuachi yo ná kakuu táto'on iin kaa kanóo diní yo. ⁹ Chí ko ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini na koni na yó. Di'a ñi kaxi na yó, dá ni'i yo ña káki yó noq kuachi yo sa'a ña ñi kee Jesucristo, na kúu sato'o yo, ¹⁰ na ñi xí'í sa'a yo, dá kían, va'ará ñi xí'í yo o takí yo, tído kandeí dáó yó xí'ín ná. ¹¹ Sa'a ñoq kì'o tá'an ndó tandeé ini yó'o noq iin rá iin ndó, ta dákuá'ano tá'an ndó xí'ín to'on Ndios táto'on kì'o kée ndó ndéi ndó.

Ká'an ni'ini Pablo noo na kúu kuendá Jesús

¹² Ta seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo na kéchóon noo ndo, chī nī xī'o sato'o yo Jesús choon noo ná ña kuita na noo ndo, ta ka'an ni'ini na noo ndo. ¹³ Sa'á ño'ó koo ñaño'ó ndó noo ná, ta ku'u nda'ó ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noo ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xī'ín iin rá iin ndó.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noo ndo ña koo ini ndo dánani ndó na dusa, na ko kóni kechóon. Ta kī'o ndó tandee ini noo na nī ndiko, ta chindee ndó na vitá ini. Ta kuee koo ini ndo xī'ín ndidaá kúu ñayuu. ¹⁵ Ta o sa koo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xī'ín ndó. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a xī'ín iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xī'ín ndidaá ka ni ñayuu.

¹⁶ Ta daá kuití ná koo dij ini ndo. ¹⁷ Ta o sa kátuu ndó ña ka'an ndo xī'ín Ndios. ¹⁸ Ta naki'o ndó ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chī kī'o dión kóni mií Ndios kee yo sa'á ña kúu yo kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ O sa kadí ndo noo ña kóni Espíritu iñ Ndios kee na. ²⁰ O sa kú'ichī ini ndo kueídó'o ndó to'on nī xī'o mií Ndios noo ñayuu dána'a noo ndo. ²¹ Korndodó va'a ndó ndidaá kúu ña dána'a na, dá naki'in va'a ndó ña kían va'a. ²² Ta taó xóo ndó mií ndó noo ndidaá ña kini.

²³ Ta mií Ndios, na xī'o ña koo va'a ini yo, ná kevii ní ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin ní kúu ndó, espíritu ndo, xī'ín ní ndo, xī'ín yikí koño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ²⁴ Dá chī iin na ndaa kúu Ndios, na nī kana ndo'ó xoo mií ná, ta noón kúu na kee ña yo'o xī'ín ndó.

Xī'ín ndisá'an yo'o dándi'i Pablo ña ka'an na

²⁵ Ñani, kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yo'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an xī'ín na kúu ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándai choon noo ndo xī'ín choon nī xī'o Ndios noo ña ka'í ndó tuti yo'o noo ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña manj xī'o sato'o yo Jesucristo xī'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uū nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'ín tatá yó Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yó. ² Ta mií tatá yó Ndios xí'ín sato'o yó Jesucristo ná kee na ña manī xí'ín ndó, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo.

Dándó'o Ndios nío ndidaá na kée kuachi tá ná natuu sato'o yó Jesús kii na chí induú

³ Daá kuití vá kánian naki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kī'o dión níyíká ndú kee ndu, chí iin iin kuū kuū sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini sa'a sát'an ndó. ⁴ Sa'a ñoo ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noo dao ka na kúu kuendá Ndios náta ka dao ka ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'ín ndó, ta va'ará ndó'o ndó tandó'ó, tído xí'o ndeé vá ini ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús.

⁵ Ta sa'a ña xí'o ndeé ini ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'a ñoo ió íchi ndo ña ndu'u ndó noo dándáki na, chí sa'a ña yó'o kían ndó'o nío ndo. ⁶ Ta ña ndaa vá kían noo mií Ndios ña dándó'o na nío ñayuu kéndava'a xí'ín ndo'ó. ⁷ Ta noo ndo'ó, na ndó'o nío viti, naki'o Ndios ña nani'ij ndéé daó ndo'ó xí'ín ndu'u tá ná natuu sato'o yó Jesús kii na chí induú xí'ín ndidaá ángel ñó'o tixi ndá'a ná ⁸ tein ño'ó kēi ita, dá chiya'i na ñayuu ko ní xín nakoni Ndios, xí'ín na ko ní xín kueídó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo,

na kúu sato'o yó. ⁹ Ta ñayuu yó'o kúu na ndo'o nani nío ndidaá tá'an kuū, chí ni iin kuū o koni na ndu'u na noo ió sato'o yó Ndios, ta ni iin kuū o koni na táto'on ndato ndéé kómí ná. ¹⁰ Dión koo kuū tá ná nandió koo Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá ini ndidaá kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dión ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándisa ndó to'on nī daná'a ndu noo ndo.

¹¹ Sa'a ñoo daá kuití vá xíka ndu ña manī noo Ndios sa'a ndo, ña ná kī'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'a ña yó'o nī kaxi na ndo'ó. Ta xíka ta'ani ndu noo ná ña xí'ín ndéé mií ná ná kandeé ndó kee ndó ndidaá kúu ña va'a, xí'ín ndidaá kúu choon nī chikaa ini ndo kee ndó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ¹² dá ná ni'ij sato'o yó Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta dión koo sa'a ña manī nī kee Ndios xí'ín sato'o yó Jesucristo xí'ín yó.

2

Dinño'ó ka taa kini kasandaá, dá ví kasaa Jesús

¹ Ta viti kásto'on ndu xí'ín ndó ndi koo tá ná nandió koo Jesucristo, na kúu sato'o yó, kasaa na, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'ín ná. Ta seí nda'í ndu noo ndo'ó, ñani, ² ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútúu ini ndo, va'ará kaá na ña Espíritu ij Ndios nī ka'an xí'ín ná ña sa nī ya'a va kuū nī nandió koo sato'o yó Jesús, o tá dána'a na ña dión kían o tá kaá na ña nī tanda'a ndu'u iin tuti ká'an dión. ³ O sa kándia ndó ña dándal'í ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ñá'a kasandaá kuū yó'o, dá kían kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo íchi Ndios, ta kasandaá iin taa kini, tá'an ra nī ni'ij tá'ij ña naá rá noo Ndios. ⁴ Ta ndakuin ra, ta kenóo ra ndidaá ña'a chínani ñayuu kúu ndios, xí'ín ndidaá ña'a ndáño'o na. Ta nda

noo ij cháá ká ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúu rá ndios.

⁵ ¿Á kō ndúsaá ta'on ini ndo ña ni ka'in sa'a ndidaá ña yó'o tá ni sa ioi xí'in ndó? ⁶ Ta sa ná'á vá ndo'ó ndí kían chítuu noó tá kini ñoó, sa'á ñoó o nátuu ta'on ra nda ná kasandaá hora kánian na'a noo rá. ⁷ Ta kana'á ndó ña sa kéchóon va ña kini ñoó, tído ió de'é ij vaan, dá chī ió ña chítuu va ña viti, sa'á ñoó kō ñá'a natuuan. Tído nda ná kasandaá kuū kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá natuuan. ⁸ Nda daá ví, dá na'a noo mií taa kini ñoó. Dá ka'ání ñaá Jesús xí'in tachī yú'u ná, dá dánaá ñaá ná kee ña naye'e ndato noó nandió koo na kii na.

⁹ Chī tá ná kasandaá tá kini ñoó, kakomí rá ndéé mií ña u'u, sa'á ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaá ra xí'in ña mañá, ta kandeé rá kee ra ña'a ná'ano xí'in ña'a ndato. ¹⁰ Ta xí'in ndidaá ña mañá yó'o dándá'í ra ñayuu xínoo ichī kua'an indayá, chī kō ní xíin na natiin na xí'in ndinoo ini na ña ndaa, sa'á ñoó o káki ta'on na noó kuachi na. ¹¹ Sa'á ñoó kī'o Ndios ña dándá'í ñaá iin ña to'on ká'ano, dá kandísa na ndidaá kúu ña to'on ka'an ra, ¹² dá kían nando'o nió ndidaá kúu ñayuu kō ní xíin kandísa ña ndaa, chī di'a ni katoó cháá ká na ndiko na ña kini.

Sa ni kaxi va Ndios yo ña dá kaxi ñaá ná

¹³ Tído ndu'u, daá kánian nakī'o ndu ndivé'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñani, na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a. Chī ndo'ó kúu na ni kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña kaxi ndó sa'á ña ni nduvii Espíritu ij ná ndo'ó, xí'in sa'á ña kándéé ini ndo ña ndaa. ¹⁴ Chī ni kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña kaxi ndó xí'in to'on va'a ni daná'a ndu noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ñañó'ó tátō'on kī'o natiin Jesucristo, na kúu sato'o yo, ñañó'ó.

¹⁵ Sa'á ñoó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa ni

daná'a ndu'u noo ndo, á kían ña ni daná'a ndu xí'in yú'u ndu noo ndo, o á kían ña ni taa ndu noo tuti ni saá noo ndo.

¹⁶ Ta mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'in mií Ndios, na kúu tatá yo, kúu na kú'u ini sa'a yo, ta ni xī'o na tandéé ini kakomí yó ndidaá tá'an kuu, ta ni xī'o ta'ani na iin tandéé ini ká'ano noo yo sa'á ña manī ni kee na xí'a, ¹⁷ ta nakī'o na ña ndéé koo ini ndo, ta ná dákuá'ano na ndo'ó, dá katī'a ndó ka'an ndo ndidaá to'on va'a, ta katī'a ndó kee ndó ndidaá ña va'a.

3

Kaka ndo ña manī noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu to'on Ndios

¹ Viti, ñani, kaka ndo ña manī noo Ndios sa'á ndu'u, dá kían ná naka'ani kī to'on Ndios ndidaá kúu xían kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñayuu to'on Ndios tátō'on kī'o ndato ni natiin mií ndóan. ² Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná kanda na ndu'u noó ñayuu kíni, noó na kóni kendava'a xí'in ndú, chī o duú ndidaá ñayuu kándéé ini Jesús.

³ Tído iin na ndaa kúu sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kī'o na ña kandita ndaa ndo, ta kanda na ndo'ó noó ña kini. ⁴ Ta sa'á ña kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kándéé ini ndu ña kée ij vá ndó choon ni sa'anda ndu'u noo ndo, ta dión kee va ndó. ⁵ Ta ná chindeé ñaá sato'o yo Jesús, dá katī'a ndó ku'u sata'an ini ndo sa'a ndo, tátō'on kī'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katī'a ta'ani ndó koo ndéé ini ndo tein tandó'ó ndó'o ndó tátō'on kī'o ni xī'o ndéé ini Cristo Jesús.

Kánian kechóon yó, dá kataki yo

⁶ Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'in choon ni xī'o sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'in na kúu kuendá Jesús, na kō xíin kechóon, tá'an na kō kóni kee choon ni sa'anda ndu noo ndo. ⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó

ndí kían kánian kee ndó, dá kee ndó táto'on kǐ'o sǎ kee ndu, chǐ kǒ ní sǎ ndei dúsá ndú tein mií ndó. ⁸ Chǐ kǒ ní seí óon ta'on ndu pan ni iin tó'ón ñayuu. Di'a nduú ñoo va nǐ sǎ ndǐ'i ini ndu sǎ kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'án ndu ni iin ndo'ó sǎ'á ña kasá'an ndu. ⁹ Ió íchǐ ndú ña koto ndó ndu'u, tído kǒ ní xíkǎ ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sǎ kechóon va ndu'u, chǐ kóni ndu ña kían katǐ'a ndó kee ndó táto'on kǐ'o kée ndu'u. ¹⁰ Chǐ tá nǐ sǎ ndei ndu xí'ín ndó, dá nǐ sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndáa ñayuu kǒ xí'ín kechóon, ná dá'a ni kasá'an ná.

¹¹ Chǐ nǐ ni'ǐ tó'ón ndu'u ña tein ndó xaan ndéi dao ñayuu dúsá, na kǒ kóni kechóon, ta chírneé chítuu kúu na noo dao kǎ ñayuu. ¹² Sǎ'á ñoo sa'ándá ndu choon noo ná kée dión xí'ín choon nǐ ni'ǐ ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndǐ'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá ni'ǐ ná ña kataki ná. ¹³ Ta ndo'ó, ñani, o sǎ kúkuitá ini ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴ Tá ndéi dao ñayuu kǒ kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúu ná, ta o sǎ kóo kǎ ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xíkǎ'an noo ná sǎ'á ña kée na dión. ¹⁵ Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúu ná na xíní u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'ǎn ni'ini ndó noo ná sǎ'á ña kúu ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'án yó'o dándí'i Pablo ña kǎ'an na

¹⁶ Ta mií sato'o yo Jesús, na xí'o ña ió va'a ini yo, ná nakǐ'o ña daá kuití vá koo va'a ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

¹⁷ Ta ndisá'án yó'o táa mií yu'u Pablo kǒsaǎ noo ndo'ó xí'ín ndá'a mií. Ta dión kée yu'u noo ndidaá tuti táai, ta dión ndáa letraǐ.

¹⁸ Ná koo ña manǐ xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

*Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Timo-
teo*

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúuí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chi mií tatá Ndios, na dákaki ñáá, xí'in sato'o yo Jesucristo, na kúu iin tandeé iní ká'ano noo yo, noón kúu na ni xí'o choon yó'o nooi.

² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Timoteo. Miñan ndaa kuiti kúúón tát'ón de'i sa'á ña kándéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná ki'o na ña koo va'ón.

*Ta yó'o kété'a Pablo ká'an na sa'a
ña to'ón dána'a dao ka taa*

³ Kakaá ij ní ñoo Éfeso xaan, tát'ón ni sei nda'ávij nooon tá ni keei kua'in chí kuendá Macedo-
nia di'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ña to'ón ña ná dá'a ka ni kee ra dión, ⁴ ta ná dá'a ka ni dána'a ra sa'á cuento yata, xí'in sa'a ndá tixi ni kii iin ra iin na yata ni sa ndei sa na'á. Chi ña yó'o kedaá xí'in na kúu kuendá Jesús, dá kasá'a ná dándichi tá'an mií ná, ta ko chindeé ta'on ñáá ña kaka choon Ndios kua'an, chi ko xí'loan ña kandeé cháá ka ini na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña ⁵ ka'andon choon yó'o noo taa ñoo, dá ná katí'a ñayuu xaan ku'u ini sa'a sátá'an na xí'in iin níó vii, xí'in iin ñaxintóni va'a, ta sa'á ña kándéé iní na Jesús xí'in ndino'o ini na. ⁶ Tído ni kankuei xoo va taa ñoo noó ña yó'o, ta ndí'i ini ra dána'a ra sa'a to'on ko chón. ⁷ Ta katóo ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tído ni mií rá ko kándaá ini sa'á ña dána'a ra xí'in sa'á ña kendaá téi ra.

⁸ Ta sa ná'á vá yó ña keva'a yó xí'in ley Ndios tá ná kendaá yo

choon sa'ándaan. ⁹ Ta ná'á vá yó ña ko ní xí'o Ndios ley na ña kían chituuán noó ñayuu ndaa. Di'a ni xí'o na ley na chituuán noó ñayuu káni, xí'in na do'ó, xí'in na ko nákoní Ndios, xí'in na kée kuachi, xí'in na koó ñañó'ó noo Ndios, xí'in na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'in na sa'áni tatá xí'in naná, xí'in ndidaá ka na sa'áni ndji, ¹⁰ xí'in na kée kuachi xí'in na ko kúu yíj o ñadi'i, xí'in ra katóo kuđi xí'in taa xí'in rá, xí'in na díko ñayuu, xí'in na to'ón, xí'in na náchina'á Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'in dao ka kuachi ko náki'in tá'an xí'in ña ndaa dána'a yo. ¹¹ Ki'o dión dándaki to'on ndato, ña kúu to'on va'a sa'a Jesús, ña ni chiná'a Ndios, na kúu Ndios ndato kua'a ío. Ta ni sa'anda na choon nooi ña dána'i ña noó ñayuu.

*Yó'o kást'ón ta'ani Pablo sa'a
choon ni natiin na noo Ndios*

¹² Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, na xí'o ndee yu'u noo choon yó'o. Chi ni sa nde'é ná yu'u ña kúuí iin taa ndaa, sa'á ñoo ni xí'o na choon yó'o nooi kechóoin noo mií ná. ¹³ Ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa kendava'a xí'in na kúu kuendá na, ta va'ará kini sa ndane'e yu'u na, tído ni ku'u va ini na sa'i, chi ko ní sa na'á ta'an vei ña ni sa keei, ta ko ñá'a kandísai mií ná. ¹⁴ Tído ña maní ni kee sato'o yo Ndios xí'in ni sa kuu iin ña ká'ano nda'o nooi, chi ni nakuti yu'u xí'in ña kándéé iní ná, xí'in ña kú'u iní sa'a dao ka ñayuu. Ta dión ni ndo'i ni kee Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndino'o ña ndaa kían ko'in ka'in, ta kánian kandísa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kían: miñan ndaa kuiti ni kii Cristo Jesús ñayuu yó'o, dá kuu dákaki na na kómí kuachi, ta yu'u kúu ra kini cháá ka nákaá tein na kómí kuachi ni dakáki na. ¹⁶ Tído ni sa'an Jesucristo ni ku'u ini na sa'á yu'u, ra kini cháá

ka, dá dána'a nā nōó ñayuu ña ko'on nā k'i'o ndeé iní nā sa'á ñayuu kándisa ñaá, dá koni nā natiin na ña kataki chíchí ná tató'on nī kee na xí'ín yu'u. ¹⁷ Ta iin tó'ón mií vá Ndios kúú rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin kuú o kuú nā, ta o kúú ta'on koni yō ndi káa na, ta kúú ná iin tó'ón diní Ndios takí xí'ín Ndios ndichí. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá ñañó'o, xí'ín tō'on ndato kua'an. Díon ná koo.

¹⁸ Ta choon yó'o xí'oi noo yō'ó, Timoteo, dá kandeéon naáon xí'ín ña kini, tató'on k'i'o kua'an tō'on nī ni'í nā sá'ano noo Ndios tá sa na'á sa'a choon kee'ón. ¹⁹ Ta kuiin ndaáon xí'ín ña kándéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónon, dá chí sa'á ña kō ní kée dao ka nā kúú kuendá Jesús díon, sa'á ñóó nī tuú ná nōó ña ndaa kándisa yó, tató'on k'i'o ndó'o iin barco túu tá'an xí'ín yuu. ²⁰ Ta Himeneo xí'ín Alejandro kúú dao taa nī ndo'o díon, ta nī naki'o va yu'u ra noo ndá'a ña u'u, dá ná nandikó iní ra, ta ná dándí'í ra ña ká'an ndava'a ra sa'a Ndios.

2

Yó'o ká'an Pablo ña ná kaka yō ña maní noo Ndios sa'á ndidaá ñayuu

¹ Noo ndidaá ña'a ká'an ni'inii noo ndidaá nā ndéi xaan ña ná koo iní nā kuei nda'í nā noo Ndios sa'a ndidaá tã né'e choon, ta ná kaka ta'í ná noo ná sa'a rá, ta ná kaka nā ña maní sa'a rá, ta ná naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'a rá. ² Ta díon ta'ani ná kaka na ña maní noo Ndios sa'a tã né'e choon ná'ano, xí'ín sa'a dao ka taa né'e choon xí'ín rá, dá kían ná koni yō kandeí va'a yó, dá ná koni yō kandeí ñóchí yó kee yó ña kóni Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noo ndidaá ñayuu. ³ Dá chí ña yó'o kían va'a, ña kían náta'an iní Ndios, nā dákaki ñaá. ⁴ Dá chí kóni nā ña ndidaá tá'an ñayuu ni'í ña káki na nōó kuachi na, ta nani'í ná ña kana'a

ná ña ndaa sa'a mií Ndios. ⁵ Dá chí iin tó'ón diní vá kúú Ndios, ta iin tó'ón ta'ani kúú nā náchindei va'a ñayuu xí'ín Ndios, ta nā yó'o kúú Jesucristo, nā nī nduu iin taa. ⁶ Ta nī naki'o na mií ná ña kían nī xí'í nā, ta k'i'o díon nī chíya'í na sa'á kuachi ndidaá ñayuu. Ta ndidaá ña yó'o nī kuu tein kuú nī chíkaa iní mií Ndios. ⁷ Ta nī xí'ó Ndios choon noo yú'u ña kakuu'í iin nā kastō'on xí'ín ñayuu sa'a Cristo, ta kakuu'í iin apóstol, nā kane'e tō'on na, (ta ná'a Cristo ña ká'ín ña ndaa xí'ín ndó, ta kō ká'an tō'ón ta'an vai.) Ta nī xí'ó ta'ani na choon noo'í ña dána'í nōó nā kō kúú nā Israel, dá ná kandeé iní nā Jesús, ta ná kana'a ná ña ndaa.

Di'a kánian kee tã kúú taa, ta di'a kánian kee nā ñá'a

⁸ Ta kóni ña ná ka'an ndidaá taa xí'ín Ndios ndeí kúú mií vá noo ndéi ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noo Ndios. Ná dá'a ni kuido iní ra, ta ná dá'a ni dándichi tá'an ra.

⁹ Díon ta'ani, nā ñá'a, ná dá'a ni koo iní nā koo táyí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyí ná diní ná, ná o sa kaño'o ña'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki nā yuu díon, ni dá'on ya'í ná o sa kándixi na. ¹⁰ Va'a kaan luu ná koo na xí'ín ña va'a kée na, chí k'i'o díon kánian kee na ñá'a ndúkú kee ña kóni Ndios.

¹¹ Ta tádi ní ná kandeí nā ñá'a noo dákuá'a na tō'on Ndios, ta xí'ín ñañó'o ná kandeí na. ¹² Dá chí kō sóno yu'u ña dána'a nā ñá'a, ni kō sóno yu'u ña kakomí ná choon satá taa. Sava'a choon sa'ándái noo ná kían ña ná kandeí tádi ná kueí'ó'o na. ¹³ Dá chí nā mií nōó nī kava'a Ndios kúú Adán, nī ndi'í, dá nī kava'a na Eva. ¹⁴ Ta kō ní dándái kirí u'u Adán. Eva va nī dándái rí. Sa'á ñóó nī kankao Eva nōó kuachi. ¹⁵ Tído káki vá nā ñá'a sa'á ña xí'ó na mií ná kandeí de'e na tá ná kandita toon na xí'ín ña kándéé

ini na Jesús, tá ná ku'u ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noo Ndios xí'ín ña ió ndúsá'ano ini na.

3

Ki'o di'a nýiká kee taa ka'án kane'e choon noo na kúú kuendá Jesús

¹ Miian ndaa kuiti iin ña va'a kíán tá katóo iin ñani yo kane'e na choon ña kíán kandaka na na kúú kuendá Jesús. ² Tído kánian koo vii ná noo ñayuu, ta ná kakuu na yí iin tó'ón ñá'a, iin taa ñó'o ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin taa ndúsá'ano, iin na ió ñañó'ó ñayuu noo, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na tí'a va'a dána'a. ³ Ta ko kánian kakuu na iin na katóo ko'o, ta ko káni ta'anian kakuu na iin na va'a ini, iin na katóo koo va'a xí'ín ñayuu, ta ná o kakuu na iin na katóo koo di'ón. ⁴ Ta kánian kakuu na iin na tí'a va'a dándáki ve'e na, ta ná koo ñañó'ó de'e na, ta ná kueídó'o xi na xí'ín ñañó'ó. ⁵ Dá chi, na ko tí'a dándáki va'a na ve'e na, çndi koo ví kandeé ná dándáki va'a na na kúú ñayuu Ndios ndáka na?

⁶ Ta ko kánian kane'e iin na saá, na duú ni nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá chi oon ni ví kasá'a kuryíí ná, ta kankao na ndo'o níó ná kee Ndios táto'on ki'o ni ndo'o ña u'u. ⁷ Ta ná kanani va'a na noo ñayuu ko kúú kuendá Jesús, dá kíán ná dá'a ni ni'í ñayuu ndi kee na chínaní kini ñaá ná, ni ña u'u o ní'í ndi kean dátúú ñaá.

Ki'o di'a nýiká kee na ka'án kándita konkuáchí ini ve'e ño'o

⁸ Ki'o dión ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchí ini ve'e ño'o. Iin ra kendaá ná kakuu ra, ta iin tó'ón ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kakuu ra iin ra katóo ko'o, ta ná o sa kakuu ra iin ra katóo di'ón kuí'íná.

⁹ Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ni sa io de'é noo Ndios, ña kíán ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xí'ín ñaxintóni vii. ¹⁰ Ta miian ndúsa

kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúú rá iin ra kéndisá'ano noo ndidaá ñayuu. Tá dión kíán, dá kíán ná kane'e ra choon yó'o.

¹¹ Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xínoo káva'a ña to'ón, ta ná kakuu na iin na ñó'o ndi'í ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kandeé inío.

¹² Iin ra xíno kuáchí ini ve'e ño'o, iin tó'ón ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian tí'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xí'ín de'e ra. ¹³ Dá chi tá kéndisá'ano ra choon yó'o, dá kíán natiin ra ñañó'ó, ta kua'ano cháá ka ra xí'ín tandee ini kómí ra sa'á ña kándée ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúú ña ndaa kándisa yó

¹⁴ Táai choon yó'o kosaaan noo yo'ó, va'ará ió tandee ini ña yachi vá saai kande'í yo'ó. ¹⁵ Tído tá ni kueej, dá kíán sa ni kast'on vei xí'ón ña kánian keeón xí'ín na kúú ve'e Ndios, chi ñayuu yó'o kúú ve'e ño'o mií Ndios takí, chi kúú ná táto'on di'in ndíta ndío, táto'on di'in ndíta chíndeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶ Ta miian ndaa kuiti iin ña ká'ano nda'o kúú ña ndaa kándisa yó, ña ni sa io de'é noo Ndios, ta viti ni na'a naán noo yo, dá chi: Ni kii Jesús ñayuu yó'o, ta ni sa kuu na iin taa ñayuu, ta ni kandoo ndaa na ni kee Espiritu ii.

Ta nda induú ni sa nde'é ñaá ángel. Ta ni dasa to'on sa'a ná noo na ko kúú na Israel.

Ta ni kandisa ñaá na ndei ñayuu yó'o,

ta xí'ín ñañó'ó ni natiin ñaá Ndios nda noo ió na induú.

4

Tein kuu noo ndí'í, dá dána'q dao taa ña to'ón

¹ Ká'an tá'í vá Espiritu ii Ndios ña tein kuu noo ndí'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueídó'o na ña to'ón ká'an espíritu mañá, ta ndiko na ña dána'a

ta kúu kuendá ña u'u, ² chî kuedí'ó na ña dána'a ta u'u noo, tá'an ra ká'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni ta yó'o, ³ sa'á ñoó o kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná o kei na dao ña'a, tá'an ña ni kava'a mií Ndios, tído ndidaá na kúu kuendá Jesús xí'in na ná'a ña ndaa kuu kei ná ña nani naki'o na ndiv'e'e noo Ndios sa'án. ⁴ Dá chî ndidaá vá ña'a ni kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'á ñoó kó kánian kañó'ó yó ni iin tó'ón ña'a ni kava'a na. Kuu va kei yó'an xian nani naki'o yó ndiv'e'e noo Ndios. ⁵ Dá chî sa'á to'on ni ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndiv'e'e noo ná, sa'á ñoó kándoo vii vá ndidaá tá'an ña'a saxío.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noo Jesucristo

⁶ Tá ná dána'on ña yó'o noo na kúu kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin ta kéchóon va'a noo Jesucristo, ta konon kua'ánón noo ña ndaa kándisa yó, xí'in noo ña ndaa dána'a yó, tá'an ña kándisón nda viti. ⁷ Ta kánian kañó'ón ndidaá cuento to'ón xí'in ña kó ndaya'i nákaní dao na ñá'a sá'ano. Koo inon ná koo ndakí nímon, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios. ⁸ Dá chî tá ná ndukú yó ña koo ndakí yikí koño yó, cháá vá chindeéan yó. Tído tá ná ndukú yó ña koo ndakí nio yó xí'in ña kóni Ndios, dá kían chindeéan yó noo ndidaá ña'a, dá chî chindeéan yó nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'oan tandeé ini noo yó ña kandeí yó ñayuu véi chí noo.

⁹ Ta miían ndaa k'i'o dión kían, sa'á ñoó kánian kándisa ndidaá ñayuu to'on yó'o. ¹⁰ Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndí'i ini yó kéchóon yó, ta sa'á miían ndó'o nani yó, dá chî kándéé ká'ano ini yó Ndios takí, na xí'o ña káki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu ná miían ndaa kuiti keva'a xí'in ña káki na.

¹¹ Ta kánian ka'andon choon yó'o noo ñayuu, ta kánian dána'on ña

noo ná. ¹² Ta o sa kónón kenó na yo'ó sa'á ña ko kúuón iin ta sava'a. Di'a ndí'i inon kakuuón iin ta ndisá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yo'ó, dá ná katí'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'á ñoó ndisá'ano ka'on, ta ndisá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuiin ndaaon xí'in ña kándéé inon Jesús, ta koo viion noo Ndios, xí'in noo ñayuu.

¹³ Nani kosaai, ndí'i inon ka'avón tuti ij Ndios noo ñayuu, ta ka'an ni'inón noo ná, ta dána'on noo ná. ¹⁴ O sa nándodóon choon ni xí'o Ndios noo, chî mií ná ni xí'o ña ni kandaá ini na sá'ano sa'á choon keeón, sa'á ñoó ni chikodó ná ndá'a ná dinon. ¹⁵ Sa'á ñoó ndí'i inon keeón choon yó'o, ta kuiin toon xí'an, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ndi k'i'o sá'ánón kua'on xí'in ña kándisón. ¹⁶ Ta kaon kooón xí'in miíón, ta kaon kooón xí'in ña ndaa dána'a yó, ta cho'on inon kuiin toon xí'an. Tá keeón dión, dá kían káki miíón, ta káki ta'ani na seídó'o to'on dána'on.

5

¹ O sa kóo inon dánanón iin na sá'ano, di'a ka'an ni'inón noo ná xí'in ñañó'ó tát'on keeón xí'in tatá miíón. Ta ka'an ni'inón noo takuáchí yíi tát'on k'i'o keeón xí'in ñani miíón. ² Ta ka'an ni'ini ta'ánón noo na ñá'a sá'ano tát'on k'i'o keeón xí'in naná miíón. Ta ka'an ni'inón noo takuáchí dí'i takí xí'in ñañó'ó, xí'in ñaxintóni vii, tát'on k'i'o keeón xí'in k'i'o kuálí miíón.

Di'a kánian koo ini yó kee yó xí'in na kuáan

³ Ta koo inon chindeéon na kuáan, na ko iin kuii kaá ña nda'i na. ⁴ Tído na kuáan ió de'e o de'e ñáni, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xi na ve'e xi tát'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandió né'e xi ña maní noo na ve'e xi sa'á ña ni dakuá'ano ña ná, chî ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini

Ndios xini ná. ⁵ Ta ná kuáan ndisa, ná kò íin kuií kaá ña nda'í ná, sava'a iin tó'on mií Ndios kándéé ini ná, ta xíkà ná ña manì noo ná, ta nduú ñoó ká'an ná xí'in ná. ⁶ Tído ná kuáan ndéi kée ña kóni ñi'í ná, noón kúú ná nì xì'í noo Ndios, va'ará takí ná ndéi ná. ⁷ Ta ka'andon choon yó'o noo ná, dá kían ná o ní'í ñayuu ndí kían ka'an ná sa'a ná. ⁸ Chì ná kò xító ná kúú tá'an ná, ví'í kà rì ná ve'e mií ná, noón kúú ná kò taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'í cháá kà ví kée ná o duú iin ná kò kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuú dao kà ná kuáan noo kandodó kuú ná kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú ná ió onì diko kuia chí noo, ñá kúú ná iin ná kuáan nì sà io iin tó'on yíi. ¹⁰ iin ná xí'o ndaa ñayuu kuendá sa'á ña kée ná ña va'a, iin ná nì ñakuá'ano va'a de'e, iin ná sà ñatiin va'a ñayuu sà sáa ve'e ná, iin ná sà ñakata sa'a ñayuu Ndios, iin ná miian ndaa sà chindeé ná ndó'o ní'o, iin ná miian ndaa kée ndidaá kà ni ña va'a xí'in ñayuu xí'in ná.

¹¹ Tído o sà chikodóon kuú ná kuáan kualí, dá chì kandeé vá ña kóni mií ná xí'in ná, ta o taó kuendá ta'on ná to'on nì xí'o ná noo Cristo sa'á ña katoó tuku ná tanda'a ná. ¹² Sa'á ñoó táj kuachi ná sa'á ña nì xí'o ná to'on ná noo Ndios, ta kò ní kée ná ña. ¹³ Chì tá ná chikodóon kuú ná kuáan kualí, ta kúú katí'a ná kandeí dúsá ná, sa'á ñoó kanoo ná tá ve'e tá ve'e. Ta o duú ña yó'o oon ni kee ná, chì kanoo ná xí'in ña to'on ná, ta chinee chituu kakuu ná kanoo ná ka'an ná ña kò kánian ka'an ná. ¹⁴ Sa'á ñoó ká'in ña va'a cháá kà ná tanda'a ná kuáan kualí, ta ná kandeí de'e ná, ta ná koo ve'e mií ná dándáki ná, dá ná dá'a ni nì'í ña xini u'u ñaá ndi keean dátuu ñaán. ¹⁵ Dá chì sà nì kankuei xoo va dao ná kuáan kua'an ná xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ió iin ná kuáan ve'e ná kúú kuendá Jesús, dá kían kánian chindeé ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni

choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéan chindeéan ná kuáan, ná kò íin kuií chindeé ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xí'in ná sá'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñaño'ó ndó noo ná, ta chindeé ndó ná, tído koo cháá kà ñaño'ó ndó noo ná sá'ano dána'a noo ndo, xí'in ná kásto'on xí'in ndó sa'á to'on Ndios. ¹⁸ Dá chì di'a kaá tuti iñ Ndios: “O sà taán ndo ñono yu'ú chee tá sádi rì tirió, dá ná kuu keí rì chááán.” Ta kaá ta'anian di'a: “Miian ndusa kánian nì'í rà kéchoon ya'i ra.”

¹⁹ Ta o sà kándisón tá ká'an kuachi iin ñayuu sa'á iin ná sá'ano né'e choon, chì kánian uu o onì kakuu ñayuu ka'an kuachi sa'a ná. ²⁰ Ná kée kuachi, ta kò kóni ná dánkoo naan, dá kían dánanón ná noo ndidaá ná kúú kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao kà ná kee ná kuachi.

²¹ Ta noo mií tatá Ndios, xí'in noo Jesucristo, xí'in noo ángel nì kaxi Ndios, yu'u xí'o choon yó'o nooon ña koo inon ka'andon choon yó'o noo ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu. ²² O sà chínóoón ndá'on dinì ndi ndáa mií ní ñayuu, dá k'í'ón choon kane'e ná, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuachi xí'in ná noo Ndios. Cho'on inon koo viion noo Ndios.

²³ O sà kó'o kaon takuií oon. Ko'ò lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tjiion, chì tóo tóo nda'o kú'on.

²⁴ Ió dao ñayuu sà natuu va kuachi kée ná tá kò ñá'a ví kasan-daá kuú keyíko sa'a ná. Tído ió dao kà ñayuu, nda kuú keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'í kuachi nì kee ná. ²⁵ Kí'o dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña kò ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuií ña, daí ña natuuan.

6

¹ Ndidaá ná ño'o tíxi ndá'a iin sato'o, ná koo ini ná koo ñaño'ó ná noo rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'á kuu Ndios, ni sa'á to'on dána'a yo. ² Ta ná ño'o tíxi ndá'a iin sato'o kúú kuendá

Jesús, ná o sa kénóo ñáá ná sa'á ñá kúu rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháá ka na noo rá, chi kéva'a iin ra kúu kuendá Jesús sa'á ñá kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'á ñá kú'u ini na sa'á rá. Ta koo inon dána'on to'on yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ñá.

Kánian nata'an inio xí'in ñá xí'o ñá ndaa kándisa yó noo yo

³ Ío dao ñá dána'a dao ka ñá'a, chi kó dána'a ndaa ra táto'on kua'an ñá ndaa ni daná'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta kó dána'a ra ñá ndaa, ñá ka'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ñá kóni Ndios. ⁴ Dión kée ra, chi ñá táyíi nda'o kúu rá, ta ni ñá'a kó ná'á rá, ta kátoó ra kava'a ra ñá nda'o xí'in to'on ká'an ra, ta kátoó ra ñá tá'an ra xí'in to'on. Ta sa'á ñá ñá ni'í na seídó'o ñáá kíán kasá'a koo u'u ini na kée ra, ta nándaki ñá nda'o tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákani kuáchi ini na kande'é sátá'an ná. ⁵ Dándichi tá'an ñá yó'o sa'á ñá kómí rá iin ñaxintóni maña, ta ni lú'u ñá ndaa kó ná'á rá. Ta tiiñ ndaa ra ñá ndaa kándisa yó ka'an ra, ta ká' o dión ni'í rá dí'ón kekuíka rá mií rá. O sa káne'e tá'ón xí'in rá.

⁶ Tído ñá kuíka nda'o kúu yó noo Ndios tá ndéi yó kée yó ñá kóni ñá, ta náta'an ini yo noo ñá xí'o na noo yo. ⁷ Dá chi ni iin tó'ón ñá'a kó né'e yó ni kasáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'ón ñá'a o kúu káne'e yó kó'o tá ni xí'i yo. ⁸ Sa'á ñá tá ió ñá'a kasá'an yó xí'in ñá'a kandixi yó, ná kadij inio. ⁹ Tído ñá ndúkú ñá kuíka, noón kúu na kúe noo kuáchi, ta natiin ñáá ñá kini, chi kátoó kini na dí'ón táto'on kée ñá ndeé to'on, ta dár'u'u nda'o ñáá, ta dánkoo nda'í ñáá, ta dána'a ñáá iin kuu. ¹⁰ Chi sa'á ñá kátoó téi ñayuu kakomí ná dí'ón, sa'á ñá ndáki ndidaá ñá kini ió ñayuu yó'o ini na. Ta kua'á nda'o ñayuu ni kankuei xoo noo ñá ndaa kándisa yó sa'á ñá kátoó na dí'ón. Ta kúu kua'á nda'o ñá nda'o

na, ta ni ndo'o nda'o níó ná sa'á ñá ni kee na dión.

Kánian kandita ndaa yo xí'in ñá ndaa kándisa yó

¹¹ Tído yo'ó, ta kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaá ñá kini yó'o, ta keeón ndino'o ñá ndaa, ta kuiin toon xí'in ñá ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'á ñayuu, kúeé ní koo inon, ta nda'í koo inon. ¹² Ta ndi'i inon kechóon va'ón sa'á ñá ndaa kándisa yó, ta tiin toon ñá kataki chíchón noo mií Ndios, chi ni kana na yo'ó ñá kíán kataki chíchón tá ni ka'on xí'in ndino'o inon noo kua'á ñayuu ñá mián ndaa kuiión xoo Jesús.

¹³ Ta noo mií Ndios, ñá kedaá xí'in ndidaá ñá'a, dá takían, xí'in noo Jesucristo, ñá kó ní yu'u ka'an sa'a mií ná noo Pilato, sa'ándái choon noo ñá koo inon keeón ndidaá kúu choon ni xí'o Ndios noo, ta o sa yá'ón noo ká'an ñá, ta ná dá'a ni kí'ón ñá ka'an ndava'a ñayuu sa'án nani kasandaá kuu nandió koo Jesucristo, ñá kúu sato'o yo, kasaa ñá. ¹⁵ Chi nandií koo na kasaa ñá tá ná kasandaá kuu ni kaa mií Ndios, ñá daá kuití kua'a ió, ñá né'e choon sa'a ndidaá kúu ñá'a, ñá kúu rey noo ndidaá rey, ñá kúu sato'o noo ndidaá sato'o. ¹⁶ Ta iin tó'ón mií ná kúu ñá daá kuití ió, ta ió ñá noo náye'e ndaa, ta kó in ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu kó ñá'a koni ñáá, ta ni iin tó'ón ná o kúu koni ñáá. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñá'ón, ta daá ná dándaki na ndidaá ñá'a. Dión ná koo.

¹⁷ Ta ka'andon choon noo ñá kuíka ñayuu yó'o, ñá kíán ná dá'a ni kuryíi ná, ta ná dá'a ni kandeé ini ñá ñá kuíka kómí ná, dá chi ñá naá vá kíán. Sa'á ñá va'a cháá ka noo nda'a Ndios takí ná chikodó ndi'i na ñá ndeé ini ñá, chi mií ná xí'o ndidaá kúu ñá'a xí'ón yó, dá ndéi va'a yó. ¹⁸ Ta ka'andon choon noo ná ñá kíán ná kee na ñá va'a, ta ná ndúkú ná ñá koo kuíka ná

xí'ín ña va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ña ío noo ná, ta ná kemáni va'a ñaá ná. ¹⁹ Díón kánian kee na, dá kíán koo kuíká ndisa na iin ka ñayuú vej chí noo, dá natiin na ña kataki chíchí ná.

Ña yó'o kúú choon noo ndí'i sa'ándá Pablo noo Timoteo

²⁰ Ká'ín xí'ón, Timoteo, ña koo inon kandaa va'ón choon ñi ta'andá nooñ, ta keeón ña. O sa kóo inon kueídó'ón noó ndéi ñayuu ndátó'ón sa'á to'on ko chón, xí'ín na ndátó'ón sa'á ña chinaní ná kúú ña ndíchí ío ñayuú yó'o, chí ko ta'ón díón kíán. ²¹ Ta sa'á ña ñi xi'o dao na mií ná ñi ndátó'ón ná sa'a to'on yó'o, sa'á ñoó ñi kankuei xoo na noó ña ndaa kándisa yó.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúu uú nī taa San Pablo nī sa'an noo Timoteo

*Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Timo-
teo*

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kī'o kóni mií Ndios, chí nī xī'o na to'on na noo yó ña nī'i yó ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé iní yó Cristo Jesús. ² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Timoteo, de'e manj mií. Mií tatá yó Ndios, xí'in sato'o yó Jesucristo ná kee na ña manj xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kī'o na ña koo va'a inon.

*Ná dá'a ni kaka'an noo yó dána'a
yo sa'a Jesús*

³ Náki'oi ndivé'e noo Ndios, na kéchón yu'u noo xí'in iin ñaxintóni vii, táto'on sa kee na sá'ano ve'i, chí daá kuiti ndíko'on inij yo'ó noo ká'in xí'in ná nduu ñoo. ⁴ Daá nda'i va ndisaa inij yo'ó, táto'on nda'i nī sakón tá nī keei veii. Sa'á ñoo kóni kiji saaj kande'i yo'ó, dá ná ndinoo inij xí'in ña kadij inij. ⁵ Ta daá ñó'o inij ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on kī'o kándéé iní ñaá Loida, na kúu naná pa'on, xí'in Eunice, na kúu naná miíon. Ta kátóni ndaa inij ña kī'o dión ta'ani kándéé iní ñaá miíon.

⁶ Sa'á ñoo ká'an nī'inii nooon ña ndino'o inon keeón choon nī xī'o Ndios nooon, chí kían táto'on iin ñó'o kéi, o sa kómón ña nda'o ña, di'a ndato cháá ka ná nakej ña. Chí choon yó'o nī nī'on noo Ndios tá nī chinóoi ndá'i dinon. ⁷ Chí ko ní xī'o Ndios iin espíritu, tá'an ña kédaa xí'in yó, dá yu'u yó. Di'a nī xī'o na Espíritu mií ná noo yó, dá kían ná koo ndeé cháá ka ini yó, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, ta ná kendisá'ano yó.

⁸ Ná dá'a ni kaka'an nooon dána'on noo ñayuu sa'a sato'o yo

Jesús, ta o sa káka'an nooon sa'á ña nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná kī'on miíon ndo'o naní nímon táto'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yó, ta keeón ña xí'in ndée mií Ndios, ⁹ na nī dakáki ñaá, ta mií ná nī nakana ñaá keeá choon ij mií ná. Ta ko ní kée na dión xí'in yó sa'a ña kée yó ña va'a. Di'a nī kee na xí'in yó sa'á ña nī chikaa ini mií ná, xí'in sa'á ña manj nī kee na xí'in yó sa'á Cristo Jesús nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. ¹⁰ Tído nda viti nī na'a Ndios ña manj yó'o noo yó sa'á ña nī kii Jesucristo, na kúu na dákaiki ñaá, ñayuu yó'o. Ta nī díta ná choon né'e ña kédaa xí'in ñayuu, dá xí'i na. Ta kī'o dión nī danátuu na noo yó ña kuu va kataki yó, ta ni kuu ka o kuu yó. Ta dión dándaki to'on va'a sa'a mií ná. ¹¹ Ta nī ta'anda choon nooi ña kían kasto'in sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuu iin apóstol, dá kane'i ña, ta dána'i ña noó na ko kúu na Israel. ¹² Ta sa'a choon yó'o ndó'o níoi, tído ko xíka'an ta'on nooi, chí ná'a va'a mií yu'u nda yoo kúu na kándísai, ta ió tandéé inij ña kándéé ná kandaa va'a na choon nī xī'o na nooi nda ná kasandaá kuu noo ndí'i.

¹³ Ta natiin toon to'on va'a nī daná'i nooon. Sa'á ñoo kuin ndaa xí'in ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta kandaa va'on ña ndaa nī xī'o Ndios nooon xí'in ndée xí'o na kúu Espiritu ij, na ió ini yó.

¹⁵ Ta sa ná'a va'on ña ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a nī dankoo ndava'a na yu'u, ta dao roón kúu Figelo xí'in Hermógenes.

¹⁶ Ná ku'u ini sato'o yó Jesús sa'á na ve'e Onesíforo, dá chí kua'á nda'o ta'ándá nī xī'o ra tandéé iní nooi, ta ko ní xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'i, ndíko ndá'i nákaai ve'e kaa. ¹⁷ Dá chí tá nī kii ra ñoo Roma, nī ndi'i nda'o ini ra nī nandukú rá yu'u, ta kúu nī naní'j vá ñaá rá. ¹⁸ Ta nakī'o sato'o yó Jesús ña kían ku'u ini sato'o yo

Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuu keyíko nā sa'a yó. Ta sa ná'á va'a miíón ña nī chindeé nda'o ra yó ñoo Éfeso xaan.

2

Ndeé ná koo ini yó tá ndó'o yó tandó'ó

¹ Ta yo'ó, de'e ló'o mií, cho'on inon kuiin tooón xí'in ña manī nī kee Cristo Jesús sa'a yó. ² Ta sa ná'á va'a miíón to'on va'a nī daná'i noó ku'a'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noó taa ndíta toon xí'in ña ndaa kándisa yó, dá ná katí'a va'a ra dána'a rá ña noo dao ka ñayuu. ³ Ta ndeé koo inon tá ndó'o nimon sa'á ña kúúón tát'o'on iin soldado nákaa tixi ndá'a Jesucristo. ⁴ Dá chī ko ndí'i ta'on ini iin rá kúú soldado sa'á ña ndí'i ini ñayuu óon. Di'a ndí'i ini rá ña kían nata'an ini tá dándáki ñaá. ⁵ Ta dión ta'ani ndó'o rá chidáó tá'an, tá ko nī kēndaa ra noo taxí tá'an ra, dá kían o ní'i ta'on ra ña va'a, ña nī'i rá kándéé. ⁶ Ta dión ta'ani ndó'o iin tá kéchóon, dinñó'ó ka mií rá kánian natiin kuj'i nī kana noñó'ó xíti ra. ⁷ Nakani va'a inon sa'á ña nī ka'in xí'ón, ta mií sato'o yó Jesús nakí'o ña kandaa tá'i inon ndi dándáki ña.

⁸ Ndiko'on inon sa'a Jesucristo, ña kúú ná nā ve'e rey David, ta nī natakí nā tein nā nī xí'i. Ta ña yó'o kúú to'on va'a dána'a yu'u. ⁹ Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o nani nímaí, nda ve'e kaa sadí nā yu'u, ta kátó ná sa'í'i tát'o'on kée na xí'in iin tá kini. Tído to'on Ndios, o kúu ta'on kató nāan, ta chikaa nā ve'e kaa. ¹⁰ Sa'á noó xí'o ndeé vá iníi ndó'i ndidaá vá ña'a sa'á ña kú'u iníi sa'a ñayuu nī kaxi mií Ndios, dá nī'i ná ña kaxi na sa'á ña nī kee Cristo Jesús, dá koni nā kandeí chíchí ná noo ndato náye'e ndaa.

¹¹ Ta miían ndaa kuiti to'on ndaa kían yó'o:

Tá nī nakí'o yó mií yó nī xí'i nduú yó xí'in ná,
dá kían kataki chíchí yó xí'in ná.

¹² Tá xí'o ndeé ini yó tein tandó'ó ndó'o yó,

dá kían koni yó dándáki nduú yó xí'in ná.

Ta tá nī ndata yó sa'a ná,
dá kían ndata ta'ani na sa'a yó noo Ndios.

¹³ Ta va'ará ko kúú yó ñayuu ndaa, daá kuiti vá iin ndaa nā xí'in to'on nī xí'o na noo yó,

dá chī o kúu ta'on tuú ná noó nī ka'an nā.

Kánian kakuu yó iin nā kechóon va'a noo Ndios

¹⁴ Dándisaa inon ñayuu ndeí xaan sa'á to'on yó'o, ta noo mií sato'o yó Jesús ka'andon choon noo ná ña ná dá'a nī dándichí tá'an mií ná sa'á to'on ko ndáya'i, dá chī o chindeé ta'on ñaá. Di'a dátúú váán ñayuu ndeí seídó'an. ¹⁵ Cho'on inon kechóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni nā yo'ó. Kakuuón iin rá kéchóon ndaa, iin rá ko xíka'an noo sa'a choon kée ra, chī dána'a rá tát'o'on kí'o káa rá ió ña ndaa. ¹⁶ Taó xóo miíón noó to'on kini xí'in ña ko chóon, ña dána'a dao taa, dá chī ña yó'o kedaá xí'in ñayuu, dá kuxiká cháá ka nā noo Ndios, ¹⁷ ta kíán tát'o'on iin kue'e kaon xíka. Taa ñó'o tein rá dána'a ña yó'o kúú Hime-neo xí'in Fileto. ¹⁸ Taa yó'o kúú rá nī ndaño'ó noó to'on ndaa, dá chī ká'an rá ña sa nī natakí na ñayuu nī xí'i, ta kándéé rá nadaká rá ñaxintóni dao ka ñayuu noó to'on ndaa kándisa yó. ¹⁹ Tído ña ndaa nī chíná'a Ndios kíán tát'o'on iin sa'a vé'e toon káandu'u, ta noo miían tándaa to'on ká'an di'a: "Ná'á vá sato'o yó Ndios ndá yoo kúú ñayuu nā." Ta kaá ta'anian: "Ndidaá nā nákoní ña kúú ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndi'i na kuaxhi kée nā."

²⁰ Ta sa ná'á va'a yó ña iin ve'e kujká, ko kómí ta'on na sava'a ña'a nī kava'a xí'in oro xí'in plata, chī ió ta'ani ña'a nī kava'a xí'in kían xí'in ñó'o noo ná. Ña va'a ñoo kían ió choon kéchóon na xí'in ñaño'ó. Ta

ñā nōo ñōó, ndá choon kúú mií vá kéchóon na ñā. ²¹ Ta kǐ'o dión ta'ani, tá ná taó xóo yó mií yó noó to'on kó chóon dána'a ɬa ñōó, dá kakuu yó tát'o'on iin ñā'a ndáya'i xí'o ñāñó'ó noo sato'o yo Jesús, xí'ín iin ñā'a vii, xí'ín iin ñā'a ió choon noo ná, dá koo nduu yo kee yó ndidaá ñā va'a.

²² Kuino noó ñā kó vá'a kátoó takuáchí tákí kée xi. Ta tiin kǐi ñā ndaa, ta kandeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu, ta koo va'ón xí'ín ná. Ta ndidaá ñā yó'o ndi'i inon keeón xí'ín dao ka ñā ndino'o ini ká'an xí'ín sato'o yo Jesús. ²³ Ta o sa chíneeón miíón noo ndéi ñayuu ndat'ón kuáchí sa'a to'on kó chóon, sa'a to'on kó ndáya'i, chí sa ná'a vóón ñā ñōó kédaa xí'ín ñayuu, dá kasá'a ná dár'u'u tá'an na. ²⁴ Dá chí iin ñā kéchóon noo sato'o yo Jesús, kó kánian kakuu na iin na kátoó ɬandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini ñā xí'ín ndidaá ñayuu, ta kánian koo ɬi'a na dána'a ñā, ta kánian ndeé koo ini ñā. ²⁵ Ta kánian koo ɬi'a na ka'an ni'ini na noó ñayuu naá xí'ín ná, ta kánian kee na ñā xí'ín ñā nda'í ió ini ñā, chí ndá ndi kuu konó vá Ndios ñā kían nandikó ini ñayuu ñōó sa'a kuachi kée na, dá koni ñā kandaá ini ñā ñā ndaa, ²⁶ dá yaá ñā noo ndadí ni'ini na ɬixi ndá'a ñā u'u, chí ñó'o na kée na ñā kónian.

3

Di'a kee ɬa kini tein kuu noo ndí'i

¹ Kánian kana'ón ñā tein kuu noo ndí'i, dá koo nda'o ɬandó'ó. ² Dá chí kandeí ñayuu nakani ini sava'a sa'a mií vá ná, xí'ín ñā katoó di'ón, xí'ín ñā ka'an táyíi, xí'ín ñā ió táyíi ini, xí'ín ñā ka'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín ñā kó koni kueid'ó'o tata xí'ín naná, xí'ín ñā kóó ndivé'e noo, xí'ín ñā o kékuendá sa'a ñā'a Ndios, ³ xí'ín ñā o kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, xí'ín ñā o kí'o ká'ano ini, xí'ín ñā kava'a ñā to'ón, xí'ín ñā o kandeé chituu mií, xí'ín ñā to'ndó, xí'ín ñā kuñó'ó ñā va'a, ⁴ xí'ín ñā

dikó ñā né'e tá'an va'a xí'ín ná, xí'ín ñā chindaá noo, xí'ín ñā chindaya'i mií, xí'ín ñā ndukú ñā kóni mií ná o duú ñā kóni Ndios. ⁵ Ta kee na mií ná ñā kúú ná ñayuu kée ñā kóni Ndios, tído xí'ín ñā kee na na'a ñā mií ná ñā kó kándisa na ndée Ndios. O sa kí'ín tá'ón xí'ín ñayuu kée dión.

⁶ Ta dao ɬa kée dión kúú ra koku'u dao ve'e, ta kándée rá danda'í ra ñā vitá ini, ñā ndido kua'á kuachi, chí ñó'o na ɬixi ndá'a ñā kini kóni mií ná. ⁷ Ta daá kuiti vá dákuá'a na, tído ni kuu ɬa'ón o kásandaá ñā katóni ini ñā ñā ndaa.

⁸ Tá sa na'a, Janes xí'ín Jambres ni nakuíta ni xió né'e tá'an ra xí'ín Moisés. Dión ta'ani kée ɬa kini yó'o xíó né'e tá'an ra xí'ín ñā ndaa kándisa yó, chí ñaxintóni kini va kómí rá, ta ni ndaño'ó rá noó ñā ndaa kándisa yó. ⁹ Tído yachi vá kuei ra, dá chí yachi vá kandaá ini ñayuu ñā kúú rá ɬa ndeé to'on tát'o'on ni ndo'o ɬa ni naá xí'ín Moisés.

¹⁰ Tído sa ná'a miíón ndá sa'a dána'a yu'u, ta ni xinon tát'o'on kǐ'o kée yu'u xí'ín ñayuu, ta ná'ón ndí kǐán ni chíkaá ini kee, ta ni xinon tát'o'on kǐ'o kée yu'u kándée ká'ano ini Jesús, ta sa ná'ón ñā kueé ió ini, ta ni xinon ñā kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ta ná'ón ñā xí'o ndeé ini noo ndidaá ñā'a, ¹¹ ta ni xinon ñā ni kendava'a ñayuu xí'ín yu'u sa'a Ndios, ta ni xinon ñā ni ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'ón ñā ni ndo'i ñoo Antioquia, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noo ndidaá ñā ni ndo'i, ni chindeé nda'o ñā sato'o yo Jesús. ¹² Sa'a ñōó ndi ndaa mií ñā kóni kuita ndaa xí'ín Cristo Jesús, ndo'o nda'o níó ná kee ñayuu kó kándisa. ¹³ Tído iin rá iin kuu kuu, ndúkini cháa ka ɬa kini xí'ín ɬa to'ón kua'an ra, ta danda'í ra ñayuu, ta danda'í tá'an mií rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'an kuiin toon xí'ín ñā ndaa ni dákuá'ón, chí sa ná'a vá miíón ñā kíán ñā ndaa, ta ná'a ta'ánón ndá yoo ni daná'a ñā

nooon. ¹⁵ Chì nda rá nì sà kuuón iin tayíí ló'o, nda daá vá ná'ón ndí dána'a tuti ì Ndios, ta sa'a mián kándaá inon ña kàki yó sa'a ña kándéé iní yó Cristo Jesús. ¹⁶ Chì mií vá Ndios nì datóon ñaxintóni dao taa, dá nì taa ra ndidaá to'on tándaá noo tuti ì ná. Ta to'on yó'o kían va'an dána'aan noo ñayuu, va'an kuió né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dáku'a'anoan ná, dá ná kee na ña ndaa, ¹⁷ dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na táto'on kì'o kóni Ndios, dá katì'a na kee na ndidaá ña va'a.

4

Ndì'i inon dána'on to'on Ndios noo ñayuu

¹ Ta noo Ndios xí'ín noo sato'o yó Jesucristo, na keyíko sa'a ná ndéi takí xí'ín sa'a ná nì xi'í tá nandió koo tuku na ñayuu yó'o dándáki na, ta noo ná yó'o sa'ándái choon nooon ña ² koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduuon dána'on ña nani nónó o kó nónó. Dáxinq inon ñayuu, ta dánanón na, ta ka'an ni'ínón noo ná xí'ín ña kueé ió inon, ta dána'on noo ná to'on ndaa kándísa yó. ³ Chì vei kuú o kándía ka ñayuu kueídó'o na ña ndaa dána'a yó, chì sa'a ña katoó na kueídó'o na dao ka to'on, sa'a ñoó ndukú ná kua'a ta to'on dána'a noo ná, tá'an ra dána'a ña nata'an iní mií ná kueídó'o na. ⁴ Ta kedó'o ná mií ná noo ña ndaa dána'a yó, dá natiin va'a na cuento to'on. ⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'í inon, ndéé koo inon tá ndó'ón tandó'ó, ndì'i inon dána'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'on xí'ín choon nì nì'on noo Ndios.

⁶ Díón koo inon keeón, dá chì sa ió va yu'u ña kuui sa'a Ndios, chì sa nì kuyati va hora ña kían kuui dánkooi ñayuu yó'o. ⁷ Sa nì kechóoin noo Ndios xí'ín ndidaá ndéé. Nì kankono va'i, ta nì xinkooi nda noo nì chiná'a Ndios, ta nì sa ìn ndaai xí'ín ña ndaa kándísa yó. ⁸ Ta viti sa

ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña nì'í na kúu na ndaa, ña kían kì'o na kúu sato'o yó noo yú'u tá ná kasandaá kuú dáá, chì kúu ná iin na keyíko ndaa. Ta o duú noo iin tó'ón yu'u kì'o naan, chì kì'o ta'ani naan noo ndidaá ka na ndáti kí kasaa na.

Yó'o xíka Pablo iin ña manì noo Timoteo

⁹ Yachi koo inon kiión kande'ón yu'u. ¹⁰ Dá chì nì dánkoo ndava'a va Demas yu'u, chì katoó nda'o ra ña ió ñayuu yó'o, sa'a ñoó nì kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente nì ki'in kua'an chí kuendá Galacia di'a, ta Tito nì ki'in kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹ Sava'a iin tó'ón Lucas vá kúu na nì kandoo ió xí'ín yu'u. Sa'a ñoó nakuaka Marcos kandakón kisón, dá chì xínñó'í xì noo chóon. ¹² Ta Tíquico nì tanda'í kosaa ñoo Éfeso. ¹³ Tá vasón, dá kane'ón kotói, tá'an ña nì dánkooi ñoo Troas noo kúu ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libroj, ta o sa nándodóon kane'ón libro ñíi kisón.

¹⁴ Alejandro, ta kéchóon xí'ín kaa, kua'a nda'o ña'a kini nì kee ra xí'ín yu'u. Tído sato'o yó Jesús ná chiya'i ra sa'a iin rá iin ña kini nì kee ra xí'ín. ¹⁵ Sa'a ñoó kandaan miíón noo rá, chì xini u'u nda'o ra to'on va'a dána'a yó.

¹⁶ Tá nì chindeéi mií noo ta né'e choon ta'ándá mií noo, kó iin ta'on ní sa ìn xí'ín yu'u. Ndidaá vá rá nì dánkoo mií ñaá. Tído ná dá'a nì taó kuendá Ndios ña nì kee ra. ¹⁷ Tído nì sa ìn va mií sato'o yó Jesús xí'ín yu'u, ta nì xi'o na ndéé, sa'a ñoó nì kandeéi nì daná'í to'on va'a, dá nì seídó'o ndidaá na kó kúu na Israel sa'a Jesús. Ta díón nì kuu, dá nì kàki yu'u, dá kó ní xí'ii yú'u ndika'a. ¹⁸ Ta chindeé vá sato'o yó Jesús yu'u noo ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'ín, dá kandaka na yu'u nda kuú ná kasandaái noo ió na dándáki na. Ta daá kuití ná

natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó. Dión ná koo.

Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na xí'in Timoteo

¹⁹ Ká'on ndisá'an xí'in Prisca xí'in Aquila, xí'in na ve'e Onesíforo. ²⁰ Ní kandoo va Erasto ñoo Corinto, ta nī dankoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chí kú'u va ra. ²¹ Ta koo inon kisón tá ko ña'a kasá'a yoo vixi. Ta ká'an Eubulo ndisá'an xí'ón, xí'in Pudente, xí'in Lino, xí'in Claudia viti xí'in dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi yó'o.

²² Ná kuiin Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ón. Ná koo ña manī xí'o na xí'in iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noo Tito

Ká'an Pablo ndisá'an xí'in Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, na kéchóon noo Ndios, ta kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nī kaxi Ndios kandeé ká'ano ini na Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'á ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na tát'o'on kī'o kóni Ndios, ² ta ná koo tãndéé ini na ña iin kuu koni na kataki chíchi ná. Ta mií vá Ndios nī xī'o to'on na ña koo dión ndá rá kō ñá'a kasá'á ñayuu yó'o, ta kō ká'an to'ón ta'on na. ³ Dá tá nī kasandaá kuu nī chikaá ini mií Ndios, dá nī na'a na to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nī ta'anda choon noo ña dána'i ñá noó ñayuu nī kee mií Ndios, na dákaki ñáá.

⁴ Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Tito. Ta mií'an ndaa kuiti kúu'ón tát'o'on de'i sa'á ña kãndéé inon Jesús. Mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo, na dákaki ñáá, ná kee ña manī xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kī'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee ta sá'ano xí'in ra ká'an kane'e choon noó na kúu kuendá Jesús

⁵ Nī dankoo yu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyíkon choon noó na kúu kuendá Jesús xa'an, dá kī'ón choon noó ra sá'ano, dá ná kandita ra noó na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo xa'an tát'o'on kī'o nī sa'ándái choon noon. ⁶ Tído ná kakuu ra iin taa kéndísá'ano noó ñayuu, ta ná kakuu ra yí iin tó'ón ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kãndísa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúu xí takuáchí kini, o takuáchí kō ñaño'ó.

⁷ Dá chī mií'an kánian kãndísá'ano iin ra ndáka na kúu kuendá Jesús,

chī noo mií Ndios nī na'tiin ra choon yó'o. Kō kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yachī káryíí, ni ra kátoó ko'o, ni ra kátoó tãndó'ó, ni ra kée sa'a dī'ón maña. ⁸ Di'a kánian kakuu ra iin taa natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra kátoó kée ña va'a, iin taa ñó'o ndi'i ini, iin ra kãndaa, iin ra káa vii noo Ndios, iin ra kãndéé chituu mií noó ña kini. ⁹ Ta kánian kuiin toon ra xí'in to'on ndaa tát'o'on kī'o nī dakuá'a ra, dá ná katī'a ra ka'an ni'ini ra tát'o'on dãndáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná katī'a ra kadi ra yú'u na kátoó dátúú ñáá.

¹⁰ Dá chī ndéi kuá'a nda'o taa ndeé to'on, ta kátoó ra dána'a ra to'on kō chóon, ta kóni ra dãnda'i ra na kúu kuendá Jesús. Ta ra kée cháá kã dión kúu ra ká'an ña kánian ta'anda ñií ra kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta mií'an kánian kadi yo yú'u rá, dá chī xíonoo ra nádaká rá ñaxintóni ñayuu iin rá iin ve'e xí'in ña kō kánian dána'a ra, chī kée ra sa'a dī'ón maña. ¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xa'an nī taa sa'a ña kée taa ñoo ra, chī di'a kua'an ña nī taa ra: "Daá tá to'ón nda'o kúu ra ñoo Creta, ta kúu rá tá nde'é, ta kúu rá tá dusá, ta kítī nda'o kúu rá." ¹³ Ta ndaa va ká'an ra, xini yu'u. Sa'á ñoo koo inon dánani va'a chááon ra kée dión xa'an, dá ná kandita ndaa ra xí'in ña ndaa kãndísa yo, ¹⁴ dá kían ná dá'a kã ni kekuendá ra cuento to'ón nī kava'a dao ta Judío, ta ná o kekuendá kã ra choon sa'ándá taa nī kexoo noó ña ndaa sa'á Ndios. ¹⁵ Ndidaa vá ña'a kúu ña'a vii noó na kómí iin ní'o vii. Tído noó na kómí iin ní'o yakó xí'in na kō xí'in kãndísa Jesús, ndidaa vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá chī ndino'o ña kini nákani ini na, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶ Kaá ra ña ná'á rá Ndios, tído xí'in ña kée ra ná'a ra mií rá ña kúu rá tá to'ón, dá chī kúu rá tá tĩkĩni, ta kúu rá taa ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a kō kãndéé rá kée ra.

2

Ta koo inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó

¹ Tído yo'ó, kua'án yo'ó ndi'i inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó. ² Koo inon dána'on noó ta sava'a ña ná kaño'o ini ra noó ña'a kée ra, ta ná koo ndísá'ano ini ra, ta ná kendísá'ano ra, ná kuita ndaa ra xí'in ña ndaa kándisa yó, ná ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuu, ta kueé ni ná koo ini ra. ³ Díón ta'ani ná koo ini na ñá'a sava'a, ná koo ndísá'ano ini na. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na na kátoó ko'o. Ndino'o ña va'a ná koo ini na dána'a na ⁴ noó na ñá'a kuálí, dá ná katí'a na koni na yí ná xí'in de'e kuálí na, ⁵ dá ná kaño'o ini na noó ña kée na, dá ná kakuu na iin na ñá'a kéndísá'ano, dá ná katí'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini na, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yí ná, dá kíán ná dá'a ni ñi'í ñayuu ndí kíán ka'an ndava'a na sa'a to'ón Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noó takuáchí yí ña kíán ná koo ini xi kaño'o ini xi noó ña kée xi. ⁷ Ta chikani miíón ña kíán keva'ón noó ndidaá ña'a kéeón, dá ná katí'a xi keva'a xi. Ta noó dána'on, koo inon dána'a ndaaon, ta dána'on xí'in ñaño'ó, ⁸ ta dána'on xí'in to'ón ndaa, dá kíán ná dá'a ni ñi'í ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noó na xini u'u ñaá sa'a ña ko ní'í ná ndí kíán ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noó na ño'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueídó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noó rá, ¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'é noó ndá'a ná. Di'a ná kendaá na ndidaá choon tá'andá noó ná, dá kíán xí'in ña kée na, ná chindaya'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, na dákaki ñaá.

¹¹ Dá chi ñi na'a túu Ndios ña maní ñi kee na xí'in ñayuu, dá ñi'í ndidaá ná ndi kee na káki na. ¹² Ta ña maní yo'ó kásto'on

xí'in yo'ó ña kánian dánkoo yo'ó ndidaá ña kini xí'in ña kátoó na kúú kuendá ñayuu yo'ó kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'in yo'ó ña kánian kaño'o ini noó ña kée yo', ta kandeí ndísá'ano yo', ta kandeí yo'ó kee yo'ó ña kóni Ndios. ¹³ Kí'o díón ná kee yo'ó nani ndéi yo'ó ndáti yo'ó tandeé ini ndato kua'an, chi ndáti yo'ó ndato náye'e noó nandió ko Jesucristo, na kúú Ndios ká'ano, na dákaki ñaá, kasaá na. ¹⁴ Chi ñi nakí'o na mií ná ñi xí'í na sa'a yo', dá ñi kuu ñi taó xóo na yo'ó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta ñi nduvii ná yo', dá ñi nduu yo'ó ña va'a. ¹⁵ Díón koo inon dána'on noó na kúú kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noó ná. Ta xí'in choon né'ón koo inon dánanón na ko vá'a kée, ta ni iin to'ón ñayuu o sa kónó kenóo na yo'ó.

3

Ñi dandóo Ndios kuachi yo'ó sa'a ña kándéé ini yo'ó Jesús

¹ Dándusaá inon na kúú kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná noó ta né'e choon xí'in ra dándaki ñaá. Ná kueídó'o ñaá ná, ta daá kuiti ná kandeí nduu na kee na ña va'a. ² Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katoó na tandó'ó. Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'í ná koo ini na xí'in ndidaá ñayuu. ³ Dá chi tá sa na'a sa kuu yo'ó ñayuu ndeé to'ón, xí'in ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yo', ta sa ño'o yo'ó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa kátoó mií yo'ó xí'in ña kini sa koní ñi'í yo'. Ta ñi sa kuu yo'ó ñayuu xí'í ini, xí'in ñayuu u'u ini. Sa ndukú yo'ó ña kíán koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yo'ó xí'in dao ka na. ⁴ Tído iin kuu ñi na'a Ndios, na dákaki ñaá, ña va'a ini na, ta ñi na'a na ña kú'u ini na sa'a yo', ⁵ dá ñi dákaki ñaá ná. Tído ko ní dákaki na yo'ó sa'a ña ñi kee yo'ó ña va'a. Di'a ñi dákaki na yo'ó chi ñi ku'u ini na sa'a yo'. Chi ñi dandóo na kuachi yo', dá

n̄i n̄akaki saá yō, ta Espírītu īi mií ná kúú n̄a n̄i ndee saá ñaá, ⁶ ch̄i n̄i ðakútí Ndios n̄iō yō x̄i'ín Espírītu īi mií ná sa'á ña n̄i kee Jesucristo, na dákaki ñaá. ⁷ Dión n̄i kee na, sa'á ñoó n̄i k̄andōo vii yō noo Ndios sa'á ña man̄i n̄i kee mií ná sa'a yō, dá ná kuu natiin yó noo tatá yō Ndios ña kataki chíchí yó, ch̄i ña yó'o kúú t̄andee iní ió noo yō.

⁸ Ndino'o ña ndaa kían ká'ín x̄i'ón, sa'á ñoó x̄ikaj̄ nooñon ña ndundééon dána'on ña, dá ná nd̄i'i iní n̄a kándisa Ndios kee na ña va'a, ch̄i ña va'a nda'o kían, ta ch̄indeéan ñayuu tá ná kee na ña. ⁹ Ta ná dá'a ni ndat'ón x̄i'ín ñayuu sa'á to'on kō chón, ta o sa ndat'ón x̄i'ín ná sa'a ndá t̄ixi n̄i kii iin rá iin n̄a sá'ano. Ta ná dá'a ni chidáó tá'ón x̄i'ín ná x̄i'ín to'on, ta o sa dándich̄i tá'ón x̄i'ín ná sa'a ley Moisés, dá ch̄i kō ndáya'i ña kee yó dión, ta o ch̄indeé tá'an vaan yó.

¹⁰ Tá nákaa iin ra sa'ándá tá'an ñayuu noó náta n̄o xaan, dá kían dánanón ra iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá kō seíd'ó ra ña ká'on, dá kían taó rá ná ko'on ra, ¹¹ ta kana'ón ña n̄i kana xoo va ra noo ña ndaa, ta sa'á kuach̄i kée vá rá n̄i kedaá x̄i'ín rá, sa'á ñoó n̄i ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹² Tá n̄i t̄anda'í Artemas o Tíquico kosaá ra noo nákaaon xaan, dá kían koo inon saañon n̄i'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá ch̄i n̄i ch̄ikaa inij̄ ña ñoo kooi yoo v̄ixi. ¹³ Ta koo inon ch̄indeéon Zenas, tá'an ra ná'á ley, x̄i'ín Apolos, ta k̄i'ón ña'a x̄i'ín'ó rá noo ko'on ra dána'a ra, dá kían ni iin ña'a ná o kaman̄i noo rá. ¹⁴ Ta dána'on noo n̄a kúú kuendá yō ña nak̄i'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná ch̄indeé ná n̄a kaman̄i ña'a noo, dá ná kakuu na iin n̄a kéchón va'a noo Ndios.

X̄i'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an n̄a x̄i'ín Tito

¹⁵ Ndidaá vá n̄a ndéi x̄i'ín yu'u yó'o ká'an ndisá'an x̄i'ón. Ta ká'an yó'o ndisá'an x̄i'ín n̄a kándisa dáó x̄i'ín yó ndéi xaan, tá'an n̄a kú'u iní sa'á ndu'u.

Ná koo ña man̄i x̄i'o Ndios x̄i'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noo Filemón

*Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín
Filemón*

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaa ve'e kaa sa'á ña dána'lí to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín mií ní, ñani maní Filemón, chí mií ní kúu na kéchóon dáó xí'ín ndu'u, ² ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xí'ín kí'o maní yo naní Apia, xí'ín ñani yo Arquipo, na chindeé tá'an xí'ín yó sa'á to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús náta ve'e ní. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndo.

*Kándéé ká'ano iní Filemón Jesús,
ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu*

⁴ Ta náki'oi ndiv'e noo Ndios, chí daá kuití ndíko'on iní mií ní noo ká'in xí'ín ná, ⁵ dá chí kánda iní ña kóni ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano iní ña ní, ta kú'u ta'ani ini ní sa'a ndidaá ñayuu Ndios. ⁶ Ta sa'á ña iin nī nduu ní xí'ín ndu'u sa'á ña kándéé iní ní Jesús, sa'á ño'ó xíka ndu noo Ndios ña kanda iní ní sa'a ndidaá ña va'a ió noo ní sa'á ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷ Kádij nda'o iní, ta nī ndundeé cháa ka iní tá nī kanda iní ña kú'u nda'o iní ní sa'a dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chí sa'a mií ní, ñani mií, nī naní'í ini cháa ka ñayuu Ndios tandeé iní.

*Yó'o xíka Pablo iin ña maní noo
Filemón*

⁸ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ño'ó va'ará ió choon nī xí'o mií Cristo no'óí ña ka'andaj choon noo ní táto'on kánian kee ní, ⁹ tido di'a xíka ña maní noo ní sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na

ká'an xí'ín ní, ta kúu iin na sava'a, ta nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'lí sa'á to'on Jesucristo. ¹⁰ Xíka ña maní noo ní sa'a Onésimo, chí kúu rá táto'on iin de'e nī nī'í noo nákaa ve'e kaa yó'o sa'á ña kándéé iní rá Jesús. ¹¹ Chí di'a iin ta ko choon nī sa kuu ra noo ní tá sata, tido viti kían kúu rá iin ta ió choon noo mií ní xí'ín noo yú'u.

¹² Ta ko'in chinda'í ra nasaa ra noo ní, tido kónij ña natiin va'a ní ra, chí táto'on ndó'í xí'ín nímaí, kí'o dión ndó'í xí'ín rá. ¹³ Kónij ña koo ra yó'o xí'ín, dá chindeé rá yu'u kuuin ra to'on noo mií ní, chí nákaa ve'e kaa yó'o sa'á ña dána'lí to'on va'a Jesús. ¹⁴ Tido o kée ta'on yu'u dión, chí ko ñá'a ta'on nachina'í mií ní. Ko kónij kendúsaj xí'ín ní kee ní ña maní yó'o, chí kónij ña ná kakuuan táto'on kí'o kónij mií ní.

¹⁵ Dá chí ndá ndi kuu nī sonó Ndios ña nī kuxoo ra cháa tiempo noo ní, dá viti kían nandió ko ra kosa ra koo chíchí rá xí'ín ní. ¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chí kúu rá ra ta ndáya'í cháa ka o duú iin ra nákaa tixi ndá'a ní, chí viti kúu rá iin ñani maní yo. Kúu rá iin ta ndáya'í noo yú'u, tido ndáya'í cháa ka ra noo mií ní sa'á ña koni kuáchí tuku ra noo ní, xí'ín sa'á ña nī nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'á ño'ó, tá miían ndaa nákoní ní ña né'e tá'an va'a ní xí'ín yu'u, dá kían natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña mií yu'u kúu rá. ¹⁸ Tá ndá ña'a nī ya'a ra nī kee ra xí'ín ní, o tá táj ra noo ní, dá kían nachí'í nían kuendá yu'u. ¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xí'ín ndá'a mií táai to'on yó'o kosaan noo ní. Yu'u chiya'í noo ní, va'ará di'a kuu kaaj xí'ín ní ña táj ní sa'a mií ní no'óí. ²⁰ Sa'á ño'ó, ñani mií, ió tandeé iní xí'ín ní ña kee ní ña maní yó'o sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta kí'o ta'ani ní tandeé iní sa'á ña kúu ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta ñi taai tuti yó'o kosāa noo ní, chí kándéé ká'ano inii ña kueídó'o ní yu'u. Ta sa ná'á vái ña va'a cháá ka kee ní noó ña ká'in xí'in ní. ²² Ta kóni ta'anii ña kenduu ndo noo kooi, dá chí kándéé inii ña xinkoo ña xika ndo noo Ndios, dá kí'o na ña saai noo ndéi ndó xaan.

Ká'an ta'ani dao ka na kúú kuendá Jesús ndisá'an xí'in Filemón

²³ Ta ká'an ñani yo Epafra ndisá'an xí'in ní. Na yó'o kúú na nákaa nduú xí'in yu'u ve'e ka sa'á ña dána'a na sa'a Cristo Jesús. ²⁴ Ta ká'an ta'ani Marcos, xí'in Aristarco, xí'in Demas, xí'in Lucas ndisá'an xí'in ní. Na yó'o ta'ani kúú na chindeé tá'an xí'in yu'u noo choon Ndios. ²⁵ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noó na Israel kúú kuendá Jesús

Ká'an Ndios xí'ín yó'ó xí'ín yú'u de'e na

¹ Kua'á nda'o ta'ándá nì sà ká'an Ndios xí'ín na sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kua'á nda'o ña'a nì sà kechóon na profeta na sà kast'olon na xí'ín ñayuu ñoó. ² Tído tein kuu noo ndí'i yó'ó kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an na xí'ín yó, ta de'e na kúú nà nì na'itiin ña kakuu na sato'o noo ndidaá ña'a, ta xí'ín ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayúú yó'o xí'ín ña ió induú. ³ Ta nà yó'o kúú nà ná'a tát'olon kì'o ndato káa mií Ndios, dá chì tát'olon kì'o kúú mií Ndios, kì'o dión ta'ani kúú de'e na, iin nó kúú vá ná. Ta mií ná kúú nà xíto ndidaá tá'an ña'a xí'ín choon kómí to'on na. Tá nì ndí'i nì dandóo na kuachi yó, dá nì nakoo na xoo ku'á Ndios noo djikó ió na dándáki na. ⁴ Ta ndáya'i cháá kà nà noo ndidaá ángel ndéi induú, ta nì na'itiin na iin kuu ndáya'i cháá kà o duú ángel ñoó.

Ndáya'i cháá kà Jesús o duú ángel

⁵ Dá chì kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín nì iin tó'ón ángel: Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'ì ña kúúí tatóon.

Ta nì kò ní ka'an nà di'a sa'a ni iin ángel:

Yu'u kakuu tatá xì, ta mií xí kakuu de'e yu'u.

⁶ Ta nì ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an nà tanda'á ná iin tó'ón dinì de'e na kii na ñayúú yó'o:

Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i.

⁷ Mii'an ndaa di'a kaá Ndios ká'an nà sa'a ángel:

Yu'u kúú nà kée ángel kéchóon noqí ña kakuu na tát'olon tachì, xí'ín ño'ó ita.

⁸ Tído di'a kaá nà sa'a de'e mií ná:

Yo'ó kúú Ndios, ta ni iin kuu ta'ón o ndí'i noo dándáki yo'ó.

Ta keyiko ndaa yo'ó noo dándákón.

⁹ Chì ndíko yo'ó iin íchi ndaa, ta káño'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'an.

Sa'a ñoó nì kaxi Ndios yo'ó, nà kúú Ndios miíon,

ta nì xí'o cháá kà nà ña dij iní nooon o duú dao kà nà xínkuáchi dáó xí'ón.

¹⁰ Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, nà kúú sato'o noo ndidaá ña'a, nda mií sa'a nì kava'ón noño'o yó'o,

ta xí'ín ndá'a miíon nì kava'a induú.

¹¹ Ta ná kasandaá iin kuu, ta naá ndí'i vaan,

tído yo'ó, daá koo kuíí vá yo'ó.

Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá iin kuu tát'olon kì'o kúyatá dá'ón.

¹² Ta tát'olon kì'o nátuú ñayuu dá'ón ndíxi na,

kì'o dión natuú yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña.

Tído yo'ó, o nádaon ta'an voón, daá koo kuíí vóón.

¹³ Ta kò ní ka'an Ndios di'a xí'ín nì iin tó'ón ángel:

Kakoo yo'ó xoo ku'á'ì nda ná nataán ndí'i yu'u ta xini u'u ñaá tixi sa'on.

¹⁴ Kánian kana'á ndó ña choon kómí ángel kían ña koni kuáchi ná noo Ndios, ta chinda'á ñaá ná chindeé ná ndidaá nà nì'ì ña kàki na.

2

Iin ña'a ndáya'i nda'o kían ña nì kii Jesús dáka'ki ñaá

¹ Sa'a ñoó mií'an ndúsa kánian kandiko toon yó to'on ndaa nì seídó'o yó, dá chì tá koó, dá kían oon nì ví kankuei xoo yó noán.

² Chì mií'an ndaa ió choon noo ndá'a ley nì xí'o ángel noo Moisés, ta ndi ndáa mií vá ñayuu nì ya'a noán, ta ndi ndáa mií ná kò ní xín kueídó'o choon sa'ándáan, dá nì ndo'o níó ná sa'a kuachi nì kee

na. ³ Ta, ¿ndi koo ví káki yó noó ña xído ini Ndios tá ná o taó kuendá yo to'on ndáya'i cháá ka, ña kían ká'an sa'a ndi koo káki yó? Chì dinñó'ó mií na kúu sato'o yo ni xí'o kuendá sa'a to'on yó'o, ni ndi'i, dá ni kasto'on ta'ani ta ni sa xionoo xí'in ná to'on yó'o xí'in yó. ⁴ Ta mií Ndios ni xí'o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yó'o xí'in ndá'a ta ni sa xionoo xí'in Jesús, dá chì ni xí'o na ña kían ni kandeé rá ni kee ra ña'a ndato xí'in ndidaá ka ña'a ná'ano noó ñayuu, ta ni xí'o na ña ni ñatiin iin rá iin ta yó'o choon ni xí'o Espíritu iñi táto'on kì'o kóni mií ná.

Jesús kúu na xí'o ña káki yó

⁵ Dá chì kò ní xí'o Ndios choon noo ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu sa'a vei chí noo, ña kían ká'in sa'a xí'in ndó. ⁶ Dá chì di'a kua'an ña ni taa iin ta noo tuti iñi Ndios:

¿Ndi kían kúu ta ndéi ñayuu yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndi kían kúu rá ña ndi'i téi ini ní sa'a rá?

⁷ Ta ni ndee ní ra sa kuu ra iin ra ló'o cháá noo ángel,

ta ni xí'o ní choon ká'ano noo rá, ta ni xí'o ní ñaño'ó noo rá,

ta ni chikani ní ra ña dándáki ra ndidaá ña'a ni kava'a ní,

⁸ ta ni ñataán ni ndidaá tá'an ña'a tji sa'a rá.

Chì sa'a ña ni ñataán Ndios ndidaá ña'a tji sa'a rá, sa'a ñoó kò ní kándoo ni iin tó'an, ndidaá ña ñó'o tji sa'a rá, tído kándaq ini yo ña o duú ndidaá ña'a dándáki ra viti. ⁹ Tído viti kándaq ini yo ña ío iin na ni ndeló'o cháá mií noo ángel, ta na yó'o kúu Jesús, ta ni ñatiin na choon ká'ano, ta ni ñatiin ta'ani na ndidaá tá'an ñaño'ó sa'a ña ni xí'i na sa'a yo. Dá chì sa'a ña kóni Ndios kee na ña manì xí'in yó, sa'a ñoó ni xí'i Jesús sa'a yo.

¹⁰ Ta mií Ndios kúu na ni kava'a ndidaá ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta noón kúu na xíto ñaá, ta kóni na nakuaka na ñayuu mií ná noo

ndato náye'e ndaa noo ío na. Sa'a ñoó iin ña va'a ni sa kían ña ni daxínkoo va'a na Jesús xí'in ña ni ndo'o na, chì mií ná kúu na dákáki ñaá. ¹¹ Dá chì mií Jesús, na ni ndevii yó, xí'in yóo, na ni nduvii, iin tó'on vá kúu tatá yo, sa'a ñoó kò xíka'an ta'on noo Jesús ká'an na ña kúu yó ñani na. ¹² Dá chì di'a kaá tuti iñi Ndios:

Kì'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñani xí'in kì'oi,

ta tein ndidaá ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

¹³ Ta kaá ta'anian:

Kandeé ká'ano iní Ndios.

Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'in ndidaá tá'an de'e ni xí'o Ndios nooí.

¹⁴ Ta de'e ni kava'a xí'in koño xí'in ni kúu de'e ni xí'o Ndios noo ná, sa'a ñoó ni nduu ta'ani mií Jesús koño xí'in ni, dá ni kuu ni xí'i na. Ta kì'o dión ni kandeé ná ni ditá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'a ñoó koó ka choon noo ndá'an ka'ánian ñayuu. ¹⁵ Dión, dá ni kandeé ná ni taó xóo na yó noó ña yu'oo kuu yo, dá chì nda rá ni káki yó ni kasá'a dándáki ñaá. ¹⁶ Dá chì miñan ndaa kuiti kò ní kí Jesús chindeé ná ni iin ángel, sava'a na kúu na ve'e Abraham ni kii na ni chindeé ná. ¹⁷ Sa'a ñoó miñan ndusa ni nduu na táto'on kì'o kúu ñani na, dá ni xínkoo na kúu ná duti kúu noo, iin duti ká'ano ini, iin duti iin ndaa noo Ndios, dá ni kuu ni dokò ná mií ná, dá ni'í ñayuu na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na. ¹⁸ Ni ndo'o naní nio ná tá ni ka'an ña u'u dátuu ñaán, sa'a ñoó kuu va chindeé ná yó tá kexíxi ña u'u xí'in yó.

3

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú Moisés

¹ Viti, ñani, ndo'ó na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó na ni nakana Ndios kandeí induú, koo ini ndo kande'é va'a ndó Cristo Jesús, na né'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúu ná duti

kúú noo noo ña kándisa iin rá iin yó. ² Ta ni daxínko ndi'i na choon ni xi'o Ndios noo ná, táto'on ki'o ni daxínko ndi'i Moisés choon ni ni'i ná koni kuáchí ná noo na kúú ve'e Ndios. ³ Ta kánian natiin Jesús ñaño'ó ká'ano cháa ka o duú Moisés, dá chi taa káva'a ve'e kánian natiin cháa ka ñaño'ó o duú ve'e ni káva'a ra. ⁴ Dá chi ió yoo káva'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan, tído na ni káva'a ndidaá tá'an ña'a kúú Ndios. ⁵ Miían ndaa kuiti ni sa iin ndaa Moisés noo Ndios tá ni sa xinkuáchí ná noo na ve'e Ndios, ta xí'in ña ni kee na ni na'a na táto'on ki'o kaa rá ió ña ka'an Ndios chí noo. ⁶ Tído Cristo kúú mií de'e Ndios, na kánian dándáki ve'e na. Ta ve'e na kúú yóó tá ná kandita toon yó xí'in ña kándéé iní yó ná nda noo ndi'i kúú, ta ná kadij inío xí'in tandéé iní kómí yó.

Xi'o Ndios noo na ñoo na ña nani'i ndée ná

⁷ Chi di'a kaá Espíritu ij Ndios: Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuú viti,

⁸ dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on ni kee na sá'ano ñoo ndó tá ni data'án na Ndios, chi ni xito iní ná Ndios noo ni xionoo na yukú ichi ñoo.

⁹ Ta ñoo ni data'án na yu'u, ta ni xito iní ná yu'u,

va'ará uú diko toon kuia ni xini na ndidaá tá'an ña ndato ni kee yu'u xí'in ná.

¹⁰ Sa'á ñoo ko ní náta'an inij ni xini ñayuu ñoo,

dá ni kaají xí'in mií: “Daá kuití vá kexoo xíká nío ná noo ña kóni yu'u,

chi ko kóni na kaño'o na ichi yu'u.”

¹¹ Ta sa'á ña ni xido inij ni kee na, sa'á ñoo ni chikaa inij ña ni iin kuú tá'on o koni na ndu'u na noo ki'oi ña nani'i ndée ná,

kaá Ndios.

¹² Sa'á ñoo kandaa ndo mií ndó, ñani, dá kían ni iin tó'on ndó ná o kákomí iin nío kini, iin nío káxi, ña kían kedaá xí'in ndó, dá kexoo xíká

ndó noo Ndios takí. ¹³ Di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo iin rá iin ndó iin rá iin kuú kuú. Dá chi ká'an to'on ñoo ña kánian kee ndó dión kuú viti, dá kían ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee ña danda'í ñaá kuachi. ¹⁴ Dá chi ió ta'ani kuendá yó xí'in Jesucristo tá ná ndiko toon yó tandéé iní ni natiin yó nda mií sa'a. ¹⁵ Dá chi di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuú viti,

dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on ni kee na sá'ano ñoo ndó tá ni data'án na Ndios.

¹⁶ ¿Ndá yoo ni sa kuu na ni seídó'o noo ni ka'an Ndios, ta vatj xian daá ni data'án ñaá ná? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noon kúú ndidaá na ni kankuei tixi nda'á na ñoo Egipto ni kee Moisés? ¹⁷ Ta, ¿ndá yoo ni karyí Ndios xí'in ndin uú diko kuia noo kúú yukú ichi ñoo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noon kúú na ni ya'a ni kee kuachi, ta ni kuei na ni xi'i na yukú ichi ñoo? ¹⁸ Ta, ¿ndá yoo ni chikaa ini Ndios o náchi'i na noo nani'i ndée ná? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noon kúú na ko ní xian kueídó'o ñaá? ¹⁹ Sa'á ñoo kándaa inio ña ko ní kúu ta'on ndu'u na noo nani'i ndée ná sa'á ña ko ní kándisa ndaa na Ndios.

4

¹ Sa'á ñoo ná kandaa yó mií yó, viti ín ij Ndios xí'in to'on ni xi'o na ña kían ki'o na ña ndu'u yó noo nani'i ndée yó, dá chi oon ni ví tuú dao ndó'ó, ta o koni ndo ndu'u ndó ñoo. ² Dá chi táto'on ki'o ni natiin yó to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús ni kee Ndios, ki'o dión ta'ani ni seídó'o ñayuu ñoo to'on Ndios tá sata. Tído ni naá óon va ña ni seídó'o na ña, dá chi ko ní kándéé iní na Ndios. ³ Tído yóó kúú na kándisa ña ni ka'an Ndios, sa'á ñoo koni yó ndu'u yó nani'i ndée yó noo ió na. Tído di'a ni kaa na xí'in na ko ní kándisa ñaá tá sata ñoo:

Ta sa'á ña ñi xido inij ñi kee na, sa'á ñoó ñi chikaa inij ña ni iin kuu ta'ón o koni ña ndu'u na noo k'i'oi ña nani'i ndée ná.

Dión ñi kaa ña, va'ará sa ñi daxíno ndi'i na ña ñi kava'a na nda mií sa'a ñayuu yó'o. ⁴ Dá chī di'a kaá ta'ani tuti ij Ndios sa'á kuu úsa:

Kuu úsa ñi nani'i ndée Ndios noo ndidaá choon ñi kee na.

⁵ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

O koni ta'on na ndu'u na noo k'i'oi ña nani'i ndée ná.

⁶ Sa'á ñoó kándaq inio ña kómani vá ndu'u dao ñayuu noo nani'i ndée ná, ta ko ní ndu'u na ñi natiin to'on yó'o mií noó sa'á ña ko ní seídó'o na choon ñi sa'anda Ndios. ⁷ Sa'á ñoó ká'an tuti ij ña ñi saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñoó kúu kuu víti. Chī tá ñi ya'a kua'á nda'o tiempo, dá ñi taa David ña ñi ka'an Ndios sa'a kuu yó'o:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti,

dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó.

⁸ Dá chī tá ñi xi'o Josué ña kían ndu'u na sá'ano ñoo yo noo nani'i ndée ndisa na, dá kían o ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu. ⁹ Sa'á ñoó kándaq inio ña kasandaá iin kuu,

dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noo miían ndaa kuiti nani'i ndée ná.

¹⁰ Dá chī ña ndu'u ñoó, noón kúu ña koni nani'i ndée noo ndidaá choon ñi kee na, táto'on k'i'o ñi nani'i ndée mií Ndios tá ñi ndi'i ñi kava'a na ñayuu yó'o.

¹¹ Sa'á ñoó ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'i ndée yo, ta ná dá'a ni k'i'o yó miá ña kusaá inio táto'on k'i'o ñi kee na sá'ano ñoo yo, chī ko ní seídó'o na noo ñi ka'an Ndios. ¹² Chī to'on takí kúu to'on Ndios, ta to'on ndakí nda'o kían. Ta deen cháá ka sa'ándaañ o duú iin espada sa'ándá ndi nduú xoo. Sa'á ñoó tá seídó'o yóan, xínoan nda maá inio, ta sónó ní'inian níyo yo xí'in ñaxintóni yo. Ta sónó ní'ini ta'anian tuchi yo, ta kásandaáan nda maá noo ño'ó dandiki lásá yo.

Ta nádátuan ndidaá ña nákani inio xí'in ndidaá ña'a ño'ó ini níyo yo.

¹³ Ta ni iin to'ón ta'on ña'a ió ñayuu yó'o ko ió de'e noo Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndaa vichí noo ná, ta iin kuu nakuíta yó naki'o yó kuendá noo ná.

Jesús kúu mií mií duti kúu noó

¹⁴ Ta viti ió iin duti kúu noo noo yo, ta ñi kaa na kua'an nó'o ná noo ió Ndios induú, ta ña yó'o kúu Jesús, ña kúu de'e Ndios. Sa'á ñoó ná kandita toon yó xí'in ña ndaa kándisa yó. ¹⁵ Dá chī viti kómí yó iin duti kúu noo kando'o sa'a yo sa'á ña kúu yó ñayuu vitá ini noo kuachi. Chī ñi ka'an ta'ani ña u'u dátuu ñaa, dá ya'a na kee na kuachi, táto'on k'i'o kéean xí'in yó, tído ko ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶ Sa'á ñoó ná natuu yati yó xí'in tandéé ini noo ió Ndios dándáki na, chī nda ñoó xí'o na ña maní noo yo, dá ñi'yo ña ku'u ini ña sa'a yo, ta ñi'yo ta'ani yó ndée ña kían chindee ñaa noo iin rá iin tandó'ó vei noo yo.

5

¹ Dá chī iin rá iin duti kúu noo ñi ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noo Ndios, dá doko rá ña'a, ta dákei rá kiti noo Ndios sa'á kuachi ndidaá ña ñoo ra. ² Ta xí'o ndée ini ra sa'á ña ko kándaq ini ndi kían va'a kánian kee na, xí'in ña xínoo ndava'a kée kuachi, chī kúu ta'ani ra iin ta vitá ini noo kuachi. ³ Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñoó kánian doko rá kiti noo Ndios sa'á kuachi mií rá, xí'in sa'á kuachi ñayuu ñoo ra. ⁴ Ta ko iin ta'on kuu ka'xi mií choon yó'o, dá chī savá'a ña ñi kana mií Ndios kúu ña kuu kakomí choon yó'o, táto'on ñi ndo'o Aarón.

⁵ Ta ni Cristo ko ní kaxi mií ña natiin na ñañó'ó ña kakuu na duti kúu noo. Ndios vá ñi xi'o choon yó'o noo ná, dá chī di'a ñi kaa na xí'in ná:

Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'í ña kúúí tatóon.

6 Ta kaá ta'ani na iin ka xían noo tuti i:

Daá kuití kakuu yo'ó duti, tátó'on ni sa kuu Melquisedec.

7 Tá ni sa kuu Cristo iin ta'a ñayuu yó'o, dá ni xika na ña maní noo Ndios, ta nda'í ni saki na xí'in ndutá noo ná noo Ndios, na kándéé dítá ñaá noó ña kuu na. Ta ni seídó'o Ndios ndidaá ña ni xika na sa'á ña ni seídó'o ñaá ná xí'in ña nda'í ió ini na. 8 Ta va'ará kúú ná de'e Ndios, tído tein ña ni ndo'o níó ná ni ka'ti'a na ni seídó'o na ña kóni Ndios. 9 Ta sa'á ña ni da'xinkoo ndi'i na choon ni kii na, sa'á ñoó ni kasandaá na kúú ná na dáka'ki chí'chí ñaá, ch'i dáka'ki na ndi ndáa mií ñayuu seídó'o ñaá. 10 Ta mií Ndios ni ch'ikani ñaá kakuu na duti kúú noó tátó'on ni sa kuu Melquisedec duti tá sa na'á.

Ná dá'a ni dánkoo yó ña kándéé ini yo Jesús

11 Ió kua'á nda'o ña'a nakani yu'u xí'in ndó sa'á ña yó'o, tído kuá'ch'i nda'o nakanii ña, dá kandaá ini ndo, dá ch'i oon nda'o ini ndo. 12 Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a noo dao ka na, dá ch'i sa na'á nda'o dákuá'a ndó sa'á ña yó'o. Tído di'a xín'ño'ó ndó ña dána'a tuku na noo ndo ña ni dákuá'a ndó nda mií sa'á sa'á to'on Ndios. Sa'á ñoó kúú ña'á tátó'on takuá'li leé, ch'i xín'ño'ó i' vá ndó lechí, ch'i o kúú keí ndó ña'a káxí, ña kúú ña ndi'chí cháá ka sa'á Ndios. 13 Ta ndidaá na xí'i sava'a lechí ñoó, noón kúú na ko kátóni ini ndí kían va'a, ta ndí kían ko vá'a, ch'i kúú ná tátó'on takuá'li noó ña'a Ndios. 14 Tído na sa ni ch'ichí, noón kúú na seí ña káxí, ta sa'á ña ni sa'ano na xí'in ña ndaa, sa'á ñoó sa ti'a na kandaá ini na ndí kían va'a, ta ndí kían ko vá'a.

6

1 Ná dá'a ni katuu yó xí'in sava'a ña ni kandaá ini yo sa'á to'on ndaa

Cristo, ch'i ña yó'o kúú ña sa ni ka'ti'a yó nda mií sa'á. Va'a cháá ka ná ndi'i ini yo ko'on yo chí noo xí'in to'on na, ta ko kánian nandió kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandikó ini yo sa'á ña kini kée yó, o sa'á ña kánian kandeé ini yo Ndios. 2 Ta ko kánian dákuá'a tuku yó sa'á ndi kee yó kodo nduta yo, xí'in sa'á ña chínoó yó ndá'a yo di'ni na dákuá'a xí'á, xí'in sa'á ndi koo nataki na ni xí'i, xí'in sa'á ña mián ndaa keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu noo ndi'i. 3 Ta ki'o dión kee yó tá kóni mií Ndios.

4 Dá ch'i ndi ndáa na sa ni datóon Ndios ñaxintóni, ta sa ni xirndodó ná ña ndato vei noo Ndios, ta sa ió ta'ani kuendá na xí'in Espíritu i Ndios, 5 ta sa ni xirndodó ná to'on va'a Ndios, ta sa ni xirndodó ta'ani na tátó'on ki'o dándáki Ndios ñayuu sa'á vei chí noo, 6 tído tá ná dánkoo na ña ndaa yó'o, dá kían ni iin tó'ón ka ña'a o kúú kee yó xí'in ná, dá nandió kuéi na nandikó ini na sa'á kuá'chi na, dá ch'i kían tátó'on ndéi tuku na chí'kaa na Cristo, na kúú de'e Ndios, ndi'ka cruz, ta xí'o na ña kediki ndaa ñaá ñayuu. 7 Ch'i kían tátó'on ño'ó xítí, ña xí'i va'an taku'í tá koon dai. Ta dao ño'ó xítí, kua'á nda'o ña'a xí'oan noo na ni xiti ñaá, ta ió nda'o choon noo ná. Sa'á ñoó ndato ka ví kémáni ñaá Ndios. 8 Tído ño'ó xítí, tá'an ña xí'o ndino'o ta'íón xí'in ión títi, ñoó kúú ño'ó ko chóon, ta ñoó kúú ño'ó ndéi ndáti tai' chi'an kee Ndios, ta ndátian kej ña iin kuu.

9 Tído va'ará ndátó'ón ndú sa'a ndidaá ña yó'o, na maní mií, tído ná'á káxí vá ndú ña va'a cháá ka ndo'o ndo'o, ta kee ndó ña va'a tátó'on kánian kee ñayuu ni dáka'ki Ndios. 10 Ch'i kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó o nándodó ta'on na sa'á choon ni kee ndó noo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndo sa'á dao ka ñayuu, ch'i ni ch'indeé ndó ñayuu mií ná, ta ndéi i' ndo chíndeé ñaá ndó nda viti. 11 Tído kóni ndu'u ña ná kandita toon i' iin rá iin ndó xí'in ndidaá ña

va'a kée ndó nda noo ndi'i kuii, dá kían kandaá ini ndo ña miían ndaa natiin ndó tandee ini kómi ndó noo Ndios. ¹² Chì kò kóni ndu ña kandeí dúsá oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó tátò'on kì'o kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndáti kueé ñaá ná, chì sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó natiin na ña ni kaa Ndios kì'o na noo ná.

¹³ Dá chì tá ni xì'o Ndios to'on na noo Abraham ña kían kemáni ñaá ná, dá ni nàchìna'á ná mií ná, dá chì kò kà iin kà yo ká'ano cháá kà o duú mií ná, ¹⁴ ta ni kaa na: “Miían ndaa kuiti kemáni nda'o yu'u yo'ó, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó.” ¹⁵ Ta sa'á ña ni sa ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ni kasandaá na ni natiin na ña ni kaa Ndios kì'o na noo ná. ¹⁶ Dá chì miían ndaa kuiti nàchìna'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháá kà o duú mií ná, dá kèndaá na noo ká'an na. Ta kì'o dión ndadí ña ni tiin tá'an na sa'a. ¹⁷ Ta kóni Ndios ña kana'á na ni natiin to'on ni xì'o na ña o nándikó ta'on ini na kee na ña ni ka'an na, sa'á ñoó ni nàchìna'á ná mií ná. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu ta'on nadaon noó uú ña'a ni kee Ndios, chì ni xì'o na to'on na noo yo, ta ni nàchìna'á ná mií ná, ta o kúu ta'on ka'an to'ón Ndios. Sa'á ñoó ió iin tandee ini ká'ano noo yóó, na ño'ó tìxi ndá'a Ndios, chì kándéé ini yo ña ni'ì yo ña ni kaa na kì'o na noo yo. ¹⁹ Ta tandee ini yó'o kían tìn toon ní yo noo Ndios tátò'on kì'o tìn toon kaa vee iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta mií tandee ini yó'o ndáka yó kua'an yo nda sata dá'on ndadí ini ve'e ño'o noo ió Ndios, ²⁰ noó ni kù'u mií Jesús ni sonó ná íchì noo yo, chì iin ni kandoo na kúu dutì kúu noó tátò'on ni sa kuu Melquisedec dutì tá sa na'á.

7

Kì'o di'a ni kèchóon ta dutì sa naní Melquisedec

¹ Ta Melquisedec yó'o ni sa kuu rey ñoo naní Salem, ta sa kuu ra dutì noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tutì ì Ndios ña iin kuu ni sa'an ra ni natiin ra Abraham íchì nda noó kondii na noó ni sa'an na ni naá na xí'in dao rey, ta ñoó ni kemáni ñaá Melquisedec xí'in to'on ni ka'an ra. ² Ta noo mií rá ni xì'o Abraham uxì ña'a noo iin iin ciento ña ni xì'o ndaa na noó ni sa'an na ni naá ná xí'in rey ñoó. Ta kuu Melquisedec ñoó kóni kaá “rey kèndaá”. Ta mií rá ni sa kuu rey ñoo Salem, ta to'on yó'o kóni kaa “rey nàchìndeí va'a ñayuu”. ³ Kò ìn ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni kò ìn ná'á ndá yoo ni sa kuu na sá'ano ve'e ra, ta ni kò ìn ná'á ndá oon ni kaki ra, ta ni kò ìn ná'á ndá oon ni xì'ì ra. Ta ni sa kuu ra tátò'on kì'o kúu de'e Ndios, chì iin ni kandoo ra kúu rá dutì.

⁴ Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ni sa ve'e Melquisedec, sa'á ñoó ni sa'an Abraham, na kúu tatá ñoo yo, ni xì'o na uxì ña'a noo iin iin ciento ña'a noo Melquisedec, ña ni kándéé ná ni xì'o ndaa na ndá'a dao kà rey tukú ñoó. ⁵ Ta miían ndaa ni kaxi Ndios taa tein na ve'e Leví ña kakuu ra dutì, ña kakomí rá choon ña kí'in ya'ì ra uxì ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'ì na ñoo ra noo choon kée na, tátò'on kì'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'á ñoó kandaá ini ña kánian kí'in ya'ì ra noo ñani ra, va'ará iin tó'ón dáá kúu tatá ra, chì na ve'e Abraham kúu ndi ndi'ì ra. ⁶ Ta va'ará kò ní kí Melquisedec tein na ve'e Leví, tído ni natiin ra uxì ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta ni kemáni ta'aní ra Abraham xí'in to'on va'a ni ka'an ra. Ta Abraham kúu na kánian natiin ña va'a ni kaa Ndios kì'o na noo ná. ⁷ Ta ná'á yó ña na ló'o kúu na nátiin to'on va'a kée na ndáya'ì cháá kà. ⁸ Ta kandaá ta'aní ini ña xí'ì ta ve'e Leví, tá'an ra kí'in ya'ì uxì ña'a noo iin iin ciento ña'a

ió noó na ñoo ra, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ña takí ií vá rá. ⁹ Ta sa'a ña ni chiyá'i Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ñoo noo Melquisedec, sa'a ñoo kuu kaa yo ña nda Leví xí'in ta ve'e ra ni chiyá'i ta'ani, va'ará mií rá kí'in ya'i noó na ñoo ra. ¹⁰ Dá chī ñó'o ií vá na ve'e Leví kúu ná ni iní Abraham tá ni ñaki'in tá'an na xí'in Melquisedec íchi ñoo.

¹¹ Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta duti kuendá Leví, dá kían, ¿ndiva'a ni chikani Ndios iin ka duti? Ta va'ará mií na ve'e Leví ni ñatiin ley Ndios, tído duti ni ñachikani Ndios tiempo viti kúu ná táto'on ni sa kuu Melquisedec, ta ko ní taó ta'on ñaá ná tein na ve'e Aarón. ¹² Ta sa'a ña ni ndakoo iin duti saá, sa'a ñoo miían ndúsa kánian naðaon ta'ani ley, chī sa díin va kée duti saá yó'o. ¹³ Tá'an duti ká'an ndu sa'a, ko ní kí na tein na ve'e Leví, chī ni kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta ni iin ta'on na ve'e yó'o ko ní sa kuu duti Ndios. ¹⁴ Dá chī ná'a yó ña ni kii na kúu sato'o yo tein na ve'e Judá, ta ni iin tó'on na ve'e Judá ko ní chikani Moisés ña kakuu na duti.

¹⁵ Ta kándaá inio ña dión kían, dá chī ni ndakoo iin duti saá, ta kúu ná táto'on ni sa kuu Melquisedec. ¹⁶ Chī ko kúu ná duti sa'a ley, chī kaá ley ña sava'a na ve'e Leví kuu kakuu duti. Di'a kúu ná duti sa'a ña ió choon noo ndá'a ná ña kataki kuií na. ¹⁷ Dá chī di'a kaá tuti ií Ndios sa'a ná:

Daá kuiti kakuu yo'ó duti, táto'on ni sa kuu Melquisedec.

¹⁸ Sa'a ñoo ni chituu Ndios ley yata, chī ko ní kándeéán dáxinkooan choon ni sa ne'an, chī ko ndakí ta'an vaan, ¹⁹ chī ko ní kándeé ta'on ley ña dánkoo viián ni iin tó'on ñayuu noo Ndios. Tído viti ni ni'i yo iin tándeé iní va'a cháa ka, dá kuu kuyati cháa ka yo noo Ndios.

²⁰ Ta dión ni kuu, dá chī ni china'a Ndios mií ná ña dión koo.

²¹ Tído ko ní kée ta'on Ndios dión tá ni chikata na ta duti, ta kúu kuendá Leví. Tído miían ndaa ni china'a ná mií ná tá ni chikani na iin duti saá, dá chī di'a kaá tuti ií ná:

Ni china'a Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on iní na noó to'on ni ka'an na:

“Daá kuiti kakuu yo'ó duti, táto'on ki'o ni sa kuu Melquisedec.”

²² Ta Jesús kúu na ni kandoo sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo ni kandoo Ndios kee na ña va'a cháa ka xí'in yó o dúu ley ni xi'o na noo Moisés.

²³ Ta kuá'a nda'o ni sa kuu dao ka duti ñoo, dá chī tá ni xi'i iin ra, dá ni ñakuíin iin ka ra. ²⁴ Tído Jesús kúu na ni kandoo kakuu kuií duti, sa'a ñoo ko xínñó'ó ka ñakuíin iin ka duti noo ná. ²⁵ Sa'a ñoo ndá hora kúu mií vá kuu dáka'ni na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'a ña kándeé iní ñaá ná, dá chī daá takí kuií na ió na seínda'í na sa'a yo noo Ndios.

²⁶ Ta iin duti kúu noó kée dión kúu na xínñó'ó yó, chī kúu ná iin na vii, iin na koó kuachi, iin na koó yáko, iin na ko xionoo íchi na kée kuachi, iin na ni chikoo dikó cháa ka Ndios nda induú. ²⁷ Ta ko xínñó'ó ta'on na kee na táto'on ki'o kée ta duti kúu noó, chī iin rá iin kuu kuu dóko rá kiti noo Ndios sa'a kuachi mií rá, ndi'i, dá dóko rá kiti sa'a kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'on vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a yó, ta daá kuiti vá ndáya'i ña. ²⁸ Ta ley Moisés chikataan ta, tá'an ra vitá iní noó kuachi, kakuu ra duti kúu noó. Tído tá ni ndi'i ni xi'o Ndios ley yó'o, dá ni ñachina'a ná mií ná ña chikani na de'e mií ná ña daá kuiti vá kakuu na duti kúu noó, chī ni dáxinkoo ndi'i na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús ni kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó

¹ Ta viti, to'on ndáya'i cháa ka kóni yu'u ka'in xí'in ndó kían

kana'á ndó ña k̄i'o dión kée duti kúú noó íin noo yo, ta ni ñakoo na xoo kuá'a Ndios, ña kúú rey ío dándáki nda induú. ² Ta kéchóon na noó īi cháá ka ini ve'e ño'o ndisa íin induú, ña k̄ian ni kava'a mií sato'o yo Ndios, ta k̄o k̄ián ña ni kava'a ndá'a ñaa. ³ Ch̄i ndidaá tá'an ta duti kúú noó ní'i choon ña dok̄o rá ña'a noo Ndios, ta chíñó'o ra k̄iti noo ná. Ta sa'á ña kúú Jesús duti íin noo yo, sa'á ñoó kánian dok̄o ta'ani na ña'a noo Ndios. ⁴ Tá ni kandoo na ñayú yó'o, dá k̄ian o kákuu ta'on na duti, dá ch̄i sa ndéi va duti dóko rá ña'a noo Ndios táto'on k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon. ⁵ Ch̄i choon kée duti yó'o kúú táto'on k̄onda'i óon va ña kúu induú. Dá ch̄i tá kua'an Moisés kava'a na ve'e ño'o, dá ni kaa Ndios xí'ín ná: “Míian koo inon kava'ón ve'e ño'o yu'u táto'on k̄i'o káa rá ío ve'e ño'o, ña k̄ian ni ñaná'i nooñon ñini yúku ñoó.” ⁶ Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duú dao ka duti ñoó, dá ch̄i sa'á ña ni ka'an ña sa'a yó noo Ndios, sa'á ñoó ni kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xí'ín yó, ch̄i ni x̄i'o na to'on na ña k̄i'o na ña va'a cháá ka noo yo. ⁷ Dá ch̄i tá ní kándéé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá k̄ian k̄o xínñó'ó ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xí'ín yó. ⁸ Ta sa'á ña k̄o náta'an ini Ndios ña kée ley ñoó, sa'á ñoó di'a ni kaa ña xí'ín ña ñoo yo:

Vēi iin kūu, kaá sato'o yo Ndios,
 ña k̄ian kandooi kee ña saá xí'ín
 ña ñoo Israel, xí'ín ña kúú
 kuendá Judá.
⁹ Ta o kándoo k̄ai xí'ín ná táto'on ni
 kandooi xí'ín ña yatá ve'e na
 tá ni taóí ña xí'ín ndá'í ñoo Egipto.
 Ch̄i k̄o ní sá ndita ndaa ña xí'ín ña
 ni kandooi xí'ín ná,
 sa'á ñoó ni ñayáa ndá'í ña, kaá
 sato'o yo Ndios.
¹⁰ Ta viti k̄ian di'a ko'in kandooi
 xí'ín ña ñoo Israel

ñā kee iin ña saá xí'ín ná tá ná kasandaá kūu ni ch̄ikāa ini, kaá sato'o yo Ndios:
 Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in ch̄ikāa leyi,
 ta nda maá ini nió ná ko'in taai ña,
 Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu ña ñooi.
¹¹ Ta ni iin tó'ón ta'on na o kánian dána'a noo ña ndéi yati xí'ín ná,
 ni noo ñani mií ná, ta kaa ña:
 “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,
 dá ch̄i ndidaá tá'an va na kana'á ña yu'u kúú Ndios,
 nda ña kualí cháá ka xí'ín nda ña sa'ano cháá ka.
¹² Ta ko'in k̄i'o ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kūu ta'ón o ndíko'on ini sa'an,
 xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ni sa kee ná.
 Dión kaá tuti īi Ndios. ¹³ Sa'á ñoó tá kaá Ndios ña kandoo na kee na iin ña saá xí'ín ña ñoo yo, dá k̄ian ña ni kandoo na kee na mií noó ni kuyatá váán, ta ndidaá ña'a kuyatá, ndátian naá váán.

9

¹ Ta viti, ña ni kandoo Ndios kee na xí'ín ña sa'ano ve'e yó tá sata sa'ándaan choon táto'on k̄i'o kánian kandaño'o yó ña, ta sa'ándaan choon táto'on k̄i'o kánian koo ve'e ño'o ña noñó'o yó'o. ² Ta di'a káa ve'e ño'o ña: ini ve'e mií noó kúú noo īi cháá, ta ñoó íin iin candilero, ta íin iin mesa noo kándodó pan dóko rá noo Ndios. ³ Ta sata dá'on kúú ūu tákaa ñoó kúú mií noo īi cháá ka. ⁴ Ta ñoó íin iin ña'a ni kava'a xí'ín oro noo chíñó'o ña ñusa támi sa'an, ta ñoó ta'ani íin iin sato ni ñakuchi ndino'o oro, ta yiróón dándáki ña ni kandoo Ndios kee na ña va'a xí'ín ña ñoo yo. Ta ñoó nákaa iin k̄idi oro noo ño'o maná, ña ni x̄i'o Ndios ni sei ña ñoo yo, ta ñoó ta'ani nákaa vara Aarón, kirá ni nana nóma kuí, ta ño'o ta'ani yu'u dá'ándá noo tándaa choon ni sa'anda Ndios. ⁵ Ta

sa'tá satō ñoó ndíta uṽ querubín oro ió ndixi, ta ñoó dándáki ña nákaa Ndios ñoó, ta xí'ín ndixián dáda'i ña sa'tá satō ñoó, noṽ so'ono ndaa ra nij kítj noṽ Ndios, dá ku'u ká'ano ini na sa'á kuachi na ñoo yo. Tído ko nónóí ka'ín cháá ka sa'á ña yó'o xí'ín ndó.

⁶ Dá tá ni xino ndidaá ña yó'o táto'on kánian kooan, dá ni kasá'á tóo tóo koku'u ta dutj ve'e mií noṽ ñoó, dá kechóon ra inian táto'on k'í'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído ve'e kúú uṽ, noṽ kúú noṽ ij cháá ka ñoó, sa'á'a iin tó'ón dinj mií vá ta dutj kúú noṽ kuu ku'u ini ve'e ñoó iin tó'ón kuu noṽ kuá. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'e ra nij kua'an ra, dá chj nij ñoó dóko rá noṽ Ndios sa'á kuachi mií rá xí'ín sa'á kuachi nj kenaá na ñoo ra. ⁸ Ta ña yó'o xí'o Espíritu ij Ndios ña kándaá iniṽ ña o kúu ta'on ku'u yó nda noṽ ij cháá ka xían nani iin ij vá ve'e mií noṽ ñoó. ⁹ Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaá ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá chj va'ará dóko ta dutj ña'a noṽ Ndios, ta va'ará chíño'o ra kítj noṽ ná, tído ko kándoo vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñoó, chj kútúú ij vá ini na. ¹⁰ Dá chj sa'á'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndaa ña'a kuu keí ñayuu, xí'ín ña ko'o na, xí'ín sa'a ndi kee na nduvii ná ñij ná noṽ Ndios, ta dión nj sa kian nda nj kasandaá kuu nj ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

¹¹ Chj sa nj kixi Cristo, ta mií ná kúú dutj kúú noṽ, ta noṽ ndá'a mií ná ió ndidaá tá'an ña va'a nj kándoo Ndios k'í'o na noṽ yo. Ta mií ná nákaa xínkuáchí ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní káva'a xí'ín ndá'a ta, dá chj o duú ña'a ió ñayúú yó'o kían. ¹² Ta ko ní ku'u Cristo dokō ná nij kítj, ni ko ní ku'u na dokō ná nij chikerró noṽ Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a nij mií vá ná né'e na nj ku'u na nj dokō ná noṽ Ndios noṽ kúú noṽ ij cháá ka, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá nj kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta k'í'o dión nj

kee na, ta kúú iin íchj nj kándoo vii yo noṽ Ndios. ¹³ Chj nij toro, xí'ín nij chivato, xí'ín yaa chikerró, kirí nj chíño'o ta dutj noṽ Ndios, kúú ña nj so'ono ni'ini ra ñij ñayuu nj ya'a nj kee kuachi, dá nduvii ñij ná noṽ Ndios. ¹⁴ Tído kándoo vii cháá ka yo nj kee nij Cristo, chj xí'ín ndée Espíritu, na ió kuí, nj dokō ná mií ná noṽ Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komi ná. Sa'á ñoó nij mií ná kándée nduvii ñaxintóni yo noṽ Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaa ñaá, dá koni yo kee yó ña kónj Ndios takí.

¹⁵ Sa'á ñoó nj kándée ná nj ka'an na sa'a yo noṽ Ndios, ta kúú nj kándoo Ndios kee na iin ña saá xí'ín yó. Dá chj sa'á ña nj xí'j Jesús sa'a yo, sa'á ñoó nj chíya'i na sa'á kuachi nj kee yó kaá ley nj xí'o Ndios. Dión, dá koni ndidaá na nj kana Ndios natiin na ña va'a nj kaa Ndios k'í'o na, ta ña va'a yó'o kúú ña kataki chíchí ná. ¹⁶ Dá chj tá nj kándoo iin ta k'í'o ra ña'a kómí rá noṽ dao ka ñayuu tá nj xí'j ra, dá kían tá nj xí'j ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá. ¹⁷ Dá chj kuu natiin na ña nj kándoo ra k'í'o ra noṽ ná sa'á ña nj xí'j ra. Tído xían nani takí ra, o kúu ta'on natiin na ña. ¹⁸ Tá kua'an Ndios kándoo na kee na ña va'a xí'ín na ñoo yo tá sata, dá nj kee ij náan xí'ín nij. ¹⁹ Sa'á ñoó tá nj ndi'i nj ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noṽ na sá'ano ñoo yo, dá nj ki'ín na nij chikerró, xí'ín nij kítj, xí'ín takujj, xí'ín kachj kua'á nij, xí'ín nda'a yuku hisopo, dá nj so'ono ndaa na nij ñoó xí'ín yuku yó'o satá yuu noṽ káa ley, xí'ín sata ndidaá ñayuu ñoó. ²⁰ Dá kaá Moisés xí'ín ná: "Nij yó'o dáxinkoo ña nj kándoo Ndios kee na xí'ín ndo'ó, ña ká'an sa'a choon nj sa'anda na noṽ yo." ²¹ Ta nj so'ono ndaa ta'ani na nij yó'o ve'e ño'o ñoó, xí'ín sata ndidaá nda'á choon kúchóon na inian. ²² Ta kaá ley ña xí'ín nij kua'á nda'ó ña'a kándoo vii noṽ Ndios. Chj tá ná o kuita nj, dá kían o kúu ta'on

ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi kée ñayuu.

Ni ndoo kuachiyó noo Ndios sa'á ña ni xi'o Jesús mií ná ni xi'i na sa'a yo

²³ Dá chî miían ndúsa dión ni kee na tá sata, dá ni kandoo vii ndidaá ña'a ñoo. Ta ña ni kee na tá sata ñoo kúu konda'i ña ndaa ió induú. Ta ña ndaa ió induú kían xínño'ó ni ndáya'i cháa ka o duú ni kiti. ²⁴ Dá chî ko ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa ñayuu yó'o, dá chî sava'a konda'i óon va ve'e ño'o iin induú kúu ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa noño'ó yó'o. Di'a ni ku'u na mií mií noo ió Ndios induú ni doko ná ni mií ná sa'a iin rá iin yó. ²⁵ Ta ko ní nándio koo too too ta'on na doko ná ni ná sa'a yo tát'on ki'o kée ta duti kúu noo noño'ó yó'o, chî roón kúu ra kú'u tá noo kuía noo i chaa ka doko rá ni kiti. ²⁶ Dá chî tá dión kánian kee Jesús, dá kían nda mií sa'a ñayuu kánian ndo'o too too níó ná sa'a yo. Tído ko ta'ón dión kían, dá chî tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'ón diñi vá ta'ándá ni kii na ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuachi yó noo Ndios, ta daá kuiti vá ndáya'i ña ni kee na. ²⁷ Ni chikaa ini Ndios ña kían kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyiko sa'a ná. ²⁸ Dión ta'ani ni ndo'o Cristo. Iin tó'ón daá vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ni dándóo na kuachi kuá'a nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'a noo ná ta'ándá kúu uu ñayuu yó'o. Ta o kii ka na ditá ná kuachi yó, ndaa kasaá na dákaki na na ndati ñaa.

10

¹ Dá chî ley ni taa Moisés kían sava'a konda'i óon ña va'a ki'o Ndios noo yo, chî ko kúu ta'an vaan mií mií ña va'a ko'on na ki'o na noo yo. Sa'a ñoo va'ará tá noo kuía tá noo kuía doko ta duti ña'a xí'in kiti noo Ndios sa'á kuachi ñayuu vei ñoo, o kúu ta'on kandoo vii ná noo

Ndios. ² Dá chî tá ná kandeé ña ni doko ná ñoo dánkoo viián na iin íchi noo Ndios, dá kían ko xínño'ó ka na ko'on na doko ná ña'a noo Ndios, dá chî o kútúu ka ini na sa'á kuachi na. ³ Tído ko ta'ón dión kían, dá chî sa'á ña chíño'ó na kiti noo Ndios tá noo kuía tá noo kuía, ñoo kían kedaá xí'in ná, dá ño'o ini na ña kómí ná kuachi noo Ndios. ⁴ Chî ko kandeé ta'on ni chikerró xí'in ni chivato dándóo rá kuachi ñayuu noo Ndios. ⁵ Sa'á ñoo, tá ni ku'u Jesús ñayuu yó'o, dá ni kaa na xí'in Ndios:

Ko kóni ní ña chíño'ó na kiti noo ní, ta ko kóni ní ña doko ná ña'a noo ní.
Sa'a ñoo ni sa'an ní ni kava'a ní yiki koñoi.

⁶ Chíño'ó na kiti noo ní, ta satá na ni noo ní sa'á kuachi na, tído ko náta'an ini ní xini ní ña kée na.

⁷ Dá ni kaa xí'in ní: “Viti kían veii kee ña kóni mií ní, tatá Ndios, tát'on ki'o ká'an tuti i mií ní sa'a yú'u.”

⁸ ¿Á ni xini ndo'ó? Ña mií noo ni kaa na ká'an di'a: “Ko kóni ní ña chíño'ó ná kiti noo ní, ta ko kóni ní ña doko ná ña'a noo ní, ta ni ko kóni ní ña kata na ni noo ní sa'á kuachi na, ta ko náta'an ini ní xini ní ña yó'o.” Dión kaá na, va'ará ki'o dión sa'ándá ley choon. ⁹ Dá ni kaa ta'ani na: “Viti kían veii kee ña kóni mií ní, tatá Ndios.” Sa'a ñoo kandaá inio ña ni sadi Ndios íchi yata, ta ni chiná'a saá na iin ka íchi noo yo. ¹⁰ Ta sa'a ña ni kee Jesús ña kóni Ndios, dá ni kuu ni nduvii yo noo Ndios, chî ni doko ná yiki koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá ni kee na dión, ta daá kuiti vá ndáya'i ña ni kee na.

¹¹ Ta miían ndaa kían ña iin rá iin kuu kuu ndita ta duti xínkuáchí rá ini ve'e ño'o, ta too too chíño'ó ra kiti, ta too too doko rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ñoo ra. Tído ko kandeé ta'on ña'a ñoo dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios. ¹² Tído

Cristo, iin tó'ón dinj vá ta'ándá nĭ doko ná miĭ ná nĭ xĭ'ĭ ná sa'á kuachi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña nĭ kee na. Nĭ ndi'i, dá nĭ nakoo na xoo kuá'a Ndios. ¹³ Ta ñoo ío ná ndáti na nda ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xini u'u ñaá tixi sa'a ná. ¹⁴ Iin tó'ón dáá vá ta'ándá nĭ doko Jesús miĭ ná, ta kúú iin íchi vá nĭ ñankoo ndaa na ñayuu ni nduvii ná noo Ndios. ¹⁵ Ta ña yó'o ta'ani xí'o Espírĭtu ĩ Ndios ña kándaá ini yo, dá chĭ dinñó'ó ka kaá na di'a:

¹⁶ Kĭ'o di'a kandooi keei xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, kaá sato'o yo Ndios: Chĭ ini níó ná ko'ĭn chikaai leyĭ, ta ini ñaxintónĭ ná taai ña.

¹⁷ Ta kaá ta'ani na di'a: Ko'ĭn kĭ'o ká'ano iniĭ sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o ndíko'on iniĭ sa'án, xí'ín sa'a iin rá iin ña kini nĭ kee na.

¹⁸ Ta viti, sa nĭ xĭ'o ká'ano ini na sa'á kuachi yo, sa'á ñoo ko xínñó'ó ka yo doko yo ña'a noo ná sa'án.

¹⁹ Kana'á ndó, ñani miĭj, ña ío tãndeé ini noo yo ku'u yo noo ĩ cháá ka, noo ío miĭ Ndios sa'á niĭ Jesucristo, kirá nĭ xita sa'a yo. ²⁰ Chĭ nĭ nono iin íchi saá noo yo, iin íchi takí, dá chĭ nĭ nono vá noo tákaa dá'on sadí noo yo ku'u yo noo ĩ cháá ka sa'á ña nĭ doko Jesús yikí koño na sa'a yo. ²¹ Viti kĭan kómĭ yó iin dutĭ ndáya'i cháá ka, na ío dándáki na ve'e Ndios, ²² sa'á ñoo ná natuu yati yo noo Ndios xí'ín iin níó ndaa, ta ná kãndeé ká'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chĭ sa'á ña nĭ nduvii níó yo, sa'á ñoo ko kútúú ka ini yo sa'á kuachi nĭ kee yó, ta sa nĭ nduvii na ñĭj yo xí'ín takujĭ vii. ²³ Sa'á ñoo ná kuĭta toon yó xí'ín tãndeé ini kómĭ yó, ta ná dá'a ni nakani kuachi ini yo, dá chĭ iin na ndaa nda'o kúú na nĭ xĭ'o tãndeé ini yó'o noo yo. ²⁴ Ta ná ka'i ini yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sátá'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a.

²⁵ Ta ná dá'a ni koo ini yo dánkoo yó ña nditútĭ yó kandaño'o yó Ndios táto'on kĭ'o kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'í ka ví viti, chĭ kándaá ini yo ña sa kua'an kuyati kuu nandío ko Jesús kasaa na.

Ná dá'a ni kĭ'o yó miĭ yó ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi

²⁶ Tido tá ná kĭ'o yó miĭá ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi xĭan nani sa ná'á yó to'on ndaa Ndios, dá kĭan ko ta'ón iin ka ña'a kuu doko yo noo Ndios, dá kandoo vii yo noo ná. ²⁷ Sa'va'a ña ndáti yó ni'ĭ yo kúú ña ka'í nda'o ndo'o yó tá ná kuĭta yó keyĭko sa'a yo noo Ndios. Ñoo, dá kuĕi yó noo sá'ano ita ñó'o, ña kĭan dánaá ndidaá na xini xixi Ndios. ²⁸ Ta ndidaá ñayuu ko ní xĭin kueíd'o'o ley Moisés, ni lú'u ña manĭ o koo sa'a ná xĭan nani nĭ sa kuĭta uu o onĭ ñayuu xí'o to'on ña miĭan ndaa nĭ ya'a na, dá kĭan ka'áni ñaa ta né'e choon. ²⁹ ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'o na kénoo Jesús, na kúú de'e Ndios? Chĭ kĭan táto'on kĭ'o seĭn ni'ini ñaá ná, ta ko nákonĭ na niĭ Jesús, kirá nĭ daxínko ña nĭ kandoo Ndios kee na xí'á, kirá nĭ nduvii ñaá noo ná, ta yá'a na dár'u'u na Espírĭtu ĩ, na kée kua'á ña manĭ xí'á. ³⁰ Dá chĭ ná'á va'a yó ndá yoo kaá di'a: “Noo yu'u nĭ ya'a na, ta miĭ vá yu'u kúú na ndaka kuendá noo ná”, kaá Ndios, na kúú sato'o yo. Ta kaá ta'ani tuti miĭ ná: “Miĭan keyĭko Ndios, na kúú sato'o yo, sa'á na ñoo na.” ³¹ Nãndeé ka vĭan ka'í ndo'o ñayuu kée dión tá ná kuĕi na noo ndá'a Ndios takí.

³² Ndiko'on ini ndo táto'on kĭ'o nĭ ndo'o ndó nda miĭ sa'a tá nĭ datóon Ndios ñaxintónĭ ndo xí'ín ña ndaa, chĭ nĭ sa ndita ndaa ndo tein tãndó'ó ná'ano nĭ sa ndo'o ndó.

³³ Chĭ nĭ kenóo kini ñayuu ndo'ó, ta nĭ kendava'a na xí'ín ndó noo ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá ni xĭ'o ndó miĭ ndó ña ndo'o dáó níó

ndo xí'in ñani ndo. ³⁴ Ta ni sa'an ta'ani ndó ni ku'u ini ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa. Ta ni xi'o ndeé ini ndo tá ni xio ndaa ñayuu ña'a ndó, vatí daá ni kadíj ini ndo, dá chi ná'a ndó ña va'a cháa ka ña'a natiin ndó chí induú, ta ni iin kuu ta'ón o túuán. ³⁵ Sa'a ñoó o sa dánkoo ndó ñandéé ini kómi ndó, dá chi miían ndaa kuiti ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios. ³⁶ Ta miían ndúsa kánian kí'o ndeé ini ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó ña kóni Ndios, nda daá ví natiin ndó ña ni kaa na kí'o na noo ndo. ³⁷ Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios:

Sa yati va kasaa na ni kaaj tanda'í saa, ta o kueé ka na.

³⁸ Tído na ni kandoo vii noo Ndios sa'a ña kándéé ini ñaa ná, noón kúu na kataki chíchi.

Tído o náta'an ta'on inij konij ná tá ná dánkoo na ña kándéé ini ná yu'u.

³⁹ Tído yóó, ko kúu ta'on yó na dánkoo ña kándéé ini yó ná, dá ko'on yó naá yó. Di'a kúu yó na kándéé ká'ano ini ñaa, dá koni yo káki níyo.

11

Kí'o di'a dándáki ña kándéé ini yo Ndios

¹ Dá chi ña kándéé ini yo Ndios kóni kaa ña kándéé ká'ano ini yo natiin yó ña ndáti yó ni'i yo noo ná. Ta ná'a káxi yó ña natiin yóan, va'ará ko túuan viti. ² Ta sa'a ña ni kandeé ini na sá'ano ñoo yo Ndios, sa'a ñoó ni náta'an ini Ndios ni xini ñaa ná. ³ Ta sa'a ña kándéé ini yo Ndios, sa'a ñoó kándaaj ini yo ña xí'in to'on ni kana yú'u mií ná ni kava'a na ñayuu yó'o, sa'a ñoó kándaaj iniyo ña ni kava'a na ñayuu ndé'é yó viti xí'in ña'a ko túu.

⁴ Ta sa'a ña ni kandeé ini Abel Ndios, sa'a ñoó ni doko rá ña va'a cháa ka noo ná o duú Caín, sa'a ñoó kaá tuti ij Ndios ña ni sa kuu ra iin ta ndaa, ta kaá ta'anian ña ni náta'an ini Ndios ni xini na ña ni

doko rá noo ná. Ta va'ará ni xi'i ra, tído ña'a ni kee ra dána'a ij váan noo yo nda viti.

⁵ Ta sa'a ña ni kandeé ini Enoc Ndios, sa'a ñoó ni ndañó'o ní'ini ra ñayuu yó'o, chi ko ní xi'i ta'on ra, chi ko iin ta'on ná'a ndeí kua'an ra, dá chi ni naki'in ñaa mií Ndios. Tído tá ko ná'a naki'in ñaa ná, kaá tuti ij Ndios ña sa nata'an nda'o ini na sa xini ñaa ná. ⁶ Dá chi tá ko kandeé ini yo Ndios, dá kían ni iin kuu ta'ón o náta'an ini na koni na yó. Dá chi tá kóni yo kane'e tá'an va'a yó xí'in ná, dá kían kánian kandísa ndaa yo ña ió na, ta káni ta'anian kandísa yó ña miían ndaa kuiti kemáni ná na nándukú ñaa. ⁷ Ta sa'a ña ni kandeé ini Noé Ndios, sa'a ñoó ni seídó'o ra ña ni kasto'on Ndios xí'in rá sa'a iin ña'a ko xini ra koo, chi ni ndi'i ini ra ni kava'a ra iin barco noo ni káki mií rá xí'in ndidaa na ve'e ra. Ta sa'a ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'a ñoó ni kandoo ndidaa ka ñayuu kúu ná ñayuu káni, ta ni xi'i na, ta ni ni'i Noé ña ni kandoo va'a ra noo Ndios sa'a ña ni kandeé ini ñaa rá.

⁸ Ta sa'a ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'a ñoó ni seídó'o ra noo ni ka'an Ndios tá ni kana na ra ña kían ko'on ra natiin ra ñó'o, ña ni kaa na kí'o na noo rá. Dá ni kee ra kua'an ra, va'ará ko ná'a rá ndeí saa ra. ⁹ Ta sa'a ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'a ñoó ni sa io ra noño'o ni kaa na kí'o na noo rá táto'on kí'o ió iin ta tukú, dá chi ni sa io ra ve'e ñi kiti, mií rá xí'in de'e ra Isaac, xí'in de'e ñání ra Jacob, tá'an ra ni natiin dáó xí'in rá to'on ni xi'o Ndios noo rá. ¹⁰ Ta ni xi'o ndeé ini ra, dá chi ni sa ndati ra ni'i rá iin ka va ñoo noo koo ra, ña kían ni chiná'a mií Ndios sa'a, ña kían ni nátao mií ná, ña kían ni kava'a mií ná.

¹¹ Ta sa'a ña ni kandeé ta'ani ini Sara Ndios, sa'a ñoó ni kasandaajan ñó'o de'an, va'ará o kúu ta'on kan-dei de'an. Ta va'ará iin ña sá'ano kían, tído ni kandeé ij váan ni dakákian xi, dá chi ni kándisaan ña

iin na ndaa nda'o kúu na ni xi'o to'on nooan ña koo de'an. ¹² Ta dión ta'ani Abraham, va'ará sa yati kuu ra, tído ni kasandaá ra kúu rá tata noó kua'á nda'o ñayuu táto'on ki'o kua'a kúu tñoo, táto'on ki'o kua'a kúu ñoti ndéi yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaá vá ñayuu yó'o ni kandeé ini na Ndios nda noó ni xi'i na. Ta ko ní nátiin na ña ni kaa Ndios ki'o na, tído ni xini na ña kee na chí noo xí'in ñaxintóni ná. Ta ni kandísa ndaa na ña dión koo, ta ni kadij ini na. Ta ni nakoni na ña na tukú vá kúu ná, na xionoo ndava'a ñayuu yó'o kúu ná. ¹⁴ Ta sa'á ña ni nakoni na ña kúu ná na tukú ñayuu yó'o, sa'á ñoo kándaá ini ña iin ka va ñoo ndáti na kakuu ñoo na. ¹⁵ Dá chi tá ní nákani ini na sa'á ñoo na, ña ni ñankoo na tá ni ñankuei na xionoo na, dá kían vatí ií vá nandió kuéi na no'o na, ní kúu. ¹⁶ Tído iin ka ñoo ndato cháá ka va ni ndi'i ini na kandeí na, ta ñoo ñoo kúu ñoo nákaa induú. Sa'á ñoo ko xika'an ta'on noo Ndios chinani ná mií ná ña kúu ná Ndios noó ñayuu yó'o, dá chi ni kenduu na iin ñoo chí induú noo kandeí na.

¹⁷ Ta sa'á ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'á ñoo kua'an ra doko rá de'e ra Isaac táto'on ni kaa Ndios xí'in rá, nde'á á kándeé ká'ano ini ñaá rá. Ta va'ará ndáti ra natiin ra ña ni kaa Ndios ki'o na noo rá, tído ni sa io nduu ra chiño'o ra iin tó'on diní de'e ra, ¹⁸ chi di'a ni kaa Ndios xí'in rá: "Xí'in sava'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón." ¹⁹ Tído ni kandaá ini Abraham ña ió choon noo ndá'a Ndios ña dánataki na ni ni xi'i. Ta viti ná keeá kuenda ña ni xi'i va Isaac, ta ni ñataki va xi ni kee Ndios, chi ko ní sóno ta'on na kuu xi.

²⁰ Ta sa'á ña ni kandeé ini Isaac Ndios, sa'á ñoo ni kemáni rá de'e ra Jacob xí'in Esaú xí'in to'on va'a, ña ni kaa Ndios kee na xí'in rá cháá ka chí noo. ²¹ Ta sa'á ña ni kandeé ini Jacob Ndios, sa'á ñoo tá sa yati kuu ra ni kemáni rá ndin nduu

de'e José xí'in to'on va'a. Ni ndi'i, dá xí'in ndée karroti ra ni sa tuu ra ni sa iin ra, dá ni keká'ano ra Ndios. ²² Ta sa'á ña ni kandeé ini José Ndios, sa'á ñoo tá sa yati kuu ra ni kast'o'on ra ndi koo kankuei na ñoo Israel Egipto ko'on na, ta ni sa'anda ra choon ndi kee na xí'in lásá ra.

²³ Ta sa'á ña ni kandeé ini na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoo tá ni kaki ra, dá ni chikaa de'e ñaá ná oní toon yoo, dá chi luu nda'o ni sa kaa ra tá ni sa io leé ra. Sa'á ñoo ko ní yu'u ta'on na kuio kao na choon ni sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaá takuáli yí. ²⁴ Ta sa'á ña ni kandeé ini Moisés Ndios, sa'á ñoo ko ní xíin ra kanani rá kakuu ra de'e noó de'e di'i rey Faraón tá ni kuyatá rá. ²⁵ Di'a ni ndukú rá ndo'o níó rá xí'in na ñoo ra, na kúu ñoo Ndios, ta ko ní xi'o ra mií rá koo dij tóo ra tein kuachi. ²⁶ Dá chi ni nakani ini ra ña va'a cháá ka kee ra tá ná nakí'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'a Cristo, na tanda'á Ndios kii dáka'ki ñaá, o duú kaan kakomí rá ña kujiká ió noó na ñoo Egipto, dá chi ndáti ra natiin ra ña ni kaa Ndios ki'o na noo rá. ²⁷ Ta sa'á ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoo ni kana ra ñoo Egipto, ta ko ní yu'u ta'on ra, va'ará xido nda'o ini rey Faraón xini ñaá rá. Ta ni xi'o ndeé ini ra, dá chi kée ra táto'on xini ra Ndios, va'ará ko kándeé yó koni xí'in noo yo ná. ²⁸ Ta sa'á ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoo ni chindú'u rá ña kían keká'ano na Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yó'o ni sa'anda ra choon ña ná ke'i na yú'u yé'é ná xí'in ni borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó na kee ángel né'e choon ña ka'áni de'e noó na ñoo Egipto.

²⁹ Ta sa'á ña ni kandeé ini na Israel Ndios, sa'á ñoo ni ya'a na noó Taño'o Kua'á táto'on yá'a na noño'o ichí. Ta dión ta'ani ni ka'an ta Egipto chika'anda ra táto'on ni kee mií ná, tído ni kandaá ra, dá ni

xil'i ra. ³⁰ Ta sa'á ña ni kandeé iní na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoo tein usa kuu ni kao noo na sata náoo ñoo Jericó, ta kúu ni koon vaan. ³¹ Ta sa'á ña ni kandeé iní iin ñá'a díko míi naní Rahab Ndios, sa'á ñoo ko ní xi'an xí'ín dao ka na ñooan, na ko ní xín kueíd'ó Ndios, chi ni natiin va'an ve'an ta Israel, tá'an ra ni sa'an ni naní ñoo Jericó ñoo.

³² ¿Ndí kián ka'an cháa kai xí'ín ndó sa'á ña yó'o? Chi ko nónói nakani ndi'ii sa'á ña ni kee Gedeón, xí'ín sa'á ña ni kee Barac, xí'ín sa'á ña ni kee Sansón, xí'ín sa'á ña ni kee Jefté, xí'ín sa'á ña ni kee David, xí'ín sa'á ña ni kee Samuel xí'ín sa'á ña ni kee dao ka profeta, ³³ chi sa'á ña sa kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoo sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa natiin ra ña ni kaa Ndios ki'ó na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi ra yú'u ndika'a, ³⁴ ta sa kandeé rá sa nda'ó ra ñó'o deen kéi ita, ta sa kandeé rá sa káki ra noo espada. Ta va'ará ko kuíi ka ndée rá, tído míi Ndios ni xi'ó ndée rá, sa'á ñoo sa ní'i rá ndée sa naá ra xí'ín dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxi rá ta xini u'u tá'an xí'ín rá. ³⁵ Ta sa'á ña ni kandeé iní dao na ñá'a ni sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoo ni nataki tá'an na, na ni xi'i.

Tído dao ka ñayuu Ndios ni ndo'o naní níoo ná, ta ni xi'i na sa'á Ndios, tído ko ní sa'an na dánkoo na ña kándéé iní na Ndios, dá chi ná'a ná ña nataki na kandeí va'a cháa ka na kee Ndios. ³⁶ Ta dao ka na ni kediki ndaa ñaa tá kini, ta ni kani ñaa rá xí'ín chirrión, ta dao ka na ni kató rá xí'ín cadena, ta ni sadi ñaa rá ve'e kaa. ³⁷ Ta dao ka na ni sa'ání rá xí'ín yuu, ta dao ka na ni sa'anda dao ra xí'ín espada, ta dao ka na ni xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka na ni sa'ání rá xí'ín espada. Ta yó'o yó'o ni xionoo na, ta nda ñi borrego xí'ín ñi kiti ni sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'í nda'ó ni sa kuu na, ta sa ndo'o nda'ó níoo ná, ta sa kenda'á'a nda'ó ñayuu xí'ín ná. ³⁸ Ta ñayuu ndáya'i nda'ó

noo Ndios ni sa kuu na yó'o, ta ko kánian ni'i ñayuu ñayuu yó'o ña kandeí na xí'ín ná, ta vatí xian daá sa xionoo ndava'a na noo kúu ño'ó ichí, xí'ín noo kúu yuku, xí'ín noo kúu káo, xí'ín noo kúu da'ó.

³⁹ Ta ni nakoni Ndios ndidaá na yó'o sa'á ña sa kandeé iní ñaa ná, tído ko ní nátiin na ña ni kaa Ndios ki'ó na noo ná, ⁴⁰ dá chi ña va'a cháa ka ko'on Ndios ki'ó na noo ná, ta ni chituu tóo ña Ndios, chi kóni na ña natiin nduú yó ña dánkoo vii ná yó xí'ín ñayuu ñoo.

12

Ná kande'é yó iin tó'on Jesús, ta kee yó táto'on ki'ó kée míi ná

¹ Díon ví kua'a ni sa kuu ñayuu ni sa kandeé iní Ndios, ta xí'ó na kuendá noo yó, ta káo noo na yó táto'on ki'ó káo noo ñaa viko. Sa'á ñoo ná taó xoo yó ndidaá tá'an ña'a kétéin noo yó xí'ín ndidaá kuachi ña sadi noo yó, ta ná koo iní yó taxi tá'an yó xí'ín tandeé iní ko'on yó chí noo. Ná dá'a ni katuu yó. ² Ná kande'é yó iin tó'on diñi Jesús, dá chi míi ná kúu na ni xi'ó ña kandeé iní yó ná, ta míi ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yó ña kandeé iní yó ná. Chi sa'á ña ná'a ná ña ni'i ná ña kadíi iní na tá ná ndi'i, sa'á ñoo ni xi'ó na míi ná ni ndo'o níoo ná ndika cruz, ta ko ní sá ne'e na tandíni ña kián iin ña ka'an noo kuu na ndika cruz. Ndi'i daá, dá ni nakoo na xoo ku'a Ndios, noo ío na dandáki na.

³ Kande'é ndó ña ki'ó dión ni ndo'o Jesús ni kee ñayuu kini xini u'u ñaa, dá kián ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndiko ndó tá ndo'o níoo ndo. ⁴ Dá chi va'ará ndó'o níoo ndo sa'á ña ko xín ndo kee ndó kuachi, tído ko ñá'a ta'on ka'ání ná ndo'ó táto'on ni kee na xí'ín Jesús. ⁵ ¿Á sa ni nandodó va ndó ña ká'an ni'ini tuti iñ Ndios noo yó? Ta táto'on ká'an ni'ini iin tatá noo de'e ra, ki'ó dión ká'an ni'inian noo yó, dá chi kaan:

De'e ló'o miij, o sa kú'ichj inon tá ndéndaá ñáá sato'o yo Ndios, ta ná dá'a ni kutúú inon tá dánani na yo'ó,

6 dá chj ndidaá na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a, ndéndaá ñáá ná, ta dándó'o na nio ndidaá na nj natiin ña kakuu na de'e na.

7 Sa'á ñoó k'i'o ndeé ini ndo tá ndéndaá ñáá Ndios, dá chj k'i'o dión kée na xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó de'e mií ná. Dá chj, ¿ndi káa iin de'e ko ndéndaá ñáá tatá ra? 8 Tído tá ko ndéndaá Ndios ndo'ó táto'on k'i'o ndéndaá na dao ka de'e na, dá kían ko kúú ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúú ndó. 9 Dión nj ndo'o yó xí'ín tatá yo ñayuu yó'o tá nj sa kuu yo takuálí, nj ndendaá na yó, ta nj sa ió ñaño'ó yó noo ná. Sa'á ñoó, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña kánian ndi'i cháá ka ini yo kueidó'o yó tatá yo Ndios, na ió induú, dá ná konio kataki chíchí yó? 10 Tatá yo ñayuu yó'o nj ndendaá ra yó cháá tiempo táto'on k'i'o nj ka'an mií rá. Tído tatá yo Ndios kúú na ndéndaá na yó, dá keva'a yó noo ná, dá kat'i'a yó koo vii yo noo ná táto'on vii mií ná. 11 Ta ko iin ta'on náta'an ini tá ndéndaá ñáá tatá xi, di'a tá'tu'u ini xi tá ndó'o xi dión. Tído ña va'a mií vá xí kían, dá chj cháá ka chí noo kasandaá xi koo va'a ini xi, ta kat'i'a xi kakuu xi ñayuu kendísá'ano sa'á ña nj ndo'o nio xi.

K'i'o di'a ndo'o ñayuu ko xijn natiin ña manj xí'o Ndios noo ná

12 Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndo xí'ín ndéé, ta ná chikata ndakí ndo kondó ndo. Ná dá'a ni ndjiko ndó. 13 Ná konó ndó iin ichj ndaa noo kaka ndó, dá kían ná dá'a ni natanj cháá ka sa'a ndo, ña nj xió kodo, dá kían ná nda'aan.

14 Ta koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín ndidaá ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá chj na ko kée dión, ni iin kuu ta'ón o koni na sato'o yo Ndios. 15 Koo ini ndo kandaá tá'an ndó, dá kían ni iin ndó ná o kána xoo noo ña manj nj

kee Ndios sa'a ndo. Chj oon ni ví kakuu iin káa mií ndó táto'on iin yo'o ova, dá dátuu ndó dao ka ndo, dá kasá'á ndjiko dao ka na kee ndó.

16 Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin káa ndo'ó kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í ndo o yíj ndo. Ta ná dá'a ni kenóo ndó ña'a Ndios táto'on k'i'o nj kee Esaú, dá chj sa'a iin ko'o ndéi nj daon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'á ña kúú rá de'e noo. 17 Ta sa ná'á vá mií ndó ña tá nj ndi'i daá, dá nj kasá'á nda'í sáki ra xika ra ta'j rá noo tatá ra, ña kían vej noo Ndios sa'á ña kúú rá de'e noo, tído ko ní kándeé ta'on ra natiin ra ña, ta ko ní kúu ta'on nadaon ra ña nj kee ra, va'ará nj saki ra xí'ín ndirá noo ra.

18 Ta ko ní kasandaá ndo noo iin iin yúku, ña kían kuu dáko'on ndá'a ndo táto'on nj ndo'o na sá'ano ve'e yó tá sata, chj tá nj saq na noo iin yúku ñoó, deén nda'o kéj itaan, iin naá nda'o noo ían, ta ño'oma tóon ndúchí nj naka'ani dinján, ta ní'í xido oon kána tachj déen ñoó. 19 Tá nj seidó'o na sá'ano ve'e yó ña nj'í nda'o nj tuu trompeta, ña nj'í nda'o nj ka'an tachj Ndios, dá nj seí nda'í ñayuu ñoó ña ná dá'a ka ni ka'an na, 20 dá chj nj yu'ú nda'o na tá nj seidó'o na choon nj ta'anda noo ná, chj nj ka'an ña ni mií ná, ta ni iin tó'on kiti ndáka na o kúu kako'on yúku ñoó, dá chj tá koó, dá kánian kuu na xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchi.

21 Ta sa'á ña xixi nda'o kúu ña nj xini na, sa'á ñoó nj kaa Moisés: "Ndeí njno oon ví yu'ú ña yu'í", kaá ra.

22 Tído ndo'ó, sa nj kuyati ndó noo iin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúú ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi ku'a nda'o mil ángel. 23 Ta ñoó kúú noo nditúti ndi'i na mií noo nj kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoó ió mií Ndios, na keyíko ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoó ndéi ta'ani nio na nj kandoo vii noo Ndios, chj nj ni'í ná ña kakuu na táto'on k'i'o kónj Ndios. 24 Ta sa nj kuyati ta'ani ndó noo Jesús, na nj ka'an sa'a yo

noo Ndios, dá n̄i k̄andoo na kee na iin ña saá xí'ín yó. Ta ió ta'ani kuendá ndo xí'ín n̄i ná, kirá n̄i xita sa'a ndo. Ta n̄i va'a cháá k̄a kúú rá o duú n̄i Abel, ch̄i k̄o xika ya'i ra sa'á kuachi táto'on n̄i kee n̄i Abel.

²⁵ Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó mií ndó noo ká'an Ndios. Dá ch̄i k̄o ní k̄aki ta'on n̄a sá'ano ñoo yo sa'á ña n̄i kedó'ó ná mií ná noo n̄i ka'an Ndios noño'ó yó'o. Ta ví'i k̄a ví ndo'o yó tá ná kedó'ó yó mií yó noo ká'an Ndios nda induú. ²⁶ Ta xí'ín to'on n̄i ka'an mií ná n̄i dakídi ni'ini na savá'a noño'ó yó'o tá sata, tído viti kaá na di'a: "Ko'on tukui kee dión, tído o duú noño'ó yó'o oon ni ko'in dakídi ni'inii, nda induú dakídi ni'ini ta'anii."

²⁷ Ta sa'á ña n̄i kaa n̄a "ko'on tukui kee dión", sa'á ñoo kándaá iniñ ña ko'on n̄a d̄itá ná ndidaá ña kuu kidi ni'ini, ña n̄i kava'a na ñayuu yó'o, dá kando ndidaá ña o kúu kidi ni'ini. ²⁸ Ta viti, sa'á ña n̄i ni'í yo noo Ndios iin ñayuu saá noo dándáki na, ña k̄ian ni iin kuu o kidi ni'ini, sa'á ñoo daá kuití ná nak̄i'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta k̄i'o dión ná koni kuáchí yó noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yó n̄a, ta ná koo ñañó'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini n̄a koni na yó. ²⁹ Dá ch̄i táto'on k̄i'o kúú ño'ó it̄a chíño'ó ndidaá ña'a, k̄i'o dión kúú tatá yo Ndios.

13

K̄i'o di'a kánian kee yo sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹ O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sáta'an ini ndo sa'a ndo. ² Ta ná dá'a ni nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndáa mií ñayuu tá n̄i kasáa n̄a ve'e ndó, dá ch̄i sa'á ña n̄i n̄atiin va'a ñaá dao ñayuu, sa'á ñoo n̄i n̄atiin na ángel n̄i kii noo Ndios n̄i saá ve'e na, va'ará k̄o ní kándaá ini n̄a ndá yoo kúú ná.

³ Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'á n̄a ño'ó ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndo xí'ín ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'ín n̄a

kéndava'a ñayuu xí'ín, ta kee ndó kuendá ña ñi'í mií ndó kéndava'a na xí'ín. ⁴ Ta kana'á ndó ña iin ña va'a kían ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii kían ña kidi t̄a xí'ín ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kidi xí'ín n̄a k̄o kúú ñadi'í n̄a o yí'i ná, xí'ín n̄a k̄ee dao k̄a kuachi ka'an noo xí'ín ñi'í ná, noón kúú n̄a miían ndaa kuiti ndo'o ní o ná kee Ndios. ⁵ Ta o sa kátoó téi ndo ña kuik̄a, kua'an ndo kadji ini ndo xí'ín ña'a sa ió noo ndo, dá ch̄i di'a n̄i kaa mií Ndios: "Ni iin kuu ta'ón o dáyaá ndá'í yo'ó, ta ni kuu ta'ón o dánkoo ndava'i yo'ó." ⁶ Sa'á ñoo kuu kaa yo di'a xí'ín t̄andéé ini:

Miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúú n̄a chíndéé ñaá, sa'á ñoo ni k̄o yu'í'i xini'í ndi ndáa mií vá ña'a ná kee t̄a ñayuu yó'o xí'ín.

⁷ Daá kuití ndiko'on ini ndo n̄a n̄i daná'a noo ndo, ch̄i mií ná n̄i daná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'o ña va'a n̄i kana noo ña sa kee na, ta kandeé ini ndo Ndios táto'on sa kandeé ini ñaá ná. ⁸ Táto'on k̄i'o kúú Jesucristo koni, k̄i'o dión kúú ná viti, ta k̄i'o dión kuiti va kakuu na. ⁹ Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko ndo ña to'ón dána'a dao k̄a t̄a, ta o sa kándia ndó tá diin dána'a ra sa'a Jesús. Va'a cháá k̄a kían ña koo ndeé ndo xí'ín ña man̄i n̄i kee Ndios sa'a ndo, ta o duú sa'á ña seí ndo ña yó'o o ña káa táto'on k̄i'o dána'a dao k̄a ra. Dá ch̄i va'ará ndúndéé dao ñayuu k̄ee na ña yó'o, tído k̄o chíndéé ta'on ñaá.

¹⁰ Ní'í yo ña va'a sa'á ña n̄i doko Jesús mií ná noo Ndios tá n̄i xi'í na. Ta k̄o ta'ón ích̄i t̄a dut̄i kéchóon ini ve'e ño'o n̄a Israel ni'í rá ña va'a yó'o. ¹¹ Né'e t̄a dut̄i kúú noo n̄i kiti kua'an ra ini ve'e ño'o noo kúú noo ñi cháá k̄a, ta doko ñaá rá noo Ndios sa'á kuachi ñayuu. Ndi'i, dá chíño'ó ra yiki koño ri nda noo kúú yu'ú ñoo. ¹² Dión ta'ani n̄i ndo'o Jesús, dá ch̄i n̄i xi'í na nda noo kúú yu'ú ñoo, ta xí'ín n̄i mií ná n̄i nduvii

ñayuu na. ¹³ Ta viti ná kankuei yó ko'o noó ni ndo'o níó Jesús yu'ú ñoo, dá kían tát'o'on k'i'o ni kedjiki ñaa ñayuu, k'i'o dión ta'ani ná ndo'o miíá. ¹⁴ Dá ch'i o duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noo kandeí chíchí yó. Di'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. ¹⁵ Ta sa'a mií Jesús ná doko yo to'on va'a, to'on ñó'ó noo Ndios ndidaá tá'an kuu, dión dá nakoni yo ná xí'ín to'on kánkuei yú'u yo. ¹⁶ Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'ín ña ió noo ndo, ch'i ña yó'o kían náta'an ini Ndios xiní na, ña dóko yo noo ná.

¹⁷ Ta koo ini ndo kueidó'o ndó na ndíta dána'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá ch'i nduú ñoo ndaá na níó ndo, ch'i ná'á ná ña miían ndaa naki'o na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'o ndó ña kadii ini na, ta ná dá'a ni kunda'í ini na, ch'i ni iin ña va'a o ní'i ndo tá ná dákúnda'í ini ndo ná.

¹⁸ Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndu'u, dá ch'i ná'á va'a ndu ña ió vii ñaxintóni ndú noo Ndios, ta kóni ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a. ¹⁹ Ta seí nda'ávii noo ndó ña daá kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, dá ná chindeé ná yu'u nandió koo yachii koto ni'inii ndo'ó noo ndéi ndó xaan.

Ká'an na ndisá'án noo ndí'i

²⁰ Ndios kúu na xí'o ña ió va'a ini yo, ta mií ná kúu na ni danátaki Jesucristo, na kúu sato'o yo, ta Jesús kúu mí na ndáka léko, ta sa'a ña ni xí'o na ni ná ni xita ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá ni xinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáya'i ña. ²¹ Ta mií Ndios ná k'i'o ña katí'a ndó kee ndó ndidaá tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kóni mií ná, ta kee ta'ani na xí'ín ndó ña náta'an ini na kee na sa'a ña ni xí'i Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

²² Ta seí nda'ávii noo ndo, ñani, ña k'i'o ndeé ini ndo kueidó'o ndó to'on ká'an ni'inii noo ndo, ch'i cháá nda'o kúu to'on ni taai kosaa noo ndo. ²³ Ta kana'á ndó ña sa ni yaa va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaa yach'i xi yó'o, dá kandakai xi saai kande'í ndo.

²⁴ Ka'an ndo ndisá'án xí'ín ndidaá na ndíta dána'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'ín ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'án tánda'á ndidaá ñani yo ndéi Italia yó'o kosaaan noo ndo.

²⁵ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa Santiago nī sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Santiago ndisá'án

¹ Yu'u kúu Santiago, ta kéchóoin noó Ndios xí'ín noó Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaan noó ndo'ó, na kúu ndin uxī uū tu'u na ñoo Israel, ndo'ó na nī xita noo kua'an ndéi iin ní ñayuu. Ta ká'ín ndisá'án xí'ín ndó.

Ná kadij iní o tein tandó'ó ndó'o yó

² Ñani mií, kadij nda'o ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndaa mií tandó'ó. ³ Chī sa ná'a va'a ndó ña tá ndó'o ndó tandó'ó sa'á ña kándéé ini ndo Jesús, dión dá ka'ti'a ndó koo ndeé ini ndo noó tandó'ó. ⁴ Tá naki'o ndó mií ndó kī'o ndeé ini ndo noó ndi ndaa tandó'ó ndo'o ndó, dá xinkoo ndó táto'on kī'o kánian koo ndó, ta chīchi ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, ta ni iin tó'on ta'on ña'a o kámanj noó ndo.

Kī'o Ndios ñaxintóni noo yo tá ná kaka yoán noo ná

⁵ Tá ió iin kaa ndo'ó kámanj ñaxintóni, dá kían kaka ndoán noó Ndios, dá chī ió nduu na ña kían kī'o na ña xíkā ndo, chī kúu ná iin Ndios xí'o kuá'a ña'a noó ñayuu na, ta kō kaá na ña kōó. ⁶ Tído kaka ndoán xí'ín ña kándéé ini ndo ná. Ta o sa náani kuáchi ini ndo, dá chī tá kée ndó dión, dá kían kúu ndó táto'on noó taño'o, ña kua'an xoo yó'o xoo kaa kée tachī. ⁷ Ta iin ñayuu kée dión ná o sa kándati na natiin na ni iin ña'a xíkā na noó sato'o yo Ndios, ⁸ dá chī kúu ná iin ñayuu náani uū ini, ta kō kúu ta'on na iin ñayuu iin tó'on ñaxintóni.

⁹ Ta ñani yo, na kúnda'í, kánian kadij ini na chī chindaya'i ñaá Ndios. ¹⁰ Ta na kúu na kuiká, kánian kadij ini na sa'á ña nī kenóo

ñaá Ndios, dá chī ña kuiká ió noo ná kúuán táto'on ita yuku, chī tóó vá ndato saan, ta dión ta'ani ndo'o ña kuiká kómí ná. ¹¹ Dá chī tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anján, ta kúu íchī vá yuku ñoo, ta kúu kuéi va itaan, ta kúu ndañó'ó vá ña luu ndaaan. Dión ta'ani ndo'o na kuiká xí'ín ña'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ka ña kuiká.

Yá'a yó kée yó kuachi kée ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo

¹² Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu, na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, dá chī tá nī xī'o ndeé ini na noó ndidaá tandó'ó, dá kían natiin na ña katakí chíchí ná noo ió Ndios. Dá chī kī'o dión nī xī'o Ndios to'on na ña kían kee na xí'ín ñayuu kóni ñaá. ¹³ Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuáchi, o sa ká'án ndo ña Ndios kúu na dáka'an ñaá, dá chī o kándéé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuáchi, ta kō dáka'an Ndios ni iin tó'on ñayuu ña kían ya'a na kee na kuáchi. ¹⁴ Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoó vá kían dáka'an yo, dá yá'a yó kée yó kuáchi noó Ndios, ta ñoó ta'ani kían dáka'atō ñaá. ¹⁵ Ta sa'á ña kátoó yo kée yó ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'á ñoó kásá'a yá'a yó kée yó kuáchi. Tá náki'o yó mií yó kaño'o yó tixi ndá'a kuáchi, ñoó kían kédaá xí'ín yó, dá ni'j yo ña kuu yo.

¹⁶ Sa'á ñoó, ná dá'a ni danda'í ndo mií ndó, ñani manj mií. ¹⁷ Dá chī ndidaá ña va'a, xí'ín ndidaá ña ndaa kúu ña xí'o oon Ndios noo yo vei nda induú. Ta mií Ndios kúu na nī kava'a ndidaá kúu ña tóon ñó'o induú. Ta ni iin kuū ta'ón o nádaon Ndios, táto'on kī'o nádaon ña tóon ñó'o kaa. ¹⁸ Ta mií Ndios nī chīkaa ini ña kían ndee na yó de'e mií ná nī kee to'on ndaa na. Ta kī'o dión nī kasandaá yo kúu yó na mií noó nī nakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kuedó'o yó choon sa'andá Ndios, dá kían koni yo kandeí va'a yó

¹⁹ Sa'á ñoó, ñani manj miíj, kaon koo ndó kueidó'o va'a ndó noo ká'an dao ka ñayuu. Ná dá'a ni yachj téi ka'an ndo, ta ni o sa kuido yachj téi ini ndo. ²⁰ Dá chj ña xido ini yo ko chindeéan yó, dá kee yó ña kónj Ndios. ²¹ Sa'á ñoó dánkoo ndó ndidaá kúu ña kini kée ndó, xí'in ña kini náani ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ña nj seídó'o ndó, xí'in ña nda'í ió ini ndo. Dá chj ña yó'o kjan kándéé dáka ki nio ndo.

²² Koo ini ndo kee ndó táto'on kji'o ká'an to'on va'a nj seídó'o ndó. O sa kueidó'o oon ndóan, dá chj tá seídó'o oon ndóan, dá kjan dánda'í ndo mií vá ndó. ²³ Chj na seídó'o oon to'on va'a Ndios, ta ko kée na ña, noón kúu táto'on iin ta'a ndé'é mií noo espejo. ²⁴ Dá chj tá nj ndi'i nj sa ndé'é rá to'on káa ra, ta kúu kua'an ra. Ta kúu tóó vá, kúu sa nandodó va ra táto'on kji'o káa ra. ²⁵ Tído na ndino'o ini seídó'o to'on ndaa Ndios, tá'an ña taó xóo ñaa tixi ndá'a kuachi, ta ndíko toon naan, noón kúu na ko nandodó ña nj seídó'o na. Di'a kée na choon sa'ándáan. Na yó'o kúu na chindeé Ndios noo ndidaá ña kée na.

²⁶ Ta ndidaá na ká'an ndita ndaa xí'in Ndios, ta ko kándéé ná chituu na yú'u ná, noón kúu na dánda'í mií, ta ni ña kándisa na ko ndáya'í. ²⁷ Dá chj ña ndaa, ña vii kúu ña kándisa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuá'í koó tatá xí'in naná, xí'in na kuáan tein tandó'ó ndó'o na, ta ná kandaa yo mií yó noo ña kini ió ñayuu yó'o.

2

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka na

¹ Ñani miíj, ndo'ó na kándéé ini sato'o yo Jesucristo, na kánian natiin ndidaá kúu ñaño'ó, o sa kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka na. ² Ná keeá kuendá ña nj saá iin ta'a kuiká noo ndéi ndó dákuá'a ndó, ta ño'ó dé'é oro ndá'a rá, ta táyí ndíxi ra. Ta

mií hora daá nj saá ta'ani iin ta'a kúnda'í, ta ndíxi ra dá'on yatá. ³ Ta natiin va'a ndó ta ndíxi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'in rá: “Kakoo ní noo téi va'a yó'o.” Ta kaá ndo xí'in ta kúnda'í ñoó: “Xaan ní kuiión, o kakoo noño'o xaan kooón.” ⁴ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'a ná xí'in ñaxintóni kini kómí ndó?

⁵ Sa'á ñoó, ñani manj miíj, kueidó'o va'a ndó ña yó'o. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií vá Ndios nj kaxi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'o ña kjan koo kuiká ná xí'in ña kándéé ini ñaa ná, dá natiin na ta'í ná noo ió Ndios dánda'í na, dá chj mií Ndios nj kaa ña kji'o na ña noo ñayuu kú'u ini na sa'a ná? ⁶ Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó na kúnda'í. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ta kuiká kúu ra sa'áni nda'í ñaa, ta ño'ó ra ndo'ó kua'an ra noo ta né'le choon? ⁷ Ta, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña ta kuiká kúu ra ká'an ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ña kándisa yó?

⁸ Dá chj tá miian ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kjan va'a va kée ndó. Chj di'a ká'an tuti ij mií ná: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'in ndó táto'on kji'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.” ⁹ Tído tá káxi ndó ñayuu, dá kjan yá'a ndó kée ndó kuachi, ta táj ndo noo Ndios, chj nj xjo kao ndó ley na. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá nj xjo kao na iin choon sa'ándáan, dá kjan kándoo na táj kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. ¹¹ Dá chj di'a kaá Ndios noo ley na: “O sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sa ka'áni ndó ndj.” Sa'á ñoó va'ará ko ní kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo, tído nj sa'áni ndó ndj, dá kjan noo ndidaá kúu vá ley nj ya'a ndó. ¹² Sa'á ñoó ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ña va'a, chj nakuíta ndó noo Ndios, ta keyíko na sa'a ndo xí'in iin ka ley, ña kjan nj taó

xóo kúo noḡ kuachi. ¹³ Tá ná kasan-daá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían koḡ ña maní koo sa'á na ko ní xí'lo ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná. Tído na ñi xí'lo ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná, noḡn kúu na koo ña maní sa'á tá ná keyíko sa'á ná.

Tá miian ndaa kándéé iní yo Jesús, dá kían kánian kee yó ña va'a

¹⁴ Sa'á ñoḡ ñani miij, ¿ndá choon kían ña kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios tá ko kée ndó ña va'a? ¿Á ká'án ndó ña káki ndó sa'á ña kaá ndo kándéé iní ndo ná? ¹⁵ Dá chi tá ió iin ñani ndo, o iin kí'lo ndó, ta ná'á ndó ña kámani ña'a kandixi na, xí'ín ña'a kei ná iin iin kuu kuu, ¹⁶ dá kaá ndo xí'ín ná: “Kua'án nó'lo ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión xí'ín ná, tído ko chindeé ndó na xí'ín ña xínño'ó ná, dá kían, ¿ndi kúu ña va'a ñi kee ndó xí'ín ná, tá dáá? ¹⁷ Dión ta'ani, tá kaá ndo ña kándéé iní ndo Ndios, ta ko kée ndó ña'a va'a xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá kían ko chóon ta'on ña kándéé iní ndo ná.

¹⁸ Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa dí'a xí'ín yu'u: “Kándéé iní yo'lo Ndios, tído yu'u kúu ra kée ña va'a.” Tído yu'u kaá xí'ín na ká'an dión: “O kúu ta'on na'a ní ña kándéé iní ní Ndios, chi ko kée ní ña va'a. Tído ña va'a kéei ná'á ña miian ndaa ndisa kándéé iní Ndios.” ¹⁹ Tá kándísa ndó ña iin tó'ón diñi kúu Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Tído kana'á ndó ña nda ña u'u ta'ani kándísa ña iin tó'ón kúu Ndios, ta ndéi ñinoan noḡ ná.

²⁰ O sa kákuu ndó ñayuu xixi. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña tá ko kée ndó ña va'a, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i ña kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? ²¹ ¿Á ko ná'á ndó ña ñi kandoo va'a tatá sá'ano yo Abraham noḡ Ndios sa'á ña va'a ñi kee na, chi kua'an na dokoo ná de'e na noḡ Ndios tát'o'on ñi sa'anda mií ná choon? ²² Ta kana'á ndó ña sa'á ña ñi kándéé iní Abraham Ndios,

sa'á ñoḡ ñi kee na choon ñi sa'anda Ndios noḡ ná. Ta sa'á ña ñi keva'a na choon ñi sa'anda Ndios, sa'á ñoḡ ñi xinkoo va'a na noḡ ña kándéé iní ñaá ná. ²³ Dá ñi xinkoo to'on ká'an tuti iñ Ndios, chi kaáan ña sa'á ña ñi kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoḡ ñi kandoo vii ná noḡ ná. Ta ká'an ta'anian ña ñi sa' kuu na amigo Ndios.

²⁴ Ta kana'á ndó ña kandoo vii ñayuu noḡ Ndios sa'á ña kée na ña va'a, ta o duú sava'a sa'á ña kándéé óon iní ñaá ná. ²⁵ Ta dión ta'ani ñi ndo'lo iin ña'a sa naní Rahab, ña sa dikó mií noḡ ta. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ñi kandoo va'án noḡ Ndios sa'á ña ñi keeán ña va'a, chi ñi xí'oán ve'án ñi kidi ta'a ñi sa'an ñi naní ñooan, ta ñi dakí'ín ñaá iin ka íchi kua'an ra? Ta kí'lo dión, dá ñi káki ra. ²⁶ Ta sa ná'á vá yó ña tá koḡ níḡ nákaa ini yikí koño iin ñayuu, dá kían ko takí ta'on na. Kí'lo dión ta'ani ko takí ña kándéé iní yo Ndios tá ko kée yó ña va'a.

3

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

¹ Ñani miij, ná dá'a ni kua'a téi ndo katoó kakuu na dána'a, dá chi sa ná'á ndó ña kua'a cháa ka kuendá kánian nakí'o na dána'a noḡ Ndios o duú dao ka ñayuu. ² Ta ndidaa vá yó yá'a nda'lo noḡ Ndios. Tá ió iin na ko yá'a xí'ín to'on ká'an na, dá kían kúu ná iin na ndaa, chi nda ña kini kóni ñi ná kándéé ná dándáki na.

³ Dá chi tá ná chikaa yo kaa yú'u kuéi yo, dá kandeé yo dándáki yo ri, chi kanoo yó ri kua'a noḡ ká'án mií yó. ⁴ Ta kande'é ta'ani ndó tát'o'on kí'lo ndó'lo barco, va'ará ndi kí'lo ví ná'ano rá, ta va'ará ndi kí'lo ví ndakí tachí chinda'a ná, tído xí'ín iin tó'ón yíto ló'lo tárnee tñi rá kándéé iin ta'a kaó ra rá kua'an ra noḡ kóni mií rá. ⁵ Ta kí'lo dión ta'ani ndó'lo yó xí'ín yáa yo, chi kían iin ña ló'lo, tído chindaa noḡan keeán ña'a ná'ano nda'lo. Chi kían tát'o'on iin

ño'ó ita leé ló'o, dá ch̄i va'ará ndi k̄i'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chíñó'o ndi'i ñaá. ⁶ Ta yáa yo kúú táto'on iin ño'ó k̄eí, ch̄i kua'á nda'o ña k̄ini kándééán kéean. Ta kíán iin ña nákaa tein yikí koño yo, ta kándééán dáyakoaan iin níi yó noo Ndios. Ta nda n̄i kaki yó nda n̄i x̄i'í yo kándééán dátuyúan yó. Ta kíán táto'on mií ñó'o n̄i kii nda indayá.

⁷ Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí x̄ika noñó'o, x̄i'ín kirí nárneee induú, x̄i'ín kirí x̄ika t̄ji noñó'o, x̄i'ín kirí ñó'o ini takují. ⁸ Tído ni iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yo, ch̄i ña k̄ini nda'o kíán, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuití dár'u'an ñayuu x̄i'ín ndutá deéan. ⁹ Ta x̄i'ín yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúú tatá yo, ta x̄i'ín mií ta'anian ndáne'e k̄ini yó ñayuu x̄i'ín yó, na n̄i kava'a Ndios táto'on k̄i'o káa mií ná. ¹⁰ Ta x̄i'ín yú'u yo ká'an yo ña va'a, ta x̄i'ín mií ta'ani yú'u yo ká'an k̄ini yó. Ká'in x̄i'ín ndó, ñani mií, ña ko kánian kee yó dión. ¹¹ ¿Á iin tó'ón vá yáí kána takují vidí x̄i'ín takují ova, ká'an ndó? ¹² Ñani mií, ¿á kúu ta'ani x̄i'o taño'ó aceituna, ká'an ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani x̄i'o yitó uva tiño'ó, ká'an ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takují o'ova noo kána takují vidí.

Tá miían ndaa kómí yó ña ndichí n̄i kii noo Ndios, dá kían ñóchí ví kandeí yó x̄i'ín dao ka ñani yo

¹³ ¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá kían kánian na'a na ña dión kíán x̄i'ín ña va'a kée na, x̄i'ín ña nda'í ió ini na. ¹⁴ Tído tá nákaa ña u'u ini ini níi ndo, ta chídáó tá'an mií ndó x̄i'ín dao ka ñani ndo, dá kían ko kánian chindaya'i ndó mií ndó, ta o sa kétó'ón ndó ña ndaa. ¹⁵ Dá ch̄i o duú noo Ndios ní kixi ña ndichí kómí ná kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, x̄i'ín ña n̄i ta'í ñaxintóni taa, x̄i'ín ña ndichí x̄i'o ña u'u. ¹⁶ Dá ch̄i

noo ndéi ñayuu u'u ini, x̄i'ín noo ndéi na chídáó tá'an mií x̄i'ín dao ka ñayuu, ñoó kúú noo ió tandó'ó, ta kua'á nda'o ña'a k̄ini ió noo ndéi na. ¹⁷ Tído ñayuu kómí ña ndichí n̄i kii noo Ndios, noón kúú na ió vii, ta va'a ndéi na x̄i'ín iin rá iin na, ta kúú ná ñayuu va'a x̄i'ín ñayuu x̄i'ín ná, ta va'a ini na, ta kú'u nda'o ini na sa'a dao ka ñayuu, ta kua'á nda'o ña va'a kée na, ta ko kúú na ñayuu u'u noo. ¹⁸ Sa'á ñoó ndidaá kúu na ndi'i ini ña kandeí va'a x̄i'ín dao ka ñayuu, noón kúú na xionoo chí'i ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na x̄i'ín dao ka ñayuu.

4

Ná dá'a ni katoó ndo ña k̄ini ió ñayuu yó'o

¹ ¿Ndeí vei ña naá ndo, x̄i'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'an ndó? ¿Á ko ná'á ndó ña vei ña tein ña k̄ini katoó ndo kée ndó, ch̄i ña yó'o kían naá tá'an x̄i'ín ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndo? ² Kóni ndo ña koo ña'a noo ndo, tído ko ní'i ta'on ndoan. Sa'áni ndó ndi, ta u'u k̄ini ini ndo, tído ko kándéé ndó ní'i ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído ko kándéé ta'on ndó ní'i ndo ña kóni ndo, ch̄i ko x̄ika ndoan noo Ndios. ³ Tá x̄ika ndoan noo ná, ko ní'i ta'on ndó ña, dá ch̄i ko x̄ika va'a ndoan táto'on k̄i'o kánian kaka ndoan. Ch̄i x̄ika ndoan, dá kandeé ndó kee ndó ña k̄ini kóni mií ndó.

⁴ ¿Ndo'ó kúu na kée táto'on kée iin ña'a x̄ini x̄ixi yíi x̄i'ín iin ka taa! Ch̄i, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña tá x̄ini x̄ixi yó Ndios x̄i'ín ña k̄ini ió ñayuu yó'o, dá kían nduu yó na x̄ini u'u tá'an x̄i'ín Ndios? Ta ndi ndaa na ndi'í cháá ka ini sa'a ña ió ñayuu yó'o o duú sa'a ña'a Ndios, noón kúú na n̄i nduu na x̄ini u'u tá'an x̄i'ín Ndios. ⁵ ¿Á ká'an ndó ña ká'an oon tuti iñ Ndios? Dá ch̄i kaáan ña n̄i x̄i'o na Espiritu na koo na ini yó'o, ta kékuión nda'o na sa'a yó'o ña kóni

yo ná. ⁶ Tído kuá'á ká ña manj kée Ndios xí'á, dá chj di'a ká'an tuti ij ná: “Kō náta'an ini Ndios xiní na ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña manj noo ñayuu ió nda'í ini.”

Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, dá ná chindaya'i na ndo'ó

⁷ Nakj'lo ndó mií ndó kaño'o toon ndó tixi ndá'a Ndios. Ta o sa kándía ndó kee ndó ña kóni ña u'u, ta kuino mií váan ko'an noo ndo. ⁸ Ta koo ini ndo nandukú ndó Ndios ndidaá kuu, dá ná kuyati cháá ká na koo na xí'in ndó. Ta ndo'ó, na kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá chj ña kini nda'o kjan kée ndó xí'an. Ta ndo'ó, na nákaní uu ini, koo ini ndo nduvii ndo níq ndo. ⁹ Kunda'í ini ndo, ta nda'í kuaki ndó, ta nde'i'í ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ña sákj ndo, ndee ndóan ná nduuan ña nde'i'í ndo. Ta ña kádij ini ndo, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'í ini ndo. ¹⁰ Kenóo ndó mií ndó noo Ndios, na kúu sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinóo kuachi ndó ñani ndo

¹¹ Ñani miíj, o sa kóo ini ndo ka'an kuachi ndó sa'a iin rá iin ndó. Dá chj tá ká'an kuachi ndó sa'a ñani ndo, ta kényiko ndo sa'a ná, dá kjan ká'an kuachi ndó sa'a ley Ndios, ta kényiko ndo sa'an. Tído tá kényiko ndo sa'a ley, dá kjan kō kée ndó choon sa'ándaan, di'a kée ndó mií ndó kúu ndó iin na kényiko sa'an. ¹² Iin tó'on dinj vá kúu Ndios, na nj xj'lo ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúu na kándéé dáka'ki ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúu na dándó'o níq yo sa'á kuachi kée yó. Sa'á ñoó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyí ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³ Ta kueíd'o va'a ndo'ó, na ká'an di'a: “Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kandeí ndu iin ní kuia kechóon ndu, ta naka'an nda'í ndu, dá ni'í ndú kuá'á dj'on”, kaá

ndo'ó. ¹⁴ Tído kō ná'á ta'on ndó ndí kjan ndo'o ndó taan, dá chj kúu ndó táto'on viko nó'ó náka'ani tóo ví'í, ta kúu ndáñó'ó ni'ini vaan. ¹⁵ Sa'á ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: “Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ká, dá kee ndu ña yó'o o ña káa.” ¹⁶ Tído di'a ká'an táyí ndó sa'á ña kúryí ndó, ta sa'á ña kúryí ndó, sa'á ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷ Dá chj na ná'á ndí kjan kúu ña va'a kánian kee na, ta kō kée na ña, na yó'o kúu na yá'a kée kuachi noo Ndios.

5

Di'a ndo'o na kuiká sa'á ña kini kée na

¹ Kueíd'o va'a ndo'ó, na kúu na kuiká viti. Nde'i'í ndo, ta kayu'ú kó'o ndó, chj vej ña kjan ndo'o naní níq ndo. ² Dá chj ndidaá kúu ña kuiká kómí ndó nj tei'í vaan. Ta ndidaá kúu dá'on ndo nj ku'u tikidi. ³ Ta ndidaá kúu dj'on oro xí'in dj'on plata kómí ndó nj nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chj kō ní kéchóon va'a ndóan. Ta dánaáan ndo'ó táto'on chinó'o ño'ó kéj iin ña'a, chj nj ketútí ndó ña kuiká tein kuu noo ndí'í yó'o. ⁴ Ta viti'on nde'í'í kuachi tá kéchóon noñó'o ndo sa'á ya'í ra, chj xí'in ña mañá ndo kō ní chíya'í ndó ra. Ta mií sato'o yo Ndios, na kándéé kée ndidaá kúu ña'a, nj seíd'o ña nde'í'í kuachi ra sa'a ndo. ⁵ Va'a nda'o nj sa ndei ndó ñayuu yó'o, nj sa komí ndó ndidaá kúu ña va'a nj katoó ndo, ta nj nda'a ndo táto'on kj'lo nda'á iin chee kakuu koño, chj viti nj kasandaá kuu kuu ndo. ⁶ Ta dátaj kuachi ndó ñayuu ndaa, ta sa'ání ndo ná, ta ni iin ña'a kō kée ná chindeé ná mií ná.

Kandita ndaa ndo nani ndáti ndó nandiō kō Jesús kasaq na

⁷ Ta viti, ñani miíj, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandiō kōo tuku sato'o yo Jesús kasaq na. Kande'é ndó táto'on kj'lo kée iin taq xítí, ndáti kueé ra dákéé ra ña nj xítí

ra, ta ndáti kueé rā daj noḡ, ta ndáti kueé rā daj noḡ ndí'i, dá dákée ra. ⁸ Dión ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá chī sá yati ñó'ó vá nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

⁹ Ñani miij, o sá ká'an kuachi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios níḡ ndo. Dá chī sá nī kuyati nda'o kuu kasaa Ndios, na keyiko sa'a yo. ¹⁰ Sa'á ñoó, ñani miij, koo inī ndo kee ndó tát'o'on kī'o nī sá kee na sá kuu profeta, na sá kast'o'on xí'ín ñayuu to'on nī nī'í ná noḡ sato'o yo Ndios. Chī va'ará nī sá ndo'o níḡ ná, tído nī sá ndati kueé na nda nī ya'a tándó'ó na. ¹¹ Ndiká'an ndi kúu ví na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tándó'ó, kaá yo. Chī sá ná'á vá yó ña nī xī'o ndeé nda'o ini Job tá nī ndo'o na tándó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o nī nachindeé ñaa sato'o yo Ndios, dá chī kúu ná iin Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini na sa'a yo.

¹² Ta viti, ñani miij, ná ko'in ka'in iin to'on ndáya'i cháá ka xí'ín ndó. O sá koo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo kī'o ndó to'on ndó noḡ iin ka ñayuu, ta o sá kaá ndo: “Ná'á induú”, o: “Ná'á noñó'o yó'o”, ta o sá ká'an ndo ña ná'á dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo “Jaan”, ta dión ná kakian. Ta rá ká'an ndo “Koó”, ta dión ná kakian, dá kían ná dá'a ni kakomí ndó kuachi noḡ Ndios sa'á ña ká'an ndo dión.

Kaka ndo ña manī noḡ Ndios sa'a iin rá iin ndó

¹³ ¿Á ió iin na ndó'o níḡ tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kaka na ña manī noḡ Ndios. ¿Á ió iin na kadij ini tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kata na yaa keká'ano na Ndios. ¹⁴ ¿Á ió iin na kú'u tein mií ndó xaan? Dá kían nakana ndó na sá'ano dákuá'a xí'ín ndó, dá ná kaka na ña manī noḡ Ndios sa'á na kú'u ñoó, ta ná chikodó ná sití diñi ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús.

¹⁵ Dá chī tá kándée ká'ano ini yo Jesús tá xíka yo ña manī noḡ ná, dá kían nduva'a va na kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yo Jesús. Tá nī ya'a na kú'u ñoó nī kee na kuachi, ta kúu kú'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶ Na'o ndo kuachi ndó noḡ iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña manī noḡ Ndios sa'a iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chī kua'á nda'o ña va'a kúu tá xíka iin na ndíta ndaa xí'ín Ndios ña manī noḡ ná. ¹⁷ Profeta Elías nī sá kuu iin ta tát'o'on kī'o kúu mií yó. Ta nī xíka na xí'ín ndino'o ini na noḡ Ndios ña ná o koon daj. Ta kúu onī kua'á dao ko ní koon rá noñó'o yó'o. ¹⁸ Tá nī ndi'i, dá nī xíka tuku na noḡ Ndios ña koon daj, ta kúu nī kasá'á koon tuku rá. Dá nī kasá'á kána tuku ña'a noñó'o yó'o.

¹⁹ Ñani miij, tá ió iin káa ndo'ó nī kuxoo kua'an noḡ ña ndaa kándisa yó, ta ió iin ka ndo nī kandeé nī nandió né'e tuku na noḡ ña ndaa, ²⁰ dá kían kana'á ndó ña sa'á ña nī kandeé ndó nī dandiko ini ndo ná noḡ kúu íchi kini kua'an na, sa'á ñoó nī kandeé ndó nī dakáki ndó na, chī o kuú ta'on na noḡ Ndios. Ta kúu kua'á nda'o kuachi na ndoo sa'á ña nī kee ndó dión.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pedro, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na ni xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'in Galacia, xí'in Capadocia, xí'in Asia, xí'in Bitinia. ² Ndo'ó kúú na ni kaxi mií tatá Ndios táto'on k'i'o ni chikaa ini na kee na xí'in ndó nda mií sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espiritu i'i ná, dá kueídó'o ndó na, ta ná nduvii ndo kee ni Jesucristo.

Ta ná koo kua'a ña maní Ndios xí'in ndó, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndo.

Kómí ndisa yó iin tandeé ini

³ Na ká'ano kúú Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'a ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni nakaki sa'a yo ni kee na, dá ni kuu ni natiin yó iin tandeé ini ká'ano nda'o noo ná, chí miian ndaa kuiti ni nataki sato'o yo Jesucristo tein na ni xi'i. ⁴ Sa'a ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa' ío nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ña ni iin kuu ta'ón o té'i'i, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o túú, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o ndí'i. ⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'in ndée mií ná sa'a ña kándéé ká'ano ini ndo ná, dá kasandaá ndo ni'i ndo ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'in ná, chí sa' ío nduu va ña'a yó'o natiin ndó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñoó kadii ini ndo, va'ará tein cháá kuu kánian ndo'o níno ndo kée kua'a noo tandó'ó. ⁷ Chí tandó'ó ñoó kían korndodó ña kándéé ini ndo Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndo xí'an. Ta ndáya'i cháá

ka ña kían kándéé ini ndo ná o duú oro, tá'an ña xito ndodó ñayuu xí'in ño'ó, dá nde'á á miian ndaa kuiti oro ndino'o kían o koó. Tído kasandaá iin kuu, ta naá vá oro ñoó. Tído ndo'ó, tá miian ndaa kuiti ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaá Ndios, ta k'i'o na ña'ño'ó, xí'in ña ndato noo ndo tá ná na'a noo tuku Jesucristo. ⁸ Kóni ndo ná, va'ará ko ní xini ndo ná xí'in noo ndo. Ta va'ará ko ndéé ndó na viti, tído kándisa ndó na. Ta ndato nda'o kadii ini ndo, ta ni ko ní'i ndo to'on ka'an ndo sa'a ndí k'i'o kadii ini ndo, ⁹ chí ní'i ndo ña va'a sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta ñoó kían káki ndó noó kuachi ndo.

¹⁰ Ni ka'an profeta ni sa ndei sa na'a sa'a ña maní ko'on Ndios kee na xí'in ndó. Ni ñakuá'a va'a ra sa'an, ta ni kee ra tatá kandaá ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. ¹¹ Chí ni ñakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee dión, ta ndá oon koo na, chí ío Espiritu Cristo ini ra, ta ni kasto'on na xí'in rá sa'an. Chí ni xi'o na ña ni kandaá ini ra ña ndo'o nda'o níno Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndí'i daá, dá nani'i ná ña'ño'ó noo Ndios. ¹² Kúú ni xi'o Ndios ña kían ni kandaá ini ra ña o duú mií rá keva'a xí'in ña dána'a ra, sa'ava yóó vá kúú na keva'a xí'an. Ta mií to'on ni daná'a ra tá sata, mií to'on yó'o i'i vá kían dána'a na noo ndo viti sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ña xí'in ndée Espiritu i'i Ndios, na ni kii nda' induú. Ta nda mií ángel ndéi induú katoó kandaá ini sa'a ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noo ná

¹³ Sa'a ñoó kenduu ndo ñaxintóni ndo kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndo, ta ndino'o ini ndo koo tandeé ini ndo ña natiin ndó ña maní noo Ndios tá ná nandió koo tuku Jesucristo kasaa na. ¹⁴ Ta koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée iin de'e seídó'o tatá, ta o sa kée ka ndo ña kini, ña sa katoó ndo kee ndó tá

ko ñá'a kana'á ndó Ndios. ¹⁵ Chì táto'on na vii kúú míí Ndios, na ñi kana ndo'ó xoo míí ná, kí'o dión koo vii ndo noo ndidaá ña kée ndó. ¹⁶ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios: "Koo vii ndo, chì na vii kúú yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndo tatá xí'in Ndios, na kényiko ndaa sa'á ña kée iin rá iin yó, dá kían koo ñaño'ó ndó noo ná, ta kayu'ú ni'ini ndó na xían nani ndéi ndó ñoo tukú xaan. ¹⁸ Ta ná'á vá míí ndó ndí kían ñi sa kuu ya'i, ña ñi dakáki ndo'ó tixi ndá'a ña ko chóon sa kee na yatá ve'e ndó. Chì ko ní sa kían iin ña'a túú, táto'on ndó'o oro xí'in plata. ¹⁹ Di'a ñi ndato míí Cristo, tá'an kirá ñi xita sa'á kuachi ndo, ñi sa kuu ya'i ñi dakáki ñaá. Chì ñi sa kuu na táto'on kí'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí ko yáko. ²⁰ Chì nda rá ko ñá'a kasá'á ñayuu yó'o, nda daá vá ñi chikaa ini Ndios ña koo dión. Ta ña yó'o ñi kuu tein tiempo viti, chì kú'u nda'o ini na sa'a yo. ²¹ Ta sa'á ña ñi kee Jesús dión, sa'á ñoó ñi kasandaá ndo kándisa ndó Ndios, na ñi daná'taki ñaá tein na ñi xi'i. Ta ñi xi'i Ndios ñaño'ó noo ná. Dión ñi kee na, dá kían ná kandeé ini ndo Ndios, ta ná koo tandeé ini ndo noo iin tó'on diní míí vá ná.

²² Chì ñi nduvii ní'o ndo sa'á ña seídó'o ndó ña ndaa sa'a Ndios ñi kee Espiritu ij Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'in ndino'o ini ndo. Sa'á ñoó ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a sátá'an ndó xí'in iin ní'o vii. ²³ Dá chì ndo'ó kúú na ñi nakaki saá, ta ko ní káki ndó táto'on káki ñayuu, na ndéi tóo, dá xi'i ña. Dá chì ndo'ó kúú na ñi nakaki saá, dá kandeé chichí ndó kee to'on mií Ndios, chì to'on takí kían, ta daá kuití vá kooan. ²⁴ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndidaá kúú ñayuu ndó'o táto'on kí'o ndó'o yukú káa yukú,
ta ña kúryíí ná kúú táto'on ita yukú ñoó.

Chì íchì va yukú ñoó, ta kúú kuéi va itaan.

²⁵ Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kúú vaan.

Ta to'on yó'o kúú to'on va'a sa'a Jesús, ña kían ñi daná'a ndu noo ndo.

2

¹ Sa'á ñoó dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'in ña maña kée ndó, ta ko kánian kakuu ndó ñayuu uu noo, ta ni ko kánian koo u'u ini ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña kini ká'an ndo sa'á ñayuu. ² Táto'on kée takuálí nándukú xí noo chichí xí, kí'o dión nandukú ndó to'on Ndios, ña kúú ña ndaa, dá kua'ano ndó xí'an nani kasandaá kuu káki ndó. ³ Ta kí'o dión kee ndó sa'á ña xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo Jesús.

Mii vá Jesús kúú yuu ndaya'i cháá ka

⁴ Sa'á ñoó kuyati cháá ka ndo noo Jesús, na kúú táto'on iin yuu takí, tá'an ña ñi kaño'ó taa ñayuu yó'o. Tído míí Ndios kúú na ñi kaxi ñaá, ta kúú ná yuu ndato cháá ka. ⁵ Ta míí ndó kúú ta'ani táto'on yuu takí. Sa'á ñoó konó ndó ná kava'a Ndios ve'e ño'o na xí'in ndó, dá kakuu ta'ani ndó duti ij noo míí ná, dá kuu dokó ndo ña náta'an ini Ndios xiní na, ta kúú natiin va'a na ña dóko ndo sa'á ña ñi kee Jesucristo. ⁶ Chì ká'an ta'ani tuti ij Ndios di'a: Ko'in chindu'í iin yuu ío tito ndaya'i cháá ka chí ñoo Sion, dá chì yuu yó'o kían ñi kaxi miíí, ta kían iin yuu ndato.

Sa'á ñoó ndi ndáa míí vá ñayuu ná kándisa ñaá, dá kían ni iin kuú ta'ón o káka'an noo ná.

⁷ Ta noo ndo'ó, na kándisa, yuu yó'o kúú yuu ndato cháá ka. Tído ndidaá na ko kándisa ñaá, ndo'o na táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios: Tá'an yuu ñi kaño'ó taa kava'a ve'e, ña yó'o di'a va ñi kasandaá kakuu yuu tito.

⁸ Ta ká'an ta'anian di'a:

Mii yuu yó'o kedaá xí'in ná, dá kachi'i sá'a ná, chí kían iin yuu kedaá xí'in ná kuei na. Ní kachi'i sá'a ná chí kó xín na kueídó'o na to'on va'a, chí sá kí'o dión nì ni'í tá'í ná ndo'o na.

Kúu yó na ñoo Ndios

⁹ Tído ndo'ó kúu ná nì kaxi mii Ndios kakuu ñayuu ná, ta kúu ndó dutì noo mii Ndios, ná kúu rey, ta kúu ndó iin ñoo iì, ta kúu ndó ñayuu nì taó xóo mii Ndios, dá kast'on ndó sa'a ña ndato kée na, chí noón kúu ná nì nađitá ndo'ó íchì noo ín naá, ta nì nachi'i na ndo'ó íchì noo ndato tóon. ¹⁰ Chí tá sata kó ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti nì kasandaá ndo kúu ndó ñoo mii Ndios. Tá sata kó ní kandeé ndó ña ku'u ini Ndios sa'a ndo, tído viti kían nì ni'í ndo ña kú'u ini ná sa'a ndo.

Kánian na'a yó mii yó ña kúu yó kuendá Ndios

¹¹ Ná manì, seí nda'ávii noo ndo'ó, ná ndéi tóo ñoo tukú xaan, ña o sa náki'o ndó mii ndó noo ña kini kóni ñí'í ndo, ña naá tá'an xí'in ña va'a kóni ní'í ndo kean. ¹² Di'a koo ini ndo kendúsá'ano ndó noo ñayuu kó ná'á Ndios, dá kían va'ará chínaní kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano na Ndios sa'a ña va'a kée ndó tá ná kasandaá kuu dátoon Ndios ñaxintóni ná.

¹³ Ta sa'a ña ío ñaño'ó yó noo sato'o yó Jesús, sa'a ño'ó koo ini ndo kueídó'o ndó ndidaá ta né'e choon ñayuu yó'o, á mii rá kúu rá rey, ra né'e choon ká'ano cháá ka, ¹⁴ o á mii rá kúu rá ta né'e choon ñó'o tixi ndá'a rey ño'ó, tá'an ra nì ni'í choon ña kadi ra ñayuu kini ve'e kaa, ta né'e ta'ani ra choon ña náki'o ra ñaño'ó noo ná kée ña va'a. ¹⁵ Dá chí ña kóni Ndios kían kee ndó ña va'a, dá ná o ní'í ñayuu xixi koó ñaxintóni ña ka'an ndava'a na sa'a ndo. ¹⁶ Kó ñó'o ndó tixi ndá'a nì iin ley, tído ná dá'a nì ka'an ndó ña nónó noo ndo kee ndó ña kini. Di'a nónó noo ndo kee ndó ña kóni

Ndios. ¹⁷ Koo ñaño'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'a ná kúu kuendá Jesús, ta kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta koo ñaño'ó ndó noo ta né'e choon.

Naki'o ndeé ini yó táto'on kí'o nì xì'o ndeé ini Jesús tein tandó'ó

¹⁸ Ta ndo'ó, ná ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'o ndó ra kúu sato'o ndo xí'in ñaño'ó. Ta ná dá'a ni kee ndó dión sava'a xí'in ra kée ña va'a xí'in ndó. Kí'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'in ra kéndava'a xí'in ndó. ¹⁹ Dá chí iin ña va'a kían noo Ndios ña sa'a ña ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'a ño'ó xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó, va'ará ni iin ña kini kó ní kée ndó. ²⁰ Chí, chíndí kían va'a ni'í ndo tá xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'in ndó sa'a ña kée ndó ña kini? Tído tá kéndava'a ra xí'in ndo sa'a ña kée ndó ña va'a, ta xí'o ndeé ini ndo, dá kían náta'an ini Ndios xiní ná ndo'ó. ²¹ Chí nì kana Ndios ndo'ó ña kee ndó dión, dá chí kí'o dión ta'ani nì ndo'o naní ní'í mii Jesucristo sa'a yó, ta kí'o dión nì daná'a ná noo yó kaka yó íchì nì xika mii ná. ²² “Ní iin tó'on kuachi kó ní kée na, ta ni iin ña to'on kó ní kána yú'u ná ka'an na.” ²³ Ta va'ará nì ka'an ndava'a ra xí'in Jesús, tído ni iin tó'on to'on ndava'a kó ní nándio né'e na ka'an ná xí'in rá. Ta va'ará nì tandó'o ra ní'í ná, tído ni iin ña'a kó ní ka'an ná kee na xí'in rá. Di'a nì nachi'i na ndidaá ña nì ndo'o na noo ndá'a Ndios, ná keyíko ndaa sa'a ndidaá kúu ña'a. ²⁴ Ta nì nakuido mii Jesús ndidaá kúu kuachi yó tá nì sarkaa na ndika cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná koni yó kee yó ña ndaa noo Ndios. Dá chí sa'a ña nì tarkue'e Jesús, sa'a ño'ó nì nduva'a yó, ta nì nduvii yó. ²⁵ Dá chí nì sa kuu ndó táto'on léko nì sa xionoo ndava'a. Tído viti nì nándio kuéi ndó noo ná ndáka ñaá, ta ndaa va'a na ní'í ndo.

3

Di'a kánian kee nã nĩ tandá'a

¹ Ta ndo'ó, nã ñá'a, koo ini ndo kueidó'o ndó yíi ndo, dá kían, tá kọ xíin ra kandísa ra to'on Ndios, kúu xino ini ra kandísa raan sa'á ña kéndúsá'ano ndó, dá kían kó kánian ka'an ndo xí'in rá, dá kandísa raan, ² chĩ koni ra ña va'a kée ndó, ta ió ñaño'ó ndó noo rá. ³ Ta o sa ndí'i téi ini ndo ña koo luu ñij ndo, á kián ña nacho'on lándọ dinj ndo, o á kián ña keluu ndó mií ndó xí'in oro, o á kián ña kandixi ndó dá'on táyí ndáa. ⁴ Va'a kaan ndí'i ini ndo koo vii níó ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xí'in ña va'a ini ndo, xí'in ña kueé ini ndo, chĩ ña yó'o kían o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kían náta'an nda'o ini Ndios xini nã. ⁵ Chĩ di'a luu nĩ sa ndaa nã ñá'a sa ndei sa na'á, sa kandeé iní nã Ndios, ta ndino'o iní nã nĩ sa seídó'o ná yíi ná. ⁶ Chĩ kị'o dión sa seídó'o naná sá'ano yó Sara yíi ná Abraham, ta sa ká'an nã ña Abraham kúu sato'o nã. Ta kúu ndó táto'on de'e di'í Sara sa'á ña kée ndó ña va'a, xí'in sa'á ña kọ xí'o ndó mií ndó ña yu'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra ɲa, kaño'o ini ndo kandeí ndó xí'in ñadi'í ndo. Ta kị'o ndó ñaño'ó noo ná sa'á ña kúu ná iin ná vítá, xí'in sa'á ña natiin nduú nã xí'in ndó ña manj ña kandeí chíchí ndó xí'in Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían ni iin tó'ón ña'a o kétéin noo ndo noo ká'an ndo xí'in Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o níọ yọ sa'á ña kée yó ña va'a o duú sa'á ña kée yó ña kini

⁸ Ta noo ndí'i, ká'in xí'in ndó ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndidaá ní ndó, ta ndo'o sa'a sá'tá'an ndó, ta konj ndo iin rá iin ndó táto'on kị'o ndó'o ndó xí'in nã ve'e mií ndó, ta ku'u ini sa'a sá'tá'an ndó, ta nda'í koo ini ndo. ⁹ O sa nándió kuéi ndó nandió né'e ndó ña kini noo nã nĩ kee ña kini xí'in ndó. Ta o sa ká'an ndava'a ndó xí'in nã ká'an ndava'a xí'in ndó. Di'a kaka ndo ña

manj noo Ndios sa'a ná, dá chĩ ná'á ndó ña nĩ kana Ndios ndo'ó ña kían natiin ndó ña manj noo ná. ¹⁰ Dá chĩ di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndi ndáa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dij ñayuu yó'o, dá kían kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an, ta ni yú'u ndo ná o sa ká'an ni iin ña to'ón.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kini, ta kee ndó ña va'a.

Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

¹² Dá chĩ ndé'é va'a sato'o yọ Ndios nã kée ña ndaa,

ta ió nduu nã seídó'o na ña xíkã nã noo ná.

Tído kọ náta'an ini nã xini nã nã kée ña kini.

¹³ ¿Ndá yoo kendava'a xí'in ndó tá ná ndiko ndo ña va'a?

¹⁴ Tído ndiká'an ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xí'in ndó sa'á ña kée ndó ña va'a. Sa'á ño'ó o sa yu'ú ndo tá kée na dión xí'in ndó, ta o sa kútúu ini ndo. ¹⁵ Di'a naki'o ndó ñaño'ó noo Ndios, nã kúu sato'o yọ, xí'in ndino'o ini níó ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo kị'o va'a ndó kuendá xi'an kueé ió ini ndo, xí'in ñaño'ó noo ndi ndáa mií ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'á tandéé iní kómí ndó. ¹⁶ Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kían tá ká'an u'u nã sa'a ndo'ó, dá kían ná xíkã'an noo mií ná sa'á ña chínaní kini na ña va'a kée ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹⁷ Chĩ va'a cháa kã ná ndo'o níọ yọ sa'á ña kée yó ña va'a, tá kị'o dión kóni mií Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó ña kini. ¹⁸ Dá chĩ nĩ ndo'o ta'ani níọ Cristo tá nĩ xí'ij nã iin tó'ón ndéé sa'á kuachi yó. Iin nã ndaa kúu ná, tído nĩ xí'ij nã sa'a yóó, nã kómí kuachi, dá kuu kandaka na yó ko'on nã noo Ndios. Chĩ miían ndaa nĩ xí'ij yikí koño nã, tído ió takí va Espíritu ná.

¹⁹ Ta nĩ sa'an Espíritu ná nĩ daná'a nã noo espíritu ndadí ni'ini

noq iin naá, ²⁰ ta ña yó'o ni sa kuu ña ko ní xín kuedó'o Ndios tá sa na'á, va'ará kueé ni sa ndati Ndios xian nani ni kavava Noé arca. Ta cháá nda'o ñayuu ni kaka noq takuji kua'a ñoó. Sava'a ona ni sa kuu na. ²¹ Ta viti sódo nduta yo xí'in takuji sa'á ña kándéé iní yo Jesús, dá kaka yó, táto'on ki'o ni dakáki Ndios Noé noq takuji ñoó. Ko kée yó dión sa'á ña kóni yo nakata yó ñi yo, di'a kée yóan dá chi ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chi ni kaka yó sa'á ña ni natáki Jesús. ²² Ta ni nana na kua'an nó'o ná induú. Ta viti ió na xoo kuá'a Ndios. Ta tixi ndá'a míi ná ñó'o ndidaá ángel, xí'in ta né'e choon, xí'in ta dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yó ña kini sa kee yó tá ko ñá'a ni nduu yó kuendá Jesús

¹ Táto'on ki'o ni ndo'o ní yiki koño Jesús, ki'o dión kánian kandeí nduu ndo'ndó'o ta'ani níó ndo, dá chi na ni ndo'o ní yiki koño, noón kúu na ni taó xóo ndó noq kuachi, ² dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yiki koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. ³ Cháá dión ka ni kee ndó táto'on ki'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, chi sa kátoó ndo kee ndó kuachi xí'in ndi ndáa míi vá ñayuu, ta sa kátoó ndo kee ndó kuachi ka'an noq xí'in ñi ndo, ta sa kuu ndó na xí'i, ta sa kee ndó víko ka'an noq, ta sa xí'i lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xini na. ⁴ Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xí'in ndó sa'á ña ko kée ka ndo ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo viti. ⁵ Tído iin kuu kánian nakí'o na kuendá noq Ndios sa'á ña kini kée na, dá chi sa io nduu va Ndios ña kían keyíko na sa'á na takí, xí'in sa'á na ni xí'i. ⁶ Sa'á ñoó ni seídó'o ta'ani na ni xí'i to'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ni xí'i na táto'on kánian

ndo'o ndidaá ñayuu, tído takí va níó ná kée Ndios.

Ná kee yó choon ni xí'o Ndios ña katí'a yó kee yó

⁷ Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ndito koo ini ndo, ta kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'in Ndios. ⁸ Ta ña ndáya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'in ndó, chi tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ki'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kua'á nda'o kuachi kée na xí'á. ⁹ Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kosaa na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuachi ndo tá kée ndó dión. ¹⁰ Ta noq iin rá iin ndó ni xí'o Ndios ña katí'a ndó kee ndó iin choon, sa'á ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu xí'an. Chi ni ni'i ndo choon ña kechóon va'a ndó noq ndidaá ña maní ni xí'o Ndios noq ndo. ¹¹ Sa'á ñoó tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndo táto'on ki'o ká'an to'on Ndios. Tá xínkuáchí ndó noq ñani ndo, dá kían kechóon ndó xí'in ndéé xí'o míi Ndios noq ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó natiin Ndios ndidaá ta'an ñaño'ó sa'a Jesucristo, na daá kuiti kómí ndidaá tá'an ñaño'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kadii iníó tá ndó'o níó yo sa'a Jesús

¹² Nani maní, o sa naá ini ndo sa'á tandó'ó kini ndó'o ndó, tá'an ña xí'ndodó ndo'ó. O sa ká'an ndó ña ko kánian ndo'o ndó dión. ¹³ Di'a kadii ini ndo sa'á ña ndó'o ndó táto'on ni ndo'o Cristo. Chi tá ná kasandaá kuu nandií koo na xí'in ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakuti ndó xí'an kadii ini ndo. ¹⁴ Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'an ndi kúu ví ndó, chi ió Espíritu ndato Ndios xí'in ndó. Míian ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espíritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñaño'ó. ¹⁵ Chi iin ña ka'an noq nda'o kían tá ndó'o níó ndo sa'á ña sa'áni ndo ndii, o sa'á ña kí'in

kuí'íná ndó, o sa'á ña kúú ndó na kini, o sa'á ña chírnee chítuu kúú ndó noó tãndó'ó dao ka na. ¹⁶ Tído tá ndó'ó níó ndo sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni xíka'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'á ña ndó'ó ndó dión.

¹⁷ Dá chí sa ñi kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á ñayuu na. Ta tá dinñó'ó keyíko na sa'a yóó, dá kían, chíxíni ndí kían ndo'ó na ko xíin kueidó'ó to'on va'a sa'a Jesús tá ná keyíko sa'a ná? ¹⁸ Dá chí di'a kaá tuti ñi Ndios:

Ndi kí'o ví kánian ndo'ó níó na kée ña kóni Ndios, dá ka'ki na.

Sa'á ñoó, chíxíni ndí kían ndo'ó na ko xíin kandísa Ndios, xí'ín na kée kuáchi?

¹⁹ Sa'á ñoó tá kóni Ndios ña kían ndo'ó níó ndo, dá kían nakí'o ndó míí ndó noo ndá'a ná, chí iin na ndaa kúú na ñi kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sá'ano né'e choon ve'e ño'o

¹ Ta kóni kakaj iin ña maní noo na sá'ano né'e choon noo ndo, chí na sá'ano ta'ani kúú yu'u. Ta ñi xini xí'ín noóí táto'on ñi ndo'ó níó Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo. ² Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ño'ó tíxi ndá'a ndo, ta kanda va'a ndó na, tído o sa kée ndoan sa'á ña kánian kee ndoan, di'a kee ndoan xí'ín ndino'ó ini ndo. Ta o sa kée ndoan sa'á ña kátoó ndo di'ón. Di'a kee ndoan sa'á ña ndino'ó ini ndo kóni ndo chíndeé ndó na. ³ Ta o sa kée ndó míí ndó iin sato'ó noo na ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná katí'a ta'ani na kee na dión. ⁴ Dá tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku Jesús, na kúú míí sato'ó noo ndidaá na ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúú ñaño'ó, ña kían ni iin kuú o naá.

⁵ Ta dión ni ndo'ó, takuáchi táki, koo ini ndo kueidó'ó ndó na sá'ano

né'e choon ve'e ño'o ndo. Ta ndidaá ní ndó kánian kueidó'ó tá'an ndó xí'an nda'í ió ini ndo, chí:

Ko náta'an ini Ndios xini na ñayuu ió táyí ini,

ta di'a xí'o na ña maní noo ñayuu ió nda'í ini.

⁶ Sa'á ñoó nda'í koo ini ndo kaño'ó ndó tíxi ndá'a Ndios, dá kían ná kí'o na ñaño'ó noo ndo tá ná kasandaá kuú ñi kaxi míí ná.

⁷ Ta chikodó ndó ndidaá tandí'i ini ndó'ó ndó noo ndá'a Ndios, dá chí noón kúú na ndí'i ini sa'a ndo.

Kanda ndo míí ndo noó ña u'u

⁸ Ta kaon koo ndó, ta kaño'ó ini ndo kandeí ndó, chí ña u'u kían xini u'u ndo'ó. Táto'on kí'o kée iin ndika'a tondó, kí'o dión kéean xionooan ndúkuán ndá yoo kenda va'a xí'an. ⁹ O sa kónó ndó ña dátuuán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, dá kándéé ndó xí'an. Chí sa ná'a vá ndó ña kí'o dión ta'ani ndó'ó níó dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi iin níí kúú ñayuu. ¹⁰ Tído Ndios, na xí'o ndidaá ña maní noo yo, noón kúú na ñi kana yó ña kandeí chíchí yó noo ndato náye'e sa'á ña ñi kee Jesucristo. Sa'á ñoó, tá ñi ndí'i ñi ndo'ó níó ndo cháá, dá ndenda na ndo'ó, ta nachikata ndaa na ndo'ó, ta kí'o na ndéé noo ndo, ta ndendakí ná ndo'ó xí'ín ña kándísa ndó. ¹¹ Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'an Pedro ndisá'an noo ndí'i

¹² Ta xí'ín ñani yo Silvano, tá'an ra kúú iin ta ná'í iin ndaa xí'ín Jesús, ñi taai cháá to'on noo tuti yó'o kosaan, dá ka'an ni'inii noo ndo, ta xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión kémaní Ndios ndo'ó, ta sa ño'ó ndó tíxi ña maní yó'o viti. ¹³ Ta na kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an na ñi kaxi míí Ndios táto'on kí'o ñi kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yo Marcos, na kúú táto'on de'e míí yu'u, tánda'á ndisá'an kosa

noo ndo. ¹⁴ Ta ña ka'an tá'an ndó
ndisá'án ná kakuuan ña chitó tá'an
ndó noo ndo sa'á ña kú'u ini sa'a
sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo
va'a ini ndo'ó, na kúú kuendá Jesu-
cristo. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nī taa San Pedro nī sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúú Simón Pedro, na kéchóon noó Jesucristo. Ta kúú iin apóstol, na né'le to'on na. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, chī sa'á ña kendaá Ndios, na kúú Jesucristo, na dáka'ki ñaá, sa'á ñoó nī nī'i ndo ña kándéé iní ndo ná táto'on kī'o kándéé iní ñaá mií ndú. ² Ná kemá'ni cháá ka Ndios ndo'ó, ta ná kī'o cháá ka na ña koo va'a iní ndo sa'á ña kandaá va'a iní ndo sa'a mií ná, xí'ín sa'a sato'o yo Jesús.

Ndi'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu nī kana Ndios

³ Ta xí'ín ndéé mií ná xí'o na ndidaá tá'an ña'a xín'ño'ó yó, dá kataki yo kande'i yó, ta kee yó ña kóni mií ná, dá chī sa ná'a va'a yó sa'a mií Ndios, na nī kana ñaá sa'á ña ndato na xí'ín sa'á ña kúú ná na ndaa. ⁴ Ta sa'á ña kī'o dión kúú ná, sa'á ñoó ná'a yó ña nī'i yo ña ndato xí'ín ña ná'ano nī kaa na kī'o na noó yo. Ta sa'á ña nī kandoo na kee na dión xí'ín ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó noó ña kini kátoó ñī'i ndo kean ñayuú yó'o, dá kandaá ndo koo vii ndo táto'on kī'o vii mií ná. ⁵ Sa'á ñoó ndi'i ini ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a nī kande'e oon iní ndo ná. Ta ná dá'a nī kakuu ndó ñayuu ndaa oon nī, ndi'i ta'ani iní ndo ña kían kana'a cháá ka ndo ña kóni Ndios, ⁶ ta o duú ña yó'o oon nī ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o ya'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú ña yó'o oon nī ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo koo kueé iní ndo. Ta o duú ña yó'o oon nī ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo

kandita toon ndó xí'ín to'on Ndios. ⁷ Ta o duú ña yó'o oon nī ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo koni ndo dao ka ñayuu táto'on kī'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó. Ta o duú ña yó'o oon nī ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani iní ndo ku'u iní ndo sa'a ná. ⁸ Tá kée ndó ndidaá ña yó'o, ta nī nakutí ndó xí'an, dá kían o kánde'i oon ta'on ndó, ta o kákuu ndó na ko chóon. Di'a kana'a cháá ka ndo sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁹ Tído na ko kée ndidaá ña yó'o, noón kúú na ndadí noo, ta kúú ná táto'on iin na ko túu noo, ta nī nandodó na ña nī dandóo Ndios ndidaá kuachi nī kee na tá sata.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ndi'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu nī kana Ndios, ña kúú ndó ñayuu nī ka'xi mií ná. Dá chī tá kee ndó dión, dá kían nī iin kuú ta'ón o kána xoo ndó noo ná. ¹¹ Ta kúú natiin va'a ñaá sato'o yo Jesucristo, na dáka'ki ñaá, noo dándaki kuií na xí'an kadii iní na.

¹² Sa'á ñoó o dándi'i ta'on yu'u ña kían dándusaa iní ndo'ó sa'a iin rá iin ña'a yó'o, va'ará sa ná'a va'a ndó ña, ta va'ará ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa. ¹³ Chī iin ña va'a kían noo yú'u ña dándusaa iní ndo'ó sa'a ndidaá ña yó'o xían nani takí ndíxii koño yó'o. ¹⁴ Dá chī ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yíkí koño yó'o táto'on kī'o nī ka'an sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'i. ¹⁵ Tído chónon nda'o iní kásto'on yíkoi sa'a ndidaá ña yó'o, dá kían, tá nī xí'ii, dá kían daá kaño'o iní ndo sa'an.

Nda induú tá'i nī ka'an Ndios nī chindaya'i na Jesús

¹⁶ Tá nī kásto'on ndu xí'ín ndó sa'a choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'á ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña nī ndaki iní mií ndú. Di'a nī kásto'on ndu ña nī xini xí'ín noo ndú ña miían ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano. ¹⁷ Chī nī natiin

na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta ñi keká'ano ñaá ná, dá chī nda induú noo ió na xí'ín ñaño'ó táí ñi ka'an na: "Ta yó'o kúú de'e manī yu'u, ta náta'an nda'o inij xini xí." 18 Ñi seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña ñi kii chí induú káa, tá ñi sa'an ndu xí'ín Jesús dinī iin yúku ij.

19 Sa'a ñoó kándaá inio ña miían ndaa ñi xinkoo ña ñi taa profeta tá sa na'á. Ta va'a kee ndó tá ná kī'o ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndóan, chí kían tátó'on iin ña dátoon noo ndo xian nani iin naá nda natuu noo, dá dátoon Jesús nio ndo tátó'on ndato toon kimi tá ñi xino rí na'a. 20 Tído noo ndidaá ña'a kánian kana'á ndó ña ni iin tó'ón to'on ñi taa profeta noo tuti ij Ndios ko ní ndáki ini ñaxintóni mií rá, 21 chí ñi iin tó'ón to'on ñi taa ra ko ní ndáki ña dinī ni iin taa ñayuu yó'o. Mií vá Espíritu ij Ndios ñi datóon ñaxintóni taa ñi kaxi mií ná, dá ñi taa ra ña.

2

Kandaa ndo mií ndó, chí kasaa taa dána'a ña to'ón, ta katoó ra dánda'í ra ndo'ó

1 Tído ñi sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa na'á. Díon ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chí'i ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátuu ñaá. Ta o nákonī ta'on ra sató'o yo Jesús, na ñi chíya'i sa'á kuachi ra. Ta sa'á ña kee ra díon, sa'á ñoó iin ndakána vá naá rá. 2 Ta kasá'á kuá'á nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoó, ta sa'a mií rá ka'an ndava'a ñayuu sa'á ña ndaa kándisa yó. 3 Ta sa'á ña kúú rá taa katoó dij'ón, sa'á ñoó ndukú rá ndi kee ra dánda'í ra ndo'ó xí'ín ña to'ón. Tído nda rá sa na'á nda'o ió nduu Ndios dándó'o na nio rá, ta sa kuyati va ña naá rá vei ña.

4 Dá chí ko ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel ni kuei noo kuachi, di'a ñi dakuei ñaá ná nda indayá, ta ñi sadi ni'ini ñaá ná ini káon konó

noo iin naá yá, ta ñoó ño'an ndátian keyiko sa'an.

5 Ta ni ko ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ñayuu ñi sa ndei sa na'á. Sava'a iin tó'ón taa ñi dakáki Ndios ñi sa naní Noé, tá'an ra sa daná'a noo ñayuu ña kendísá'ano na, ta ñi dakáki ta'ani Ndios usa ka na ve'e ra. Dá ñi danaá na ndidaá ñayuu ko ní xín nakoni ñaá ñoó xí'ín takuij kua'a.

6 Ta ñi danaá ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chí ndaa yaa óon ñi dankoo naan, dá ná kana'á yó ndí kían ndo'o ñayuu ko xín nakoni Ndios. 7 Tído ñi dakáki na Lot noo tandó'ó ñoó, chí ñi sa kuu ra iin taa ndaa, chí sa kekinī ini ra sa xini ra ndidaá ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoó. 8 Chí iin taa ndaa ñi sa kuu ra, ta ñi sa io ra tein ñayuu ñoó. Ta sa'á ña kómí rá iin nio va'a, sa'á ñoó tá kuu tá kuu sa kunda'í ini ra sa'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'ín ña sa seídó'o ra sa kee ñayuu ñoó.

9 Chí ió choon noo ndá'a sato'o yo Ndios dakáki na ñayuu ndita xoo na noo tandó'ó. Ta taó xoo na ñayuu kini kaño'o na ndadí va'a na nda ná kasandaá kuu keyiko sa'a ná. 10 Tído ka'í ka ví ndo'o na kee ndidaá ña kini kóni mií ná, xí'ín ña kóni ñi ná, chí ñi na sa'ándá choon ko nákonī na.

Maestro to'ón yó'o kúú ra ndeé to'ón, ta chindaá noo rá, chí ñi ko chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. 11 Ndakí cháá ka ángel o duú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o duú mií rá, tído ko chindaá noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoó, ta ko dátaí kuachi ñaá ná noo Ndios. 12 Tído taa to'ón yó'o kúú ra ka'an sa'á ña ko kándaá ini ra. Ta kúú rá tátó'on kiti ndéi ndava'a, chí ñi kaki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'áni ná rí. Ta kī'o díon ndo'o taa yó'o, chí naá rá tein ña kini kée ra. 13 Ta miían chíya'i ra sa'a ndidaá ña kini kée ra, chí va'ará nduu kían, katoó ra

kée ra ndidaá tá'an ña kini kóni ñi rá, ta ni lú'u kọ káka'an noo rá kée ra dión. Sa'á ñoó kúú rá ña ni tuú, ña ni tei'i tein ndo'ó. Ta nda noo sásá'an dáó rá xí'ín ndó, kádii ini rá kée ra ña kini. ¹⁴ Ta kọ kuú kande'é oon ra na ñá'a, kúú sa yá'a va ra nákaní lóko ini rá xini ñaá rá. Ta kọ sá tuu ra ña kían kée ra kuachi. Ta kándéé rá daxino ini ra na vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúú rá ta nị kat'i'a kátoó di'ón. Ta kúú rá ta nị kandoo ndo'o nio kee Ndios. ¹⁵ Ta nị dan koo ra íchi ndaa, ta nị ndiko rá íchi kini, tá'an ña nị ndiko Balaam, de'e ta nani Beor, chi sa'á di'ón nị kee ra, sa'á ñoó nị ndiko rá íchi kini. ¹⁶ Ta nị nani ra sa'á ña kini nị kee ra nị kee burro rá, kirí kọ ká'an. Chi nị ka'an ri xí'ín rá táto'on k'i'o kée iin ñayuu, ta k'i'o dión nị chituu rí ña kini kua'an ta ñoó kee ra.

¹⁷ Ta ndidaá ta to'ón yó'o kúú táto'on pozo íchi, ta kúú rá táto'on viko táchi kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yáí noo iin naá kaño'o chíchí rá chiya'i ra sa'á ña kini kée ra. ¹⁸ Ta ká'an rá to'on táyí xí'ín to'on xíxi. Ta dáka'an rá ñayuu kee na ña kini xí'ín ñi ná xí'ín ña ka'an noo, ta k'i'o dión daxino ini rá ñayuu duú nị taó xoo mií ná tein ña kini, dá nandiío kuéi tuku na kee na ña. ¹⁹ Chi ká'an ra xí'ín ná ña tá kee na dión, dá kían o dándáki ñaá ni iin ña'a. Tído ñó'o ij vá rá tixi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaá. Dá chi tá kándéé iin ña'a dándákián yó, dá kían ñó'o yó tixi ndá'an.

²⁰ Ta sa nị kan kuei xoo ñayuu ñoó tein ndidaá ña kini ió ñayuú yó'o sa'á ña nị kasandaá na ná'a ná sa'a sato'o yo Jesucristo, na nị dakáki ñaá. Tído tá ná nandiío kuéi na nach'i'i tuku na mií ná tein ña kini, dá kían ka'í ka ví yakọ na o duú táto'on k'i'o sa ndaa na tá kọ ñá'a kana'á ná Jesús. ²¹ Va'a cháa ka ña ní xjo dá'a ni kana'á ná ña ndaa sa'a Ndios, o duú kaan nị kasandaá na ná'a ná ña, ta nị xjo kao na choon ij nị sa'anda Ndios noo ná. ²² Dá

chi ndó'o na táto'on k'i'o kua'an to'on ndichí ká'an ñayuu ña kían kaá di'a: “Nandiío kuéi tina seí ri ña nị ndusa rí, ta nandiío kuéi ta'ani kochí nị chichi kondee rí noo ndei'i.”

3

Di'a koo tá ná nandiío kọ Jesús kasaa na

¹ Na manj, ña yó'o kúú tuti kúú uu táai kosaa noo ndo, ta noo ndi nduuan ká'an ni'inii noo ndo, dá dándótoi ñaxintóni vii ndo, ² dá ná ndusaa ini ndo ña nị ka'an ndidaá profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon nị sa'anda na kúú sato'o yo, na dáka'ki yó noo kuachio, chi nị daná'a ta nélé to'on na noo ndo sa'a choon yó'o.

³ Dinñó'ó kónij ña kana'á ndó ña tein kuú noo ndi'i ndakuei ta kediki ndaa rá ña ndaa kándisa yó, chi kakuu ra ta kande'í kee ña ka'an noo kóni mií rá. ⁴ Ta kaa ra xí'ín ndó: “¿Ndiva'a o ñá'a nandiío kọ Jesús kasaa na táto'on k'i'o nị x'i'o na to'on na? Dá chi nda rá nị xi'i na yatá ve'e yó, ni iin tó'ón ta'on ña'a kọ nádaon. Chi nda rá nị kasá'a sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti, ni iin tó'ón ta'on ña'a kọ nádaon”, kaa rá. ⁵ Ta o kóni ra nakoni ra ña nda mií sa'a nị kava'a Ndios induú kaa xí'ín to'on na, ta nị kava'a ta'ani na noño'o yó'o, tá'an ña nị ndaki tein takují nị kee na, ta xito na ña xí'ín takují. ⁶ Ta xí'ín takují ta'ani nị danaá Ndios noño'o yó'o tá sa na'a. ⁷ Ta ndaa na induú xí'ín noño'o yó'o xí'ín to'on mií ná, chi nị taó xoo na ña, ña kían kej ña kee ño'ó ita tá ná kasandaá kuú keyíko na sa'a ndidaá ña'a, ta dánaá ndi'i na ñayuu kini.

⁸ Ta kónij ña kana'á ndó, na manj, ña noo sato'o yo Ndios, iin kuú kían táto'on iin mií kuia, ta iin mií kuia kían táto'on iin kuú. ⁹ Ta kọ kúkueé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on nị x'i'o na noo yo, táto'on k'i'o nákaní ini dao ñayuu. Di'a ndáti

kueé nà yó, chî kò nî nà ñà naá ni iin tó'on yó, di'a kónî nà ñà ndidaá tá'an ñayuu ná nandikó iní nà sa'á kuachi kée na. ¹⁰ Tído tát'on kî'o iin ndakána kasaa tã kuí'íná sakuaá, kî'o dión iin ndakána ta'ani kasandaá kuú nandió koo tuku sato'o yó Jesús. Tá ná kasandaá kuú yó'o, ñi'i nda'o ñi'i induú káa, dá naáán. Ta kei ndi'i ña'a ñó'o noo ñikó káa, dá nduti ndi'an. Ta naá ndi'i noño'ó yó'o xí'ín ndidaá ña'a ió nooán kee ñó'ó itã.

¹¹ Ta sa'á ña naá ndidaá ña yó'o, sa'á ñó'o ndi kî'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó ña kónî Ndios.

¹² Dión kee ndó xían nani ndáti ndó, ta ndundéé ndó kee ndoan, dá ná kasandaá kîi kuú ñi kaxi Ndios ña nandió koo sato'o yó kasaa nã. Chî kuú dáá ñó'o kei ndi'i induú káa, dá naáán, ta ndidaá ña'a ñó'o káa kei itã ndi'an, ta nduti ndi'an. ¹³ Tído yóó, ndáti yó xinkoo to'on ñi xí'o Ndios noo yó, chî ñi kaa nã ña kava'a na induú saá xí'ín noño'ó saá noo koo ndino'o ña ndaa.

¹⁴ Sa'á ñó'o, nã manî, xían nani ndéi ndó ndáti ndó ña dión koo, koo ini ndo xí'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó ndã ná kasandaá kuú nandió koo Jesús. ¹⁵ Ta kana'á ndó ña ndáti kueé sato'o yó Jesús, dá kasaa nã, chî kónî nã ña kãki kuá'á kã ñayuu. Ta dión ta'ani ñi kãndaá ini ñani manî yó Pablo, chî mií Ndios ñi datóon ñaxintóni ná, sa'á ñó'o ñi taa na dión, dá kãndaá ini ndo. ¹⁶ Ta kã'an nã sa'á ña yó'o noo ndidaá tuti ñi tãnda'á ná ñi sa'an noo dao kã nã kúú kuendã Jesús. Ta kuáchî nda'o kãndaá ini yó dao to'on ñi kã'an nã. Ta nádaon dao ñayuu kó ná'á, xí'ín nã vitã ini, to'on ñi taa Pablo, ta nádaká náan tát'on kî'o nádaká ná dao kã to'on, ña káa noo tuti ñi Ndios. Ta ñi'í ná ña naá ná sa'á ña kée na dión.

¹⁷ Sa'á ñó'o, ndo'ó, nã manî mií, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ña yó'o, sa'á ñó'o koo ini ndo kãnda ndo

mií ndó, dá ná dá'a ni kandia ndó ña to'on dána'a ñayuu yako ñaxintóni, chî oon ni ví kankuei xoo ndó noo ña ndaa kãndísa yó. ¹⁸ Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noo ña manî ñi kee Ndios sa'a yó. Tá koo ta'ani ini ndo kana'á cháá kã ndo sa'a sato'o yó Jesucristo, nã dákaiki ñaá. Ta mií ná ná natiin ñaño'ó kuú víti xí'ín ndidaá tá'an kuú. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Juan ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó

¹ Kásto'on ndu'u xí'ín ndo'ó sa'á na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Chì ni seídó'o ndu ña ni ka'an mií ná, ta ni xini ñaá ndú xí'ín noo ndú, ta ni xini va'a ndu ndidaá ña ni kee na, ta kúú ni tiin ñaá ndú xí'ín ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúú to'on xí'o ña kataki chíchí yó. ² Ta ni na'a noó na xí'o ña kataki chíchí yó noo mií ndú, ta ni xini ñaá ndú. Sa'á ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'á ña ni xini ndu, ta kásto'on ndu sa'á na daá takí kuií, na sa daá ió xí'ín tatá yo Ndios. Ta ni kixi na, ta ni na'a noo ná noo ndú. ³ Ta kásto'on ndu xí'ín ndó sa'á ña ni xini ndu, xí'ín sa'á ña ni seídó'o ndu, dá kían iin tó'ón ná kakuu ndó xí'ín ndu'u, tátó'on k'i'o iin tó'ón kúú ndu'u xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo. ⁴ Ta táa ndu to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadij ini ndo.

Miian kánian nakoni yo ña yá'a yó kée yo kuachi noo Ndios

⁵ Di'a kua'an ña ni daná'a Jesucristo noo ndú'u, sa'á ñoó kásto'on ndu xí'ín ndó. Chì ni daná'a na noo ndú ña ndato tóon Ndios, chì na vii kúú ná, ta ni lú'u ko jin naá ná. ⁶ Sa'á ñoó tá kaá yo ña iin ni nduu yó xí'ín ná, ta xionoo ij yo íchì noo iin naá, ña kúú íchì kini, dá kían kúú yó ñayuu to'ón, ta ko kée yó ña ndaa. ⁷ Tído tá xionoo yó íchì ndato tóon, ña kúú íchì vii, tátó'on k'i'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin ni nduu iin rá iin yó, ta ni ndoo kuachi yó ni kee ni de'e na Jesucristo. ⁸ Chì tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían dándá'í yo mií vá yó, ta ko ta'ón

ña ndaa nákaa ini níyo yo. ⁹ Tído tá ná na'o yo kuachi yó noo Ndios, dá kían k'i'o ká'ano ini ná sa'a yo, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chì iin na ndaa kúú ná, ta iin ndaa na xí'ín to'on ni ka'an na. ¹⁰ Chì tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían ketó'ón yó Ndios, ta ko ta'ón to'on na nákaa níyo yo.

2

Jesús kúú na ni chiya'i sa'a kuachi yó ndika cruz

¹ De'e kuálí mií, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaa noo ndo, dá kían ná dá'a ni kee ndó kuachi. Tído tá ni ya'a iin kaa ndó ni kee ndó kuachi, kana'a ndó ña ió iin na seí ndá'í sa'a yo noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúú Jesucristo, na kúú na ndaa. ² Ta na yó'o kúú na ni chiya'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yo. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni ni chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu yó'o ni chiya'i na.

Tá miian ndaa ná'a yó Ndios, dá kían kánian kueídó'o yó choon sa'ándá na

³ Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoó kían xí'o ña kandaá ini yo ña miian ndaa ndisa ná'a yó na. ⁴ Ta ndi ndaa mií na kaá ña ná'a ná Ndios, ta ko kée na choon sa'ándá na, dá kían kúú ná ñayuu to'ón, ta ni lú'u ña ndaa ko nákaa ini níyo ná. ⁵ Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúú na ni kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu tátó'on k'i'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná. ⁶ Tá kaá yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó tátó'on k'i'o ni sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Táa Juan iin choon sa'a

⁷ Ñani, ko ta'ón choon sa'a kían táai kosaa noo ndo. Di'a choon yatá kían, tá'an ña sa daá ió noo ndo nda mií sa'a, chì ña yó'o kúú choon

yatá n̄i seídó'o ndó ndá mií sa'a. ⁸ Tído kuu va kaa yó ña iin choon saá kían táai kosaa noo ndo, chí miíañ ndaa n̄i kee Jesús choon yó'o, ta ndá mií ndó kée ña. Chí sa kua'an ndañó'ó vá ña iin naá noó ñayuu, ta sa kua'an natuu va noo ná kée mií Ndios. ⁹ Ta ndi ndáa n̄a kaá ña nákaa n̄a íchi noo ndato tóon, ta xini u'u ií vá ná ñani n̄a, dá kían nákaa ií vá ná íchi noo iin naá, ña kúu íchi kini. ¹⁰ Tído n̄a kú'u ini sa'a ñani n̄a, noón kúu n̄a nákaa íchi noo ndato tóon, ta kó ta'ón ña'a kédaa xí'ín ná, dá kankao na noo kuachi. ¹¹ Tído n̄a xini u'u ñani n̄a, noón kúu n̄a nákaa noo iin naá, ta xionoo na íchi noo iin naá, ta kó ná'a ná ndei chí ko'on n̄a, dá chí n̄i sadi va ña iin naá nduchí nóó n̄a.

¹² De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaaan noo ndo, dá chí sa n̄i xí'lo ká'anó va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'a ña n̄i kee Jesús. ¹³ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, n̄a kúu tatá, dá chí sa ná'a vá ndó sa'a n̄a sa daá ió tá n̄i kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chí n̄i kandeé ndó xí'ín ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá chí sa n̄i kasandaá ndo ná'a va'a ndó tatá Ndios. ¹⁴ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, n̄a kúu tatá, chí sa ná'a vá ndó sa'a n̄a sa daá ió tá n̄i kava'a ñayuu yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chí ndita toon ndó xí'ín Ndios, ta n̄i nañiin ndó to'on na ini níno ndo, ta n̄i kandeé ndó xí'ín ña u'u.

O sa ndí'i ini yo sa'a ña kúu kuendá ñayuu yó'o

¹⁵ O sa ndí'i ini ndo sa'a ña kúu kuendá ñayuu yó'o, ni sa'a ña'a ió noón. Ta ió iin kaa ndó ndí'i ini sa'a ña ió ñayuu yó'o, dá kían kó kóni ta'on ndó tatá Ndios. ¹⁶ Dá chí ndidaá ña'a kúu kuendá ñayuu yó'o, ña kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'ín ñi ná, xí'ín ña kátoó

n̄a kakomí ná ndidaá ña'a xini n̄a, xí'ín ña kátoó n̄a kandaya'i mií ná, ni iin ña yó'lo kó véi noo Ndios, ña'a kuendá ñayuu yó'lo va kían. ¹⁷ Ta sa ndí'i va ñayuu yó'lo kua'an xí'ín ndidaá ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído n̄a ndei kée ña kóni Ndios, noón kúu n̄a kataki chíchí.

Kandaá ndo mií ndó, chí ndei kúu mií vá xionoo ta xini u'u Jesu-cristo

¹⁸ De'e kuálí, sa kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sa n̄i seídó'o vá ndó ña kasaa iin ta xini u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúu rá Cristo. Ta sa n̄i kasá'a vá xionoo kua'a nda'o ta xini u'u Cristo. Sa'a ñoó sa kátóni va ini ña sa kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i. ¹⁹ Ta tein mií vá yó n̄i kankuei ra, tído o duú kuendá yo n̄i sa kuu ra. Dá chí tá kuendá yo n̄i sa kuu ra, dá kían kandita toon ra xí'ín yó, ní kúu. Díón n̄i kee ra, dá n̄i kandaá ini yo ña o duú ndi ndi'i ra kúu kuendá yo. ²⁰ Tído n̄i nakutí ndó xí'ín Espiritu ií Ndios, sa'a ñoó kandaá va'a ini ndo ndí kían kúu ña ndaa. ²¹ Ta kó táa ta'on yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo sa'a ña kó ná'a ndó ndí kían kúu ña ndaa. Di'a táai ña kosaa noo ndo sa'a ña ná'a ndóan. Chí sa ná'a va'a ndó ña ni iin tó'ón ña to'ón o kúu kakaá tein ña ndaa. ²² Ta, ¿ndaá yoo kúu n̄a to'ón? N̄a to'ón kúu n̄a kó nákoní ña Jesús kúu Cristo, n̄a dákaí ñaá. Tá'an n̄a kée díón, noón kúu n̄a xini u'u Cristo, chí kó nákoní n̄a tatá Ndios, ta ni de'e na. ²³ Ta ndí ndáa n̄a kó nákoní de'e Ndios, noón kúu n̄a kó ta'ón tatá Ndios ió xí'ín ná. Tído n̄a nákoní de'e Ndios, noón kúu n̄a ió tatá Ndios xí'ín ná. ²⁴ Koo ini ndo kandita toon ndó xí'ín ña n̄i seídó'o ndó sa'a Jesús nda rá mií sa'a. Dá chí tá ndita toon ndó xí'ín ña n̄i seídó'o ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'a de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'a tatá n̄a. ²⁵ Chí n̄i xí'lo Jesús to'on na noo yo ña kían kú'o na ña kandeí chíchí yó xí'ín mií ná.

26 Ta táai tɔ'on yó'o kɔsaa noo ndo, dá kandaá ini ndo ndi kée taa kátoó dándá'í ñáá. 27 Tído sa ni ñakutí ndó xí'ín Espíritu ñi Ndios, ta daá ió va na xí'ín ndó. Sa'á ñoó kɔ xínño'ó ká ndo ña dána'a dao ká ñayuu noo ndo, dá chɪ sa'á ña ni ñakutí ndó xí'ín Espíritu ñi Ndios, sa'á ñoó ni dána'a na noo ndo sa'á ndidaá kúú ñá'a. Ta ña dána'a na noo ndo kúú ña ndaa, ta kɔ kíán ña tɔ'ón. Tátɔ'on kɪ'o ni dána'a Espíritu ñi noo ndo, kɪ'o dión koo ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín Jesús.

28 Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó xí'ín Jesús, dá kíán koo tãndeé ini noo ndo tá ná na'a noo tuku na noo yo. Ta ni iin ñá'a o kedaá xí'ín ndó, dá xíka'an noo ndo tá ná nandío koo na kasaa na. 29 Ta sa ná'á ndó ña kúú ná iin na ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndáa na kée ña ndaa, noón kúú de'e Ndios.

3

Kúú yó de'e Ndios

1 Kande'é ndó ndi kɪ'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'a yo, chɪ ni xɪ'o na ña kíán kuu kanani yó de'e mií ná, ta mián ndaa dión kíán. Sa'á ñoó na kúú kuendá ñayúú yó'o kɔ nákoní na yó, ña kúú yó de'e Ndios, dá chɪ ni mií Ndios kɔ nákoní na. 2 Na maníí, sa kúú vá yó de'e Ndios viti, ta kámani vá kandaá ini yo ndi kíán kasandaá yo kakuu yó. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandío koo Jesús kasaa na, dá kíán kakuu yó tátɔ'on kɪ'o kúú mií ná, dá chɪ koni túu yó na tátɔ'on kɪ'o káa rá ió na. 3 Ta ndidaá kúú na kómí tãndeé ini yó'o, noón kúú na ndúvii mií, tátɔ'on kɪ'o vii mií Jesús.

4 Ta ndi ndáa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúú na xɪo kao na choon ni sa'anda Ndios. Dá chɪ ndidaá tá'an kuachi xɪo kao choon ni sa'anda Ndios. 5 Ta sa ná'á va'á ndó ña ni kii Jesús ñayúú yó'o ni dɪtá ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'ón kuachi mií ná kɔ ní sá io. 6 Ta

ndidaá ñayuu ñó'o noo ndá'a Jesús kɔ yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá na yá'a kée kuachi, ni iin kuu kɔ ní xini na Jesús, ta ni kɔ ná'á ñáá ná.

7 De'e kuálí, o sa kónó ndó ña dándá'í ñáá ñayuu, chɪ ndi ndáa mií vá ñayuu kée ña ndaa, noón kúú ñayuu ndaa, tátɔ'on kɪ'o ndaa mií Jesús. 8 Tído na kée kuachi, noón kúú kuendá ña u'u, dá chɪ ña u'u kíán kée kuachi ndá rá ni kasá'á sa'a ñayúú yó'o, ta nda viti kée jíán dión. Sa'á ñoó ni kixi de'e Ndios ni danaá ná ña kini kéean. 9 Ta ñayuu ni nduu de'e Ndios kɔ kée ká kuachi, dá chɪ ña kóni Ndios nákaa ini níó ná. Sa'á ñoó o kúu ta'on ya'a na kee na kuachi sa'á ña ni nduu na de'e Ndios. 10 Ta kɪ'o dión kándaá ini ndá yoo kúú de'e Ndios, ta ndá yoo kúú de'e ña u'u. Chɪ ñayuu kɔ kée ña ndaa, xí'ín na kɔ kú'u ini sa'a ñayuu xɪ'ín ná, noón kúú na kɔ kúú de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

11 Ta ña yó'o kúú tɔ'on va'a ni seídó'o ndó nda mií sa'a, ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. 12 Ta ná dá'a ni kee yó tátɔ'on kɪ'o ni kee Caín tá sa ná'á, chɪ ni sa iin ra xoo ña u'u. Sa'á ñoó ni sa'ání rá ñani ló'o mií rá. Ta, ¿ndiva'a ni sa'ání ñáá rá, ká'an ndo'ó? Dá chɪ ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a ni sa kee ñani ra noo Ndios. 13 Sa'á ñoó, ñani mií, o sa náá ini ndo tá xini u'u ñáá ñayuu kɔ ná'á Ndios. 14 Ta ná'á yó ña sa ni kanxoo yo noo kúú íchɪ noo kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó íchɪ noo kataki chíchí yó, chɪ kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta na kɔ kú'u ini sa'a ñani na, noón kúú na ñó'o jí vá íchɪ noo kuu na. 15 Ta ndidaá ñayuu xini u'u ñani na, noón kúú iin na sa'ání ndii noo Ndios. Ta sa ná'á vá ndó ña ndidaá na sa'ání ndii kɔ ñá'a ta'on ni'í ná ña kataki chíchí ná noo Ndios. 16 Ta sa kándaá va'a ini yo ndi kíán keeá, dá ku'u ini yo sa'a

ñani yò. Chì tító'on kị'o nị nàkị'o Jesús mií ná nị xí'í nà sa'a yò, kị'o dión ta'ani kánian naki'o yó mií yó kuu yò sa'a ñani yò. ¹⁷ Tído tá ió ña'a noo yò ñayúú yó'o, ta ndé'é yó ña xínñó'ó ñani yò ñá, ta kedí'inda yóán noo ná, dá kían, ɔndí kaá yò ña kú'u ini yò sa'a ná tító'on kị'o kée Ndios, tá dáá? ¹⁸ De'e kuálí, ná dá'a nị ku'u ini yò sa'a dao ká ñayuu xí'ín to'on ká'an oon ni yó, ɔ xí'ín to'on kánkuei yú'u óon ni yó. Va'a kaan ná ku'u ini yò sa'a ná xí'ín ña va'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yó ná.

¹⁹ Tá kée yó dión, dá kían kándaq iniò ña miían ndaa kúú yó kuendá ña ndaa, ta kò kútúú ini yò noo Ndios sa'á ña kée yó. ²⁰ Tído tá kutúú ini yò sa'á ña nị kee yó, dá kían ná kana'á yó ña ká'ano cháá ká Ndios ɔ duú níò yò, chì ná'á va'a ná sa'a ndidaá kúú ña'a kée yó.

²¹ Na manị mií, tá kò kútúú ini yò, dá kían ió tandeé ini yò xí'ín Ndios, ²² ta ndi ndaa mií ña'a ná kaka yò noo ná, ta kúú ni'í vá yóan, dá chì kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na. ²³ Ta ña yó'o kúú choon nị sa'anda Ndios noo yò ña ná kandisa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó tító'on kị'o nị sa'anda na choon noo yò. ²⁴ Chì ndi ndaa na kée choon sa'andá Ndios, noón kúú na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. Ta sa'á ña ió Espiritu ñi Ndios ini níò yò, sa'á ñoó kándaq ini yò ña ió Ndios xí'ín yó.

4

Ta kị'o di'a kándaq ini yò ndá yoo kómí Espiritu Ndios

¹ Na manị mií, ɔ sa kándisa ndó ndidaá ñayuu, na ká'an ña kómí ná Espiritu Ndios. Dinñó'ó ká korn-dodó ndó na, ná kande'á á miían ndaa kómí ná Espiritu Ndios o koó. Dá chì ku'a'á nda'o profeta to'ón xionoo iin níí kúú ñayúú. ² Di'a kee ndó, dá kándaq ini ndó tá miían

ndaa kuiti kómí ná Espiritu Ndios: tá nákonì na ña miían ndaa kuiti nị nduu Jesús iin ta'a ñayúú yó'o, dá kían noón kúú na kómí Espiritu Ndios. ³ Ta ñayuu kò nákonì ña nị nduu Jesús iin ta'a ñayúú yó'o, noón kúú na kò kómí Espiritu Ndios, chì nákonì ini na tító'on ta'a xini u'u Cristo. Sa nị seídó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayúú yó'o viti.

⁴ De'e kuálí, kana'á ndó ña ndo'ó kúú ñayuu Ndios, ta sa nị kandeé ndó xí'ín ra kátoó dándalí ñaá, chì ká'ano cháá ká Ndios, na ió xí'ín ndó, ɔ duú ña kini ió ñayúú yó'o. ⁵ Taa yó'o kúú kuendá ñayúú yó'o, sa'á ñoó dána'a ra sa'á ña ió ñayúú yó'o va. Ta kúú kándisa vá ñaá ñayuu kò ná'á Ndios. ⁶ Tído yóó, kúú yó kuendá Ndios. Ta na ná'á Ndios, noón kúú na seídó'o ña dána'a yò. Ta na kò kúú kuendá Ndios, noón kúú na kò kóni kueídó'o ña ndaa dána'a yò, chì kò ná'á ná Ndios. Ta kị'o dión kándaq ini yò ndá yoo kómí Espiritu ndaa, ta ndá yoo kómí espiritu to'ón.

Ndios kúú na kú'u ini sa'a yoo

⁷ Na manị mií, ná koo ini yò ku'u ini sa'a sátá'an yó, chì ña ku'u ini yò sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúú ña'a Ndios. Ta ndidaá kúú ñayuu, na kú'u ini sa'a dao ká ñayuu, na yó'o kúú na nị nduu de'e Ndios, ta ná'á ná Ndios. ⁸ Ta ndi ndaa na kò kú'u ini sa'a dao ká ñayuu, noón kúú na kò ná'á Ndios, chì Ndios kúú na kú'u ini sa'a yò. ⁹ Mií Ndios nị daná'a noo yò ña kú'u nda'o ini na sa'a yò, chì nị tanda'a ná iin tó'ón dinì de'e na ñayúú yó'o nị kii na, dá ni'í yò ña katakí chíchí yó sa'a ná. ¹⁰ Ta ña yó'o xí'o ña kándaq ini yò ndi kị'o kú'u ini Ndios sa'a yò, ta ña ká'ano cháá ká kían yó'o ɔ duú ña kóni yò mií ná. Chì sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a yò, sa'á ñoó nị tanda'a ná de'e na nị kii na ñayúú yó'o, ta nị chiyá'i na sa'á kuachí yó. ¹¹ Na manị mií, tá kị'o dión kú'u

ini Ndios sa'a yo, dá kían kị'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹² Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ní kúu koni xí'ín noo ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían ió Ndios xí'ín yó, ta nị kasandaá yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kị'o kée mií ná.

¹³ Ta sa'a ña nị xị'o na Espíritu iị ná noo yo, sa'a ñoó kándaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó. ¹⁴ Ta sa'a ña nị xini ndu, sa'a ñoó xị'o ndu kuendá noo ñayuu ña nị tanda'a tátá Ndios de'e na nị kii na, ta noón kúu na dákaki ñayuu ndéi ñayúú yó'o. ¹⁵ Ta ndi ndáa ñayuu nákonni ña Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. ¹⁶ Ta sa kándaá ini yo, ta kándisa yó ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. Sa'a ñoó tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kị'o kée mií ná, dá kían ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó.

¹⁷ Ta xí'ín ña yó'o nị kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'a ñoó koo tãndeé ini yo tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a yo, dá chị táto'on kị'o kée mií ná, kị'o dión kée yó ñayúú yó'o. ¹⁸ Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ko kánian yu'ú yo noo keyiko Ndios sa'a yo. Chị tá nị kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, ko káni kaan yu'ú yo. Chị ña yu'ú yo kían kóni kaa ña ká'an yó ña dándó'o Ndios nio yo. Ta ndi ndáa na yu'ú, noón kúu na ko ñá'a kasandaá na ku'u ndisa ini na sa'a dao ka ñayuu.

¹⁹ Kóni yo Ndios, chị dinño'ó mií ná nị ku'u ini sa'a yo. ²⁰ Tá kaá yo ña kóni yo Ndios, ta xini u'u yo ñani yo, dá kían kúu yó ñayuu to'ón. Dá chị tá ko kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an na ndé'é yó ndéi xí'á, ¿ndi koo ví kaa yo ña kóni yo Ndios, na ko xini yo? ²¹ Dá chị mií Jesús nị sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

5

Kúu yó de'e Ndios tá kándisa yó ña Jesús kúu na nị tanda'a Ndios dákaki ñaá

¹ Ndi ndáa ñayuu kándisa ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá, noón kúu na nị nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa na kú'u ini sa'a iin tatá, ta nda de'e na kú'u ta'ani ini na sa'a. ² Ta kị'o dión kándaá ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaá na kúu de'e Ndios, chị kóni yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá na. ³ Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá na. Ta ko ta'ón ña kuáchị kían kee yó choon sa'ándáan, ⁴ dá chị ndidaá na nị nduu de'e Ndios, noón kúu na kándéé xí'ín ña kini ió ñayúú yó'o. Chị sa'a ña kándéé ini yo Jesús, sa'a ñoó kándéé yó xí'ín ña kini ió ñayúú yó'o. ⁵ Ta, ¿ndá yoo kúu na kándéé xí'ín ña kini ió ñayúú yó'o? Noón kúu na kándisa ña Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espíritu iị Ndios kuendá sa'a Jesús

⁶ Tá'an ña xí'o kuendá ña nị kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takuií xí'ín nị. Ta o duú takuií oon ni xí'o kuendá, dá chị nị xí'ín takuií kúu ra xí'o ndaa kuendá ña kị'o dión kían. Ta Espíritu iị Ndios ta'ani kúu na xí'o ndaa kuendá ña kị'o dión kían, chị iin na ndaa kúu Espíritu. ⁷ [Ta na xí'o kuendá chí induú kúu tátá Ndios, xí'ín de'e, xí'ín Espíritu iị. Ta iin tó'ón vá kúu ndin onị na yó'o.] Ta onị ta'ani kúu ña xí'o kuendá chí noño'ó yó'o ña nị kii Jesús noo Ndios. ⁸ Iin na kúu Espíritu iị Ndios, ta iin ka ra kúu takuií, ta iin ka ra kúu nị. Ta iin nóó xí'o ndaa Espíritu iị kuendá xí'ín takuií xí'ín nị ña kị'o dión kían. ⁹ Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o tãa, ná kana'a yó ña ndáya'i cháa ka kuendá xí'o Ndios, chị kuendá xí'o mií ná kían ká'an sa'a de'e na. ¹⁰ Ta ñayuu kándisa de'e Ndios, noón kúu na nị taxi va'a to'ón yó'o nio ná. Ta na ko kándisa noo ká'an Ndios,

noón kúú nā kětó'ón Ndios, chī kọ kándísa na to'on nī xī'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na. ¹¹ Ta ña yó'o kúú kuendá nī xī'o Ndios noo yo, ña sa nī xī'o na ña kataki chíchí yó, ta sava'a noo iin tó'ón de'e na nī'i yo ña kataki chíchí yó. ¹² Ta ndi ndáa ñayuu nī naatiin Jesús, nā kúú de'e Ndios, ini nío ná, noón kúú na kataki chíchí. Tído ndi ndáa nā kọ ní xín natiin ñaá, noón kúú ná o ní'i ta'on na ña kataki chíchí ná.

Sa'a ña kándísa yó Jesús, sa'a ñoó kataki chíchí yó

¹³ Táai to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, nā kándísa de'e Ndios, dá kana'á ndó ña sa kómí ndó ña kataki chíchí ndó. ¹⁴ Ta ña yó'o kúú tandeé ini kómí yó noo Ndios, chī tá xíkā yo iin ña'a noo ná táto'on kī'o kóni mií ná, ta kúú seídó'o na ña xíkā yo. ¹⁵ Ta sa'a ña ná'á yó ña seídó'o va'a ñaá Ndios tá xíkā yo ndi ndáa mií va ña'a noo ná, sa'a ñoó ná'á ta'ani yó ña nī'i yo ña xíkā yo noo ná.

¹⁶ Tá nī xini iin káa ndó iin ñani yo kée na kuachi, ña kían kọ kúú kuachi kọ kánian kuu nā, dá kían kánian kaka ndo ña manī noo Ndios sa'a ná, ta kúú kī'o vá Ndios ña kían kataki nā. Díón kee ndó tá kọ ní ya'a na kee na kuachi ña kían kọ kánian kuu nā. Chī miían ndaa ío kuachi, ña kían kánian kuu yo. Tído kọ ká'an ta'oin xí'ín ndó ña ná kaka ndo ña manī noo Ndios sa'a ñayuu kée díón. ¹⁷ Ndidaá kúú vá ña'a kini kúú kuachi noo Ndios. Tído ío kuachi, ña kían kọ kánian kuu yo.

¹⁸ Sa ná'á vá yó ña ndi ndáa ñayuu nī nduu de'e Ndios, kọ kée ká nā kuachi, dá chī ndaá va ñaá mií de'e Ndios noo ña u'u, sa'a ñoó o kúú ta'on kendava'a ña u'u xí'ín ná. ¹⁹ Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, va'ará iin ní kúú ñayuu yó'o nákaa tixi ndá'a ña u'u. ²⁰ Ta sa ná'á ta'ani yó ña nī kixi de'e Ndios, ta nī xī'o na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó nā miían ndaa kuiti

kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a nā kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Na yó'o kúú nā miían ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'o na ña kataki chíchí yó. ²¹ De'e kuálí mií, kanda ndo mií ndó noo ña kúú yoko. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹ Yu'u kúu na sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, k'i'o manij, na ni kaxi mií Ndios, xí'in noo de'on, na kúu kuendá Jesús. Kana'á ndó ña miían ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'on yu'u kú'u ini sa'a ndo, chi ndidaá kúu vá na kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ² Kú'u inij sa'a ndo'ó sa'á ña ió ña ndaa ini nio yó, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuu. ³ Ná kee tatá Ndios xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yó, ña manij xí'in ndo'ó, ta ná ku'u ini na sa'a ndo, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'in ndó sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'in ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴ Ta kadij nda'o inij, chi ni naní'i yu'u dao na kúu kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, tát'on k'i'o ni sa'anda tatá Ndios choon noo yó. ⁵ Ta viti, k'i'o mií, ko táai iin choon saá kosaá noo ndo, chi ña yó'o kúu choon ni ni'i yo nda rá mií sa'a, sa'á ñoó seí nda'avíi nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶ Chi tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon ni ni'i yo nda rá mií sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chi kua'á nda'o na to'on xionoo ñayuu yó'o, ta katoó na danda'í ñaá ná. Noón kúu na ko nákoní ña ni nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúu na ndúkú danda'í ñaá, ta xiní u'u na Jesucristo. ⁸ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, chi oon ni ví kandeé rá dátuu rá ndo'ó, dá ná o koní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo mií ná. Sa'á ñoó ndi'i ini ndo, dá natiin ndi'i ndó ña xí'o

oon Ndios noo ñayuu na. ⁹ Ndi ndaa mií ñayuu ni kexoo noo ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta ko ndita toon na xí'an, noón kúu na ko ió ta'on Ndios xí'in ná. Tído na ndita toon xí'in ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúu na ió tatá Ndios xí'in, ta ió ta'ani de'e na xí'in ná. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá na vei dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta ko dána'a na ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó na ve'e ndó. Ta ná dá'a ni kaa ndo di'a xí'in ná: "Va'a kúu ni kasáa ní. Koo ní ve'e." ¹¹ Dá chi tá ná natiin va'a ndó na, dá kían iin ni nduu va ndó xí'in na noo ña kini kée na.

Ndái Juan saq na kande'é ná ñayuu ñoó

¹² Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído ko kóni ta'on yu'u ña kían taai ña noo iin tuti saaan noo ndo. Dá chi ndátii saai kande'í ndo'ó, ta ka'an yú'í xí'in ndó, dá ná xinkoo ña kadij ini yo. ¹³ Ta dao ka na kúu kuendá ku'u miíon ndéi yó'o, tá'an na ni kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'an kosaá nooon. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú oní nī taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúú nā sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Gayo, ñani maní. Míian ndaa ndisa kú'u nda'o iníi sa'on. ² Ñani maní, xíkai noo Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúú ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon táto'on kí'o va'a nímon noo Ndios. ³ Ní kadíi nda'o iníi tá nī kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chí nī nakani na xí'ín ña in ndaaon xí'ín ña ndaa kándisa yó. ⁴ Ta koó iin ká ña'a xí'o ña kádíi cháa ká iníi táto'on kí'o kádíi iníi tá ní'í to'ín ña ndíta ndaa de'í kuendá Jesús xí'ín ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chí nátiin va'a ra na kúú kuendá Jesús ve'e ra

⁵ Ñani maní, va'a va kéeón tá chindeéon ndidaá ñani yo, ta va'a cháa ká kéeón tá kéeón dión xí'ín nā kō ná'ón. ⁶ Ta nā yó'o kúú na xí'o kuendá noo nā kúú kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a keeón tá chindeéon nā xí'ín ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on nā, chí kí'o dión kánian kee yó xí'ín ná sa'a ña kéchóon na noo Ndios, dá kuu ko'on nā dao ká xián. ⁷ Chí sa'a ña kóni nā Jesús, sa'a ñoó nī kankuei na xionoo na dána'a nā, ta kō kí'in ya'i ta'on na noo ñayuu kō ná'á Ndios. ⁸ Sa'a ñoó kánian kí'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta kí'o dión chindeé yó nā noo dána'a nā to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótrefes xí'ín Juan

⁹ Sa nī taa yu'u iin tuti kosaá noo nā kúú kuendá Jesús ndéi xaan, tído kō xíin ta'on Diótrefes kueidó'o ra choon sa'ándá ndu, chí kóni mii rá ka'anda ra choon. ¹⁰ Ta sa'a ña kée ra dión, sa'a ñoó tá ná saai, dá ka'in xí'ín rá, dá chí xionoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta kō ndínoo

ini ra xí'ín ña yó'o oon ni, chí dión ta'ani kō kóni ra natiin va'a ra ñani yo, nā xionoo dána'a to'on Ndios. Ta kō sónó rá ña natiin va'a ñaá dao ká ñani yo. Ta kúú táxí rá nā ká'án natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹ Nani maní, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ká ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúú ña va'a. Chí nā kée ña va'a kúú kuendá Ndios, ta nā kō kée ña va'a, noon kúú nā kō ná'á Ndios. ¹² Ta ndidaá kúú nā kúú kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ká taa naní Demetrio ña kúú rá taa va'a, ta míian ndaa ndisa dión kíán. Nda ndu'u xí'o kuendá ña taa va'a kúú rá, ta sa ná'á vá miíon ña kuendá xí'o ndu'u kúú ña ndaa.

Ká'an Juan ndisá'án noo ndí'i xí'ín Gayo

¹³ Kuá'a nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tído kō kóni taai ña noo iin tuti, ¹⁴ chí ndáti kíi koníi yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵ Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'an nā né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'án xí'ón. Ta keeón ña maní ka'on ndisá'án xí'ín iin rá iin nā né'e tá'an va'a xí'ín ndu'u ndéi xaan.

To'on yó'o kían nī taa San Judas nī sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Judas ndisá'án

¹ Yu'u kúu Judas, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta ñanij kúu Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na nī kana tatá yo Ndios, ta nī nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noo ndá'a Jesucristo. ² Ná ku'u cháá ka ini Ndios sa'a ndo, ta nakí'o cháá ka na ña koo va'a ini ndo, ta ná koni cháá ka na ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ña to'ón

³ Na manī mií, sa io nduu va yu'u ña kían taai ndi nī kee Ndios nī dakáki na yó noo kuachi yo. Tído kándaaj ini ña mián ndúsa kánian ka'an ni'ini noo ndo ña kían ndi'í ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ña kían iin ndéje nī xí'o Ndios noo ñayuu na. ⁴ Chī nī ku'u de'é dao taa to'ón tein ndó, ta nda mií sa'a ká'an tuti i Ndios sa'a taa yó'o ña ndo'o níó rá sa'a ña kée ra. Kúu rá tá kini, chī kaá ra ña sa'a ña manī nī kee Ndios sa'a yo, sa'a ñoó kuu kee yó ndi ndaa mií vá ña'a kóni ñi'í yo. Ta kó nákonī ra Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon, ta ni kó nákonī ra Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁵ Ta sa ná'á vá ndó, tído dándusaa ini ndo'ó ña tá nī ndi'í nī taó sato'o yo Ndios na ñoo na ñó'o tíxi ndá'a tá Egipto, dá nī danaa na ñayuu kó ní kándisa ñaá. ⁶ Díón ta'ani nī ndo'o dao ángel, chī kó ní sá ndaa va'a na choon sa kómí ná, di'a nī dankoo na noo sa nī ndei na. Sa'a ñoó nī taán ñaá Ndios noo iin naá yá, ini ve'e kaa, ña kían ni kuu o nóno, ta ñoó kaño'o na nda ná xinkoo kuu keyíko Ndios sa'a ná. ⁷ Díón ta'ani nī ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín

ndidaá ka ni na ndei ñoo ñó'o yati xí'án. Chī nī kee na táto'on nī kee ángel ñoó, chī nī kee na kuachi xí'ín ñi'í ná, ta nī kesatá ná ña nī saki Ndios, ña kúu kuachi ka'an noo. Sa'a ñoó nī dandó'o Ndios níó ná xí'ín ño'ó kée, ta ni iin kuu o ndi'í ña kée na, dá ná koni iin rá iin yó tá ndó'o ñayuu kée díón.

⁸ Díón ta'ani kée taa to'ón yó'o, tá'an ra kaá ña saní ra kée Ndios, chī dáyakó ta'ani ra ñi'í rá xí'ín kuachi ka'an noo, ta kó nákonī ra tá né'e choon, ta ká'an ndava'a ra sa'a ña kómí choon ná'ano. ⁹ Tído ni arcángel Miguel, na ndáya'i cháá ka noo ángel, kó ní chíndaaj noo ná dátaí kuachi na ña u'u nani nī naá ndodó na yikí koño Moisés xí'án. Di'a nī kaa na xí'án: "Ná dánani mií sato'í Ndios yo'ó." ¹⁰ Tído tá to'ón yó'o kúu rá yá'a ká'an ndava'a sa'a ña kó kándaaj ini ra, ta sava'a ña ná'á rá kúu ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kítí koó ña nákanī ini, ñoó kían dáyakó ñaá noo Ndios. ¹¹ ¡Nda'í kúu ví rá! Dá chī ndíko ra ña nī kee Caín, tá'an ra nī sa'áni ñani ra. Ta ndíko ra dí'ón táto'on nī kee Balaam, tá sa kuu profeta maña. Ta ndáne'e yú'ú rá noo Ndios táto'on nī kee Coré, sa'a ñoó naá rá táto'on nī ndo'o Coré.

¹² Ta kúu rá yáko ñó'o tein ndo'ó noo ndítútí ndó sás'an ndó sa'a ña kúu ndó kuendá Jesús, chī tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noo, ta sava'a sa'a mií vá rá nákanī ini ra. Ta kúu rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachī, ta kó xí'o ña daí. Ta kúu rá táto'on iin yíto kuí'í kó xí'o kuí'í tein yoó dáké. Sa'a ñoó kúu rá iin yíto nī xí'í uú ta'ándá, chī kó xí'o rá kuí'í, ta taó ná ra noño'ó ná. ¹³ Ta kúu rá táto'on noo taño'o, ña ndákuei vei dánkoo chí'ion nda yú'u ra, ta sava'a ña dánkoo rá kían ka'an noo xí'ín ña yakó. Ta kúu rá táto'on tíñoó ná'ano xíonoo ndava'a nda induú. Sa'a ñoó sa ió nduu va noo iin naá yá, ta ñoo kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuu.

14 Ta Enoc, na ni sa kuu tata kúu usa ni xixi tixi Adán, noón kúu na ni ka'an sa'a ndi kían ndo'o ta kée dión, ta di'a kaá na: “Kana'á ndó ña kasaa Ndios, na kúu sato'o yo, ta kuá'á nda'o miil ángel ná kanda na kasaa na, 15 dá keyikō na sa'a ndidaá ñayuu, dá dándó'o na níō ndidaá ñayuu káni sa'á ña kini ni kee na xí'ín ñaxintóni káni kómí ná, ta dándó'o ta'ani na níō ndidaá na ni ya'a ni ka'an ndava'a sa'a ná.” Dión ni kaa Enoc. 16 Ta ká'an kuachi ta to'ón yó'o, ta kána'á ra sa'á ñayuu, ta xionoo ra kée ra savá'a ña kóni mií vá rá, ta chíndaya'i ra mií rá, ta kée ra ña ká'an va'a ra xí'ín ñayuu, dá ni'i rá ña kóni ra, chí kúu rá ta maña.

Ká'an ni'ini Judas noó ñayuu ña kuita ndaa na xí'ín to'on Ndios

17 Tído ndo'ó, na maní mií, ndiko'on ini ndo to'on ni ka'an apóstol, na ni kaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'on na, 18 chí di'a ni kaa na: “Tein kuū noo ndí'i kandeí taa kediki ndaa ra ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni mií rá.” 19 Ta taa yó'o kúu ra ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni ñíí rá, ta kō jō ta'on Espíritu ij Ndios ini ra. 20 Tído ndo'ó, ñani maní, ndundéé ndó dákuá'ano ndó mií ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, chí ña ij kían. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndéé xí'o Espíritu ij noo ndo. 21 Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tixi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xían nani ndáti ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'ín ña kataki chí chí ndó.

22 Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noó na ná kani kuáchi ini, na kō kúu ndúsá'ano. 23 Koo ini ndo dítá ndó dao ka na noó tandó'ó ndó'o na, ña kúu tát'o'on ño'ó kéli ita. Ta ku'u ini ndo sa'a dao ka na, tído kanda ndo mií ndó noó ña kini kée na, ta nda dá'on ndixi na kañó'ó ndó, chí yakóán xí'ín ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñañó'ó

24 Ta kándéé vá Ndios kanda na ndo'ó, dá kían ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándisa yó, ta kándéé ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió na dándáki na xían kádij ini ndo. 25 Ta iin to'ón diñi mií ná kúu Ndios, ta iin to'ón mií ná kúu na ndichí, ta mií ná kúu na dá káki ñaá. Ta iin to'ón mií ná kúu na kánian natiin ndidaá ñañó'ó, xí'ín ndidaá kúu choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndéé kuū víti, ta kī'o dión kuíí vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o ná kani sa'a ndidaá ña vei koo

Xí'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúu ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xí'o mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachí vei koo. Ta ni tanda'á ná iin ángel nákaa tixi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo. ² Sa'á ño'ó xí'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xí'o Ndios noo, xí'ín sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kí'an ni xini xí'ín noo. ³ Ndiká'án ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'án ví na seíd'ó'o ña nákanian sa'á ña vei koo, ta nátaan vá'a na ña ini ní'o ná, dá chí sa kuyati va kuu vei koo ndidaá ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'án xí'ín ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúu Juan, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná kí'o na ña kandeí va'a ndó. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaá. Ta dión ta'ani ná kee ndin usá espíritu xí'ín ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió na dándáki na. ⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xí'ín ndo'ó. Ta noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ndaa, ta mií ná kúu na mií noo ni nataki iin íchi noo na ni xí'í, ta iin tó'ón mií ná kúu diní noo ndidaá rey dándáki noñ'ó'o yó'o. Ta mií ná kú'u ini sa'a yó, ta ni dandóo na kuachi yó xí'ín ni ná, ⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xí'ín duti, dá koni kuáchí yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo. ⁷ ¡Kandé'é ndó! ¡Tein vikó kaa kixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu

koni ñaá xí'ín noo ná, ta nda'á ta ni sa'áni ñaá koni túu ñaá rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúu ñayuu yó'o kuaki na xí'ín ndirá noo ná tá ná kasandaá kuu yó'o. Dión ná koo.

⁸ “Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'ín na noo ndí'i”, kaá na kúu sato'o yó. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaá, ta mií ná kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o káa na

⁹ Ta yu'u kúu Juan, na kúu ñani ndo, ta ndó'o ta'ani ní'o yu'u tát'o'on ndó'o ní'o ndo'ó, ta nákaa tixi ndá'a Ndios tát'o'on ñó'o ta'ani ndo'ó, ta xí'o ndeé iní tein tandó'ó tát'o'on xí'o ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesucristo. Ta sa'á ña dána'i to'on Ndios, xí'ín sa'á ña ká'in sa'a Jesucristo, sa'á ño'ó ni sa'an ta né'e choon ni dandoo ra yu'u iin yuku ín ini taño'o noo naní Patmos.

¹⁰ Tein iin kuu ni kaxi mií sato'o yó Ndios keká'ano yó na, daá ño'ó nákaa yu'u tixi ndá'a Espiritu ií ná. Ta kúu ni seíd'ó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachí ñayuu. Tát'o'on kí'o ni'í ká'an trompeta, kí'o dión ni'í ni ká'an tachí ño'ó. ¹¹ Dá ni ka'an xí'ín:

—Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu ná mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Ta taa kí yó'ó noo tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ndin usá ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia, noo kúu ñoo Éfeso, xí'ín ñoo Esmirna, xí'ín ñoo Pérgamo, xí'ín ñoo Tiatira, xí'ín ñoo Sardis, xí'ín ñoo Filadelfia xí'ín ñoo Laodicea —kaá na xí'ín.

¹² Dá tá ni nandíó kooi ni sa nde'í, nde'á ndá yoo ká'an xí'ín, ta kúu ni xini ndíta usá candelero ni kava'a xí'ín oro, noo sá ndodó ña tóon. ¹³ Ta tein ndin usá candelero ño'ó ín na káa tát'o'on káa na ni nduu ta ñayuu yó'o. Ta ndíxi

na iin dá'on káni, ta xínōan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatj oro yu'u ndíká na. ¹⁴ Ta dinj ná xí'in idí dinj ná kuxi kachjan, ta ndé'an tát'o'on ndé'é yí'o, ta nduchí nóo ná kúú tát'o'on k'i'o ñó'o ita. ¹⁵ Ta tát'o'on yé'e kaa kuaán nī dandúti ra, k'i'o dión yé'e sa'a ná. Ta tát'o'on k'i'o ní'i noó kua'an takuii kua'a, k'i'o dión ní'i tachj ná. ¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a na ñó'o usá tñño, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduú xooan deen. Ta ndato yé'e noo ná tát'o'on k'i'o ndato yé'e tá ndii deen.

¹⁷ Tá nī xinij tát'o'on k'i'o káa na, kúú nī yaaj nda noñó'o tát'o'on k'i'o kuéi na nī xí'i. Dá nī chjnóo na nda'a kuá'a na satai, dá nī kaa na xí'íin:

—O sa yú'óon. Yu'u kúú na míi sa'a, ta yu'u kúú na noo ndí'i. ¹⁸ Ta kúú ta'anii na daá ió takí. Nī xí'ij, tído takí viti, ta daá kuii vá katakij. Dión ná koo. Ta míi yu'u kómíi nda'a kaa noo ñó'o na kúú ndij, ta kómí ta'ani yu'u choon noó ña kédaa xí'ín ñayuu, dá xí'j na. ¹⁹ Ta taa ndidaa ña nī xinōn, ta taa ta'ani ndidaa ña kúu tiempo viti, xí'ín ña koo chí noo. ²⁰ Ná ko'in kasto'in xí'ón ndi dándaki ndin usá tñño, tá'an kirí nī xinōn ñó'o noo ndá'a xoo kuá'j, xí'ín ndin usá candelero oro ñoo. Ndin usá tñño ñoo kúú ndin usá ángel kómí choon sata ndin usá ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia, ta ndin usá candelero oro nī xinōn ñoo kúú ndin usá ve'e ño'o ñoo.

2

Tánda'a Juan to'on nī ka'an Jesús kua'an noo na kúú kuendá na ndéi ñoo Éfeso

¹ Taa ña ko'in ka'in xí'ón noo iin tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'ín ná: “Ña ñó'o ndin usá tñño noo ndá'a xoo kuá'a, na xionoo tein ndin usá candelero oro ñoo kúú na kaá di'a xí'ín ndó:

² Sa ná'a vá yu'u ndidaa ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'a ta'anii ña xí'o ndeé ini ndo noó tandó'ó ndó'o ndó. Ta ná'a ta'anii ña kékini ini ndo xiní ndo ñayuu káni. Ta xí'ndodó ndó ta ka kúú apóstol, tído ko ta'ón ñaa kúú rá, ta kándaá ini ndo ña kúú rá ta to'ón. ³ Ta ndó'o ní'o ndo, ta xí'o ndeé ini ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndó noo yú'u sa'a ña kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó. ⁴ Tído ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ña'a, chí ko kóni ka ndo yu'u tát'o'on k'i'o nī sa kóni ndo yu'u nda míi sa'a. ⁵ Sa'a ñoo ndisaa ini ndo ndeí nī kuei ndó noó ña ko kóni ndo yu'u, ta nandikó ini ndo sa'a ña kée ndó dión. Ta nandío kuéi ndó kee ndó ña va'a tát'o'on nī sa kee ndó nda míi sa'a. Dá chí tá koó, dá kjan saa yachij noo ndéi ndó, ta dí'tá vá yu'u candelero ndo noo ían. ⁶ Tído iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xiní ndo ña kée na kúú kuendá nicolaítas, ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yu'u xí'ín ná. ⁷ Ta na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo na nī xí'o ndeé ini nī xinkuei nda noo ndí'i, noón kúú na k'i'oi ña kei ná kuji kána noo yíto, yiró xí'o ña katakí chí'í ñayuu. Ta yíto yó'o kúú ra íin me'í noo ndato káa noo ió Ndios.”

Tánda'a Juan to'on nī ka'an Jesús kua'an noo na kúú kuendá na ndéi ñoo Esmirna

⁸ Taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: “Ña kúú míi sa'a, na kúú noo ndí'i, na nī xí'j, ta nī nataki na kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ⁹ Sa ná'a vá yu'u ndidaa ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u tát'o'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'a ta'ani yu'u tát'o'on k'i'o kúnda'í ndo ñayuu yó'o, va'ará na kuiká vá kúú ndó noo Ndios.

Ta ná'a ta'anii ña ká'an ndava'a na kaá kúu na Israel xí'in ndó, tído ko ta'ón ñaa kúu ná, dá chi kúu ná iin tu'u ndíta xí'in ña u'u. ¹⁰ O sa yu'ú ndo ndidaá ña vei ndo'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'in ndó ña ko'on ta'ani ña u'u taán dao ndo'ó ve'e kaa, dá kexixian xí'in ndó, ta uxí kuu kendava'an xí'in ndó. Kandita ndaa ndo xí'in nda noo kuu ndo sa'í, dá kían ki'oi iin corona noo ndo, ña kúu ña kataki chíchí ndó. ¹¹ Ta na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúu Espiritu i' xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo na ni xi'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'í, noón kúu na o kuú ta'on ta'ándá kúu uu."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Pérgamo

¹² 'Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'in ná: "Na tánee espada yú'u, ña deen ndi nduú xoo, míí ná kúu na kaá di'a xí'in ndó: ¹³ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndéi ndó míí ñoo noo dándáki ña u'u. Tído ndíta toon i' ndó xí'in yu'u, ta ko ní dánkoo ta'on ndó ña kándéé iní ndo yu'u, va'ará ni xini xí'in noo ndo ni sa'áni ñayuu Antipas, tá'an ra sa kasto'on ndaa to'in noo ñayuu. Díón ni ndo'o ra ñoo ña u'u xaan. ¹⁴ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chi ñó'o dao na kúu kuendá Balaam tein ndo'ó. Ta sa ná'á vá ndó ña taa yó'o sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexíxi ra xí'in na ñoo Israel, sa'á ñoo ni ya'a na ni seí ná koño kiti, ña dóko ñayuu noo yoko ná, ta ni ya'a ta'ani na ni kee na kuachi xí'in na ko kúu yí ná, xí'in na ko kúu ñadi'í na. ¹⁵ Ta ñó'o ta'ani na kúu kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini iní yu'u xini ña dána'a na. ¹⁶ Sa'á ñoo nandikó kí iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chi tá ko'ó, yachi

va sa'á yu'u noo ndéi ndó, dá ka'ánii ñayuu yó'o xí'in espada tánee yú'í. ¹⁷ Ta na ío do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúu Espiritu i' xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo na ni xi'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'í, ko'in ki'oi maná, ña ío de'e induú, kei ná, ta ki'o ta'anii iin yuu kuxí ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu ñoo kanda'a iin kuú sa'a. Ta ni iin ndó ta'on dao ka' ñayuu o kána'á tó'on kuu kían, sa'á ya'a iin tó'ón na ni na'itiin ña kana'á."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Tiatira

¹⁸ 'Ta taa ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xí'in ná: "Na kúu de'e Ndios, na tóon nduchi nóo tát'o'on tóon ñó'o ita kée, na yé'e sa'a tát'o'on ki'o yé'e kaa kuaán ni dandúti ra, noón kúu na kaá di'a xí'in ndó: ¹⁹ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña kóni ndo yu'u, ña kándéé iní ndo yu'u, ña xínkuáchí ndó noo yu'u, ña xí'o ndeé iní ndo noo ndidaá ña'a. Ta va'a ka ví kéchóon ndó noo yú'u viti o duú tá míí sa'a. ²⁰ Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chi sóno ndó noo jezabel, ña kúu profeta to'ón, ña kían dána'an noo ndo. Ta sóno ta'ani ndó ña dándá'í ña'a yó'o ta xínkuáchí noo, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ra. Ta dándá'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kiti, kirí dóko ñayuu noo yoko. ²¹ Ta ni sonóí ña kían ná nandikó iníán, tído ko kóni ta'an vaán nandikó iníán, chi kée i' váán kuachi xí'in taa ko kúu yíán. ²² Sa'á ñoo ko'in dánkao ñaái noo xíto kandu'an ndo'an kue'e, ta ki'o ta'anii ña ndo'o níno ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó iní ra sa'á kuachi kée ra xí'án. ²³ Ta ko'in dárkue'i ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúu kuendá yu'u ná kanda'á iní ña yu'u

kúu nā kátóni ini ndi nákaní ini ñayuu xí'ín ña kátóo nā kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on kǐ'o káa choon ni kee na.

²⁴ “Tído dao kǎ ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, kǒ táj ta'on ndó sa'á ña kée nā kúu kuendá Jezabel, ta kǒ kándisa ndó ña chinaní ñayuu ña ndichí xí'o ña u'u. Sa'á ño'ó kǒ sa'ándá kaj ni iin kǎ choon noo ndo. ²⁵ Sava'a ña kónij kían koo ini ndo kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo yu'u nda ná kasan-daá kuu nandió kǒo tukui. ²⁶ Ta noo nā ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, tá'an nā sa kee ña kóni yu'u nda noo ndí'i kuií, noón kúu nā ko'on yu'u kǐ'oi choon noo, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. ²⁷ Ta xí'ín vara kǎa dándáki na ñoo ño'ó, ta ko'on nā dákuaachi naan táto'on kǐ'o cháchí kidi ñó'o, chí kǐ'oi choon noo ná táto'on ni xí'o tatáj choon noo miíí, ²⁸ ta ko'in kǐ'oi iin kimi ndato tǒon na'a noo ná. ²⁹ Sa'á ño'ó, nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

3

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo nā kúu kuendá nā ndéi ñoo Sardis

¹ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin kǎ tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ín ná: “Nā kómí ndin usá espíritu Ndios, nā ñó'o ndin usá tiño'ó noo ndá'a, noón kúu nā kaá di'a xí'ín ndó: Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ín ña kándisa ndó, tído kǒ takí ta'on ndó noo yú'u. ² Sa'á ño'ó kaño'o ini ndo, ta kanda'á ndo ña kua'an naá noo ndo, dá ná o naá chíchían, dá chí ni kanda'á inií ña kǒ kéndisá'ano ta'on kǎ ndo noo Ndios táto'on kǐ'o kóni nā kee ndó. ³ Kua'an ndo ndisaa ini ndo ndá

kían ni natiin ndó, ta ndá kían ni seídó'o ndó, ta kua'an ndo kee ndó ña, ta nandikó ini ndo, chí ni ya'a ndó noo Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chí tá kǒo, dá kían saaj noo ndéi ndó táto'on kée iin ta kujíná, ta natiin ndakánai ndo'ó. ⁴ Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xa'an, ta kǒ ní dáyako ta'on na dá'on ná, chí kǒ ní dáyako nā mií ná xí'ín kuachi. Sa'á ño'ó kandii na dá'on kuxí kanoo na xí'ín yu'u, dá chí ió íchi ná koo na dión sa'á ña ni sa ndaa nā mií ná. ⁵ Ta ndi ndaa nā ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu nā nandixi dá'on kuxí, ta o dándóo ta'on yu'u kuu ná noo libro noo kándodó kuu nā ni'í ña kataka chíchí, ta nakoni yu'u nā, ña kúu ná ñayuu miíí, noo tatáj Ndios xí'ín noo ángel kéchóon noo ná. ⁶ Nā ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an nā kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo nā kúu kuendá nā ndéi ñoo Filadelfia

⁷ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin kǎ tuti, dá tanda'ón ña ko'an noo ángel kómí choon satá nā kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta kaa'on xí'ín ná: “Di'a ká'an nā ij, nā kúu nā ndaa, nā kómí nda'á kǎa rey David, nā sóno, ta kǒ ín ta'on kandeé kadi, nā sadí, ta kǒ ín ta'on kandeé konó, noón kúu nā kaá di'a xí'ín ndó: ⁸ Ta sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'á ño'ó kaaj xí'ín ndó ña sa ni nono vá yé'é noo ndo, ta kǒ ín ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndakí ndo, tído ndíta ndaa ndo xí'ín to'in, ta kǒ ní ndata ndo sa'a yú'u. ⁹ Kana'á ndó ña ko'in nakǐ'oi na kúu kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an nā kaá ña kúu ná nā Israel, tído kǒ ta'ón ña kúu ná, ñayuu to'ón vá kúu ná. Ta tanda'í nā kasaa nā kakujita xiti ná noo sa'a ndo, ta nakoni nā ña miian ndaa kú'u inií sa'a ndo. ¹⁰ Ni kee ndó choon ni sa'andai noo ndo, chí xí'o ndeé ini ndo ndita toon

ndó xí'ín yu'u, sa'á ñoó kanda va'a mií yu'u ndo'ó noó tandó'ó kini veí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí xí'ín tandó'ó yó'o ko'ín korndodóí ndidaá ñayuu ndéi noñó'o. ¹¹ Yachi vá saai. Kua'án ndo tiin toon ndó ña ndaa kándisa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka na naki'in na corona kánian ni'i ndo. ¹² Ta na ni xi'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, na yó'o kúu ná ko'on yu'u chikatai kakuu na táto'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuu tá'on o kándoo na sata vé'e. Ta sata mií ná ko'ín taai kuu Ndios xí'ín kuu ñoo Ndios, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kían konoo vei nda induú noo ió Ndios, ta taa ta'anii kuu saá kakomí mií sata ná. ¹³ Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ií xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Laodicea

¹⁴ 'Ta taa ta'anii ña ko'ín ka'ín xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'án noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'ín ná: "Mií na dáxinkoo to'on Ndios, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yo'o ndidaá ña'a ni kava'a ió ñayuu yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúu na kaá di'a xí'ín ndó: ¹⁵ Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'ín to'in, ta ni ko í'íní ndó xí'án. Va'a kaan iin ichi ná koo víxi ndó, o iin ichi ná koo í'íní ndó xí'án. ¹⁶ Dá chí sa'á ña vaá óon yí'i yókó ndó xí'ín to'in, sa'á ñoó ko'ín ndusai ndo'ó, chí ko víxi ndó, ta ni ko í'íní ndó xí'án. ¹⁷ Dión kaái xí'ín ndó, dá chí kaá ndo ña kúu ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko kámani noo ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'on ndó kuendá ña kúu ndó na ndéi ndava'a, na noo ndó'o, na kúnda'í, na kó'o noo, na ndaa vichí. ¹⁸ Sa'á ñoó ká'an ni'inii yu'u

noo ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'ín ñó'o kéi, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kandixi ndó, dá dáda'i ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndaa vichí ndó, ta taán ndo tata nduchí nóo ndo, dá ná natuu cháa noo ndo. ¹⁹ Dá chí dánani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u na. Sa'á ñoó kua'án ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó iní ndo, chí ni ya'a ndó noo yú'u. ²⁰ Yó'o iin dákásái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seidó'o noo ká'in, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'ín ndó, ta ndo'ó kadíni xí'ín yu'u. ²¹ Ta noo na ni xi'o ndeé iní ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'ín ki'oi ña kían kandeí dáó ná xí'ín yu'u noo ióí dándákii, táto'on ki'o ni kandeé yu'u ni xinkooi, dá ni sa koo nduúí xí'ín tatái Ndios noo ió na dándaki na. ²² Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ií xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

4

Kéká'ano na ndéi induú tatá Ndios

¹ Tá ni ndí'i, dá ni xinií ni nono iin yé'é chí induú, ta tachí, ña ni seido'i mií sa'a, ña kían ní'i táto'on ki'o ni'i ká'an trompeta, ñoó ni kaa tuku xí'ín:

—Kua'án kaa, nakí, dá ná ko'ín dána'i nooon ndidaá ña veí koo cháa ka chí noo —kaáan.

² Ta kúu iin kuití vá ni nakutíí xí'ín Espiritu ií Ndios. Ta chí induú ni xinií iin iin téi ta né'e choon, ta noo téi ñoó ió iin na dándaki. ³ Táto'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'ín yuu ndato naní coralina, ki'o dión ndé'é ñi na ió dándaki ñoó. Ta iin iin chiyángi noo ió na, ta chiyángi ñoó ndé'é táto'on ki'o ndé'é yuu kuí ndato naní esmeralda. ⁴ Ta noo iin téi noo ió na dándaki ñoó ni kaq noo oko komí téi noo ndéi oko komí ta sá'ano, ni xini

yu'u, ta ndíxi ra dá'on kuxí kachi, ta kándodó corona oro diní rá. ⁵ Ta téj íin me'í ñoó kánkuei tasa, ta ní'i xido kúu ka'ándí, ta táj ndátó'ón kua'á ñayuu. Ta sa'a mií téj yó'o ndíta usa ñó'o tóoan, ta ña yó'o kúu ndin usa espíritu Ndios.

⁶ Ta noo íin téj yó'o ndé'é tát'o'on ndé'é taño'o díon tát'o'on díon yuu tatá, ta yé'e ra tát'o'on yé'e iin yuu díon ndato naní cristal. Ta díin téj yó'o ndíta komi ña'a takí, ta iin ní ñián tándaa nduchí nóoan, chí tándaaan chí sataán, chí nooán. ⁷ Tá'an ña mií noo ñoó káa tát'o'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uu ñoó káa tát'o'on káa iin chikerró, ta ña kúu oní ñoó káa nooán tát'o'on káa noo iin ta, ta ña kúu komi ñoó káa tát'o'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchi. ⁸ Ta ño kúu ndixí iin rá iin ndin komi ña takí ñoó, ta iin ní ndixián tándaa nduchí nóoan. Ta ko sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoó ña kían ká'an di'a:

Na ii, na ii, na ii kúu Ndios,
na kúu sato'o yo, ta mií ná kúu
Ndios, na kándéé kée ndidaá
ña'a.

Ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu ná, ta mií ná kúu na kasaa.

⁹ Ta daá kéká'ano ndin komi ña takí ñoó na ió dándáki noo téj ñoó, ta xí'oan ñaño'ó noo ná, ta náki'oan ndivé'e noo na daá takí kuí. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an dión, ¹⁰ dá sa kuíta xití ndin oko komi ta sá'ano ñoó noo sá'a na ió noo téj ñoó, ta kéká'ano ra na daá takí kuí, ta taó ra corona kándodó diní rá chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'in ná:

¹¹ Sato'o ndu, ió ichi ní ña kían kéká'ano na mií ní,

ña kían kí'o na ñaño'ó noo ní, ña kían natiin ní ndidaá tá'an choon,

dá chi mií ní ni kava'a ndidaá tá'an ña'a.

Ta sa'a ña dión ni koni mií ní, sa'a ñoó ió ndidaá tá'an ña'a,

ta sa'a ñoó ta'ani ni ndaki ndidaá tá'an ña'a ni kee ní.

5

Ni'i Jesús, na kúu léko, iin tuti ndadí xí'in sello

¹ Ta ni xini ta'anii kánóo iin tuti ni natuu noo ndá'a xoo kuá'a na ió noo téj ñoó, ta ndi nduú xooan káa to'on, ta ndadí yú'an xí'in usa sello.

² Ta kúu ni xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta ni'i nda'o ká'an na:

—¿Ndá yoo ió ichi ña ka'anda na ndin usa sello, ta konó ná tuti yó'o? —kaá na.

³ Ta ni iin tó'ón na ndéi induú, ta ni na ndéi noño'o, ta ni na ndéi tixi ñó'o ko ní kándéé konóan, ta ni ko ní kándéé ná ka'i naan. ⁴ Sa'a ñoó ni ndei'i nda'o yu'u, dá chi ko ní nani'i ná ni iin tó'ón na ió ichi ña kían konó ná tuti ñoó, ni ña ka'i na ña, ni ña kándé'é naan.

⁵ Dá ni kaa iin ta sá'ano ñoó xí'in yu'u:

—O sa kuákón, dá chi na kúu ndika'a ni kii tein na ve'e Judá, na ni kii tein na ve'e David, na yó'o kúu na ni kándéé noo ndidaá ña'a, sa'a ñoó ió ichi ná konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usa sello ndadí yú'an.

⁶ Dá ni sa nde'í, ta yati noo íin téj ñoó, xí'in tein ndin komi ña takí ñoó, ta me'í ta sá'ano ndéi ñoó ni xini iin na kúu léko. Ta káa na tát'o'on káa kirí ni sa'aní ná. Ta usa kúu ndíki ná, ta usa ta'ani kúu nduchí nóo na, ta ña yó'o kúu ndin usa Espíritu Ndios ni tanda'a ná kua'an iin ní kúu ñayuu. ⁷ Dá ni tatuu yati na kúu léko ñoó ni tiin na tuti kánóo noo ndá'a xoo kuá'a na ió dándáki noo téj ñoó.

⁸ Tá ni ndi'i ni tiin na libro ñoó, dá ni sa kuíta xití ndin komi ña takí ñoó xí'in ndin oko komi ta sá'ano ñoó noo na kúu léko ñoó. Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'in copa oro ni chiti ñó'o dusa chíño'ómá, ta ña yó'o kúu to'on xíka ta'i ñayuu Ndios noo mií ná. ⁹ Ta xíta ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ió ichi ní natiin ní libro, ta ka'anda ní selloan,

chị nị sa'ání rá mií ní, ta xí'ín nị mií ní nị chiyá'i ní sa'a ndú'u, dá nị nduu ndu ñayuu Ndios.

Chị nị kee ní dión xí'ín ñayuu nị kii iin rá iin tata, xí'ín nà ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín nà ndéi iin rá iin ñoo, xí'ín nà ndéi iin rá iin nación.

¹⁰ Ta nị kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'ín dutị noo Ndios, ta kane'e ndu choon satá ñayuu ndéi noño'ó.

¹¹ Nị ndi'i, dá nị xinij nị kao noo kua'á nda'o ángel noo ío Ndios dándáki na, xí'ín noo ndéi ndin komị ña takí ñoo, xí'ín noo ndéi tạ sá'ano ñoo. Ta kua'á nda'o mil millón kúu ángel nị kao noo ndíta ñoo. ¹² Ta nị seido'i nị'i nị ka'an nà: Ío íchị nà kúu léko, nà nị sa'ání rá, ña kían natiin na ndidaá tá'an choon, xí'ín ndidaá tá'an ña kujká,

xí'ín ndidaá tá'an ña ndichí, xí'ín ndidaá tá'an ndé, xí'ín ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'ín ndidaá tá'an to'on ndato keká'ano ñayuu nà.

¹³ Ta nị seido'i nị ka'an ndidaá ña nị kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'ín ña ndéi noño'ó xí'ín ña ñó'o tịxi ñó'o, xí'ín ña ñó'o ini taño'o, xí'ín ndidaá kạ ña'a nị kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Nà ío dándáki noo téi káa xí'ín nà kúu léko káa

kúu nà kánian natiin to'on xí'ín ñayuu keká'ano ñaá ná,

ta ná natiin na ñaño'ó, xí'ín to'on ndato, xí'ín ndé,

ta daá kuití dión ná koo.

¹⁴ Ta di'a ká'an ndin komị ña takí ñoo:

—Dión ná koo.

Ta nị sạ kuịta xítí ndin oko komị tạ sá'ano ñoo, ta nị xinọ taan ra nda noño'ó ndaño'ó ra nà daá takí kuí.

6

Di'a nị kuu tá nị sa'anda Jesús sello ñoo

¹ Ta nị xinij nị sa'anda nà kúu léko ñoo iin sello ndadí yú'u libro

ñoó. Dá nị seido'i nị ka'an iin ña takí ñoo, ta nị'i nda'o nị ka'an. Tátọ'on kị'o nị'i káyuu'ú dai, kị'o dión nị'i nị ka'an, ta kaáan:

—Nakí.

² Tá nị ndi'i nị ka'an dión, dá nị xinij nị keta iin kuéi kuxí vẹi rí, ta kánóo iin tạ sata rị, ta né'e ra iin kúxi. Ta nị natiin ra iin corona, ta kúu rá iin tạ nị kandeé, ta kua'an rạ kandeé rá cháa kạ.

³ Tá nị ndi'i, dá nị sa'anda nà sello kúu uu, dá nị seido'i nị ka'an iin kạ ña takí ñoo:

—Nakí.

⁴ Dá nị keta iin kạ kuéi vẹi rí, ta kúu rí iin kuéi kua'á. Ta kánóo iin tạ sata rị, ta nị natiin ra choon ña kían dítá rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'á ka'ání tá'an iin rá iin na. Ta nị nị'j rá iin espada ká'ano.

⁵ Tá nị ndi'i, dá nị sa'anda nà sello kúu onị, dá nị seido'i nị ka'an ña takí kúu onị ñoo:

—Nakí.

Dá nị xinij iin iin kuéi ndejí, ta kánóo iin tạ sata rị, ta né'e ra noo chíki'ó rạ ndi kị'o vee ña'a. ⁶ Dá nị seido'i tachị iin nà nị ka'an tein ndin komị ña takí ñoo, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió nị'j ná sa'a choon kée na iin ní kuu, ta onị kilo va cebada nị'j ná sa'a choon kée na iin ní kuu. Tído ná dá'a nị dándáa yo'ó ya'i sítí xí'ín vino.

⁷ Tá nị ndi'i, dá nị sa'anda nà sello kúu komị, dá nị seido'i nị ka'an ña takí kúu noo ndi'i ñoo:

—Nakí.

⁸ Dá nị xinij vẹi iin kuéi xị'j kuaan, ta kánóo iin tạ sata rị, ta naní rá Kue'e Deen Sa'ání Ndi. Ta sata mií rá vẹi iin kạ rạ naní Yáí Ndi. Ta nị natiin ra choon ña kían ka'ání rá iin ñayuu noo iin iin komị ná. Dao na ka'ání rá xí'ín espada, dao kạ nà ka'ání rá xí'ín doko, dao kạ nà ka'ání rá xí'ín kue'e, ta dao kạ nà ka'ání rá xí'ín kirí deen ndéi noño'ó.

⁹ Tá nị ndi'i, dá nị sa'anda nà sello kúu o'on, dá nị xinij ña tịxi

noo náa ñoo ñó'o nío ndidaá na ñi xí'í sa'á ña kándisa na to'on Ndios xí'ín sa'á ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu. ¹⁰ Ta káyu'u ndidaá na yó'o, ta kaá na xí'ín Ndios:

—Mii ní kúu na né'e choon ká'ano cháa ka, mii ní kuu na ij, na ndaa, sa'á ñoo, ¿nda oon keyíko ní sa'a ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'á ñi ndú'u, kirá ñi sata na ndéi noño'o? —kaá na.

¹¹ Dá ñi ñi'í ná dá'on kuxí kandixi na, ta ñi ta'anda choon noo ná ña ná nani'í ndéé ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaá na kánian kuu sa'á ña kándisa na to'on Ndios, na kúu ñayuu xínkuáchí noo Ndios táto'on ñi kee mii ná.

¹² Tá ñi ndi'i, dá ñi xini'í ñi sa'anda na sello kúu iño ñoo. Ta kúu ñi'í nda'o ñi taan, ta ñi ndunde'í ndindii táto'on k'i'o ndé'í dá'on ndíxi na tá xí'í ñi noo ná, ta yoo ñi ndukuá'á ñi. ¹³ Ta nda noño'o yó'o ñi kuei tñoo ñó'o induú, táto'on k'i'o kuei tñoo'ó nda noño'o kée tachi. ¹⁴ Ta ñi natuu induú táto'on k'i'o nátuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaá yúku ndíta noño'o, ta ndidaá yúku ndíta ini taño'o ñi ndaon ña, ta ko ndíta kaan xoo noo ñi sa nditaan. ¹⁵ Ta ñi taxí tá'an ndidaá rey ndéi noño'o, xí'ín ndidaá na ndaya'i, xí'ín ndidaá na kujká, xí'ín ndidaá ta dándáki soldado, xí'ín ndidaá na ná'ano, xí'ín ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, xí'ín ndidaá na koó sato'o, ta ñi chide'é ná mii ná ini káo ná'ano, xí'ín tixi yuu ná'ano tánee ndika yúku, ¹⁶ dá ñi kaa na xí'ín yúku ñoo, xí'ín káo ñoo:

—Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dáda'i ndó ndu'u noo na ió dándáki noo téj káa, xí'ín noo na kúu léko káa, chí xido ini na xini na ndu'u, ¹⁷ chí viti kían sa ñi kasandaá kuu xido nda'o ini na, ¿ta ndá yoo ví k'i'o ndéé ini kuita noo ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uu diko komi mil na Israel

¹ Tá ñi ndi'i, dá ñi xini'í ndíta komi ángel ndin komi xoo tachi noño'o yó'o. Ta ndin komi ángel yó'o ndíta chítuu tachi, dá ná o kána kaan noño'o yó'o, ni noo taño'o, ni noo ni iin yito. ² Ta ñi xini ta'anii iin ka ángel koka vei chí xoo noo xino ndindii, ta né'e na sello Ndios taki. Dá ñi'í nda'o ñi kayu'u ná noo ndin komi ángel, na ñi natiin choon ña kían kendava'a na xí'ín noño'o yó'o, xí'ín taño'o. ³ Ña yó'o ñi kayu'u ángel ñoo:

—O sa kendava'a ndó xí'ín noño'o xaan, ni taño'o xaan, ni yito xaan xían nani ko ñá'a kani ndu sello taan na xínkuáchí noo Ndios yo.

⁴ Ta ñi seidó'o ta'ani yu'u ndidaá kúu na ñi ñi'í sello ñoo. Ta kúu ná iin ciento uu diko komi mil na ñoo Israel, ta ñi kii na tixi ndin uxí uu de'e ta nani Israel. ⁵ Dá chí tein na ve'e Judá uxí uu mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Rubén uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Gad, uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁶ ta tein na ve'e Aser uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Neftalí uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Manasés uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁷ ta tein na ve'e Simeón uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Leví uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Isacar uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁸ ta tein na ve'e Zabulón uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e José uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Benjamín uxí uu ta'ani mil na ñi ñani sello.

Ndixi kuxi kuá'á nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

⁹ Tá ñi ndi'i, dá ñi xini'í ndíta kuá'á nda'o ñayuu, ta ko ín ta'on kandeé ka'i na, dá chí kúu ná ñayuu ñi kii ndidaá nación, na ñi kii ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ñoo ná'ano, na ká'an iin rá iin yú'u.

Ta na yó'o kúú na ndíta noó na ió dándáki noo téi ñoo, xí'ín noó na kúú léko ñoo. Ta ndíxi kuxí na, ta tánee ñoo ndá'a ná. ¹⁰ Ta ña yó'o káyu'ú ná ndíta na:

Iin tó'on na kándée dákaki ñaa kúú
Ndios yo, na ió dándáki noo
téi kaa,

xí'ín na kúú léko kaa.

¹¹ Ta ni kao noo ndidaa tá'an ángel, xí'ín ndidaa ta sá'ano ñoo, xí'ín ndin komi ña takí ñoo ndíta na sa'a téi noo ió Ndios dándáki na. Ta ni sa kuíta xítí ná noo téi ñoo, ta ni kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹² ta kaá na: Díon ná koo, tatá Ndios.

Ná natiin ní to'on va'a, xí'ín to'on
ndato,

xí'ín ña ndichí, xí'ín ndivé'e, xí'ín
ñaño'ó,

xí'ín ndidaa choon, xí'ín ndée viti,
ta daá kuití díon ná koo.

¹³ Dá ni kaa iin ta sá'ano ñoo xí'ín
yu'u:

—¿Ndá yoo kúú na ndíxi dá'on
kuxí kaa, ta ndei ni kii na kaa?

¹⁴ Dá ni kaaj xí'ín rá:

—Mii ní ná'a, tatá.

Dá ni kaa ra xí'ín:

—Na kaa kúú na ni kankuei ni kii tein tandó'ó kini. Ta ni nakata na dá'on ná xí'ín ni na kúú léko, dá ni ndukuxí kachján. ¹⁵ Sa'a ñoo ndíta na noo ió Ndios dándáki na, ta nduú ñoo xinkuáchí ná noo ná ini ve'e ño'o na. Sa'a ñoo mii Ndios, na ió dándáki noo téi kaa, kúú na koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñaa ná. ¹⁶ Ta o kixi ka ña kuiko na, ta ni o ichi ka na takuij, ta ni o ndij ka na kee ndindii, ta ni o koo í'ini ka koni na, ¹⁷ dá chi mii vá na kúú léko in me'i noo na ió dándáki kaa kandaka na ñayuu yó'o, ta kandaka ñaa ná ko'on na ko'o na noo kana ndita takuij, kirá xí'o ña kataki chíhí yó. Ta nadáyaa mii Ndios ndidaa ndínoo ná —kaa ta sá'ano ñoo xí'ín.

8

*Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús
sello kúú usa*

¹ Tá ni ndi'i ni sa'anda na sello kúú usa ñoo, ta kúú tádi óon ni kuu induú noo ió Ndios táto'on tixi dao hora. ² Ndi'i, dá kúú ni xiniñ ndíta usa ángel noo ió Ndios, ta iin rá iin na ni ni'i iin trompeta. ³ Dá ni kasaa iin ka ángel, ta ni sa kuin na noo náa, ta né'e na iin copa oro noo kéj dusa ni saa na. Ta ni ni'i ná kua'a nda'o dusa, dá daki'in tá'an na ña xí'ín ña xika ñayuu Ndios noo mii ná, dá kej ña noo náa oro ñoo, ña in noo na ió dándáki ñoo. ⁴ Ta ini copa né'e ángel yó'o kana ño'oma dusa xí'ín ña xika ñayuu Ndios noo ná kokaan kua'an noo ió mii Ndios. ⁵ Tá ni ndi'i, dá ni dakúti ná copa yó'o xí'ín ño'o kéj noo náa ñoo. Ta nda induú ni dakana na ña nda noño'o, ta kúú ni ka'andi, ta táj ká'an ñayuu, kúú ni sa kuíta tasa, ta kúú ni'i nda'o ni taan.

*Di'a ni kuu tá ni tuu ángel ñoo usa
trompeta*

⁶ Ta ndin usa ángel ñoo ni nakuija nduu xí'ín usa trompeta ñoo, ta kua'an na tuu na ró.

⁷ Tá ni tuu ángel mii noo ñoo trompeta na, kúú ni koon ñiñi xí'ín ño'o kéj né'e tá'an xí'ín ni nda noño'o. Ná keeá kuendá ña oni ta'ándá kúú yito kaa noño'o, ta iin ta'ándá ra ni kej, ta uu ta'ándá ra ko ní kéj. Ta ni kej ndi'i yukú kuí.

⁸ Ta ni tuu ángel kúú uu ñoo trompeta na. Ta táto'on ki'o kaa iin yukú ño'o kéj ita, díon kaa ña ni kankao noo taño'o. Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá taño'o ñoo ni nduu ni. ⁹ Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá kirí ño'o ini taño'o ni xi'i, ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá barco ni naá.

¹⁰ Ta ni tuu ángel kúú oni ñoo trompeta na. Ta nda induú ni kankao iin tiñoo kéj ita nda noño'o, ta kéj ri táto'on ki'o kéj iin tirño'o. Ta ni kankao ri noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá yuta, xí'ín noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá noo kana takuij. ¹¹ Ta tiñoo yó'o kúú ri naní Ova. Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá

taꝓuĩ ño'lo noño'lo yó'lo ni nduu ova. Ta kúu kua'á nda'lo ñayuu ni xi'lj ni kee taꝓuĩ ñoó, dá chi ni nduu ova ra.

¹² Dá ni tuu ángel kúu komi ñoó trompeta na, ta kúu ni nda'lo va iin tá'í ndindii, ta tóon ij vá uu tá'í ñá. Ta dión ta'ani ni ndo'lo yoo xí'ín tiñoó, chi ni nda'lo ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñoó ni nakuin naá iin ta'ándá nduu noo onj ta'ándáan, ta dión ta'ani ni kuu sakuáá.

¹³ Dá ni sa nde'í, ta kúu ni xinij iin ángel tánee na xionoo na nda me'í induú, ta ni seídó'i ña ni'i ni kayu'ú ná:

—jNda'í kúu ví na ndéi noño'lo!
jNda'í kúu ví ná! jNde'í ví nda'í ndo'lo
na tá ná tuu ndin onj ka ángel yó'lo
trompeta na!

9

¹ Tá ni tuu ángel kúu o'on ñoó trompeta na, dá ni xinij iin tiñoó ni yaá nda induú, ta ni xino rj nda noño'lo, ta ni natiin rí nda'á kaa ña sónó yú'u yáí konó, ña koó noo sá tuu. ² Dá ni sónó rí yú'u yáí ñoó, ta kúu ni kankuei ño'oma koka kua'an induú táto'on kjo' kana ño'oma yú'u iin xito ká'ano. Ta kúu ni da'i va noó ndindii ni kee ño'oma ñoó, chi iin níi ni naka'ani ña. ³ Ta tein ño'oma ñoó ni kankuei tjika kanoo rí iin níi kúu noño'lo. Ta ni ni'lj rj choon ña kjan kee rí táto'on kjo' kée tjido'oma ndéi noño'lo. ⁴ Ta ni ta'anda choon noo rj ña ná dá'a ni kendava'a rí xí'ín ita, ni yuku kuí, ni yito kaa noño'lo. Sava'a ni ni'lj rj choon ña kendava'a rí xí'ín ñayuu noó selló Ndios tándaa taan. ⁵ Ta ko ní ta'anda ta'on choon noo rj ña kjan ka'áni rj ñayuu. Sava'a choon ni ni'lj rj kjan kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñaá rí táto'on kjo' kée iin tjido'oma dár'u'u rj ñayuu xí'ín ion ndó'lo rj. ⁶ Ta katoó ñayuu kuu na daá ñoó, tído o kuú ta'on na. Ta va'ará nda'í ná ka'án ná kuu na, tído o kuú ta'on na.

⁷ Ta táto'on ndaa kuéi, kirí sa ió nduu kandodó ra naá, kjo' dión ndaa tjika ñoó. Ta táto'on kjo' ndaa corona oro, kjo' dión ndaa ña kandodó dinj rj. Ta táto'on kjo' ndaa noó ñayuu, kjo' dión ndaa noo rj. ⁸ Ta táto'on kjo' nání idí dinj na ñá'a, kjo' dión nání idí dinj rj. Ta táto'on kjo' ndaa no'lo ndika'a, kjo' dión ndaa no'lo rí. ⁹ Táto'on iin kaa kjan ndadí yu'ú ndíká rj. Táto'on kjo' ní'i xido taxi tá'an kua'a kuéi ño'lo carreta kua'an rj xí'ín ta kua'an naá, kjo' dión ní'i xido oon kée ndixi rj. ¹⁰ Táto'on kjo' ndaa ndó'lo tjido'oma, kjo' dión ndaa ndó'lo rj, dá chi ió ion ñá. Ta ni natiin rj choon ña xí'ín ndó'lo rj dár'u'u ka'í rj ñayuu o'on toon yoo. ¹¹ Ta mií ángel dándáki nda maá ini yáí konó ñoó kúu sato'o rj, ta Abadón nanián xí'ín to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'lo kóni kaa, ña dánaá ñaá.

¹² Ni ya'a va iin tandó'ó, tído vei uu kaan.

¹³ Tá ni tuu ángel kúu iño ñoó trompeta na, dá ni seido'i tachj iin ñayuu, ta tachj yó'lo ni kixi chí me'í ndin komj ndíkij ndita iin iin tito noo náa oro in noo Ndios, ¹⁴ ta ni kaaan xí'ín ángel kúu iño, na ni tuu trompeta ñoó:

—Kua'án ndasón ndin komj ángel ndíko yu'ú yuta ká'ano naní Eufraates —kaáan.

¹⁵ Dá ni ndaxi ndin komj ángel ndíko ñoó, ta ángel yó'lo kjan sa daá ió nduu ndati kasandaá hora yó'lo, xí'ín kuú yó'lo, xí'ín yoo yó'lo, xí'ín kua'á yó'lo, dá ka'ánian iin ta'ándá ñayuu noo onj ta'ándá na. ¹⁶ Ta ña yó'lo ndáka iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéi. Ta ni seido'lo yu'u ña kúu rá uu ciento millón soldado. ¹⁷ Ta ña yó'lo ni xinij ni kee Ndios, ta ndidaá kuéi ñoó xí'ín ndidaá ta kándodó rj ní'ino do'onoo kaa, ta ndé'án táto'on ndé'é ño'ó ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on ndé'é yuu ndato naní zafiro. Ta kuaán ta'anian táto'on kjo' ndé'é azufre.

Tátō'on kī'o ndáa dinī ndika'a, kī'o dión ndáa dinī kuéi ñoó. Ta ini yú'u rī kánkuei ño'ó ita, xí'ín ño'oma xí'ín azufre. ¹⁸ Ta nī xī'ij iin ta'ándá ñayuu noó onī ta'ándá nā nī kee ño'ó ita xí'ín ño'oma xí'ín azufre, tá'an ña nī kánkuei yú'u kuéi ñoó. ¹⁹ Ta xí'ín ndéē yú'u rī, ta xí'ín ndéē ndó'o rī dárkue'e rī ñayuu, dá chí tató'on ndáa dinī kog, dión ndáa dinī ndó'o rī, ta xí'ín ña yó'o dárkue'e rī ñayuu.

²⁰ Ta ñayuu, nā kō ní xī'ij nī kee ndin onī tandó'o yó'o, kō ní xín ij vā ná nandikó iní nā, ta dánkoo na ña kini kée na, ni kō ní dándí'i na ña kīan kandaño'o na ña u'u, ta kō ní dándí'i na ña kīan kandaño'o na yokō nī kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yíto, va'ará kō túu nooán, va'ará kō táj dō'an, va'ará kō kándaagan, tído ndáño'o ij vā náan. ²¹ Ta kō ní nándikó iní nā sa'á ña sa'ání ná ndij, ta ni sa'á ña kėtadí nā xí'ín ñayuu, ta ni sa'á ña kídij nā xí'ín nā kō kúu ñadí'i nā o yíj ná, ta ni sa'á ña kí'ín kuí'íná ná.

10

Kárxóo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

¹ Nī ndi'i, dá nī xīnij kōnoo iin ká ángel ndakí nda'o veī na nda induú, ta nī kīi na tein iin viko, ta iin iin chíyángí dinī ná. Tátō'on kī'o ndé'é ndjindij, kī'o dión ndé'é noo ná. Tátō'on kī'o ndé'é ño'ó sa'ano ita, kī'o dión ndé'é sa'a ná. ² Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nónó nooán. Ta xí'ín sa'a xoo kuá'a nā séin nā noó taño'o, ta xí'ín sa'a xoo íti nā séin nā noño'o íchí. ³ Ta tató'on kī'o káyu'ú ndika'a tondó, kī'o dión nī káyu'ú ná. Dá tá nī ndi'i nī káyu'ú ná, dá nī ka'andi usā ta'ándá. ⁴ Dá tá nī ndi'i nī ka'andi ñoó, dá kua'an yu'u taai ndi kónij kaa ña nī ka'andi ñoó. Tído nī seido'i iin tachī nā nī ka'an xí'ín nda induú, ta kaáan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kónij kaa ña nī ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noo míón.

⁵ Dá nī xīnij nī ndane'e ángel iin séin noó taño'o ñoó xí'ín noño'o íchí ñoó ndá'a xoo kuá'a nā chí induú di'a, ⁶ dá nī nachīna'á ná Ndios, nā daá takí kuií, nā nī kava'a induú xí'ín noño'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá ña'a ío nooán, ña o kándati ká nā cháa ká tiempo, ⁷ dá chí tá ná kasandaá kuū kasá'a tuu ángel kúu usā ñoó trompeta nā, dá natuu ndidaá ña sá io de'é nī kee mí Ndios tató'on kī'o nī kaa nā xí'ín profeta, tá'an nā sá xino kuáchí noo ná, kaá ángel ñoó.

⁸ Ta mií tachī nā nī seído'i nī ka'an xí'ín nda induú, ñoó kīan nī ka'an tuku xí'ín, ta kaáan:

—Kua'an kí'on libro ló'o nónó noo tánee ndá'a ángel iin séin noó taño'o xí'ín noño'o íchí káa.

⁹ Dá nī kee kua'ín noo iin ángel ñoó. Dá nī kaaj xí'ín ná ña ná tei na libro ló'o ñoó nooí. Dá nī kaa nā xí'ín:

—Jó'on, kei ña viti, dá ná kankao ova ña ini tison, tído kankao vidjan tató'on vidī ndudí ini yú'on —kaá nā.

¹⁰ Dá nī natiiin libro ló'o tánee ndá'a ángel ñoó. Dá nī seíj ña. Ta kúu nī kankao vidjan ini yú'í tató'on kī'o vidī ndudí, tído ini tixi nī kankao ova ña. ¹¹ Dá nī kaa nā xí'ín:

—Miiān ndusa kánian kasto'ón xí'ín ñayuu sa'á ndí kīán ndo'o kuá'a nda'o ñoo xí'ín nación, xí'ín nā ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín rey dándaki ñaá.

11

Di'a nī ndo'o uu taa nī xī'o ndaa kuendá sa'a Ndios

¹ Dá nī nī'ij yu'u iin ndog, ta káa rá tató'on káa iin vara chíkí'ó nā. Dá nī ta'anda choon nooí, chí kaá nā xí'ín:

—Kua'an chíkí'ógon ve'e ño'o Ndios, xí'ín noo náa, ta naka'ávón ndidaá kúu nā ndéi ndáño'o Ndios.

2 Tído ná dá'a ni chikí'óon yé'é sata vé'e, dá chī nā tukú, nā kō kúú ñayuu Ndios, nī ñatiin yé'é sata vé'e, ta ko'ón nā koni xíxi na ñoo iī ñoo tein uū diko uū yoo. 3 Ta ko'ín tanda'í uū ɬa xí'o ndaa kuendá sa'í, dá ka'an rā xí'ín ñayuu sa'a ndidaá ña koo. Ta dión kee ra iin mil uū ciento onī diko kuū, ta kandixi nda'í rā.

4 Ta ndin nduú ɬa yó'o kúú ndin nduú yíto olivo, ta kúú ta'ani ra ndin nduú candelero ndíta tóon noo Ndios, nā kúú sato'o ñayuu yó'o. 5 Tá ió iin káa na ka'án kendava'a xí'ín rá, ta kúú kankuei ño'ó ita yú'u rá, dá dándúta ra ɬa xini u'u ñaa. Ta ndi ndaa mií nā kóni kendava'a xí'ín rá, k'í'o dión ta'ani kánian kuu nā. 6 Ta ɬa yó'o kakomí choon ña kían kadi rā induú, dá o kóon daí xí'ín ndidaá tein kuū dána'a rā sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra ɬakuí nī, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra níō ñayuu ndidaá ta'ándá ká'án mií rá.

7 Tá ná dándí'i ra choon nī nī'í rá, dá keta kítí tondó ká'ano yu'ú yáí kónō ñoo, ta naá rī xí'ín ndin nduú ɬa yó'o, dá kandeé rī xí'ín rá, ta ka'ání ñaa rí. 8 Ta yikí koño rā kandeí noo yá'i ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an nā xí'ín Sodoma xí'ín Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúú noo nī chirkaa na sato'o yo Jesús ndika cruz. 9 Ta nā ndéi ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ndidaá ñoo kuálí, xí'ín nā ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín nā ndéi ndidaá nacióon koni kandeí yikí koño rā noo yá'i ñoo onī kuū dao, ta kō íin konó ña nduxian. 10 Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi noño'ó sa'á ña nī xí'í rā, ta kee na iin víko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noo ná, dá chī nī ndo'o nda'o níō nā ndéi ñayuu yó'o nī kee ndin nduú profeta ñoo.

11 Tído tá ná ya'a onī kuū dao, dá natakí ndin nduú rā kee Ndios, ta kúú ndakuei va rā. Ta kúú yu'ú nda'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná

koni nā ña nī natakí rā. 12 Dá kueidó'o ra tachī iin nā ka'an nī'í chí induú, ta di'a kaaan xí'ín rá:

—Kua'án kaa ndó na'a kíj ndo.

Ta sata iin víko kaa ra ko'ón rā induú, ta ndidaá nā xini u'u ñaa koni xí'ín noo ná ña dión koo. 13 Ta mií hora daá nī'í nda'o ɬaan, ta noo iin iin ciento ve'e ndíta ñoo, koon uxian, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoo, yu'ú nda'o na kee ña kuu ñoo, dá kasá'a ná keká'ano na Ndios, nā ió induú.

14 Dión nī kuu, dá nī ya'a tandó'ó kúú uū, tído veí iin kaaan, ña kúú onī.

Di'a nī kuu tá nī tuu ángel kúú usa ñoo trompeta nā

15 Tá nī tuu ángel kúú usa ñoo trompeta nā, ta kúú táj nī'í nda'o nī kayu'ú kua'á tachī chí induú, ta kaaan:

Nī ñatiin Ndios, nā kúú sato'o yo, xí'ín Cristo ndidaá choon, ta dándáki kuí nā.

16 Dá nī sa kuíta xití ndin oko komi ɬa sa'ano ndéi dín Ndios noo ió nā dándáki na, ta nī xino taan rā nda noño'ó ndaño'o ñaa rá, 17 ta kaá rā: Nák'í'o ndu ndivé'e noo ní, sato'o Ndios,

mií ní kúú nā kándéé kée ndidaá tá'an ña'a,

ta mií ní kúú ní, ta mií ní nī sa kuu ní, ta mií ní kúú nā kasa.

Ndivé'e ní, dá chī mií ní kúú nā nī ñatiin ndí'í choon viti,

ta nī kasá'a dándáki ní.

18 Nī xido nda'o ini ndidaá nacióon, tído viti kían nī kasáa ña xido ini mií ní,

dá chī sa nī kasandaá kuū keyíko ní sa'á ñayuu nī xí'í.

Ta ko'ón ní kemáni ní profeta, tá'an nā sa xinkuáchí noo ní,

ta kemáni ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní,

xí'ín ndidaá ka nā yu'ú ní'ini ñaa, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

Ta sa nī kasandaá ta'ani kuū dánaá ní nā kéndava'a xí'ín noño'ó.

¹⁹ Dá n̄i nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu iin sato, kirá dándáki ña n̄i kandoo Ndios kemáni ná ñayuu na. Ta n̄i sa kuíta tasa, ta táj ká'an ñayuu, ta ní'i xido kúu ka'andi, ta n̄i kasá'á táan, ta ná'ano nda'o ñíñi n̄i kasá'á koon.

12

Di'a n̄i kuu tá n̄i naá koó kua'á ká'ano xí'in iin ñá'a

¹ N̄i ndi'i, dá n̄i xinij iin ka ña'a xixi kua'an chí induú, chí n̄i xinij iin ta'ána ñá'a, ta dá'on ndixián kúu ndindii, ta tixi sa'an nákaa yoo, ta kánoo iin corona n̄i kava'a xí'in ux̄i uú t̄iñoo dinjan. ² Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, chí sáxián t̄ixián, dá chí sa káki de'án, sa'á ñóo ndó'o níoan. ³ Ta n̄i xini ta'anii iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yó'o kúu iin koó kua'á ká'ano, ta usá kúu dinj rj, ta ux̄i kúu ndík̄i rj, ta iin iin dinj rj ñó'o tikata kuaán. ⁴ Ta xí'in ndó'o rj n̄i yakó rj iin tá'i noo ndin onj tá'i t̄iñoo ñó'o induú, ta n̄i dakuei ñáa rí nda noñó'o. Ta n̄i sartuu koó ká'ano yó'o mií noó ta'ána ñá'a sa kua'an kaki de'e ñóo, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵ Ta kúu n̄i kaki va de'e ñá'a yó'o, ta kúu x̄i iin tayii. Ta kasandaá x̄i dándáki xi ndidaá tá'an nacióon xí'in vara kaa. Tído n̄i d̄itá ní'ini ñáa Ndios yu'ú koó ñóo, dá koo xi xí'in ná noo ío na dándáki na. ⁶ Dá n̄i xino ñá'a yó'o noó koó ñóo kua'an noñó'o ichi noó n̄i kenduu Ndios kooán, ta ñóo koto ñáa ná iin miil uú ciento onj diko kuu.

⁷ N̄i ndi'i daá, dá n̄i kuu iin ña'a chí induú, chí n̄i ndakuin Miguel xí'in ndidaá ka ángel ndita xí'in ná, dá n̄i naá na xí'in koó ká'ano ñóo, xí'in ndidaá ángel kini ndita xoo mií rí. ⁸ Tído ko ní kándeé rí naá rj xí'in ná, ta ko ní ni'j ka rj noo koo rí xí'in ángel rj induú. ⁹ Dá n̄i dakána na koó ká'ano ñóo kua'an rj nda satá vé'e, kirí kúu koó sá'ano, kirí kúu t̄imí'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúu rí xionoo danda'í ñayuu iin

níi kúu ñayuu. Ta n̄i dakána ni'ini na rj n̄i naaxino rj nda noñó'o xí'in ndidaá ángel t̄i.

¹⁰ Dá n̄i seido'i n̄i kayu'ú iin na chí induú, ta kaá na di'a:

—Sa n̄i kasandaá vá kuu dakáki Ndios ñayuu na, ta n̄i natiin na ndidaá ndé, ta dándáki na ndidaá kúu ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chí sa n̄i dakána va na kirí dátaj kuachi na kándisa x̄i'in yó noo Ndios, tá'an kirí sa dátaj kuachi ñáa nduú ñóo. ¹¹ Tído n̄i kandeé vá ñayuu ñóo xí'in rí n̄i kee nij na kúu léko, kirá n̄i xita sa'a ná, xí'in sa'á ña n̄i sa x̄i'o ndaa na kuendá sa'a to'on va'a Jesús, chí ko ní ndi'i ta'on ini na sa'á ña kataki na, di'a n̄i xi'o na mií ña kían kuu na sa'a Ndios. ¹² Sa'á ñóo ná kadij iní yo'ó, induú, ta ná kadij iní ndo'ó, na ndéi xaan. Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi noñó'o xaan, xí'in ndo'ó, kirí ñó'o ini taño'o xaan, dá chí xido nda'o ini kirí u'u konoo rí kosaa rj noo ndéi ndó, chí ná'á rí ña ndadá cháá vá kuu koo rí —kaá na.

¹³ Tá n̄i kandaá ini koó ká'ano ñóo ña n̄i dakána ñáa Ndios kua'an rj nda noñó'o, dá n̄i kee rí tákaa rí satá ñá'a, ña n̄i dakáki tayii ló'o ñóo, kua'an rj. ¹⁴ Dá n̄i ni'j ta'ána ñá'a ñóo uú ndixi ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneean ko'an nda noñó'o ichi, dá kandoo koo ñóo, dá kasandaáan noó n̄i kenduu Ndios kakaá de'áan, noo koto ñáa ná onj kuia dao. ¹⁵ Dá n̄i ndusa rí kua'á nda'o takujj satá ta'ána ñá'a ñóo, dá dátáni ñáa rj, n̄i ka'an rj, dá chí takujj n̄i kankuei yú'u rj kúu táto'on iin yuta. ¹⁶ Tído n̄i chindeé vá ñáa noñó'o yó'o, dá chí n̄i nono yú'án, ta kúu n̄i xi'i ndi'an takujj yuta n̄i kankuei yú'u koó ká'ano ñóo. ¹⁷ Ta kúu n̄i xido nda'o ini koó ká'ano ñóo n̄i xini rj ta'ána ñá'a ñóo. Sa'á ñóo n̄i kee rí kua'an rj naá rj xí'in ndidaá ka de'án, tá'an na né'e va'a choon n̄i sa'anda Ndios noo ná, chí na yó'o kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesucristo.

13

Di'a ni kee uu kiri kini

¹ Ni ndi'i, dá ni sa kuin yu'u noó ñotí yu'ú taño'o, dá ni xinij ni xinkoo iin kití deen vei rí noó taño'o ñoo. Ta usa kúú diní rí, ta uxí kúú ndíkí rí, ta iin iin ndíkí rí ñó'o tikata kuáan, ta iin rá iin diní rí tándaa kuú ká'an ndava'a sa'a Ndios. ² Ta táto'on kí'o káa chító deen naní leopardo, kí'o dión káa kiri kini yó'o. Ta táto'on kí'o ndáa sa'a oso, kí'o dión ndáa sa'a rí. Ta táto'on kí'o ká'ano yú'u ndika'a, kí'o dión ndáa yú'u rí. Ta ni nakí'o mií koó ká'ano ñoo ndéé rí noó kítí yó'o, ta ni nakí'o ta'ani rí téi noó dándaki rí noó rí, ta ni xí'o ta'ani rí ndidaá tá'an choon sa ne'e rí noó rí. ³ Ta ni xinij ña ni tarkue'e iin diní rí, ta kua'an rí kuu rí keean. Tído ni nduva'a va diní rí noó ni tarkue'e ñoo, ta ko ní xí'i ta'on rí. Sa'á ñoo ni naá téi ini ñayuu ni xini na, ta ni kasá'á ná ndíko na rí. ⁴ Ta ni kasá'á ná ndáño'o na koó ká'ano, kirí ni xí'o choon noó kítí yó'o, ta ni kasá'á ndáño'o ta'ani na mií rí, ta di'a kaá na kéká'ano na rí:

—¿Ndá yoo kándéé kée táto'on kée kiri chiká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandeé naá xí'in rí? —kaá na.

⁵ Ta ni ni'i ta'ani rí ña ka'an rí ndidaá to'on táyí, dá chindaya'i rí mií rí, ta ka'an ndava'a rí sa'a Ndios. Ta ni ni'i rí choon ña dándaki rí uu diko uu toon yoo. ⁶ Sa'á ñoo ni kasá'á rí ká'an ndava'a rí sa'a Ndios, ta kénóo rí kuu ná, ta ká'an ndava'a rí sa'a ve'e ño'o noó ió Ndios, xí'in sa'a ndidaá na ndéi induú. ⁷ Ta ni nono noó rí ña kían naá rí xí'in ñayuu Ndios, ta ni nono noó rí ña kandeé rí xí'in ná. Ta ni ni'i ta'ani rí choon ña kían dándaki rí ndidaá ñoo kuálí, xí'in ndidaá ñoo ná'ano, xí'in na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in na ndéi ndidaá nación. ⁸ Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuú yó'o ni kasá'á ndáño'o na rí, chí nda rá ko ñá'a kasá'á sa'a ñayuú, nda daá vá ko kándodó kuú ná noó libro

noó kándodó kuú na ni'i ña kataki chíhí. Ta ña yó'o kúú libro na kúú léko, na ni sa'áni ná.

⁹ Sa'á ñoo ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ná kueídó'o ndó noó ká'in. ¹⁰ Dá chí na ni kanian kakaá ve'e kaa, ve'e kaa va kasandaá na, ta na ni kanian kuu xí'in espada, kí'o dión kuu na. Sa'á ñoo kánian kandeí nduu ñayuu Ndios ndo'ó níó ná xí'in ña ndéé ini ná, ta kánian kandita toon na xí'in ña kándéé ini ná Ndios.

¹¹ Ni ndi'i, dá ni xinij ni xinkoo iin ka kítí chiká'ano chí tixí ñó'o di'a, ta uu kúú ndíkí rí, ta táto'on kí'o ndáa ndíkí borrego, kí'o dión ndáaan. Tído táto'on kí'o ká'an koó ká'ano ñoo, kí'o dión ká'an kirí ñoo. ¹² Ta né'e ta'ani rí choon táto'on né'e kítí mií noó ñoo, ta noó mií rí kée kirí yó'o ndidaá ña'a. Ta dáka'an rí ndidaá ñayuu, dá kandaño'o na kirí mií noó ñoo, kirí ni nda'a diní noó ni tarkue'e ka'í ñoo. ¹³ Ta kua'á nda'o ña'a ná'ano kée rí, dá chí nda induú dákoon rí ño'ó ita noó ndidaá ñayuu. ¹⁴ Dánda'í rí ñayuu ndéi noño'o, chí ni ni'i rí ña kandeé rí kee rí ña ná'ano noó kítí mií noó ñoo. Ta ni sa'anda rí choon noó na ndéi noño'o ña ná kava'a na iin na'áná, ña káa táto'on káa kirí mií noó ñoo, tá'an kirí ni nda'a diní noó ni tarkue'e ka'í xí'in espada. ¹⁵ Ta ni nono noó rí ña kían kí'o rí tachí noó na'áná ni kava'a ñoo, dá kuu ka'an. Ta kómíán choon ka'áníán ndidaá ñayuu ko kándía kandaño'o ñaá. ¹⁶ Ta ni sa'anda rí choon ña ná ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaá ñayuu o taan na, ta ko né'e tandíni á mií ná kuálí ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíka ná o mií ná kúnda'í na, á mií ná kúú ná sato'o o na ñó'o tixí ndá'a iin sato'o. ¹⁷ Ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta ni o kúu ta'on ñíko náan tá koó tóni ñoo o kuu rí o número kuu rí tándaa ndá'a ná o taan na. ¹⁸ Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni diní, dá taó kuendá ndo número kítí chiká'ano yó'o, chí número yó'o ká'an sa'a iin

taa, ta número yó'o kúú iño ciento onj diko iño.

14

Xíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu

¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin ndichi na kúú léko ñoo dinj yúku naní Sión, ta dinj ná ndíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuú léko ñoo xí'ín kuú tatá na. ² Dá nj sejdo'i ni'i ká'an na chí induú. Ta tát'o'on k'i'o ní'i xido takuii kua'a, k'i'o dión ni'i ká'an na. Ta tát'o'on k'i'o káyu'ú dai, k'i'o dión ni'i ká'an na. Ta kádían tát'o'on k'i'o kúu tá dáka'a na arpa, k'i'o dión kúu noo ká'an na. ³ Ta xíta na iin yaa sa'a noo na ió dándaki ñoo, xí'ín noo ndin komi ña takí ñoo, xí'ín noo ndin oko komi ta sá'ano ndéi dinj ná ñoo. Ta ni kō iin ta'on kandee kat'i'a yaa xíta na, sav'a iin ciento uu diko komi mil ñayuu nj dakáki Ndios tein ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúú na xíta ña. ⁴ Dá chj ndidaá na yó'o kō ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'ín na ñá'a, sa'a ñoo ndáa vii vá ná. Ta ndidaá na yó'o ndíko na satá na kúú léko kua'an na ndéi kúu míi vá noo ná ko'on na. Ta ndidaá na yó'o kúú na nj dakáki Ndios tein ndidaá ñayuu, dá kakuu na na mií noo natiin Ndios xí'ín na kúú léko ñoo. ⁵ Ta ni iin tó'on ta'on ña to'on kō ní kánkuei yú'u ná, chj kúú ná ñayuu ndáa vii noo Ndios, noo ió na dándaki na.

Onj ángel xí'o ndaa kuendá

⁶ Nj ndi'i, dá nj xinij tánee iin ka ángel xionoo na me'i induú, ta né'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuiti koo, dá dána'a na ña noo ñayuu ndéi noño'o, noo ndidaá nación, noo ndidaá ñoo kuáli, noo na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín noo na ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷ Ta kaá na di'a káyu'ú ná:

—Kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta k'i'o ndó ñaño'o noo ná, chj sa nj kasandaá kuú keyiko na sa'a ñayuu. Ta kandaño'o ndó Ndios, na

nj kava'a induú xí'ín noño'o, xí'ín taño'o xí'ín iin rá iin ndúta noo kána takuii.

⁸ Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel vej na, ta di'a káyu'ú ná vej na:

—Nj yaa va ñoo Babilonia, nj yaa va ñoo Babilonia, ña kúú ñoo ká'ano, dá chj nj daxinián ndidaá tá'an nación xí'ín ña kini xí'ín ña ka'an noo kee de'é ñooan.

⁹ Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel kúú onj vej na, ta di'a káyu'ú ná vej na:

—Ndi ndáa mií vá na nj kandía ndáño'o kiti chiká'ano ñoo xí'ín na'ána ri, ta nj kandia ta'ani na nj ñani tóni ndá'a ná o taan na, ¹⁰ dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúú ña xido ini Ndios xini ñaá ná, chj ko'on Ndios kuei ndi'i na ña xido ini na satá ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ndo'o kini nió ná kee ñoo kái xí'ín azufre noo ángel xí'ín noo na kúú léko. ¹¹ Ta daá kuiti kuin ndichi ño'oma noo ñoo na ndó'o nió ná, ta ni nduú ni ñoo o koni na nani'i ndée ná, chj nj sa ndaño'o na kiti chiká'ano ñoo xí'ín na'ána ri, ta nj kandía na tándaa tóni ri ndá'a ná o taan na.

¹² Sa'a ñoo kánian k'i'o ndeé ini ndidaá ñayuu Ndios, tá'an na ndíta ndaa xí'ín choon ni sa'anda Ndios noo ná, na kándée ká'ano ini Jesús.

¹³ Ta nj sejdo'i nj ka'an iin tachi na nj ka'an nda induú:

—Ta taa di'a noo tuti xa'an: “Ta yó'o chí noo ndiká'an ndi kúu ví na kuu sa'a ña kúú ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kían, kaá Espiritu ij Ndios. Miían ndaa koni na nani'i ndée ná, dá chj na'a ij vá choon nj kee na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda iin ángel tirió xí'ín uva noño'o yó'o

¹⁴ Ta nj xinij tánee iin viko kuxi ndato nda'o, ta nooan ñoo ió iin taa, ta kóni koo ra tát'o'on k'i'o káa iin taa ñayuu yó'o. Ta kánoo iin corona oro dinj rá, ta né'e ra iin hoz deen. ¹⁵ Dá nj keta iin ka ángel ini ve'e ñoo

Ndios, ta kúú n̄i'ndá'o n̄i kayu'ú ná noḡ r̄a ío noḡ viko ñoó:

—Chikaa yo'ó hoz sa'a tirió xaan viti, ta ka'andaan, chí sa n̄i kasandaá va kuḡ ta'anda ña, dá chí sa ndidaá vá tirió kaa noñó'o xaan n̄i ichi.

¹⁶ Dá n̄i chikáa r̄a ío noḡ viko ñoó hoz sa'a tirió kaa ñoó, dá n̄i sa'anda ndi'i ra tirió kaa noḡan.

¹⁷ Dá n̄i keta iin ka ángel ini ve'e ño'o Ndios, ña ñin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná ve'i na.

¹⁸ Dá n̄i keta ta'ani iin ka ángel chí noḡ náa Ndios di'a, ta na yo'o kómí choon sata ño'ó kéj. Dá n̄i kayu'ú ná iin ka ángel né'e hoz deen ñoó, ta kaá na:

—Chikaa hoz deen né'on xaan sa'a iin rá iin tu'u uva ín noḡ yito kaa noñó'o xaan, dá chí sa n̄i chíchi va rí.

¹⁹ Dá n̄i chikáa ángel ñoó hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva ín yito kaa noñó'o. Dá n̄i taán ná r̄i noḡ kaño'o rí ko'on̄i r̄i noḡ ña xido ini Ndios. ²⁰ Ta ndá yu'ú ñoo ñoó n̄i so'on̄i uva yo'o, ta noḡ n̄i so'on̄i r̄i n̄i xita kuá'á ndá'o n̄i, ta n̄i kaa rá chí ñino táto'on dikó tánee yú'u kuéj, ta n̄i ñaka'ani rá táto'on on̄i ciento kilómetro.

15

Kásaḡ usa ka ángel, ta né'e na ndin usa tandó'o noḡ ndi'i

¹ N̄i ndi'i, dá n̄i xiniḡ iin ka ña'a ndato, ña ká'ano, ña naá inio xinio chí induú. Ta ña yo'o kúú usa ángel, ta né'e na ndin usa tandó'o noḡ ndi'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xido ini Ndios. ² Dá n̄i xini ta'anii iin ña'a kaa táto'on kaa taño'o, ta yé'e r̄a táto'on yé'e yuu tata, ta n̄i ñaki'in tá'an rá xí'in ño'ó kéj ita. Ta n̄i xini ta'anii ndidaá na n̄i kandeé xí'in kiti chiká'ano ñoó, xí'in na'ána r̄i, chí ko ní sá ndaño'o ñaá ná, ta ko ní kándia na ñani tóni ná xí'in kuḡ r̄i o número kuḡ r̄i. Ndidaá na yo'o ndíta noḡ taño'o yé'e táto'on yé'e yuu tata ñoó, ta ndidaá na yo'o

né'e arpa Ndios ndíta na. ³ Ta xita na yaa n̄i xita Moisés, tá'an na sa xinkuáchí noḡ Ndios, xí'in yaa xita na kúú léko, ta di'a xita na:

Ña ná'ano kée ní, ta ña ndato ndá'o kée ní, sato'o ndu.

Mii ní kúú na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ta mii ní kúú na kéndúsá'ano, ta mii ní kúú na kée ña ndaa.

Ta iin tó'on din̄i mii ní kúú rey dandáki ndidaá tá'an ñayuu.

⁴ Ndá yoḡ ví ná kaa ña o yu'ú na mii ní,

ñā o kéká'ano na mii ní, sato'o ndu? Ko ín ta'on, dá chí iin tó'on din̄i mii ní vá kúú na ii.

Sa'a ñoó ná kuita ndidaá tá'an nación noḡ mii ní, ta kandaño'o na mii ní,

dá chí sa n̄i na'a ní ña kényiko ndaa ní ndidaá ña.

⁵ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xiniḡ ña chí induú n̄i nono yé'é noḡ kúú noḡ ii cháa ka ini ve'e ño'o, ña ná'a ña n̄i kandoḡ Ndios kemáni ná yó. ⁶ Ta ini ve'e ño'o ñoó n̄i kankuei usa ángel, ta ndin usa ángel ñoó né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndíxi na dá'on kuxi kachi, ta náye'e ndaa oon vián, ta n̄i kao noo iin cincho oro yu'ú ndiká na. ⁷ Ta tein ndin komi ña takí ñoó ni kana iian, ta né'an usa copa oro. Dá n̄i xi'loan iin rá iian noḡ ndin usa ángel ñoó, ta n̄i chíti inian ño'o ña xido ini Ndios, na daá takí kuii. ⁸ Ta kúú n̄i ñakuti ve'e ño'o ñoó xí'in ño'oma, ta dión, dá n̄i na'a Ndios ndi k̄i'o ká'ano na, ta n̄i na'a na ndi k̄i'o ndakí na. Ta ni ko ín ta'on kuu ku'u ini ve'e ño'o Ndios nda ná xinkoo ndin usa kue'e né'e ndin usa ángel ñoó.

16

Di'a n̄i kuu tá n̄i kuei ángel ñoó copa na

¹ Ta ndá ini ve'e ño'o ñoó n̄i seido'i káyu'ú ná noḡ ndin usa ángel ñoó, ta kaá na:

—Kua'án ndo kata ndo nda noñó'o kaa ña ño'o ini ndin usa

copa né'e ndó xaḡn, ña dándáki ña xido ini Ndios.

² Dá n̄i kuei ángel mií noḡ ñoó ndúta ñó'o ini copa na noḡ'ó yó'o, ta kúu n̄i ndaki iin kue'e kini noḡ ñayuu n̄i kándia n̄i natiin tóni kítj chiká'ano, ta n̄i sa ndaño'o na na'áná ri. Ta kue'e yó'o n̄i datáni ñii ná, ta n̄i ndo'o nda'o nio ná n̄i keean.

³ N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu uu ñoó ndúta ñó'o ini copa na noḡ taño'o. Ta kúu n̄i nduu taño'o ñoó n̄i, ta nd'éé rá tát'o'n nd'éé n̄i nd̄i. Ta kúu n̄i naá ndi'i va ña'a takí xí'in kirí takí ñó'o ini taño'o ñoó.

⁴ N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu oni ñoó ndúta ñó'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'in ini iin rá iin ndúta noḡ kána takují. Ta kúu n̄i nduu takují ñoó n̄i. ⁵ Dá n̄i seido'i n̄i ka'an ángel dándáki takují ñoó, ta kaá na di'a:

—In na ndaa nda'o kúu ní, sato'o ndu, mií ní n̄i sa kuu ní, ta mií ní kúu ní, ta mií ní kúu na i, dá ch̄i kényiko ndaa ní sa'a ndidaá ña'a, ⁶ ta sa'a ña n̄i sati na ndéi noḡ'ó n̄i ñayuu mií ní, xí'in n̄i profeta ní, sa'a ñoó n̄i sa'an ní n̄i ndee ní takují xí'i na kúu rá n̄i, ch̄i k̄i'o dión kánian ndo'o na sa'a ña kini n̄i kee na.

⁷ Ta n̄i seido'i n̄i kayu'ú iin ka ángel nda noḡ náa Ndios, ta kaá na:

—Miían ndaa kuiti dión kián, sato'o ndu, mií ní kúu Ndios kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'a ñayuu.

⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu komi ñoó ndúta ñó'o ini copa na noḡ nd̄indii, dá n̄i ndudeen cháá kaḡn, dá n̄i ch̄iño'an ndidaá ñayuu xí'in ñó'o. ⁹ Ta n̄i kej ñayuu ñoó n̄i kee ká'an̄i nd̄indii, ta n̄i ka'an ndava'a na sa'a kuu Ndios, na kómí choon sata ndidaá tandó'ó yó'o, ta ko ní xín na nandikó ini na, ta ko ní xín na k̄i'o na ñaño'ó noḡ Ndios.

¹⁰ N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu o'on ñoó ndúta ñó'o ini copa na noḡ ió kítj chiká'ano ñoó dándáki rí. Ta

kúu n̄i nakuin naá iin ní kúu va noḡ ió ri dándáki rí. Ta ñayuu ndéi ñoó n̄i kasá'a seí yí'i na yáa ná sa'a ña ndó'o téi nio ná, ¹¹ ta n̄i ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induú, ch̄i ndó'o nda'o nio ná sa'a ña táni ñii ná. Tido ko ní nándikó ta'on ini na sa'a ña kini kée na.

¹² N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu iño ñoó ndúta ñó'o ini copa na ini yuta ká'ano naní Eufrates, ta kúu n̄i ichi va takují yuta ñoó. Ta kúu n̄i nono vá ichi noḡ ya'a ndidaá rey ndéi chí noḡ x̄in̄ko nd̄indii. ¹³ Ta n̄i x̄in̄i n̄i kankuei espíritu kini yú'u ko ká'ano xí'in yú'u kítj chiká'ano kuenda ña u'u ñoó, xí'in yú'u ta kúu profeta to'on. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa tát'o'n k̄i'o ndaa lá'o, ¹⁴ dá ch̄i espíritu ña u'u vá kián, ta kuá'a nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noḡ ndéi ndidaá rey noḡ'ó yó'o, dá nditútian ra, dá ko'on ra naá ra xí'in Ndios tá na kasandaá kuu n̄i kaxi mií Ndios, na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

¹⁵ Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'in xí'in ndó ña kasaaj tát'o'n k̄i'o kée iin ta kuí'íná. Sa'a ñoó ndiká'an ndi kúu ví na ndéi nduu, xí'in na ndaa dá'on ndixi na, ch̄i noḡn kúu na o kóo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'in ná xíka'an noḡ ná”, kaá na.

¹⁶ Ta n̄i nditútí espíritu kini ndidaá rey ñoó iin xián noḡ naní Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

¹⁷ N̄i ndi'i, dá n̄i kuei ángel kúu usá ñoó copa na noḡ tach̄i, ta táj n̄i kayu'ú iin na ini ve'e ño'o Ndios induú, nda noḡ ió na dándáki na ñoó, ta kaá na:

—Sa n̄i kuu va viti.

¹⁸ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, ta kúu n̄i sa kuita tasa, ta táj ká'an ñayuu, ta ní'i xido kúu ka'andi. Ta n̄i kasá'a táan noḡ'ó yó'o, ta kúu kini nda'o n̄i taan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on dión noḡ'ó yó'o nda n̄i kasá'a ndéi ñayuu nda viti.

19 Ta ni chachi ñoo ká'ano sa'á ña ni'i téi ni taan, ta oni tá'í ni chachi ña. Ta ndidaá ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación ni koon ndi'an. Dá ni ndusáa ini Ndios ñoo ká'ano nani Babilonia, ña ni kasandaá kuɔ ki'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xido nda'o ini na xini ñaa ná. 20 Ta ndidaá yúku ndita ini taño'o xí'in yúku ndita noño'o yó'o ni ndañó'o ní'ini. 21 Ta kúu ná'ano nda'o ñíni ni koon nda induú satá ñayuu ndéi noño'o, ta iin iin ña vee táto'on oko sa'on kilo. Ta kúu ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'á ña ni koon ñíni sata ná, dá chi miían ndaa kuiti tandó'o ká'ano nda'o ni sa kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na níto iin ñá'a díko mií noó taa

1 Ni ndi'i, dá ni kii iin ángel tein ndin usa ángel, na ni sa ne'e usa copa ñoo, dá ni kaa na xí'ín:

—Nakí chí yó'o, dá ná dána'i nooñon ndí kee Ndios dándó'o na níto ta'ána ñá'a xixi kée díko mií noó taa, ñá ió noó takují kua'a. 2 Xí'ín ñá'a ñoo ni ya'a ndidaá rey ndéi noño'o yó'o ni kee ra kuachi, ta ndidaá na ndéi noño'o yó'o ni daxini mií ná xí'ín ndidaá kuachi kéeán —kaá na.

3 Dá xí'ín ñaxintónij ndáka na yu'u kua'an na iin noño'o jchí. Ta ñoo ni xini kánóo iin ta'ána ñá'a sata iin kítí chiká'ano, ta kua'a ni ndé'é rí, ta iin ní ñí rí ni nata'an tándaa to'on kini ña kían ká'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usa kúu diní rí, ta uxí kúu ndíki rí. 4 Ta ndíxi ñá'a ñoo dá'on ndí'í, ña dáka tá'an xí'ín ña kuá'a tóon, ta ni nata'an iin ní ñíjan ñó'o ña'a oro, xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chití iniñan ñó'o ndidaá ña kini xí'ín ndidaá ña ka'an noo kéeán xí'ín ra ko kúu yíjan. 5 Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuɔ, ta ni ko ín kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an kuɔ yó'o: “Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná

ndidaa na ñá'a díko mií, xí'ín naná ndidaá ña kini kua'an ió noño'o.”

6 Ta ni xini ña xini ñá'a ñoo, chi ni daxinián miían xí'ín ni na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ni na ni xi'í sa'a Jesús. Ta kúu ni naá vá ini tá ni xini ñá, chi iin ña'a naá iníto kían kéeán.

7 Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndiva'a naá inoñon? Viti kían ná ko'in kastó'in xí'ón ndi kua'an sa'á ñá'a káa, xí'ín sa'a kítí chiká'ano kánóoan káa, xí'ín sa'a ndin usa diní rí xí'ín sa'a ndin uxí ndíki rí. Ta ko ín ta'on ná'a ña ko'in kastó'in xí'ón. 8 Tá'an kirí ni xinon káa sa taki rí, tído ko taki ka rí viti. Vati xían daá, keta ií rí ini yá konó, noo ko noo sa tuu. Ndi'i ví, dá dánaá ñaa Ndios. Ta ndidaá ñayuu ndéi noño'o yó'o, na ko kándodó kuɔ noo libro nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro noo kándodó kuɔ na ni'í ña kataki chíchí, noón kúu na naá ini tá ná koni na ña kee kítí ñoo, dá chi ni sa taki rí, ta ko takí ka rí viti, tído nataki tuku va rí.

9 Ta ña yó'o xinnó'o ñaxintóni, dá kandaá inon ndi dándáki. Ndin usa diní rí kúu usa yúku, ta diní yúku ñoo ió ñá'a káa. 10 Ta kúu ta'anian usa rey. Ta sa ni kuei va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka ra kamaní natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuɔ dáa ñoo, cháa nda'o tiempo kánian dándáki ra. 11 Ta mií kítí ni sa taki ñoo, ta ko takí ka rí viti, kirí yó'o kúu rey kúu ona, chi nákaa rí tein ndin usa rey yó'o, ta naá rí kee Ndios.

12 Ta ndin uxí ndíki ni xinon káa kúu uxí rey, ta ko ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kítí chiká'ano káa. 13 Ta iin tó'ón vá nakani ini ndin uxí rey ñoo, sa'á ñoo nakí'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítí chiká'ano ñoo. 14 Ta rey yó'o xí'ín kítí yó'o naá xí'ín na kúu léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chi mií ná kúu sato'o noo ndidaa sato'o, ta mií ná kúu rey

noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúu na ni kana mií ná xí'ín na ni kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

¹⁵ Ta ni kaa ta'ani ángel ñoo xí'ín yu'u:

—Takui ni xinon ñó'o noo ió ñá'a díkó mií ñoo, kúu ndidaá tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u. ¹⁶ Ta ndin uxí ndiki ni xinon dinj kítj ñoo, xí'ín mií rí kúu ra koni u'u ñá'a díkó mií noo taa ñoo, ta dánkoo nda'í ñaa rá, ta taxí vichí ñaa rá, ta kei yí'í ra koñoan, ta chiño'o ñaa rá. ¹⁷ Dá chj kí'o dión ni chikáa Ndios ini ra ña kían kee ra ña kóni mií ná. Sa'á ñoo naki'in tá'an ña nakani ini ra, dá nakí'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítj chiká'ano ñoo, dá ná xinkoo to'on kí'o ká'an to'on Ndios. ¹⁸ Ta ñá'a ni xinon kaa kúu ñoo ká'ano, ña kían kómí choon sata ndidaá rey dándaki noño'o yó'o.

18

Di'a ni kuu tá ni naá ñoo Babilonia

¹ Ni ndi'i, dá ni xinij konoo iin ka ángel vei na nda induú, ta ká'ano nda'o choon né'e na vei na, ta kúu ni naye'e ndaa oon ví noño'o yó'o ni kee na, dá chj ndato nda'o yé'e na. ² Ta kúu ni'i nda'o táj ni kayu'ú ná, ta kaá na:

—Sa ni yaá va ñoo ká'ano Babilonia, sa ni yaá va ñoo ká'ano Babilonia. Ta ni nduuan cho'o ña u'u, ta ni nduuan káo noo ñó'o ndidaá tachj kini, ta ni nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndaa, kirí kúu laa tikínj. ³ Dión ni ndo'o ñoo ñoo, dá chj ni xí'ian vino, kirá kúu kuachi ka'an noo, noo na ndéi iin rá iin nación, dá ni xi'í na ra. Ta ndidaá rey ñayuu yó'o ni ya'a ni kee kuachi xí'ín ñoo yó'o. Ta ndidaá taa náka'án nda'í ndéi noño'o yó'o ni kekuiká rá mií rá, dá chj ni xiin ñoo ñoo ndidaá ña'a xínño'án noo rá, dá kean kuachi ka'an noo, dá ndinoo inian.

⁴ Dá ni seido'i ni ka'an tachj iin ka na ni ka'an chí induú, ta kaá na dí'a:

—Ndo'ó, na kúu ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xaan, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi kée na ndéi xaan, dá kían ná dá'a ni ndo'o nió ndo kee tandó'ó vei ndo'o ñayuu xaan. ⁵ Dá chj ndidaá kuachi kée na ni xinkoo nda induú, tído viti ndékuenda Ndios sa'a iin rá iin ña kini kée na. ⁶ Sa'á ñoo kua'án ndo nandió né'e ndó noo na ñoo kaa ndidaá ña'a ni kee na xí'ín ndó. Ta noo iin rá iin ña kini ni kee na ñoo ñoo xí'ín ndó, kua'án ndo kee ndóan uu ta'ándá xí'ín ná. Ta kua'án ta'ani ndó taán ndo uu ta'ándá ndirá ova cháá ka o duú ndiróon ni xi'o na noo mií ndó, ta nakí'o ndó ra nooán. ⁷ Ta sa chjndaya'i ñoo yó'o miíán, ta sa katoóan keeán kuachi ka'an noo. Táto'on sa keeán kuachi, kí'o dión kí'o ndó ña ndo'o níman, ta kí'o dión ta'ani kí'o ndó ña ná kuakián. Dá chj sa kuryíi ñoo yó'o xí'ín miíán, ta kaáan: “Yó'o ióí kúuí iin reina, ta ko kúu ta'oin iin ña kuáan, ta ni iin kuu ta'ón o kuákii.” ⁸ Ta sa'a ña ká'an dión, sa'a ñoo iin tó'ón daá vá kuu kasaa kue'e sataan, ta kuu ndi'i de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'ín ñó'o kái ita kei ña, dá chj ná'ano nda'o ña'a kee Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná keyiko sa'an.

⁹ Ta ndidaá rey dándaki noño'o yó'o, tá'an ra ni ya'a ni kee kuachi xí'ín ñoo yó'o, tá'an ra ni sa ndei dij xí'án, roón kúu ra kuaki, ta nda'í ka'an ra sa'an tá ná koni ra ña iin ndichi ño'omá tóon kái ña. ¹⁰ Ta xiká nda'o kuíta ra sa'a ña yu'ú ra ña kái ñoo ñoo, ta kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano Babilonia kaa, nda'í kúu vían, ña kúu ñoo ndakí, dá chj iin hora dí'a ni naá ndí'an ni kee Ndios.

¹¹ Ta nda'í kuaki ndidaá ta náka'án nda'í ndéi noño'o yó'o, ta nda'í ka'an ra sa'a ñoo yó'o, dá chj ko iin ka kuíin ña díkó rá táto'on

kij'o sa kee ñoo yó'o, ¹² dá ch̄i va'a ni sa xiian ña ni kava'a xí'ín oro, xí'ín ña ni kava'a xí'ín plata, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kua'á nij, xí'ín yíto támi sá'an, xí'ín ndidaá ña ni kava'a xí'ín no'o yokó elefante, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yíto va'a, xí'ín ña ni kava'a xí'ín kaa kuaán, xí'ín ña ni kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ña ni kava'a xí'ín yuu ndato naní marmol, ¹³ xí'ín canela, xí'ín ndúta támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxí támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín siti, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéi, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchóon, xí'ín nío ñayuu. ¹⁴ Ndidaá kuj'i va'a sa kaotoó ñoo káa ni kuxiká vá nooan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'ín ña ndáya'i ni kuxiká vá nooan, ta ni iin kuu ka o konian ndidaá ña yó'o.

¹⁵ Ta ndidaá ta náka'an nda'i xí'ín ña va'a yó'o ni kekuiká rá mií rá ni kee ñoo ñoo, dá ch̄i sa xiian va'an noo rá. Ta xiká nda'o kakujta ra sa'á ña yu'ú ra ña kéi ñoo ñoo, ta nda'i kuaki ra, ta nda'i ka'an ra, ¹⁶ ch̄i kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu ví ñoo sa ndixi dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón xí'ín dá'on kua'á nij, ta ni sa komián ña'a oro xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla, ta sa kaa táyííán. ¹⁷ Nda'í kúu víán, dá ch̄i iin hora di'a ni naá ndí'i ña kujká sa komián —kaa ra.

Ta ndidaá ra dákaka barco xí'ín ra chindeé tá'an xí'ín rá, xí'ín ndidaá ka ta kéchóon noo taño'o kakujta nda noo xiká ñoo ¹⁸ kande'é rá iin ño'oma toón kéi ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ñoo ko ní kandeé ki'in tá'an xí'ín ñoo ká'ano káa.

¹⁹ Ta chikodó rá ñoyaká ñó'o dini rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, ch̄i kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu víán, ch̄i ñoo káa ni kedaá xí'ín ndidaá ta kómi barco, dá ni kekuiká rá mií rá xí'ín ña kujká ió nooan. Tído iin hora di'a ni naá ña —kaa ra.

²⁰ Sa'á ñoo kadij iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'á ña ndó'o ñoo ñoo dión, ta kadij iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ndo'ó, na kúu apóstol, xí'ín ndo'ó, na kúu profeta, dá ch̄i sa ni dandó'o Ndios nío ñoo ñoo sa'á ña ni keeán xí'ín ndó.

²¹ Dá ni tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on kij'o káa iin yuu molino. Dá ni dakána na ña noo taño'o, dá ni kaa na:

—Táto'on kij'o ndée téi ni kankao yuu káa, kij'o dión ndo'ó ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuu ka o nándio kooan. ²² Ta ni iin kuu ka o kueidó'o yó dáká'a na ñoo káa yaa xí'ín arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuú na, ta ni ra ti'a kava'a ña luu ndáa o kánde'i ka, ta ni ña xido molino o kueidó'o ka yo ñoo ñoo. ²³ Ta ni ñó'o íti ka o kéi ñoo káa, ta ni o kueidó'o ka yo kantó'on na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, ch̄i ta sa naka'an nda'i sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra ta ndáya'i noo na ndéi ñayuu yó'o, ta ni danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nación xí'ín ña tadí. ²⁴ Ta ñoo káa sa sati na nij ndidaá profeta xí'ín nij ñayuu Ndios xí'ín nij ndidaá na ni sa'ání ná ñayuu yó'o.

19

¹ Ni ndi'i, dá ni seido'i tái ká'an kua'á nda'o ñayuu chí induú, ta kaá na:

¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó!

Mií ná kúu na dákaki ñaá, mií ná natiin ñaño'ó xí'ín to'on ndato xí'ín ndidaá choon,

² dá ch̄i keyiko ndaa na, ta keyiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu, sa'á ñoo ni keyiko na sa'á ña kini ni kee ña'a xixi kée díko mií noo ta,

dá ch̄i n̄i d̄atúúán ndidaá ñ̄ayuu ndéi noñó'o, sa'á ñó'o n̄i ya'a na n̄i kee na kuachi. Ta n̄i naki'in ya'i Ndios noo ñá'a ñó'o sa'á ñ̄a n̄i sataa n̄i ñ̄ayuu sa xino kuáchí noo ná.

³ Dá n̄i kaa tuku ñ̄ayuu kuá'a ñó'o: —¡Aleluya! Ch̄i ño'oma tóon kána noo kéj̄ ñoo ká'ano ñó'o. Ta daá kuití kana ña.

⁴ Ta ndin oko kom̄i ta sa'ano ñó'o xí'ín ndin kom̄i ñ̄a takí ñó'o n̄i sa kūta x̄ití, dá n̄i sa ndañ'o na Ndios, na ío dándáki noo téj̄ ñó'o, ta kaá na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵ Dá n̄i seido'i n̄i ka'an na nda noo ío Ndios dándáki na noo téj̄ ñó'o, ta kaá na:

Ndidaá tá'an ndo'ó, na xínkuáchí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñ̄aá ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñ̄aá, á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶ N̄i ndi'i, dá n̄i seido'i táj̄ ká'an kuá'a nda'o ñ̄ayuu, ta noo ká'an na ní'i táto'on k̄i'o ní'i xido xika takují ini yu'a, ta ní'i ta'ani táto'on k̄i'o ní'i tá káyu'ú dai, ta kaá na:

Aleluya, dá ch̄i dándáki sato'o yo Ndios, na kándéé kée ndidaá tá'an ñ̄a'a.

⁷ Ná kadij̄ inío, ta ná kandeí dij̄ yo, ta nak̄i'o yó ñ̄añó'o noo ná,

dá ch̄i sa n̄i kasandaá va kuu tanda'a na kúú léko xí'ín ñadi'í na,

ta sa io nduu va ñadi'í na ñ̄a kían tanda'a ná xí'ín ná.

⁸ Ch̄i n̄i nat̄iin ñadi'í na dá'on táyí ndáa, ta ndato kuxí ñ̄a, ta ndato yé'an.

Dá ch̄i ñ̄a dándáki dá'on táyí ndáa ñó'o kúú ndidaá ñ̄a va'a n̄i kee ñ̄ayuu Ndios.

Ndiká'án ví na ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúú léko

⁹ Dá n̄i ka'an ángel ñó'o xí'ín yu'u:

—Taa ñ̄a ko'in ka'in xí'ón: “Ndiká'án ví na n̄i nakana Ndios ko'on kadíni víko noo tanda'a na kúú léko.”

Dá n̄i kaa ta'ani na xí'ín:

—Míjan ndaa kuiti to'on mí Ndios kían ká'in xí'ón —kaá na.

¹⁰ Dá n̄i sa kuín x̄ití noo ná, dá n̄i ka'in kandaño'i na. Tído n̄i kaa na xí'ín:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá ch̄i iin ta xino kuáchí dáó xí'ín vóon noo Ndios kúú yu'u, táto'on k̄i'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús. Kua'án kandaño'o iin tó'on din̄i Ndios. Ch̄i to'on ndaa Jesús kían dátoon ñ̄axintóni profeta, dá ká'an na sa'á ñ̄a vej̄i koo.

Yó'o n̄i karxóo iin na kánóo iin kuéj̄ kuxí

¹¹ Dá n̄i xinij̄ n̄i nono induú, ta kúú n̄i xinij̄ iin kuéj̄ kuxí, ta kánóo iin ta sata r̄i, ta naní ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Dión naní ná, dá ch̄i keyíko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'ín ni iin tó'on ñ̄ayuu. ¹² Táto'on k̄i'o ndé'é ñó'o ita, k̄i'o dión ndé'é nduchí nóo na. Ta kuá'a nda'o corona kándodó din̄i ná. Ta né'e na iin kuu, tído ko iin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuu ñó'o, sav̄a'a iin tó'on mií vá ná ná. ¹³ Ta ndíxi na iin dá'on n̄i nakuchi nij̄. Ta naní ná, To'on Mí Ndios. ¹⁴ Ta kuá'a nda'o tu'u soldado Ndios ndéi induú tákuje ra vej̄i ra satá na kánóo kuéj̄ kuxí ñó'o. Táyí nda'o ndáa dá'on ndato kuxí ndíxi ra vej̄i ra, ta kándodó ta'ani ra kuéj̄ kuxí vej̄i ra sata ná. ¹⁵ Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñ̄ayuu ndéi iin rá iin nación xí'án. Ta xí'ín vara ka dándáki ñ̄aá ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'ín sa'a ná, dá kana ndúta r̄i. Ta kirá yó'o dándáki ñ̄a xido nda'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ñ̄a'a. ¹⁶ Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuu, ta dij̄'in na viti ndá'a ñ̄a. Ta kuu yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaá kúú rey, Sato'o noo ndidaá kúú sato'o.”

¹⁷ N̄i ndi'i, dá n̄i xinij̄ iin iin ka ángel noo ndindí, dá n̄i kayu'ú

ángel ñoó, dá kaá na xí'ín ndidaá laa tánee me'í induú:

—Nakí ndidaá ndo'ó nditúti ndi'i ndó kadini va'a ndó koño kee Ndios, ¹⁸ dá chĩ ko'on na k'i'o na koño rey keí ndo, xí'ín koño ta dándáki soldado, xí'ín koño ta ndakí xí'ín koño kuéi xí'ín koño ra ñi sa ndodó rí, xí'ín koño ndi ndáa mií va ñayuu, á mií ná kúú ná sato'o o mií ná kúú ná na ño'o tixi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

¹⁹ Ndi'i, dá ñi xini kiti chiká'ano ñoó xí'ín ndidaá rey dándáki noño'o yó'o xí'ín soldado ra. Ndidaá ta yó'o ñi nditúti naá xí'ín na kánóo sata kuéi kuxí ñoó, xí'ín soldado Ndios vei xí'ín ná ñoó. ²⁰ Dá ví ñi kankao kiti chiká'ano ñoó xí'ín profeta to'on ñoó noo ndá'a ná. Ta profeta ñoó kúú ra sa kandeé sa kee ña ná'ano noo ñayuu ñi kee kiti ká'ano ñoó, ta dión sa danda'í ra ña ñi ñatiin tóni kiti ñoó, ta ñi sa ndaño'o na na'ána rí. Dá ñi dakána ni'ini Ndios kiti ñoó xí'ín profeta to'on ñoó ini takui kúú ño'o ita xí'ín azufre. ²¹ Ta dao ka ta ña ñoó ñi xí'í ñi kee espada tánee yú'u na kánóo kuéi kuxí ñoó. Dá ñi ndutú'u ndidaá laa ñi seí rí koño ta ñoó nda ñi ndinoo ini rí.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

¹ Ñi ndi'i, dá ñi xini konoo iin ángel vei na nda induú, ta né'e na nda'á kaa yé'é yá konó, noo koó noo sá tuu, ta né'e na iin cadena chikáni vei na. ² Dá ñi kandeé ná ñi tiin na kirí kúú koó ká'ano ñoó, kirí naní Satanás, kirí kúú timí'á, ta ñi so'oni na rí xí'ín cadena né'e na ñoó, dá ná kandiko rí iin mil toon kuia. ³ Ta ñi dakána na rí nda maá ini yá konó ñoó, ta ñi sadi na yé'án, ta ñi kani na sello yé'án, dá ná dá'a ni konó ñi iin tó'on ñayuu noo ñi sadi na, dá kían ná dá'a ka ni keta rí danda'í rí ñi iin ka nación nda ña

xinkoo iin mil kuia. Tá ñi ndi'i, dá kánian ndaxi rí cháá tiempo.

⁴ Dá ñi xini ndita téi ta sa'ándá choon, ta ñoó ñi ñandeí ndidaá na ñi ñatiin choon ña keyiko na sa'á ñayuu. Ta ñi xini ta'anii ní na ñi ta'anda dikó sa'á ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'ín sa'á ña kándisa na to'on Ndios. Na yó'o kúú na ko ní sá ndáño'o kiti chiká'ano ñoó, ta ni na'ána rí, ta ni tóni rí ko ní ñani taan na ni ndá'a ná. Ndidaá na yó'o ñi ñataki, ta ñi ni'í ná ña dándáki na xí'ín Cristo iin mil toon kuia. ⁵ Chĩ na yó'o kúú na mií noo ñi ñataki. Tído dao ka ña kúú ndii, o nátaki ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. ⁶ Ndiká'án ví na ñataki mií noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá chĩ o koní ta'on na kuu na ta'ándá kúú uu. Di'a ni'í tá'í ná kakuu na duti mií Ndios xí'ín duti Cristo, ta dándáki na xí'ín ná iin mil toon kuia.

Di'a koo tá dakána Ndios timí'á nda maá ini taño'o noo kái ita ño'o xí'ín azufre

⁷ Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoó, dá ví ndaxi timí'á yá konó noo ndadi ni'ini rí. ⁸ Dá ví keta rí kanoo rí danda'í rí na ndéi ndidaá nación ño'o ndin komi xoo tachí noño'o. Nda noo kúú kuendá Gog xí'ín nda noo kúú kuendá Magog kanoo rí danda'í rí ñayuu, dá nditúti rí na, dá ko'on na xí'ín rí naá rí xí'ín ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúú ñoti ndéi yu'ú taño'o, k'i'o dión ví kua'a kakuu ñayuu nditúti rí. ⁹ Chĩ ñi kii na iin rá iin xoo ñayuu, nda noo xíká cháá ka, dá kaq noo na ño noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúú ño manj noo Ndios. Tído dákoon Ndios ño'o kái ita sata ná, dá naá ndi'i na. ¹⁰ Ta timí'á, kirí ñi danda'í ñayuu ñoó, dakána ña Ndios ko'on rí nda maá ini taño'o noo sa'ano ita ño'o xí'ín azufre, noo náka kiti chiká'ano ñoó xí'ín profeta to'on ñoó. Ta daá kuiti ndo'o naní ní ñi nduú ñoó xí'ín profeta ñoó.

Ió Ndios iin téj kuxí, ta keyíko na sa'á ñayuu

¹¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin téj kuxí ká'ano, ta nj xini ta'ani na ió dándáki ñoo. Ta nj naá noñó'o xí'ín induú noo na ió ñoo, ta ni iin tó'ón ta'on xián ko ní nátuu kaan. ¹² Dá nj xinij ndíta ndidaá na nj xi'j, na ndáya'i xí'ín na ko ndáya'i noo Ndios. Dá ví nj nono ndidaá libro ñoo. Ta nj nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu libro noo kándodó kuu na nj'í ña kataki chíchí ná. Dá ví nj keyíko sa'a iin rá iin na nj xi'j ñoo tató'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoo, chí nj keyíko na sa'á ña nj kee na. ¹³ Ta nj nakí'o taño'o ndidaá ñayuu nj xi'j ñó'o noo ra. Ta nj nakí'o ta'ani ña kédaá xí'ín ñayuu, dá xí'j na, ndidaá tá'an ñayuu ñó'o tixi ndá'an. Ta nj nakí'o ta'ani yáí ndji ndidaá ndji ñó'o inian. Dá ví nj keyíko sa'a iin rá iin na tató'on kí'o káa rá ió ña'a nj kee na. ¹⁴ Ta ña kédaá xí'ín ñayuu, dá xí'j na, xí'ín yáí ndji nj sata Ndios ña kua'an ini takují kúu ñó'o ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoo ta'ándá kúu uu. ¹⁵ Tá'an na ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na nj'í ña kataki chíchí ñoo, noón kúu na nj dakána Ndios ini takují kúu ñó'o ita.

21

Kava'a Ndios iin noñó'o saá xí'ín induú saá

¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin induú saá xí'ín iin noñó'o saá, dá chí induú mií noo xí'ín noñó'o mií noo nj ya'a vaan kua'an, ta koó ka va taño'o nákaa. ² Dá nj xini mií yu'u, Juan, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kúu ñoo ij. Ta nj xinij konooan vej ña nda induú nj kee mií Ndios, ta luu nj kenduuan mián tató'on kée iin ñá'a nj kenduu mií vej natiin yíjan. ³ Dá nj seido'i nj kayu'u iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúu ve'e ño'o Ndios, ta viti ían noo ndéi ñayuu na, dá chí koo na xí'ín ñayuu na,

ta kakuu na na ñoo mií Ndios, ta kanoo mií Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴ Ta dánayaa Ndios ndírnoo ñayuu na. Ta o kuú ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka ní'o ná, dá chí ndidaá ña'a sa ndo'o na tá sata nj keexo vaan.

⁵ Dá nj kaa na ió dándáki noo téj ñoo:

—Kande'é ndó, yu'u kúu na ndésaa ndidaá tá'an ña'a.

Dá nj kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaá ña yó'o, dá chí ndino'o ña ndaa kían ká'ín, ta mián ndaa kooan.

⁶ Ta nj kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa nj kuu va viti. Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mií sa'a xí'ín na noo ndí'i. Tá ió iin káa na íchi ini, nakí na noo yu'u, dá kí'o oon yu'u takují kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷ Ta ndi ndaa na nj kandeé nj xinkuei, noón kúu na natiin ndidaá tá'an ña va'a noo yu'u, dá chí yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu de'e noo yu'u. ⁸ Tído ñayuu ko ndéé ini, xí'ín na ko kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'ání ndji, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yí ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yokó xí'ín ndidaá na to'ón, noón kúu na nj ni'j tá'j ña kaño'o na ini takují kúu ñó'o ita xí'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

⁹ Nj ndi'i, dá nj kixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel nj sa ne'e ndin usa copa nj chiti nj sa ño'o tándó'o sa nj ya'a ñoo, dá nj kaa na xí'ín:

—Nakí chí yó'o di'a, dá ko'ín dána'j nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoo.

¹⁰ Dá ndáka na kúu Espíritu Ndios yu'u nj sa'an na diní iin yúku ká'ano dikó íin ñoo, dá nj daná'a na iin ñoo ká'ano nda'o noo, ta ñoo ñoo kúu ñoo ij, ña kúu ñoo

Jerusalén, ña kían konoo vei nda induú ñi kee Ndios. ¹¹ Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo táto'on k'i'o ndato náye'e ndaa mií Ndios. Ta nádíon ña táto'on k'i'o nádíon yuu ndato xíxi díon, ta ndé'án táto'on k'i'o ndé'é yuu naní jaspe, chí yé'an táto'on k'i'o yé'e yuu tatá. ¹² Ta ndíka nda'o náon ñi kaq noo ñoo ñoo, ta dikó nda'o ña, ta uxí uú kúú yé'an, ta ndíta iin iin ángel yé'an, ta iin rá iin yé'an ñoo tándaa iin rá iin kuú ndin uxí uú de'e taa nani Israel. ¹³ Ta chí xoo noq xinkoo ndíndii ño'o oní yé'an, ta chí xoo norte ño'o ta'ani oní yé'an, ta chí xoo sur ño'o ta'ani oní yé'an, ta chí xoo noq sá nóo ndíndii ño'o ta'ani oní yé'an. ¹⁴ Ta uxí uú kúú yuu sa'a náon ñoo ñoo, ta iin rá iin yuu sa'a náon ñoo tándaa iin iin kuú na kúú apóstol, na sa xionoo xí'in na kúú léko.

¹⁵ Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá chikí'ó na ñoo ñoo, xí'in yé'an xí'in náon ñá. ¹⁶ Ta komí xoo kúú ñoo ñoo, ta ña ndíkaan xí'in ña káníán, iin nóo vá ndáaan. Dá ñi chikí'ó na ñá xí'in vara oro ñoo, ta uú mil komí ciento kilómetro kúú ña káníán, ta uú mil komí ciento kilómetro kúú ña dikóan, ta uú mil komí ciento kilómetro kúú ña ndíkaan. ¹⁷ Ta ñi chikí'ó na náon ñá, ta kían oní dikó uxí komí metro táto'on k'i'o chíki'ó ñayuu, chí k'i'o díon ñi chíki'ó ñaá ángel ñoo. ¹⁸ Ta yuu ñi kava'a náon ñoo kúú yuu naní jaspe. Tído mií ñoo ñoo ñi kava'a xí'in oro ndino'o, ta díon ña táto'on ndato díon yuu tatá. ¹⁹ Ta yuu sa'a náon ñoo ñi kava'a xí'in yuu luu ndáa, ta yuu sa'a náon mií noq ñi kava'a xí'in yuu naní jaspe, ta ña kúú uú ñi kava'a xí'in yuu naní zafiro, ta ña kúú oní ñi kava'a xí'in yuu naní ágata, ta ña kúú komí ñi kava'a xí'in yuu naní esmeralda, ²⁰ ta ña kúú o'on ñi kava'a xí'in yuu naní ónice, ta ña kúú iño ñi kava'a xí'in yuu naní cornalina, ta ña kúú usá ñi kava'a xí'in yuu naní

crisólito, ta ña kúú oná ñi kava'a xí'in yuu naní berilo, ta ña kúú iin ñi kava'a xí'in yuu naní topacio, ta ña kúú uxí ñi kava'a xí'in yuu naní crisoprasso, ta ña kúú uxí iin ñi kava'a xí'in yuu naní jacinto, ta ña kúú uxí uú ñi kava'a xí'in yuu naní amatista. ²¹ Ta uxí uú yé'é ñoo ñi kava'a xí'in uxí uú perla, sa'a ñoo iin rá iin yé'é ñoo kúú iin perla. Ta keí oro kúú keí ño'o ñoo ñoo, ta yé'an táto'on yé'e yuu tatá.

²² Ta ñi iin tó'on ve'e ño'o kó ní xíní iin ñoo ñoo, dá chí sato'o yo Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a, noqón vá kúú ve'e ño'o ió ñoo ñoo, xí'in na kúú léko. ²³ Ta kó xíní'ó ta'on ñoo ñoo ndíndii, ni yoq, dá katoq, dá chí mií vá Ndios dáye'e sa'a ña ndato téi na, ta mií léko ñoo kúú ño'o dátoq iin ní ñoo ñoo. ²⁴ Ta ñayuu ñi káki ndéi iin rá iin nacióon kanoo noq náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaá tá'an ña kuiká xí'in ñañó'ó naki'o ta sa kuu rey noq'ó yó'o noq ñoo ñoo. ²⁵ Ta ñi iin kuú ta'ón o ndadí yé'an, dá chí ñi iin kuú ka o kuaá ñoo. ²⁶ Ta kane'e na ndidaá ña kuiká xí'in ñañó'ó ñi sa komí iin rá iin nacióon ko'on na naki'o naan noq ñoo ñoo. ²⁷ Ta ñi iin tó'on ta'on ña yakó o kúu ku'u ñoo ñoo, ni na kée ña kini, ni na to'ón. Sava'a na kataki chí chí kándodó kuú noq libro na kúú léko, noqón vá kúú na kuu ndu'u ñoo ñoo.

22

¹ Ñi ndi'i, dá ñi daná'a ángel ñoo iin yuta ndato nda'o noqí. Ta yuta ñoo xíka takuí xí'o ña kataki yo, ta ndato yé'e rá táto'on k'i'o yé'e yuu tatá. Ta takuí yó'o kána mií tíxi téi noq ió Ndios dándáki na xí'in na kúú léko. ² Ta me'í keí nákaa mií ñoo ñoo nákaa yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduú xoo yu'ú yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yo. Ta iin rá iin yoq xí'o rá ku'i, chí uxí uú ta'ándá xí'o rá ku'i noq kuía. Ta ndá'a yíto ñoo kúú tatá nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nacióon. ³ Ta

ni iin ka chi'an o koo noo ñayuu kandeí ñoo. Ta ñoo kuiin téi noo koo Ndios dándáki na xí'ín na kúu léko, ta koni kuáchí ñayuu na noo ná. ⁴ Ta koni túu na noo Ndios, ta kanda'a kuu mií Ndios taan na. ⁵ Ta ni iin kuu ta'ón o kuaá ñoo ñoo. Ta ni o kónñó'ó ka na ni iin tó'ón ñó'o katoon noo ná, ni ndíndii, dá chi mií vá Ndios, na kúu sato'o yo, katoon noo ná. Ta daá dándáki kuií Ndios.

Sa kuyati va ña nandío koo Jesús kasaq na

⁶ Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín:

—Ña ndaa kúu to'on yó'o, ta miían ndaa xinkoo noo ká'an. Sa'a ñoo sato'o yo Ndios, na kúu Ndios xí'o ña kándaq ini na kúu profeta na sa'a ndí kían koo, noón kúu na ni tanda'a iin ángel kéchóon noo ná noo yo'ó, dá dána'a na noo ñayuu mií ná sa'a ndidaa ña yati vei koo, ña kúu ña kánian koo.

⁷ —Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaq —kaá Jesús.

Ndiká'an ví na né'e va'a ndidaa to'on nákani libro yó'o sa'a ña vei koo.

⁸ Ta mií yu'u, Juan, kúu na ni seídó'o ndidaa ña yó'o, ta ni xinií xí'ín nooí ña. Tá ni ndi'i ni seídó'i ña, ta ni xinií ñá, dá ni sa kuíin xitíí kua'in kandaño'i ángel, na ni dána'a ndidaa ña yó'o nooí. ⁹ Dá ni kaa na xí'ín:

—Koo, ná dá'a ni keeón dión, dá chi iin na xínkuáchí dao xí'ón kúu yu'u, táto'on kí'o kée dao ka ñanon, na kúu profeta, xí'ín to'on kée na ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro yó'o. Kua'an kandaño'o iin tó'ón diní mií Ndios.

¹⁰ Ta ni kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chi sa yati ñó'ó vá vei koo ña kásto'an sa'a. ¹¹ Sa'a ñoo na ko kúu ñayuu ndaa, ta kí'o dión ná kakuu ij vá ná. Ta na kúu ñayuu káni, ná kee ij vá ná ña kini. Ta na kendaq, ná kendaq ij vá ná. Ta na ió vii noo Ndios, ná koo vii ij vá ná.

¹² —Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaq! Ta chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on kí'o kaa choon ni kee na. ¹³ Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mí sa'a xí'ín na noo ndí'i. Yu'u kúu na mií noo, ta yu'u kúu na noo ndí'i —kaá Jesús.

¹⁴ Ndiká'an ví na ni dandóo dá'on ndíxi na, dá chi ió íchi ná ña kían keí ná ku'i kána noo yíto, kirá xí'o ña kataki yo. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoo. ¹⁵ Tído sata vé'e va kandoo tina, xí'ín na tadí, xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yíí ná, xí'ín na sa'áni ndii, xí'ín na ndáño'o yoko, xí'ín ndidaa na kátoó dánda'í dao ka ñayuu.

¹⁶ —Mií yu'u, Jesús, kúu na ni tanda'a iin ángel kéchóon nooí, dá kí'o ndaa na kuendá sa'a ndidaa ña yó'o noo ndidaa na kúu kuendá mií. Yu'u kúu na ni kii tein na ve'e rey David, ta yu'u kúu tinoon ndato xinkoo tá kua'an tuu —kaá na.

¹⁷ Ta kaá na kúu Espíritu Ndios:

—Nakíj.

Ta kaá ta'ani yó, na kúu ñadi'í Jesús:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, na seídó'o to'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, na íchi ini, nakíj ndo. Ta ndi ndaa ndó ká'an ko'o takuúj, dá kían ko'o oon ndó takuúj xí'o ña kataki yo.

¹⁸ Sa kásto'in xí'ín ndidaa tá'an na seídó'o to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá ni chindaa noo ná ni chikodó ná cháá ka to'on noo tuti yó'o, dá kían tanda'a Ndios ndidaa tá'an kue'e kiian noo ná, ña kían ká'an libro yó'o sa'a. ¹⁹ Ta tá ni chindaa noo ná ni dítá ná dao to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ña vei koo, dá kían ko'on ta'ani Ndios dítá ná kuu ná, ña kánóo noo libro noo kándodó kuu na kataki

chíchí, ta ɔ kónó ná ña kandeí na
ñoo ij ñoó, ña ká'an libro yó'o sa'a.

²⁰ Mii na xí'o ndaa kuendá sa'a ña
yó'o kúu na kaá di'a:

—Mii'an ndaa kuiti yachi va
kasaaj.

¡Dión ná koo! ¡Nakí ní, Jesús, mii
ní na kúu sato'o ndu!

²¹ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo
Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Dión
ná koo.